

تہ فسیری تورانی پیرۆز

تیکاندەوێ

ما مۆستامە لا عثمات عەبد العزیز

بەرگە ئۆیەم

چاپ و دوووم

٢٠١٠

بکیرۆت، لێبنان

ماف ئێسا چاپمانەوێ پارێزێ وێ یۆنیە ما ئێسا بە رێز
ما مۆستامە لا عثمات عەبد العزیز

منتدی اقرأ الثقافی

www.iqra.ahlamontada.com

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پدای داتلود کتابهای مختلف مراجعه: (منتدی اقرا الثقافی)

پۆدابه‌زاندنی چۆره‌ها کتێب: سه‌ردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتيب (كوردی , عربي , فارسي)

تەفسىرى قورئانى پىرۇز

ئىككىدانه وەى

مامۇستا مەلا عثمان عبد العزيز

بەرگى نۆيەم

چاپى دووہم

۲۰۱۰

بیروت – لبنان

ما فى لە چاپدانه وەى پارىژراوہ بۆبنەمالەى بەريز

مامۇستا مەلا عثمان عبد العزيز

تەفسىرى قورئانى پىرۆز

جزمى ۲۵

﴿إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ تَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَائِيَ قَالُوا أَدْذَنْكَ مَا مِمَّا مِنْ شَهِيدٍ﴾ (١٧) ﴿وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُوا مَا لَهُمْ مِنْ نَجْصٍ﴾ (١٨)

له پېشمهوه فېرموى بېرېار له لايه ن خواوه ده رچوو بۇ بېرېنه وهى ئازاوهى نىوان چاكان و خراپه كاران بۇكاتى ديارى كراو كه رۇڤى دوايى يه. جا بهر بۇنه يه وه باسى زانينى نهو رۇڤه تاييه تى يه دهكات به خواوه، ئينجا بهر بۇنه يه وه زانينى چىند شتيكى تر ده ميئى و تاييه تى دهكات به خواوه فېرموى: ﴿إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ﴾ هر بۇلاى خوا ده گېرېتمه زانينى هاتنى رۇڤى دوايى، واته خوا تاييه تى كرده وه به خويمه وه، ميئدى لهو تاييه تى يانه نه مه يه كه فېرموى: ﴿وَمَا تَخْرُجُ مِنْ تَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ﴾ هيچ بهر ميوه يه كه ده رناچى له پيست وقه باخه كانى، هيچ ميئنه يه كه بيچوره له ناگرى، واته ئاوس نابى، هيچ بهر ك دانانى و فېرى نادات مه گېر به زانينى نهو، به لى مه موو موسلمانى ده بى باوه رى هبى به وه. ئينجا هيئدىك سهر شوپى و دامارى نهو رۇڤه ده خاته بهر چاوو ده فېرموى: ﴿وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَائِيَ﴾ باسى نهو رۇڤه بكه كه خواوه فېرموى بهر سهر كيشه بت په رستانه: ئايا هاويه شه كانى من له كوئن؟ ﴿قَالُوا أَدْذَنْكَ مَا مِمَّا مِنْ شَهِيدٍ﴾ ده لىن هوالت ده ده ينى و چار ده ده ين له خومان كه هيچ له نيمه نى يه بلى و شايه تى بدات كه هاويه شت هه يه و تو هيچ هاويه شيكت نى يه ﴿وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ﴾ ون بوليان نه وهى له وه و پيش له دنيا دا هاواريان ليده كرده، ﴿وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ﴾ ده زانن هيچ په نايه ك نى يه بۇ نه وان و شوينى نى يه بى به په ناگيان خوا په نامان بدات آمين.

لَا يَسْتَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَنْوَسُ قَنُوطٌ ﴿٥٩﴾ وَلَيْنَ آدَقْتُهُ رَحْمَةً مِنَّا
 مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَذَا إِلَى وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَيْنَ رُجِعْتُ إِلَى رَبِّي إِنْ لِي عِنْدَهُ
 لِلْحُسْنَىٰ فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٠﴾ وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى
 الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَسَا بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ ﴿٥١﴾

ئادەمی زۆر سوورو داخوازە بۆ خوۆشی و بەدوای دا دەگەڕێ، زۆر بێزارە لە ناخوۆشی و
 مەترسی لێ دەکات و کاتێ که دووچاری ببێ ئانومێد ئەبێ و دنیای لێ دیتەیهك، ئینجا
 کاتێ خوا دەرووی لێ بکاتەرە بە میهرەبانی خوۆی، خوۆی لێ دەگەڕێ و بەمافی خوۆی دایدەمنێ
 و بێ باوەڕ بەهاتنی روژی دوایی و لای وایە ئەگەر روژی دواییش بێت ئەو ھەر کاری لە
 پیشەوایە ماتوول لەدنیادا وابوو و قیاسی روژی دوایی یەکە دەکاتە سەر دنیاکی، ئەمە
 زۆر جار بیستراوە لە ئەفامان که دەلی فلان ماتوول لەدنیادا وا لەخوۆشی و ناخوۆشی ئە
 نیشانە ی چاکین و ئە نیشانە ی خراپین بەلکو نیشانە ی چاکی بریتی یە لەخواپەرستی و
 شوێن کەوتنی بەرنامە ی خوا، نیشانە ی خراپیتی و بەخت شەپری ھەر بریتی یە لەیاخی
 بوون و لادان لەبەرنامە ی خوا، جا با باوەڕدار کیشانە و پیوانە ھەر بەوە بکات که گوتمان.
 جا ئەوا قورئان تەمیزمان ئەکات و رێگە راستەکی خویمان نیشان دەدات و ھەر شە دەکات
 لەو کەسە ی که بەم جوۆرە ئەبێ که باس کراوە وەك لەم ئایەتەدا بۆمان روون دەکاتەو و
 دەفەرموی: ﴿لَا يَسْتَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَنْوَسُ قَنُوطٌ﴾ ئادەمی ماندوو نابێ و
 ھەمیشە داخواز و سوورە بۆ خێروخوۆشی، ئەگەر شەپو ناخوۆشی دووچاری ببێ زۆر
 ئانومێدو داماو. ﴿وَلَيْنَ آدَقْتُهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسَّتْهُ﴾ ئەگەر ئیمە خوۆشی پی
 ببەخشین بە میهرەبانی خوۆمان لەپاش ناخوۆشی یەك که دووچاری بوو، ﴿لَيَقُولَنَّ هَذَا إِلَى﴾
 دەلی ئەمە ھینی خوۆمە و مافی خوۆمە، ﴿وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَيْنَ رُجِعْتُ إِلَ رَبِّي إِنْ لِي عِنْدَهُ﴾

لَلْحَسَنِ ﴿۱﴾ مَن لَامَ وَانِي يَهْ رُوْثِي دَوَايِي بَعْدِي دِيْت، نَمَكِر رَاسْت بُوو گَهَرِنَرَامُوو بُوْلَاي
پهرومردگارم بِيَنگومان حَال و بَارِي چَاكَم دَهسْت كِهوت دَهْبِي لَای.

ئِيْنجا با بَزَانِيْن بَهْرَامبَهْر نَمُو نَادَهْمِي يَه چِي دَهْفَهْرَمُوِي: ﴿فَلْتَنِيَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا
وَلْيَذِيقْنَهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾ سَوِيْنْد بَهْخَوَا نَمُوَانَهِي كِه كَافِرُو بِي بَاوَمِيْن، وَاقَه نَمُو كِهَسَهِي
بُوْچُونِي بَهو جُوْرَه بِيْت كَافِرَه. سَوِيْنْد بَهْخَوَا هَمَوَال دَهْدَهِيْن بَهو كِهَسَه بَهْمَهْر كِرْدَهْمُوِيَه كِه
لَهْدَنِيَا دَا كِرْدَبِيْتِي، سَوِيْنْد بَهْخَوَا پِي ي نَهْچَهْزِيْن و دَوُوچَارِي دَهكُهِيْن بَه سَزَايَهكِي نَهسْتُوور،
وَاقَه زُوْر سَهخْت، بَه لَام بَهو شِيُوو دَهْفَهْرَمُوِي كِه زُوْر سَامَنَاكِه، چُونَكِه نَهِيكَات بَهشْتِيَكِي
كِهَوْرَهِي خَاوَهْن قَهْبَارَهكِه سَزَاي پِي نَهْچَهْزِيْن، نَم نَادَهْمِي يَه نَمُوو بُوْچُوون و حَال و بَارِيَهْتِي.
ئِيْنجا هَمِيْتِر لَهسَهْرِي دَهْوَو سِيْفَهْتَه نَپَهسَهْنَدَهكَانِي رُوون نَهكَاتَهْوَه دَهْفَهْرَمُوِي:
﴿وَإِذَا نَعَّمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَغْرَضَ وَتَنَا بِجَانِبِهِ. وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُوْ دُعَاءٍ عَرِيضٍ﴾ كَاتِي نِيْعَمَهْتِي خُوْمَان
بَرِيْزِيْن بَهسَهْر نَادَهْمِي دَا رُووي لِي وَهَرْدَهگِيْرِي بَه تَهكُهَبُوْرَهْوَه خُوِي با نَهْدَات و لَامَلِي تِي
دَهكَات، كَاتِي نَاخُوْشِي لِي كِهوت بَهْرَكِه نَاگَرِي و دَهْبِي بَه خَاوَهْنِي لَالَانَهْوَهِيَهكِي بُوْپُوِيَان،
وَاقَه پَارَانَهْوَهِيَهكِي زُوْرُو فَرَاوَان، بَه لَام وَه كِه نَايَهْتِي پِيْشُوودَا فَهْرَمُوِي: ﴿مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾
لِيْرَهش دَا مَهَبَهسْت زُوْرُو فَرَاوَانِي لَالَانَهْوَهكِيَهْتِي، بَه لَام بِيَنگومان نَم تَهْعَبِيْرَه زُوْر بَهكَارَهو
مَهَبَهسْتَه گَرَنگ تَرَهكِه نِيْشَان نَهْدَات. نَم سِيْفَهْتَه بَهْدَانَه لَهْناو نَادَهْمِي دَا هَمِيَهو بَهْبَاشِي
دَهْزَانَرِي و دَهْبِيْنَرِيْن. نَادَهْمِي هَمَرْچُونِي نَم سِيْفَهْتَه بَهْدَانَه لَهْناوِيَاْنْدَا هَمِيَه، هَمَرَهْوَا
سِيْفَهْتِي جَوَان و شِيْرِيْنشِيَان هَمِيَه. مَهَبَهسْت لَهْمَهْرْدُوو تَهْمِي و نَامُوْزگَارِي يَه بَه
دُوورَكِهوتَنَهْوَه لَه بَهْدَهكَان و خُوْپَرَاْزَانْدَهْوَه بَه كِرْدَهْوَهو سِيْفَهْتَه چَاكِهكَان، ئِيْنجا مَهَبَهسْت
تَاكِه تَاكِهو يَهكِه يَهكِه نِي يَه، بَه لَكُو مَهَبَهسْت وَجُوْدو بُووْنِي نَم كِرْدَهْوَه سِيْفَهْتَه تَانَهِيَه لَهْناو
تِيْرَهِي نَادَهْمِيْدَا، ئِيْسِيْپَاتِي سِيْفَهْتَو كِرْدَهْوَهِيَهك بُو جَنَسو تِيْرَهِيَهك دَاخَوَازِي يَه بُو بُووْنِي لَه
فَهْرَدِيَك دَا.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ
 ﴿٥٩﴾ سَرَّيْهِمْ ءَايَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ پی یان
 بلی: نایا چون دهبینن و چ دهلین نهگر نهو کتیبه له لایهن خواوه بی و پاشان باوه پی پی
 نه مینن و کافر بن پی ی، چ کس ی لاری تره لهو کسه ی ریگای جیاو دوور له راستی
 گرتیبته بهر.

خوای میهره بان نه م نایین و قورنانه ی نارد که موعجیزه ی نه م نوممه ته تا روژی دواپی و
 بو هموو گل و تاقمیک به لکه و دهلیل و نیشانه ناشکراکانی تیدایه. جا هرکس خواهن
 فام و تیگه یشتن بیت بهرهمه ند دهبی و هرکس یس نه فام و نه زان و عاقیبه ت شهر بیت
 نهوا بی به شه و هیچ بیانویه کی نی یه وهک دهست نیشان نهکات به م فرموده یه: ﴿سَرَّيْهِمْ
 ءَايَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ﴾ بیگومان له موپاش نایه تهکانی خو مانیان
 نیشان دده ی نایه ت و به لکه رونه کان که له نهفسی خو یان دا هیه، نایه ت و دهلیله کان
 ناشکران له هموو ناوچهکانی زهوی و ناسمانه کان دا، نایه تهکان له نهفسی خو یان دا
 نهومنده زوره نایه ته ژماره و تا بیت نایابی یه که زیاتر دهردهکوی هر له پیک هاتنی نه م
 ناده می یه گرنگه که ته مسیلی نه م بوونه وهره نهکات لهو نوخته ناوه که به چاوی ناشکرا
 نابینری له گل نهوه شدا هرچی نیشانه و سیفته ی هستیارهکانی و پاریزه ری تیره کی تیدا
 کو بووه ته وه!! چاو بهخوی و پیلوو برژانگ و گلینهکانی و هیزی بینن. گو یچکه بههر سی
 ته بهقه که یوه که به پی ی زانیاری تازه سده و سی ملیون خهلیه ی تیدایه و به تیک چوونی
 هر خهلیه ی باری بیستنه کی خهلی تی دهکوی، نازانین له چ باریکی یوه بدوین
 چهنده ها کتیبی گرنگ دانراوه له م باره یوه که هیشتا زانین تازه پی ی ناوته قاپی یوه.

لېږه ھېر دەست نیشانیځ پېویسته بۇ روون کړدنهوې هیندی لهوې قورئان رینموونی
دەکات بوی.

ئینجا با بیریک بکهینهوه لهم زهوی یه کی دایکی هه موو گیاندارانه بهخویان و هه موو
شت و مهک و خۆراکهکانیانهوه و ئینجا بیرکړدنهوه له خولانهوې بهدوړی خوی دا و
بهدوړی خۆدا بهو نیزامه ی دامهزراو نهگۆږاوه و بهو ئاوی کانیاو و دهریاو دهریا لوشه دا
که لهگهل ئو چیاو شاخه گه وړانه که کائن بۇ ئاوو هلی دگر و دابهشی دهکن بهپی ی
ئیراده ی خوا له کانیاو و سهرچهشمهکاندا، زهوی دهریاوین له تاسه و لهنگره کړدن وهک له
ثایهت دا دهرموی: ﴿اَنْ تَبْدَیْکُمْ﴾ ئهه ئاوه که هوی ژیانی گیانداران و بی گیان و دارو
درهختهکانه. بۇ نمونه شتی نایابی تازه لهم چهرخی دواپی یه دا دۆزرایهوه، خوا
ئهفهرموی: ﴿هَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ﴾ لهژیر دهریا ی کاریبیدا دوو چهشمه یان بیینی که هلهدهقولین و
تیکهل نابن کابرای ئهجنه بی زور سهری سوږما لهوه! لهگهل ئو ئهجنه بی یه دا موسلمانیک
پاکستانی هه بوو گوتی ئهه له قورئانی ئیمه دا باس کراو و ئو ثایهته ی بۇ خویندهوه
ئهویش گوتی ئهوا ئیمانم هیئا بهو قورئانه.

ئینجا ئهگهر سهریک بهرز بکهینهوه بۆلای ئاسمان و ئو هه موو خۆرو مانگ و ئهستیرانه
ههق وایه له سهرسوږماندا شیت و شهیدا بیین. الحمد لله الذي انزل علينا و علی الدنيا هذا
القرآن و هذا النور المبين.

خوای پهروهر دگار له ثایهتهکه دا فهرموی ﴿سَرَّیْهَتْ﴾ ئو راناوه له یهکه مجارهوه بۇ بی
باومرهکان دهگهریتهوه، چونکه باومردارهکان به بی نیشاندانی ئو بهلگیانه باومهری ههیه به
خوایهتی خوا. ههه زۆربه ی ئو بهلگه و نیشانانه لهریځای زانیاری تازهوه دهست کهوت بوون
بههوی هوکانی زانیاری تازه که دهست کهوتنی ئهوان بوو. ﴿سَرَّیْهَتْ اَیَّتِنَا فِي الْاَفَاقِ وَفِي
اَنْفُسِهِمْ حَتَّى یَبَیِّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّ﴾ سوپاس بۆخوای میهره بان لهگهل ئو شه پۆلی بی باومهری و
ئو هه موو پیلانی جوولهکه بۇ لادان لهریځه ی ئیسلام.

أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾ أَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِّن لِّقَاءِ رَبِّهِمْ أَلَا إِنَّهُ

بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ ﴿٥٤﴾

لەگەڵ هەموو ئەوانەدا ئەم وریا بوونەوه صحۆد عالەمی یە بەرە بەرە پەرە دەستێنی و ئەو بەلێنی خوا بەدی دیت کە ئاگایە بە هەموو شتێک وەک دەست نیشان ئەکات کە دەفرموی: ﴿أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ ئایا بەس نی یە بۆ تۆ ئەی پێغهەمبەر کە خوای تۆ ئاگادارو زانیایە بە هەموو شتێک؟

ئینجا ئاگاداری ئەکات لە گومان و بێ باوەڕیی ئەفامان بە هاتنی روژی دوایی و گەیشتنی هەمووان بە حوزوری و ئینجا هەڕەشەیی خوا لی یان، دەفرموی: ﴿أَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِّن لِّقَاءِ رَبِّهِمْ أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ﴾ با بزانن ئەو ئەفامانە لە گومانندان لە گەیشتن بە حوزوری خوا، با بزانن خوا ئاگادارەو بە عیلم و بە قودرەت دەوری هەموو شتێکی داوە، کەواتە بۆ کوێ دەپۆن و چۆن لە دەستی خوا دەرئەچن.

أَمَّا بَكْتَابِهِ الْعَزِيزِ وَبِجَمِيعِ مَا جَاءَ بِهِ رَسُولُهُ الْكَرِيمُ (ﷺ) وَعَلَى آلِهِ وَآصْحَابِهِ وَأَزْوَاجِهِ أَهْمَاتِ الْمُؤْمِنِينَ وَعَلَى كُلِّ مَنْ دَعَا بِدَعْوَتِهِ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

١٤١٨/٤/١٢ لە هەڵەبجە لی بوومەوه لە تەفسیری ئەم سورەتە بۆ جاری دووەم، چونکە ئەوهی جاری یەکمە و ن بوو.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حَمْدٌ ۱ عَسَقٌ ۲ كَذَلِكَ يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۳

سوره نسی (الشوری)

مهككهی یهو له مهككش هاتوووته خواره وه ۵۲ نایه ته

بسم الله الرحمن الرحيم

ئهم سوره تهش وهكو سوره ته مهككهی یهكانی تر مه بهستی جینگیرکردن و دامه زانندن
عه قیده و بپروایه له دل و دهر و دا، به تایبهتی وهی و په یامی خوا تا راده یه كه ئهو عه قیده و
بپروایه مهركه زكی سه رهكهی یهو هه موو باس ۱ نایه تهكانی سوره ته كه ئه گه پیتته وه و
په یوه سته پی یهو وه كه له مهرپاش روڤ ئه پیتته وه. له گه ل ئه وه دا زۆر به فراوانی و گرنگی
تاكو ته نیایی خوا نیشان ئه دات كه ئهو به نه پته بو هه موو كاروكرده وه یه كه و مهر كارو
كرده وه یه كه له سه ره ئهو به نه پته نه بی به تال ۱ بی ترخه.

له پاش ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ئینجا پینج پیت لهو چواره پیتته ئه میننی كه له ۱۹
سوره تی قورئان دا هاتوون وه كه چهند جار باس كرا. ﴿حَمْدٌ ۱ عَسَقٌ ۲﴾ له باره ی مه به ست به و
پیتانه ۲۰ را مه یه مهركام ئه گونجی، به لام له راستیدا چاك وایه حه و آله ی خوار
پینغه مبه رهكهی بكری ﴿وَاللَّهُ﴾ به مهر حال هینانی ئهو پیتانه بهر لی برینه وه یان لی وهرده گیرئ
به نه زهر هه موو ئاده می یهو، به تایبهت عه ره ب كه یه كه مجار ئهم قورئانه یان چوو به
گونجكه دا، به مه ی ئهم قورئانه پینك هاتوو له وینه ی ئهم پیتانه كه قسه و گفتم گوی
خوینی لی پینك دینن له گه ل ئه وه دا نه یان توانی به ئه ندازه ی كه مترین سوره تی بلین، كه واته
ئه بوو هه موو ئیمانیا ن به ئینایه به ره ی كه قورئان فرموده ی خوایه. ئینجا باسی یه كینکی
سه رچاره ی وهی و په یامهكانی خوا دهكات بو هه موو پینغه مبه رهكانی، ده فرموی: ﴿كَذَلِكَ
يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ مهر به و جوړو شیوه، واته ئهی پینغه مبه ره كه ناشنای
پی ی و زانراوه لات خوا وهی كردووو بۆلای توو هه موو ئهو پینغه مبه رانه ی پینش توو،
وهی كردووو و ده یكات ئهو خوایه كه ناوی ﴿الله﴾ یهو زال و ده سه لات داره به سه ره هه موو
شتكی داو لیزان و كاردرسته له هه موو كارو بریارو كرده وهكانیدا.

لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ﴿١﴾ تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ

وَالْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

ئینجا نمونه‌ی زالی و کاردروستی یه‌ک‌ی ئه‌مه‌یه که ده‌فرموی: ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ هه‌ر بۆ ئه‌موو مولکی ئه‌وه هه‌رچی و له ئاسمانه‌کان و هه‌رچی و له زه‌وی دا. ئه‌مه‌ش شتیکی ئاشکرایه لای هه‌موو ژیری که خوا دروست که‌رو دایینه‌ره ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ هه‌ر ئه‌و به‌رزو بلند و گه‌وره‌یه. ئاشکرایه‌که ته‌نها خوا ئه‌م هه‌موو شته‌ی له نه‌بوون هیناوه‌ته کایه ده‌ی ئه‌بی هه‌ر ئه‌و که‌سه به‌رزو بلند و گه‌وره بی‌ت به‌ پی‌ ی تی‌گه‌یشتن و زانی‌نی ئی‌مه ئه‌م شتانه‌ی که له‌م بوونه‌رده‌ا هه‌ن به‌ تایبه‌تی بی‌ گیان و بی‌ زمانه‌کان بی‌ ئاگان له ناسین و به‌نده‌یی خوا، به‌لام چه‌نده‌ها ئایه‌ت و حه‌دیس تی‌مان ئه‌گه‌یه‌نن که هه‌موو دروست که‌راوه‌کان به‌ گیانه‌که‌نه‌وه هه‌موو خوای خو‌یان ده‌ناسن وه‌ک له چه‌ند شو‌ینیک له‌م ته‌فسیره‌دا باس‌مان کردووه به‌ پی‌ ی دی‌مه‌ن و رواله‌تی ئه‌و ئایه‌ت و حه‌دیسانه که به‌بی‌ به‌لگه نابی‌ لی‌ یان لاده‌ین و ته‌ئویلیان بکه‌ین. جا یه‌کی له‌و ئایه‌تانه ئه‌مه‌یه که لی‌زه‌دا ده‌فرموی: ﴿تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ﴾ نزیکه ئاسمانه‌کان پاره پاره بین لای سه‌روویانه‌وه که وێران بوون و پاره پاره بوونی ئاوا ئه‌وپه‌ری وێران بوونه. که‌واته ئاسمانه‌کان که به‌لای ئی‌مه‌وه بی‌ گیانن ئه‌وا بو‌مان روون ده‌کاته‌وه که خوای خو‌یان ده‌ناسن و سام و بیمیان لی‌ ی هه‌یه تا ئه‌و راده‌یه خه‌ریکن پاره پاره بین - نه‌ک وه‌ک ئی‌مه‌ی بی‌ شه‌رم - له‌به‌ر تاوان و گونا‌هی ئی‌مه‌ی تاوان‌بار به‌شی‌وه‌ی گشتی یان به‌ تایبه‌تی که نه‌فامه‌کان ئه‌ولادی بۆ ره‌وا ده‌ده‌ن، وه‌ک له ئایه‌تیکی تردا ده‌فرموی: ﴿أَنْ دَعَا الرَّحْمَنَ وَلَدًا﴾ ئینجا ئاسمانه‌کان خه‌ریکن پاره پاره ئه‌بن له‌وه‌ی ئه‌ولاد به‌ریار بدری بۆخوا، که‌واته ده‌بی‌ چۆن بین به‌ه‌وی تاوانی گه‌وره‌تره‌وه که هیندی له نه‌فامان وه‌ک تادار وێنه‌ی پی‌ ده‌که‌ن و ده‌لێن په‌روه‌ردگار نی‌ یه‌!! ﴿وَالْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾ مه‌لائیکه‌کان به‌ سوپاس و سه‌ناوه په‌روه‌ردگاریان به‌ پاک و خاوێن راگیر ده‌که‌ن له‌هه‌موو له‌که‌و عه‌یبیک، یان له ره‌وا دانی هاو‌به‌ش بۆی یان له به‌ریاردانی ئه‌ولاد بۆی، به‌هه‌رکام له‌م سی‌ شته ئاشایسته ئایه‌ت و به‌لگه‌یه، به‌لام به‌شی‌وه‌ی پیش‌وو گشتی یه بۆ هه‌موو جو‌زه به‌ده‌کان که باس کران.

وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا إِنْ اللَّهُ هُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥﴾ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ
أَوْلِيَاءَ اللَّهُ حَفِيفٌ عَلَيْهِمْ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴿٦﴾ وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا

﴿وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ﴾ داوای لی بوردن نمکن بؤ گوناها بارانی سر زهوی له لوتف و میهره بانی یه که ی به زیادی بیئت که نیزی مه لائی که کان نه دات و داوا نه کن بؤ نهو تاوانبارانه. نه گمر مبهست هه موو دانیش توانی سر زهوی بیئت داوای لی بوردنه که یان بریتی یه له تکا کردن بؤ هیدایهت و گهرانه موه یان له خراپه، یان بریتی یه له تیکووشان له هاندانی تاوانبار بؤ رینگه ی خوا، نه گمر مبهست داوای لی بوردن بؤ نیمانداران بیئت وه که له نایه تیکی تردا هاتوهو ﴿وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ﴾ نه گمر نهوه مبهست بیئت نهوه مبهست تکاو شفاعته. بهمه رحال نهوانه بهرهمی نهوه بهرهمی نهوه دوو سیفته شیرینه یه که بهم شیوه گرنکه جاپی پی نه دات، ﴿إِلَّا إِنْ اللَّهُ هُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ ناگادارین که تنها خوا لی بوردی میهره بانه له گوناهاو تاوان نه دات پیغمبریش (ﷺ) بؤی نی یه ببوری له گوناها.

نینجا دلنهوایی پیغمبر ی نازین (ﷺ) نهکات و له ممان کاتدا مهرشه نهکات له بی باوه رهکان، نهفرموی: ﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ اللَّهُ حَفِيفٌ عَلَيْهِمْ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ﴾ نهوانه که تیپهر نهکن له پهرستنی خواو بیجکه لهو چند خاوهن و هاویش بریار نه دهن، خوا ناگاداره و چاودیره بهسریانه وه، تو نهی پیغمبر کار به دهست نیت بهسریانداو کاری نهوانه حواله ی تو نهکراوه و ناتوانی باوهریان پی بیئی، نه نایه ته له لایه کی ترموه جوړه عیتابی که له پیغمبر (ﷺ) بهمه ی که نهونده غمبار دهبی له سر برهوا نه هیئانی نهوانه، نهو غم خواردنه هرچنده له برخوایه، به لام باری باش تر نهویه بهبی چند و چون بوهستی به دیار کاری خواوه. له پاش نهو گهردهشی که کردی به دل و دهرون، نینجا نه گهریتوه بؤ دلنیا کردن له باره ی وهی و چونیته ی وهی، دهفرموی: ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا﴾ هر بهو جوړه شیوه ی که ناسراوه لات وه حیمان کرده لات قورئانی که به زمانی عهرمی

وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

واته ئەگەر مەیلی بېوايە لەسەر يەك بۆچوون و سروشت دروستی دەکردن ۱ ھەر بۆيەك بار دەستیان دەدا، بەلام بەو جۆرەي نەکرد، بەلكو وای دروست کردن ئیختیاری پێدان ۱ دەست دەدەن بۆ ھەردوو بار، وەك دەست نیشان ئەكات كە ئەفەرموی: ﴿وَلَكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ ۚ وَالْغَافِلُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ بەلام مەیلی ھەركەسی كرد ئەيخاتە ناو رەحمەتەكەي، واتە بەھەشت. سەمكارەكان ھيچ خاوەن و دۆستیكيان نی یە و ھيچ یارمەتی دەریك لەروژی دوايي دا، با بزانری خستەنە بەھەشت و ئاگرەكە بەپینی كردهوی بەندەكانە كە بە ئیختیارو ھەلبژاردنی خوینانە، كەواتە ھيچ زۆر پی ھێنان نی یە. ئادەمی كرد بە خەلیفە ئەوەش داخوازە بۆ ئەو كە دروست كراویکی وابی.

أَرِ أَخْذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ ۚ قَالَ هُوَ الْأَوْلَىٰ وَهُوَ يُحْيِي الْمَوْتِ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٩﴾ وَمَا أَخْلَقْتُمْ فِيهِ مِن شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿١٠﴾ فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا

له پاش نهوه فرموی بهی باوهرهکان **سج** دوست و خاوهن و کاربهدهستیان نی یه. نیجا نهگوینزیتوه بو مبهستیکی تر که مبهستی پینشو بهمیز دمکات و بهشیوهی پرسپاریک بیزاری دهرهبری له باوهره پووجهکی نهوان و دهرموی: ﴿أَرِ أَخْذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ نایا نهوانه لهخوا تیهر دمکن بینجه لهو چند دوست و کاربهدهست بوخویان بریار دهن؟ واته کاریکی زور بهد بریار دهن و باوهریکی پوچ و بوگنیا ن هیه، نهگر نهوه دمکن و بهدوای خاوهنی راستهقیندها دمکهرین ﴿وَاللَّهُ هُوَ الْأَوْلَىٰ وَهُوَ يُحْيِي الْمَوْتِ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ با بزائن که تنها خوا خاوهن و کاربهدهسته بو همموان، تنها نهو مردو زیندو نهکاتوه و هر نهو توانا دمهسلاتداره بهسر همموو شتیکدا.

جاریکی تر ناگاداری دمکاتوه بو مبهسته سرهکی یهکی سورهتهکه که بریتی یه له پابهنبوون بهم وحهیه که بریتی یه لهوی پیغمبر هینای، دهرموی: ﴿وَمَا أَخْلَقْتُمْ فِيهِ مِن شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ﴾ لههر شتیك دا نیختیلاف و دوهرهکیان بوو بریاری نهوه هر لای خوایه و بهی بگهریتوه بو بریاری نهو نهک بو هوای نفس که ناوهستی و هر رژی به باریک دایه و خهکی گومراو سرگردان دمکات. بهرامبر نهو حقیقته راسته تهی ی پیغمبر (ﷺ) دمکات که بلی بههمموان ﴿ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾ نهو کهسهی که نهی هر شوینی بریاری نهو بکهرین (الله) یه که پهروهردگاری منه و پشتم هر بهو بهستوه و همموو کاروباری خوم هر حواله ی نهو دمکم و هر بولای نهو دهریتوه. ﴿فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ داهینری ناسمانهکان و زهوی یه ﴿جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا﴾ گپراویهتی بویان هر لهخوتان - واته ناهمی - هاوسران که نهوه نیعمهتیکی زور گهریه نهبوونی نهوه دژ و پیچهوانه ی جینشینی یهکیهتی، چونکه ناهمی که کراوه به جینشین بهرتهکی نهی لهسر خیزان بیت، لهخیزان گهل پیک دیت، پهرسهندن و زوربوون بهوه نهی نیرو می بکونه یهک و زاوی بکن.

وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَرْجَا يَذَرُوكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١١﴾ لَهُ
مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٢﴾ شَرَعَ لَكُم
مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا
الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ

جا بۇ ئەر پەرەسەندىن و زۆربوونە بەر شىۋە بۇ ھەموو گىيانلەبەرانە ۋەك دەفەرمۇي:
﴿وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَرْجَا﴾ ۋاتە لەم چوار جۈرە گىيانلەبەرەدا: حوشترى مەرۋ بىزىن و رەشەولاخ
بىريارى داۋە لەر رىگەي نىرو مى و گەيشتىيان بەيەك پەرە بىستىنن. لەناو ھەموو
گىيانلەبەران دا ئەم چوارەي باس كىرد كە بەكەك تىرىن بۇ ئادەمى ﴿يَذَرُوكُمْ فِيهِ﴾ لەۋەي كە
باس كراۋە بەر تەگىرە ئىۋە زۆرەكەت و پەرەتان پى دەستىنى ئەر خوايەي كە ئەبى ھەر
بىريارى ئەر ھەق و راستەو لەھەموو ئازاۋەو دۈبەرەكى يەك دا گەرەنەو بۇلاي ئەر خوايەيە
كە داھىنەرى ھەمووانەو ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ ۋىنەي ھىچ شىئەك نى يەو تاك و تەنيا و
جىاۋازە لەھەموو شىئەك پەيۋەندى ھەيە لەگەل ھەموو دروست كراۋەكانى بەزانىن و بىنن و
بىستىن و لەپراستى دا ھەر ئەر بىسەرۋ بىنەرە ۋەك دەفەرمۇي: ﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ ھەر
بىستىن و بىننىنى كە ھەيە دروست كراۋى ئەرۋە بەرەمى ئەر بىنن و بىستەنى ئەرۋە كەۋاتە
ھەموو ھوكم و بىريارەكانى بەزانىن و بىنن و بىستەن و ھەر ئەر راستە ﴿لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ﴾ ھەر بۇ ئەرۋە مولكايەتى و كلىلى خەزەنەكانى ئاسمانەكان و زەۋى، رىق و رۆزى
ھەمووان ھەر بەدەست ئەرۋە بەپىنى لىزانى و كاردرۋستى خۇي ﴿يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ
وَيَقْدِرُ﴾ بە فراۋانى رۆزى ئەدات بەھەرەكەس خوا خۇي ئىرادە بىكات و كەم و كۈپى ئەكات و
ئەيگىرئەۋە لەھەرەكەس خوا خۇي مەيلى بىبى ﴿إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ خوا ئەم كارانە ئەكات،
چۈنكە بەپراستى ئەرۋەپى رانە ئاگا و زانايە بەھەموو شىئەك، كەۋاتە ھەر ئەبى ھوكم و بىريار
ھەر بەدەست ئەر بىت و ھىچ ھوكم و بىريارىكى تىراست و رەۋانى يە.

ئىنجا جارىكى تىرىش ئەگەرئەۋەبۇمەبەستى سەرەكى سۈرەتەكەۋمىجۈرەكە، دەفەرمى:

﴿شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى﴾ دايىناۋە

بۆتان له ئايين دا كه فرمانى پيداوه و دهسیتی پى كردوو به نوح كه يهكهم ﴿رسول﴾ له
 ﴿اولوا العزم﴾ هكان، نهوى كه نهى محمد و هحيما ن پى كردوو بۆلاى تۆ، نهوى كه
 فرمانمان پيداوه به ئيبراهيم و موسا و عيسا. ئەم پينجه پى يان نهوترى ﴿اولوا العزم﴾
 له بهر نهوى ههركام خاوهنى شەريعه تىكى سەربهخۆ بووه نهك وهك پيغه مبهركانى تر
 تابيعى يهكى لهم شەريعه ته گهوه و سەربهخۆبوو، بۆ روون كردنهوه موسا (عليه السلام) كه
 يهككه لهو ﴿اولوا العزم﴾ انه له پاش نهو تا عيسا هه پيغه مبهركى هاتبى تابيعى شەريعه تى
 تهورات بووه، له پاش عيسا تا هاتنى خاتەمى ههوان (ﷺ) هه پيغه مبهركى هاتبى تابيعى
 شەريعه تى ئينجیل بووه تا هاتنى خاتەم (ص) و عليهم اجمعين. ئەم فرموده يه ئاراسته ي ئەم
 ئوممه ته گراوه تا رۆژى دوايى. خولاسه و كورتە ي ئايينى ههوان ئەميه كه دهفرموى:
 ﴿أَنْ آمِنُوا بِاللَّيْنِ وَلَا تَفَرَّقُوا فِيهِ﴾ ئەو ئايينه ي كه بۆتان هاتوو بهرك و پىكى راگيرى بكن و
 دو بهركى مهن تيدا. ئەو ئايينه ش بريتى يه له باوهرى ريك و راست به خواو تاك و
 تهنايى خواو باوهر به مهلائيكه و نامهكانى خواو پيغه مبهركانى و باوهر به زيندو
 بوونهوه و هاتنى رۆژى دوايى.

كاتى ئيماندار بير بكا تهوه لهم ئايه ته بۆى دهردهكهوى خۆى يهككه لهو كۆمه له بهرزه كه
 به دريژايى چهرخ و زه مان هاتوو له سه ريك ييروباوهرى پاك و خاوين كه كۆتايى هاتوو به
 كۆمه لى هه تا مه تايى تا رۆژى دوايى. كۆمه لى شوين كه وتوى گه و ره ترين خاتەمى هه مو
 فروستاده و نيراوه كانى خوا، كاتى بهو باوهرو بۆچوونه بير بكا تهوه ده بى هه ست و دلى پر
 ببى له شادمانى و شانازى، لهو ريگه دا هه ناخوشى و ئازاريكى دووچار ببى، ده بى
 نه پسى و ئاوميد نه بى، چونكه به موى بوونى لهو كۆمه له پيرۆزه دلئارامه كه دوا رۆژو
 سه ركه وتن مسۆگه ره بۆى. ده بى ئيماندارى راسته قينه هه ست و هوشى بهو جۆره بيت، غه م
 و په ژاره و ترسى له وه بيت لهو كۆمه له بپرى و خوانه خواسته لابات لى يان. ئەگه ر ئەم
 حه قيقه ته له دلى شوين كه وتوو هكانى موسا و عيسا دا جيگيرو دامه زراو بووايه بينگومان
 نارينكى و شهرو ئاژاوه هه رگيز پهيدا نه ده بوو هه موو ئەهاتن به سۆزو په رۆشه وه ده سته مل
 ده بوون له گه ل موسلمانان دا، موسلمانان له ژيړ قياده ي پيغه مبه راندا (ﷺ) هه ر له سه ره تا وه
 بهو بۆچوون و هه سته پاكه وه هه وليان دا له گه ل يه هود و نه سارا دا، به لام زۆريه ي ئەوان له بهر
 لارى و حه سادەتيان نه هاتن به دم بانگ و بانگه وازه كه ي ئيسلامه وه و ئەو هه موو جهنگ و
 سه ته ميه ان به كار هينا له گه ل ئيمه ي موسلمانان و ئايينه كه مان.

كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا نَدَعُوهُمْ إِلَٰهَهُ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَٰهَهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَٰهَهُ مَنْ يُنِيبُ ﴿١٣﴾
وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمْ بِالْعِلْمِ بَقِيًّا بَيْنَهُمْ

هیشتا سهرباقی نهوه موسلماننکان بهرامبر خراپهکانی نهوان هر چاکهیان کرد. بهلگهی قهتعی لسهر نهوه نههمیه گاورو جولهکه بهخوشتی و کامهرانی دهژین لهولاتی نیسلام دا. دهبوو موشریکهکانیش که خوځیان بهشوین کهوتووی ئیبراهیم و ئیسماعیل دادهنا نهوانیش بهاتنایهو دهستی برایهتی و ناشتیان راکیشایه، بهلام بهداخوه زور سخت و نارپهحت بوو نهو ریگه راسته بدهنه بهر وهک دهفرموی: ﴿كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا نَدَعُوهُمْ إِلَٰهَهُ﴾ زور سخت و گران بوو لسهر نهو موشریکانه نهی پیغهمبر نهوهی تو بانگیان دهکیت بووی که بریتی یه له پهرستنی خوا بهتاک و تهنیا و نهو ریگه راسته بدهنه بهر که نوح و ئیبراهیم و موسا و عیسا و محمدی پی هات. سخت و گران بوو لسهریان که وهچی و پهپام بیته سهر محمد که لهوهو پیش دهللات و سهلتهنت له دهستی نهوان دا بوو، سخت بوو لایان که پی یان بگوتری: باوک و باپیرتان به گومرایی رویشتون. زور سخت بوو لسهریان وازمینان لهو بوچوون و باومرپی که چند ساله دهقیان پیوه گرتبوو مهسهلهکیان بهپی بوچوونی خوځیان کیشانه دهکردو نهیان نهزانی که نهمان شایستهی نهوه نین، بهلکو ﴿اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَٰهَهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَٰهَهُ مَنْ يُنِيبُ﴾ خوا کهسینک ئیختیار دهکات بولای خوځی که دهگهریتنهوه بولای خوا، واته هر خوا دهزانی کی شایستهو شیاهه بو نهو کاره گهریه، خوځی دهزانی که محمد ﷺ لایهقه بو نهوه نهک نهوانهی که نهمان بووی مهلههبرترین.

ئینجا مهلوئیستی بهدی نهوانه روون دهکاتهوه و هوکهشی باس دهکات که حهسهدهو نهمانه دهردهدارن به دهردی کوشندهی حهسادهتهوه، دهفرموی: ﴿وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَقِيًّا بَيْنَهُمْ﴾ نهوانه خوځیان جوئ نهکردهوه و لایان نهدا له ریگهی پیغهمبرهکان مهگر لهپاش نهوهی زانیانین بوهات و دهزانن خوځیان بهدن و لایانداوه، کهواته هوځی لادانهکیان نهزانین نهبووه، بهلکو هر لهبر سهرکیشتی و حهسادهت لایانداوه،

وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا الْكُتُبَ مِنْ
بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مِرْيٌ ﴿١٤﴾ فَلِذَلِكَ قَادَعُ وَأَسْتَقِمَ كَمَا أَمَرْتُ وَلَا تَلْبِغْ أَهْوَاءَهُمْ

﴿وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ﴾ لهگلن شو هه موو تاوانه گهرده دا
خوا مؤلهتی دان و یه کسهر له پریشه ی نه مینان له بهر شهوی بریار له لایه ن خواوه دهر چووه
به میشته شهوی شو تاوانبارانه تا ماوهی ناوبراو دیاری کراره بو نه میشتن و سزادانیان.
شهوانی یه کهم چین که به زانینه وه ریگه راسته که یان نه دایه بهر له بهر حسادت و زولم
کردن له هق و له خو یان، حال و باریان بهو جوړه بوو که باس کراره و چینه کانی پاش
شهوان کویرانه که وتنه شوینی شهوانه بهی زانین و به لکو گوماندرو دوو دل بوون له
عه قیده که یان دا وهک ده فرموی: ﴿وَلِئَلَّا الَّذِينَ أُورِثُوا الْكُتُبَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مِرْيٌ﴾
شهوانی پاش یه کهم چین که نامه یان پی درابوو له گومان و دوو دلی یه کدا بوون که بی
نارامی کرد بوون، چونکه له لایه که وه باوهریان نه بوو به راستی شو بیرو باوهری که پرو یان
که یشتبوو، له باریکی تره وه نه یان شهوانی وازیئن لهو ثایینه ی که له باوک و باپیریانه وه
بویان ماتبوو، جا له بهر شهو ریگه راستی خواو قیاده ی ناده می به سرگره دانی مایه وه و
په یوه ندی نه ما به ثایینه که ی خواوه. له بهر شهو خوا محمدی رهوانه کرد(ﷺ) که ریگه
راسته که ی خوا ناشکرا بکاته وه و بانگی هه مووانی بو بکات وهک لهم چهند بهنده دا ناماژه ی
بو دهکات و ده فرموی: ﴿فَلِذَلِكَ قَادَعُ﴾ بانگی هه مووان بکه بو ریگه راسته که ی خوا که
هه موو پیغه مبه ران می نایان، به تاییه تی نوح و ئیبراهیم و موسا و عیسا و له پاش شهوان شه ی
محمد که تو می نات ﴿وَأَسْتَقِمَ كَمَا أَمَرْتُ﴾ بهرک و پیکی و دامه زراوبه هه رچونی فرمانت
پندراوه بیگومان کارو فرمانه که ی زور گهره یه له توانای هیچ کهس دا نی یه یارمه تی خوا
نه بی و فرمانی پندراوه که بانگی هه موو جیهان و جیهانی یان بکات و جاپی گومرایی
بدات له هه مووان و پووچه لی هه موو بیرو باوهری ثایینیک بیجکه لهم ثایینه ی که شم
می نایویه تی ﴿وَلَا تَلْبِغْ أَهْوَاءَهُمْ﴾ شوینی نارم زووه کانی شهوان مه که وه که هر دهسته و تاقمیک
نامانچ و مبهستیکی جیاوازی هیه، گوی به هیچ کهس و به هیچ شتیک مده،

وَقُلْ ءَامَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمْ اللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا أَعْمَلْنَا
وَلَكُمْ أَعْمَلُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ وَالَّذِينَ
يُحَاجُّونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُمْ جَحَنُّهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ
عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿١٦﴾ اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ

﴿وَقُلْ﴾ و بلی: ﴿ءَامَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ﴾ باوهم مینا بهمر نامهیک که خوا
میناویته خواروه. ﴿وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمْ﴾ فرمانم پی دراوه که به عدل رفتار بکم
لہنیوانتان دا، کواته نایینمکی خاوم دمسلاته و جاپی دادو دادپرومیری نمدات لہگل
ہممووان دا ثم نایته هاتهخوار له مککدا لہکاتیک دا کہ بانگ و بانگوازمکی چوار دمو
دراپو لہنیوان دیوارمکانی مککدا، ہروہا ہموو نایتهکانی تر له مککدا هاتنه
خواروه و جاپی جیہانی یتمی ثم نایینہیان دا. ثم نایتانه هاتنه خواروه له کاتیک دا
کہ موسلمانان لہزیر نہشکمنجه و نازاردابوون و مگر کوپی زور بهجرگ زاتی ببوایه
موسلمانیتی خوی دمریپی، ﴿اللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ﴾ بلی خوا کہ ناوی ﴿اللہ﴾ یہ پرومردگار و
کاربہدستی نیمہ و نیمہ، کواته تنہا کاربہدستیک ہمہ بو ہممووان ﴿لَنَا أَعْمَلْنَا وَلَكُمْ
أَعْمَلُكُمْ﴾ کردہوی نیمہ ہر بو نیمہ و کردہوی نیمہ ہر بو خوتانہ، کواته
ہمرکام نیختیاری ہمہ و خوی ہرپرسیارہ له کردہوی نیمہ ہر بو خوتانہ، کواته
ہمرکام نیختیاری ہمہ و خوی ہرپرسیارہ له کردہوی خوی ﴿لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ﴾
جورہ نازاوه دوہرمکی نی یہ لہنیوانماندا، چونکہ ہق و راستی ناشکرابو، کواته
ہوی ہرہرمکانی و سرپیچی نہما مگر نیمہ ہر بتانہوی دان نمین بہہق دا ﴿اللہ یجمع
بَيْنَنَا﴾ خوا لہروزی دواپی دا کومان نکاتہوہ ﴿وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ گہرانہوہ دوا روژ ہر بولای
نہو، کواته حال و باری نیمہ لہوی دہرہکوی و حال و باری نیمہش روون دہیتہوہ
مہبست نہوہ نی یہ ہمرکام لہمالی خومان دا دانیشنتین و ہقمان نہبی ہسہر یہکہوہ نہوہ

مهبست نى يە ۋا بَلَيِّن نَسَخ كَرَامَتَو به سورەتى ﴿الكافرون﴾ نەم تەنيا ئايەتە
 حەقىقەتى نەم پەيامە روون ئەكەتەو لەم چەند وتەو ياسادا، روونى ئەكەتەو بەر عەزم و
 ئىرادە بەمىزە كە پەيامىكى وايە ئەومەندە پشت ئەستورە بە راستى يەكەى خۆى، ھاتووە بۆ
 ئەوہى بە بى باك رىڭاى خۆى بداتە بەر ھەواو ئارمزوى ھىچ كەس نايوەستىنى و لاينادات،
 ھاتووە بۆ ئەوہى حەكەم و چاودىر بىت بەسەر ھەموو ئايىن و بىرو بۆچوونىكەو و عدل و
 دادپەرورى بەكاربىنى لەزموى دا. ھاتووە بۆ ئەوہى تەنيا رىڭە بۆلاى خوا بكات بە تەنيا
 رىڭەيەك وەك لە راستى دا تەنيا رىڭەيەكە بە درىزايى چەرخ و زەمان.

ئىنجا لەپاش روون كەردنەوہى نەم حەقىقەتەو لەپاش گوئ رايلى كۆمەلىكى پاك و
 بەختەور، ئاشكرايە دەمە دەمى و مجادلە كەردنى نەفامان بى نرخەو شاىستەى ئەوہى نى
 يە گوئى بۆ بگىرى و ھىچ نرخىكى نى يە، كەواتە با لى يان گەرىن بۆ تۆلە و عەزابتى خوا
 وەك دەفەرموى: ﴿وَالَّذِينَ يَحْمِلُونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتَجِيبَ لَهُمْ جُنتَهُمْ دَاحِضَةً عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ عَذَابٌ
 وَكَثِيرٌ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ ئەواتە دەمە دەمى و موجدەلە ئەكەن لەبارەى خواو ئايىنى خوا ھىچ
 بەلگەيەكيان بەدەستەو نى يە و ئەوہى بە بەلگەى دادەنن بەتال و بى بنج و بنەوانە لای
 خواى پەروردگاريان، خەشم و رقى خوا دەبارى بەسەريان دا، سزاو عەزابتىكى سەخت و
 بەتىن ھەيە بۆيان، ھەركەس لای خوا بەر جۆرە بىت چارەنووسى لەھەردو جىھان دا
 زيانبارى و خەسارەتەندى يە خوا پەنامان بدات.

ئىنجا گەردشىكى تر ئەكات بەدل و دەروون لەبارەى يەكەم مەبەست و حەقىقەتى
 يەكەمجارەو كە لەسەر مىحورى سورەتەكەيە. دەفەرموى: ﴿اللَّهُ الَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ
 وَالْبَيِّنَاتِ﴾ ئەو خواى كەناوى ﴿الله﴾ يە نامەى ھىناوہتە خوارەو كە حەق و راستى پى يە لە
 ھەموو فەرمان و بېرارەكانى دا، شەرىعەتىكى ھىناوہتە خوارەو كە ميزان و تەرازووە بۆ
 ھەلسەنگاندنى ھەموو ناھەقى، واتە ھەر بەر شەرىعەتە دەردەكەوى كام بۆچوون و بىرو
 باوہر كەردەوہيەك كە ناھەق و ئارەوايە، واتە تەنيا نامەو شەرىعەتەكەى خوا حەكەم و
 جياكەرەوہى ھەق و ناھەقە،

مُسْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ إِلَّا الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿١٨﴾

بهراستی هر کس يک بئ بهش نهبئ له هه موو قام و تئگه يشتنيک نابئ گوماني ههبي له هاتني ئه و روزه، چونکه ئه و کسه ي ١١ له يکه مجاره وه دروستي کردين، ههروه ها دووباره کردنه وه هيجي تي ناچي. جا له بهر ئه وه دهر باره ي ئه و بئ باوه رانه فرموي: ﴿لَا إِنَّ الَّذِينَ يَمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ﴾ بئدار بن بهراستي ئه وانه ي که گومانيان هه به له روژي دوايي و هاتني دا له گومپايي يه کي زور دووردان، زور دوورن له بوچوون و تئگه يشتن دا، چونکه ئه وهنده به لگه ي روون و ئاشکرا هه به له سه ر راستي هاتني ئه و روزه هه رکه س ئه و په ري راده نه قام و نه زان نه بي گومان روونا کاته دئي، خوا به ميه ره باني خوي بمانياريزي له و کويريي و نه قامي يه آمين.

اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ، يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ ﴿١٩﴾ مَنْ كَانَتْ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ
نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ، وَمَنْ كَانَتْ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ ﴿٢٠﴾

ئینجاسەرنجی دل رانەکیشی بۆلای ئەوێزق و رۆژی یە کە خوادەیبە خشی بە بەندەکانی
دەفرموی: ﴿اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ﴾ خوا خاوەن لوتف و میهرمانی یە لەگەڵ بەندەکانی ﴿يَرْزُقُ مَنْ
يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ﴾ رۆژی دەدات بەمەركەسێك كە خوا خۆی مەیلی هەبێ و لەكاتێكدا كە
هەرئەوبەهێز و توانایەوزالەبەسەرھەموو شتێك دا و هیچ كەس ناتوانی سەریبچی بكات لێی.

بەر و ئالت مەسەلە ی ئەم رۆژی یە پەيوەندی نی یە بە ئایەتی پیشووەوە كە باسی رۆژی
دوایی دەكات، بەلام مەسەلە ی رۆژی یەكە سەرەتایە بۆ ئایەتی داھاتوو كە دەفرموی: ﴿مَنْ
كَانَتْ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ، وَمَنْ كَانَتْ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ﴾

ھەركەس نیازی ھەیە و كشتوكالی رۆژی دوایی ھەراھەم بینێ، واتە لەم دنیا دا كردهوە
چاكەكان دەكات گە پاداشت و بەرھەمەكانی لەرۆژی دوایی دا ھەست كەوت دەبێ، فرموی

ھەركەس ئەو ی مەبەست بێت زیاد دەكەین بۆی لە كشتوكالەكەیدا، واتە ئەجرو پاداشتی
دەدەینەو بەچەند چەندانە گە لای خوارووەكە ی دەكاتە. ھەركەس مەبەستی لە كردهوەكانی

ھەر كشتوكالی ئەم دنیا یە، واتە ھەول و تێكۆشانی ھەر بۆ ئەم دنیا یە و گۆی ی نی یە لە
ژیانی رۆژی دوایی لەخۆشی و كامەرائی ئەم دنیا یە پی دەدەین، بەلام هیچ بەشێكی نی یە

لەخۆشی و كامەرائی ئەو دنیا و بەشی لەو ی ھەر سزا و ئاگرە خوا پەنامان بدات. لە ئایەتی
پیشوودا گوتمان كە بە روائت مەسەلە ی رۆژی پەيوەندی نی یە بە ئایەتی پیشووەوە كە

باسی رۆژی دوایی دەكات، بەلام بەم ئایەتە كە ئیستا خەریكین بە تەفسیری یەو پەيوەندی
یەكە روون و ئاشكرا دەبێ، ھەر بە قورئان ئەكەوێ قسە بكات. - جلا جلا منزله - لەكو تایی

دا كارمە دەگەرێتەو و پەيوەستە بەر حەق و شەریعەتەو كە ھاتوو لەلایەن خواوە، حەق
و عدل لە بڕیاری رۆژی بۆ ھەمووان. ھەروەھا لە زیانی ئەجرو پاداشت لەرۆژی دوایی دا

و بەش بپراوی ھیندیكی تر.

أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ
لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ

ئینجا گەردشیکی تر دەکات بەدل و دەروون لە میحوەر و مەزگەزی سورەتەکە کە بریتی
یە لەوێ ئەو شەریعەتە ی کە خوا بەخشی بەم دواترین ئوممەتە ھەر ئەوێ کە بەخشی بە
نوح و ئیبراھیم و موسا و عیسا، جا لێرەدا بە بیزاری دەبرێنەو پرسیارێک ئاراستە دەکات
سەبارەت بەوێ بت پەرستەکان ئایین و شەریعەتیک بێرێار دەدەن بەناوی بتەکانیانەو،
دەفەرموی: ﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ﴾ ئایا ئەم بت پەرست و
لادەرمانە لە ئایینەکە ی خوا کە ھەموو پیغەمبەرانی پێ ھاتوو ھاوبەش رەوا ئەدەن بۆ خوا
کە ئایین و شەریعەتیکیان بۆ دابنێ و بێرێار بدات کە خۆی تاک و تەنیا ئیزنی نەداو و رازی
نی یە پێی!!! بەلێ بەراستی ھۆی سەرسۆرمانە بێ باو و پەننامەکان بە نەقامی و نەزانی
شتی بێرێار ئەدەن و رەوا ی دەدەن!! بەلێ بەراستی زۆر جیگای سەرسۆرمانە، خۆی
مێھرەبان بەزەیی ھات بە بەندەکانی ھەر لە سەرھاتو ۱ دواترین شەریعەتیک ی بۆ ناردن ۲
رێک و گونجاو بیئت لەگەڵ سروشتی خۆیان و ئەو بوونەوەرە ی ۳ تێیدا دەژین. لەھەموو بارو
روویەکی ژیان و جیھانیانەو یاسا و ئەساسیک ی بۆ ناردن کە بتوانن لەژێر رووناکی ئەویدا
بەپێی پێویست و بەرزەوھندی بێرێار وەردەگرن بۆ ھەموو روداوێکی تازە، ھەر خێلافیک
رووبدات بگەرێنەو بۆلای خواو بێرێاری ئەو بکەن بە حاکم و ھەکەم. لەگەڵ ئەویدا بەندە ی
نەزان و نەقام لەو رێگە راستە لابەدەن و شوێنی یرو بۆچوونی ئاراستی خۆیان بکەون و
بەجاری لادەن لەوێ خوا بۆی ناردن لەسەر دەستی پیغەمبەرەکاندا!!

تاوان و گوناھەکیان ئەوێندە گەرێ بە شایستە ی ئەوێ ھەر ۱ دنیادا مۆلەت نەدرین و
سزای شیوا ی خۆیان بدرتەو بەلام خۆی لێزان و کاردرۆست بێرێاری داو کە روژی دوایی
کاتی تۆلە ی تاوانی تاوانباران و پاداشتی چاکەکاران بیئت وەک دەفەرموی: ﴿لَوْلَا كَلِمَةُ
الْفَصْلِ لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ﴾ ئەگەر و تەو بێرێاری نەبوا ی و ئیرادە ی دواخستنی سزای ئەو بێ باو و پەرانە
نەبوا ی و بەلێن نەدرایە بە تۆلە سەندن لەروژی دوایی دا ئەگەر ئەو نەبوا ی ھەر لە دنیادا
سزاو تۆلە یان لی دەسینرا،

وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢١﴾ تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُمْ
وَاقِعٌ بِهِمْ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ
عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿٢٢﴾ ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

به لَام لهبر نهوه دواخران بو نو روزه ﴿وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ بهراستی زالمهكان
سزايهكي سهختي نازار دهریان ههیه، نهیفرمو ﴿وَإِنْ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ که شوینهکه شوینی
راناو لهبر تاوانبارکردنیان و ناوبردنیان به سیفتهی زالم، ئینجا شیوهی سام و بیعی
سزاکهیان دهخاته بهرچاو که دهفرموی: ﴿تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا﴾ دهبینی
ئهی هرکهسیک که دیتنت ههیی، واته نهونده شیوهکهیان ناشکرایه هرکهس دیتنی ههیه
نو شیوه بهدو ناههواره دهبینی، یان بیینی لهکاتیك دا سام و ترس و بیعیان ههیه لهوهی
که کردوویانه. واته سام و ترس له سزاو تولهکهی. یان له دیتنی کردهوهکانیان که ههموو
کهس چاک و خراب کردهوهکانیان نیشان دهدی ﴿وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ﴾ لهکاتیكدا نو سزاو
عهزابه دووچاریان دهیی. ئهم تاوانبارانه بهو جوړه دهبینرین، بهلام ﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ﴾ لهوانهی که
باوهریان هیناوهو کردهوه چاکهکانیان بهجی هیناوه وان لهناو باخ و باخچهکانی
بههشتهکاندا لهکاتیك دا بویان ههیه هرچی ئارهزوو بکهن و بیانهوی. هر نهوه به فزل و
بهخششی گهوره، ﴿ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ئا نهویه که خوا موژدهی
پی ئه دا بهو بهندهیانهی که باوهریان هیناوهو کردهوه چاکهکانیان بهجی هیناوه خوا
بهشدارمان بکات لهوهدا.

قُلْ لَا اسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَن يَقْرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ
 (۳۲) أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَإِن يَشَأِ اللَّهُ يَخْتِمْ عَلَى قَلْبِكَ وَيَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُخَيِّقُ الْحَقَّ يَكَلِّمُ مَن يَشَاءُ

إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (۳۳)

لهپاش شو مهره شه و موزدهیه که ناراسته ی کردن نینجا فرموده یه که ناراسته ی
 پیغمبری نازیز دمکات (ﷺ) که ناراسته ی بی باومره کانی بکات که پالپشتی نهرم بیت بو
 باومره نینان ده فرموی: ﴿قُلْ لَا اسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ﴾ ثم فرموده یه نه گونجی متصل
 بیت یان منقطع بیت لهسر هردو باره که به دوو جور تفسیر کراوه تهره و به هر کام تفسیر
 کراوه تهره وک روونی ده که یهنه و. بلی به بی باومره کان لهسر ثم نایینه ی که رای نه که یهنم
 پیتان داوای هیچ پول و پاره و هیچ شتیگتان لی ناکم مهگر خوش ویستنی شو خزمایه تی
 یه ی که هه له گه لتان. واته داوایان لی ده کم که به پی ی شو ره فتارم له گه ل بکن تا
 به هو ی شو گوی رای ل بن و نه وی پیتان ده لیم لیم وهرگرن. یان داوای هر شو خوش
 ویستنی خزمایه تی یه ی که هیه له نیوانماندا که به پی ی شو ده بی قسه کم وهریگرن. یان
 من داوای هیچ پاره و پولیگتان لی ناکم تا به هو ی شو هه بکونه گومان لیم و بیم به بار
 به سرتانه و به هو ی شو هه له گویم نه کن. به لام داواتان لی ده کم که به پی ی شو
 خوش ویستی و خزمایه تی یه ی که من هه له گه لتان نیو ره فتارم له گه ل بکن و به دوژمن
 و ناحز سه یرم نه کن. یا داواتان لی ده کم به پی ی خوش ویستن و خزمایه تی یه ی که هه تانه
 له گه لم ره فتارم له گه ل بکن. واته بیگومان نیو، خزمی من کس و کارو بنه ماله ی یه کن
 ده ی بهو جور بن و قسه کم وهرگرن، نه ه هر له تفسیری ثم نایه تدا.

به راستی داوا نه کردنی نه جرو پول و پاره فرموده ی هه مو پیغمبره گانه که
 ناراسته ی گه ل و نوممه ته گانیان کردوه، نینجا هه مووشیان خزمایه تی خوئیانیان باس
 کردوه له گه ل گه ل و قوممه گانیاندا تا به هو ی شو هه دلیان نهرم بی، جا بهم پی یه نه وی
 له دلدا به میزتر بیت نه هیه که نیستی سناکه مونقه تبع بیت و خواو پیغمبره که ی (ص) باش
 دزمان. به هر حال و لهسر هر بار لهم کاتدا که شیوه ی باخات و باخچه و لهم کاتدا فزل
 و میهره بانی و چاوپوشی ده خاته بهرچاو له کردوه کانی بهنده گانیدا ده فرموی: ﴿وَمَن

يَقْرَأُ حَسَنَةً نَّزَلَ لَهُ فِيهَا حَسَنًا ﴿١﴾ هەرکەس هەر چاکەیک بکات کە یەکێ لەو چاکانە خوێستنی خزمایەتی یەکە. هەرکەس هەر چاکەیک بکات ئێمە لەو چاکەدا چاکە بۆ زیاد دەکەین بەچەند چەندانە لەگەڵ لێ بوردن و سەرینەوی گوناھێ وەک دەست نیشان ئەکات کە دەفەرموێ: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ شَكُورٌ﴾ بەراستی خوا لێ بۆدەیهکی سوپاس گوزارە. واتە ئەبوری لە گوناھێ و چاکە وەردەگرێ. بەلام بە شیوەیەک دەیفەرموێ دلی ئیماندار پێ دەکات لە شەرم و شکو، بە پوالت فەرمودەکە ئەو نیشان ئەدات سوپاس گوزاری بەندەکەیت!! سبحان الله لەو تەعبیرە! خوێ بەندەکە ی روو کردووەتە چاکە و رێنموونی کردووە بۆی لەگەڵ ئەوەدا بە چەند چەندانە ئەجرو پاداشتی بەزیادەو دەداتەو سوپاسی بەندەکەشی دەکات. ئەو خەڵکە لە چەرخێ نەفامی کۆندا بە بیرکردنەو و تیگەیشتن لەم وتە پێرۆزانە وازیان هێنا لە بیرو باوەڕی باوک و باپیریان و هاقتە ژێر سایەی ئیسلام و ئەم قورئانە. هەرکاتێ ئەم قورئانە بەو جوړە بیرەو وەرگیرێ کاری خوێ دەکات.

ئینجا جاریکی تر دەگەرێتەو بۆ ئەو حەقیقەتە ی کە لەم سورەتەدا گیرای بە هەرکەزو مەبەستی پێشوەو ئەگوزێتەو بە وتە ی ﴿أَمْ﴾ کە لێردا بۆ گواستەوێه لە مەبەستی پێشوو بۆ مەبەستیکی تر دەفەرموێ: ﴿أَمْ يَقُولُونَ افترى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ ئایا ئەو نەفامە بێ باوەڕانە دەلێن محمد درۆی بەدەم خواوە هەلبەستوو؟ واتە ئەم قورئانە ی لەلایەن خواوە بۆ نەهاتوو و دەست هەلبەستی خۆیت؟ لێردا خوا جل جلاله بەرپەرچی ئەو قسە بۆگەنە ی ئەوان ئەداتەو بە درۆیان ئەخاتەو بەمە ی رووی فەرمودە ئەکاتە پێغەمبەری ئازیز(ﷺ) بەم فەرمودە ی: ﴿إِنْ نَشَاءُ اللَّهُ يُخَوِّدْكَ عَلَىٰ قَلْبِكَ﴾ ئینجا ئەگەر خوا بیهوێ و مەیلی ببێ مۆر ئەنێ بەسەر دلت دا، واتە نابێ و ناگونجێ تۆ درۆ بەدەم خواوە بکەیت، چونکە خوا واز ناھێنێ لەکەسێک کاری وا بەد بکات، کەواتە وازەینانی بەلگە یە لەسەر ئەو ی تۆ شتی وات نەکردوو و بەدلت دا نەهاتوو نیازی کردنی، ﴿وَسَخَّ اللَّهُ الْبَطِلَ﴾ خێلاق ئەم قورئانە ناھق و بەتالە و خوا مەحفی ئەکاتەو نایهێلێ ﴿رَبُّهُمُ الْمُتَّقِينَ﴾ هەق بەدی ئەھینێ و دامەزراوی ئەکات بە بریار و فەرمودەکانی خوێ، هەر شتێک بەدلی پێغەمبەردا بێت و هەر نیازێک بکات خوا ئاگادار و زانیە پێ ی و هوێ ئەو ش ئەمە یە کە دەفەرموێ: ﴿إِنَّهُ عِلْمٌ بِنَاتِ الْأَعْدَارِ﴾ بەراستی خواوە پەڕی زانی و ئاگا و زانیە بەمەر نیاز و خەتەرە یە کە لە دلەکاندا یە. کەواتە ئەو گومانە بەدە ی کە ئەو بێ باوەڕانە دەمبازی پێ ئەکەن زۆر بەجێ و بێ بنەوانە و درۆ و زوڵم و ناھەقە.

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾ وَنَسَجِبُ الَّذِينَ
ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَبَرِّدُ لَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ ۚ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ سَئَطُ اللَّهِ
الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَكِنْ يُنْزِلُ بِقَدَرِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٢٧﴾ وَهُوَ الَّذِي يُنْزِلُ
الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ ۚ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٨﴾

ئينجاليره داکوتايي نهينئي به قسه و باس سبارت به وحی خواو باس و مبهستينکي
تر نهيننيته پيشمه و له پاش داديتمه و سرياسي وحی که مکرکزو ميخوره له سورمه د.
بهشی يکه می سورمه که مان ناسی که نه خولایه به نهوری وحی و په یامی خواو، لیله د
وازنه هينئي و له پاشان له دوا دوايي سورمه که نه که پريته و بوسر مبهسته سره کی يکه.
له پاش نيشاندانی شيوهی سخت و سامناکی بی باوره ستمکاره کان و شيوهی
بهخته و مری چاکان و پاکان له پاش نهو لیله د میهره بانی خوی دهرنه خاتمه بهمه قاپی
توبه نهکاتمه بو تاوانباران به پهنا هينانيان به خواو که پانه و ميان له بی باوره یی و کرده و
به مکهانی تاوانباران و ده فرموی: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ﴾ هر نهو
که سیکه که توبه و که پانه و ورمگری به مکهانی و نه بوری له کرده و به مکهانیان،
کهاته با ناومید نهبن و فریای خویان بکهون که له مکهاودا بهرن و نیت هرچیان بو
نهگری. خوی میهره بان که نه لوتفه دهکات زانا و ناگایه به کرده و مکهانیان و ده فرموی:
﴿وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ روى فرموده نهکات هه مووان و ده فرموی: ده زان ناگایه به هه مو
کرده و مکهاتان ﴿وَنَسَجِبُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَبَرِّدُ لَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ﴾ نهوانه ی باوره یان هيناه و
کرده و چاکه کانیا به جی هيناه و نامادهن بو باوره هينان و کرده و چاکه کان. نهوانه گوی
رایلی دهکن و خوايش به میهره بانی خوی نه جرو پاداشتيان زياد دهکات و به چند
چهندانه و ده چند جار باس کرا. نه دهسته به جوړه نهبن، به لام ﴿وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ
شَدِيدٌ﴾ بی باوره مکهان هر بو نهوان هيه سزای بهتین. نهو سزایه ی که بو بی باوره مکهان

همه قورس و بهتین تره لهسزای گوناھبارانی باومرداران. **فَهْزَلْ** و میهرهبارانی خوا لهروزی دواپی دا بی حد و حیسابه، بهلام بۆ ئهم دنیا به سنووری تایبتهی خۆی همه و هر شتی به پیی لیزانی و کاردروستی لهرا دهیک دایه نابی تیپه ریکات لهوه. بۆ نمونه رزق و روزی ئهگهر به لیشاو بیدا زیان پهکی ئهکوی و نهووستی وک دهست نیشان دهکات و دهفرموی: ﴿وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ﴾ ئهگهر خوا به روزی و به لیشاو روزی بدات به بهندهمکانی توغیانیان دهکرد له ولات دا و ئاژاوو و خراپه کارییان دهکرد و هرکس لهخۆی دهگۆراو دهچوون بهگژی پهکدا ﴿وَلَكِنْ يُزِلُّ بِقَدَرٍ مَّا يَشَاءُ﴾ نهیهینیته خوارمو به ئهندازهیک که خۆی به پیی حیکمهت و بهرژه و مندی خۆی به چاکی دهزانی، ﴿إِنَّهُ يَمْدُدُ خَيْرٌ بَّيْرٍ﴾ بهراستی خوا خۆی به خهبرو بینایه به بهندهمکانی و دهزانی حیکمهت له چیدایه، کهواته هر دابهش کردنهکی ئهو راست و بهجئیه. له باریکی ترموه ئهگهر ههمو به لیشاو دهولمهت و ساماندار بیت زیان تیک دهچی و کاروباری ناپوا، چونکه ئهو کاته هیچ کس رازی نابی به کاروکردهوی پهست، هیچ کس نانهوایی و کریکاری و ئاسنگیری و... هتد تاگات و ههمووی بهدوای بهرزهترین کاردانهگهپی و رازی نابی بهوهنهبی.

ئینجا دهست کاری پهکی دل دهکات لهبارهی فهرهم هیتان و باردانی باران که زیان بهستراوه پی یهوه و زۆر جارن خهلکی ئهکونه هیلاکهت و ناو مییدی و لهو کاته دا باران دهبارینی و شت ئهژییهتموه دهفرموی: ﴿وَهُوَ الَّذِي يُزِلُّ الْفَيْتَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَبِيدُ﴾ خوا ئهو زاتهیه که باران دهبارینی لهپاش ئهوهی خهلکی ناو میید دهن و ترس و بیم داگیریان دهکات، رهحمتهکی بلاو دهکاتهوه و هر ئهو خوا به کار بهدهست و خاوهر و یارمهتی دهوکی سوپاس کراوه. و تهو و شهکانی قورنان جی و شوینی تایبتهی خویمان همه و هر کام لهگهل ئهو شوینه دا ریکه بۆ وینه باران له زمانی عهره ب دا چهند ناویکی همه لیزه دا و تهی ﴿غیث﴾ ریک تره که به هاوارموه چوونی لی وهر دهگیری، سبحان منزل هذا

الكتاب العزيز.

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا مِنْ دَائِبَةٍ وَهُوَ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ ﴿٢١﴾

ئينجا چند بهلگه و نيشانه‌ی ناشکرا دمخاته بهرچاو که دل و دهریون پر دهکن له
 ثیمان و باومری یه‌کی له‌وانه نهمیه که ده‌فرموی نهمیه: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا
 بَيْنَهُمَا مِنْ دَائِبَةٍ وَهُوَ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ﴾ هیندی له بهلگه و نيشانه‌کانی خوا دروست کردن
 و داهینانی ناسمانه‌کان و زهوی و نمو هموو گیانله‌به‌رانه‌یه که فراهمی هیناوه له
 ناسمانه‌کان و زهوی دا، به دواهینانی گیانله‌به‌ران به‌دوای باسی باران دا زور شیرین و ریکه،
 چونکه گیانیاں به‌ستراوه به‌ناوی بارانه‌وه. ئینجا ئایا له ناسمانه‌کان دا گیان هیه، ئیتر
 مه‌لانیکه و غیری مه‌لانیکه به دابه ناوانبرین چونکه له زمانی عه‌رب دا ده‌لین ﴿ما یدب
 علی الارض﴾ که‌واته چوَن نه‌وانه‌ی له ناسمانه‌گان ناوده‌برین به دابه؟ له وه‌لامدا ده‌لین
 مه‌به‌ست له وته‌ی دابه لی‌ره‌دا گیانله‌به‌ره به‌پئی علمی ره‌وانیژی که لازم له جینگه‌ی ملزوم
 دانه‌نین «یان ده‌لین دوو شت که پیکه‌وه باس بکړن بوونی هرشتیک له‌هرکامیان دا به‌سه
 بو نه‌وه‌ی بلین له‌و دووانده نهمه هیه، ئایه‌ته‌که ده‌فرموی له ناسمانه‌کان و زهوی دا دابه
 هیه هرچند له زهوی دا هبه‌ی.

ئينجا با بیرک بکه‌ینه‌وه له‌و هموو گیانله‌به‌رانه‌ی که خوی پهره‌ردگار دروستی
 کردوون هر له می‌شوو له و می‌رووله هه‌تا گهره‌ترین گیانله‌به‌ره که بی‌جگه له‌خوا له توانای
 هیچ که‌س دا نی یه ژماره‌ی هر به‌شیکیان بکات که هر جوریان شیوه و وینه‌یه‌کی تایبه‌تی
 هیه و شیوه و هو‌ی ژیان و خو‌راکی تایبه‌تی هیه. هیچ ناتوانی ژماره‌ی مالی یه‌کانیان چ
 جای نه‌وانه‌ی که مالی نین و چ جای نه‌وانه‌ی هر ناسراو نین سبحان الخلاق العلیم!! له
 فراهم هینان و به‌ریوه‌بردنی هو‌ی ژیانیاں هموو که‌س سرگرده‌انه و نمو هموو کارو
 کرده‌وه هیچی ناوی بی‌جگه له روکردنی ئیراده و مه‌یلی خوی پهره‌ردگار.

وَمَا أَصْبَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فِيمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ ﴿٣٠﴾ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ
فِي الْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٣١﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ ﴿٣٢﴾

له پاش نیشاندانی نهو دور شیوهیه: شیوهی چاکان و پاکان و شیوهی سهختی بهدان و
بی باوهران نینجا ناگادارمان دهکات که هرچی نارهحتی و سزای نهم دنیایه که
دوچارمان نهبی همووی بهموی کردهوی خومانه و نهوش دوچارمان نهبی بهشیکه له
تولهی خراپهکانمان و له زور شتمان دهبوروی. دهفرموی: ﴿وَمَا أَصْبَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فِيمَا
كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ﴾ هر سزاو موسیبهتیکیان تووش دیت همووی کردهوه
بهدهکانی خوٚتانه که بهدهست و نارهزوی خوٚتان دهیکن و له زور له کردهوه بهدهکانتان
دهبوروی نهگینا نهک هر خوٚتان بهلکو هموو گیانلهبرانی نهم زهوی به نهٚما وهک له
نایهتیکی تردا دهفرموی: ﴿ما ترك على ظهرك من دابة﴾ له نایهتی بهکم دا دادو
میهرهسانی خویمان نیشان دها، نینجا لاوازی و بی دهسهلاتی نهمه دهخاته بهرچاومان که
دهفرموی: ﴿وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ نیهو نین به
سهرینچی کمر لههر شتی که خوا مهیلی کردبی و مهیل بکات لهوهی که دوچارتان بکات و
ناتوان خوٚتانی لی لابهدن و خوٚتان قوتار بکن لی ی، هیچ دؤست و کاربهدهست و
یاریدهدهرتان نی به که بتانپاریزی لهوهی خوا نیرادهی کردبی لیتان. بهکیکی تر له نیعمت
و چاکهکانی خوا بهسهر بهندهکانی یوه نههمیه که له کهشتی و پاپورهکان دا هملیان دهگری
له دهریا و دهریا لووشهکاندا، هملیان دهگری له کهشتی به گهرهکاندا که له دوروهوه وهک
شاخ و کهزهکان دهرنهکهن. بیگومان بوونی دهریاکان پیویسته لهژیاندا، نینجا نهگهر هوی
گهران و هات و چوی فراههم نههینایه زور له کاروباری بهندهکانی نهوهستا، نینجا پیش
داهاتنی نهم هوی گهرانی تازهیه نهو کهشتی و پاپوره گهرانه به با نهگهران، جا نهگهر با
بوهستایه نهوا دهمانهوه بهسهر پشتی دهریاکانهوه به دامای. خوی میهرهبان نهم بههره
چاکه گهرهیه نهخاته پیش چاومان تا بیر بکهینهوه هر نهو بهپرستین. دهفرموی: ﴿وَمِنْ
آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ﴾ هیندی له بهلگو و نیشانهکانی خویهتی خوا نهو کهشتی یانن که
دهگهرین لهدهریاداوه وهک شاخه بهرزهکان وان،

إِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَلَنَّ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣٢﴾ أَوْ يُوقِفَهُنَّ
بِمَا كَسَبُوا وَيَعْفُ عَنْ كَثِيرٍ ﴿٣١﴾ وَيَعْلَمَ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِنَا مَا لَهُمْ مِنْ مَّخِصٍ ﴿٣٥﴾ فَمَا أُوَيْدْتُمْ مِنْ
شَيْءٍ فَمَتَّعُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا

﴿إِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَلَنَّ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ﴾ ئەگەر خوا بیهۆی و مەیلی ببێ باکە ئەخەفینێ بەهۆی ئەوهو کەشتی یەکان ئەگەڕێن بە وەستاو بەسەر پشتی ئاوهکەوه، ئەیاترسینێ بەهۆ بەپێی ئەو کاتە کە کەشتی بە با ئەگەرا، ئیستاش ئەگەر مەیلی ببێ نەوت و بەنزین و زەرەش لەکار ئەخات، چونکە هەموو کارەکان هەر بەدەست ئەوه جل جلالە. ئایا کێ ئاوی دروست کردووه بەجۆرێک کە کەشتی هەلگری؟ ئایا کێ ئەم هەموو بارە دەکات؟ ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ بەراستی لەوهی کە باس کرا لە گەڕان و وەستان و کاروباری کەشتی یەوه چەند بەلگەو نیشانە هەیە بۆ هەموو لەسەر ئارام گریک لەسەر بەلأو نارهەتی و سوپاس گوزاریک لەسەر چاکە. بەلێ بەلگەو نیشانەکان بۆ هەمووانە بەلأم خۆگرو سوپاس گوزارەکان شایاترین بە ریزگرتنی چاکەو نیعمەتەکانی خوا. ئەیاترسینێ بەهۆی خوا ئەتوانی باکە بخەفینێ تا ئەوانەی وان لە کەشتی یەکان دا بەو جۆرەیان بەسەر بیست ﴿أَوْ يُوقِفَهُنَّ بِمَا كَسَبُوا﴾ یان بەهیلایان بیات و نوقمیان بکات بەهۆی کردەوهی بەدی خۆیانەوه. واتە ئەوهیان بەسەردینێ بەبێ هۆنی یە و خۆیان هۆی ئەو سزایەن. ﴿وَيَعْفُ عَنْ كَثِيرٍ﴾ ئەبەوری لە زۆرکەس و بەهۆی کردەوهی بەدیان سزایان نادات ﴿وَيَعْلَمَ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِنَا مَا لَهُمْ مِنْ مَّخِصٍ﴾ بۆ ئەوهی ئەوانە کە بێ باوەڕن و دەمبازی ئەکەن لە ئایەتەکانی ئێمەدا هیچ پەناگە یەکیان نی یە کە رزگاریان بکات لەهەر سزایە کە ئێمە ئیرادەمان کردبێ. کەواتە ئەوانە کە فامدارن با ئەوه بزانن و ئەوهش کە ئەفامە با هیچ بیانووی نەمینێ. ئیجا دەست کاری یەکی تری دلایان ئەکات و سەرنجیان رادەکشێ بۆ ئەوهی کە هەرچییان پی دراوه لە دنیا دا شتیکی کەمی کاتی یەو ئەوهی کە نەپراو یە ئەوهی کە لەروژی دوا یی دا خۆی میهرەبان دەیبەخشی بە چاکان و خوا پێداوان. دەفەرموی: ﴿فَمَا أُوَيْدْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَّعُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا﴾ ئەوهی کە پێتان بەخشاوه هەمووی خوشی و نیعمەتی ئەم ژانی دنیا یەو دەپروا و نامینی ئەوه،

وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٦﴾ وَالَّذِينَ يَحْنَبُونَ كَثِيرٌ إِلَّا تُمِ
وَالْفَوْحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿٣٧﴾ وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ
وَمَا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣٨﴾

﴿وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾ لهو هی که لای خواجه و لهوژی دواپی دا دهیبه خشی لهو چاکه و ده مینیتهو لهو هش بو لهم که سانهیه که سیفت و نیشانه کانی دیاری دهکات که ده فرموی: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ بو لهوانه ی که باوهریان هیناوه و هر پشتیان به پهره دگاریان به ستووه ﴿وَالَّذِينَ يَحْنَبُونَ كَثِيرٌ إِلَّا تُمِ وَالْفَوْحِشَ﴾ لهوانه ی که خو یان دور نه که نه وه خو یان ده پارین له گونا ه گهره کان و لهو گونا هانی که زور به یان خراپی به که یان ناسراوه ﴿وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ﴾ کاتی که رق و قینیان هلساو چاو پو شی نه که ن و لی نه بوورن واته قین و رقه که یان به کاری بی شهرعی ساریژ نا که ن، به لکو له بهر خوا بی دهنگ ده بن، ﴿وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ﴾ لهوانه ی که گو یزایه لی ده که ن بو پهره دگاریان و ناماده ن بو هرکاری که رهامه ندی خوی تیدا بیت به شیوه ی گشتی و به تایبه تی په یوه ندی خو یان له گهل خوا به هیژ ده که ن، بهم رهنگه ﴿وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ﴾ نو یژیان به ریک راستی به جی هیناوه بهم رهنگه به خشوع و خزوع وه به جیان هیناوه ﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ﴾ کاروباریان به پرس و مه شوهر ته له نیوان خو یاندا که لهو نه ساسیکی زور به هیژه بو برایه تی به کی تی موسلمانان. لهم سیفته چاکه زور به کاره با دهوله تیش نیسلامی نه بی. لهم سیفته شری نه نه ونده گرنگه نایه ته که ده یهینی به دوا ی نو یژدا که هوی په یوه ندی به نده یه به خوی خو یه وه و له پاش لهو ده فرموی: ﴿وَمَا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ لهو هی که پیما ن به خشیون و کردو مانه به رزقیان به کاری نه مینن و به ختی نه که ن له ری ی خوادا که لهم سیفته مایه ی برایه تی و خوشه ویستی به له نیوان موسلمانان دا. قورنان لهم شوینه دا و شوینه کانی تردا ده فرموی لهو هی که پیما ن دا ون تا به نده بیر بکاته وه لهو هی که دهیدا مینی خوی نی به و نابی به مالی خو یانی دابنن له گهل نه ودا لهو ه موو نه جره گهره یان ده داتی.

وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾ وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَٰئِكَ مَاعْلَيْهِم مِّن سَبِيلٍ ﴿٤١﴾ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ وَلَمَنِ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿٤٣﴾ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِهِ

ئینجا هه‌رچه‌ند موسلمانان باویان نه‌بی وایی چاوپووشی بکه‌ن له خراپه به‌لام له هه‌مان کاتدا ریځه‌یان هه‌یه تۆله بسینن له ده‌ست دریزیی که‌ران به وینه‌ی خراپه‌که‌ی نه‌وان له‌به‌رئوه ده‌فرموی: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ﴾ نه‌وانه‌ی که‌ کاتی ده‌ست دریزیی و زولمیان ده‌رباره کرا خویان تۆله ده‌سینن و سه‌ر داناخه‌ن بۆ زولم و ناحقه‌ی یه‌ که‌ لی یان کراوه ﴿وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا﴾ تۆله‌ی خراپه خراپه‌یه‌که وینه‌ی خوی واته نابیی زیاده ره‌وی بکات بۆ وینه دوو جوین له‌باتی جوینی‌ک دا زولمه و موسلمان نه‌بی خوی بیاریزی و هه‌روه‌ها تۆله‌ی ده‌ست دریزیی یه‌کانی تر. ناوبردن تۆله‌ی ریک گوناوه خراپه‌ی نه‌یه و ناوبردن به گوناوه خراپه له بابی ره‌وانبیزی دا پی‌ی ده‌گوتری مشاکله.

ئینجا له‌گه‌ل نه‌وه‌دا موسلمانان بۆی هه‌یه تۆله بسینی هیشتا له‌کاتی ده‌سه‌لات دا هه‌ر چاوپووشی چاکتره وه‌ک ده‌فرموی: ﴿فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ﴾ هه‌رکس لی ببوری و تۆله نه‌سینی نه‌و که‌سه نه‌جرو پاداشتی له‌سه‌ر خوايه‌و خوا پیوستی کردوه له‌سه‌ر زاتی پاکی خوی ﴿إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ به‌راستی خوا زالمانی خوش ناوی، واته هاندانی مه‌زولوم له‌سه‌ر لی بو‌ردن له‌به‌ر نه‌وه نی یه لایه‌نگیری زالمان بی‌ت، چونکه خوا زالمانی خوش ناوی، ئینجا هه‌میت‌ر دل‌نیایی نه‌کات له‌سه‌ر نه‌وه‌ی تۆله سه‌ندن راسه‌ت هیچ ریځه‌ی نه‌یه بۆ ره‌خه‌ لی گرتنی و ده‌فرموی: ﴿وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَٰئِكَ مَاعْلَيْهِم مِّن سَبِيلٍ﴾ بیگومان هه‌رکس تۆله بسینی له‌پاش نه‌وه‌ی زولمی لی کرابی نه‌وانه هیچ ریځه‌یه‌ک بۆ تاوانبار کردنیان نی یه‌و

هیچ نهره جیکیان له سهر نی یه ﴿إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ ریگهی تاوانبار کردن هر له سهر شو که سانه یه که زولم ده کهن له خه لکی و نیازی خراپه کاری نه کهن و به دوا ی نه و هدا ده گهرین به ناهق ﴿وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ نه وانه بویان هیه سزایه کی نیش و نازار دهر، نینجا جاریکی تر هانی ته دات له سهر خوگری و چاوپوشی ده فرموی: ﴿وَلَكِنْ صَبْرٌ وَعَفْوٌ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾ به راستی هر کهس خوگر بی و لی بورده بی و چاوپوشی بکات، به راستی شو کرده و ه و سیفته له کارو سیفته تانه یه که هه ولی بو بدری و نیازی بکری.

له م کومه له نایه تانه ی رابورد و هدا دهر ده کهوی که شو گهل و کومه له ی که خاوه نی شو سیفته و کرده و پاکانه بوون، هر نه وانه شیایو نه و ه بوون که سه رکردایه تی و قیام بگر نه ده ست و بین به ماموستای ناده می و ژیان و جیهان، له یه که مجاره و نه و دهر ده کهوی، نینجا هم نایینه پاکه له هه موو کارو بپیاره کانی دا ناوه راستی گرتووه، که واته ده ست نادات بو گوژانکاری و بژاره کردن بو نمونه له م نایه تانه ی دوا دوا یی دا سه باره ت به توله سه ندن ناوه راستی گرتووه، فسبحان منزل هذا القرآن العظیم.

هم قورنانه گهره له گهل شو هه موو ریک و راستی و روونی یه زۆربه ی خه لکی دور ده که ویته وه لی و باوه پی می ناهینی، هوی نه و ه ش سروشتی به دی هیه و به هه لبراردنی خو ی به پیچه وانه ده جولیته وه و ره قاتار ده کات دیاره هر که سیش وابی خوا گو مپرای نه کات، که واته هیچ که سینک نی یه چاره سه ری دهر دی بکات وه ک ده فرموی ﴿وَلَنْ يُضِلَّ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِهِ﴾ هر کهس خوا گو مپرای بکات هیچ دۆستی و کار به ده ستیک نی یه رزگاری بکات، له دنیا دا به و جوړه به سه رگه ردانی ده ژی و له روژی دوا ییش دا په شیمان ده بیته وه و نا واته خوا زه بو گه پانه وه بو دنیا تا چاره سه ری خو ی بکات و ریگهی خوا بداته بهر،

وَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ ﴿١١﴾ وَتَرَاهُمْ يُعْرَضُونَ
عَلَيْهَا خَشِيعَاتٍ مِّنَ الذَّلِيلِ يَنْظُرُونَ مِّن طَرَفٍ خَفِيٍّ وَقَالَ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ الْخَسِرِينَ الَّذِينَ
خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَلَا إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ ﴿١٢﴾ وَمَا كَانَتْ لَهُمْ
مِّنْ أَوْلِيَآءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ

وهك دهفهرموى: ﴿وَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ﴾ دهیینی کاتی
زالمهکان سزاګه‌ی خوا دهیینن دملین نایا ریګه همیه بو ګه‌پرانوه بو دنیا، واته ناواتی شهوه
دهخوازن له کاتیک دا سیخی سهختی ناښمیدی ددری له به‌نوکه‌ی دلیان وهک له چهند
ثایه‌تی ترده هاتوه هرجاری به جوړیکى جیاواز ﴿وَتَرَاهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَشِيعَاتٍ مِّنَ الذَّلِيلِ
يَنْظُرُونَ مِّن طَرَفٍ خَفِيٍّ﴾ دهیان بیینی دهرینه سر ټاګری دوزخ به مل کهچی و زملیلی و
داماوییهک که دوچاریان دمی و دپوانن بو شو ټاګره و زاتیان نی یه به ریکی سهرنجی
بدن، به‌لکو به سهرنج دانیکى شاراو به پیلو و سیله چاو. شم شیوه‌یان شهونده ناشکرایه
هرکس پړوانی دهیینی خوا په‌نامان بدات شهوانه زالم و خو به‌زل زان بوون بی باک
خواو بی باوم‌پوون به سزای خوا له‌بر شهوه خواى کاردروست شهویان به‌سر دینى‌اللهو
روژده‌دا باوم‌دارمه‌کان قسه ره‌واو پړیار دهرن لهو کاتانه‌دا وهک دهست نیشان شهکات و
شهفهرموى: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ الْخَسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾ به‌پراستی
شهوانه‌ی که له دنیا‌دا باوم‌پریان همیه دملین به‌پراستی زیانبارمه‌کان شهوانه که زیانبارن به
زیاتی له‌دهست چوونی خو‌یان و کس و کارو شهمل و عیالیان له روژى دواپیدا. به‌لی
زیانباری شه‌واوم‌هرشو زیانه‌یه که دوچارى شهوانه دمی و له‌پراستیدا هر شهوه زیانبارى یه.
نینجا به‌دواى شه‌ودا قورشان شم فهرمودیه شه‌مینی دهریاره‌ی شهوانه‌ی که دهرینه بهر
ټاګری دوزخ ﴿الْقِيَمَةُ أَلَا إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ﴾ * وَمَا كَانَتْ لَهُمْ مِّنْ أَوْلِيَآءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ
بی‌دار بن و با هموو کس بزانی زالمه‌کان وان له سزایه‌کی نیشته‌جیدا، واته رزگار بوون نی
یه لی، به‌هیچ جوړى نابى بو شهوانه هیچ دوست و کاربه‌دهستیک که یارمه‌تی یان بدات و
رزگاریان بکات له‌سزای خوا.

وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ ﴿١٦﴾ اسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ
مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَأٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَكِيرٍ ﴿١٧﴾ فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا إِنْ
عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ

﴿وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ﴾ ههركهس خوا گومرې بکات هيچ ريگهيهکي تری دهست
ناکهوی بۆ رزگار بوون. ههق وایه به بیر لی کردنهوی ئهم نایهتانه دل بکهوینته لهزمو تیکه
له گهرودا بگیری! لهخوا ترسهکان بهم جوړو شیوه بیریان کردموه له نایهتکاني قورئان
بهوی ئهوهوه بوون به ری نیشاندرو ماموستای ئادهمی خوا پاداشتیان بداتهوه.

ئینجا خوی میهرهبان به میهرهبانی خوی بانگی بهندهکاني دهکات که فریای خویان
بکهون پیش مردن چارهسهری خویان بکهن. دهفرموی: ﴿اسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا
مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ﴾ گوی رایهلی پهرومردگارتان بکهن لهه ژيانی دنیادا پیش ئهوی رۆژنک بیته
که گهپانهوی بۆ نی یه له لایهه خواوه لهپاش ئهوی بریاری دا یان پیش ئهوی رۆژنک
بیته که گهپانهوی نابی، ﴿مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَأٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَكِيرٍ﴾ هيچ پهنايهک نابی بۆتان و
لهو رۆژدها هيچ ئینکاری یهکتنان پی ناگری و دان دهئین به تاوانهکانتاندا.

ئینجا روی فرموده نهکاته پیغهمبهر(ﷺ) دهفرموی: ﴿إِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ
حَفِظًا﴾ نهگهر ئهوی بی باوهپانه گوی رایهلی ناکهن و روو ومردهگپن ئیمه تۆمان رهوانه
نهکردوه به پارێزهر و کاربهدهست بهسهریانهوه تا به زۆر باوهپریان پی بیئنی ﴿إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا
الْبَلَاغُ﴾ تۆ ههراکهیاندنت لهسهره تۆ ههلسه به فرمانی خۆت ئیتر تۆ گوناھیکت نابی و
ههه ئهوان تاوانبارن. له زۆر شوین دا خوا جل جلاله ئهم تهرجیهی ئاراسته
پیغهمبهر(ﷺ) نهکات تا بی ئارام نهبی له باوهپ نههینانی ئهوانه وغمه و پهژاره نهخوات
لهسهریان. ئینجا سروشت و تهبیعتی ئادهمی روون دهکاتهوه بهمهی نه له خوشیدا خویان
بۆ دهگری و لهکاتی تهنگیش دا ناویند دهبن. واته بهرگی خوشی دهگرن تا یاخی نهبن و
لهکاتی ناخوشیش دا ئومیدهوار دهبن و بزائن ههروا هاتوه جیگای خوشی و ناخوشی یه،
کهواته با تهوازی خویان راگرن.

وَأَنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَجَحَّ بِهَا وَإِنْ نُسَبِّحُهمْ سَبِّحَةً بِمَا قَدَّمْتَ أَيْدِيهمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ ﴿١٨﴾ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَشَاءً وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الْذُّكُورَ ﴿١٩﴾ أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنثَاءً وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا إِنَّهُ عَلَيْهِ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

ئەم جوړه سيفه تانە بۆ جنس و تيرەى ئادەمى يە، واتە ئادەمى ئەم دوو جوړەيان هەيە

ئەك هەموو فەردىكى ئاوايە. جا دەربارەى ئەو جوړە ئادەمى يە دەفەرموى: ﴿وَأَنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَجَحَّ بِهَا وَإِنْ نُسَبِّحُهمْ سَبِّحَةً بِمَا قَدَّمْتَ أَيْدِيهمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ﴾ كاتى ئىنە بچەژين بە ئادەمى لەلايەن خوێمانەوه بە بەزەيى خوێمان چاکە و نىعمەتىكى پى بىبەخشين خوش نوود و فەرەحنەك دەبى و كەشخەي پێوه دەكات، ئەگەر نارەحەتى و كارى ناخوشى دوچار ببى بەهۆى كردەوهى خوێمەوه كە ئەبوو لەخۆى رق هەلگرى كەچى ئەو ئادەمى يە زۆر سەپلە و ناسوپاسىكى روون و ئاشكرايە و رەخنە لەخوا دەگرى، بەلى ئەم جوړە ئادەمى يە بە هەردوو جوړەكەيەوه زۆر هەن.

ئىنجا بەدواى ئەم شتە راستەدا ئەمە ئەهينى كە خوشى و ناخوشى و بەش فراوانى و بەش بىراوى هەمووى بەدەست خوايە، كەواتە با هەموو كەس لەمەر حالێكدا هەر دلى پەيوەندى بە خواره بىت و هەر چاوەروانى دەستى خوا بىت. نموونە ئەهينىتەوه بە بوونى ئەولادى زۆرو نەبوونى ئەولاد، دەفەرموى: ﴿لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ هەر بۆ خوايە و مولكى خوايە هەرچى وا لە ئاسمانەكان و زەوىداو خاوەنى و پادشايەتى ئاسمانەكان و زەوى هەر بۆ خوايە ﴿يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ﴾ هەرچى بيهوى دروستى ئەكات ﴿يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنثَاءً وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ﴾ * أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنثَاءً وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا دەبەخشى بە هەركەسيك كە مەيلى هەبى ميينە و دەبەخشى بە هەركەس كە مەيلى ببى نيرينه يان بە جوت نيرينه و ميينە و هەركەسيش ئەگيرى بە نەزۆك و هىچ كامى پى نابەخشى ئەوهش لەبەر ئەوهيه خوا خۆى ئەوپەرى رادە زانای دەسلەت دارە. ميينەشى پيش خست كە ئەفامەكان بىزاربون لى، ئىنجا نيرينه كە پەسەندە بە لايانەوه و نەزۆكى دواخست كە بىزاراوه لای هەمووان، هەمووبارەكان مل كەچەبوێراوە و مەيلى خواو هىچ كەس رىگەى نىيە و دەسلەلاتى نىيە بەسەر هىچ كامداو خۆى بەپى زانينى خۆى ئەوانە ئەكات و بە دەسلەلاتى خۆى بەجيان دەهينى وەك دەفەرموى: ﴿إِنَّهُ عَلَيْهِ قَدِيرٌ﴾.

وَمَا كَانَ لِشَيْءٍ أَنْ يُلْكَمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَآئِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَىٰ حَكِيمٍ (٥١) وَكَذَلِكَ أَرْجَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَنُ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا تَهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ (٥٢)
صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ (٥٣)

نينجا له دوا دوايي سوره ته که دهگه پرتقوره بولای میخوړ که چند جار باسی فرمور
لیردها باسی و وحی دهکات که بریتی به له په یوهندی نیوان خواو شو بهنده یانہی که خوا
هملی بژاردوون که به چ شیوه یه که شو په یوهندی به فراهمه دیت؟ دنیایی نهکات له سر
به دی هاتنی له نیوان خواو شم پیغمبره (ص) ده فرموی: ﴿وَمَا كَانَ لِشَيْءٍ أَنْ يُلْكَمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا
أَوْ مِنْ وَرَآئِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ﴾ هرگز نه بووه و نه گونجاوه بؤ هیچ که سینک
خوا قسمی له گهل بکات مگر به یهکی له سى باره:

۱- ﴿وَحْيًا﴾ بهم رنگه خستوویه تیه دلی یوه و پیغمبره که زانیوویه تی و ناسیوویه تی که
لای خواوه بؤی هاتوره.

۲- ﴿أَوْ مِنْ وَرَآئِ حِجَابٍ﴾ یان له پهنای پرده دا وه رویدا بؤ موسا دهنگی بیست که
فرموده که ی خواى دهگه یاند، شو دهنگی بیست له همو لایه که به همو
له شى.

۳- ﴿أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ﴾ یان فرشته یه کی نارووه له وینه و شیوه ی
که سینک دا نیت و وینه و شیوه که ی جوهر نیل که له حدیس دا ده فرموی جوهر نیل
بینی ۶۰۰ بالی هبوو یان له شیوه ی پیاوړک دا وه که له حدیسه سه حجه که دا که
عمری فاروق ده فرموی جارک له خدمت پیغمبر (ﷺ) دانیشتبوون له نا کاودا
پیاوړک پوښاکینکی زور سپی له برده بوو مووی زور رهش بوو هیچکام له نیمه

نەیدەناسی و هیچ شیوہی غەریب و سەفەریشی پێوە دیار نەبوو ئەو چەند پرسیارە ی کرد کە لە ھەدیسە کەدا باس کراوە و بەناوبانگە. یان جاری لە وێنە و شیوہی دھیی کە لەبیدا ھات. ئەم سە شیوہی باس فەرموو کورتە کە ی ئەمە یە بۆ هیچ کەس ۱۱ دنیادا رووی نەداوە خوا روو بە روو قسە ی لەگەڵ دا بکات تەنانەت لە شەوی مێعراجدا سەحیح لە سەر ئەو یە کە بە چاوی دل دیتوویەتی ئەک بە چاوی ئاشکرا لەم بارە یەو ھە دیسی سەحیحی بوخاری و موسلیم ھە یە کە دایکمان عا ششە - خوا لی رازی بیّت- ئەگەر پێتەو دە فەرموی: ﴿من زعم ان محمدا رای ربہ فقد اعظم الفریة علی اللہ﴾ بینینی چا و ھەر لە رۆژی دوا یی دا دە بیّت خوا بی بە شەمان ئەکات لی ی آمین.

شاعیر و زانای کورد مەولوی رحمە اللہ خو ش دە فەرموی - بە چاوی فانی ناوینە باقی باقی دەوینی باقی و تاقی - ئەو ھوو شیوہی پە یو ھەندی لە نیوان خوا و فرستادە کانی ﴿إِنَّهُ عَلَىٰ حَكِيمٍ﴾ بە راستی ھەر ئەو خوا یە لی زانی کار دروستی زانیە بە ئەو پەری رادە ی زانی. ھەر ئەو دە زانی کی شایستە و شیاوی ئەو یە ھەر ئەو دە زانی بە چ شیوہ یە ک ئەو بە ھەر یە بگە یە نی بە ھەر کەس کە شیاوی ئەو یە. بە راستی لوتف و مێھرە بانی یە کە ی ئیجگار گە وریە زاتی گە وری ی یە کە ی لە سنووری زەمان و شوین و مەکان لە گەڵ ئەو پە یو ھەندی بکات لە گەڵ دروست کراوە کانی خو ی کە لە سنووری کات و شوین و مەکان دان. ھەر لە دە ست بە حری بی سنوور و بی پە یی ئەو دیت ئەو لوتف و بە خشینە!!

شیوہی پە یو ھەندی یە کە ی باس فەرموو کە پێغەمبەری ئازیز (ﷺ) ئاشنایە پی ی و ئینجا دە فەرموی: ﴿وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُؤَاٰ مِنْ أَمْرِنَا﴾ ھەر بە و جوړە شیوہ و ھیمان کردە لات ئە ی پێغەمبەر رو حیک کە لە عالە می ئە مرە لای ئیمە و بە لوتفی ئیمە یە بە کو ششی تو نی یە و تو چا و ھروانی نە بوو ی رو حیک واتە قورئان کە گیان ئە خاتە دل ۱۱ زیندووی ئە کاتەو لە کاتی کدا ﴿مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَٰبُ وَلَا الْآٰمِنُ﴾ تو نەت ئە زانی و ئاگادار نە بوو ی بە و کتەب و بە و ئیمانە

که پیت به خشرا چی یه چۆنه؟ بهائی پیغمبهری نازیز زانیویه تی ئهم ئاده می یه و دامینه ریکی هیه به لام ئه زانینه جیاوازه له گه ل ئهم زانینه ی که نوورو رووناکی یه که دهیبه خشی به و بنده یانه ی که خوا خوی ئیراده ی کردووه وه که دهفرموی: ﴿وَلٰكِنْ جَعَلْنٰهُ نُورًا نَّهْدٰی بِهِۦ مَنْ نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا﴾ به لام ئه وه ی که وه حیمان کرده لای تو گپرامان به نووریک که رینموونی پی ده که یه هه رکه سیك و یستبیتمان له بنده کانه مان.

ئینجا دنیایی ئه کات له سه ر ئه وه و دهفرموی: ﴿وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ به راستی تو نه ی پیغمبهر رینموونی ده که یه بۆ ریکه ی راست ﴿صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ ریکه ی خویه ک که هه ر بۆ ئه وه و مولکی ئه وه هه رچی و له ئاسمانه کان و هه رچی و له زه ویدا ﴿أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ﴾ با بزانی که هه موو کاروباریک هه ر بۆ لای ئه وه ده که پیت هه و چونکه هه ر ئه و خاوه ن و مالیکه بۆ هه موو شتیك و هه ر به ده ست ئه وه هه موو شتیك له دنیا و له رۆژی دوا یی دا.

ئا به م جوړو شیوه که س نه دیوه ئهم سوهرته به فهری دوا یی پی هیئا و الحمد لله اول و اخیرا و صلی الله علی رسوله و حبیبه محمد و علی اله و اصحابه و ازواجه و اولاده و کل من سلك طريقه المستقیم.

له رۆژی ۱ ربیع الثانی ۱۴۱۸ بۆ جاری دوهم ئهم سوهرته م ته فسیر کرده وه که جاری یه که می ده ست نووسه که ی خۆم ون بزو بوو.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حَمْدٌ ۱) وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ۲) إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۳) وَإِنَّهُ فِي أُولَى الْأَنْبَاءِ لَدِينًا لَعَلِّي حَكِيمٌ ۴) أَفَنَضْرِبُ عَنْكُمْ الذِّكْرَ صَفْحًا أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ ۵)

سوره تی (الزخرف) مهككهی بدو ۸۹ نایه ته

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ئهم سوره ته ههندی لهو نارهحتی و گری و لاری و ده مازی و رهخانه نیشان ئهدات که له لایه ب ت په رسته کانه وه رووی نه کرده بانگه وازه کی پیغه مبه (ﷺ) له گهل چاره سه رکردنی قورئان بو نه وه موو ناله باری ئه وانه، چه سپاندنی بیرو باوه ره راسته کی خوی له شوینی نه وه موو شته پروو پوو چه کو نه په رستی یه ی که به درزیایی چند چرخ ته په ی دابوو له میشک و دل و ده ماغیاندا پشت به خوی گوره. ئه وانه هه موو یه که به یه که پی ی که یشتین به روونی ته فسیریان نه که یه نه وه خوی گوره له یه که جاری سوره ته که وه سویند نه خوات به قورئان له سه ر دووشت: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * حَمْدٌ * وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ *

﴿إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ سویند بهو کتیبهی که روون و ره وانه چ و ته ی، چ مه عناو مه بهستی سویند به وه: به راستی ئه کتیبه مان گیراوه به خوینراوه به زمانی عه ربی، واته شیوه ی وینه کی عه ربی یه و به عه ربی هینامانه خواره وه بو ئه مه ی وه ی گرن و تی بگن له مانا و مه بهستی که ی. له سوره تی «الشوری» دا چند هویه کمان باس کرد بو هاتنه خواره وه ی ئهم نایینه عالمی یه له یه کهم جاره وه بو سه ر گلی عه رب، گیرانی مه که وه ده ورو بهری به مه رکزو نیشته جی بوی. ده ی کاتی ئه و گله عه رب بوو ئه بی سروه کی خوا له شیوه ی زمانی عه ربی دا پی یان بگه یه نری، چونکه خوی خاوه ن ره حم باوی هه روا بووه له گهل به نده کانی دا هه پیغه مبه ریکی نارد بی بو سه ر هه ر گلی به زمانی ئه و گله ناردوویه تی بو ئه مه ی سروه ته که یان بو روون بکاته وه به ئاسانی، وه کو له

سوره تی ﴿ابراہیم﴾ دا نه فرموی: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ، لِيُبَيِّنَ لَهُمْ﴾^۱ نینجا پاش نه وه نایینه که چه سپاوو جنگیر بوو ناسان بوو گوږینی به زمانی تر جگه لهو زمانه ی که سروشتی پیغه مبره که ی پی هاتبوو. سویند له سمر خوروی دووم نه مه یه لهم نایه ته دا: ﴿وَأَنَّهُ فِي أَرْكَانِ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِّ حَكِيمٌ﴾ سویند بهو کتیبه روون و ناشکرایه نهو کتیبه - که قورثانه - به رزو پایه بلنده له - لوح المحفوظ - یان له عیلمی نیمه دا له کاتیک دا پاریزراوه لای نیمه له گوږان، خاوهن حکمه ته. واته هه موو کاروبریاری پر سوود و به جی یه.

نهم دوو سیفه ته ی بو به کار هیئا کهوا نیشان نه دن قورثان زیندووه و مه به ست و کرده و ی هه یه، هه روکو وایش بی وایه، چونکه زور په یوه ندی تایبه تی هه یه له گهل نهوانه ی که خوایانی بو تایبه تی نه کن، نه یکن به پیشهوا بو خوایان. فیری هه موو ویل و نوسولیکیان نه کات، نه یانکات به ناده میزادیکي دیاری و جیاواز له هه مووانی تر. سویند خواردنی خوی گه وره له سمر پایه و راده به رزی قورثان نیجگار به نرخي قورثان روون نه کاته وه. نیجگار گه وره یی نهم نیعمه ت و خه لاته گه وره یه دهر نه خات که خوی گه وره و به رهحم سه ری ناده میزادی پی به رز کرده وه، به تایبه تی گه لی عه رب که به زمانی نهوان ناردی، که واته له وه وه نه ندازه ی گه وره یی تاوانی نهوان روون نه بیته وه که پشت نه که نه نهم نیعمه ت و خه لاته گه وره یه له به رنه وه نهوا تاوان و بی نرخي یان نیشان نه دات و هه ره شه یان لی نه کات نه فرموی: ﴿أَنْتَضِرُ عَنْكُمْ الذِّكْرَ صَفْحًا أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ﴾^۲ نایا له به رنه وه ی نیوه کو مه ل و گه لیکن له تاوان و خراپه کاری دا روچوونه ته خواره وه و زیاده رهوی نه کن، له بهر خاتری نه وه نیمه وازتان لی به ینین نهم قورثانه تان لی بهرگری بکه ین نیتان دوور بخینه وه؟ واته نه خیر شتی وا ناکه ین.^۳

^۱ واته هه موو پیغه مبرنکمان رهوانه کردووه به زمانی گه له که ی خوی.

^۲ به دوو جوړی تریش ته فسیر کراوه ته وه: ۱. له ثیبن و عه باسه وه - خولیان لی رازی بیت -: نایا وا گرمان نه بن نیمه چارپوښتان لی نه که ین له گهل نه دانه وه ی پیتان سپیرواوه به جیتان نه میتاوه. ۲. له (قتاده) وه - خوی لی رازی بیت -: نیمه واز ناهینین له بانگ کردن بولای نهم قورثانه با نه مانه گهل و کر مه لیک بن که زیاده رهوی نه کن له تاوان خراپه دا به لکو چند جار تیکراری نه که ینه وه بق نه مه ی نه وه ی شایانی هیادیات بیت پی بکه ویتنه سه ری و نه وه ی کومرایی نه دات بهر هیچ به مانه ی نه میتی.

وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيِّ فِي الْأَوَّلِينَ ﴿٦﴾ وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٧﴾ فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمَضَى مَثَلُ الْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ﴿٩﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾

براستی زور جنگای سرسورمانه که خوای گهواره بهم هممو دسه لاته بی سنوره وه، بهو هممو بی پیوستی یهوه نا بهو جوړه لوتف بغرموی لهگل کومه لیکي ناوا له نادمیزاد. گه وره ترین بهرنامه و کتیبی خوی بنیری بویان، به زمانی خویان ریگای هیدایهت و خوش بهختی هردو جیهانیان نیشان بدات، هوال و بهسرهاتی گله پیشووه کانیان بو بگریخته وه، بیاترسینی به وینهی سزای تاوانباره کانیان، لهگل نهم هممو شته دا نهو کومه له بعد بهخته سر لی تیک چوه، گوی نهگرن و پشتی تی بکن، له تولهی نهو گوی پی نه دان و پشت تی کرده دا نهوا خوای گهواره بی لوتفی خوی نیشان نه دات دهر باره یان لهگل بی نرخی وریسویای لای خوی وهره شعیان لی نهکات بهم فرموده: ﴿وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيٍّ فِي الْأَوَّلِينَ * وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ * فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمَضَى مَثَلُ الْأَوَّلِينَ﴾

پیغمبري زورمان رهوانه کردوه له نومعت و گله پیشووه کان، هیچ پیغمبریکیان بو نه هاتوه و گالته یان پی نه کردبی، هر پیغمبریکیان بو هاتبی به دروزنیان داوه ته قهلم، گالته یان پی کردوه، نینجا نیمهش بهر باده مان کرد لهو گله پیشووانه کهسانی که له مان هیزو دسه لاتیان بهتین تر بوو، سر گوزه شته ی نایابی نهو گله پیشووانه تیپیری و باسکرا له مهو پیش له قورئان دا. کهواته نهم بی بروایانه نه بی چاوه پروانی چی بکن کاتی که بههیزتر له وان نهو یان بهسرهات که بهسریان دا هات؟ نهم نایه ته وهکو هره شعیه بو بی برواکان دل خوشی دانه وه و دل نهوایی پیغمبرو موسلمان بهمه ی که خوا هر نهوان و نایینه که ی خوی سر نه خات، دوژمنه کانی خوی و نهوان بهر باد نهکات. نهو گله بت پرسته بیرو باوه ریکی سهیریان همبوو: له باریکه وه باوه ریان بوو که خوا هیه و نهو نهم هممو ناسمان و زهوی و گیانله بهرانه ی دوست کردوه به تنیا، به گویره ی نهم باوه ره نهوایه تنیا خویان بهرستایه که چی لهسر نهو ریگه راسته نه بوون که هممو ژیری و سروشتیکی ریگ و ساغ باوه ری پیی هیه، بهلکو چند شریک و هاوبه شیکیان بو بریار

ئەدا، ھەندى لەو مالأت و حوشترانەى گە خوا دروستى کردبوو بۆيان ديارىي و تايبەتى يان ئەکردن بەو بئانەو، وەکو چەند باوەرى پېرو پووجى تريان ھەبوو پىچەوانەى خوايەتى خوايە کە دانيان پيدا ئەنا، ھەرەھا ھەندى تر لەو شتە پېروپوچانەى لەم سورەتەدا باسى ئەکەين - إن شاء الله - . جا لێردەدا خواى گەرە ئەو باوەرو دان پيدا نانەيان نیشان ئەدا لەگەل سەرەنجام و بەرھەمەکەى دا لەپاش ئەو تەمى يان ئەکات بەمەى کە بە گۆرەى سروشتى رێک و راست بچولێنەو، رەوشتيکی راست و رەوايان ھەبى بەرامبەر نازو نىعمەتى خوا بەسەريانەو ئەفەرموى: ﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْغَلِيْبُ﴾ سويند بەخوا ئەگەر پرسیار بکەيت لەوانە: ئايا کى ئاسمانەکان و زەوى دروست کردووە؟ بىگومان ئەلین خوا دروستى کردووە کە زالە بەسەر ھەموو شتيک دا و ئاگادارە بە ھەموو شتيک، وا دەرئەکەوى لە وەلام دا ئەيانگوت ﴿الله﴾ وەکو لە شوينى تردا بەو جۆرە ئەفەرموى، چونکە ئەوان جگە لە ﴿الله﴾ ئەو ناو و سيفەتانەى کە ئىسلام ھىنانى ئەوان نەيان ئەزانين، بەو جۆرە خويان نە ئەناسى بىرو باوەرپکيان ھەبوو تیکەل لە راست و پېروپووجى زۆر زەبەندە. ئەوەى کە راست بىر و دەرئەکەوى لە ئايينى پاکی ھەزەرەتى ئىبراھىم و ئىسماعیلەو بۆيان مابوووە، بەرە بەرە شتى تۆرەھات و پېرو پووجيان لى زياد کردبوو.

ئەوەى کەوا ھەموو سروشتيکی پاک باوەرى پىي ھەيە مابوووە کە برىتى يە لە باوەر بە بوونى خوايە بۆ ئەم بوونەوەرە، چونکە ھىچ ماوە نى يە بۆ دان نەنان بەوەدا، بەلام ئەم باوەرەيشيان وەک قەسەى روت و ابو، چونکە باوەريان بەو سيفەتانە نەبوو کە پىويستە بوونيان بۆ خوايەتى، باوەريان بە چەند شتى بوو کە دژى خوايەتى يە، ئەوا قورئان فەريان ئەکات، خويان بە جۆرى کە شايانى خوايەتى يە نیشان ئەدات و پىي يان ئەناسينى و ئەو شتانەى کە شايانى خوا نين دووريان ئەخاتەو و پاکی و بىگەردى خويان لى روون ئەکاتەو، ئەفەرموى: ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ ئەو کەسە کە زالە و توانای بى سنوورى ھەيە و ئاگادارە ھەموو شتى ئەزانى کەسيکی ئەوتۆيە کە زەوى گىراو بۆ ئۆو بە جىگای ئارام و ژيانقان وەکو بيشکە. فەراھەمى ھىناو بۆ ئۆو لەو زەوى يەدا چەند رىگەيەک بۆ ھاتوچويان، يان چەند رىگای گوزەران و رزق و رۆزى فەراھەم ھىناو بۆتان لەو زەوى يەدا بەلکو بەھۆى بىر کردنەو لەم شتانەدا رىگەى راستى خوا وەرگرن و ھىدايەت و رىنموونى خوا بەدەنە بەر. ئەمە کە خواى گەرە زەوى ئامادەکرد، بە جۆرى ئادەمیزادى تيا بچەوئەو شتيکی زۆر روون و ئاشکرايە لای ھەموو ژيرىک لە

ھەموو چەرڭ و چېنىڭ زانراۋ ھەرىكە بە شىۋەيەك ئەۋەى بۇ روون و ئاشكرايە. ئەۋانەى
 كە يەكەم جار ئەم قورئانەيان ھاتەسەر بە ئاشكرا بە پېئىش چاۋيانەۋە كە زەۋى ۋەكو فەرئىش
 راخراۋە بەسەريەۋە ئەخۇن و ئەخۇنەۋەۋە پېئىدا ئەگەرئىن، ئامادە كراۋە بۇ خانوۋ مال و
 كشتوكال كەردن. بە كورتى: بە جۇرىكە كە بە رىكى ژيانى تيا ئەبىرئە سەر. زانايانى ئەم
 چەرڭ بە شىۋەۋە جۇرىكى قولتەر ۋەرى ئەگەرن، رەنگە بۇ لەمەۋە پاش بە جۇرىكى جياۋان ئەۋ
 مەبەستە ۋەرگەرن و تىۋى بگەن. زانايانى ئەم چەرڭ ئەلئىن: ئەم زەۋى يەى كە ئىمەى لەسەر
 ئەژىن چەد بارو گۇپانى بەسەردا ھاتوۋە بەم جۇرە: لە پېئىشەۋە ئەم تويژەى سەرى بەردىكى
 رەقى وشك و بىرنگ بوو تا گەيشتە ئەم خۇلەى كە دەست ئەدات بۇ كشتوكال، ئاۋ پەيدا بوو
 بەسەريەۋە لە يەگەرئىنى ھايدىرۇجىن و ئۆكسجىن لە جوۋلانەۋەۋە خولانەۋەى دا بە دەۋرى
 خۇى دا بە رادەيەكى ميانەۋ بە جۇرىك رادەى گەرمایى لە رۇژدا ئەگونجى لەگەل ژيان دا،
 ئەۋەندە چەسپان نى يە كە ئەۋ گيانلەبەرۋ شتانەى ۋا بەسەرپىشتى يەۋە ئارام نەگىرى و
 بېپەرى و پىرژو بلاۋ بېيئەۋە بە بۇشايى فەزادا. ھەروەھا ھىزىكى راكىشەرى تىندا دروست
 كىردوۋە بەۋەى ئەۋەۋە تەبەقى لە ھەۋاى راگىر كىردوۋە بە چوار دەۋرى دا، چونكە بىۋ ھەۋا
 ژيان ناگونجى لە زەۋى دا، ئەۋ ھىزە راكىشەرى لە رادەيەك دايە كە يەك ئەكەۋى لەگەل
 ھىزى پال پىۋەندەدا كە پەيدا ئەبى لە جولان ۋ خولانەۋەى زەۋى، بە جۇرىك پارىزگارى
 گيانلەبەرۋ شتەكان ئەكات لە پەرىن و پىرژو بلاۋ بوۋنەۋە گيانلەبەرەكان ئەتوانن بگەرئىن و
 ئىشوكارى خۇيان بگەن، ئەگەر ھىزە راكىشەرىكە رادەى زياتر بوۋايە ھەموو گيانلەبەرۋ
 شتەكان ئەنۋوسان بە زەۋى يەۋەۋە جولان و ھاتوچۇيان بۇ نەئەكرا مەگەر بە زۇر زەحمەت.
 لە بارىكى تەرۋە ئەگەر زەختى ھەۋا بەھىزتر ئەبوو ئەۋ كاتە ھەموو شتەكانى ئەنۋوساند بە
 زەۋى يەۋە تا پان و پلىشى ئەكردەۋە، ئەگەر رادەى پالەپەستۇ سووك تر بوۋايە لەۋەى
 ئىستا سنگ و دەمارەكانى لاشەمان ئەتەقى يەۋە. ھەروەھا يەكى تر لەۋ شتانەى كە خۋاى
 گەرە لەم زەۋى يەدا فەرەھەمى ھىناۋە بۇ ژيانى ئادەم ئەم ئەندازە ئاۋەيە كە دروستى
 كىردوۋە ئەندازەۋ قەبارەى لە رادەيەك دايە بەسە بۇ ھەلمۇزىنى ئەۋ ھەموو ھەلم و غازە ژاراۋ
 يانە كە پەيدا ئەبن لەسەرۋ ئاۋ سك و لاي ژوۋى زەۋى دا، ھۇيەكى تر بىرىتى يە لەم ھەموو
 گىاۋ درەخت و سەۋزە، ۋاتە بۇ ھاۋتايى كەردن لەنئوان ئەۋ ئۆكسجىنەى كە دەرى ئەدەن
 لەگەل ئەۋەى كە گيانلەبەر ھەلى ئەمژى، ئەگەر ئەم سەۋزەۋاتە نەبوۋايە پاش ماۋەيەك
 گيانلەبەرەكان ئەخىنكان.

وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً يَقْدِرُ فَأَنْشَرَنَا بِهِ بَلَدَهُ مَيْمَنًا كَذَلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾ وَالَّذِي خَلَقَ
الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْفَلَاحِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ ﴿١٢﴾ لَيْسَتُوا عَلَى ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ
رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَنَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾ وَإِنَّا إِلَىٰ
رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ ﴿١٤﴾

نهمانه ی که گوتراو زوری تریش هیه نه گوتراوه و نه گونجی زور زور شتی تریش ببی
که له مه و پاش دمرکهوی نهمانه هه موو له گهل نه وهی که یه کم چین زانیویه تی له مه بست
به م نایه ته، نهمانه هه موو شایه تی نه دن له سر توانا و دهسه لات و زانینی تیرو ته او ی نه و
خوایه ی که ناسمان و زهوی دروست کردوه، به هوی نه وه دل و دموون هه ست نه کات به
حیکمه ت و دهسه لاتی نه و که سه ی که نه م هه موو شته ی دروست کردوه و ریکی ۱ کومه کی
خستوته نیوانیان، به مه ی که نه م جیهانه ی له خو پایی دروست نه کردوه، وازی لی ناهینری
بی لی پرسینه وه، بینگومان بیرکردنه وه به م جوړه رینموونی دل نه کات بولای خوی نه م
بوونه وه، پاش نه وهی خستیه پیش چاو ناماده کردنی زهوی بو ژیا نی ناده می و فرهام
هینانی رنگای ژیان تییدا نه مجار هوی پهیدا بوونی گیان ۱ گیان له بهران نیشان نه دات،
نه فرموی: ﴿وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً يَقْدِرُ﴾ نه و خوایه که سیکی نه وتویه که له لای ناسمانه وه
ناویکی هیناوه ته خواره وه به نه ندازه یه کی دیاری کراو به جوړی به شینوهی گشتی به س
بیت بو کشتو کال و باغ و میوه هات و خواردنه وهی ناده می ۱ ناژهل و گیانله بهرانی تر، به لی
له هندی جاردا له هندی ولات دا بی بارانی رو نه دات یان لافاو ویرانی نه کات نه وهیش
هر نه ندازه دیاری کراوه که یه لای خوا به گویره ی زانین و حیکمه تی خوی نه م ناوه جوانه
که یه ته خواره وه هه موو که س نه یناسی و نه بیینی، به لام زوریه ی خه لکی نه م شته نایابه
نه بیینی بی بیداری و بیرکردنه وه لی ی، له بر نه وه نولفه تی له گهل دا گیراوه. به لام نه و دلی
که و زیندوه و له گهل خوادیه هه چنه د جار بیینی هر له پیش چاوی ته و تازه یه و کون
نابی. هه موو جاریک بیری لی نه کاته وه، سه ری له کرداری خوا سوپ نه میینی، نه و گرم و
گوپی یه ی که هیه تی دهرباره ی نه و شته نایابه هیچ کم نابیته وه به مه ی که نه و بارانه هر
ناوه که ی زهوی یه به هوی تیشکی خوره وه نه بیت به ته م و هلم و به رز نه بیته وه ۱ کو

ئەبىتتە ۋە تەپە ئەدات ئەم جارە بەو جۆرە ئەيكاتە خوارە ۋە، بەلكو بە بىر كىرە ۋە لە ۋە
 ئىجگارى لە پىش چاۋى ئاياب تر ئەبىت، زىاتر سەرى سوپ ئەمىنى لە كىردارى خوا، چونكە
 بىر ئەكاتە ۋە لە دەسلەتلى ئەو خاۋىيە كە زەۋى دروست كىردو ۋە ئاۋى تىدا فەراھەم ھىنا،
 ئەم جار گەرمى بەسەردا زال كىرد تا بىكات بە تەم و ھەلم. ئاۋى بە جۆرىك دروست كىردو ۋە
 كە دەست ئەدات بىت بە تەم و ھەلم، ئەۋىشى ۋا دروست كىردو ۋە كە بەرز بىتتە ۋە بەۋى
 باۋە يەك بگىرت و تەپە بدا لەو رادەدا بىتتە ۋە، ئەم جار كارەباي دروست كىرد و تىكەلى
 ئەو تەم و ھەلمە ئەبى و ئەبىتە ھۆى ھاتنە خوارە ۋە ئەو بارانە لەگەل چەند ھۆيەكى تردا
 ھەموۋى ھىچ دەسلەتلى كەسى تىدا نى يە جگە لەخۋاى گەرە، كەۋاتە ھەر دلى زىندو ۋە
 بىت بە زانىارى باۋەر ئىمانى ھەتا بىت بەھىزتر ئەبىت، ئەو دلانەى كە بە زانىارى دور
 ئەكە ۋە لەخۋا ئەو دلانە مردوون و زىندو نىن، لەراستى دا ئەۋانە زانا نىن بەلكو
 كۆكەرە ۋە زانراۋانى زانايانن، ئا بەو جۆرە ئەو بەرھەمە نايابەى قودرەتى خۋى نىشان
 داين ئەمجار ئەيكات بە دەلىل و نىشانەيەكى روون لەسەر زىندو بوۋە ۋە، ئەفەرمىۋى:
 ﴿فَأَنشَرْنَا بِهِ بَلَدَةً مَّيْتًا كَذَلِكَ نُخْرِجُكَ﴾ بەھۆى ئەو ئاۋە ۋە ۋلاتى مردوۋى و شىكمان زىندو ۋە
 كىردو ۋە ۋە، ھەر ۋە ۋىنەى ئەو زىندو كىردە ۋە، ئىۋەش زىندو ئەكەينە ۋە لە ۋە
 گۆرەكانتەن دەرئەھىنرەن، چونكە ئەو كەسى يەكەم جار زىندوۋى دەرھىنا لەزەۋى ئەتۋانى
 دوۋبارەى بىكاتە ۋە لەرۋى دۋابى دا بە ئاسانى.

يەكى تر لەو بىرۋە باۋەر پوچانەى كە بت پەرستەكان داين ھىنا بوۋ بىرىتى بوۋ لە ۋە:
 ئەو حۋشترە ھەيۋانەتى كە خوا دروستى كىردو ۋە بۇ ئادەمى، ژىر بارى كىردو ۋە بۇيان، ئەو
 نەفامانە بەشىكىيان دائەنا بۇ خوا، بەشىكىيان دائەنا بۇ ئەو شتانەى كە كىردوۋىيان بە شەرىك
 ۋ ھاۋبەشى خوا، ئەۋا خاۋىش ھۆى دروست كىردىيان باس ئەفەرمىۋى: ﴿وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ
 كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْفَلَاحِ وَالْآفَاقِ مَا تَرْكَبُونَ * لَسْتُمْ عَلَى ظُهُورِهِمْ تَذْكُرُوا يَوْمَهُ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا
 سُبْحَنَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ * وَإِنَّا لَنَاسِفِلُونَ﴾ ئەو كەسى كە ئاسمانەكان و
 زەۋى دروست كىردو ۋە زاتىكى ئەۋتۋىيە كە ھەموو جۆرە شتەكانى دروست كىردو ۋە لە ھەموو
 گىيانلەبەرەن، تەنەنەت ھەموو ئەو خەلىپەنەش كە گىيانلەبەرەكانى لى پەيدا ئەبن، چونكە
 ئەۋانىش ھەلگىرى ئەو شتانەن كە تايىبەتەن بە نىرۋى مېۋە، بەلكو نىرۋى مېۋى بىنەرەتى ھەموو
 بوۋە ۋە نەك تەنھا گىيانلەبەرەن بە گۆرە ۋە ئەۋە كە بوۋە ۋە ھەموو لە زەرە پىك ھاتو ۋە
 زەرەش لە ئەلىكترو ۋ نىۋىترو پىك ھاتو ۋە، ھەرچۈن بىي بۇ گىيانلەبەر ئاشكرايە، ئەو

خوايهی که هه موو ئه و جوړه شتانهی دروست کردوه، گيړاويه تی بۆ ئیوه و ژیر باری کردوه بۆتان شتی که سواری پی بکه ن ئیتر چ و لاخی سواری یان پا پوړو که شتی، ئه مانه ی بۆ ئیوه فه راهم هیناوه بۆ ئه مه ی ئارام بگرن و به سر پشتیانه وه دامه زین به خوشی و کامه رانی، ئینجا له و کاته دا که ئارام نه گرن و دامه زین بیر نیعمه تی په روه ردگار تان بکه نه وه به دل و به ده میش دانی پیدا بنین و سوپاسی بکه ن له سر ئه و نیعمه ته گه وړه و بلین: پاکي و بیگه ردی و بی له که یی له هر عه یی بۆ که سی که که ئه مانه ی ژیر بار کردوه بۆ ئیمه، ئیمه توانامان نه بوو ئه مانه ئاوا سر شوړو ژیر بار بکه ن، بنگومان ئیمه نه گه ریښه وه بۆ لای په روه ردگار مان له رژی دوا یی دا.

خوا ی گه وړه لیږه له چهند شوینی کی تر دا ئاده میزاد بیډار نه کاته وه به مه ی که هه لیر ژیرا و نه و هه موو بوونه و مر دا، کرا و نه به جینشین له زه و ی دا، کاروباری جیهان و ژیانیان خرا و ته ژیر ده ست له بهر ئه وه ئه م بوونه و مره به ئاسمان و زه و ی و ئه و ی له نیوانیا ندایه هه موو ی زه لیل و سر شوړ کردوه بۆ ئاده میزاد، ئینجا وه کو ئاوا بیډاریان نه کاته وه، ئه و هه موو نیعمه ته یان نه خاته پینش چا و هه و هه ته می و ئاموز گاریشیان نه کات که هه لو ښتیا ن به رام بهر ئه و لوتف و ئه و هه موو چا که ی خوا به م جوړه بی، سه ری شهر م و حه یا بۆ په روه ردگار یان دابخه ن و سوپاسی بکه ن. به بیینی هه موو نیعمه تی خوا یان بیر بکه و یته وه، بیر بکه نه وه که ئه م هه موو لوتف و نیعمه ته سه رانه سر رحم و به زه یی یه، نه مان توانای ئه و یان نی یه که به سوپاس کردنیش به رام بهری بکه ن، ئه و کاته هه موو نیعمه ته کانی خوا به کار نه مین له ره زامه ندی خوا دا، شهر م نه که ن له به کار هینانیان له گونا هو نا په زایی خوا دا، هه موو کاتی مه ترسی رژی دوا یی له دلیان دا نه بیت. به راستی زور جیگه ی سه رسو پما نه که نه بین هر که سی چا و ه پروان و موچه خوړی یه کی بیت به هه موو جوړه ول نه دات بۆ را گیر کردنی دلی ئه و کار به ده سته ی، زور مه ترسی هه یه له و ی رژی له رژیان شتی بکات دلی به رنجی و نانه که ی بی، به لام به رام بهر به خوا هر هیچی به خه یالدا نایه ت، یان نه گه ر بیت شتیکی وانی یه، ئه وه چ هویه کی هه یه جگه له و ی که نیمانی هر نی یه، یان نه گه ر بی زور بی هیزو لا وازه، خوا په نامان بدات.

وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾ أَمْ أَخَذَ مِنْهَا بَخْلًا وَصَفَنَكُمْ بِالسِّينِ ﴿١٦﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾ أَوْ مِنْ بُنْشُوْا فِي الْحُلِيِّ وَهُوَ فِي الْفِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾ وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبْدُ الرَّحْمَنِ إِنِ شَاءَ أَشْهَادًا خَلَقَهُمْ

یه کی ترله ویرو باوهره پووجهی له ناو بت پرسته کان دا هه بوو نه وه بوو که مه لایکه یان نه پرست، لایان و ابوو که کچی خوان!! نهوا قورنان باسی نهکات و روونی نهکاته وه که شتیکی پرو پووج و بی جی به جوژی بهریان لی نه بریتنه وه بهر نهنگاری نهو باوهره بی جی یه یان نهکات له هه موو بارو روویه که وه، به گویره ی تیگه یشتن و باوهری خو یان له که لایان نه دوی، نه یشیان ترسینی به پاشه پوژی سهختی نهوانه ی که باوهریان وه کو نه مان و ابووه له گهله پیئشووه کانداله یه کهم جاروه دهست پی نهکات که باسی بی جی و ناوهرایی نهو باوهره پووجه، به مه ی که کوفرکی ناشکرایه، هیچ پینچ به نهاییه کی تیادانی یه، نه فهرموی:

﴿وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا﴾ بت پرسته کان هندی له بندهکانی خویان بریار داوه به بهش و پارچه یه له خوا، باوهریان به وه هه یه، واته باوهریان واته که مه لایکه کچی خوان، ناشکرایه روژه ی هه موو که سی پارچه یه که لی ی، که واته ریکه ناوپردنی روژه به پارچه. به پارچه ناوی برد، چونکه نهو وشه یه روون تره بو که یاندنی نه گونجاوی باوهره که یان، له بهر نه وه همرچی پارچه ی هه بی نه بی دروست کراو بیئت، همرچی دروست کراو بیئت نابی خوابی، نهوانیش باوهریان بوو به بوون و خوابه تی خوا. که واته نهو وشه نه فامیان روون تر نهکاته وه وهک وشه ی ﴿عباده﴾ یش هه روونی نهکاته وه، چونکه مه لایکه به بنده یه کن وه کو نهو هه موو به بنده یانه ی تره، که واته به چی نهوانه جو ی نه که نه وه له هه موو به بندهکانی تره نه پایه و پله بهرزه یان نه دهنی جگه له وه یش به بنده یه تی و روژه یه تی کو نابنه وه پیئگووه چونکه به بنده نه بی دروست کراو بیئت، روژه چونکه بهش و پارچه یه که نابی دروست کراوی باوکی بیئت، که واته کوفره که یان زور روون و ناشکرایه وه کو نه فهرموی: ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ

مُبِينٌ﴾ به راستی ناده می واته نهوانه یان که باوهریان هه یه کافرکی زور روون و ناشکرایه یان زور به دنمه که ودان به راستی دانانی، حق دانه پوشی و چاوله بهری چاکه ی خوانییه.

ئەو بت پەرستانە زۆر بېزار بوون لەمەى كچيان بېى، بە عارىكى زۆر گەورەيان دانەنا، لەگەل ئەودا ئەمەى گە بە عاريان دانەنا بۆ خويان رەوا ئەبىنى، جا بە گوێرەى ئەو بار و تىگەيشتنى خويانە قورنان لەگەليان ئەكۆلێتەووە ئەيانباتەووە بە خويان دا، بەشێوہى بېزارى و لاقرتى كردن بە پەرپووچى داواكەيان پرسیار ئەكات ئەفەرموى: ﴿أَرَأَيْتَ إِنَّا نَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَنَكُم بِالْبَنِينَ﴾^۱ ئايا خوا لەناو دروست كراوەكانى خۆيدا كچ بۆخۆى بېزار ئەدات و هەلى ئەبژێرى، كۆپ تايبەتى ئەكات بە ئێوہووە ھەر بە ئێوہى ئەدات؟ نەخیر شتى وا ناكړى و نەگونجاوہ، ئايا چۆن ئەوانە تا ئەو رادەيە بى شەرم و بى ئەدەبن شتى بۆ خوا بېزار ئەدەن كە خويان زۆر لى بېزارن تا ئەو رادەيەى كە ئەفەرموى: ﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ﴾ يەكى لەوان كاتى ھەوالى بدريتى بە پەيدا بوونى ئەوہى كە بۆ خواى خاوەن رەحم و بەزەيى بېزار ئەدات - كە شتىكە زۆر سەر سوپەينەریشە - كاتى ئەو ھەوالەى بدريتى، واتە پىى بلىن كچتان بوو، لە بېزارى و ناخۆشى ئەو ھەوالە رووى رەش دانەگيرسى و سەرى خەجالەتى دانەخات و دلى پر ئەبى لە داخ و خەفەت و پيش ئەخواتەووە ناوى نابا، كەواتە ھىچ نەبى شتىكيان بېزار بەدايە ئەوہندە خويان لى بېزار نەبن. واتە ئەو باوەرەو داواى ئەوانە زۆر جىگای بېزارى يە، جىگەى سەرسوپمانە، ئايا چۆن باوەرى وا نەفامانەيان ھەيە!!

۱- پارچە و بەش بۆ خوا بېزار ئەدەن.

۲- ئەو پارچانەيش بەندەو دروست كراوى خوان.

۳- لەناو دروست كراوەكانى دا تيرەيە ئەكەن بە پارچەى كە رادەى پەست ترە لايان لەوہى بۆخويان رەوا ئەبىنى.

۴- خويان لەو تيرە ئەوہندە بېزارن بە بوونى خەجالەت و سەرشۆر ئەبوون، روويان نايەت

خويان دەرخەن وەكو لە سورەتى ﴿النحل﴾ دا ئەفەرموى: ﴿يَتَوَرَّئِنَ مِنَ الْقَوْمِ مِن سُوءِ مَا بُشِّرَ

بِهِ أَيُّسِيكُمُ عَلَى هُوَ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ﴾^۲.

^۱ وشەى (أم) موقتەتيعەيە وەكو چەند جار كوترا ئەو كاتە بە مەعنا (بىل) (أ) پرسیارەو (بىل) بۆ دەست پێكردنە بە كەلامىكى سەرپەخۆ.

^۲ واتە خۆى دانەشارى لەو كۆمەلەى تىپدايە لەبەر خرابى ئەو ھەوالەى پىى دراوہ، لەدلى خۆيدا ئەلى ناخۆ چى لى بكات، ئايا نەيكۆئى بە ريسوايى بيبەيتەووە، يان زیندە بەچالى بكات.

ئەو بت پەرستانە ئەولادى مېنىنەيان ئەلەيست لە چەند بويەكەوه:

۱- مەترسى يان ئەكرد كە دووچارى بى ناموسى بىن ۋ بەمۆى ئەوموۋە خۇيشيان بى
ئابروو سەرشۆپ بىن.

ب- غەمى ئەركى بەخىو كردنيان.

ت- زۆر كەشخەو شانازى ئەكرا بە دووشت:

۱- نازايى ۋ چالاكى لە شەپو شۆپدا.

۲- قسە زانى ۋ خوتبە دان لە كۆبوونەوه ۋ مونا سەبات دا.

بۇ ئەم دوو شتە نېرىنە بەكارىت، زۆر بە ناياب ھەلئەكەوى لەناو ئافرەت دا يەكى
دەست بدات بۇ ئەو دوو مەبەستە، جا لێردا بى شەرمى ۋ بى ئەدەبى يان روون ئەكاتەوه كە
لەم بارەيشەوه بە گوێرەى باوو تىگەيشتنى خۇيان شتە بى نرخەكە كە خۇيان نايانەوى بۇ
خوای بېيار ئەدەن، ئەفەرموى: ﴿وَمَنْ يُنْفِقْ فِي الْحَيَاةِ وَهُوَ فِي الْخَصَارِ غَيْرُ مُبِينٍ﴾ ئايا كەسى
بېيار ئەدەن بۇ خوا كە پەرورە ئەكرىت ۋ پى ئەگەيەنرى لەناو خشل ۋ زېرو نازو
نەعمەتدا، لەكاتى ئازارە ۋ موجدەلەدا ناتوانى داواو مەبەستى خۇى روون بكاتەوه، واتە لى
نەماتوو نەزان ۋ نەقامە ۋ بى نرخە؟ ياخود ئايا بۇ خۇى شتى وا دانەنى كە حالى بەو
جۆرەيه؟ ئا بەم جۆرە قورئان لەگەل ئەو بت پەرستانەدا ئەكۆلئەتەوه بەجۆرى بەرودواى لى
گرتن. بردنەوه بە خۇيان دا، رىگەى قسەيان نەما، چونكە بە گوێرەى باومرو تىگەيشتنى
خۇيان لەگەليان دا دواوه، لەكاتى تەمى ۋ ناموزگارى ۋ موجدەلەدا ئەو رىگايە بەكارترين ۋ
سەرکەوتوو ترين رىگايە. چونكە ھەر بە باومرو قسەى خۇى پەكى ئەخەيت. ﴿وَجَعَلُوا
الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ مُمْ عِنْدَ الرَّحْمَنِ إِنشَاءً أَشْهَادًا خَلَقَهُمْ﴾ ئەم جار لەبارى ترەوه لەگەليان ئەكۆلئەتەوه
كە لە خۇيانەوه دەم ئەكوتن ئايا بە چييدا ئەزانن ۋ باومريان واىە كە مەلائىكە مېنىنەن،
ئەفەرموى: ئايا ئەوانە بە ديارەوه بوون كە خوا مەلائىكەى دروست كرد تا بزانن مەلائىكە
بەو جۆرەن كە ئەوان ئەيلين؟ چونكە شتى وا بە بينين ئەزانرى، خۇ ئاشكرايە ۋ خۇيشيان
شتى وا ناتوانن بلىن، كەواتە زۆر نەقامن، بۇ ئەوه چاكن بەو جۆرە نەقاميان دەربېرى ۋ بە
لاقرتەوه ئەو پرسیارەيان دەريارە بكرى، ئەمانە لە خۇيانەوه بى بينين ۋ بەلگە ئەو داوايان
ئەكرد ۋ شايتيان لەسەر ئەدا،

سَكُنْتَ شَهِدْتُهُمْ وَيَسْتَلُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَالَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عَلِيمٍ إِنَّ

هُم إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْ أَلَيْسَ لَكُم كِتَابٌ مِّن قَبْلِهِ فَمُتَسَمِّكُونَ ﴿٢١﴾

لهبەر ئەوە قورئان ئەو ھەپشە سەختەیان لی ئەکات ﴿سَتَكْبُ لَهُمْ﴾ شەدائتھم و ئۆلۆن

بیگومان ئەو شاہیەتیەیان لەسەر ئەنووسری و پرسیاریشیان لی ئەکرێ لە روژی دوایی دا.

دواى ئەو بەر جۆرە دواو بەريان لى گىرا، پىرپوۋچى باۋەرەكەيان روون كرايەۋە،
 ھىچيان بەدەستەۋ نەما، ئىنجا ئەياننىست بەم غوزرو بەھانەيە خۇيان رىزگار بىكەن: ﴿وَقَالُوا

لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ ﴿١٠﴾ ئەلەين: ئەگەر خوا بیویستایە ئیعمە ئەم مەلانیکیە تانەمان ئەنە پەرست،
واتە خوا خووی ئەزانی و دەسەلاتی هەیه، ماقول بەرگری یان ناکات ئەلبەتە بەو رازی یە...

ئەوا ئەم بەھانەيشيان بەتال ئەكاتەو، ئەفەرموی: ﴿مَّا لَكُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾
ئەمانە لە خۆیانەو، ئەو قەسەپە ئەکەن هیچ نازانن. ناگایان لەو نی یە کە خوا ئیرادەپ

ئەوھى كوردېي، ئايا لە چى يەوھو لە كوئوھ ئەو قسە ئەكەن بە گۆترەكارى، درۆ ئەكەن، شوئىنى گومان و خەيالانى خۆيان كەوتوون، بەلى ئەمە راستە ھىچ شتێك پەيدا نابێت و روو

نادات له هەردوو جیهان دا بە ئێزادەو خواھیشی خوا نەبێ چاک بێ، یان خراپ. بەلام یەکنێ لەو شتانەی کە خوا ئێزادەوی کردووە ئەمەیه کە ئێزادەمی وا دروست کرد کە دەست ئەدا بۆ

هیدایهت ۛ گومرایى، بۆ ئىمان و كوفرى، دهسهلاتى داوهتى بهسهر نهمه‌دا: كام ريگه‌يان بداته بهر، داواى لىٰ كردووه كه ريگه‌ى هيدايهت ۛ ئيمان بگريٰ و راي نىٰ په له كوفرو گومرايى

یه‌که‌ی، ناده‌می ناگای نی یه له خواهمیشه‌که‌ی خوا، به‌لام ناگای هه‌یه له‌وانه‌ی رای لی یه‌تی،
یان قه‌ده‌غه‌ی کردوون، ئه‌وانه‌ی به‌م روون کردنه‌وه‌یه کۆل ناده‌ن هه‌ق وابه‌ ده‌ست بکری به

لیدان و سزایان نه‌گهر قسه‌یان کرد پییان بلیت من ده‌سه‌لام چی یه، خوای وای کردوه.

﴿ اَمْ اَنْتُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِهِ فَمُهَۥٔمْ مُّسْتَسْكِنُونَ ﴾ ئاما بیفش ئەم قورئانه ئێمه کتیبکممان بنداون

تا ئەوان دەستی پێوه بگرن و بیکەن بە پال پشت بۆ خۆیان بۆ ئەو عەقیدە و باوەڕە ی که
وان لەسەری. دیارە شتی وا نی یه، کهواته بی هیچ مانەوه،

بَاهْدَى وَمَا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ ءَابَاءُكُمْ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِنْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ * فَأَنقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَنظَرَ كَيْفَ كَانَ عَقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾

هەروەها لە پێش تۆ هەر پێغه مەبەرتک و ترسینەرێکمان رەوانە کردبێ لە هەر شارو ولایتیک دا، ئەوانەى گە خاوەنى نازو نىعمەت بوون لە دانیشتوان، زۆر چووبوونە خوارەوه لە ئارەزووى خۆیان دا، ئەوانە ئەیانگوت: بێگومان ئێمە باوباپیری خۆمانمان دەست کەوتوو لەسەر رینگەو ئایینیک، ئێمە پەیرەویان ئەکەین لەسەر ئەو رینگەو ئایینیەیان، ترسینەرەکە پێی گوتوون: ئایا ئێوە هەر شوێنى ئەوان ئەکەون؟ لەگەڵ ئەمەدا ئەگەر من رینگاو ئایینیکی راست ترم بۆ هێنابن لەوەى کە باووباپیرتانى لەسەر بوو!! لەوەلامدا ئەیانگوت: بە تحقیق ئێمە باوەرمان نى یە، کافرین بەو ئایینیەى ئێوەى پێ رەوانە کراون، واتە باراست تر بێت لەوەى باووباپیرمانى لەسەر، ئێنجا بەهۆى ئەمەوه تۆلەمان لى سەندن بە بەرباد کردنیان هەریەکە بە جۆرە سزاو نازاریک، وەکو قورئان باسیان ئەفەرموی لە سەرگوزەشتەکانیان دا، ئێنجا تۆیش سەرنج بدە، ئایا چۆن بوو پاشەپوژى سەختى بى ئیمان و بى باوەرەکان؟!

قورەیش ئەیانگوت ئێمە لە ئەوەى(ئىبراهیم) ین - ئەمە راستە بێگومان - چونکە ئىبراهیم(عليه السلام) زۆر بە روونى بێگەردو غوبار باوەرى تاك و تەنیاى خۆى روون کردەوه، هەر لە پیناوى ئەو باوەرە پێرژەدا دەستى نا بە هەموو شتێکەوه کە لەم جیهانەدا خۆشەویستە و هەولێ بۆ ئەدرى: تەركى باوك و كەس و كارو قوم و خویش و مال و خاك و وەتەنى كرد دواى ئەوه دووچارى سزاو نازارو ئەشكەنجە بوو لە لایەن ئەو بت پەرستانەوه تا ئەو رادە مەنجه نىقیان بۆ چنى بەلام خوا یارمەتى دا وەكو لە چەند شوێنى لە قورئان دا باسى ئەفەرموی: جا لێردەدا ئەوا خۆى گەوره بە كورتى ئایینی پاکی ئىبراهیم نیشان ئەدات و بەوه روون ئەبێتەوه کە ئەوانە نین لەسەر ئایینی پاکی ئىبراهیم(عليه السلام)،

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٧﴾ إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ ﴿٢٨﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٩﴾ وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِ كَافِرُونَ ﴿٣٠﴾

نه فرمودی: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ * إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ﴾ نهی محمد باسی نهو کاته بکه که ئیبراهیم وتی به باوکی و گله که می: به تحقیق من بهریم لهودی نیوه نهی پهرستن جگه لهو که سهی که منی دروست کردوون له نه بوون، تهنها نهو نه پهرستم^۱ ثینجا نهویش من بهر دهوام و دامه زراو نهکات له سر ریگی راست یان بو زیاد لهودی که رینمونوی کردووم بو لای، واته باسی (ئیبراهیم) یان بو بکه با بیر بکه نهوه که مادهم له نهودی (ئیبراهیم) ن و هه موو شهره فیکیان بهوویه، که واته شوینی نهو باوکه گهوره به شهره فه یان بکهون، شوینی باو یا پیره کانی تریان نه کهون.

ئیبراهیم (علیه السلام) نهو وشه ی پیروزه ی فرموو: وشه ی پهرستنی خوا به تاک و ته نیایی: ﴿وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ گیرای به وشه یه کی ماوه ی نه مری هه موو کاتی له ناو نهوه و نهو چین و تاقمانه ی پاش خوی، بو نه مه ی هه رکام لای دا لهو ریگه راسته بهووی نهوانه ی که له سر نهو نایین و ریگا راسته ن بگه رینهوه بو لای نهو که سه ی که له نه بوونهوه دروستی کردوون، وهکو باوکی هه مووان (ئیبراهیم) ته نیا بو لای نهو پهرومردگار نه که پراوه له هه موو کارو به سه رهاتیکی دا.

خوای گهوره نهو وشه ی (ئیبراهیم) هی هیشته وه پاش خوی هه تا دنیا دنیا بهووی راستی ئیبراهیم و فیداکاری ئیبراهیم و نزای ئیبراهیم و وه سیه ت کردنی ئیبراهیم له ناو رۆله و نهوه کانی دا به راگیر کردنی و هه لسان به نه رکی نهو وشه یه، خوای گهوره کاریکی وای کرد له پاش ئیبراهیم نهو هه موو پیغه مبه ره ی له رۆله و نهوه ی نهو دروست کرد ته نانه ت سی کهس له گهوره ترین کۆمه لی پیغه مبه ران - سه لامی خوا له سر هه مووان - له نهوه ی (ئیبراهیم) ن: موسا و عیسا و دواترین و گهوره ترینی هه مووان پیغه مبه ران (ﷺ) و نهو وشه ی ئیبراهیم

^۱ به شیوه ی (الاستنباه المتصل) ته فسریم کردۆته وه، چونکه وا ده ره که وی هه موو بت پهرستن خوایشی پهرستوه و وشه ی ﴿ما﴾ یش زۆر به کار نه میترێ بۆ خاوه ن عیلم دروسته منقش بیت، مه به سته که هه ره یه که.

و فیداکاری و نژاو و هسیهتی ئیبراهیمه‌ی له گه‌وره‌ترین په‌راوی دا که قورئانه ناره خواره‌وه، که‌واته هه‌تا هه‌تایه هه‌ر ماوه و به‌رده‌وامه‌و تا بێت حه‌قی و راستی نه‌و. وشه پی‌ڕۆزه روون تر نه‌بێته‌وه. به‌لێ نه‌و وشه پی‌ڕۆزه: وشه‌ی باوه‌ڕو په‌رستنی خوا به‌ تاک و ته‌نها له‌ پێش ئیبراهیمه‌وه هه‌ر بووه، چونکه بوونه‌وه‌ر له‌سه‌ر نه‌و وشه دامه‌زراوه‌و راگیره. له‌پێش په‌یدا بوونی ئاده‌میزادا هه‌ر بووه‌و له‌پاش په‌یدا بوونی ئاده‌میزاد له‌یه‌که‌م که‌سه‌وه که ئاده‌مه هه‌ر بووه له‌پاش ئاده‌م (علیه السلام) له‌ناو رۆله‌و نه‌وه‌کانی دا بووه وه‌ک قورئان هه‌ندی‌کمان: بۆ باس نه‌فه‌رموی: نوح و هود و صالح و غه‌یری نه‌وان له‌ پێغه‌مبه‌ران، به‌لام نه‌وانه پاش خۆیان به‌هه‌میشه‌یی بی‌چهران نه‌و وشه نه‌ماوه‌ته‌وه وه‌کو باس کرا.

به‌لام وه‌نه‌بی له‌ناو هه‌موو نه‌وه‌کانی (ئیبراهیم) یش دا نه‌و وشه پی‌ڕۆزه مابێته‌وه به‌لکو له نه‌وه‌ی ئیسه‌حاق دا مایه‌وه: له نه‌وه‌ی (ئیسماعیل) دا نه‌مایه‌وه به‌هه‌میشه‌یی وه‌کو له‌م فه‌رموده‌یشه‌وه روون نه‌بێته‌وه: ﴿بَلْ مَنَّتْ هٰذَا هٰذَا وَابَاءُكُمْ حَتّٰی جَاءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُّبِیْنٌ﴾. ئەم بت په‌رستانه و باواپیریان له‌پێش نه‌مانه‌وه هۆی ژيانم بۆ فه‌راهه‌م هی‌ناون و ماوه‌م دان به ته‌مه‌نی درێژو گۆزه‌رانی خۆش هه‌تا ئایینی حه‌ق و راستیان بۆ هات له قورئان دا، پێغه‌مبه‌ری که ئاشکرایه پێغه‌مبه‌ری‌تی یه‌که‌ی به‌هۆی ئەم موعجیزه‌ گه‌وره‌یه‌ی که له‌که‌لیدایه، جنۆکه و ئاده‌میزاد تیایدا سه‌رسامه‌ن، به‌هروونی و راستی و ئاشکرایه‌ی رێگا راسته‌که‌ی نیشان دان: ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ وَآثَانٌ بِّهٖ كِی‌فُرُوْنَ﴾ کاتی نه‌و حه‌قه‌یان بۆهات که قورئانه، وتیان: ئەمه سیه‌ره‌و بێگومان ئێمه باوه‌ڕمان پێی نی یه‌و کافه‌رین پێی، له‌چه‌ند شوئنی‌ک دا باسمان کرد که گه‌وره‌و سه‌رۆکه‌کان به‌باشی نه‌یانزانای که قورئان حه‌ق و راسته، به‌لام به‌و جۆره‌ پروپاگه‌نده نه‌یانویست کۆبو جه‌ماوه‌ری لی‌ دوور بجه‌نه‌وه، وه‌کو هه‌موو سه‌رۆکه‌کانی که له‌کانی پێشوو، نه‌مانیش حه‌قیان بۆ روون بوو به‌لام نه‌وان و نه‌مانیش نه‌یانویست پارێزگاری که‌شخه‌و ته‌ن ته‌نه‌کیان بکه‌ن، با هه‌ر سه‌رۆک بن و به‌ئاره‌زووی خۆیان ده‌ست درێژی بکه‌ن، که‌س ده‌ستیان نه‌گرت. چونکه باش نه‌یانزانای که هه‌ق هاتوو روون بووه‌وه نه‌بی نه‌مان بپۆن، چونکه باوه‌ڕ به‌ تاک و ته‌نها‌یی خوا هه‌رکات به‌ رێکی جی‌گیر ببی‌ نێتر هیچ که‌سی‌کی تر باک و سامی لی‌ نا‌کری، جگه له‌و خوا‌یه که هه‌موو شت هه‌ر به‌ ده‌ست نه‌وه.

¹ وشه‌ی ﴿بل﴾ بۆ کوتایی هێنانه له‌ وه‌ی له‌مه‌و پێش و ده‌ست کردن به‌مه‌به‌ستی تر وه‌کو به‌فه‌رموی واز بێنه له‌ باسی ئیبراهیم نه‌مانه په‌یوه‌ندیان پێوه نی یه، با ته‌ماشای حا‌لی نه‌مانه بکه‌ین.

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْنَيْنِ عَظِيمٍ ﴿٢١﴾ أَهَرِيقِيمُونَ رَحِمَتْ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمًا
بَيْنَهُمْ مَعِيشَتُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا

ئەو بەدبەختانە بە هاتنی قورئان و پیغەمبەر (ﷺ) ئیجگاری کوفرەکیان بلیسە سی سەند
لەگەل بت پەرستی یەگەیاندا عیناد و دوزمانیەتی حەقیان زیاد کرد، بەچاری سووکی و
ریسواپی تەماشایان ئەکرد، دەربارە ی قورئان ئەیانگوت سیحەر، دەربارە ی پیغەمبەر (ﷺ)
رەخنەیان ئەگرت وەکو ئەفەرموی: ﴿وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْنَيْنِ عَظِيمٍ﴾ ئەیانگوت
دە ی با ئەم قورئانە بەینرایەتە خواریوە بۆ سەر پیاویکی دنیایی گەورە لەم دوو شارەدا:
مەککە یان تائیف، واتە پیغەمبەریتی مەنسەب و روتبەو پلەیهکی بەرزە ئەبێ بە پیاویک
بدری که سامان دار بی و لەناو گەل دا سەرۆک و کاربەدەست بی، بەلێ هۆی ئییمان
نەهێنانیان ئەو بوو بە هۆی نەقامی و نەزانیانەو ئەم رەخنەیان ئەگرت و نەیان دەزانی گە
پیغەمبەریتی روتبەو پلە ی هەر بەرز ی رۆحیە بە کەسی ئەدری که خاوەنی سروشتیکی پاک
و بێگەردی بی، لە لایەن خواوە ئارایش کرابی و رازاییتەو بە خو رەوشتی پاک و هەموو
کەمالاتی نەفسی و دەروونی. نادری بە کەسی گە رازاییتەو بە زیۆمرو دیمەنی بەرزو جوانی
دنیایی. بێگومان پیغەمبەر (ﷺ) رادە ی نەسەبو نەزادی لە بەرزترین پلەبوو، وەکو نەفسی
خۆیشی ناسراو بوو پیش رەوانە کردنی بە خووەروشتیکی بەرزو کردەو ی شیرین، بە
رادەیک ناوبانگی پەیدا کرد بەناوی ﴿الامین﴾ بەلام سەرۆک هۆز نەبوو لەبەر ئەو بەلایانەو
رێک نەبوو گە ئەو پیغەمبەر بی، بەلام خوا باش ئەزانی: ﴿اللّٰهُ اعْلَمَ حَيْثُ يَجْعَلُ رَسَالَتَهُ﴾.^۱
یەکیکی بۆ دیاریی کرد که ئەیزانی لە هەموو کەس ئەهل ترو شایان ترە بۆ ئەو روتبە
بەرزە. وەکو لە پاشان روون بوووە، واقع دەری خست که شتەکە وایە، کەسیکی بۆ
هەلبژارد که جیاوازی هەبوو لە هەمووان بە خووەروشتی شیرین که بەشیک بوو لە سروشتی
پەیا مەکە ی، نیشانە ی ئاشکرای خۆ رووت کردن بوو لە هەموو نرخیکی ئەززی، که ئەویش
بەنەرەتی بانگەوازە کە یەتی، کەواتە پشتیوان و هیزی پەیا مەکە ی لە ناوەرۆکی خۆیەو
هەلقولاًو. ئەو روتبە ی ئەدا بە کەسی که سەرۆک بی، یان خاوەن مال و سامان و قەدرو

^۱ واتە: خوا باش ئەزانی فروستادە ی خۆی لە کوێدا دانی.

رڼزی دنیایی بیټ بؤ نهمی ټیکهال و پټیکهلی پهیدا نهی و نرخی له نرخهکانی زهوی
 نه شویو له گهل نو په یامی له ناسمانه وه هاته خواره وه، بؤ نهمی نو په یامه ناسمانیه
 نارایش نه کړی به زهرو زیوهری نهرزی، بؤ نهمی نو که سانه ی هر به شوینی نامانجیکی
 نهرزی دا نه گهرین، به گورجی نه یه نه ژیر لالاکی و ټیکهلی پاکان نه بن، تا پاکان جوی
 بکړینه وه له ناپاکان، یان نو که سهی که مبهستیکی پاک و خاوینی هیه، دوره پهریزه له
 نامانجی نهرزی خوی دور نه خاتمه لی ی به موی نو ټیکهلی یوه. به لام نو کومه له بت
 پهرسته تی نه گه یشتیبون له سروشتی هم بانگه وازه ناسمانیه، چاویان هر بریپووه
 نامانجه نهرزی په کان له بهر نه وه نو ره خنیان نه گرت، نو قورنانش دهم کوتی دانه وه به
 بیزاری یوه نه فرموی: ﴿أَمْ یَقْسِرُونَ رَحْمَتَ رَبِّکَ﴾ ثایا نه وان رحمته تی پهروردگاری تو -
 واته پیغه مبریتی - دابهش نه کهن به سر خهک دا به گویره ی ناره زوی خویان؟ واته
 ره وانه کردنی پیغه مبران و گیرانی هر کهس به پیغه مبر کاریکه تایبه تی یه ته نها به
 خواوه، ریگهی داواو قسه ی هیچ تیدا نی یه، ته نها خوی نهرانی کی شایانی نه وه یه، به
 هول دان دهست نه که وتوه، هیچ پیغه مبریک نه یزانیو نهی به پیغه مبر پیش نهمی نو
 رحمه ته ی خوی بؤ هاتی. که واته زور جیگهی سرسورمانه، نه وپه پری نه فامیان دهر نه بن
 که دهم نه کوتن له کاری وا گرنک و گوره. نه مانه دهسته پاچه و په که وتون، له راویژو
 پیک هینانی رزق و رۆزی بؤ خویان له دنیا دا که شتیکی بی نرخه به لای خواوه، هوی پیک
 هینانیشی بؤ فراهم هیان، ثیر چون دهمبازی نه کهن له شتی تردا؟! وهکو نه فرموی:
 ﴿عَنْ قَسَمًا یَنْهَم مَعِیشَتَهُمْ فِی الْحَيَوةِ الدُّنْیَا وَرَفَعًا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ﴾ نیمه دابهشمان کردوه له
 نیوانیاندا رزق و رۆزی و هوی گوزهرانیان له ژبانی هم جیهانه دا، هندی کمان به رز
 کردوه ته وه به سر هندیکی تردا به چند راده و پله یهک، واته کاتی له شته تایبه تی
 خویانه دا ناره زو و کاریان بؤ ناکری، ثیر چون له ره وانه کردنی پیغه مبردا که تایبه تی یه به
 خواوه ناره زو و کاری نه کهن. رزق و رۆزی و گوزهرانی ژبانی هم جیهانه زورتر به گویره ی
 ټیکوشان و لیزانین و لی هاتنه، راده ی دابهش کردنی رزق و رۆزی له نیوان گهل و
 نه دنامهکانی گهل دا جیاوازی هیه، به گویره ی نو شتانه ی که هوی جیاوازی چرخ و رۆژ
 گهل و رژیمهکانی گهل. به هیچ جور له هیچ کاتیک دا روی نه داوه و نه گونجاوه و
 نایشگونجی یه کسانی ته نانهت له رژیمه دهست کرده کانش دا به تایبه تی هول

تیکۆشانیان کرد، نه یاتقوانی یه کسانى بڅنه نځوان همووانهوه، ښې جیاوازی هېږ، هوږ
 ښو جیاوازی یهش ښهیه که خوا ښه فرموی: ﴿يَسْخَرُونَكَ بِعَضَاءٍ سُخْرِيٍّ﴾ بۇ ښهیه
 هندیکیان هندیکی تریان به کار بین له بهجی ښانی پیویستی ښوی تردا، واته
 همووتان پیویستیان هیه به یکت، هرکه پیویستی ښوی تر بهجی بهینی، کهاته
 هرکس له باریکهوه ژیر باره بۇ ښوی تر. یان دامای هیه به شتی ښوی تر بوی جی
 بهجی ښکات. بۇ وینه: نانوا پیویستی و ناچاری هیه بۇ ښوانه لی ی ښکېن، بکړه کان
 ناچاریان هیه به نانوا نانیان پی بفروشی. کریکار ناچاری هیه به ښندازیار و خاوه
 کارگه، ښانیش پیویستی و ناچاریان هیه به کشتوکال کر که خوراکي بۇ فراهمه بیني،
 ښویش پیویستی هیه به ښانگر شتومهکی خوراکي بۇ فراهمه بیني، هردها به وجوره
 هموو وایه.

په نډی پیشینانی کوردی که ښلی: (شایش ښهکویته گدا) نمونه یه کی راسته بۇ ښه
 بابهته، زور له دوژمنهکانی ښسلام ویستیان له ښایهتهوه کون و کهلهبری بدوژنهوه بۇ
 له کهدار کردن و تانهو تشر دان له یاسای کومه لایهتی و نابوری ښسلام بۇ گه یشتن به
 ښانجی پیسی خویان که بریتی یه له لاوازکردنی بیرو باوهری روله ښشاره زاکانی ښسلام،
 تا راده یه کاریشیان تی کردن و وایان برده میشکیانهوه که ښسلام رژیمی چینایه تی به کار
 ښهینی له ناو گهل داو ښهوی دهست بگری به سردهمی بهش خوراوه کان دا، با بۇ خویان
 سر کز بکن، هیچ چاره یه کی یه و کاره که کاری خواجه، له ښجامدا هندیک له پروادارو
 دلسوزی ښسلام دامابوون و ښیانویست به هرچوری بی ښسلام رزگار بکن لهو له کهو ښو
 تاوانه گوره یه لی دور بڅنهوه. چند زانای بهرز هاتنه پیشهوه به هموو دنیایی و
 سر بهزی یهوه خوا پاداشتی گوره یان بداتهوه، ښو تانهو تشره یان له رهگ و ریشه
 ښنا، سهری خه جالته یان به تانه دهره کان داخست، به تایبه تی ماموستای به نرخ محمد
 قطب له کتیبی شبهات حول الإسلام دا. به لام ښستا باشت حقیقه ته که روون بوتهوه هیچ
 ښو زحمه ته ی ناوی، چونکه تا دنیا به رهو زانیاری و تیگه یشتن پروا، گوره یی و راستی
 ښسلام ښاکرا تر ښې، ښمرو رولهکانی ښسلام ښتوانن بی باک به ښسلامهوه بوهستن
 به رامبر هموو دنیا، بی پنج و په نا بخوین به ملی هموو جیهان دا: به می که هموو بیرو
 باوهری رنکایه که پرده له هله و لاری جکه له ښسلام، پیویسته بۇ ښامیزاد هموو بیننه ژیر

نالاکه‌ی، چونکه هرچی بریاره‌کانی هه‌یه هیچی ده‌ست نادات بۆ ده‌ست تیخستن ۱ سەر لی کردنه‌وه و هه‌مووی دامه‌زراوه به وینه‌ی دامه‌زراوان و نه‌گۆرانی رژیمی شه‌م بوونه‌وه‌ره گه‌ره‌یه. ته‌بیعه‌ت و سروشتی ژبانی ئاده‌می، له‌م جیهان و زه‌وی یه‌دا دامه‌زراوه له‌سه‌ر بنه‌رته‌ی جیاوازی شه‌ندامه‌کانی گه‌لی ئاده‌می، له‌ لی‌ هاتن و لی‌ زانیان و ئاماده‌یی هه‌ر تاقمێ بۆ کار و فرمانی، تاقمێ بۆ پیشه‌سازی، تاقمێ بۆ کشتوکال، تاقمێ بۆ بازرگانی، تاقمێ بۆ حوکمرانی و رامیاری... هه‌روه‌ها تا شه‌ره‌په‌ری شه‌و کار و فرمانانه‌ی که‌ پێویسته‌ بۆ ژبان به‌سه‌ر بردن له‌م جیهانه‌دا.

شه‌گه‌ر شه‌م جیاوازی یه‌ نه‌بوایه و هه‌موو یه‌ك بابته‌ بوایه هه‌موو کار و فرمانه‌کانی تر شه‌وه‌ستان، که‌واته‌ ئاشکرایه‌ به‌بی شه‌و جیاوازی یه‌ ژبان ئا‌رواته‌، به‌سه‌ر نابریته‌، بێگومان له‌و جیاوازیی یه‌وه جیاوازی له‌ رزق و روژیش دا په‌یدا شه‌بیته‌، شه‌سلی شه‌م جیاوازی یه‌ یاسایه‌کی دامه‌زراوه به‌ ناچاری. به‌لی راده‌ی جیاوازیی یه‌که‌ له‌ رزق ۱ روژیدا شه‌وه‌ زووتر به‌ گوێره‌ی جیاوازی گه‌ل و رژیمه‌کانی گه‌له‌، به‌لام شه‌سلی جیاوازیی یه‌که‌ یاسا و بنه‌ره‌تیکی دامه‌زراوه ۱ سروشتی شه‌م ژبانه‌ بی شه‌وه‌ ناگونجی، له‌به‌ر شه‌وه‌ خاوه‌نی مه‌زه‌به‌ ده‌ست کرده‌کان که‌ به‌ هه‌موو هه‌یز هه‌ول و تیکۆشانیا‌ن کرد نه‌یا‌ن توانی روژانه‌ی کریکار ۱ شه‌ندازیار یا‌ن سه‌ریازو سه‌روک یه‌کسان بکه‌ن، هه‌روه‌ها باقی تر، له‌گه‌ل شه‌وه‌دا شه‌و یه‌کسانی یه‌ به‌ قسه‌ی خۆیا‌ن بنه‌رته‌ی بیرو باوه‌رو مه‌زه‌به‌که‌یا‌نه‌، تا گه‌رانه‌وه‌ و به‌ ناچاری ۱ چوونه‌وه‌ به‌ خۆیا‌ن دا، سه‌ریا‌ن شو‌پ کرد له‌ به‌رده‌می یاسا نه‌گۆ‌پاوه‌که‌ی خوادا، شه‌وه‌ی شه‌یا‌ن و یه‌ست نه‌گونجا. بێجگه‌ له‌مانه‌ هه‌موو شه‌و یه‌کسانی یه‌ که‌ خاوه‌ن رژیمه‌ ده‌ست کرده‌کان شه‌یا‌ن و یه‌ست به‌ جێی بێنن شه‌ره‌په‌ری زو‌لم و ئا‌ره‌وا‌یی یه‌، چونکه‌ پیا‌وی وا هه‌یه‌ روژێکی هه‌زار روژی یه‌کیکی تر شه‌هینی... ده‌ی چۆن شه‌م ده‌وانه‌ یه‌کسان بکری‌ن؟ که‌واته‌ با ئیما‌ن بێنن که‌ هه‌ر بریارێ خوا ریک ۱ راسته‌ که‌ فرموی: ﴿وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا﴾ بی شه‌وه‌ ژبا‌ن ناگونجی و به‌ بی‌ یاسای خوا ژبا‌ن به‌ ریکی ئا‌پا‌و روژی و سامانی شه‌م جیهانه‌ به‌و جو‌ره‌یه‌ که‌ گو‌تر، په‌یوه‌ندی نی یه‌ به‌ چاکی و خراپی و مو‌سه‌لمانیه‌تی ۱ کافری یه‌وه‌، چونکه‌ ترخی نی یه‌ به‌لای خواوه‌،

وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٣٢﴾ وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ
بِالرَّحْمَنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقْفًا مِّنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴿٣٣﴾ وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا
يَتَّكِفُونَ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرَفًا

﴿وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾ رحمتی پهرومردگاری تو - لیږده دا واته پیڼغه مبه ریتی و
نو شتانه ی که تایبه تین پی یوه - چاکتره له هرچی نو روزی و سامانه ی که نه وانه
کویان کردو ته وه، که واته گه وړه نو که سیه نو به شعی پی درابی، نه که نه وانه ی که هر
که له پوریان پی دراوه، خوی گه وړه خوی هموو شت نه زانی هر که س شایانی نو
رحمته بووبی نو که س ی بۆ بریار داوه، په یوه ندی نو رحمته نی یه به مال و سامان و
شتومه کی که هر له زوی یه دا نرخیان هیه و لای خوا بی نرخیان له راده یه که دایه نه گهر
له بهر نه وه نه بویه که نه میزاد با یه کسر هموو نه که ونه کوفر خوی گه وړه به لیښاو
نه پرشت به سهر کافره کان دا، وکو له فموده یه وه روون نه بیته وه: ﴿وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ
أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقْفًا مِّنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ﴾ * وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا
عَلَيْهَا يَتَّكِفُونَ * وَزُخْرَفًا * نه گهر له بهر نه وه نه بویه که خه لکی یه کسر نه بوون به یه که میلته
و کو نه بوون وه له سهر کوفر فراهه ممان نه مینا بۆ کافره کان: سهریانی زیو و نالتوون بۆ
خانوو، کوښکه کانیان و پله کانیان که پیا سرکه ون، دهر وازی زیو و نالتوون بۆ هوده کانیان،
چهندان تهخت و کورسی که به سهریانه وه پال نه دهنه وه، نه مانیش هر له زیو و نالتوون.
دنیا نه ونده بی نرخه به لای خواوه، نالتوون و زیوه که به نرخرینی هموویه تی به
لیښاو نه یدا به کافر، نه گهر له بهر نه وه نه بویه به جاری هموو خه لکی کافر نه بوون: چونکه
له بهر نه فامییان وایان نه زانی که رشتنی نو مال و سامانه به سهریان دا به لیښاو به لگه یه
له سهر نه وه که نو کافرانه خوشه ویستن لای خوا، نو کاته له بهر نه وه مال و سامانه که
هموو کو نه بوون وه له سهر کوفر. که واته دنیا هیچ قیمته و نرخنی نی یه لای خوا بویه به و
جوړه نه یدا به دوژمنه کانی، نه گهر له بهر نه وه هویه نه بویه که باس کرا وکو نه که دیسه ش
بی نرخنی روون نه کاته وه: ﴿لَوِ انْ الدُّنْيَا تَرْنَ عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَّا سَقَى مِنْهَا كَافِرًا شَرِبَةً مَّاءٍ﴾

نه فسرکه له سهر نه وه که مبه ست به وشعی ﴿زخرف﴾ نالتوون، عه تفه بۆ سهر ﴿فضة﴾. به جوړیکی تریش
نه فسر کراوه ته وه که عه تف بی بۆ سهر ﴿سقفا﴾ و مبه ست پی نه قش و نیگارو زیو زیو بیت.

وَإِنْ كُلُّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَّعُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾

﴿وَإِنْ كُلُّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَّعُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا﴾^۱ نهو هه موو زیوو ئالتوون و زههرو زیومره هیچ نی یه جگه له هوی خوشی و لهزهت و رابواردنیکی نهو ژیا نی دنیا یه، لهوه تی ناپه ریت و ژیا نی دنیا ییش نهو ماوه که مه بی نرخه یه که هیچ خوشی یه کی نی یه تا سهر بی، خوشی یه کانی ش تی که لی داخ و دهرده، ﴿وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ﴾ روژی دوا یی که لای په رومردگارت ه تایبه تی یه بهو که سانه ی که له خواترسن و خو یان له دنیا دا شه پار یزن له کوفر و تاوان، نهوانه به هوی ترس و خو پاراستنیانه وه ریژ گیراون لای خوا، له بهر نهوه نهو شته ی که به نرخه و نه مینیت هوه بی برانه وه بوی ئاماده کردون، تایبه تی کردوه پی یانه وه.

مال و سامان و خوشی دنیا یی دلی زور که س نه گوړی، دوو چاری هه لی نهکا، به تایبه تی که ببینن به زوری و به لیشاو بکه ویت ه ژیر دهستی کافران و تاوانباران، چاکان لی ی بی بهشن، یان ببینن که نهوان له هیزو دهسلات و سه لته نه تان، نه مان له تهنگی و سزاو مهینه ت دان.

خوای گه وه خوی نه زانی که شتی وا زور قورس و به تینه له سهر دل، وهکو نهو باره گرانه نه دا به سهر دل دا، له لایشه وه ئا بهم جوړانه بی نرخ ی و ریسوایی شتومه کی دنیا به لای خویه وه روون نه کاته وه، دلخوش و دل نهوایی له خوا ترسه کانی ش نهکات به بهخشش کردنی نهو شتانه ی که لای خوی به نرخه و نه برآوه ن، دلی که ئیمان داری راسته قینه بیت نارامی هه یه و رازی یه به هوی خوای گه وه داینا وه بو نهو دوو کومه له، چاوی نومیدی نه بریت ه نهوه ی لای خوا یه به خوشی و کامرانی یه وه، نه زانی گه وه نهو که سه یه که له روژی دوا یی دا گه وره یه، ئیتر لهم دنیا دا هه رچون بی.

ئا نهوانه ی که ره خنه یان نه گرت له وه ی که خوا یه کیکی کردوه به پیغه مبر که بی بهشی کردوه له مال و سامانی زور و ئالتوون و زیوی نه داوه تی، پیاوه تی و گه وره بیان له سه رو کایه تی و مال و سامان دا نه ببینی.

^۱ وشه ی ﴿لما﴾ بی شه ده خو یترآوه ته وه، نه وکاته ﴿إِنْ﴾ ی - مشبه بالفعل - ه، واته بیگو مان هه موو نهو شتانه ی که باس کران هوی خوشی و رابواردنیکی ژیا نی نهو دنیا یه، هه ر یه که مه بسته.

ئەوانە با باش گۆی بگرن لەم ئایەتەتە تا تێ بگەن کە ئەو شتە تا چ رادەیک بێ نرخ و بێ ریزن بەلای خواوە، ئەوەتا لەبەر بێ نرخیان بە لێشاو ئەیاندا بە خراپترینی هەموو گیانلەبەرەن و ئەفرین لێ کراوانی خۆی ئەگەر لەبەر ئەوە نەبواوە ئەبوو بەهۆی گومراپی هەمووان، کەواتە ئەو شتە بێ نرخانە نیشانەیی خوشەویستی و رەزامەندی خوا نین.

تا بەم جۆرە قورئان هەموو شتێک لە سنووری خۆیدا دانەنیت، رەوشت و باوی خوا روون ئەکاتەو لە دابەش کردنی رۆژی و سامان لە هەردوو جیهان دا، حەقیقەتی نرخ و قیمەت بەلای خواوە باس ئەفەرموی و ئەمانەیی هەموو تێ گەیاندن، ۱۱ کاتێک دا کە بێ جێ یی رەخنەیی رەخنەگرەکانی دەرخیست، ئەوانەیی کە رەخنەیان ئەگرت لە پێغەمبەریتی پێغەمبەر (ﷺ) هەروەها نیشانمان ئەدا بە هەندێ شت دامەزراوە لە بنەرەتەو، گۆرانی نی یە، بە گۆرانی بارو رووی ژیان و جیاوازی رێژم و جۆر جۆری باوەرو مەزەبەکان، ئەو هەر ناگۆڕی.

ئەوێ کە ئەگۆڕی و پەرە ئەسێنی شیوەو بارو دیمەنەو بەس، بە پێچەوانەیی هەندێ لە ئادەمیزاد کە هەر تەماشای دیوی دەر دیمەن ئەکەن - کە ئەگۆڕی و ناوەستی لەسەر بارێک - بەهۆی ئەوەو وا گومان ئەبەن کە گۆران و پەرەسەندن روو ئەکاتە هەموو شتێ ۱۲ حەقیقەت و بنەرەتی یەو تا شیوەو شکی، کەواتە یاسا ۱۳ بنەرەتیکی دامەزراو نی یە بۆ هیچ شتێ، بەلام ئیمەیی موسلمان کە خاوەنی عەقیدەیی رێک و راستی ئیسلامین، لەرووداوی ژیانمان دا ئەبینین کە دامەزراوی ۱۴ گۆران (الثبات و التطور) پێکەووە هەن، جوی نابنەو لە یەکتەر لە هەموو بوونەورد، لە هەموو ناوچەییە لە ناوچەکانی ژیان دا.

نزیکتەین وێنە ئەمەیی کە لەم ئایەتەدا پێیەو خەریکین: وێنە بۆ دامەزراوی، ئەسلی جیاوازییە لە رۆژیدا، وێنە بۆ گۆران: رادەیی جیاوازی و ھۆکانییەتی.

پاش ئەمەیی باسی بێ نرخێ شت و مەکی دنیایی کرد بەلای خواوە، ئەوێ کە ئەیدا بە کافران و تاوانباران لەم جیهانەدا نابێتە بەلگەو نیشانە لەسەر رزگارێیان، لەسەر ئەوێ کە ریزیان هەیی لە خوا ترسەکان، پاشە رۆژی کامەرانی و بەختەوهری هەر بۆ ئەوانە هەیی لە رۆژی دوايي دا، دواي ئەو پاشە رۆژی سەختی ئەوانە باس ئەکات، کە لەم جیهانەدا بەشی پێداون بەلام خۆیان کوێر کردووە لە یادی خواو لایان داو لە گوێراپەلێ بۆ خوا.

وَمَنْ يَعْمُرْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُفِضَ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّوهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَلَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَيَلْسَنُ

الْقَرِينُ ﴿٣٨﴾

نه فرموی: ﴿وَمَنْ يَعْمُرْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُفِضَ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ﴾ هرکس چاوی دلی خوی کویرو بی ناگا بکات له یادی خوی خاوهن رحم و بهزهیی، له هست کردن به ناگاداری و چاودیری خوا له هموو کات دا. هرکس ناوا خوی به دبهخت بکات نیمهیش شهیتانکی بو فراهم نه مینین که همیشه بیته هاوی و هاوسری و شتی خراپه بخاته دلی و ریگای شهرو کوفری پیشان بدات: ﴿وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّوهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ﴾ بیگومان نهو شهیتانه که هاوییانن سریان لی نه شیونن و له ریگا نه یاترازیئن، بهرگریان نه کین له کهوتنه سهر ریگای راست.

نهو سهر لی شیواوانه به خویشیان نازانن و دهها گومان نه بن که له سهر ریگای راستن، نهو خراپ ترین کردهویه که هاوی له گهل هاوی و هاوسردا بیکات. سهر لی تیک بدات و له سهر ریگای لای بدات له گهل نه ودها وازی لی نه مینن، هوشی بکاتهوه، بهلکو وای حالی بکات که ریگا و باریکی باشی داوته نهو سهر لی تیک چوو بهو جوړه نه مینیتهوه به بی ناگایی و خوی نازانی: ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا﴾ هتا کاتی که نهمری و دیت بولای نیمه، نهو کاته هوش نه کاتهوه و تی نهکات که هاوی شهیتانهکی چی به سهر مینا. چون نه وده نهقام بوو کهوته شوینی، نهویش جلوهی راکیشا، تا سهری له ناگری دوزهخوه دهرکرد دووچاری خه شمی نهپراوهی خوی کرد؟ نهو به دلیکی پر له داخ و مراق و غزه بهوه و پی ی نهلی: ﴿قَالَ يَلَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ﴾ نای کاشکی بهینی من و تو دور بوايه له یه، به وینهی دوری روزهلآت له روزناوا، واته: هرگیز به کترمان نه دیبایه: ﴿يَلْسَنُ الْقَرِينُ﴾ نای ■ عهجهب هاوسهریکی خراپ بووی.

^۱ هندی نه فرمون نه رسته به قسمی سهر لی تیک چووکه نی یه، بهلکو نهو ته عقیبی قورنانه له سهر قسمهکی نهو هرچون بی هر یه که کرتیهوه.

وَلَنْ يَنْفَعَكُمْ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٩﴾ أَفَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ أَوْ تَهْدِي الْأَعْمَى وَمَنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٤٠﴾ فَإِنَّمَا نَذِيرٌ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْقِمُونَ ﴿٤١﴾ أَوْ نُرِيكَ الَّذِي وَعَدْتَهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِمْ مُقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾

ئىنجى ئەگۈرتى بە ھەردو تاقم: سەرلى تىك چو شەيتانەكان: ﴿وَلَنْ يَنْفَعَكُمْ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ﴾ ھاوبەشى و كۆپۈنەھەي ھەموتان لەناگرو سزادا ھىچ سوۈدىكتان پى ناگەيەنى ئەمرو، كاتى كە ئىۋە لە دىيادا زولمتان كرد لە نەفسى خۇتان لە رىگەي خوا لاتان دا، واتە ئەم سزا سەختەي كە ئىۋەي تىدايە ۋەكو كاروفەرمانىكى قورس و گران نى يە كە بە كۆمەكى و يارمەتى دان سووك بىي، گرانى و قورسىيەكەي بەش بەش بىي بەسەر ھەمووان دا، بەلكو ھەموو يەكى لە ئىۋە سزاي سەختى خۇي ئەچەئى، بەھىچ كەسىكى تر رادەو پلەي نزم و سووكتەر ناكىرتەو، خوا پەنامان بدات بە رەحم و بەزەيى خۇي. آمىن، آمىن.

ئىنجى لىزەدا كۇتايى ئەھىنى لەباسى ئەو دوو كۆمەلە چارە پرەشە بەد بەختانە، با لەناو ناگرىدا بىكەن و شەرە جۈيىن بىكەن بە دەم ئالەو نەكى سزاۋە، باسى ئەوانە لىزەدا ئەبىرئەھەو كۇتايى پى ئەھىنى، رووى فەرمودە ئەكاتە پىغەمبەر(ﷺ) دلخۇشى ئەداتەھەو دلەنوايى ئەكات لەسەر پىشت تى كردنى ئەو كۆمەلە لەو ئايىنە ھەقە راستەي گە ھىناۋىيەتى، ئىمان ئەھىنانيان پىي، فەرمان ئەدات بەمەي كە بەردەوام بىت لەسەر دامەزراۋى خۇي لەسەر ئەو ھەقەي كە سىروشى كراۋەتە لا، ئەفەرمۇي: ﴿أَفَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ أَوْ تَهْدِي الْأَعْمَى وَمَنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ ئايا كەسى كە كەر بىت و ھىچ نەبىستى، تۆشتى پى ئەبىستى؟! يان ئەو كەسى كە كۆيرىيت و ھىچ نەبىنى تۆشتى پى ئەبىنى!!

ئەو كەسى وا لەناو گومپايى يەكى روون و ئاشكرادا، تۆ ئەو كەسە ئەخەيتە سەر رىگەي راست؟! واتە ئەمانە ۋەكو كەرۈ كۆيرۈ وان بانگ كردنى تۆ بۇ رىگەي ھەق نابىستى و

به لگه و نیشانه روونه کان که نیشانیان ئه دهیت نایبینن، ئه و جوړه شتانه وهزیفه و فرمانی تۆ
 نی یه و داوا له تۆ ناکړی، چونکه له توانای تۆدا نین. ئه م مه بېسته زوړجار له قورئان دا
 ئه گوتړیته وه بۆ دلخوشتی دانه وهی پیغه مېهر (ﷺ) بۆ روون کردنه وهی ئه وه که پیک هینانی
 ئه و جوړه شتانه ته نها به دهست خواجه و داوا له پیغه مېهر (ﷺ) ناکړی. هه روه ها بۆ دیاری
 کردنی سنوور بۆ دهسه لاتی ئاده میزاد بۆ ئه مهی باوه پی هیچ کهس له و سنووره تی نه پېړی:
 دهسه لاتی که سیکی تر بهر زیکاته وه بۆ سنووری دهسه لاتی و توانای خوا، ئه و کاته باوه پ به
 تاک و ته نیایی خوا نامینن، خاوه نی ئه و باوه پ بهی بهت پهرست و هاو بهش ره و دهر بۆ خوا.
 زوړ پیو یسته بیر له مه بکړیته وه له جی یه پیغه مېهرمان (ﷺ) که بهر زترین دروست کراوی
 خواجه ناتوانی هیچ کهس بخاته سهر ریگه که هه ر بۆ ئه وهیش ره وانه کراوه له و بابته وه
 هه ول ته قالا بدات، که چی هیچی پی نه کړی و هیچی به دهست نه بی، جگه له بانگ کردن و
 ریگه پیشاندان، ئیتر نه بی باسی کئی تر بکړیت؟! وهزیفه و فرمانی پیغه مېهر (ﷺ) بریتی
 بووه له راگه یاندنی ئه وهی سروش کراوته لای وهکو له چهند شوینیک دا قورئان
 ئه یفه رمو یته وه، ئیتر دوا ی ئه وه مه موو کاروباریک به دهست خواجه و هیچی به دهست ئه و نییه.
 له م ئایه ته پیشووه دا روون بووه وه که کۆمه لی له بی پرواکان له سهر گومرایی خو یان
 ئه میننه وه، ئه و دلخوشتی پیغه مېهر (ﷺ) ئه داته وه، ئه و انیش ئه تر سیننن به م فرموده: ﴿فَاِنَّمَا
 نَذَرْتُكَ بِكَ فَاِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَفِعُونَ﴾ اَوْ رُبَّمَا الَّذِي وَعَدْتَهُمْ فَاِنَّا عَلَيْهِمْ مُقْتَدِرُونَ ﴿﴾ ئه بی تۆله له وانه بسینن و
 رزگار بوونیان نی یه، ئیتر له پاش مردنی تۆ ئه ی پیغه مېهر، یا خود له کاتی ژبانت دا، ئینجا
 ئه گهر تۆمان مراند پیش ئه وهی تۆله یان لی بسینن، ئه وه بیگومان پاش تۆ تۆله یان لی
 ئه سینن، یا ئه گهر تۆمان هینشته وه تا ئه و هه ر به شهی لیمان کردوون به دی ئه هینن و
 پیشانت ئه دهین، ئه وهیش هه ر ئه گونجی، چونکه بیگومان ئیمه دهسه لاتمان هیه به سهر یاندا.
 خوا ی گه وړه یه کی له م دوو باره ی دیاری نه کرد له به لینه که ی دا، به لام باری دووه می به جی
 هینا، ئه و کۆمه له به دبختی به ریسوایی به ریاد کرد، بت و بت پهرستی له و ده ورو به رده
 نه ما و نایینی خوا جیگیر بوو له شوینی دا له ما وهی ژبانی پیغه مېهر (ﷺ)،

فَاسْتَسِيكَ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ

تُنْتَلُونَ ﴿١٤﴾ وَسَلِّ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِلَهًا يُعْبَدُونَ ﴿١٥﴾

ئینجا پاش دلخوشتی دانه‌وه و دلتیا کردنی نه‌فرموی: ﴿فَاسْتَسِيكَ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ ئینجا بهره‌وام به له‌سەر دەست گرتن بهر قورئانه‌ی هینراوه‌ته خواره‌وه و سروش کراوه بۆلای تو، چونکه بیگومان تو له‌سەر رینگه‌یه‌کی راستی، واته ئهو قورئانه حه‌ق و رینمونی بۆ هه‌رچی نه‌کات هه‌ر ئه‌وه حه‌قه و خه‌لک ئه‌با به رینگه‌یه‌کی راست دا تا ئه‌یبا بۆ ناو به‌هه‌شتانی نازو نيعمه‌ت و خیرى هه‌موو کاتی نه‌براه، ئه‌م عه‌قیده و شه‌ریعه‌ته‌ی که ئه‌م قورئانه هینای به‌ستراوه به حه‌قیقه‌ته‌ی بوونه‌وه‌ری گه‌وره‌وه، به گۆیره‌ی ئهو ئه‌براده و خواهیشه‌یه که کاروباری هه‌موو بوونه‌وه‌ر ئه‌با به‌ریوه، که‌واته ئه‌م عه‌قیده خاوه‌نه‌که‌ی نه‌بات بۆلای په‌روه‌ردگاری ئه‌م بوونه‌وه‌ره‌یه‌ریکی به جۆری مه‌ترسی نا‌کری له لادان و له ون بوون.

خوای گه‌وره به‌م فه‌رموده‌یه پیغه‌مه‌به‌ر(ﷺ) دلتیا و پر له ئارام نه‌کات، هه‌روه‌ها ئه‌وانه‌ی که شوینی که‌وتوون و پاش ئهو بانگه‌وازه‌که‌ی ئه‌ویان بلأو کردوه‌ته‌وه و بلأوی نه‌که‌نه‌وه به گۆیره‌ی ئهو به‌رنامه‌ی ئهو به‌جۆی هینشتوه بۆ هه‌موو مه‌تا مه‌تایه. ﴿وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُنْتَلُونَ﴾ بیگومان نه‌وه‌ی سروش کراوه بۆ لای تو هۆی شه‌ره‌ف و ناوبانگی به‌رزه بۆ تۆیش و بۆ قه‌ومه‌که‌یشت له‌مه‌و پاش - واته رۆژی دوا‌یی - په‌رسیارتان لی ئه‌کری ده‌رباره‌ی نه‌وه‌ی که‌چۆن هه‌لسان به‌وما‌فه‌گه‌وره‌ی قورئانه‌به‌سه‌رنا‌نه‌وه، له‌به‌جۆی هینانی مه‌به‌سته‌کانی.

ئه‌مه‌ی ئه‌م قورئانه هۆی شه‌ره‌ف و ناوبانگی به‌رزه بۆ پیغه‌مه‌به‌ر(ﷺ) نه‌وه‌تا تا ئیستا که ماوه‌ی زیاد له هه‌زارو چوارسه‌د سه‌له به سۆزی دله‌وه باس ئه‌کری و سه‌لات و سه‌لامی له‌سەر ئه‌دری و شایه‌ته‌ی به‌شانی ئه‌هینری، ئیستایش و له‌مه‌و پاشیش مه‌تا دنیا دنیایه به

١ ئه‌مه‌ی که گوترا رای کپری زلتانی ته‌فسیره، له ئه‌یبن و عه‌باسه‌وه‌وه له گه‌لی تا‌بعینه‌وه وه‌رگه‌راوه ته‌نانه‌ت(ئیه‌بن و جه‌ری) نه‌فرموی: جگه له‌مه وه‌رنه‌گه‌راوه له هه‌ندێ ته‌فسیردا هه‌یه که مه‌به‌ست به وشه‌ی «ذکر» نام‌زگاری و په‌رخسته‌نه‌ویه، به‌لام له‌سەر ئه‌م رایه تا‌بعیه‌تی نی به به پیغه‌مه‌به‌رو نه‌ته‌وه‌که‌په‌ره، به‌لکو بۆ هه‌موو جیهانه وه‌کو له چه‌ند نایه‌ت دا فه‌رمویه‌تی.

چهند سدهها مليون نادميزاد شه ورورژ له يادى ئوردا ئهړى، به لام قهرمه كې ئهوه شتيكه
ناشاريتمه كاتې كه ئهم قورئانه هاله سهرپان هيچ دهنك ۱ باسنيكيان نه بوو له جيهان دا،
هست نه كرا كه هن، نه كمر هستيش بكرايه به بوونيان هيچ وهن ۱ نرخيكيان نه بوو له
جيهان ۱ له ژيان دا.

له پيش هاتنى ئهم قورئانه دا نا بهو جوړه بوون، دواى هاتنى ئهم قورئانه و جيگر بوونى
له ناويان دا، بهم قورئانه و بهرنگارى دنيا وهستانى، هه موو دنيا ناسينى، بوون به
ماموستاي هه موو، هه موو دنيا گهردى بۇ كهچ كردن تا دهستان گرت بهو قورئانه وه. به لام
كاتې دهستان لى بهر دا ناوبانكيان نه ما، به چاوى ريسوايى ته ماشا کران، پيشيل کران،
پيشيل ۱ ژير پى کران، مافيان داگر كرا، به جوړى جووله كه كه ژير دهسته ي هه موو جيهان
بوو له ناو جهرگى خاكيان دا دهوله تى دروست كرد، ئيستا به دوو سهد مليونه داماون به
دهستيه وه...!! بۇ دنيا نه ويان به سهرهات، بۇ روژى دواييش نه وه خواى گهره برپارى
داوه كه پرسپاريان لى نه كات دهر باره ي، ئيتر بۇ نه وه نه كونه خويان و بازاري خوا، ئينجا
نه يخاته پيش چاو كه نه وهى ئهم قورئانه هيناويه تى شتيكى تازه كى نى يه، به لكو هر بۇ
ئهم مبهسته بنه رته يه ي قورئانه رهوانه كراون - كه بريتى يه له پرستن ۱ گوئ رايه لى
خوا به تاك ۱ ته نيا - نه فرموى به پيغهمبر (ﷺ): ﴿وَسَلِّ مَن أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ
دُونِ الرَّحْمَنِ إِلَهًا يُعْبَدُونَ﴾ پرسپار بكه لهو پيغهمبرانه مان كه رهوانه مان كردوون له پيش
تووه نايا جكه له خواى خاوهن رحم و بهزه يى هيچ خواو پرستراوانى ترمان برپار داوه.
واته ريگه مان داوه كه جكه له خوا هيچ شتى تر بهرستري؟ ناشكرايه وه لامى ئهم پرسپاره
يك وه لامه له لايه ن هه مووه وه كه: نه خير جكه له خواى تاك و ته نيا به هيچ جوړ ريگه ي
نه داوه به پرستنى هيچ كهس و هيچ شتيكى تر.

ئهو بت پرستانه رهخنه ي به ميزيان نه وه بوو كه نه مه ي پيغهمبر (ﷺ) هيناويه تى
نايينيكي تازه يه ته نها ئهم نه يلى، ئهوا خواى گهره ييش روونى نه كاته وه كه هه موو
پيغهمبران - سه لامى خوايان لى بيت - سرجه م برپاريان له سهرپه تى، نه مه ي محمد
نه يليت هر له يكه م جار وه وا هاتووه و خوا هر نه وه يشى نه وى.

هه‌ندی ئه‌فهرمون مه‌به‌ست پرسیار نی یه له پیغه‌مبه‌ران - سه‌لامی خویان لی بیت - به‌لکو مه‌به‌ست پرسیاره له زانا‌کانی ئوممه‌ته‌کان، به‌لام پیویست نی یه له‌م دیمه‌ن و زاهیره لاده‌ن، به‌تایبه‌تی که جگه له یهودو نه‌سارا هیچ ئوممه‌تی تر له‌و کاته‌دا ده‌ست نه‌که‌وتوو تا پرس بکری له زانا‌کانیان بۆ نه‌و مه‌به‌سته. ئه‌گه‌ر ده‌ستیش که‌وتی کۆمه‌لێکه‌ خۆی به ئوممه‌تی یه‌کی له پیغه‌مبه‌رانی پیشوو دانابی په‌راویکیان به‌ ده‌سته‌وه نه‌بوو، هه‌موو بوو بوون به‌ بت په‌رست وه‌کو قوره‌یش که‌ خۆیان به‌ شوین که‌وتوی حه‌زه‌تی ئیبراهیم و ئیسماعیل دانه‌نا، که‌واته‌ هه‌ر به‌ گوێره‌ی زاهیره‌که‌ بی چاکه‌ پرسیار کردنی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) له‌ هه‌موو برا پیغه‌مبه‌ره‌کانی - سه‌لامی خویان لی بیت - جیگه‌ی سه‌ر سوڤمان نی یه، هه‌رچه‌ند به‌ گوێره‌ی باوو ئولفه‌تی ئیمه‌ ناگونجی، له‌به‌ر دووری و جیاوازی چه‌رخ و شوین و ولاتیان، هه‌روه‌ها کۆچ کردنی ئه‌وان له‌م جیهانه‌دا، به‌لام بۆ پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و برا‌کانی - سه‌لامی خویان لی بیت - له‌گه‌ل خۆیان دا کاری جوړیکی تره‌ جگه‌ له‌وه‌ی که‌ ئیمه‌ نه‌یزانین، چونکه‌ لای خوا دواو به‌رو رۆشتوو و رابردوو، په‌یدا بوو، دوورو نزیک نی یه. به‌لکو هه‌موو شت پێکه‌وه‌ لای خوا بی په‌رده‌و به‌رگری کات و شوین، جا بۆ خوا‌ی که‌وره زۆر ئاسانه‌ ئه‌و حه‌قیقه‌ته‌ پیشانی پیغه‌مبه‌ران بدات - سه‌لامی خویان لی بیت - جا له‌و کاته‌دا پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) پرسیار ئه‌کات و ده‌لامیش ئه‌دریته‌وه‌ وه‌کو له‌ شه‌وی میعراج دا رووی داو فراهه‌م هات بۆی، ئه‌وه‌ بوو یه‌کی گرت له‌گه‌ل هه‌مووان داو که‌یشت پی‌یان.

له‌م کاته‌دا دلنه‌وا‌یی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ئه‌کات له‌سه‌ر ئه‌و ره‌خنه‌ ئاڤه‌واو بی جیگه‌ی که‌ سه‌رۆکه‌کانی قوره‌یش نه‌یانگرت له‌ پیغه‌مبه‌رینی یه‌که‌ی، به‌و جوړه‌ی باس کراو به‌رپه‌رچ درایه‌وه‌ له‌م کاته‌دا زنجیره‌یه‌که‌ له‌سه‌ر گوژه‌شته‌ی حه‌زه‌تی موسا(ﷺ) ئه‌گیرێته‌وه‌، که‌ وینه‌ی ئه‌و ره‌خنه‌ له‌ویش گیراوه‌، فیرعه‌ون و کۆمه‌له‌که‌ی که‌شخه‌و شانازییان ئه‌کرد به‌و مال و سامانی زۆره‌وه‌و فیزیان ئه‌کرد به‌سه‌ر حه‌زه‌تی موسادا، به‌ وینه‌ی سه‌رۆکه‌کانی قوره‌یش، ئینجا له‌گه‌ل ئه‌و هه‌موو مو‌عجیزه‌ به‌هیزه‌ زۆره‌دا کۆڤو جه‌ماوه‌ر شوینی فیرعه‌ون که‌وتن، له‌گیرانه‌وه‌ی ئه‌م زنجیره‌یه‌دا ده‌ره‌نه‌که‌وی که‌ پیغه‌مبه‌رایه‌تی هه‌ریه‌که‌ مه‌به‌سته‌و به‌رنامه‌ی هه‌موو پیغه‌مبه‌رانی‌ش هه‌ریه‌که‌و هه‌ر رێگایه‌که‌، وه‌کو روون ئه‌بیته‌وه‌ که‌ ته‌بیعه‌تی سه‌رۆک و سه‌رکیشه‌کان یه‌که‌وبه‌یه‌که‌ ره‌وشت و وینه‌ به‌رپه‌ره‌کانی پیغه‌مبه‌ران و نایینی خوا کراوه‌.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ ۖ فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾
 فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِآيَاتِنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿١٧﴾ وَمَا نُرِيهِمْ مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا
 وَأَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾ وَقَالُوا يَأْتِيهِ السَّاحِرُ أَدْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ
 إِنَّا لَمُهْتَدُونَ ﴿١٩﴾

نه فرموی: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ ۖ فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ * فَلَمَّا جَاءَهُمْ
 بِآيَاتِنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿١٧﴾ به تحقیق موسامان رهوانه کرد بولای فرعون و کومله‌ک‌ی به چند
 موعجیزه‌یه‌کی خو‌مانه‌وه. نینجا موسایش وتی پی یان بیگومان من پیغمبری خواجه‌کم که
 په‌رومردگاری ه‌موو عالمه، نینجا کاتی موعجیزه‌کانی نیمه‌ی بؤ بردن و نیشانی دان -
 له‌بر نه‌فامیان - کتوپر بی بیر لی کردنه‌وه پی نه‌ک‌نین به‌و موعجیزه‌و رابه‌ره روونانه وه‌کو
 ه‌موو سرکیشه لوت به‌رزه‌کانی تر. ﴿وَمَا نُرِيهِمْ مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا﴾ هر
 موعجیزه‌یه‌کمان پیشان ن‌دان گ‌وره‌تر بر ل‌وه‌ی تر واته ه‌موو ی‌کی له‌و موعجیزانه
 راده‌ی هی‌زی نه‌ونده به‌رز بوو هرکام ببینرایه به گ‌وره‌تر سه‌یر نه‌ک‌راو ته‌ماش‌ا نه‌ک‌را،
 که‌واته مه‌به‌ست نه‌وه‌یه که ه‌موو گ‌وره بوون وه‌کو شاعیر ن‌لی:

من تلق منهم فقل لا قيت سيدهم مثل النجوم التي يسري بها الساري

یان مه‌به‌ست نه‌وه‌یه ه‌ریه‌کی‌کیان له باری‌که‌وه نایاب تر بوو، زیاده‌ی ه‌بوو له‌و رووه‌وه
 به‌سر نه‌وانی تردا، ﴿وَأَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ قهرمان لی گ‌رتن به غ‌زاب و سزادان،
 وه‌کو قاتی، گرانی، لافاو، چند شتی تر... که له سوره‌تی ﴿الاعراف﴾ دا باسی فرم‌وه..
 به‌ل‌کو بگ‌رینه‌وه، له‌گ‌ل نه‌وده‌ا نه‌گ‌رانه‌وه، هر سزاو ع‌زابی‌کیان به‌اتایه‌ته سر هاواریان
 لی ه‌ل‌نه‌سا ﴿وَقَالُوا يَأْتِيهِ السَّاحِرُ أَدْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ إِنَّا لَمُهْتَدُونَ﴾ نه‌یان وت به ح‌زده‌تی
 موسا: نه‌ی جادویاز داوا بکه له په‌رومردگارت به‌ل‌کو شه ع‌زابه‌مان له‌سر لاب‌دات، چونکه
 بیگومان نیمه نیمان نه‌مین و نه‌ک‌وینه سر ری‌که‌ی خوا.

فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ ﴿٥٠﴾ وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَنْقُورِ آلَيْسَ لِي مَلِكٌ مِّصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ

نموانه وهكو بى بار بوون، نهقام و نهزان و دوو روو بوون، چونكه له لايهكوه بهلئينى
 ئيمانيان نهدا، دانبيان نهنا بهوى كه خوا پهيامى پى سپاردووه، لهو تهنگاوهدا نوميديان
 تهنا نهو بوو، كهچى نهيانگوت: نهى سىحرياز، ئيتربا سىحريازيان به زانا دانابى هر
 نارېكه، نهيانگوت پهرومردگارت وهكو تايبهتى بى تهنا به نهووه، نا بهو جوړه پهنايان
 نههيناو پهيمانى ئيمانيان نهدا كهچى ﴿فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ﴾ كاتى كه
 سزاكهمان لهسهر لانهبردن كتوپر پهيمانهكيمان ههلهوه شاندوهو پهشيمان نهبوونهوه.
 بېنگومان كۆږو جهماوه به موعجزه و خواريق نهگيرين. بهوى نهووه فیرعون مهترسى
 پهيدا كرد كه ئيمان بهينن، لهبر نهو كهوته همول دان بو بهرگرى يان بهمى كه زړو
 سهلتهنهتى خوى بخاته پيش چاويان، دلبيان خهريك بكات بهووه، بيم و ترسى كه بوويان
 لى يان لهدلبيان دهرنهچى، ههروها به رهخنه گرتن له حهزرتى موسا(عليه السلام) وهكو
 نهفرموى: ﴿وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَنْقُورِ آلَيْسَ لِي مَلِكٌ مِّصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي أَفَلَا
 تُبْصِرُونَ﴾ فیرعون جاپى دا لهناو گهلهكيداو وتى: گهلهكم، ئايا پادشايهتى و سهلتهنهتى
 ميسر هينى من نى يه، ههروها نه ههموو رووبارانه كهوان لهژير فرمانى من داو به
 نارمزوى من نهگهړين؟ ئايا نابيين. واته بهلى نهزانن، كهواته من شايانم به گوى رايلى نهك
 موسا. ﴿أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ﴾ لهو قسهيه گهړى ئايا من باشرم له نهمى كه سووك و
 ريسواو بى دهسهلاته؟ واته پادشاو سهروك نى يه، مال و سامانى نى يه، يان له تائيفى
 بهنى ئيسرائيله كه زهليل و بهنده بوون بو فیرعون.

وَلَا يَكَاذُ يَبِينُ ﴿٥٢﴾ فَلَوْلَا أَلْقَىٰ عَلَيْهِ آسُورَةٌ مِّنْ ذَهَبٍ أَوْ جَلَّةٌ مَّعَهُ الْمَلَكُ مَقَرِّبِينَ
فَاسْتَحَفَّ قَوْمَهُ ﴿٥٣﴾

﴿وَلَا يَكَاذُ يَبِينُ﴾ له‌وانه نی‌یه بتوانی قسه به باشی بکات، مبهستی خوی روون بکاته‌وه،
واته بۆ پیغه‌مبه‌ریتی ده‌ست نادات، چونکه بهو جوړه عیب داره، له بابته نهم دووه‌مه‌وه
نه‌یویست هر له‌که‌داری بکات له‌ناو خه‌لک دا، بهو وه‌ستان و گپو گرفته‌ی که هه‌بوو له
زمانیدا پیش نه‌وه‌ی بکری به پیغه‌مبه‌رو نه‌یویست پرپیاگنده‌ی لی بکات. نه‌گه‌ر نا دوی
نه‌وه‌ی کرا به پیغه‌مبه‌ر، نه‌و ناته‌واوی یه له زمانیدا نه‌ما، چونکه وه‌کو له سوره‌تی ﴿طه﴾ دا
باسی فهرموو حه‌زره‌تی موسا(علیه السلام) نزای کرده‌وه لای خوا بۆ چه‌ند شتی‌ک، یه‌کی له‌و
شخانه نه‌و وه‌ستان و گپو گرفته یی له زمانیدا، خوایش نزاکی وهرگرت و هه‌مووی بۆ جی
به‌جی کرد.

له‌و چه‌رخه‌دا باو بووه هه‌رکس بکرایه به گه‌وره بازن و بازو به‌ندی ئالتون نه‌کرایه
ده‌ستی و قو‌لی نه‌پرا‌زینرایه‌وه به خشل و زی‌وه‌ر نه‌وه نیشانه‌ی گه‌وره‌یی بوو، جا له‌م
باره‌یشه‌وه ره‌خنه‌ی نه‌گرت، نه‌یگوت: ﴿فَلَوْلَا أَلْقَىٰ عَلَيْهِ آسُورَةٌ مِّنْ ذَهَبٍ﴾ نه‌گه‌ر موسا راست
نه‌کات ده‌ی با نیشانه‌ی گه‌وره‌یی و سه‌لته‌نه‌تی ببوايه، بهم جوړه بازن و بازو به‌ندی
ئالتونی بکرایه‌ته ده‌ست و قو‌لی، ته‌وفی ئالتون بکرایه‌ته مل و گه‌ردنی، واته که نهم
نیشانه‌یه نی یه نه‌بی راست نه‌کات. ره‌خنه‌یه‌کی تری نه‌مه بوو نه‌یگوت ﴿أَزْ جَلَّةٌ مَّعَهُ
الْمَلَكُ مَقَرِّبِينَ﴾ یان نه‌گه‌ر راست نه‌کات با کۆمه‌لی مه‌لانیکی له‌گه‌ل دا بهاتایه به
هاو‌پی و هاوسه‌ری کۆمه‌کی و یارمه‌تیان بدایه، ته‌س‌دی‌قیان بکردایه، شایه‌تیان بۆ بدایه
که له لایه‌ن خواوه کراوه به پیغه‌مبه‌ر. نهم ره‌خنه‌یه له پیغه‌مبه‌ری تریش گپراوه به دیمه‌ن
ره‌خنه‌یه‌کی به‌هیزه، دلی خه‌لکی پی داگیر نه‌کری، نه‌وانه‌ی که نه‌زائن.

ئا به جوړه فیرعه‌ون هه‌ولی دا بۆ به‌رگری کردنی گه‌له‌که‌ی له نیمان هی‌نان به حه‌زره‌تی
موسا(علیه السلام) وشوین که‌وتنی نه‌وئایینه‌ه‌قه‌ی که هی‌نای بویان، هه‌ولی خه‌له‌تاندنیدا
﴿فَاسْتَحَفَّ قَوْمَهُ﴾ ئینجا گه‌له‌که‌ی خوی ده‌ست که‌وت به کهم سه‌لیقه و سووک و کهم عه‌ق‌لی،

فَاطَاغُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٤﴾ فَلَمَّا أَتَيْنَاهَا أَتَيْنَاهَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ

أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾ فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ ﴿٥٦﴾

لهبر نوم به قسه کانی هه لخته تان ﴿فَاطَاغُوهُ﴾ به هوی نوموه گوی رایلی بوون و نیمانیان نه مینا به حه زه تی موسا (علیه السلام).

فریودان و خه له تاندنی کۆر جه ماور له لایه ن سرکیشانومه هیچ شتیکی عه جایب نی یه، چونکه باویان وایه ژیر دهسته و داگیر کراوه کانیان دور نه خه نوم له زانین و خوینده واری، نه یکه ن به چاوپاویکی و لینیان که تی فکرانیان نه مینی بۆ نه مهی که هر ژیر دهسته بن، به لام و نه بی هه موو که سیکیان پی بخه له تی، نو که سانهی که نیماندان هر و به ناسانی فریو نادرین، نه وهی که به ناسانی نه خه له تی، به چ باریک دا زۆرداره که بیهوی با نه خوات و هکو پهره مریشک به دم باو. نه مانه نو بی نیمانان که له سنوور دهرچوون بویه لیره دا نه فرموی: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾ که له کهی فرعون گوی رایلی فرعونیان کرد چونکه بیگومان که لیک بوون، کافرو بی نیمان بوون، له سنووری خوا دهرچو بوون، واته فاسق بوون، بویه شوین نو فاسقه کهوتن.

پاش نه مهی رینموونی کران و چند به لایان درا به سردا له گه له نوموه دا سوودی نه بوو، هر شوین فرعون کهوتن، نیتر نوبه ی سزادان و تۆله لی سه ندنه، و هکو نه فرموی: ﴿فَلَمَّا أَتَيْنَاهَا أَتَيْنَاهَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ * فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ﴾ نینجا کاتی که رق و قینی به تینیان هه لساندین به زیاده رهوی کردنیان له سرکیشی و عینادا، نیمهش تۆله مان لی سه ندن، بهم جوړه هه موویانمان خنکاند له دهریادا، کردمان به پیشه و او به پیشه رو بۆ هه موو کافرئ که په پرهوی نه وانن، کردمان به دنگ و باس و سرگوزه شته ی نایاب بۆ که له کانی دوی خوین، یان به عیبهت و ناموزگاری بۆ نه وانه ی دوی خوین، نا بهم جوړه نه زنجیره به له به سرهاتی حه زه تی موسا دوی هات، نه زنجیره ی که زۆر وینه یه کی ریکه بۆ قسه و باسی قوپه یش، هه لو یستیان به رامبهری پیغه مبهرو نایینه که ی (ص) که واته پیغه مبهرو یارمانی دلنیا و دل نارام نه کات، و هکو بت په رسته ره خه گره کانیش نه ترسینی به سزاو پاشه روژکی سهخت، وینه ی نو سزاو پاشه روژهی که بۆ پیشه و فرعونیان بوو له گه له گه لکه یدا.

ئىنجا ئەگۈزۈشكە بۇ زىچىرەككە لە باس و ھەوالى ھەزرىتى عىسا (عليه السلام) بە بۇنى مۇجەدەلە و دەمبازى بىت پەرستەكان لە بابەت پەرستىيان بۇ مەلانىكە و پەرستىنى ئەھلى كىتاب بۇ ھەزرىتى عىسا (عليه السلام).

لەم باسەدا ھەقىقەتى ھەزرىتى عىسا و ئەو ئايىنەى ھىناى باس ئەفەرمۇى، ھەپەشە ئەكات لەوانەى ھە رىگەى راست لايان داو، بە ھاتنى رۇژى دوايى، بەو بۇنەو ھە درىژى شىۋەيكە لە شىۋە سەختەكانى رۇژى دوايى باس ئەكات. ئىنجا بە بۇنى خراپانەو ھە باسى نازو نىعمەتى چاكان ئەكات.

ئىين و ئىسحاق ئەلى: جارى پىغەمبەر (ﷺ) لەگەل ۋەلىدى كۆپى مۇغىرەدا دانەنىشى لە مزگەوتى ھەرام دا، ئىنجا نەزىرى كۆپى ھارث دىت لايان دانەنىشى، چەند پىاۋىكى تر لە قورەيش ھازىر ئەين، ئىنجا پىغەمبەر (ﷺ) دەست ئەكات بە ئامۇزگارى ۋە بانگ كەردىيان بۇ ئىسلام، نەزىر دەست ئەكات بە چەلان بەرچەلانى لە پاشان پىغەمبەر (ﷺ) پەكى ئەكات و بى دەنگى ئەكات، ئەم ئايەتەى بەسەردا ئەخۋىنىتەو: ﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتَر لَهَا وَرْدُونَ﴾ (الانباء/ ۹۸). ئىنجا پىغەمبەر (ﷺ) لەو مەجلىسە ھەلئەسى

لەپاش ئەو عبد اللە كۆپى زەبەرا دىت، ۋەلىد پىنى ئەلى: ۋەللەھى نەزىرى كۆپى ھارث ھىچ خۇى پى نەگىرا لە ئاستى محمد و محمد وتى بە ئىمە ۋە ھەموو پەرسترا ۋەكانمان كە ھەموو ئەمىن بە چلۇسكى دۆزەخ، ئىنجا كۆپى زەبەرا ئەلى: ۋەللەھى نەگىر مەن محمد دەست كەوئى پەكى ئەخەم، ئىلزامى ئەكەم، چۈنكە ئىمە مەلانىكە ئەپەرستىن. جۈولەكە عوزەير ئەپەرستىن، نەسارا عىسا ئەپەرستىن، ئەگەر ئەوانە لە ئاگردا بىن ئەوا ئىمەيش رازىن بە خۇمان و بىتەكانانەو لەگەل ئەوان بىن. كاتى ئەمەى گوت ۋەلىد و دانىشتۋەكان زۆر كەيف خۇش بوو، زۆر بە رەخنەيكە بەھىزىيان دانەنا، ئىنجا ئەم دەنگ و باسەيان باس كەرد بۇ پىغەمبەر (ﷺ) ئەویش ئەفەرمۇى: ﴿كُلْ مِنْ حَبِّ أَنْ يَعْبدَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَهُوَ مَعَ مِنْ عِبْدِهِ، فَإِنْهُمْ إِنَّمَا يَعْبُدُونَ الشَّيْطَانَ وَ مِنْ أَمْرِهِمْ بِعِبَادَتِهِ﴾^۱ ئىنجا ئەم ئايەتە ھاتە خوارەو: ﴿إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُعَذَّوْنَ﴾ دەربارەى ئەو رەخنەى زەبەرا ۋە كەيف خۇشى و پىكەنىنى ۋەلىد و ئەو كۆمەلە ئەم ئايەتە ھاتە خوارەو.

^۱ ھەركەس پىنى خۇش بىت پەرستىر بىچكە لە خوا، ئەو كەسە لەگەل ئەو كەسە كە ئەپەرستىن، واتە وان لە ئاگردا، چۈنكە ئەوانە لە راستى دا شەيتان ئەپەرستىن.

﴿وَلَمَّا ضَرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ﴾ ٥٧ ﴿وَقَالُوا ءَالِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصَصُونَ﴾ ٥٨

﴿وَلَمَّا ضَرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ﴾ وینهی ئەم رییایەتی ئین و ئیسحاق و زەمەخشەریش لە پەرەوی «کشاف» دا باسی کردووە، بێ ئەمە و تەبیتی لە کێوە وەرگیرێتی، کەواتە با بە گوێزەری ئەم دوو رییایەتە ئایەتە بێن و تەفسیری بکەین، ئەفەرموی: ﴿وَلَمَّا ضَرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ﴾ * ﴿وَقَالُوا ءَالِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ﴾ ئەی پیغمبەر تۆ گووت بە گەلەکەت: ئێوە و هەموو پەرستراوەکانتان جگە لەخوا ئەبن بە چلۆسکی دۆزەخ، ئینجا گووترا هەندێ لە ئەسارا عیسا ئەپەرستن، کەواتە ئەویش لە ئاگردایە، جا لە کاتی ئەو عیسا کۆپی مەریەم باس کراو هینرایەو بە مەتەل بۆ رەخنە گرتن لەو قەسە تۆ، دەست بەجێ گەلەکە تۆ لەخۆشیدا دەستیان کرد بە هۆسەر پێکەنین . سەیحە پێکان . چونکە لایان وابوو کە رەخنەیهکی بەهێزە، ئەیانگوت ئایا لای تۆ پەرستراوەکانی ئێمە باشە یان عیسا، بێگومان بەلاتەو عیسا باشە، واتە بە قەسە تۆ عیسا گە باشترە بە لاتەو لە ئاگردایە، کەواتە با ئێمە و بێکانشیمان لەگەڵ ئەودا بین، ﴿مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا﴾ ئەمانە هەر لە یەکەم جارەو ئەیانزانێ مەبەستی قورئان . پیغمبەر (ﷺ) ئەوان و بێکانشیانە، هەروەها هەرکەسیکی ترەو وەک ئەوان، ئەک مەبەست هەموو پەرستراویکە بە گشتی تا عیسا وینهی بگریتهو، کەواتە مەبەستیان روون کردنەوێ هەق و بەتال نەبوو، بەلکو مەبەستیان هەر لاری و عینادو بەرپەرەکانی رووت بوو وەک ئەفەرموی: ﴿بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصَصُونَ﴾ ئەوانە گەل و خەلکیکن ئازاوەچی و زۆر بەتین لەدەم بازیدادو ئەیانەوێ هەر لاری و لارە چلەوی بەکار بێنن، ئینجا حەقیقەتی حەزەرەتی عیسا روون ئەکاتەو،

إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿٦١﴾ وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي

الْأَرْضِ يَخْلُقُونَ ﴿٦٢﴾

ئەفەرموی: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ﴾ عیسا هیچ نی یە جگە لەوەی بەندەیکە لە بەندەکانمان، بەهەر و چاکە ی خۆمانمان رشتوو بەسەری دا، بەمە ی کردوومان بە پێغەمبەر و گێڕاومان بە شتیکی نایاب بۆ ئەوەی بەنی ئیسرائیلی بیکەن بە پیشەوا بۆ خۆیان، پەڕەوی بکەن و گوێ رایەلی بن، واتە نە خواپە و نە کوپی خواپە، نە پەرستراویکی بە حق، پەرستنی ئەر بەندەیکە لە لایەن تاقمێ لە بەنی ئیسرائیلی نابێتە بەلگە چونکە ئەوانە لە خواپەرستی بە تاک و تەنها لایان داوە، بەوینە ی قورەیش کە لە بنەرەتووە لەسەر ئایینی پاکی ئیبراھیم بوون لە پاشان لایاندا لەو رێگە راستە، ئەم بت پەرستانەیان لێ دەرچوو.

ئینجا وەک وەلامی رەخنە و بەلگەکە ی دانەرە بەو بۆنەرە قسە لە باوەرە پێرو پووجە ئەفسانەکیان ئەکات، دەربارە ی مەلائیکە، پیشانی ئەدات کە مەلائیکە هەندیکن لە دروست کراوەکانی خوا، وەک خۆیان و ئەم هەموو دروست کراوەکانی ترە، هیچ کەسێک لە دروست کراوەکانی خوا هیچ پەییوەندی یەکیان بە خواوە نی یە، جگە لە پەییوەندی مەخلوق بە خالیقەو، پەییوەندی بەندە بە پەروردگاری یەو، پەییوەندی عابید بە پەرستراوی یەو، ئەفەرموی: ﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُقُونَ﴾ ئەگەر بمانویستایە و بمانەوی لە ئیووە مەلائیکەمان فەرھەم ئەھینا، یان هەندی لە ئیووەمان ئەگۆپی و ئەمان کردن بە مەلائیکە، یان ئیووەمان نەئەمیشت و لە باتی ئیووەدا مەلائیکەمان ئەھینا جێنشینی ئیووەی بکردایە لە زەوی دا، واتە هەموو شتێ ئەگەریتووە بۆ ئیرادە و خواھیشی خوا، چۆنی بوی هەر ئەو ئەبێ، خواھیشی خوا وابوو کە مەلائیکە دروست بکات بێ باوک و بێ زاووزی، ئەگەر بیویستایە بە جوێکی تر دروستی ئەکردن، ئەواتا کە ویستی عیسا ی دروست کرد بێ باوک، کەواتە مەلائیکە شایانی پەرستن نین هەر وەک دروست کراوەکانی تری خوا.

وَأَنَّهُ لَمَلَمٌ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمُوتُكُ بِهَا وَأَتَّبِعُونَ هَذَا صِرْطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿١١﴾ وَلَا يَصُدُّكُمْ الشَّيْطَانُ

إِنَّهُ لَكُمُ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾

ئینجا به بۆنه‌ی حەزەرەتی عیساوہ روژی دواپی یان بیر ئەخاتەرە، چونکە بەهۆی عیساوہ (علیە السلام) ئەزانری و باوەر بەمیز ئەبی بە هاتنی ئەو روژە، کاتی هاتە خوارەوہ هەوال ئەدات و خەلکی ئاگادار ئەکاتەرە بەمە‌ی نزیکە هاتنی ئەو روژە، ئەفەرەمۆی: ﴿وَأَنَّهُ لَمَلَمٌ لِّلسَّاعَةِ﴾ بێگومان عیسا هۆی زانینی هاتنی روژی دواپی یە، چونکە دروست بوونی بی باوک، بەلگە‌یە لەسەر دەسلەاتی خوا بەسەر هینانی ئەو روژەدا، یان یەکی لە موعجیزەکانی عیسا زیندوو کردنەرە‌ی مردوو بوو، کەواتە خوا‌ی عیسا مردوو زیندوو ئەکاتەرە و ئەو روژە ئەهیننی، یان کاتی لە ئاسمان هاتە خوارەوہ خەلکی ئەزانن کە هاتنی نزیکە، چونکە پیغەمبەرمان (ﷺ) هەوالی داوہ کە هاتنە خوارەوہ‌ی یەکیکە لە نیشانەکانی هاتنی روژی دواپی، کە هاتە خوارەوہ هەوال ئەدات و خەلکی ئاگادار ئەکاتەرە بەمە‌ی نزیکە هاتنی.

لەبابەت هاتنە خوارەوہ‌ی حەزەرەتی عیسا (علیە السلام) حەدیس‌ی زۆر هە‌یە لە پەر‌اوہ سەحیحە باوەر پێکراوہ‌کاندا، یەکی لەو حەدیسانە ئەم حەدیسە‌یە کە ئیمامی مالیک و بوخاری و موس‌لیم و ئەبو داود ر‌یوایەتیان کردووە لە ئەبو مەرەیرەوہ ئەلی: پیغەمبەر (ﷺ) ئەفەرەمۆی: ﴿وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَئِنْ شَكَنْتُ أَنْ يَنْزِلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ مَقْشَطًا فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلَ الْخَنَازِيرَ، وَيَضَعَ الْجِزْيَةَ، وَيَفِيضَ الْمَالَ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ، حَتَّى تَكُونَ السَّجْدَةُ الْوَاحِدَةُ خَيْرًا مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا﴾^١ کەواتە پێویستە لەسەرمان باوەرمان ببی بەم هاتنە خوارەوہ، هیچ ر‌یگە‌ی کەس نی یە لەخۆیەرە قسە‌ی تیا بکات، چونکە شتیکی غەیبی یە، وەکو ئەو هەموو شتە غەیبی یانە، هەوال دەر‌ی راستگۆ کە پیغەمبەر (ﷺ) هەوالی پێداوین، ئایەتە‌کە‌یش ئەیگە‌یەنی، ئیت‌ر چۆن خاوەن ئیمان سە‌ری لی ئەکاتەرە؟ ئەو بت پەرستانە دوو دل بوون و گومانیان بوو لە هاتنی روژی دواپی دا، لەبەر ئەوہ قورئان

^١ واتە سویند بە کەسێ گمانی منی بەدەستە نزیکە عیسا‌ی کور‌ی مەرەم بێتە خوارەوہ بۆ ئاوتان بە حەکە‌مێکی دادپەر‌وەر، ئەو کاتە خاچ ئەشکێنی و بە‌راز ئەکوژی، ئایە‌لی گزشتی بخۆن، ب‌ریاری جزیه ئەس‌پێتەرە، سامان و دارایی ئەو‌ندە زۆر ئەبی کەس نایە‌وی، تا وای لی دێ تەن‌ها سوجدە‌یە‌ک بۆ خوا چاک‌تر دە‌بی لای مەر‌ومە‌کان لە جیهان و هەر‌چی لە جیهان دا هە‌یە.

بانگیان نهکات له لایه ن خواوه یان له زمانی پڼغه مبره وه (ﷺ) بۇ ئه مه ی باوه پری به میزبان ببی به هاتنی ئه و رۆژه به بیگومان، ئه وانه ی نه تاران و قیراریان نه کرد له رښموونی قورئان و پڼغه مبر (ﷺ) قورئان بانگیان نهکات بۇ گوئی رایه لی خواو پڼغه مبر (ﷺ) چونکه ئه و گوئی رایه لی یه نه یانبات به ریگه یه کی راست دا که هر که سی پڼیدا بروت نه یگه یه نیت به ئامانچ، نه فهرموی: ﴿فَلَا تَمْرُتْ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ که واته هیچ گومان تان نه بی له رۆژی دواپی داو شوینی رښموونی من بکه ون، ئه مه ی که من بانگی ئیوه ی بۇ نه کم ریگه ی راسته و ئه وه ی پڼیدا بروت ون نابی، نهکات به مه بست و ئامانچ.

قورئان ئاموزگاریان نهکات که هو ی لادان و فیرا کردنیان شوین که و تنی شه ی تانه، شوین که و تنی پڼغه مبر (ﷺ) راست و به جی یه، نه فهرموی: ﴿وَلَا يَصْدَقْكُمْ الشَّيْطَانُ إِنَّهُ لَكَ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾ با شه ی تان به رگریان نهکات له شوین که و تنی رښموونی و هیدایه تی خوا، هر گیز له گوئی مه که ن، چونکه به راستی شه ی تان دوژمنی کی ئاشکرایه بۇ ئیوه. قورئان کو تایی ناهینی، هه موو جار ی ئاده می ئاموزگاری نهکات و ئاگاداری نهکاته وه و به و دوژمنایه تی و ئه و ئاژاوه ی که رویدا له نیوان شه ی تان و ئاده م دا له سه ره تای په یدابوونی ئاده می یه وه هه تا دنیا دنیا یه، جا له هه موو نه قامی نه قام تر نه و که سه یه که بزانی دوژمنی کی هه یه به تایبه تی که مری دوژمنایه تی بۇ به ستوه هه موو کاتی وا له که مین دا بوی، جار ی دوژمنایه تی یه که یشی داوه له گه ل نه مه دا نه م هیچ خو ی تی نه گه یه نی، خو ی ئاماده نهکات هر هیچ نه بی بۇ به رگری و خو پاراستن له شه و خراپه ی ئه و دوژمنه ی، نه م جار زیاد له وه بکه و یته شوینی و به ربازی ئه و دا بروت، بیگومان له م که سه نه قام تر و بی سه لیه تر نی یه له هیچ ولایتیک دا.

ئیسلا م ئاده می زادی خه به ردار کرد و راگری کرد له م شه و به ربه ره کانی نه پراوه ی نیوانی ئه و شه ی تان دا، به لینی دا پی ی به ده سته که و تیکی نه پراوه ی که س نه دیو کاتی که زال ببی به سه ر نه و دوژمنه یداو هه ره شه یشی لی کرد به ئا ئومیدی و بی به شی و سزایه کی سه ختی که س نه دیو کاتی ژیر که و ی و سه رشو پ ببی و شوین نه و دوژمنه ی بکه و ی. که واته که و ره ترین ئامانچ بۇ ئاده می له سه ر زه و ی دا زال بوونیه تی به سه ر نه و دوژمنه ی دا، چونکه زال بوون به سه ر نه و دا زال بوونه به سه ر هه موو شه و خراپه و نا په وایی یه که دا، نه و کاته پایه ی خیر و چاکه و پاکی و راستی جیگر نه بی له زه و ی دا، که واته له م جیها نه دا نه حه و یته وه له رۆژی دوا ییش دا ده سته که و ته که س نه دیوه نه پراوه کی هه یه.

وَلَمَّا جَاءَ عِيسَى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ

ئینجا لیره‌دا حەقیقەتی عیسا و ئەوەی کە هێنای و پێی رهوانه کرا روون نه‌کاته‌وه. ئەفەرموی: ﴿وَلَمَّا جَاءَ عِيسَى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ﴾ کاتی عیسا هات بۆ‌لای گەله‌که‌ی به‌و رابه‌رو موعجیزه‌ ئاشکرایانه‌وه کە خ‌وای گه‌وره‌ پێی دابوو، یان به‌و شه‌ریعه‌ته‌ روون و ره‌وانه‌وه‌ وتی به‌ گەله‌که‌ی: بێگومان من هاتووم بۆ سەر ئێوه‌ به‌ شه‌ریعت و به‌رنامه‌یه‌کی راسته‌وه‌ کە ئێوه‌ ره‌فتاری پێ بکه‌ن، هه‌م بۆ ئەمە‌ی روونی بکه‌مه‌وه‌ بۆ‌تان هه‌ندێ له‌و شتانه‌ی کە ئێوه‌ له‌ناو خۆتان دا راتان جیاوازو دووبه‌ره‌و ئازاوه‌تان تییدا هه‌یه‌. ئەوه‌یش کە بریتی یه‌ له‌ کاروباری ئایینتان، نه‌ک له‌ کاروباری دنیا‌ی ر‌ووت کە بۆ ئەوه‌ ره‌وانه‌ کرابوو، له‌به‌ر ئەوه‌ هه‌دیس ئەفەرموی: ﴿انتم اعلم بامور دنیاکم﴾. ئەو گەله‌ بوو بوون به‌ چهند کۆمه‌ل و حیزبی به‌ گوێزه‌ی هه‌دیس له‌پاش موسا(عليه السلام) بوو بوون به‌ ۷۱ به‌ش گرنگ‌ترین له‌و کاته‌دا ۴ تائیفه‌ بوون: سه‌دوقی، فه‌ریسی، سامیری، ناسی یان ئاسینی.

یه‌که‌میان: سه‌دوقی زۆر توندو تیزبوون له‌ کاروباری عیبادەت دا له‌زه‌ت و خۆشی دنیا‌یشیان ره‌وا نه‌دا، به‌لام باوه‌ریان به‌ رۆژی دوا‌ی نه‌بووه‌، ئەم تاقمه‌ نه‌لین له‌ نه‌ژادا نه‌چنه‌وه‌ سه‌ر هه‌زه‌تی هارون(عليه السلام).

دووه‌میان: فه‌ریسی باوه‌ریان بوو به‌ رۆژی دوا‌ی، به‌لام ره‌وایی رابواردنیان نه‌نه‌دا، به‌خۆشی و له‌زه‌تی دنیا، شانازاییان نه‌کرد، خۆیان به‌ گه‌وره‌ داننه‌نا، له‌به‌ر خ‌وینده‌واری و زانینی کە بوویان.

سێ یه‌میان: سامیری تیکه‌ل بوون له‌ جووله‌که‌و ئاشووری، باوه‌ریان ته‌نها به‌ پ‌ه‌راوی چه‌رخ‌ی پ‌یشوو بوو، ئیتر باوه‌ریان نه‌بوو به‌ پ‌ه‌راوه‌ ر‌یزگیراوه‌کانی چه‌رخ‌ی تازه‌.

چواره‌میان: ئاسینی هه‌ندێ له‌ ئاداب و فه‌لسه‌فه‌ یۆنانی یه‌کانیان وه‌رگرتبوو، که‌نارگیربوون له‌ تائیفه‌کانی تر، زۆر توندییان به‌کار نه‌هێنا له‌سه‌ر خۆیان له‌ بابەت خۆراک و پۆشاکه‌وه‌، له‌ هۆنینه‌وه‌ی ئەندامه‌کانیاندا، له‌به‌ر ئەوه‌ خ‌وای گه‌وره‌ هه‌زه‌تی عیسا‌ی ره‌وانه‌ کرده‌ سه‌ریان، ئەوه‌یش هۆی ره‌وانه‌ کردنه‌که‌ی خ‌وای بۆ باس کردن.

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (١٣) إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (١٤) فَاخْتَلَفَ
الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ قَوْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمِ آلِيسَ (١٥) هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ
أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (١٦)

ئینجا ئه فرموی: ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا﴾ کهواته له خوا بترسن و خوتان بپارێزن له خهشمی،
گوی رایهلی بکهن لهوهی که من پیتان راشه کهیهنم له لایه خاوه، که بریتی به له ئیمان و
باوه به تاق و ته نیایی خوا و پهرستن و گوی رایهلی و فرمان بهرداری تهنا شریعت و
نایینی ئه وه که له فرموده یه دا دهری خست: ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ﴾ به راستی و
بیکومان خواجه که ناوی ﴿الله﴾ به تهنا ئه پهروردگاری منه و پهروردگاری ئیوه شه،
کهواته ببهرستن و گوی رایهلی بکهن ﴿هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ چونکه ئه مهیه ریگی راست.
﴿فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ قَوْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمِ آلِيسَ﴾ ئه مهی که حهزرتی عیسا
فرموی خولاسه و ناوه پوکی هه موو ئه نایین و شریعتانهیه که خوی گهوره ناردوو به تهیه
سهر زهوی، ههر بۆ ئه مه بهسته هه موو پیغه مبه ران - سه لامی خویان لی بیت - رهوانه
کراون و هوی خوش بهختی و سه عادهتی هه ردوو جیهان تهنا پیک هینانی ئه مه بهستهیه،
ههر شهرو خراپه و بی ئارامی به که له زهوی دا رووی داوه و روو ئه دا هه مووی به هوی لادانه
له مه بهسته.

حهزرتی عیسا (علیه السلام) بهو جوړه هات تاق ته نهایی خوی روون کرده وه،
نیوان خوی و خوا دا هیچ په یومندی بهکی باس نه کرد جگه له په یومندی بهندهیی و
پیغه مبه ریتی، به لام ئه که له له پاش خوی بوون به چهند حیزب و کۆمهلی، له هه دیس دا
مهیه که بوون به ۷۲ فیرقه به کیکیان له سهر نایینه پاک و خاوینه کهی حهزرتی عیسا مایه وه
ئهوانی تر لایاندا و ئه نایینه پاکه یان شیواندو خویان خسته بهر سزای خوا، ئه فرموی:
﴿فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ﴾ له پاشان له نیوان ئه که له دا چهند حیزب و کۆمهلی پهیدا بوو

لایان دا لهو ئایینه پاکه ی عیسا پیښمېر بوی هیټاون، جیا بوونهوه لهوانه ی لهسر ریڼه ی راست بوون، هر حیزبی بیروباوهریکی بو خوی داهینا، خوی گهرهیش دهرباره یان نهفرموی: ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابٍ يَوْمِ الْآخِرِ﴾ بهوی شو دووهرهکی و لادانه یان به هیلک ا چون بو نهوه حیزبانه که زولمیان له خویان کرد، له ریڼه ی خوا لایاندا، مردن بو نهوانه لهبر سزای سهختی روژی نیش و نازار داره یان سزای بهتین له سزای شو روژه بو شو حیزبانه که لایانداوه لهریڼه ی خواو ریڼازی پیښمېرهکیان نهگرت. بت پهرستهکانی عمره ب دمه دمه یان نهکرد و رهخنه یان نهگرت له پیښمېر(ﷺ) به گوږه ی باوهرو عمقیده ی شو حیزبانه که لایان دابوو له ئایینی خوا، خوایش بهم جوړه هره شه ی لی کردن، کهواته رهخنه و دم بازی یهکیان لهبر نهفامی و نهزانی بوو، هیچ نرخ ی نهبوو.

نینجا شو زالمانه ی پاش حهزرتی عیسا(علیه السلام) لهگهل زالمهکانی چهرخی پیښمېر(ﷺ) ټیکهل نهکات، نینجا توژی به دریزی شیوه و حالت و بهسرهاتیکی سهختی روژی دوی یان پیشان نهکات، لهگهل هندی له نازو ریزو نیعمه تی له خواترسهکان یهکم جار باسی هاتنی روژی دوی نهکات که دیت لهناکاودا به کتوپری، نهفرموی: ﴿مَنْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ نایا شو زالمانه چاوهروانی نهکن و به تهمای هیچی تر هن، جگه لهوه ی که روژی دوی بیت بهسریان دا له ناکاوو به کتوپری، بی دروشم و نیشانه ی هو ی پیدا بوونی، که له کاتیک دا نهیشیه ت نهوان هیچ هستی ناکن به هاتنهکی، هاتنی شو روژه کردنهوه ی قاپی سزای کهس نه دیوی نهپراوه ی نهوانه، واته نهمانه هر نهبی به تهمای نهوه بن و چاوهروانی نهوه بکن، زور نهفامیه به تهمای جگه لهوه بن.

نهوانه و وینه یان هرچنده باوهرو نیمانیان بهو روژه نهبووه و نی یه بهلام لهبر نهوه ی همویان هو ی شو سزایه یان تیادا هیه، به تهوای شایان و موستهحق ی نهون، شو سزایه ش دیتهجی، کهواته وهکو چاوهروان بن وایه. هاتنی شو روژه گوږان و نینقلابیکه بهسره هموو شتیک دا که نولغه تی پیوه گیراوه لهم ژبانی دنیا دا،

الْأَخْلَاءَ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ ﴿١٧﴾ يَبْعَادُ لَا حَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿١٨﴾ الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ﴿١٩﴾ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ

تَحْبُرُونَ ﴿٢٠﴾

تهنانهت ئەر خوشهويستی يهى كه لهم دنيداا بووه له ننيوان خهلك دا - جگه له خواترسهكان - ئهگۆرئ به دوزمنايهتى وهكو ئهفهرموى: ﴿الْأَخْلَاءَ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾ لهم رۆژهدا ههمو دوست و خوشهويستهكان ئهبن به دوزمنى يهكتى، جگه له خوا ترسهكان كه له دنيداا يهكتريان خوش ويستووه، ئهمان خوشهويستی يهكهيان بههيزتر ئهبن، چونكه ئهو دوستايهتى و خوشهويستی يهى دنيايان لهبهر خوار بووه، لهبهر ئهو ئايين و عهقيده بوو كه لهو رۆژهدا هوى رزگاريانه له سزاي سهختى ئهو رۆژهو شاد بوونيان به نازو نيعمهتى كهس نهديوى نهپراوه، بهلام جگه لهم كۆمهله بهختياره ههر خوشهويستی يهكيان بووبئ لهبهر ئهو بپرو باوهرو كردهوه بپرو كه سهرى لهو رۆژه سهختهو سزايه و غهزهبي نهپراوهى خواوه دهرکردن، كهواته ئهبن به دوزمنى يهكتى، يهكتى تاوانبار ئهكن. تانه و تهشهر له يهكتى ئهدهن و دهمه دهمئ و شهيره جنيو ئهكن.

لهم كاتهدا كه زالمهكان بهو جوړه وان له سزادا، له خوا ترسهكان له خواى خاوهن رهم و بهزهيبى يهوه ئهه مردهانه وهرئهگرن: ﴿يَبْعَادُ لَا حَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنتُمْ تَحْزَنُونَ﴾ الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ﴿١٩﴾ خوا ئهفهرموى: ئهى بهندهكانم ئهپرو هيچ مهترسى يهكتان لهسهر نى يه، دل غهمگين نابن، ئهه مرده پندراوانه كهسانىكى ئهوتون ئه نيمانين هيناوه به نايهتهكانى ئيمه، له كاتيك دا كه ئايينهكهيان پاك و خاوين كردهوه بۆ ئيمه، گهردن كهچ بوون بۆ ئيمه دواى ئهه مرده موزدهى بهرتر و خوشتر ئهمهيه: ﴿ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ﴾ خوتان و حهلال و هاوسهراقتان بچنه بهههشتهوه به جوړيك كهيف خوش ئهكرين، تا رادهيك بهناوچاوان و ئهندامتانوه دهرئهكهوى، به وينهى ئهوه كه ئهليين: فلان وهكو گول گهش بووهتهوه، ناوچاوى له خوشيدا بريقه ئهداتهوه، يان له خوشى دا ههمو لهشى پئ ئهكهنى.

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِّنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَّا تَشْتَهِيهِ الْأَنفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٧١﴾ وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾ إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يُفْتَرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْسَوْنَ ﴿٧٥﴾ وَمَا ظَنَنْتُمْ وَلَكِن كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ ﴿٧٦﴾

﴿يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِّنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَّا تَشْتَهِيهِ الْأَنفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ﴾ چرخه نه گزینت به سریان دا به چند تهباق و سینی له نالتون و پیاله و پرداخی پر له خوارده و خوارده منی، که نازانری کام له کام جواترو خوشترو بون خوشتره، زیاد لهوه لهو بهمه شتهدا همیه نهوهی نفس و دهریون نارهنووی بکات و چاو خوشی و لهزه تی پی بکات به بینینی، دواي لهو همووه نیعمت و خوشی یه، له همووشت گهره تر نه همیه که پیان نه فرموی: ﴿وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ئیوه لهو بهمه شتهدا نه میننهوه بی برانهوه هرگیز لی و دمرناچن، چونکه هر نیعمت و خوشی یه که مه ترسی نه مانی لی بکری زور ناتواوه، به لکو ئینسانی عاقل خوشی لی و دمرناگری، نه گهر بیی لی بکاتهوه هو داخ و خفته، و هکو شاعر نه لی:

اشد الغم عندي في سرور تیقن عله صاحبه انتقلا

لوتفیکی گهره تر نه همیه: نه همووش نیعمت و خوشیانه، وا پیشان نه دات که مان خویانه، و هکو به فرموی: هیچ منه تیکی تیادا نی یه، نه فرموی پیان: ﴿وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ نهوه بهمه شتیکی نهوتویه که دراه به ئیوه به هوئی کردمه کانتان که له پیشمه و کردو تانه له دنیا دا، ﴿لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ بو ئیوه همیه لهو بهمه شتهدا

به تین ترین غم به لامره له کیف و خوشی به کدایه که خاوه نه که ی بوی روون بی که نهو خوشی به نامینی و له دهستی دهر نه چی.

میوه جاتی زۆر که لی ی نهخۆن، واته له بهر زۆری و نهپراوهیی هندیکیان بۆ نهخوری. له قورئان دا له زۆر شوێن دا باسی رابواردن به خۆراك و پۆشاکى بهمهشت نهفرموی لهگهڵ نهمه دا نهوه نرخیکى وای نی یه لهچاو نهوه ههمووه نیعمهتهی که خوای گهره نامادهی فرمویه بۆ بهندهکانی، بهلام زۆرتیرین خویشی دنیا نهگهریتهوه بۆ نهوه دووانه، بی نهمانه زیان نرخى نی یه، به تایبهتی یهکهه چینی که نهوه قورئانهی هاته سهر، زۆر بی نهوا بوون، ئیجگار پیوستیان ههبوو بهم دوو نیعمهته، کهواته نهوه دووانه به شیوهی گشتی له پیش ههموو شتیکهوه سهرنج رانهکێشن.

له پیشهوه ههندی دوا له سزای زالمانی تاوانباران ئیتر هاته سهر پاشهپۆشو پاداشتی گرنگ و به نرخى له خوا ترسهکان، ئینجا نهگهریتهوه بۆ سهر تاوانبارهکان، نهاندازهیه به درژی باسی عزابی سهختیان نهکات، نهفرموی: ﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّهِينٍ﴾ بیگومان تاوانبارهکان - واته نهوانهی که تاوانی ههره گهرهیان هیه - که کوفره بی پرانهوه نهمیننهوه له سزای دۆزهخ دا، ﴿لَا يَنْفَرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾ نهوه سزایهیان لهسهر سووک ناکری، نهوان کهوان لهناو نهوه سزایه دا ناویمیدن و چاوهپوانی رزگاریان نی یه، که نهوه ناویمیدی یه له ههموو شت سهخت تره. نهمانه که نهوه سزا سهخته نهپراوهیان هیه مان خوینانه، خوین بهدهستی خوین نهوهیان بهسهر خوین هیئا، چونکه خوای گهره له دنیا دا ههموو پهڵپ و بههانهی برین: عهقل و قامی پیدان، پیغهمبهرو ئایینی خوێ بۆ ناردن، به جوانی ههموو پیوستی یهکی بۆ روون کردنهوه دهسهلات و توانای پیدان بۆ ههر رینگهیه که بیدهنه بهر، نهوانیش ریبازی پیغهمبهرانیان نهگرت، رینگای شهیتانیان گرت تا سهریان لهو بهد بهختی یهوه دهرچوو، لهبهر نهوه خوا نهفرموی: ﴿وَمَا ظَنَنْتَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ﴾ ئیمه هیچ زولمان لی نهکردوون، بهلکو ههر خوین زولمیان لهخوین کردو له دنیا دا بهو جۆره به ئارهزوی خوین کردهوهیهکیان کرد که نهبی تۆلهی وایان لی بسینری.

وَنَادَا بِمَلِكِكَ لِيَقْضِيَ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَرْكُوثُونَ ﴿٧٧﴾ لَقَدْ جِئْتُمْ بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ

كَرْهُونَ ﴿٧٨﴾

ئەو سزا سەختەى كە هەيانە - خوا پەنامان بدات - لەگەڵ هەيچ شتێكى تردا بەراورد و
 ھاوایى ناكړی، بە جوړی مردن كە ناخۆش ترين شتە لە دنیادا ئەوان ئاواتى بۆ ئەخوان و
 تكا ئەكەن كە بۆیان ببی وەكو ئەفەرموى: ﴿وَنَادَا بِمَلِكِكَ لِيَقْضِيَ عَلَيْنَا رَبُّكَ﴾ لەناو دۆزەخ دا ھاوار
 ئەكەن، ئەلآئینەو لە سەرۆكى ئەو مەلائیکەتانەى كە كاروبارى دۆزەخیان بە دەستە ئەلین:
 ئەى مالیک ھاوار، داوا بكە لە خواى خۆت كە بە گورجى بمانمرینى و یەكسەر بمانكوژى.
 ئەو سیپاچارانە بە ھاوار و فوغان و گریه و زارى و زەلیلى یەو لەناو تەبەقەكانى ئاگردا ئەو
 لآلە ئەكەن، بەلام هەيچ سوودیكىشى نى یە، بەلكو ئىجكارى مالیک سیخى ئانومیدی ئەكات
 بەدل و جگەریان دا: ﴿قَالَ إِنَّكُمْ مَرْكُوثُونَ﴾ ئەلى: بێگومان ئێوە ئەمێننەو لەو سزایەدا، واتە ئە
 دواى ھاى هەیه و ئەزگارى و ئەچاوەپوانى و ئەمردن - خوا پەنامان بدات - مالیک
 بەو جوړە وەلامیان ئەداتەو، خواش ئەفەرموى: ﴿لَقَدْ جِئْتُمْ بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَرْهُونَ﴾
 بێگومان حەقمان بۆ هێنان بەهوى پێغه مەبرانەو، بۆمان روون كردنەو، بەلام زۆربەى ئێوە
 حەقى پى ناخۆش بوو، قینى لى بوو، لەبەر ئەو حەق جلهوى ئاپەواى ئارەزوویانى
 ئەگرتەو ئەوانیش لە ئاستى ئەو ئارەزوو ئاپەوا دەستە پاچەر پەك كەوتوو بوون، بە
 پێچەوانەى رەفتاریان ئەئەكرد، بەلام دەربارەى حەق و حەق خوازان بى شەرم و بى حەیا
 بوون، بە هەموو هیزو بە هەموو جوړ بەربەرەكانى و بەرگرى یان ئەكردن، كەواتە هەر لۆمەى
 نەفسى خویان بكەن.

لەهەموو چەرخێك دا زۆربەى ئەوانەى كە بەرگرى رێگای راست و حەقیان كردووە و
 ئەیکەن، لەبەر ئەناسین و ئەزانین نەبووە و نى یە، بەلكو هەر لەبەر ئەوەیە كە حەق ئەدا لە
 مەسلەحەتێكى بى ئرخییان، بەرگریان ئەكات لەو ئاپەواى و ناخەقێ یە كە ئەوانە
 ئەیانویست.

أَمْ أَمْرُؤَا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٦﴾ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ

يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾ قُلْ إِن كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَبِيدِ ﴿٨١﴾

ئىنجا دىتەو سەر ئەر زالمانى ھەر شەيان لى ئەكات لەسەر ئەوئى گە پىلان گىزىيان ئەکردو موئامەريان ئەچنى ھەربارەى پىڧەمبەر (ﷺ) ئەفرموى: ﴿أَمْ أَمْرُؤَا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ﴾ ئايا ئەوانە ئەيانەوئى شەرو خراپە فرامەم بىنن ھەربارەى پىڧەمبەر بۆ بەرگىرى کردن و لەناو بردنى! واتە خەرىكى تاوانىكى زۆر گەورەن، ئەوانە بە ئامانجى خۇيان ناگەن، چونکە بىڭگومان ئىمە برىارى

شەرو سزايان ئەدەين، بەرگىريان ئەکەين لە پىڭ ھىئانى ئەو مەبەستە ناپەرەوايانە ﴿أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ﴾ ئايا ئەوانە کە خەرىكى حىلە و فىل و پىلانن ھەربارەى پىڧەمبەر، وا گومان ئەبەن گە ئىمە قسە نەئىنى يەکانى ئەوان، ئەوئى بە چىپە لەناو يەکدا ئەيلىن و برىارى ئەدەن لەو بابەتەو، ئايا ئەوانە گومان وا ئەبەن گە ئىمە ئەو قسەو باسانە نايىستىن؟ بەلى ئىمە ئەوانە ئەبىستىن، مەلانىکە تەکانىشمان ھەموو کات حازىن لايان و ئەو پىلان و قسەو باسانەيان ھەموو ئەنوسن.

ئەر زالمانى باو ھەرىكى ناپەرەواى پرۆپووجيان ھەبوو وەکو چەند جار باس کرا کە مەلانىکە کچى خوايە، لەبەر ئەو ئەوان ئەو بقاتە ئەپەرستن کە دايان نابوون بە وىنەو ھەيکەل بۆ مەلانىکە تەکان، ئەوا خواى گەورەيش لىژەدا فرمان ئەدات بە پىڧەمبەر (ﷺ) بەرپەرچى ئەو باو ھەر ناپەرەوايەيان بەداتەو بەم فرمودە: ﴿قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَبِيدِ﴾ ئەى پىڧەمبەر بلى بەوانە ئەگەر لە فرزىڭ دا خواى خاوەن رەحم و بەزەيى رۆلەى ببوايە، من يەکەم کەسى ئەبووم لەناو ئىژەدا بۆ پەرستن و من لە پىش ھەموو تانەو ئەمپەرست، چونکە من لە ھەموو تان ئامادە تر و چەسپان تر بۆ گوئى رايەلى و پەرستنى خوا و رەفتار کردن بە گويزەى رەزامەندى خوا، دەى ئەگەر ئەو باو ھەرى ئىژە راست ببوايە، ئەبوايە من لە پىش ئىژە بملگوتايە و بملپرستايە، چونکە رىزگرتنى ئەولاد رىزگرتنە بۆ باوکەکەى، کەواتە ئەوئى ئەوان ئەيلىن درۆى رووتە: ھىچ بئەرەت و پالپشت و دەليل و بەلگەيەكى نى يە، خوا پاک و بىڭگەردە لەو باو ھەر قسەى ئەوانە،

سُبْحَنَ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ فَذَرَهُمْ يَحْضُوا وَيَلْمِبُوا حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾ وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌُ وَفِي الْأَرْضِ إِلَهٌُ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٨٤﴾ وَتَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾ وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَعَةَ إِلَّا مَنْ شِئَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

وهكو نه فمرموي: ﴿سُبْحَنَ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ په رومردگاری ناسمانه كان و زهوی عمرش پاك و خاوین و بیګمرده لمره ی که نه وان نه یلین. هرکات ی هر فامداری چاویکی دل بهاوړی بؤ شو ناسمانانه و زهوی، بیر بکاته وه لمره یی و بهرزی و دسه لات بلندی یه به سمر شم بوونه و مره ګموره دا، هرکات ناوا بیر بکاته وه هر به سروشتی خوی نه زانی ګه خاوه نی شم همووه نه بی دور بی له می ګه وینه ی دروست کراوه کانی بیت، وای به لاره نه ګونجاوه، شو جوړه باوړه پرپوچانه به ګالته و شتیکی بی نرخی وا دانه نی که شایانی نه وه نه بی لی ی بکولرته وه، به لکو بؤ نه وه چاکه یان هرګویی پی نه درې، یان مترسی یه بحرته به ردم شو نه فامه ی که شو باوړه ی هیه، به لکو به ترساندن وازبینی، وهکو شم فمرموده یه پیشانمان نه دات: ﴿فَذَرَهُمْ يَحْضُوا وَيَلْمِبُوا حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ﴾ که واته نه ی پیغه مبر لی یان ګه پی، وازیان لی بیته، با رو بچنه خواره وه له به قال و پرپوچی خو یان دا، با ګالته و لاقرتی نه فامانه ی خو یان بګن لمر دنیا دا، هتا دووچاری روژی خو یان نه کرین، شو روژه ی که هر په شیان لی کراوه پی ی که روژی دواپی یه، شو روژه سهخته که چند ثایه تی له مهرپیش هندی له سزای سهخته خسته پیش چاو که حق وایه به تنها بیر لی کردنه وه یه مناسه سوار بی، ګروو پی ی بیته یك - خوا په نامان بدات لی - آمین.

ئىنجا دەست ئەكات بە باسى گەورەيى پەرورەنگارى ئاسمانان و زەوى، تاك و تەنھايى،
 ناسىنى بە چەند سىفەتى تر كە شايانى خوايەتى يە ئەفرەموى: ﴿وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌ وَفِي
 الْأَرْضِ إِلَهٌ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ * وَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَإِلَيْهِ
 تُرْجَعُونَ﴾ تەنھا خوا كەسىكى ئەوتۆيە كە موستەحق ۋ شايانى پەرستەنە لە ئاسمان و لە
 زەوى دا، تەنھا ئەو لىزان و ئاگادارە بەسەر ھەموو شتەك دا، زانىنى تەواى بى لەكەى
 ھەيە، خىرو پىتى فراوانە و پاك و بى گەردە لە ھەموو عەيب و لەكەيەك، كەسىكى ئەوتۆيە
 كە تەنھا بۆ ئەوە مولكايەتى راستەقىنەى ئاسمانەكان و زەوى و ھەرچى لەنيوانيان دا ھەيە و
 تەنھا لای ئەو ھەيە زانىنى كاتى ھاتنى رۆژى دوايى، ھەر بۆ لای ئەو ئەگىرپىرنەوہ لە
 رۆژى دوايى دا بۆ پرسیار و موخاسەبە، پاداشت ۋ تۆلە لى سەندن، بە گوێرەى بىرو باوەرو
 كەردەوہ كەنتان. ﴿وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الشَّفْعَةَ إِلَّا مَن شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ ھەموو ئەو
 پەرستراوانەى كە ئەمان ھاواريان لى ئەكەن ۋ ئەيانپەرستى پەرستنى خوا واز لى ئەمەينى ۋ
 ئەچن بۆ پەرستنى ئەوان، بە ئومىدى ئەوە كە تكاو لالەيان بۆ بكەن لای خوا، ھىچى لەو
 پەرستراوانە تواناى ھىچ تكاو لالەيەكيان نى يە، جگە لەوانەيان كە شايتيان داوہ بە حق،
 كە تاك و تەنھايى بۆ خوايە لە كاتەك دا كە بە زانىن و ئاگادارى دڵەو ئەو شايتە ئەدەن.
 وەكو عيساو عوزەير، ئەمانە تواناى تكاو لالەيان ھەيە، بەلام لالە ناكەن بۆ ئەوانەى كە
 باوەريان نى يە و دۆژمنى ئەو حەقەن كە ئەمان باوەريان پى ھەيە و شايتەى پى ئەدەن.
 جگە لەوھيش ھىچ كەسىك ناتوانىت تكا بكات لای خوا بە ئىزن و راي خوا نەبى، خوايش
 ئىزن و راي لەسەر لالە نى يە بۆ دۆژمنەكانى خۆى.

وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾ وَقِيلَ لَهُ يَرْبِّ إِنَّا هَنُوكَ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ

﴿٨٨﴾ فَأَصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلِّمْ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

ئینجا بزم نگاریان نکات و باریان لی ئمپریتوه به شتی که باوهریان پی هی هی و هیچ گومانیان تیدا نی یه، له گهل ئه ودا ئه ونده سمر لی تیک چون باوهری تریان هی هی پیچه وانهی ئم باوهریان، که به سروشت راستی یه کهی ناشکرایه، ئه فرموی: ﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾ سویند به خوا ئه گهر پرسیار بکهیت: ئایا کی ئه وانی دروست کردوه؟ بیگومان ئه لین خواهی که ناوی ﴿الله﴾ یه. چونکه هیچ چاره نی یه، هیچ کس مله جهری پی ناگری، مه گهر شیئی بی که هیچ قام و هوشی نه میننی، ئه گهر نا، ناچاره ئه بی همر بلی: خوا دروستی کردوین، چونکه خوایان دروست نه کردوه، به ریکه وت ناگونجی ئم شته نایابه و ئم رژیمه بیی، که واته ئه بی یه کی تر دروستی کردین که ئه ویش ناوی ﴿الله﴾ یه، که واته زور شوینی خویتی که به شیوهی سمرسوپهینهری ئم پرسیاره بکریت: ﴿فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ که واته ئایا چون ئه وان لادراون له ریکه راسته حقه که باوهره به تا کو ته نهایی خوا و پرستنیهتی به ته نه؟

ئینجا کوتایی سوره ته که ئه میننی به پیشان دانی قه درو ریزی پیغه مبه ر ﴿س﴾ لای خوا، ته می کردنی به مهی چاوپوشی بکات و گوی نه دا به نه فامی و سمرکیشه بی برواکان، به بی نرخ و بی قیمه تیان سهیر بکات و بیاترسینی به و سزایه ی که له مهورپاش پی ی نه گهن و نه یزانن، ئه فرموی: ﴿وَقِيلَ لَهُ يَرْبِّ إِنَّا هَنُوكَ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ سویند به و ته ی پیغه مبه ر که نزا نه کاته لای پهمردگاری ئه لی: ﴿يَرْبِّ﴾ بیگومان نا ئه وانه، واته ئه و کومه له سمرکیشه بی بروایانه گهل و کومه لیکن ئیمانیان نی یه و ئیمان ناهینن. ﴿فَأَصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلِّمْ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾

١ ئم وشه به ﴿وقیل﴾ به سهر و به ژور نه خوینرتوه، به ژور ئیستا باوه، له سهر هه درو بار چهند روویه کی بۆ باس کراره، به پی ی ریزمانی عه ره بی، به گویره ی ئه و بارو رووانه ته فسیر کراره ته و، ئه مه ی له ته فسیره که دا گوترا چهند

كهواته ئيعرازيان لى بنى و پشتيان تى بكه و گوى يان مەدەرى و پىيانەو خەرىك مەبە، لى
يان گەرى بۆ رۆژى خويان، چونكه لەمە و پاش ئەزانن چى يان بەسەر دىت.

خوای خاوەن دەسلەت ئەو ھەرشە سەختەى کرد لەو کۆمەلە بەدبەختە، زۆرى پى
نەچوو ئەو ھەرشەى ھىنايەجى و بەدى ھىنا.

ئەوانە بە رىسوايى لە (بەد) دا بەربادبوون، بە کوێرايى چاوى ئەوان ئالای ئايىنەكەى
پىغەمبەرى (ﷺ) بەرزکردووە، ھەموو نیشانە و دروشمى باوەرە پووجەكەى ئەوان ئەما. لە
دنیا دا وایان بەسەرھات بەرىسوايى ئەو بەرەو سزای ئاگرزۆشتن، بى گەرانەو و بى پرانەو،
بىگومان ئەم ھەرشە بۆ ھەموو جىنشینەکانى يەكەم چىنە لە ھەموو کات و چەرخىك دا -
خوای پەنامان بدات لە عەزەبى خوای - آمین، آمین.

كەسێكى باوەر پىكراو لەسەر ھەتەى، دلێش بۆ ئەو زىاتر ئەبوا، لەبەر ئەوە ھەلمان بۆارد، زانینی راست لای خوای
گەرەبە.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حَمْدٌ ۱ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ۲ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَرَّكَةٍ ۖ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ۱

سوره تنی (الدخان) مه ککهیی بهو ۵۹ نایه ته

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ئهم سوره ته سرجهم به توندو تیزیی پهلامار ئهدات و هیرش ئهباته سر دلی نادمیزاد، ههمووی وهکو کوتک و قویز ئهدات به نوکهی دلیدا بیرداری ئهکاتهوه چهرخه ی ئهکات و ئه یگیزی به ناسمان و زهوی و دنیاو رۆزی دواپی به مهشت و دۆزهخ و مردن و ژیان و جیهانی ناشکراو نادیاردا. له نیوان ئهم گهردش و گپرانده عه قیده و باوه به بنه پهرتی ئایینی خوا دانه پزئی له ههر دلیک دا ئامادهیی تیدا بیئت و دهست بدات بو دروست کردنی کوشکی بهرزی ئیسلام تیدا، له واته بی درهختی سایه داری ئیسلامی تیدا پرویت.

له مه و پیش گوتمان که دهر وازهی ئهم حهوت سوره ته و یه کهم مه بهستیان له یه کهمین جار هه بریتی یه له باسی قورئان، چونکه یه کهم سرچاوهی ئهم ئایینه جیهانی یه ههتا ههتایی یه قورئانه، هوی مانه وهی ئایینی خوا له جیهانه دا ئهم قورئانه یه، که واته مافی خویه تی که هه موو جاری دل بیدار بکریته وه، به بهرزی ریزو هوی هیئانه خواره وهی باس ئه فهرموی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * حَمْدٌ * وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ * إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَرَّكَةٍ﴾ سویند بهو کتیبه روون و ناشکرایه، به راستی ئیبه ئهو کتیبه مان هیئانه خواره وه، واته دهستمان کرد به هیئانه خواره وهی، له شهویک دا که فهر و پیت و بهرکه تی تی خراوه که شهوی ﴿لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾، ئهو شهوی که به ناوبانگه بهو ناوه و یه کیکه له شهوه کانی ره مه زانی پیروز، له ده رۆژه کانی دواپی دا.^۱

^۱ ههندی ئه لێن ئهو شهوه به واته ۱۵ ی شهعبان، له و بابه ته وه هه بیستی هه یه به لام ئهم رایه جینگه ی بهوانی یه، چونکه له دهقی قورئانه وه ره ئه گیری که ئهو شهوه له ره مه زان دایه، چونکه خوا ئه فهرموی له سوره تی ﴿البقره﴾ دا ئه فهرموی: جهند هه دیسی سه حیجی تقیو زه به ندهش هه یه له و باره یه وه

به راستی شه‌یڼکی به‌فهره، چونکه گه‌وره‌ترین نیعمه‌تی خواو به‌رزترین منته‌ی خوا به‌سهر به‌نده‌کاني یوه‌ شو قورئانه‌یه که له‌ شهمو‌دا ده‌ست کړا به‌ هیڅانه خوارم‌وه‌ی شو قورئانه‌ی که هوی سعادته و کامرانی همدوو جیهانه، هم قورئانه‌ی کهوا ښامیزاد له‌سهر سروشت و تبعیعتی خوی راگیر نه‌کات، دای نه‌مه‌زینی به‌ رڼک و پڼکی له‌گه‌ل شو بوونه‌ومره‌ی تییدا نه‌ژی، به‌ پاک و خاویښی. له‌م زه‌وی ی‌دا نه‌ژی له‌گه‌ل په‌یومندی ته‌واو له‌گه‌ل ښاسمان دا و ښادمی له‌ سایه‌ی قورئان دا خوی نه‌ناسی و نه‌زانی له‌ کوڼوه‌ هاتووه‌و بو کوڼی نه‌روات، بوچی هاتووته‌ دنیا؟ شو قورئانه‌ی که بو همدوو چهرخ و چیني له‌ یکه‌م جارو نیستا له‌مه‌ولایش، هتا دنیا دنیا‌یه، ته‌رو تازه‌یه و به‌رنامه‌یه‌کی روون و ره‌وانه، بی که‌م و کوپی، همدوو کات ښامده‌یه بو پڼک هیڅانی ژبانیکی نمونه‌یی که ناگونجی به‌ هیچ جوړو ده‌ست ناکوڼی له‌ سایه‌ی هم قورئانه‌دا نه‌بی، که‌واته ښامیزاد له‌سهریه‌تی که شو شه‌وه پیروزه بکات به‌ جه‌ژنی خوی.

خوای خاوه‌نی رحم له‌م شه‌وه موفه‌رکه‌دا ده‌ستی کړد به‌ هیڅانه خوارم‌وه‌ی هم قورئانه، هوی هیڅانه خواره‌و‌یه‌یشی روون نه‌کاته‌وه نه‌فهرموی: ﴿إِنَّا كُنَّا نَذِيرُونَ﴾ هوی هیڅانه خواره‌وه‌ی قورئان نه‌مه‌یه که بیگومان نیمه‌ ترسینه‌ری به‌نده‌کانمانین به‌ هوی شو قورئانه‌وه، واته پیان رانه‌گه‌یه‌نین نه‌وه‌ی زیانیان پی نه‌گه‌یه‌نی، نه‌وه‌ی سوودی هیه‌ بویان، چونکه خوی به‌نده‌کاني نه‌ناسی، نه‌زانی شتیان له‌ بیر نه‌چی، پیو‌یستیان به‌ ترساندن و ناگادار کړدنه‌وه هیه، با هیچ که‌س به‌هانه‌یه‌کی نه‌میښی. ﴿فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾ له‌و شه‌وه پیروزه‌دا جیا نه‌کړنه‌وه و روون نه‌کړنه‌وه همدوو کاروباریکی به‌جی خاوه‌ن حکمه‌ت و مه‌سله‌جه‌ت، به‌هوی نه‌وه‌وه که قورئانی تیادا هاتووته‌ خوارم‌وه، که قورئانیښ همدوو حق و به‌تال و راست و جه‌وتی جیا نه‌کاته‌وه، سنووری همدوو شتیکی دیاری کړدووه و نیښانه‌کاني رڼکای راستی ژبانی ښادمی له‌م جیهانه‌دا داواوه و روونی کړدووه‌ته‌وه، یان مه‌به‌ست نه‌وه‌یه: له‌و شه‌وه‌دا همدوو سالی همدوو به‌سهرات و رزق و رۆزی و مردن و ژبان و همدوو شتیکی ساله‌که که همدووی به‌جی‌یه و پر له‌ به‌رژم‌وه‌ندی یه‌ له‌لاین په‌روم‌ر‌دگارم‌وه نه‌دری به‌و مه‌لایکه‌تانه‌ی که نووسه‌ری شو شتانه‌ن، شو کارو فرمانه‌یان پی سپیرواره.

له‌وانه‌یه بلین: ﴿متواتر معنوی﴾ یه، بو هم رایه‌ ته‌نه‌ا ه‌دیسې هیه نه‌ویش ﴿مرسل﴾ ه، که‌واته هر کوڼی پی نادری، له‌گه‌ل هم نایه‌ت و ه‌دیسانه‌دا.

أَمْرًا مِّنْ عِندِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٥﴾ رَحْمَةً مِّنْ رَبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦﴾ رَبِّ السَّمَوَاتِ

وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِن كُنْتُمْ مُّوقِنِينَ ﴿٧﴾

﴿أَمْرًا مِّنْ عِندِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ﴾ مەبەست بەوانەى كە لەو شەودا جیا ئەكرێنەو كارو بارێكە لە لایەن ئێمەو، بە گوێرەى راو زانین و خوامایش و فرمانى ئێمە، لە پێشەو كە فرموى: ئێمە ترسێنەرین، لێردا لە باتى ئەودا ئەفرموى: ﴿إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ﴾ بێگومان باومان وابوو كە پێغه مەبرانمان رهوانە كردوو بەو پەراو بۆ سەر ئادەمى، واتە تۆش رهوانە ئەكەین بۆ سەر ئادەمى لەبەر ئەو قورئانى كە پەراوى تۆیە هێنامانە خواړهوه. ﴿رَحْمَةً مِّنْ رَبِّكَ﴾ لەبەر رحەم و بەزەبى لەلایەن پەروردگار تەو بە بەندەكان، بەلكو بە هەموو جیهان.

بەراستى رحەم و لوتفى خوا لە هیچ شتیكى تر روون و ئاشكرانى یە بەو ئەندازەو رادەى كە روون ئەبێتەو لە هێنانە خواړهوى ئەم قورئاندا كە هاتووێك روون و راست و رهوان، بى پێچ و قورت و لارى و گری یەك، هەرچى پێویستى ئادەمى هەیه بۆ هەردوو جیهان روونی كردۆتەو ئەوێ داواى ئەكات باش ئەچێتە دل و بە گوێرەى سروسشتى ئادەمى یە. ئادەمییەتى تەنها لە سایەى ئەم قورئاندا بە تیرو تەواوى بەدى هاتوو و بەدى دیت، بۆ وەرگرتن و چەسپاندنى ئەم مەبەستانە هەول و كۆشش ئەكات بە هەموو جۆرو بە هەموو شیوازو رەوشتێك كە بەكار بێت: توندو تیژی و ترساندن، نەرم و نیانى و مژدە دان، دەلیل و بەلگەو نیشانەى زۆرو زەبەند، كە بەكار دیت بۆ هەموو چین و تاقمى، لەگەڵ رادەى هەموو جۆرە ژیریى یەكى جیاوازدا. ئەمانە هەموو ئەكات بى ئەمەى هیچ جۆرە پێویستى یەكى هەبى بە هیچ شتیك و هیچ هۆیهك نى یە جگە لە رحەم و بەزەبى بى سنوورى، لە لوتف و كەرەمى بە زیاد بێت. ئەو خواپەى كە خاوەنى رحەمو پەروردگارە ئەم لوتفه كەرەى كرد لەگەڵ بەندەكانیدا چونكە قسەو گفتوگۆیان ئەبێستى و ئاگادارە لە هەموو شتیان ئەزانى، چ شتى بۆیان باشەو بە چى باش ئەبن، ﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ بێگومان تەنها خوا بێست و ئاگادارى و زانینی راستەقینەى هەیه، چونكە پەروردگارەو ئەویش بى ئەو دوو سیفەتە نابى. ﴿رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِن كُنْتُمْ مُّوقِنِينَ﴾ ئەو زاتە پەروردگارى هەموو ئاسمانەكان و زەویى یەو هەرچى لەنیوانیان دا هەیه، ئەگەر ئێو زانین و باوەربى راستەقینەتان هەیه دەى بزائن كە خوا زاتىكى وایە،

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٨﴾ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ ﴿٩﴾
فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ ﴿١٠﴾ يَغْشَى النَّاسَ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١﴾ رَبَّنَا أَكْرِفْ
عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾

﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ هیچ خوابهك نی یه و هیچ کس
شایانی پرستن و گوئی رایلی نی یه، جگه لهوی که پرموردگاری ناسمانان و زهوییه،
گیان نهکات به بهری گیانداران دا، نهیانمرینی، واته گیان نهکات و گیان نهسینی له
گیانداران، پرموردگاری نیوه و پرموردگاری باوباپیره پیشووهکانیشتانه.
گیان به بهردا کردن و مراندن، دوو شتی ناشکران و وان به پیش چارهوه، ناشکرایشه
که له توانای هیچ کس دا نین جگه له خوا، زیان و مردن دل نههینیتته جوش، نامادهی
نهکهن بؤ گوئی رایلی و مهرگرتنی تهمی و نامورگاری، لهبر نهوه نهه دوو شته له قورنان دا
زور جار باس نهفهرموی و نهیلیتتهوه.

لهپاش نهه ههموو تهمی و ترساندن و ناگادار کردنهوه و پیشان دان و پیناسینی نهو
سیفته گرنگانهی خوا، پاش نهمانه نهه جار لهوه کوئیایی نههینی و دیتته سهر باسی ناحق
و ناپهواایی نهو بت پرستانه، نهفهرموی: ﴿بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ﴾ نهوانه له دوو دلی و
گومانان دهربارهی نهه نایهته راسته دامهزراوانه، گالته نهکهن و گالتهیان لی دیت لهه حقه
راستهی که بویان هاتووه. ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ﴾ کهواته لی یان کهپی،
چارهپوانی روژی بکه که ناسمان دووکهلیکی ناشکرا نههینی ﴿يَغْشَى النَّاسَ﴾ کهوا
ناهمیزاد دانهگری، نهو کاته به تهمهرهوه پنیان نهگوتری: ﴿هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ نهه
سزایهکی نییش و نازارداری سهخته یان خویمان لهناو خویمان دا نهلین و هاوریان لی
ههلههستی، نهپارینهوه و نهلین: ﴿رَبَّنَا أَكْرِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ﴾ نهی پرموردگاری نیهه،
نهه سزایهمان لهسهر لابه، به راستی بهلین نهههین که باوهپ نههینین، واته کاتی نهو ههموو
تهمی و رینمونی یه سوودی نهبووه کاری لی نهکردن، نیتر خوئیان پیوه خهریک مهکه و

هه‌په‌شه‌یان لى بکه به سزای ئه‌و رۆژه ته‌نگه، ئه‌و کاته به ناچارى باوه‌پ نه‌هه‌نن، با ئه‌و باوه‌په‌ش سوودی نه‌بى، چونکه له راستى یه‌وه نایه‌ت، یان له‌به‌ر ئه‌وه کاتى وه‌رگرتنى باوه‌په‌ر گه‌رانه‌وه نامىنى.

رای پێشه‌واکان جیاوازه له مه‌به‌ست به‌و دووکه‌له‌و کاته‌که‌ی، هه‌ندى فەرمويانه: مه‌به‌ست به‌و دووکه‌له‌ قاتى و گرانی یه‌کى سه‌خت بوو که دووچارى بت په‌رسته‌کان بوو به‌هوى نژای پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) لى یان، ئه‌وه‌بوو گرانی یه‌کى ئه‌وه‌نده سه‌خت روى تى کردن ناچاربوون ئىسکى سه‌گ و مرداره‌ بوویان نه‌خوارد. له‌و ته‌ماشای ئاسمانیان نه‌کرد له‌پیش چاویان هه‌ر ته‌م و دووکه‌ل بوو له‌به‌ر ئه‌وه برسىتى چاوى بى‌هیز کردبوون، هه‌م له‌و کاته‌ بى‌ بارانى یه‌دا ته‌م و غویار وه‌کو دووکه‌ل لاسه‌رى نه‌گرتن. که‌واته به‌ پى‌ى ته‌م رایه، ئه‌و هه‌په‌شه‌یه‌ خواى گه‌وره هه‌ینایه‌ جى، شتىکه تێپه‌ربوو.

هه‌ندى تر نه‌فهرمون: تى نه‌په‌ریوه له‌مه‌و پاش په‌یدا نه‌بیت، مه‌به‌ست ئه‌و دووکه‌له، دووکه‌لێکه که له پیش هاتنى رۆژى دواى دا په‌یدا نه‌بیت، نه‌بیته هوى سزا بۆ خراپان، بۆ چاکان وه‌کو مه‌لامه‌ت وایه.

(ئین و عباس) - خوايان لى رازى بیت - له‌سه‌ر ته‌م رای دووه‌مه‌یه، له‌به‌ر چه‌ند هویه‌ک باوه‌په‌رمان به‌م رایه به‌هه‌یزت‌ره:

۱- وینه‌ی ته‌م هه‌په‌شه‌یه له‌ قورئان دا زۆره‌و هه‌موو نه‌وانى تر بۆ رۆژى دواى، که‌واته نه‌مه‌یش وه‌کو نه‌وان بیت رێک ت‌ره.

۲- خوا نه‌فهرمویت: ﴿ودخان مبین﴾ واته دووکه‌لێکی ئاشکرا که هه‌موو که‌س نه‌ییبى، نه‌یناسى، ده‌ی ئه‌وه‌ی کاتى گرانیه‌که دووکه‌لێکی وه‌ها ئاشکرا نه‌بوو، به‌لکو شتىکی خه‌یالیی روت بوو، یان تۆزو غویارى بوو وه‌ک دووکه‌ل وابه‌وه.

۳- خوا نه‌فهرموی: ﴿یفشى الناس﴾ زاهه‌ر مه‌به‌ست گشتى یه‌ ده‌ی به‌ گوێره‌ی رای پێشوو، نه‌بى مه‌به‌ست به‌روشه‌ بت په‌رسته‌کانى مه‌که‌به‌یت، نه‌ویش پێچه‌وانه‌ی دیمه‌ن و زاهه‌یره، له‌به‌رئه‌وه‌له ته‌فسیره‌که‌دا به‌ گوێره‌ی رای دووه‌م رۆشیتن. له‌و رۆژه سه‌خته‌دا به‌و جۆره په‌نا نه‌به‌ن و به‌لێنى ئیمان نه‌ده‌ن ته‌گه‌ر خوا ئه‌و سزایه‌یان له‌سه‌ر لابات،

أَنِّي لَمُّمُ الذِّكْرِى وَفَدَّ جَاءَهُمُ رَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ ﴿١٤﴾ إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ
 قَلِيلًا إِنَّا نَعْلَمُونَ ﴿١٥﴾ يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى إِنَّا مُنْتَقِمُونَ ﴿١٦﴾

نهوا خواى گه وردهش نه يانخاته وه به درووه نه فرموى: ﴿أَنِّي لَمُّمُ الذِّكْرِى﴾ له كويوه بير
 نه كه نه وه به وه چون ته مى خوار نه بن و ناموزگارى وه نه گرن؟ ﴿وَفَدَّ جَاءَهُمُ رَسُولٌ مُّبِينٌ﴾ له
 كاتيك دا كه هوى گه وره ترين بينى، به لگى به هيترين پيشان درا، نه وه يش نه وه بو كه
 پيغه مبهريكيان بؤ هات كه پيغه مبهريتى به كهى روون و ناشكرا بو، ريگى پيشان دان،
 هول و ته قالاي له گه ل دان: ﴿ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ﴾ كه چى دواى نه وه با و هريان پى
 نه هينا و پشتيان تى كرد، هه نديكيان نه يانگوت: نه مهى كه نه يليت هينى خوى نى به، فير
 كراوه له لايه نه بنده به كهى غه يري عه ره به وه!

هه ندى تر نه يانگوت: شيقه، پاش نه مهى شيوهى پى گيرانيان له و روژه سه خته دا
 نه خاته پيش چاو، له گه ل پارانه وه و لاله يان و به لين دانيان به نيمان هينان، نه گه ر خوا
 ره حميان پى بكات و نه و سزايه يان له سر لابات، پاش نه وه نيستا له دنيا پيش نه مهى
 بگه نه نه و روژه ته نگه، كه نيتر نه هه ليه يان له ده ست نه چى نيستا كه هه ليه يان بؤ هه لكه و توه
 پى يان نه فرموى: ﴿إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا﴾ نيمه نيستا نه و سزايه مان لى لا داون، دوامان
 خستوه - له گه ل نه مه دا هوى نه و سزايه ش هيه، كه كوفرو سر كيشى به كه تانه - كه واته
 نيمان بينن، هه ل له ده ست خوتان دهرمه كه ن، نه م فارامى و بى سزايه هه روا نامينى: ﴿ثُمَّ
 عَايَدُوهُ﴾ چونكه بينگومان نيوه له پاش مردن زيندو و نه كرينه وه و نه گه رينه وه بؤ لاي نيمه:
 ﴿يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى﴾ نه و روژه كه به توندو به تين ده ست و ه شاندى هه ره گه وره به كار
 نه هينن، نه و روژه كه نه و دوو كه له ناشكرا و پيدا نه بيت و خه لكى دانه گرى، واته فرياي
 خوتان بگه ون، پيش نه مهى بگه نه نه و روژه كه نيتر هيچتان بؤ ناكرى: ﴿إِنَّا مُنْتَقِمُونَ﴾ چونكه
 به راستى نيمه له و روژه دا توله سينه رين ليقان!

¹ نه مهى كه له ته تفسير كه دايه راي هه ندى له زانايانه، زرد به رنكى چوه ته دلموه، له بهر نه وه هه لم بؤ ارد نه م
 نايه تانه به چند جور رنكى تريس ته تفسير كراون به جوانى نه زانم باسيان بكه م:

ئىنجا بە كورتى ھەندىٰ لە بەسەرھاتى ھەزرىتى موسا (عليه السلام) باس ئەفەرموى و دوايى ئەمىنىٰ بە قار ۋ غەزەبى بەتتىنى خوا دەربارەى فەرەون و كۆمەلەكەى، كە وەكو ئەمان بەرھەلستى پىغەمبەر و ئايىنى خوا راوہستان و بەرگىرى يان ئەكرد. لەم كورتە ھەوالەدا دل بىدار ئەكاتەو بەمەى كە ناردنى پىغەمبەرەن بۇ سەرگەل و قەومەكانيان تاقى كردنەوہى، ھەروەھا مۆلت دانى بىٰ بېواكان لەگەل ئەو ھەموو تاوان و زولم و ناڤەوايى يەدا ئەويش ھەر تاقى كردنەوہى، پاشەرۆژى ئەو تاوان بارانە ھەر قار و غەزەبى بەتتىنە و بەرباد كردنىانە،

۱- بە گوێرەى ئەو كە رۆژى ئەو دووكەلە كاتى گرانى و قاتى بىٰ كە باس كرا، بت پەرستەكان كە بىٰ شەرمىيان لە سنور تىپەپى، پىغەمبەر (ﷺ) نژاى لىٰ كردن، كە خوا گرانى يەك بەدات بەسەريان دا وەكو گرانى سالەكانى يوسف، خوايش نزاكەى وەرگرت. فەرموى چاوەپوانى بگە بۆ رۆژى ۋ ئاسمان دووكەلە ئەمىنىٰ ئەوانە. داگىر ئەكات، ئىتر ئەو دووكەلە لە تارىكى و بىرسىتى بىٰ كە ھات بەسەرچاويان دا، يان تەم و غوبارى بىٰ بارانىيەكەيش بىت. ئىنجا كەوتنە پارەو لالە بۆ لاڤردنى ئەو سزايە و پەنايان ھىتا بە پىغەمبەر (ﷺ) ۋ بەلئىنى ئىمانيان دا، پىغەمبەر (ﷺ) نژاى كرد ۋ خوايش نزاكەى وەرگرت ۋ گرانييەكەى لاڤرد، فەرموى بە بت پەرستەكان: ئىمە كەمى ئەو سزايەتان لەسەر لائەبەن، بەلام ئۆرە ئەگەپتەو سەر كوفرو بىٰ باوەپىيەكەتان، ئىنجا ھەرەشەيان لىٰ ئەكات بە رۆژى بەدر يان رۆژى دوايى،

﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ ﴿٧﴾ أَنْ أَذُوا إِلَىٰ عَبْدِ اللَّهِ إِنَّي لَكُمُ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿٨﴾ وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ إِنِّي ءَاتِيكُمْ بِسُلْطَنِ مُبِينٍ ﴿٩﴾ وَإِنِّي عُدْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِ ﴿١٠﴾ وَإِنْ لَمْ تُؤْمِنُوا لِي فَأَعَزُّ لُذُنِي ﴿١١﴾ فَدَعَا رَبَّهُ أَنْ هَتُؤَلَّا قَوْمٌ مُجْرِمُونَ ﴿١٢﴾ فَأَسْرِعَ بَعَادِي لَيْلًا إِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ ﴿١٣﴾﴾

نه فرمودی: ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ﴾ سویند به خوا بیگومان له پیش نهوانه وه قوم و گهلی (فرعون) مان قاقی کرده وه به نیعمت و سامان زور و بهرزی و سرکوتن له و لاتدار به ماوه و مؤلت دان. ﴿وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ﴾ پیغمبریکی بهرزو قدر داریان بؤ هات، هاتنی نه و پیغمبرهیش بهشی بوو له قاقی کردنه و یان، با دهرکوی که پیشوازی نه و پیغمبره یان چونه؟

نه و پیغمبره ی که هیچ داوایه کی لی یان نی یه ۱۱ لایه ن خویه وه، به لکو تنها بانگیان نه کات بؤلای خوا، که هر داوا و فرمانیکی خوا هیه به جئی بینن وه کو نه فرمودی: ﴿أَنْ أَذُوا إِلَىٰ عَبْدِ اللَّهِ﴾ ۱ پیمان کوتن: نه ی بهنده کانی خوا، نه و مافی خوا که به سر رانده وه هیه بؤم جی به جی بکن، نه و هیش که بریتی یه له ایمان هیان پی ی و و مرگرتنی و به پیره وه چوونی بانگه وازه کی من له لایه ن خواوه، گوی رایه لی فرمانه کانی، واته نه وه ی من پیتان نه لیم ۱۱ گویم بکن، چونکه ﴿إِنِّي لَكُمُ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ بیگومان من ره وانه کراویکی نه مینم، درؤ ۱ ناپاکیم لا نی یه. ﴿وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ﴾ سرکشی و تمکبور مه کن به سر خوادا، به م جوړه به بی نرخ و قیمت ته ماشای ثابین و سروشه کی بکن و دانی پیا نه نیین. واته نه وه ی من پیتان رانه گیه نم فرمانی خوایه، من له خو مه وه به دم بر نه مه نالیم. ﴿إِنِّي ءَاتِيكُمْ بِسُلْطَنِ مُبِينٍ﴾

چونکه رابه‌ری به‌میزی ناشکرام بۆ هینان و هکو نه هه‌موو موعجیزه که خوا دابووی پی‌ی که یه‌کی له‌وانه داردسته‌که‌ی بوو، که به پیش چاویانه‌وه فیری نه‌دا نه‌بوو به نه‌ئیدیها له پاشان ده‌ستی بۆ نه‌برد نه‌بووه به‌دار ده‌سته‌که‌ی ﴿وَلَايَ عُدَّتْ بَرَقَ وَرَيْكَزْ أَنْ تَرْجُوْنَ﴾ من په‌نا نه‌بم به که‌سی که خوی منیش و خوی نیوه‌یشه له‌مهی به‌ردبارانم بکه‌ن، یان قسه‌ی خراپم پی‌ی بلین، یان بم کوژن. واته بیم و ترسم نی یه له نیوه پشتم به خوا به‌ستوه: ﴿وَأَنْ لَّزُؤُنُوْا لَ فَاَعْرِضُوْا﴾ نه‌گهر نیوه ئیمانم پی‌ی ناهینن، وازم لی بیئن و خراپم به‌رباره مه‌که‌ن ۱۱ که‌نارگیریم لی بکه‌ن، و هکو په‌ندی کوردی ده‌لی: نه‌گهر گول نیت درکیش مه‌به.

حه‌زه‌تی موسا (علیه السلام) به‌م ریک و پینکی یه و نه‌رم و نیانی یه فرمانی خوی پی‌ی راگه‌یاندن، نه‌وپه‌ری ئینساقی له‌گه‌ل دا به‌کاره‌مینان، به‌لام سته‌م کاران و سه‌رکیشان ئینساق و پی‌اوته‌ی یان ۱۱ نی یه، هه‌رگیز ماوه‌ی عقل و عه‌داله‌ت ناده‌ن له ولات دا بگه‌ری، چونکه نه‌ر کاته ماوه‌ی سته‌م کاری و زولم ۱۱ نا‌په‌وایی یه‌که‌ی نه‌وان نامینی، نه‌وانیش بی نه‌وه ژانیان نابی له‌به‌ر نه‌وه به هه‌موو جوړه فیرعه‌ون ۱۱ کۆمه‌له‌که‌ی ده‌ستیان کرد به به‌رگری، هه‌رچه‌یه‌کیان له ده‌ست دا بوو به‌کاریان هینا، به‌لام که‌سی خوا یارمه‌تی ده‌ری بی ئیتر کی نه‌توانی هیچی به‌رباره بکات؟ هه‌ر نه‌بی دوژمه‌نه‌که‌ی سه‌ری تیا بجی!

فیرعه‌ون و کۆمه‌له‌که‌ی کو‌تاییان نه‌مینا له تاوان ۱۱ خراپه، به هیچ جوړ سه‌ریان شوپ نه‌کرد بۆ فرمانی خوی خو‌یان، هه‌زه‌تی موسا (علیه السلام) به ته‌واوی نا‌ئومید بوو لی یان: ﴿فَدَعَا رَبَّهُ أَنْ هَتُوْلَاَ قَوْمَ بَحْرَمُوْنَ﴾ به‌هوی نه‌وه‌وه نزای کرده لای په‌روهردگاری خوی که نه‌وانه گه‌ل و کۆمه‌لینن تاوانبارن، به شیوه‌ی نه‌ده‌ب داوای سزایان نه‌کات، خوی گه‌وره‌یش نزاکه‌ی وهرگرت له‌به‌ر نه‌وه فیرموی: ﴿فَأَسْرِ بِمِائِدِيْ لَيْلًا إِنَّكُمْ مُّتَّبِعُوْنَ﴾ که‌واته شه‌ر ره‌وی بکه به به‌نده‌کانم، واته به‌شه‌و به‌نی ئیسرائیلی ده‌ریکه له میسه‌روه با فیرعه‌ون و کۆمه‌له‌که‌ی پیتان نه‌زانن، چونکه هه‌رکات پیتان زانین نه‌که‌ونه شوینتتان بۆ به‌رگری و گێرانه‌وه و سزاتان.

وَأَتْرَكَ الْبَحْرَ رَهْوًا إِنَّهُمْ جُنْدٌ مُّغْرَقُونَ ﴿٢٦﴾ كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٧﴾ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٨﴾ وَنَعْمَ كَانُوا فِيهَا فَكَهِينَ ﴿٢٩﴾ كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنظَرِينَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِيهِ إِسْرَءِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿٣٢﴾ مِنْ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَلِيًّا مِنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣٣﴾

نهم به سهرماته لیږدهدا کورت ټکهاتهوه، چونکه لیږدهدا مهبهست باسی قارو غمزه بی خوابه لهو کومه له زالمه و بهر باد کردنیانه، له شویڼی تردا به دریژی باسی فهرمووه: له بهر نهوه به کورتی ټکهاته سر مهبهسته که نه فهرموئ: ﴿وَأَتْرَكَ الْبَحْرَ رَهْوًا إِنَّهُمْ جُنْدٌ مُّغْرَقُونَ﴾ که ښووه له دمریاکه پهرینهوه به هوئ نهوهوه که داردهسته که دا لی ی و ۱۲ شه قامی ټیکهوت، ښتر دواي پهرینهوه واز له دمریاکه بیڼه باوه کو خوی بمینیتهوه بهو شه قامانهوه، با کومه لی فیرعمون که ماتن همرنگه پرنهوه لیتان تادینه ناو دمریاکه، چونکه بیگومان نهواله له شکرینکن بریاری خنکانیان دراوه و ټه خنکینرین لهو دمریادا، پاشان چوون و هموویان خنکان.

ښجا شیوه یه که نیشان ټهدات لهو نازو نيعمه تهی که تیايدا نه ژيان و نه یان نوڅی و رایان نه بوارد، به داخهوه به جییان هیشت بؤ تاقمی ترو خوځیان به سهر و ماله وه تیا چوون، بی نه مهی هیخ نرخیکیان بؤ دانری، نه فهرموئ: ﴿كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ * وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ * وَنَعْمَ كَانُوا فِيهَا فَكَهِينَ * كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ﴾ چندها باخ و باخچه و کانی و سرچه شمه ی شیرین و کشتوکال و جی و ماوای به نرخ و کوشکی نایابیان به جی هیشت، هروها چنده خوڅی و له زت و نازو ریڅی که به خوڅی و کامرانی تیايدا نه ژيان و رایان نه بوارد، نهوانه یان هموو به جی هیشت بی خاوهن، به کهله پووره یی دامان به گهلیکی تری جیاواز که

په یوه ندى بهوانه وه نه بوو^۱، نو ستم کارانه بهو جوړه یان به سره هات: ﴿فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ﴾ ټینجا ناسمان و زهوى هیچ گریان و شیوه نیان به سر دانه کړدن، هیچ موله تیش نه دران، واته نه و نه درخیان نه بوو هیچ کهس داخ و مهراقیکیان بوبخوات، بهلکو نهوانه وینه یان له ناو بوونه وهردا غریب و بیکهس و بی دهرن، نهویسته و تووې دراوڼ، چونکه جیا بوونه توره لهو بوونه وهری که نیمانی مهیه و گهر دن کهچه بو په روه ردگاری^۲.

ټینجا بهرام بهری نو تاوان بارانه شیوهی رزگاری و ریژی نیمان داران نیشان نه دات. نه فهرموئ: ﴿وَلَقَدْ جِئْنَا بِبَنِي إِسْرَءِيلَ مِنَ الْمَذَآبِ أَلْمُهِينَ﴾ به راستی نه وهی ئیسرائیل مان رزگار کرد لهو سزا ریسوا کهره، که دوو چاری نه بوون له لایه ن فیرعه ونه وه، وهکو روونی نه کاتمه که له باتی دا نه فهرموئ: ﴿مِنْ فِرْعَوْنَ﴾ نو سزایه ی که بریتی بوو له فیرعه ون، یان نو سزایه ی که لایه ن نه وه هات: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا عَلَیَا مِنَ الْمُتْرَفِينَ﴾ بیگومان فیرعه ون کهسی بوو خو به زل زان و ته که بور دارو لهو که سانه بوو که زیاده وهی کهرن ١١ خراپه و تاوان دا، یان له ناو کومه لی زور ستمکاران ١١ تاوان باران دا، فیرعه ون ١١ تاقمی بوو ١١ ژوری هه موانه وه ١١ تاوان و خراپه کاری دا، که واته عذاب ١١ سزای بهی ئیسرائیل زور سخت و ناهه موار بووه به گویره ی سزا دهره که یان، هه روه ها به ریاد بوونی فیرعه ون، به خوی و ستمکاری به که ی ١١ سنوور دهرچوو بوو، ماوه ی نه میشت بووه وه بو هیچ جوړه موله دانیک، چونکه زولم کاتی نه پچرئ بگاته قایمی و هیزی تهوار، وهکو په ندى کوردیش نه لی: (هه موو شت له باریکی نه پچرئ، جگه له زولم نو له نه ستووری نه پچرئ).

^۱ خلاف مهیه نایا نو که له بهی ئیسرائیل بوون، وهکو له زاهیری نه م نایه توره وهر نه گبرئ، له شوینکی تردا: ﴿وَأَرْثَهَا بَنِي إِسْرَءِيلَ﴾ یان قهومی تره، به پیی نه مه که ناشکر لیه نه مان نه چونه میسر، نه بی قهومی تر بیت، که واته مه به ست لهو نایه ته وینه ی نه وهی به جی ما درا به بهی ئیسرائیلی نه ک نه فسی به جی ماوه که ی فیرعه ون و که له که ی.

^۲ نه رسته به به کار نه میترئ بو گه یان دنی بی ترخی نه وهی بوی به کار نه میترئ، وهکو پیچه وانه ی به کار نه میترئ

وَلَقَدْ أَخَّرْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ ﴿٣٢﴾ وَأَنبَتْنَاهُمْ مِّنَ الْأَيْكَةِ مَا فِيهِ بَلْتَأْ مُبِرٌ ﴿٣٣﴾
 إِنَّ هَؤُلَاءِ لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾ إِن هِيَ إِلَّا مَوْتُنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُنشَرِينَ ﴿٣٥﴾

ئینجا بهرامبر تاوان و خراپه‌ی فیرعهون، باسی ریزو هلبژاردنی نه‌هکانی ئیسرائیل نه‌فرموی: ﴿وَلَقَدْ أَخَّرْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ * وَأَنبَتْنَاهُمْ مِّنَ الْأَيْكَةِ مَا فِيهِ بَلْتَأْ مُبِرٌ﴾ بهراستی نه‌وی ئیسرائیلیمان هلبژارد به‌سر گه‌له‌کانی چهرخی خویان دا، بویه نه‌ه‌مان کرد، یان له‌گه‌ل نه‌ه‌دا زانیومانه که له‌ه‌ندی کات دا لانه‌دن له‌ریگه‌ی خوا، به‌لام له‌کات و چهرخی خویان دا له‌ه‌موو باشر بوون، که‌واته نه‌وان شایانی نه‌ه‌ بوون ئالای ئایینی خوا به‌رز بکه‌نه‌ه‌، هه‌لسن به‌ئهرکی جینشینی له‌زه‌وی دا، له‌موعجیزه‌و ده‌لیله‌ روونه‌کان نه‌ندان‌زکمان پیدان که نیعمه‌تی ئاشکرای خوی تیدا روون نه‌بیته‌ه‌، یان تاقی کردنه‌ه‌یه‌کی ئاشکرای تیدایه‌.

نه‌ه‌کانی ئیسرائیل به‌و جوړه خوا رزگاری کردن و پایه‌ی پیدان هه‌تا لایان دا له‌ریگه‌ی خوا، نه‌و کاته قاری لی‌گرتن و زه‌لیل و سه‌رشوپی کردن، هه‌ره‌شه‌ی لی‌کردن به‌ه‌وی عه‌زاب و سزایان بدات هه‌رکات سه‌رکیش و یاخی بوون وکرده‌ه‌وی خراب وئاژاوه‌یان ناوه‌ له‌ولآتدا. میژووی ژبانیان هه‌روه‌ها هاتووه‌و هه‌روایش نه‌بی‌ئیت هه‌رچه‌ندی پی‌بجیت شته‌که وایه، وه‌کو هه‌چ گه‌ل و کو‌مه‌لی‌ترنین.

پیش هاتنی قورئان له‌چهرخه‌کانی خویان دا وه‌کو قورئان نه‌فرموی له‌سوره‌تی ﴿الإسراء﴾ دا دووجار خوا ده‌ستی پیدان به‌رزی کردنه‌ه‌، له‌هه‌ردوو جاره‌که‌دا خراپه‌ و نا‌په‌وایی زوریان کردووه‌، خوایش توله‌ی لی‌سه‌ندن، وایان لی‌هات خه‌ریک بوون له‌ره‌گ ریشه‌بین.

خوای گه‌وره‌ له‌قورئان دا نه‌و دوو به‌سه‌ره‌اته‌ی دا به‌ناو‌چاوایان دا، ئینجا فرموی: ﴿و ان تعودوا نعد﴾^١ نه‌مانیش له‌پاش کوچ کردنی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و یاره‌کانی، جیگیر بوونی

^١ واته‌ نه‌گه‌ر ئیوه‌ بگه‌رئنه‌ه‌ سه‌ر خراپه‌و تاوان ئیمه‌یش نه‌گه‌رئینه‌ه‌ سه‌ر سزا دانتان.

ئايىنى خوا لە مەدینەدا دەستیان کردەو پيشە پيسەكەى خۇيان تا خوا پىغەمبەرى بەسەردا زال کردن، بەو جۆرەيان بەسەرەت. ئىنجا لە چەرخى حەزەتى عومەردا دەستیان پى کردەو تا ريسواو زەلیلى کردەو لەسەر دەستى ئو جىنشینه مەزەدا. ھەم لە ئەوروپا بلیسەیان سەندەو تا نەسارایان بەسەردا زال بوو خەرىك بوو بەرباد بکړن، تا جەنگى جیهانى دووم ئەمجار هیتلەرى بەسەردا زال کردن ئەوہى لى کردن گە پى کردن.

ئىنجا لە فەلەستین دا دەستیان کردۆتەو بە جەورو ئاژاوە و تاوانباریەكەى خۇيان، ئەوا ئیستا جارى ماونەتەو، ھەرچەند ژيانىكى زۆر سەختیان ھەيە، ھەموو كات ھىچ جۆرە ئارامى يەكیان نى يە، بە ترس و بیمى تەواوە ئەژین، بەلام ئەو ھىچ نى يە، چاوەپوانى ئەكرى، كە ئىسلام ئەمجارىش لى يان دا، بە تەواوى دەستى زولم و ئاڤەوايیان بېرى، بىگومان ئەو كاتە دىت، ماوەى ماوە تا جەنگەكە ئەكەوێتە نىوان ئەوان و ئىسلام، ئیستا لە نىوان ئەوان و نەتەوايەتى دایە، ھەركات بوو بە جەنگى ئىسلام ۱ ئەوان، ھىچ ناویكى تر نەما، ئەو كاتە بىگومان دوا دوايیانە، ئەو كاتەيش بە یارمەتى خوا نزیکە.

لەپاش ئەو گەردشەى كە پى کردین، بەرباد بوونی فیرعون و رزگارى حەزەتى موسا ۲ گەلەكەى خستە پيش چاو، ئىنجا ئەگەریتەو بۆ سەر ھەلوستى بت پەرستەكانى قورەيش بەرامبەر زىندوو بوونەو، ئەگەریتەو بۆ ئەمەى كە بیداریان بكاتەو ۳ ئەو بارو رۆژمە راستى بوونەوہرى لەسەر دارپژژاوە داواى زىندوو بوونەو دەكا، ھەموو دلىكى فامدار ناچار ئەكات بە ئیمانى بەھیز بە زىندوو بوونەو، ئەفەرموى: ﴿إِنَّ مَثَلَ لِقَوْلِهِ * إِنَّ هِيَ إِلَّا مَرْتَنَّا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُنْشَرِينَ﴾ بەراستى ئا ئەوانە - واتە بت پەرستەكانى قورەيش - ئەلین بە تۆ: پاشە رۆژى ژيانى دنیاو كۆتایى ھاتنى ھىچ شتى تر نى يە، جگە لەم يەكەم مردنى دنایە، واتە پاش ئەمەى كە لەم دنیا مردین، ئیتر زىندوو بوونەو نى يەو ژيان كۆتایى دىت، ئیمە ئیتر زىندوو ناکرێنەو.

فَأَتُوا بِآبَائِنَا إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٦﴾ أَهْمَ خَيْرٌ أَمْ قَوْمٌ تُبْعَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا

مُجْرِمِينَ ﴿٣٧﴾

ئینجا بەلگە ئەمەیننەوه لەسەر قسەکانیان ئەلین: ﴿ فَأَتُوا بِآبَائِنَا إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ ئەگەر راست ئەکەن ئەلین پاش ئەم مردنە زیندوو بوونەوه هەیە، دەی ئەو باوباپیری ئیمە کە لەمەو پێش مردوون و رویشتون بیانەیننەوه و زیندووین بکەنەوه.

ئەوانە نازان و بی ئاگان لە حیکمەت و مەبەست لە زیندوو بوونەوهی پاش مردن، نازان کە مەبەست و حیکمەت لە زیندوو بوونەوهی رەستاخیز پاداشت دانەوهی چاکانە و تۆلە سەندن لە خراپان و تاوانبارانە. ئەوەیش لەم جیهانەدا ناگونجی، چونکە ئەم جیهانە تەنها جینگای تاقی کردنەوه و کردەوهیە، ئەبی ئەم بڕوات و جیهانیکی تر بێت، هەر جینگای پاداشت و تۆلە سەندن بێت. زیندوو بوونەوه هیچ جینگای سەرسوپمان نی یە، چونکە لە یەکەم جارەوه چۆن پەیدا بوو؟ کێ فەراهمی هینا؟ هەر بەو جۆرە ئەبیتەرە و ئەو کەسە فەراهمی ئەمەینیتەرە، وەکو خوا ئەفەرموی: ﴿کما بدکم تعودون﴾.^١

ئینجا ئەیانترسینی: بە هیلاک دا چوون و بەریاد بوونی وینە ی ئەوان لە تاوان و بی باوەری دا لە گەلەکانی پێشوو ئەفەرموی: ﴿ أَهْمَ خَيْرٌ أَمْ قَوْمٌ تُبْعَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴾ ئایا ئەوانە چاکتر و هێز و دەسلەتیان زیاترە یان گەلەکە ی (توبەح) و حیمیری، ئەو قەوم و گەلانە کە لە پێشیانەوه بوون؟ ئەوانەمان هەموو بە هیلاک دا برد، هۆی بەریاد کردنیان و فەوتانیان ئەوەبوو و بێگومان ئەوانە هەموو تاوانبار بوون، واتە ئەو شتە ی کە هۆی سزاو بە هیلاک بردنی ئەوانە لەمانیش دا هەیە، کەواتە بترسن لەوهی وەکو ئەوانیان لی بکری و وینە ی بەسەرھاتی ئەوانیان بەسەر بێت.

^١ واتە هەرچۆن لە یەکەم جارەوه فەراهمی هینان هەروا دووبارە ئەبنەرە و ئەگەریقنەرە.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِعَيْبٍ ﴿٣٨﴾ مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾ يَوْمَ لَا يَغْنِي مَوْلَى عَنْ مَوْلَى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُصْرُونَ ﴿٤١﴾ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾ إِنَّ شَجَرَةَ الزُّقُوفِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ الْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾ كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْيِ الْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾

نیجا له کاته‌دا که بیم و ترس نه‌خاته دلیان و وریایان نه‌کاتوه، بۆ روانین و بیر کردنه‌وه له داپشتنی نهم بوونه‌وه‌ره گرنکه له‌سمر بارو جوړی که هه‌موو عاقلی تیایدا سه‌رسامه، به‌لکو به‌م بیر کردنه‌وه تی بگن که نهم کاره گرنکه له خوږایی نه‌کراوه، بۆ مه‌به‌ستیکی زۆر به‌جی و راست و حه‌ق نه‌راهم هینراوه، نه‌فه‌رموی: ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِعَيْبٍ﴾ نهمه ناسمانه‌کان زه‌وی و نه‌وه‌ی وا له نیوانیان دا دروستمان نه‌کردوه به جوړی گالته‌مان کردبی، بی نامانج مه‌به‌ست، هه‌روا به‌تال خوږایی ﴿خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ نه‌وانه‌مان دروست نه‌کردوه به‌وه‌ی شتیکی حه‌ق و راست نه‌بی، که ده‌لیل و به‌لگه هه‌یه له‌سه‌ری که بریتی یه له نیمان و گوئی رایه‌لی، یان زیندوو بوونه‌وه و لی پرسینه‌وه له کردوه‌کان، به‌لام زۆرتی نه‌وانه نه‌زانن، چونکه تیروانین و تیغه‌کرانیان که‌مه و بی هیزه، په‌یوه‌ندی و مونا‌سه‌به‌تی دروست کردنی ناسمانان زه‌وی و زیندوو ورده و نادیاریی، به‌لام سه‌روشتی ناهمی ناسان تی نه‌گات کاتی به‌م جوړه قورنایی یه ته‌می بکری، چونکه بیر کردنه‌وه له عه‌جایه‌بی نهم ده‌ست کرده‌ی خوا که هه‌موو به جوړیکه کۆمه‌کی و په‌یوه‌ندی هه‌یه له‌نیوانیان دا، ده‌ست ناده‌ن بۆ کهم کردنه‌وه و زیاد کردن، هه‌موو پارچه‌یه‌ک پیک هاتوه له چهند شتی‌ک به راده‌یه‌کی دیاریی کراو، دوری و نزیکیی نهم هه‌موو رژنمه ریکه دامه‌زراوه نه‌گۆراوه، وه‌کو له چهند شوینی تردا به دریزتر نهم باسه کرا، بیر کردنه‌وه به‌م جوړه دل پر نه‌گات له نیمان به‌مه‌ی که دروست کردنی نهم بوونه‌وه‌ره له خوږایی نی یه، بۆ مه‌به‌ستی‌ک و نامانجیی‌کی به‌نرخ دروست کراوه، به باشی نیمان په‌یدا نه‌بی که پیویسته هاتنی رۆژی دوا‌یی، پیویسته به‌ره‌م پاداشت تۆله‌ی و

پاشه روژنکی دیاری بۆ ئەم هه موو چاکه و خراپه ی که له م زهوی یه دا کراوه، نه هاتنی نه و
 روژه زۆر پینچه وانه ی داد و عه داله تی خوایه، له بهر نه وه له پاش ته می کردن به بیر کردنه وه له
 حیکمه تی ئەم بوونه وه ره ئەم فەرموده یه دیت: ﴿إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ * يَوْمَ لَا يُنْفِي مَوْلٍ
 عَنْ مَوْلَى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ * إِلَّا مَنْ رَجِمَ اللَّهُ﴾ بێگومان روژی دوا یی که روژی جیا کردنه وه ی
 حه ق و خاوه ن حه قه له به تال و خاوه ن به تال، جیا کردنه وه ی مه ردومه له خوشه ویست و خزم و
 خویش، نه و روژه کاتی دیاری کراوی به لێنی نه وانه یه هه موو پێکه وه به کۆمه ل، نه و روژه ی
 که هه یج دۆست و خزمیک هه یج سوودیک ناگه یه نی به هه یج دۆست و خزمیک خۆی و یارمه تی
 نادرین له هه یج لایه کی تره وه جگه له و که سه ی که خوا ره حمی پی کردبی به لی بو ردن و به
 وه رگرتنی شه فاعه ت و نزایه ک بۆی ﴿إِنَّهُ مَوْ أَلْمَزِيزُ الرَّجِيمُ﴾ چونکه بێگومان ته نیا خوا زاله
 به سه ر هه موو شه تی ک دا، که س ناتوانی ده ست بخاته هه یج کاریکی، که واته ویستی عه زابی
 هه رکه سه ی ک بدات هه یج که سی تر ناتوانی سوودی پی بگه یه نی و یارمه تی بدات، ته نها خوا
 خاوه نی ره حم و به زه یی راسته قینه یه، که واته هه رکه س شایانی ره حم بیت ره حمی پی نه کات.
 دوا ی نه وه که به لێنی دا به هاتنی روژنکی وا که هه موو حه ق و ناحه قیکی تیدا جو ی
 نه کړیته وه، نه بی ریزو پاداشتی چاکه و چاکه کان بدریته وه، خراپی تاوان روون بکړیته وه و
 تۆله بسینرئ له تاوانباران، پاش نه وه ئینجا دوو نمونه باس نه فەرمو ی له سزا و عه زابی
 سه ختی تاوانباران و نازو ریزی پیاوچاکان، بۆ نمونه سزای سه ختی تاوانباران
 نه فەرمو ی: ﴿إِنَّ شَجَرَتَ الزُّقُورِ * طَعَامُ الْأَثِيرِ * كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ * كَغَلَى الْحَبِيرِ﴾ به راستی
 دره ختی زه قوم خۆراکی تاوانبارو گونا هکاری هه ره گه وه یه - که بریتی یه له کافر - نه و
 زه قوم که نه یخۆن له سکبان دا وه کو زه یتی زۆر گه رم که له گه رمی دا گه یشتبیته نه و په ی
 په - خوا په نامان بدات - له م دره خته پیسه له سو ده تی ﴿الصافات﴾ دا به درژی با سمان
 کرد، به کورتی خوا دروستی کردوه له نا و ناگر دا و له ناگره، ده رخوا ردی تاوانباران نه درئ،
 نه وانه ی که له دنیا دا سه رکیشی نه کهن، لانه دن له ئایین و بهرنامه ی خوا، نه و خوار د نه یان
 ده رخوا رد نه درئ،

حُدُوهُ فَأَعْتَلُوهُ إِلَى سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَبِيرِ ﴿١٨﴾ ذُقْ
 إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿١٩﴾ إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ ﴿٢٠﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ
 آمِنٍ ﴿٢١﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُوبٍ ﴿٢٢﴾ يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ ﴿٢٣﴾

ئینجا خوای گهره ئهفرموی بهو مه لانیکه تانهی که کاروباری دۆزهخی داونه ته دهست:

﴿حُدُوهُ فَأَعْتَلُوهُ إِلَى سَوَاءِ الْجَحِيمِ﴾ بیگرن و رایکینشن به روودا به لیدان تا ئه بیبهنه ناوه پراستی
 دۆزهخ. ﴿ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَبِيرِ﴾ ئینجا پاش ئهوه لهو ناوهی که به دۆزهخ گهرم
 کراوه بکن به سهر تهوقی سهریان دا - خوا په نامان بدات، آمین -، ئینجا سهرباقی ئه
 هه موو سزاو ریسوا کردنه فرمان نه دات که لاقرتی یان پی بکن و ته شهریان لی بدن بو
 سزادانی دهروونی شیان ئهفرموی: ﴿ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ﴾ بلین پی: بیچه ژه،
 چونکه تو که سینی زۆر دهسلات دارو خاوهن ریز بوویت، واته له دنیا دا خۆت وات نهزانی
 و وات پیشان لادا له بهر ئهوه سهری بهنده بییت بو خوای خۆت شوپ نه کرد بخۆ ئهوه دهرت
 بیت: ﴿إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ﴾ بیگومان ئهه سزاو عهزابه ئهوه بوو که گوماننتان بوو تییدا له
 دنیا داو ده مبابزی و موجداهله تان تیادا نه کرد، ئینجا دیته سهر باسی نمونه یه که له ریزو
 نازو نیعمه تی چاکان، ئهفرموی: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ آمِنٍ﴾ * فِي جَنَّاتٍ وَعُيُوبٍ * يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ
 وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ﴾ بیگومان له خوا ترسه کان: ئهوانه ی که له دنیا دا گوئی رایه لی خوای
 خوایان بوون و ترسی رۆژی دوا بیان له دل دا، ئهوانه له رۆژی دوا بییدا وان له شوین و
 ماوا یه که دا، نیشته جین له جینگایه که دا که مه ترسی تییدا نی یه له هیچ ناخۆشی و نه بوونی و
 کهم و کوپی و برانه وه هیچ شتی تر که دل گهرد بگری پی، وان له بهمه شتان و باغو
 باخچه و کانیاوان دا، له ئاوریشمی ته نک و ئهستوور جل و بهرگ نه پۆشن، واته پۆشاکیان
 لهو دوو جوړه یه، له دانیشن و کۆبوونه و بیان دا روو به رووی یه کتر دانه نیشن که جواترین
 شیوه ی دانیشننه.

كَذَلِكَ وَرَوَّجْتَهُمْ بَحُورٍ عَيْنٍ ﴿٥٤﴾ يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فِتْكَهَةٍ آمِينٍ ﴿٥٥﴾ لَا يَذُرُّونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ وَوَقَّعَهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ فَضَلَّامِينَ رَبَّكَ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ فَإِنَّمَا يَسْتَرْتِهُ لِبَاسٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَأَرْقُبْ إِنَّهُمْ مُّرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

﴿كَذَلِكَ وَرَوَّجْتَهُمْ بَحُورٍ عَيْنٍ﴾ شتی ئاویان ئه‌دهینی، له‌گه‌ل ئه‌وه‌دا ئافره‌تی جوانی سپی و چاوه‌شی چاوقموی ئه‌که‌ین به‌ حه‌ل‌ال و هاوسه‌ریان ﴿يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فِتْكَهَةٍ آمِينٍ﴾ له‌و به‌مه‌شتانه‌دا داوای هه‌موو جوړه‌ میوه‌یه‌ک ئه‌که‌ن بێ مه‌ترسی له‌ نه‌بوون و پێ نه‌دان و داوایی هاتنی و هیچ زیانی‌ک. ﴿لَا يَذُرُّونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ﴾ جگه‌ له‌ یه‌که‌م مردن ئیتر مردنی تیادا ناچه‌ژن، ﴿وَوَقَّعَهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ﴾ ئه‌یانپاریزی له‌ سزای دۆزه‌خ و ئاگری به‌تین، واته‌ له‌گه‌ل ئه‌و هه‌موو نازو نیعمه‌ته‌ گه‌ورانه‌دا له‌ هه‌موو باب‌ه‌ته‌وه‌ شتی گه‌وره‌ترو به‌نرخه‌ره‌ ئه‌مه‌یه‌ ئه‌یانپاریزی و رزگاریان ئه‌کات له‌سزای ئاگری دۆزه‌خ - خوا په‌نامان بدات - آمین.

﴿فَضَلَّامِينَ رَبَّكَ﴾ ئه‌و هه‌موو به‌خشایش و نیعمه‌ته‌ که‌ پێ یان ئه‌دری هه‌مووی به‌ لوتف و فەزل و ره‌حمیه‌که‌ له‌ لایه‌ن په‌روه‌ر‌دگار‌ته‌وه‌ وه‌کو له‌ هه‌دیسی سه‌حیح دا ئه‌فه‌رموی: ﴿اعملوا و سددوا و قاربوا و اعلموا ان احدا لن يدخله عمله الجنة، قالوا: ولا انت يا رسول الله؟ قال: ولا انا الا ان يتغمدني الله برحمته منه و فضل﴾ ئه‌مه‌ شتیکی ئاشکرایه‌، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ هیچ جوړه‌ پنیو‌ستی یه‌کی نی یه‌ ئه‌ به‌ ئیمه‌و ئه‌ به‌ هیچ کرده‌وه‌یه‌که‌مان، زیاد له‌وه‌ ئه‌گه‌ر خوا بکه‌و‌یته‌ حه‌ق و حیساب و مامه‌له‌ له‌گه‌ل ئیمه‌دا، هه‌رچی کرده‌وه‌مان هه‌یه‌، نیعمه‌تی له‌ نیعمه‌ته‌کانی خوا نازی، که‌واته‌ ئاشکرایه‌ ئه‌وه‌ هه‌موو فەزل و به‌زه‌یی رووته‌، ﴿ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ ئه‌وه‌ی که‌ خوای گه‌وره‌ ئه‌یدا به‌ به‌ه‌شتیان، هه‌ر ئه‌وه‌یه‌ که‌یشتن به‌ ئامانجی زۆر گه‌وره‌، به‌راستی هیچ شتیکی تر ناگونجی هاوتایی ئه‌وه‌ بکات، چونکه‌ ئه‌و لوتفه‌ی که‌ ئه‌یکات له‌گه‌ل ئه‌وانه‌دا که‌ بریتی یه‌ له‌ رزگارکردن له‌هه‌موو ناخو‌شی یه‌ک، که‌یاندنه‌ به‌ هه‌موو ئامانجی‌کی تر ئیتر ئه‌بێ چ شتی تر بگاته‌ ئه‌وه‌؟

ئىنجا سۈرەتكە دوايى ئەمىنى بە بىرخستىنەۋەي نىعمەتى پىغەمبەرىتى، ترساندن ۋە تۆلە پاشە رۇزى باۋەر نەمىنان و دوايى ھىنان بەۋە ۋەكو خولاسە و كورتەيك بۇ مەبەستى سۈرەتكە، زۆر رىكە لەگەل يەكەم جارو سەرەتادا، لەگەل رىگاۋ رچەي دا، چونكە ئەۋە بوو سۈرەتكە دەستى پى کرد بە باسى ھىنانە خوارەۋەي قورئان، بۇ ترساندن ۋە ئامۇزگارى لەپاش ئەۋە لە ئاۋەرەستى دا ھەرەشەي کرد بەو سزاي كە بى باۋەرەكان دوچارى ئەبن، ئەفەرمۇي: ﴿فَإِنَّا يَنْزِلُ إِلَيْكَ لَعْنُهُمْ يَذْكُرُونَ﴾ ئەم قورئانەمان سووك و روون و ئاسان كىدوۋە بەمەي كە ھىناۋمانەتە خوارەۋە بە زمانى تۆ ئەي پىغەمبەر، ئەمەيشمان ھەر لەبەر ئەۋە كىدوۋە كە ئەۋانە تى بگەن و بە ھۆي ئەۋەۋە بىر بىكەنەۋە ۋەرى گىرن و ئىنجا رەفتارى پى بگەن، كەۋاتە ھىچ بەھانەيەكيان نى يە، ئەۋەي كە ئىيمان ناھىنى مۇستەھقە بۇ سزاي خواۋ دوچارى ئەبى ﴿فَارْتَقِبْ﴾ كەۋاتە چاۋەرۋانى بىكە بۇ ئەۋەي كە بەسەريان دىت ﴿إِنَّهُ مُرْتَفِئُونَ﴾ بىگومان ئەۋانىش چاۋەرۋانن و بەتەماي ئەۋەن ۋە تۆ دوچار بىي، ۋاتە راۋەستە لەمەرپاش ئەزانن چىيان بەسەر دىت، ئەۋ ھەرەشەي خوا ھاتە جى پاش ماۋەيەكى كەم ئەۋ ھەموو سەرۋەكانى كوفەر، لە دىيادا بە رىسۋايى بەرباد بوون ۋە چون بەرەۋ سزاي سەختى نەپراۋەي دۆزەخ، پىغەمبەر(ﷺ) بە تەشەرەۋە داي بە ئاۋچاۋيان دا ۋەكو پەراۋى سىرەت ۋە ھەدىسە سەھىھەكان باسى ئەفەرمۇن: كاتى لە غەزاي بەدر بوونەۋە، ئەۋانە ھەموو كوژدان پىغەمبەر(ﷺ) فەرمانى دا كە لەشى ئەۋانە بشارنەۋەۋە بىيانخەنە ژىر خاك، ئەم جار يەكە بە يەكە بە سەرۋەكانى فەرمۇ: ﴿يَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ اَنَا قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدْنَا رَبَّنَا حَقًّا، فُهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَكُمْ رَبُّكُمْ حَقًّا؟﴾ خوا بە لوتف و بەزەيى خۇي پەنامان بدات لە غەزەب ۋە سزاي خۇي و رىنمۇنىمان بىكات ھەموو كات بۇ ئەۋەي كە رەزامەندى لەسەرە.

سوره نسی (الجائیه)
مهکک هی یهو ۳۷ نایه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ئەم سۈرەتە باسى بەشى' لە كۆمەۋە رەفتارى بىت پەرستەكان ئەكات بىرامبەر بانگ كۆردىن ۋە بانگەۋازەكەي پىغەمبەر(ﷺ) بۇ رىگە ۋە ئايىنى خوا، رىگە ۋە رەشتىيان پىشان ئەدا ۋە بەرەنگارى كۆردىن ۋە بەر بەرەكانى ئى دەلىل ۋە بەلگە ئاشكرىكانى خۇادا. ھىروھە كەللە رەقى ۋە سەركىشى ۋە بى' دەماغىيان لە ئاستى ئەمىر ۋە باۋەپەي كە پىغەمبەر(ﷺ) پىي رىگە ياندان، لەگەل ئەۋەدا رۈۋى ئەكاتەۋە چۈنەتەي ھەل دانى قورئان ۋە تىكۆشانى بۇ چارە سەركۆردى ئەمىر ۋە سەركىشانە كە بە وىلى ۋە سەركەردانى كەتۈپۈنە شوپىن ئارەزۈۋى نەفسىيان، بەجۈرى لە ھەق ۋە ھىدايەت ۋە رىگا راستەكەي خۇا لايان دابوۋ.

نهم سوره ته مهبسته کانی خوئی پیشان نهدات به نارام و نهرم و نیانی و لهسه،
 بیچه وانه ی سوره تی «الدخان» که به توندو تیژی و ههره شهیه.

خوای گه وږه که ئهه دلانهی دروست کردوه، به جوړی قورئانی بۆ هیناوته خواره ووهو له گه لیان نه دوی بهسه بۆ چاره سهرکردنی هر دلی که دهست بدات بۆ تیمارو چاره سهر کردنی، که واته هر دلی بهم قورئانه چاره سهر نه کړا نهو دل نه حس نه گهت و چاره ره شهو بی بهشه له هه موو خپرو چاکه یه.

ئەم قورئانە ھەموو ھەرمان و مەبەستەکانی رێگە لەگەڵ سەروەشتی ھەموو ژیری یەک دا، ئەو ھەرمان و مەبەستانە ی راتگە یەنێ ھەندێ جار بە داچەکاندن و توندو تیژی، ھەندێ جار بە کورتی و لەسەر خۆ و نەرم و نیانی، ھەندێ جار بە کورتی دەلیل ئەمەینیتەو. ھەندێ جار بە درێژی، ئەمانیش، ھەموو بەو شیوە نایابە قورئانی یە کە لە ھیچ زمانێک دا وینە نەبوو و نایشبێ و ھەرگیز نەگونجاو و نایشگونجی، لە توانا دا نی یە لاسایی کردنەو، پاش ئەو ی بە کورتی مەبەستەکانی ئەم سورەتە مان باس کرد،

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حَمْدٌ ۱ تَزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ۲ إِنَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّمُؤْمِنِينَ ۳

نينا بابه در نژدی دهست پی بکهین: به یار مه تی خوا: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ * حَمْدُ *

تَزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿﴾ هینانه خوارموی نمو کتیبه که قورئانه له لایه ن خواجه که مویه که ناوی ﴿الله﴾ یه، زاله به سر هموو شتیک دا، هیچ شتی له دهستی قودرت و توانای دمرناچی، هموو کرده و کاروبریاری به جی یه، همووی پر له حکمت و (به رژه و مندی یه).
 نم دوو سیفته پیشانمان نهدن که قورئان له توانای هیچ که سیك دا نی یه و نیه وینه ی بیتی، هر ریگایه کی تر بدریته بهر همووی لارو له که دارو و نهوی پییدا بهروا ویل و سرگردان نه بی له مردو جیهان دا، وکو له دوو پیته که یشته و ورنه گیری: ﴿حَمْدُ﴾ که نم قورئانه له لایه ن خاوه هاتوو، نهویش به گویره ی فرموده ی زور له زانایان مبهست بهم پیتانه دل بیدار کردنه و بهو جاردانه بهو مبهسته گرنگه، وکو فرموبیتی: ناگادار بن که نم قورئانه له لایه ن خاوه هاتوو چون نهوته پیک هاتوو لهم پیتانه وینه یان که نیوه قسه و گفتوگوی خوتانی لی پیک نههین له گهل نه مدها ناتوانن لاسایی بکه نه و وینه ی که مترین سوره تیش بلین چ جای هموو یان چند سوره تیکی، نهوه هیچ جیگی سرسوپمان نی یه، چونکه له هموو شتیک دا کرده و ی خوا همروایه، بو وینه: خوا له خاک نادمی و نم هموو گیانه بهر الله دروست نهکات، به لام نادمی خشت و کاشی و نمو جوړه شتانه ی لی دروست نهکات، بهراستی گه یاندنی نمو مبهسته گرنگه بکری به هویک له موی هینانی نم پیتانه زور جیگای با وړه، چونکه بی نرک و گری نه چیته دل و به لگش همیه له سهری، نهوته نمو بیست و نو سوره ته که نم پیتانه یان له پیشه و همیه بیست و هشتیان له پاش پیته کانه و باسی قورئان و هاتنه خوارموی قورئان نه فرموی.

نينا پيش هموو شتیک چند دهلل و نیشانه یه کی روون و ناشکرا پیشان نهدات لهم بوونه و مرده دا، دل بیدار نهکاته و پی یان، نمو دهلل و نیشانه ی که بهس بو روو کردنی دل

[illegible]

گهرمهكان دا، لهچا و نهو بوشايي و فزايهي كه تييدا، به جوريك كهگه دهستي قودرته
خوا راگيري نهكات و نهيهونيتهوه. لهگهله ناستيرهكاني تر وا بي سهر و شوي نهروا و ن
نهبي، له هيچ شوي نيكهوه هره دياريش نابي.

دروست كردني نهو زهوي به به جوريك كه گونجاوه بۇ پيدا بوون و مانهوه
پهره سندنو بوون و ژيان به سهر پشتي يوه بههوي فراههه ميانني چهند شتيكي تايبه تي
تييدا كه به يه گرتني ههوه، كومهكي ههوه ژيان به سهر نهچي، كهگه يهكي لهو شتانه
نهبي يان باري بگوي ژياني ناگونجي، وهكو رادهي دورى لهخورو مانگ و رادهي نهو
كهپان و خولانهوهي كه شهو و رزو چوار وهزي پي فراههه دي، ههروهه پيدا بووني
ناو و ههوا و نه دازهي قهبارهيان و پيك مياننيان لهو چهند كه رهسي كه لي و پيك هاتون
بهو راده تايبه تي به، ههروهه چندهه شتي تر كه ههنديكي ناسراوه و باس كراوه و
زوربهيشي كه ههيه هيشتا نه زانراوه.

ههوه زيندوويهك لهو زهوي يه دا بهلكو شتيكي نيشانه و دهليليكي روونه، ههوه
پارچه و نه داميك له ههوه زيندوويهك، بهلكو له ههوه شتيك نيشانه و دهليليكي روونه،
بچووكي ورد وهكو قهلهوي كهوره، نيشانه يهكي روونه، كه لايهكي بچكوله له درهختيكي
كهوردا يان پهله گياهيكي باريكي لاوا، نيشانه يهكي روونه، شيوه و شكله كهيان و رهنك و
قهبارو و نه دازه كهيان، ههوه نيشانه يهكي روون و ناشكران، ههروهه هرچي بگري
به دهستهوه له ههوه بارو روويه كهوه دهليل و نيشانه يهكي روون و ناشكران، به لام بۇ نيمان
و باوه دارهكان، ههروهه نهوانه دليان ناماده به بۇ باوه ميان، نهو دلانه وهك چرايهكي
ريك و پيك وانه كه تهنها داگيرساني مابي، نهو دلانه ييش كه تهنها بيريان كردهوه له ههوه
دهليل و نيشانه هيجيان ناوي، هر بهو خوي خويان نه ناسن، نهوانه ييش كه نيماني ريك و
پيكيان ههيه به بير كردهوه له ههوه دهليل و نيشانه دا يهكجاري نيمانه كهيان به ميتر
نهبي، ههتا بيت پلهيان به رتر نهبيتهوه له ناسيني خوادا.

ئىنجا لە ناوچەكانى بوونەوه‌رهوه ئەمان هێنیتەوه بۆ تەماشاشا كردن و بىركردنەوه لەو دەلیل و نیشانه روونانه كه هەن لە نەفسى خۆمان و هەموو گيانلەبەرانی تردا ئەفەرموی: ﴿وَقِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُتُّ مِنْ دَابَّةٍ ؕ﴾ چەندان دەلیل و نیشانه‌ى روون و ئاشكرا هەن لە دروست كردن و فەراھەم هێنانی خۆتان، ئەو هەموو گيانلەبەرەى كه بە زۆرى دروستى كردووه و پرژو بلاوى كردووه‌ته‌وه لە زەوى دا، بىگومان تەماشاشا كردنى ئادەمى و بىركردنەوه لە دروست كردنى بەم شێوه و شكەلە رىكە، بەم هەموو هەست و هیزو وزەو زانین و ئامادەیی و لى هاتنى بۆ ئەو هەموو فەرمان و ئیش و كارە گرنكە، بەم هەموو جیاوازی دەنگ و رەنگ و سۆرەتەوه، تەماشاكردن و بىركردنەوه لە ئادەمى هەر بەم دیمەن و شێوه ئاشكرايش بەسە بۆ هەر كەسى كەمى قام و هەست و تىگە‌یشتنى هەبیت، بەسە بۆ ئەمەى دلى پر بىی لە ئیمان و بڕوا بەو خوايەى كه ئەو شتە نایابانەى دروست كردووه. بەسە بۆ هەست و باوەر بە دەسەلات و توانا و حىكمەتى بى سنوورى، بىركردنەوه بەم جۆرە سادە لەم دیمەن و شێوه ئاشكرادا بەسە و هىچى ترى ناوى چ جاي بە وردى لە تەنها خەلیە‌یەكەوه بیهینى و بەو هەموو قوناغانەى كه بەسەرى دا دیت، ئىنجا دواترین قوناغى كه ئەم ئادەمى یەى لى پىك هاتبى، بەو هەموو جیهازو كۆنەندامى جیاوازی سەر سوپە‌ی‌نەرەوه، ئەگەر بەم وردى یە بىرى لى بكریتەوه هەر پىك هاتنى تەنها پارچە‌یەك لە ئەندامىكى بەسە بۆ ئەمەى لە ناستى بوەستى، لە سەرسامى لەو شتە نایابانەدا بەسەر گەردانى یەوه هەر سەرت بگىزى و چەرخەى پى بگەى.

ئەم جۆرە شتانه هەرچەندە ئاشكران، بەلام بەهۆى ئولفەت و دەق پێوه گرتنەوه لەپیش چاو گرنگى و نایابىیان نامىنى لەبەر ئەوه قورئان ئاوا بەناو ئاوا سەرنج راثە‌كیشى، دل بىدار ئەكاتەوه، بەجۆرى تەپو تازە‌یان ئەكاتەوه لە هەندى جاردا وا ئەكات وەكو ئەمە‌یە یەكەم جار بىت بیان بىنى.

لهه موو شت نايابترو گرنگتر گيانه. كه شتيكي نهيني وايه هه موو تييدا سرسامه و
هيچي لي نازاني، گيان له نه مييادا كه خاوهني تهنيا (خليه) يه كه كه موعجيزه يه كي وايه
هه موو سرسامه تييدا چ جاي گيان له بهراني تر به تايبه تي ئاده مي گه گيانه كه ي جياوازه
له هه مووان.

ئينجا له ئاده مي يوه بين بۇ گيانله بهراني تر به هه موو تيره و جوروه كه جگه له خوا
كهس ژماره يان نازاني، هه ريكه به شيوه و شكليكي تايبه تي و قه باره و له شيكي تايبه تي،
بچووكي و كو گوره ي موعجيزه يه كي تايبه تي يه، ئينجا رۇزي و خوراك داني ئه م هه مووه
به جوريك كه ريك بيت له گه ل ژيان و مانه وه و ميشتنه وه ي ئه م هه موو تيره و جورانه دا له
سنووريكي دياريسي كراودا نه ك به جورى به ميژو زورداره كاني ئه وه نده پهره بسينن بى زور
بى ميژمگان بهر ياد بكن، بۇ ويته: له تاو بالنده دا نه سرو هه لوو واشه كه زيان نه گه يه نن
ته مانيان دريژه، به لام هيلكه گانيان زور كه مه چونكه نه گه ر وهك چوله كه پاسارى هيلكه و
به چكه يان زور بوايه هه موو بالنده بى ده سه لاته كاني تر نه ممان به و ته ممان دريژي يه ي
تيره كه نه مي ليته وه و يه كه م به چكه ي بالنده لاوازو بى ده سه لاته كان نه پاريزى له بهر ياد
بوونيان. هه روه ها گيانله بهر دېنده كان وهك شيرو پلنگ. ته نها مي شيك له يه ك نۇبه دا
هه زاره ها گه راو به چكه فېرى نه دات له لايه كي تر وه بهر گري ئه و زوري يه ي كردوه به مه ي
كه هه موو چين و تاقي ماوه ي دوو هه فته نه ژين، بى به م جوره ده ستي قودره ت جله وي
كاره كه ي گرتوه له هه موو شتى له مانه ي باس كران به ويته و نمونه بۇ ئه وه ي گه
نه گوتراوه و نايه ته ژماره، له هه موو ئه وانده له گوتراو نه گوتراو چهنده ده ليل و به لگه ي
روون هه يه له سر خوايه تي خواو توانا و ده سه لات و زانين و حيكه مته ي بى ويته و بى
سنووري به لام ئه و هه موو ده ليله رووانه بۇ هه موو كهس نين، به لكو ﴿لَقَرَّ رُقْرُقًا﴾ بۇ گه ليكه
تيگه يشتن و زانيني راسته قينه و ته واويان هه يه به موي ئه وه وه شتى راست و هه رنه گرن به
ئارامه وه و له سرخو و ئاساني و ره حمه تي بى ده چركى و دوو دلى. ئينجا بير كردنه وه
له خو مان و هه موو گيانله بهر انه وه نه مانگو يزيته وه بۇ بير كردنه وه له شه و رۇژو باران و بار
گيپران و گوپاندني هه رده مه به باريك دا و به لايه كدا،

وَأَخْلَفَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَمَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفَ الرِّيحِ ؕ آيَاتٌ

لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٥﴾

نهمرموى: ﴿وَأَخْلَفَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَمَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفَ الرِّيحِ ؕ آيَاتٌ

لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ چهند دهليل و بهلگه‌ي روون ههيه له گوڤاني شهو و رۆژو هاتنيان به‌دواي يهك دا، له‌وشته‌ي كه هۆي رۆژيو خۆراكه و خوا لاي ناسمانه‌وه هيناوويه ئه‌يهينتيته خواره‌وه، ئينجا به‌وه زه‌وي زيندوو ئه‌كاته‌وه له پاش مردني و هه‌روه‌ها له گوڤاندني بايه‌كان هه‌رده‌مه له لايه‌كه‌وه له‌مانه‌دا هه‌موو چهند دهليل و نيشانه‌ي ئاشكرا هه‌يه بۆ قه‌وم و كۆمه‌له‌ي كه فام و ژيرييان هه‌يه، بيگومان نه‌مانه زۆر زۆر گرنگن و وان له پيش چاويشه‌وه و هه‌ركه‌سي عه‌قل و فامي هه‌بى ئه‌بى هه‌ست بكات به شايه‌تي داني ئه‌مان له‌سه‌ر گه‌وره‌يي و تواناي بى سنووري خواي په‌روه‌ردگاري هه‌موو، هه‌رچهند شته‌كه زۆر روونه، به‌لام بۆ بيدار كردنه‌وه‌ي دلى خه‌وتوو بى ئاگا چاك وايه هه‌ندى به دريژ تر لى يان بكۆلينه‌وه وه‌كو ئه‌و دوو كۆمه‌له ده‌ليه‌كه‌ي پيش ئه‌م سى يه‌مه كه گوڤاني شه‌وو رۆژه، گوڤاني شه‌وو رۆژ هه‌رچنده به‌هۆي زۆر روودانيانه‌وه ده‌قيان پيوه ئه‌گيرى و سه‌ر سوڤمانيان تيدا ناميني، به‌لام كاتى بير بكرته‌وه له يه‌كه‌مجارى هاتنيان كه رووناكي ئه‌پوات و تاريكي ديت، له‌و باريشه‌وه تاريكي ئه‌پوات و رووناكي ديته جئى، هه‌ركات دلى تينگه‌يشتوو خاوه‌ن هه‌سته‌كه بير بكاته‌وه له‌و گوڤانه، يان نايابه‌كه‌يان له پيش چاوي تازه ئه‌بيته‌وه وه‌كو ئه‌وه يه‌كه‌م جار بى بيان بينى، به تايبه‌تي به گۆيره‌ي زانياري تازه بيرى لى بكرته‌وه هيجگار جيگاي سه‌ر سوڤمانه، چونكه ئه‌م زه‌وي يه به‌م قه‌باره گه‌وره‌و به‌م هه‌موو ده‌ريا و شاخ و به‌رزى و چيا و ئه‌م هه‌موو شته‌ي وا به‌سه‌ر پشته‌وه به‌م هه‌مووه‌و له بۆشايى دا ئه‌خوليتته‌وه له‌به‌رده‌مى خۆدا به‌م هه‌موو رۆژه ته‌واوه نه‌گوڤاوه، راده‌ي چه‌سپاني گه‌ردش و خولانه‌وه‌كه‌ي له راده‌يه‌كي ديارى كراودا له هه‌موو ٢٤ سه‌عاتيك دا يهك جار ئه‌سوپيته‌وه به ده‌ورى خۆي دا به‌هۆي نه‌وه‌وه شه‌وو رۆژ په‌يدا ئه‌بى له شويني يه‌كتر له پارچه‌و ناوچه‌كانيدا به جۆريك كه ريكه

لهگەل ژيان بەسەریهوه، بیر کردنهوه له پەیدا بوون و گوێرانی شهو و رۆژ بهم جۆرهی که ههیه ههموو کات جینگای سەرسوپمانه، هیچ کاتی لای دلی فامداری بیدار نایابیهکهیان کهم نابێ و هەر جینگای سەرنج دان و سەرسوپمان، کاتی ئەو بیر کردنهوهدا چاوی دل ئەو دەسته قودرەته ئەبیینی ئەم شهو و رۆژه فەراهم ئەهینێ، ئەیانەینێ بەدواو شوینی یەك دا.

ئینجا دیتە سەر باسی ئەو رزق و رۆزی یەي که خوا ئەیهینیتە خوارهوه. نیتەر مه‌بەست پێی تەنها باران بێت یان لهگەل ئەوه‌دا مه‌بەست رووناکی خۆرو گەرمیه‌که‌یشی بێت، به‌هەر جۆر بیهگری ده‌لیلێکی زۆر روونه.

خوای گه‌وره ئەم هه‌موو ده‌ریای دروست کردووه و ئاوی به‌ جۆرێك دروست کردووه ئەگونجی بێی به‌ تەم و هەلم، تیشکی خۆری زال کردووه تا ئەیکات به‌ هەلم و بوخار، بای دروست کردووه که ئەو هەلم و بوخاره هەلگری و بەرزی ئەکاتهوه له‌و راده‌ تایبەتی یەدا راگیری ئەکات، به‌هۆی ساردی یه‌وه ئەم هه‌موو تەمو بوخاره له‌سەر یەك تەپه‌ ئەکات، ئینجا به‌هۆی کاره‌با یان هەر شتیکی تر ئەبیارینێ به‌سەر ولاتان داو پێی زیندوو ئەکاتهوه، ئەوهی ئەچیتە ناو سکی زه‌وی به‌ کانی و رووبار ده‌ری ئەهینێ و به‌م جۆره‌ هاتوچۆی پێ ئەکات، هەرکەس بیر بکاتهوه له‌م شته‌ گرنگه‌و پری دلی ئەبێ له‌ ئیمان به‌و په‌روه‌ردگاره‌ که ئەم شتانه فەراهم ئەهینێ، به‌لام ئەو که‌سه‌ی بیر ناکاتهوه ئەوا ئەو که‌سه‌ بێگومان چاوی دلی کوێره‌و زۆر دووره‌ له‌ فام و تیگه‌یشتنه‌وه.

ئینجا با هه‌ندی بیر بکه‌ینه‌وه له‌ گیراندن و گوێراندنی (با) کان ته‌ماشای ئەکەین له‌ ژوورو خوارو رۆژه‌لات و رۆژئاواوه ئەگوێی هه‌ردەم له‌ لایه‌ك به‌ بارو روویه‌ك دا، هه‌ندی جار به‌ ریکی هه‌ندی جار به‌ قوورت و لاری، له‌ کاتیك دا گه‌رم له‌ کاتیکی تردا سارد به‌ رژیمنیکی وردی ریک له‌گەل پێویستی ژیان و خاوه‌ن ژیان له‌سەر ئەم زه‌وی یەدا، بێگومان ئەو که‌سه‌ی عه‌قل و ژیری نه‌خۆش نه‌بێ ئەزانێ ئەم رژیمه‌ ریکه‌ له‌ خۆوه‌ نابێ، ئەبێ که‌سی ده‌سه‌لات و زانیانی بێ سنووری هه‌بێ ئەم شتانه به‌جێ یه‌ ئەهینێ.

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَاِتَى حَدِيثٌ بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ وَيَلْ لَكُمْ اَفَاكٍ اَثِيرٌ ﴿٧﴾ يَسْمَعُ
 آيَاتِ اللَّهِ تُنَادِي عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَانْ لَمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلِيمٍ ﴿٨﴾

ئەمانە ھەندى بون لە دەلیل و نیشانە روونەکانی ئەم بوونەومرە خواى گەورەى بە
 رەحم خستى پێش چاوەم شێوە شیرینە قورئانیە کە دلى بى ئاگا دانەچلەکىنى، خەوتوو
 بیدار ئەکاتەوه، لەگەڵ ئەقڵ و ژیریى دا بە جوړى ئەدوى کە تى بگات و وەرى گری، کەواتە
 ھەركەس بەمانە ئیمان و باوەر نەھینى جىگای ئومید نی یە و چاوەروانى ناکرى بە ھىچى تر
 بەھىزىتە سەر رىگای راست، ئەگەر ئەمانە کارى لى ئەکات ئیتر ئەبى بە چ شتىک ئیمان و
 باوەرى پەیدا ئەبى؟ وەکو ئەفەرموى: ﴿تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَاِتَى حَدِيثٌ بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ﴾
 ئەوە نایەتەکان و دەلیل و نیشانە روونەکانى خواى کە ئەیخوینینەوه بەسەر تۆدا کە حەق و
 راستن و لای حەقەوه ھاتوون و حەقیان پى یە، دەى ئەبى بى بڕواکان لەپاش خوا
 نایەتەکانى ئیتر ئیمان و باوەر بە چ قسە و باسى تر نەھینن؟ واتە ھىچ قسە و تارىک ناگاتە
 وتارى خوا لە قورئان دا، ھىچ دەست کردى ناگاتە دەست کردى خوا لەم بوونەومرەدا، ھىچ
 شتىکى حەق و راست ناگاتە حەق و راستى خوا و بوونى خوا لە روونى و ناشکرایى دا،
 کەواتە ئەو بى بڕوایانە ئەگەر ئیمان و باوەر بەخوا و دەلیل و نیشانەکانى خوا نەھینن، ئیتر
 ئەبى بەچى تر ئیمان بێنن؟ دیارە ھىچ شتىکى تر نی یە کاریان لى بگات و ھەركیز
 چاوەروانى ئیمانیان لى ناکرى. کەواتە ھەركەس ئیمان و باوەرى نەھینا ئەبى ھەرشەى
 سەختى لى بکرى وەکو ئەفەرموى: ﴿وَيَلْ لَكُمْ اَفَاكٍ اَثِيرٌ﴾ سزای سەخت و عەزەبى بەتین بۆ
 ھەركەسى کە زۆر درۆزنە و دەقى گرتوووە بە درۆکردن و زۆر گوناھکار و تاوانبارە، بەراستى
 زۆر ھەرشەىکى سامناکە و جىگای ترس و لەرزە، چونکە لەلایەن خواىکەوہیە کە زالە
 بەسەر ھەموو شتىک دا، تۆلەى زۆر سەختە و ئەوہى بفرموى ئەیھىنیتە جى.

ئىنجا نىشانەى ئەم ھەر شە ئى كراو ھەروون ئەكاتەو، ئەفرموى: ﴿يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُنَلِّى عَلَيْهِ ثُمَّ يُغْرِقُ مُصَكِّرًا كَانَ لَازِمًا﴾ نىشانەو سىفەتى ئەو زۆر درۆزە تاوانبارە ئەمەيە ئايەتەكانى خوا، كە دەلىل و بەلگەى زۆر ئاشكرايان تىدایە ئەبىستى كاتى ئەخوینریتەو بەسەرى دا دواى ئەو ھەر سوورو بەردەوامە لەسەر كوفرو بى بېرايى يەكەى، لەكاتىك دا خۆى بە زل ئەزانى و ھىچ گوىى نى يە لەو ئايەتەنە وەكو ھەر ئەبىستى وایە.

ئەم شىوہ ناشىرىنەو ئەم سىفەتە پىسە ھەرچەندە ھىنى كۆمەلى بوو لە بت پەرستەكانى مەككە، بەلام لە ھەموو چەرخىك دا وىنەى ئەو كۆمەلە ھەر ھەيەو ھەر ئەيشىبى، تەنەت لەناو گەل و كۆمەلى مۇسلمانانىش دا زۆر زەبەندە ھەن و بەناو پىشيان ئەگوترى مۇسلمان! زۆر كەس ھەن لايان داوہ لە رىگەى راست بە پىچەوانەى ئايەتەكانى خوا، ئەو ئايەتەكانى بەسەردا ئەخوینریتەو لەگەل ئەوہدا وەكو كەپو كۆنر ئەكەن لە ئاستى ئەو ئايەتە روونانە، چونكە يەك ناكەون لەگەل ئارەزووى ئەفسى پىسيان دا، بە گۆيرەى عادەت و باوى خراپى ئەوان نىن، ناگونجىن لەگەل بەتال و تاوان و بارى لارى ئەوان دا، دەربارەى ھەركەسى ئەو سىفەتە پىسەى تىدا بى خواى گەورە ئەفرموى: ﴿يَنْزِلُ بِمَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ ئەى پىغەمبەر ئەو كەسەى كە ئەو سىفەت و نىشانانەى تىدایە مژدەى بدەرى بە سزايەكى سەختى ئىش و ئازاردار.

مژدە بۆ شتى خىرو چاكە دانراوہ، بەلام لەزۆر جاردە بەكار ئەھىنرى لەسزاو ناخۆشى دا بۆ گالتە و لاقرتى كردن بەو كەسەى كە ھەر شەى ئى ئەكرى بەناوى مژدە پىدانەوہ، جا لىرەدا ئەمە يەكىكە لەو شوئەنە، مەبەست زىادە سزا دانى دەروونى و ئەفسى يە بە گالتە و لاقرتى پى كردن بۆ رىسوا كردن و ئابرووردن.

وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا أَخَذَهَا مَرْوًا أُولَئِكَ لَمْ يَعْلَبْ مُهِنٌ ﴿١﴾ مِّنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا أَخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أُولَئِكَ

ئەو تاقمە بەدبەختە نەگبەتە سیفەتی تری پیس تریان هەبوو کە لێردا باسی ئەفەرموی: ﴿وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا أَخَذَهَا مَرْوًا﴾ کاتی هەرقسە و تارێکی پی بگات و ابزانی کە لە نایەتەکانی ئێمە یە دەست بەجی دەست ئەکات بە گالتە و لاقرتی کردن بی ئەمە ی تیفکری تا بۆی دەرکەوی ئایا هیچی هەیە هۆی گالتەکردنەکە ی بی؟ واتە هەر لەبەر ئەمە کە بە فرمایش و کەلامی خۆی ئەزانی ئەو گالتە و لاقرتی یە ئەکات. ئەمە ئەوپەری تاوان و بی شەرمی یە - خوا پەنامان بدات لی ی - ئەم تاوان و بی شەرمی یەش تەنها بۆ ئەو تاقمی یەکەمە نەبوو و هەر هەیشە تەنانت لە ولاتی ئیسلام و لەناو رۆلەکانی موسلمان دا بەزۆری هەن گالتە ئەکەن بە نایین و بەرنامە بی لەکەکە ی خوا، تانە و تەشەر ئەدەن لەو کەسانە ی ئیمان و باوەریان هەیە بە تاییبەتی ئەو ئیماندارانە کە ئەیانەوی و هەول ئەدەن بۆ ئەمە ی جیهان و ژیان بگیرنەو بۆ ژێر سایە ی بەرنامە و نایەتەکانی خوا، چەندە ها ئەبیستری ئەو نەفامە تێنەگە یشتوانە ئەلین: تازە ئەمانگیرنەو بۆ دواوە، بۆ کۆنە پەرستی لەگەل چەند دەم درێژی تر پێویست نی یە بە باس کردنی ئەو نەفامانە، ئە خوێان و ئە قسە نارهواکانیان.

خۆی گەورە دەربارە ی ئەو تاقمانە ئەفەرموی: ﴿أُولَئِكَ لَمْ يَعْلَبْ مُهِنٌ﴾ ئەوانە کە ئەو سیفەت و نیشانە یان بۆ باس کرا، بۆ ئەوانە سزایەکی وا هەیە کە ریسواو بی ئابروویان ئەکات لەباتی ئەو گالتە و لاقرتیانە یان، ئەو سزایەش نزیک و نامادە یە ﴿مِّنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ﴾ لە دوایانەو ناگری دۆزەخە و بی ئاگان لی ی هەتا ئەکەوێت ناوی. ﴿وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا أَخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أُولَئِكَ﴾ هەر شتی لە دنیا دا فرامە میان میناوە لەمال و ئەولاد هیچ سوودێکیان پی ناگە یەنی، بەرگری هیچ سزایەکیان لی ناکات، هەروە ها هەرچی ئەو بت و پەرستراوانە کە بۆ خوێان بێاریان داوە جگە لە خوا، ئەوانیش هیچ سوودێکیان پی ناگە یەن کە لە دنیا دا خوێان ماندوو کرد لە پەرستنیان دا بە ئومیدی ئەو ی نزاو تکیان بۆ بکەن، کەچی بە هەموو داخ و خەفە تیکەو جگە لە بەد بەختی و نا ئومیدی و سزای نەبێراوە هیچی تریان بۆ نەماوە.

وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠﴾ هَذَا هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رَّحْمَةِ أَلِيمٍ ﴿١١﴾ اللَّهُ الَّذِي
 سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لَتَجْرَىٰ أَلْفُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ ۚ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَوَاتِ
 وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ

﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ بۇ ئەوانە ھەيە سزايەكى گەورە سەرباقى سزا ريسواكەرەكەيان،
 تاوانەكەيان يەكجار پيسە لەباتى گالتەو لاقرتەكەيان عەزابىكى ريسواكەريان ھەيە، لەبەر
 زۆر گەورەيى سزايەكى زۆر گەورەيشيان ھەيە خوا پەنامان بەدات.

ئىنجا ھەقىقەتى ئەو قورئانە - كە بى' بېرواكان لاقرتى پى' ئەكەن - روون ئەكاتەو و
 ديسان سزاو عەزابى سەختيان باس ئەكاتەو، ئەفەرموى: ﴿هَذَا هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ
 عَذَابٌ مِّن رَّحْمَةِ أَلِيمٍ﴾ ئەم قورئانە رىنمىونى يەكى پاكو خاوينە بۇ ھەموو بارو رىگەيەكى پاكو
 راست، ھىچ جۆرە لارى و ون بوون و خراپەيەك نزيكى ناكەويتەو، ئەو كەسانەي كە كافىر
 و باومەريان نى يە بە ئايەتەكانى پەروەردىگارى خۇيان بۇ ئەوانە سزايەك ھەيە لە جۆرى بەتىن
 ترين و بەھىزترين سزايەكى ئىيش و نازار گەيەنەر.

بەراستى زۆر زۆر ھەپەشەكە سامناكە، ھەق وايە ھەموو دەمارى' لە ئاستى يىتتە لەرزە،
 ھەناسە سوار ببى'، گەروو يىتتە يەك، زۆر بەم پى'يە ئەم ھەپەشە سامناكەي چەند جار
 فەرموو: چونكە تاوانەكەي زۆر زۆر گەورەيە.

پاش ئەو ھەپەشە سامناكە، ئىنجا بە نەرم و ناسكى دل' بىدار ئەكاتەو: بە پىر
 خستەنەوى ئەم ھەموو نىعمەتە گىرنگانەي كە ژىر دەستى كىردوو بۇ ئادەمىزاد لەم
 بوونەومەرە فراوانەدا، ئەفەرموى: ﴿اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لَتَجْرَىٰ أَلْفُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ﴾ ئەو خوايەي كە ناوى
 ﴿اللَّهُ﴾ يە زاتىكى ئەوتۇيە كە دەرياي ژىر بارو ژىر دەست كىردوو بۇ ئىئوہ بۇ ئەمەي كەشتى
 ھاتوچۇ بکات پىيای دا، بە ئەمرو فەرمانى خواو ئىئوہيش وان لە ناوى دا.

ئەم ئادەمى يە كە لەئاو زۆربەي سىروست كراومەكانى خوادا ھىچ چار نادات و بەشت
 تەماشاشا ناكى' ئەم ئادەمى يە لەگەل ئەوہدا رىزىكى زۆر گىرنگى ھەيە لای خواي گەورەو
 خاومنى بەشىكى زۆر فراوانە. ئەوہتا خواي گەورەو خاومنى ئەم مەخلوقە گەورەو زۆر
 گىرنگانە، بەلكو ئەم بوونەومەرەي بۇ ژىر بار كىردوو ھەموو جولانەوہو گەردش و كارو

فرمانی به قازانچی ئەم ئادەمی یە تەواو ئەبی، ھەموو ئەبیت بە خزمەت بۆی، زیاد لە ھەیش
 خوا رێنموونی کردوووە بۆ ئەمە ی کە بە ھەول و کۆششی خۆیشتی زۆر لە دروست کراوەکانی
 خوا بەکار بینی لە خزمەتی خۆی دا، بەو جۆرە خوا ھۆی خزمەتەکانی بۆ فرامەم ھێناوە،
 رینگە بەکارھێنانیشتی پیشان داوە و خستوو یەتیە سەر رینگاکە ی. دەریا یەکیکە لەو شتە
 زۆر گرنگانە کە ھەر بوونی پێویستە بۆ ئادەمی، یەکیکە لە ھۆکانی ژیان لەم زەوی یەدا بی
 ئەو ژیان ناگونجی، سەرباقی ئەو خوایش ئادەمی فێر کرد کە چەند سود و قازانجی تری
 لی وەرگری. لە یەکەمجارەو فێری کرد کە کەشتی دروست بکات بگەڕی بەناو دەریادا بەو
 شیوەی کۆنە، ئینجا بەرەبەرە شیوەکە ی گۆرا تا گەیشتە ئیستا، ئەم ھەموو پاپۆری گەورە و
 ژێر دەریا و ئوستۆلە کە ھەموو دەریایەکی پر کردوو، چەند ھۆیەکی فرامەم ھێنا بۆ ئەمە ی
 کە بگونجی بۆ ھەلگرتن و گەڕانی کەشتی وەکو پالە پەستۆی لای سەر و چەسپانی باو ھیزی
 راکێشەری زەوی و چەند شتی تر، ئادەمیشتی رێنموونی کرد بۆ دروست کردنی کەشتی بۆ
 ئەمە ی تییدا بگەڕی، ﴿وَلْيَنْفِرُوا مِنْ فَلْجٍ﴾ بۆ ئەمە ی ھەول بەدن بۆ دەست خستنی ھەندی لە
 بەخشایش نیعمەتی خوا، وەکو گوشتی ماسی و ئەو شتە بەنرخانە ی کە لەناو دەریاکان
 دا ھەیە: وەکو دووڕو لۆلۆو مرجان و ھەندی شتی نایابی تر، ھەم بۆ پەیدا کردنی مال و
 سامان بە بازرگانی، بۆ وەرزش و رابواردن و سەیران کردن لە دەریاکان دا ﴿وَلْيَلْكَرَنَّ﴾
 بەلکو بەھۆی ئەم نیعمەتانەو سوپاسی خۆی خۆتان بکەن، بەندەیی و گۆی رایەلی بۆ
 خۆی خۆتان بەجی بینن.

دوای باس کردنی دەریا بە تاییبەتی، ئینجا بەشیوەی گشتی باسی ئەو ھەموو شتە
 ئەفرموی: ﴿وَسَخَّرَ لَكُم مِّنَ الْبَحْرِ مَائًا شَاكِبًا﴾ ھەرچی وا لەناو ئاسمانەکان و ھەرچی
 وا لە زەوی دا کە بریتی یە لەو ھەموو ھیزو وزەو ئەو ھەموو نیعمەت و خێرو بیرو
 بەرەکەتە، ئەمانە ی ھەموو ژێر دەست کردوون سود و قازانجیان ھەیە بۆ ئادەمی و ھەموو
 پێویستی و کاروباری ژیا نیان پێک ئەھینی لەم زەوی یەدا و ئادەمیشتی فێر کردوووە
 رێنموونی کردوووە بۆ رینگای بەکارھێنانیان کە ئەمانە یشت ھەموو ھینی خوا خۆیەتی، بە تاک
 و تەنھا و لە لایەن خۆیەو بە فەزل و ئیحسانێ خۆیەتی بی ئەمە ی ھیچ کەس شایان و
 موستەحقێ ئەو بێت، ھیچ کەس ھیچ مافیکی بەسەر خواوە بێت.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾ قُلْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكَ تُرْجَعُونَ ﴿١٥﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَزَرَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾ وَءَاتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِّنَ الْأَمْرِ

﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بیگومان چهند دهلیل و نیشانهای برون و ناشکرا هه له هه مو شو شتانه دا بو شو که سانه ی که بیر نه که نه وه و تی فکرانیان هه یه له کرداری خوادا. بیگومان هه ر ییو ژیری یهک ساغ و تیرو تهاو بیت لهه هه مو هیزو وزه و دهست کرده نایابه خاوه ن یاسایه دا بهم ریکی و یهک کهوتن و یارمه تی دانه که هه یه له نیوانیان دا، هه مو ییو ژیری یهکی ساغ له بیر کردنه وه له مانه وه به گورجی نه روا بو باوهرو گهردن کهچی بو که سی که نه مانه ی دروست کردوه و دای هیناون.

نینجا فرمان نه دات به پیغمبر (ﷺ) که ته می نیمانداره کان بکات به می تبیعه تیان بهرز بیت و حه وسه له دار بن و چاپوشیان بیی دهریاری نظامی و نه زانی و قسه ی نارها و ناشیرین که رویان تی دهکات له لایه ن بی پروا کانه وه، چونکه نه مان نیمانیان هه یه که کانی هه مو خیرو بهر که تیکه و نه مان په یوهندی یان به په روه ردگاری خو یانه وه هه یه، بی پروا کان بی بهشن لهو نیعمه ته گهره و دوو چاری شتی بوون که هوی هه مو خراپه و بهد بهختی یه که له ههردو جیهان دا، کهواته هه قه نه مانه گوی نه دن بهو جوړه شتانه،

نه وه یشیان بو نه بی به هوی، نه جرو پاداشت لای خوا: ﴿قُلْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ﴾ نه ی پیغمبر بلی بهو که سانه ی نیمان و باوهریان هیناوه ببورن و چاپوشی بکه ن تا نهوانیش واک بکه ن دهریاری نهو که سانه ی نهوتو که باوهریان نی یه به هوی نه وه مهترسیان نی یه و به ته مای نه گبه تی و نه مات و روژه سه خته کان نین، که خوا نه یانه نیی بهسر دوژمنه کانی دا، گوی یان نه دهنی و لی یان گهرن بو خوا ﴿لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ بو ته می جهزای هه کومه لی بداته وه به گویره ی کرده وه یه که کردویانه، واته پاداشت و نه جری نیمانداره کان بداته وه لهسر چاپوشی و لی بورده که یان و توله ی

خراپه و تاوانی خراپه کاران و تاوانبارانیش بسینی لی یان. ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ. وَمَنْ

أَسَاءَ فَلِنَفْسِهِ﴾ هرکس سی کرده وی چاک بکات نهوه بؤخوی نهیکات، چونکه

سوود و قازانجی بؤ خویه تی، نادری به یه کیکی تر، هرکس خراپه بکات نهوه دژی نهفسی

خویه تی چونکه زیانه کی بؤ سر خویه تی، واته پاداشت و توله ی هه مو کرده ویه بؤ

خاوه ن کرده ویه، ئینجا هه موشتان بؤلای په رومردگارتان نهگه پرنه وه، له رژی دواپی

دا، هه مو تان به گویره ی کرده و تان رهفتارتان له گهل نه کری، بیگومان گروی ئاده می هه مو

کات پیویستی هیه به بیرو باومرئکی ئاسمانی بؤ نه می که هه مو کاروباری به وای جی

به جی بیت به گویره ی فرمان و بهرنامه ی خوا، چونکه ته نها بهرنامه ی خوا پاک و خاوینه له

هه مو له کیهک، جگه له وه هه مو یان پرن له نه زانی و نارده وایی و نارمزو کاری و کم و

کوپ، نه مه شتیکی روون و ئاشکرایه، چونکه ئاده می خوی ئاته واره، که واته

بهرنامه کیشی به گویره ی خویه تی، له بهر نه وه دانانی بهرنامه و رژیم و یاسا تایبه تی یه به

خواوه و قه ده غه یه له لایه ن خواوه بؤ هیچ که سیکی تر، به هوی نه وه و خوی گموره ی خاوه ن

رحم پیغه مبه رانی ره وانه کرد به درژیایی ته منی گروی ئاده می یه که له وای یه، بهر

به ده ست تا هات که یشته سر دواترین و گموره ترینی هه مووان پیغه مبه ران (ﷺ) و علیهم

الجمعین. له پینش ره وانه کردنی نه م دا کار به ده ستی و قیاده ی ئاده می له ژیر ئالای ئابین و

بهرنامه ی خوادا له ناو نه وه ی ئیسرائیلی دا بوو، ماوه یه کی دورو درژ، به لام له خویانیان

شیوان و له سنووری بهرنامه و ئابینه کی خوا بهرچوون، به هوی نه وه نه کار به ده ستی و

قیاده یان لی سه تراو درا به که سی که شایانی نه وه یه که حه زره تی محمده (ﷺ)، و مکو لیره دا

نه فمرومی: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ الْكِتَابَ وَالْمِزْنَ﴾ سویند به خوا کتیب و حوکه مرانی و

پیغه مبه رایه تیمان به خشی و دامان به نه ومانی ئیسرائیل، نه وه بوو ته ورات که شریعه تی

خوایه پی یان درا، پیغه مبه ری زوریشیان تیدا ره وانه کرا بؤ به میز کردن و چه سپاندنی نه و

شریعه تی خوا ﴿وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الْغَنِيِّ﴾ رزق و ریزی زورو زبه ندمان پیدان له و هه مو شه

حه لال و پاک و به له زه ته که له و لاته فهر پیت داره دا بوو که و له نیوان نیل و فورات دا

﴿وَمَضَّيْنَاهُمْ عَلَى الْمَلَكَيْنِ﴾ فازل و زیاده مان دان به سرگروی ئاده می چه رخی خویاندا. ﴿رَأَيْنَاهُم

يَنْتَبِثُونَ مِنَ الْأُمَمِ﴾ له کاروباری ئابین و شریعه ته که یان دا چه ند شتی روون و ئاشکرمان پی

دابوون هیچ گری و پیچ و په نایه کی تیدا نه بوو.

فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعِيًا يَنْهَهُنَّ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٧﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾

﴿فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ﴾ كهواته نارژاوه و دوو بهر هكي يه كه بوويان و پهيداين كرد له دينه كهيان دا له بهر نه زانين نه بوو، بهلكو به باشي هق و ناهه قيان نه زاني، چونكه وركو فهرموي: شتي روون و ناشكرايان پي درابوو، بهلكو دوو بهر هكي يه كهيان هر نه مه بوو كه نه فهرموي: ﴿بَعِيًا يَنْهَهُنَّ﴾ له بهر دوزمنايه تي و حساده تي نيواني خويان بوو، به هوي نه وهه كار به دهستي و قياده كهيان له زهوي دا دوايي هات و بو روژي دواييش ته نها لاي خوايه خوي نه زاني چون بريار نه دات له نيوانيان دا، وركو نه فهرموي: ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ بيگومان خوي تو بريار نه دات له نيوانيان دا له روژي دوايي دا لهو شته ي كه نارژاوه و دوو بهر هكي يان هه بوو تييدا، ئينجا خوي گهره كار به دهستي و جي نشيني بريار دا بو پينغه مبهريكي تازه به گويره ي بهرنامه و شريعه تيكي تازه ورك نه فهرموي: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ ئينجا له پاش نه وهكاني ئيسرائيل نه ي پينغه مبهر له كاروباري ثايننه وه تومان خستوته سهر ريگا و شريعه تيكي گهره ي به نرخ، كهواته شويني نهو شريعه ته بكه وه و په پره وي بكه و نه كه ويته شويني هه واو نارزه زوي كه سانتيكي نه وتو كه نه فام و نه زان، واته جگه له شريعه تي خوا شويني هيچ ريگه و بهرنامه يه كي تر مه كه وه، بيگومان هه موو ياسا و رژيم و بهرنامه يه كي تر بنه رهي له سهر لايه نگريري و نارزه زو و كارييه، نه وه يش دياره و كارو پيشه ي نه فام و نه زانه، هر شتي نه زان بكات نه بي نار هوايي و كه موكوپي هه بي، ته نها بهرنامه ي خوا بيگهره و بي له كه يه له هه موو نار هوايي و كه و كوپي يه ك، چونكه خوا خوي هه مووه و ناگادار يشه به سهر هه موو شتيك دا و هيچي لي و ن نابي، كهواته ريگاي ناده مي دوو ريگايه:

١- ريگا و شريعه تي خوا.

٢- ريگاي هه واو نارزه زوي نه فس.

نيت سئ يه م ني يه، چونكه هر كهس لايدا له ريگا و شريعه تي خوا نه يه وي هه واو نارزه زوي خوي بكات به ريگا و په پره وي كراوي خوي، كهواته جگه له شريعه تي خوا نه بي بگوتري جاهيليت، چونكه دانهر و داهينه رهكاني ناده مي يه كه پره له نه زاني، جگه له ديمه ن و ديوي دهر وه نيت ناگاي ني يه له هيچ شتيكي تر، مه كهر نهو كه سانه ي كه خوا

حالی کردون له هندی شت، جا بهم جوړه جاهیلیت نابری بهسر تاین و رنگای ماوه و چرخ و کاتیک تاییهتی دا، بهلکو له هموو کات و چرخیک دا جگه له شریعتی خوا هموو جاهیلیته، وهکو ژور له زانیانی تفسیر شو وشه بهو جوړه راهو تفسیر نهکهن، له تفسیری نایهتی: ﴿أَفَحُكْمَ الْجَهْلِ يَفْقَهُ﴾ دا له سورتهی ﴿المائدة﴾ دا بهیضاوی نهفرموی: ﴿وهي ملة متبعة الهوى﴾. واته جاهیلیت بریتی به له نایینی که شوین کهوتنی هموو نارمزوی نهفسه. له حدیسهموه هر نهوه وهر نهگیری: پیغمبر (ﷺ) فرموی به نبو زهر: ﴿إنك امرؤ فيك جاهلية﴾، قال: جاهلیه کفر او اسلام...؟ قال: بل جاهلیه کفر. کهواته هموو لادانی له شریعتی خوا هر پی نهگوتری جاهیلیت با له چرخي ئیسلامیش دا بیت، له لاین موسلمانانیشهو بیت. بیگومان نهوه شتیکی راسته و هیچ حق نی به جیگای هیچ سر لی کردنهوه و رهخنهیک بیت. چونکه هرچرخي له چرخهکانی ناهمی که پی نهگوتراوه جاهیلیت هر لهبر نهوه بووه که نایینی خوا لهناودا نهبووه، مبهست لهم لیکنلینهوه نهویه که روون ببیتهوه نه و شهیه: جاهیلیت له شرع دا ناوه بو لادان له تاین و شریعتی خواو پهیرهوی رنگاو بهرنامهیهکی تر، ئیتر له هر چرخ و کاتیک و زانیاری نهمی که نهو وشهیه کراوه به ناو بو کات و چرخي لهموو پیش که زانیاری و شارستانی تازه نهبووه، نهوه به گویرهوی باوی میژوو نووسهکانی تازهیه دواي هاتنی ئیستیعمار بو ولاتی ئیسلام، کهواته با ئینسانی موسلمان ناگای له دهمی خوئی بی لههر ولات و چرخیک دا نایینی ئیسلام پهیرهوی نهکرا وشهی جاهیلیتهی بو بهکاربینی با له زانیاری تازهدا گیشتبیت بهرترین پله وهکو ئیستای روسیاو نهمریکا. نهمه شتی نی به لایهنگیری یان گوترهکاری بیلین، چونکه نهو وشهیه بو گال و شوینی بهکار نهینری که جهوو نارهوایی و فرمانی ناپهسندی تیدا باو بیت و نهمایش شتیکی ناشکرایه نه دو دوهولهته که نهمرؤ پیشکوتوو ترن له پیش چاری هموو، بوون به هوئی زولم و نارهوایی هموو گوی زهوی، هموو به دهست پیلانی نهمانهوه گیریان خواردوه هرچی ناژاوه و کوشتار هیه همووی نهوان ناگرهکهی نهیننهوه، هرگیز ناشیانهوئی که بیکوژینهوه و هتا بیت ناگرهکهی بلنسه پی نهدن، لهگل نهمهدا، کاریکی وا بکهن ناژاوه لهرووی زهویدا نهمیني، کهواته نهوهی نهوانه تهنها جاهیلیت نی به، بهلکو نهوه درندهیشه.

¹ واته ترکه سیکي که جاهیلیت تیدا، نهویش وتی جاهیلیتهی کفر یان ئیسلام، نهویش فرموی: جاهیلیتهی کفر.

إِنَّهُمْ لَنُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾

لادان له شەریعتی خواو شوینکەوتنی ھەواو ئارەزووی ئادەمی تاوانیکی ئەوەندە گەورەیه‌خوای گەورە مەترسی ئەخاتە بەر پیڤەمبەر (ﷺ) و ئاگاداری ئەکاتەو بە خۆپاراستن لە لادان لە شەریعتی خوا، ئەفەرموی: ﴿إِنَّهُمْ لَنُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ﴾ شوینی ھەواو ئارەزووی نەزانەکان مەکەو، بێگومان ئەوانە هیچ سودیکت پی ناگەیهنن لە لایەن خواوە، ناتوانن بەرگری هیچ شتیکت لی بکەن کە خوا بیهوی بەسەرت بێنی، نەزانە زالمەکان لەناو خۆیان دا دۆست و یارمەتی دەری یەکتەن. خوا دۆست و یارمەتی دەری لە خوا ترسەکانە.

لەم فەرمودەو دوو شت وەرئەگیری:

۱- ھۆی فەرمان دان بە شوین کەوتنی ھەواي نەزانەکان، واتە شوینی ئارەزووی ئەوانە مەکەو، چونکە تۆ پەیوەندییت بەوانەو نی یە، کەسی شوینی ئەوان ئەکەوینت کە بەشدارییت سیفەتی ئەوان دا، ئەوانە زالم و کافرن. دۆست و یارمەتی دەری خۆیانن، چونکە زالم شوینی زالم ئەکەوینت، تۆی لە خواترس ئەبی شوینی فەرمانی خوا بکەوی، چونکە خوا دۆست و یارمەتی دەری لە خوا ترسانە.

۲- پیشانی ئەدا کە نابێ پشت بێستری بە کافران، چاوپروانی یارمەتی یان لی بکری با ئەوان درژی بەرژووەندی یەکتە بن، لەبەر خاتری پیڤەمبەر (ﷺ) چونکە ئەوانە ھەموو یەکیان ھەبە لەمەدا کە درژی نیسلامن، بەلام باکت ئەبی لە کۆمەلیان، چونکە خوا یارمەتی دەری لەخواترسانە.

ھەردوو یار دەرسێکی گرنکە بۆ ئەو کەسانە کە ئەیانەوی لەسەر رێبازی پیڤەمبەر (ﷺ) و بانگەواژەکی بپۆن و بلاوی پی بکەن، ئەبی ئاگادار بن کە هیچ کات خۆشەویستی و دۆستایەتی بەکار نەھێنن لەگەڵ دۆزمنەکانی خوادا، شوینی ئارەزوو ھەواي ئەوان نەکەون، پشتیان پی نەبەستن، چاوپروانی خێرو چاکەیان لیو نەکەن، بیم و ترسیش لە کۆمەلیان نەکەن، پشت ھەر بە خوا بێستن، لە ھەموو کاروباردا شوینی رێگەي خوا بکەون، بێگومان ھەر کۆمەلە ئیماندارێک بجولیتەو بە رێکی بە گوێرەي ئەو خالانەي کە باس کران، سەرکەوتوو ئەبن و یارمەتی دراو ئەبن لای خواوە.

هَذَا بَصِيرٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١٠﴾ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ أَجْرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ
يَجْمَعَهُمْ كَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءٌ نَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١١﴾
وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٢﴾

ئينجا پاش ټو به يانه گرنګه قورټان ټناسينئ و پيشاني ټدات به همدئ به
سيفه ټمکاني که مبهستي به يانه که ي به ميزتر ټبيت جينګر تر ټبيت له دل دا،
ټفهرموي: ﴿هَذَا بَصِيرٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ ټم قورټانه بريتي به له چمند
تيشکي روون و ناشکرا که رنگاي رزگاري و گهيشتن به ټامانچ پيشان ټدات بو ټاندميزاد،
ريټمونوي ټمکات له گومپايي و ون بوون، رحمت و نيعمه ټيکي گوره به له لايمن خواوه بو
که ساني باومړيکي به ميزيان هيه به ټاراموه، بيگومان دوو دلي يان بو ټو که سانه ي که به
شوئني باوهري وادا ټه گهرين به راستي، به راستي به شوين حق دا ټه گهرين، نايانه وي
دهمبازي و چنه بازي بکن.

ئينجا برياري جياوازي دهر ټمکات دهر ياري حالي تاوانباران و چاکان، بيژاري دهر
ټه بري دهر ياري به کساني ټو دوو ټاقمه له کاتيک دا که له ترازوي خوادا به کسان
نين و هاوتاي به ک نين. ټفهرموي: ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ أَجْرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَجْمَعَهُمْ كَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ سَوَاءٌ نَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾^١ نايا ټو که سانه ي که به دهست قست تاوان و خراپه کانيان
کردوه گومان وا ټه بن که ټيمه ټو تاوانبارانه وکه ټوانه يان لي ټه کين ټيمايان
هيناهو و کردهو چاکه کانيان کردهو، بهم جوړه ژيان و مردنيان وک به ک وابي؟! واته
هرچون له ژياني ټم جيهانه دا جياوازي ناخهينه نيوان چاک و خراپ، هر دوو لايان
ټه ژين، رزق و روزي و خوشي ټم جيهانه مان نه به ستوه به چاکي و خراپي به، نايا
به کساني زور بي جي به و جينګاي بيژاري به واته لهو جيهان دا جياوازي ټه خهينه نيوانيان،
شيوه ي ژياني هر دوو ټاقم لهو جيهان دا قورټان له چمند شوين دا باسي ټفهرموي. ټه گهر

^١ خلاف هيه له مبهست بهم ﴿م﴾ ه دوايي به دا، نايا هر دوو ټاقمي به کم يان هر دوو يو ټاقمي دوه به، يان
هر دوو يو هر دوه، هر جوړ بيگري مبهسته که هر به که که ټو دوو ټاقمه به کسان نين، به هموو جوړ ټو
مبهسته ټه گه يني، به لام دل زياتر يو ټوه ټرو که هر دوو يو هر دوو بيت.

به باشی بیر بکهینهوه له حالی نهم دور تاقمه لهم جیهانهیش دا به دیمهنی روت وەکو یهکن لهراسستی دا لیرهش ههر جیاوازی، چونکه چاکان خوای خوایان ئەناسن، دلایان یادی خوای تیدایه، لهبر ئەوه پڕ له ئارامه و ئەزانن: له کوینه هاتوون؟ بۆ کوئی ئەچن؟ ههول بۆچی ئەهه؟ بهرگهی ههموو خوشی و ناخوشی یهک ئەگرن، له خوشی دا له پەت بهره لا نابن و له ناخوشی دا دنیا یان لی نایهته یهک، ههول و تهقلایان بۆ کامهراشی خویشیانه و خهلی تریش، بهلام به پیچهوانه ی بی باومره تاوانبارهکان: ئەمان ئارامی روو ناکاته دلایان، چاوبرسین و ههرگیز تیر ناخون، بهرگری خوشی و ناخوشی ناگرن، نازانن له کوینه هاتوون؟ بۆ کوئی ئەچن، ههول و تهقلایان ههر بۆ چی بهچی کردنی ئارمەزووی نارهوای خوایانه، قورئان و حدیس واقع حالی ههر دوو تاقمی روون کردۆتهوه. ئای چەند شیرینه و پڕ به پریانە نهم نایهته: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ﴾^۱ خوای گهروه وەکو به شیوهی ئینکارو بیزاری نهم پرسیاره ی کرد لهو گومانه نارهوا، ئینجا بیزاری و ئینکارهکه بهمیزتر ئەکات، ئەفهرموئ: ﴿سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾^۲ نهم یهکسانیهی که تاوانباران بریاری ئەهه: عهجهب شتیکی خراپه و نارهوايه.

ئینجا بریاری جیاوازی نیوان نهم دور تاقمه بهمیزتر ئەکات بهم فهرموده: ﴿رَخَّلَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ يَلْقَىٰ﴾^۳ خوا ئاسمانهکان و زهوی دروست کردوه به حق و عدل، لهسهر حق و عدل دای رشتوون، واته ههموو کاروباریک ریک و راست و بهچی یه، کهواته نهبی جیاوازی بکری له نیوان چاکان و خراپان دا، تۆلهی زولم لی کراوان بسینری، چونکه ئەوه بهشیکه له عدل و راستی که بنههته بۆ ههموو بوونهومر. ﴿وَلْيُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ﴾^۴ خوا ئاسمانهکان و زهوی دروست کرد بههوی حق و بهدی هاتنی حق، بۆ ئەمهی ههموو نهفسی به گویره ی کردهوهی خو ی جەزاو پاداشت بدینتهوه ﴿وَمَنْ لَا يُظْلَمُونَ﴾^۵ بهو جۆره جەزاو پاداشت ئەدرینهوه و هیچ زولم و نارهوایی یان لی ناکری، به کهم کردنهوهی پاداشت، یان زیادنکردنی تۆلهیان، بهلکو خوای به رحم لوتفی وایه ههموو کات پاداشت به زیادهوه ئەداتهوه لای خواری بهدهقات، بهلام تۆله ههرگیز زیاد ناکات، ئیتر با سووکی بکات یان ههر نهیسینی له ئیمانداران.

^۱ نهم کهسانه ی که کافرن، راته بوین، ئەخۆن ئەتۆشن وەکو و لاخ و نازه، ولته بی مهیست و بی نامانجی نادهمی یانه، بی ناگان له ههموو شتیکی چاک، جگه له خوایان و تیرکرنی سکیان ئیتر هیچی تر نازانن.

أَفَرَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهُهُ هَوْنَهُ وَأَصْلَهُ اللَّهُ عَلَى عِلْرٍ وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ عَشْنَوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ

پاش نه‌می که فرمانی دا به پیغمبر (ﷺ) به شوین کهوتنی به‌نامه‌ی خواو
خوپاراستنی له شوین کهوتنی هواو نارمزوی نه‌زانه‌کان. نینجا باسی خراپی نه‌و که‌سانه
نه‌کات که شوینی هوا‌ی نه‌فسی خویان نه‌که‌ون، نه‌فهرموی: ﴿أَفَرَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهُهُ هَوْنَهُ﴾ هوا‌لم
بده‌ری نایا بینو‌ته نه‌و که‌سه‌ی که هواو نارمزوی خوی گیراوه به پهرستراوی خوی، به‌م
جوره شوینی نه‌که‌وی بی هیچ مله جه‌ری و سر لی کردنه‌ویه‌ک: هواو نارمزوی بؤ هر
باریک بروت، به شوینی دا نه‌روا، واته نه‌و که‌سه نمونه‌یه‌کی زؤد سه‌یرو جینگای
سرسورمانه که چون به‌و راده‌یه سمری لی تیک چوو له ناین و به‌نامه‌ی خوا لای داوه، که
شتیکی حق و دامه‌زراوه، نارمزوی دانه‌مزراوی ناره‌وای خوی ناو‌ته شوینی خواو
نه‌پهرستی، ﴿أَفَرَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهُهُ هَوْنَهُ وَأَصْلَهُ اللَّهُ عَلَى عِلْرٍ وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ عَشْنَوَةً﴾ به‌هوی
نه‌وه‌و خوایش نه‌و که‌سه‌ی گومرا کردوه، که زانیویه‌تی شایانی نه‌ویه، موری ناوه به‌سر
هیزی بیست و دلی داو پهرده‌ی هیناوه به‌سر چاوو هیزی بینینی دا، واته به‌رگری کردوه
له هه‌موو هست و قام و تیگه‌یشتنیک، که‌واته هیچ ته‌می و ناموزگاری یه نابیستی، بیر
ناکاته‌وه هرگیز له هیچ دلیل و به‌لگه‌یه، هیچ دروشمی ریگه‌ی راست نابینی، خوی گهره
ناده‌می به جورنکی تایبه‌تی دروست کردوه: هوی زانین و تیگه‌یشتنی پیداوه. هه‌موو حق
و ناحه‌قنکی بؤ روون کردوته‌وه به نیشانه‌و به‌لگه‌ی به‌هیزه‌وه، خواهیش و سر به‌ستی یه‌کی
داوه‌تی نه‌توانی کام ریگای بوی بیداته به‌ر. له‌گه‌ل نه‌مه‌دا کاتی به‌نده به‌خواهیش و
نارمزوی خوی ریگای چه‌وت و خراپی دایه به‌ر، پشتی کرده فرمانی خواو گوی نه‌دا
به‌و هه‌موو دلیل و نیشانه‌و ناموزگارییه، هرکات به‌نده به نارمزوی خوی وای کرد
له‌خوی نه‌و کاته شایانی نه‌وه نه‌بیت که خوا به‌دبه‌ختی بکات و قاری لی بگری و به‌رگری
بکات له‌هه‌موو هست و قام و تیگه‌یشتنی، که‌روکویروبی هوشی بکات له‌نابینی حق و ریگه‌ی
راست، واته به ته‌وای گومرای بکات ﴿فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ﴾ که‌واته که خوا به‌و جورده‌ی لی
کرد، نیت له پاش خوا کی هه‌یه ری‌نمونی نه‌و سر لی تیک چوو گومرا کراوه‌ی خوا بکات.

أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُم بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٣﴾ وَإِذَا نُنَادِيَنَّا يَاسِينَ مَا كَانَحُجَّتْهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَتُونَا بِبَيِّنَاتٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٤﴾ قُلِ اللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ

واته هیج کسئ تر نی یه چاومردانی هیج گهرا نه مویهک لهو کسانه ناکری: ﴿أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ دهی نایا بیرئ ناکمنوه بؤ نه مهی ناگاتان له خوتان بیئت، خوتان بیارینن له لادان له ناین و بهرنامه ی خوار شوین کهوتنی همای نهفستان که بهر جوړه هوی قارو خهشمی خواجه؟ واته بیر بکهمنوه با دوو چاری ئه بهر بهر ختی یه نه بن - خوا په نامان بدات - له قارو غهزمی خوی، آمین.

زور پیوسته بیرکردنوه له مرسته یه: ﴿اتَّخَذَ إِلَهُهُ مَوْتُهُ﴾ بز نه مهی بزانی که شوین کهوتنی جگه له بهرنامه و شمریعتی خوا همووی کوفره بت پرستی یه و گیرانی ئهو شتمیه به خواو پرستنی بؤ شوین کهوتووهکانی. نه مه شتی که ریگی هیج قسه و لیکنولینموی تیدانییه، نه مه تاقورشان بی پیچ و په ناله چهند شویندا نه فرموی: پیغه مبریش له چهند جاردا فرمویعتی... بریاری هموو زانا و پیشه واکانی موسلمانیشی له سره.

نینجا قسه یه کی نه نامانه ی بت پرستکهان نه مینیتته پیشه وه دمریاری مردن و ژیان و زیندو بوونه وه له گهل بهر بهرچ دانموی: ﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ﴾ ئهو بی بهر وایانه ئه لین: هیج ژیانکی تر نی یه جگه له ژیانی نه م جیهانه مان، نه مرین و نه ژین، واته چینیکمان نه مرئ و چینیککی تر دیته جی بؤ ژیان، هر بهر جوړه نه و او ئیتر ژیانی ترمان نابئ و زیندو نابینه وه، هیج شتیکی تر ئیمه نامرینی جگه له هاتن و رویشتنی چرخ و روژگار.

تا بهر جوړه کهوتنی و نه نامیه سرنجی ژیانیان نه من، چونکه ئه یان بینی به پیش چاویانه وه چینئ نه مرئ و چینیککی تر په یدا نه مینت، مردن شتیکی دیاری نه بو که به پیش

چاوهوه يهخهيان پى بگرى، بلكو هر نهوهيان نهيينى هم شهو روژو چرخه يهت و نهروا، لهپاش روښشتنى ماوهيك خلكى نهمرى لهبر نهوه چرخ و زهمانهيان داتكا به هوى مردن و نهمانيان. نهومنده كهودمن و تينهگهيشتوو بوون بيريان نهكردوه كه نهو گيانهيان له كوئوه بو نههات پاش نهوهى كه نههات، كى نهپردوه و لى ي نهسندوهو هاتنى مردن كهى رښميكي ههيه، بهم جوړه لهپاش روښشتنى ماوهيكى ديارى مردن بيت بو ههوهو يكي ههتا نهو گومانه بيهن، بلين: نهوهتا نهومنده كات رابورد بهسهر فلان دا نيت مرد، بلكو منال و پيرو گهنج و نهخوش و نهندروست و لاوازو قلمو وكمو يك مردن روويان تى نهكات بى ياسايك. كهواته زور نهزاني و نهقاميه گيپراني چرخ و روژگار به مريئهرى زيندووان، لهبر نهوه دهريارهيان نهفرموى: ﴿وَمَا لَكُمْ يَذِكُّكُمْ مِنْ عَلِيمٍ أَنْ تُمِ الْأَظْفَرُونَ﴾ نهوانه هيج جوړه زانينيكيان نى يه بهو قسهى كه نهيكهن، نهوانه هر گومان و خيالى رووتيان بوو دهريارهى قسهكيان، واته قسهكيان زور بى نرخه، شايانى نهوه نى يه هه نادهمى يك بيلى، چونكه هيج بهلگه و نيشانهيكى لهسهر نى يه، خوښيان له رووى زانين و باوهپى دلوه نايلين، دل دامهزاونين لهسهرى بلكو قسهيكى رووته و ديت به دهميان دا بههووى لاسايى و شوين كهوتنى كوئرهه نهقامانى گله پيشوهكانهوه. ﴿وَإِذَا نُفِخَ فِي سُنُبِكَ نَسْتَمِعُهُمْ كَسَطٍ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتَرَبُوا بِآيَاتِنَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ كاتى نايهتهكانى نيمه بخوينرتهوه بهسهرمان دا كه روون و ناشكران و پيچهوانه قسهكهى نهوان روون نهكهنوه نهوانه هيج بهلگه و دهليكيان نى يه جگه لهمه نهلين به پيغهمبرو نيماندارهكان: نهگهر نيوه راست نهكهن نهلين زيندوو بوونهوه ههيه و ژيانى تر نهبى جگه لهم ژيانى نيستا: نهگهر راست نهكهن دهى باوك و باپيره مردوهكانمان زيندوو بكهنهوه و بيان هيننهوه.

هم قسهو پهلهپيشيان هر له نهزاني و تينهگهيشتنهويه، چونكه نهيان نهزاني مهبهست و حيكمهت له ژيانى هم دونيا و زيندوو بوونهوهى دواى مردن و روژى دوايى چى يه؟. نهيان زانپوه كه ژيانى هم دنيا ههليكه خوا داويهتى به بندهكانى بو كردهوه و تاقى كردهوهيان لهوهى خوا خستويهتپه ژير دهستيان، له پاش نهوه نهيانمريئى لهو كاتهى كه

بە گۆيرەى حېكمەت و زانىنى خۇى بۆى ديارىى كردون، ئىنجا زىندوويان ئەكاتمە بۆ
 پرسىار و موخاسەبەيان لەسەر كردهومكانى ژيانى ئىستا، بۆ روون بوونەمەى سەرئەنجام و
 بەرهمەى تاقى كردنەمەكان. كەواتە هېچ حېكمەت و مەبەستىك نى يە لە هېنانەمەكان بۆ.
 ئەم دنيا، خواىش ئىشى بۆ حېكمەت ناكات.

وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُنْفِخُ بِخَسَرٍ

الْمُطْلُوعِ ﴿٦٧﴾ وَرَرَى كُلُّ أُمَّةٍ جَائِعَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا

﴿وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ به لأم نژدهی نادمی نمران بهوی نوموه شو لک بی جی یانه دیت به دهمیان دا، دم نمکوتن لهشتی نارها. پاش نهوی باسی تواناو قوسرمتی کرد بهسر زیندوو کردنهردا به تایبتهی، اینجا به شیوهی گشتی باسی نهفرموی: ﴿رَلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ تنها تایبتهی به به خواوه هر بو خوایه و مولکی ناسمانهکان و زهوی، شو خاومنی ههموو و کاروباری ههموو بهدست شه، کهواته هرچونی له یهکم جاروه دروستی کردوون ههموها نهتوانیت هرکس و هرچی وا له نیوانیان دا نهیان هیل و دوبارهیان بکاتهوه.

اینجا شیوهیهک پیشان نهدات له شیوه سامناکهکانی شو رژی که بی برواکان گومانیان همیه تییدا، نهفرموی: ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُنْفِخُ بِخَسَرٍ الْمُطْلُوعِ * وَرَرَى كُلُّ أُمَّةٍ جَائِعَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا﴾ نهوانی لهم جیهانهدا لهسر شتی نارهاو بهتال و ناحقن، واته پیچهوانه ی ناین و بهرنامه ی خوان، نهوانه ههموو خهساره تمند رمنجهون لهو رژدهدا که قیامت هلهنسی و کاتی دیاریی کراو دیته پیشهوه بو پرسیارو حیساب، لهو رژدهدا ههموو نوممت و گلی نهبینی، کومل کومل کهوتوون بهسر نهژنودا له حهیهت دا، ههموو گهل و نوممهتیک بانگ نهکری بولای دهفتتری کردوهکانی.

له یهکم جاروه پیشهکی پاشه رژی نهوانه باس نهکات که لهم دنیا باوهریان نبوو به رژی دواپی، نهجار با بهباشی به گویره ی وشهکان، بیر بکهینهوه لهو رژده سهخته که شو ههموو تاقم و چینه ی تییدا کو نهبیتوه به درژیای ماوهی پهیدا بوونی نادمی تا کوتایی هاتنی لهسر شم زهوی یهدا، شو ههموو کو بکرینهوه لهیک مهیدان داو ههموو له حهیهت دا خوی بو نهگیری به پیوه و بکوی بهسر نهژنودا به چاوی فرمیسکاری و لیوی وشکی بار گرتوو مهناسی تهنگ و دله لهزدهوه، چاوهروانی محکمو پرسیارن له پیش دادگای خوی گهردهدا، نا نومیدی له ههموو شتی جگه له رهحمی خوا نهویش بهوی نیمان و کردوهی چاکوه که لهم دنیا دا کراوه.

الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ
 ﴿٢٩﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿٣٠﴾
 وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ ءَايَتِي تُلَىٰ عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنتُمْ قَوْمًا تُجْرِمُونَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ
 حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُمْ مَا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ إِنَّا نَبْظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُتَّبِعِينَ ﴿٣٢﴾

با زود به باشی بیر بکهینه ره لهم هه موو شیوه سامناکانه ی رۆژی دواپی یه که قورئان ناو
 به ناو نهیهینه پيش چاومان، به لکو به ئیزنی خوا هلی ژبانی ثم جیهانه له هست
 خویمان دهرنه کهین، قهلقان ۱ تویشوی تیدا هه لگرن بو چاره سریمان لهو رۆژه سهخته دا.
 ئینجا له لایه ن خواوه نه گوتری بهو کۆمه له که ترس و سام چوار دهوری داوون: ﴿الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا
 كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ * هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿﴾ نه مرۆ سزاو پاداشتی نهوی
 که له دنیا دا کردووتانه نه درینه وه، تۆ له و سزای نهوانه تان لی ئه سینری، واته به گویره ی
 کردموه کانتان ره فترتان له گهل نه کری، نه مه ی که بانگ نه کرین بۆلای، ده فته رو په راوی
 ئیمه یه که کردموه کانی ئیوه ی تیدا نوو سراوه ته وه، له سهرتان نهوی و شایه تیتان لی نه دات
 به حه قیانه ت و راستی بی که م و زیاد. بیگو مان ئیمه فرمانمان داوه به مه لائیکه نهوی
 کردووتانه بینووسنه وه تیدا، که واته روون نه بیته وه بۆیان که هیچ شتیک له بیر نه چوه،
 چونکه خوایه که هیچی لی ون نابی، فرمانی داوه که هه موو کردموه یه ک بنوسی.

له پیشه وه به کورتی نه فرموی: نه مرۆ به گویره ی کردموه کانتان ره فترتان له گهل
 نه کری، نهوا لی ره دا هه ندی به دریزی روونی نه کاته وه: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
 فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ﴾ ئینجا نهوانه ی که له دنیا دا ئیمانیا ن هینا وه به وه ی
 پیغه مبه ره کانیان، کردموه چاکه کانیشیان به جی هینا وه، نهوانه له پاداشت دا

پەروەردىگارىيان ئەيانخاتە ئاۋ رەھىمەتى خۇي ۋاتە بەمەشت، ئا ئەۋىيە گەيشتن بە ئامانجى
ئاشكرا، چونكە ھىچ جۆرە لەكەۋ تەمۈ لىلى تىدا نى يە، رىزگار بوون لە چاۋەپروانى ۋ دلە
لەرزەي ئەۋ رۇژە.

بە گورجى باسەكەيان ئەبىرەتەۋە سوۋك ۋ ئاسان بۇ ئەمەي پىشانى بدات ھىچ گىرو
گرفتىكىيان نى يە، بە ئاسانى ئەگەن بە ئاۋات ۋ ئامانجى خۇيان. بەلام كۆمەلى تاۋانباران بە
جۇرىكى تر پىشان ئەدات، تانەۋ تەشەر لىدان ۋ ئابروۋ بردن ۋ تەرىق كىردنەۋە بەۋەي كە
قسەۋ كىردەۋە خراپەكانيان ئەدەتەۋە بە ئاۋچاۋانىيان دا، ئەفەرمۇي: ﴿رَأَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ
أَيَّتِي تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ فَاشْكُرْتُمْ وَكُنتُمْ قَوْمًا تُجْرِمُونَ * وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُمْ مَا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ إِنْ نَظُنُّ
إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُتَّبِعِينَ﴾ ئەۋانەي كە لە دىيادا باۋەپريان ئەھىناۋە بە پىغەمبەران ۋ ئەۋ
ئايىنەي كە خوا ئارەۋىيەتى، ئەۋانە پى يان ئەگوتىرى لە لايەن خواۋە: ئايا پىغەمبەرەكانى
من ئەمەللە لاتان؟ ئىنجا ئايەتەكانى مىقتان بەسەردا ئەخوينرايەۋە؟

لەپاش ئەۋە ئىۋە خۇتان بە گەۋرەتر ئەزانى لەۋەي كە ئىيمان ۋ باۋەپ بەيىن ۋ مل كەچ بن
بۇ فەرمانى خوا، ئىۋە گەل ۋ كۆمەلىك بوون تاۋانبارو دەقتان گرتىۋو بە خراپە ۋ تاۋان
كىردنەۋە، كاتى ئامۇزگارى بىكرانايە ۋ پىتان بگوترايە: بىگومان بەلىنى خوا راستەۋ ئەۋەي
بەلىنى پىداۋە دىتە جى، رۇژى دوايى ھەقەۋ ھىچ گومانى تىدا نى يە، ئىۋە بە سەر سوپەمان
ۋ لاقرتى يەۋە ئەتان گوت: ئىمە نازانن رۇژى دوايى چى يە؟!

ئىمە لەۋ بابەتەۋە جگە لە گومانىكى روت ھىچى ترمان نى يە، ئىمە بۇمان روون
نەبۋەتەۋە ئەۋەي ئىۋە ئەيلىن، ۋاتە ئىۋە لە دىيادا بەر جۆرە بوون ئەي ئىستا چۇن؟
ئىستا بۇتان روون بوۋەتەۋە كە ئەۋەي پىتان ئەگوترا راست بو؟

وَبَدَأَ لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٢٣﴾ وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنْسِفُكُمْ كَمَا نَسِفْنَا لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا وَمَأْوَاكُمْ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٤﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ أَخَذُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حُزُوا وَعَزَّكَوْهُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَأَلْيَوْمَ لَا يُخْرِجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْمَعُونَ ﴿٢٥﴾ لِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٦﴾ وَلَهُ الْكِبَرِيَاءُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

بەلێ باش بۆیان روون و ناشکرا ئەبێ: ﴿وَبَدَأَ لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾
 دەرئەکەوی و ناشکرا ئەبێ بۆیان ئەو کردەوه خراپانەى که کردبوویانە لە دنیا دا و بە چاکیان
 ئەزانى. خراپى ئەو تۆلە و سزایانە ئەچەژن و بەچار ئەیبینن، دەوریان ئەدا تۆلەى ئەوهى
 لاقرتێ یان پێ ئەکرد.

دووبارە ئەگەر ئەتەوه سەریان بە رەزێل کردن و ئابوو بردن و ئانومێد کردنیان ئەفەرەوی:
 ﴿وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنْسِفُكُمْ كَمَا نَسِفْنَا لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا وَمَأْوَاكُمْ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ * ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ أَخَذُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حُزُوا وَعَزَّكَوْهُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا﴾ ئەگەرتێ پێ یان: ئەمەو هیچ موبالائەتان پێ ناکەین، هیچ گوێتان پێ نادەین،
 لیقان ئاپرسینەوه وەک لەمێر چوو، هەرچۆنێ ئێوه لە دنیا دا بیری ئەم رۆژەو دوچار بوونی
 ئەم رۆژەتان نەئەکردەوه، هیچ گوێتان لێ ی ئەبوو، خۆتان بۆ ئەمادە نەکرد. شوێن و ماواتان
 هەر ئاگەرە بەس، هیچ یارمەتێ دەرئەکتان ن یە رزگارتان کات لەو ئاگەرە ئەو عەزەبە
 سەختەتان بەهۆی ئەمەوهیە که ئێوه لە دنیا دا نایەتەکانی خواتان کردبوو بە شتیکی گالته و
 لاقرتیتان پێ ئەکردن.

ژیانی دنیا مەلێخەلەتەندبوون، هەر بۆ ئەو هەولتان ئەدا و لاتان وابوو جگە لەوه ژیاى
 تر نابێ، ئا بەو جۆرە سزای دەررونیشیان ئەسێ - خوا پەنامان بدات - . ئینجا باسی ئەم
 کۆمەڵەبەدبەختە عاقیبەت شەرەداوی ئەمەینێ، بە چارەدانی دواترین پاشەرۆژیان، ئەفەرەوی:
 ﴿فَالْيَوْمَ لَا يُخْرِجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْمَعُونَ﴾ ئەمەو ئەوانە وان لە ئاگەردا و ئێتر داوايان لێ ناکرێ که

ھەملى ئەرە بىدەن خوا لەخۇيان رازى بىكەن. چونكە كاتى ئەرە تىپەرى، ئەرە ھەلى بىر تازە لەدەست دەرچوو، لە دىيادا ئەرە ئەكرا، خوا پەنامان بدات بە رەھىمى خۇي و يارمەتيمان بدات ئەم ھەلەمان لەدەست دەرەنەچىت. آمىن.

باوى قورئان وايە مژدە بە كۆمەلى چاكانى راستەقىنە ئەدات، ئەوانەى ۱۱ خواترسن و لە تاوانە گەورەكان خۇيان ئەپارىزن، كرىمەو چاكەكان بەجى ئەمىنن.

ھەپەشە لە كافران ئەكات، كەواتە ئىماندارى گوناھكار نە ئەوئەندە پىاوە شايان مژدە بىت، نە ئەوئەندەش تاوانبارە كە بە تايبەتى ھەمەشەى لى بكات. بىگومان ئەملى بەمەشت تەنھا ئەوانە نىن كە مژدە پى دراون، بەلكو دوو تاقىمى تىرىش ھەن:

۱- ئەوانەى كە تەكلىفى شەرىعيان لەسەر نى يە، وەك: شىت و منداڵ ۱۱ ئەوانەى دەنگو باسى ئايىنى خويان پى نەگەيشتبى، ئىتر لەھەر چەرخىك دا ببى، ئەمانە بى عەزاب نەخرىنە بەمەشت.

۲- ئەو گوناھبارانەى ۱۱ بە ئىمانى رىك ۱۱ راستەو ئەمرن، ئەمانەيش پاشەرۇژيان ھەر بەمەشتە، ئىتر با پاش عەزاب دان بىت.

ئىنجا لە پاش ديارى كىردنى پاشەرۇژى ئەو دوو كۆمەلە، سۆرەتەكە دواى ئەمىنى بە ھەمدو سوپاس بۇ خاويەك كە تاك و تەنھايە و گەورەى ھەر بۇ ئەرە زالە بەسەر ھەموو شتىك دا، ئەفەرموى: ﴿لِلّٰهِ الْمُلْكُ رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَرَبِّ الْاَرْضِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ * وَلَهُ الْكِبَرِیَّاءُ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِیْزُ الْحَكِیْمُ﴾ ئىنجا ھەموو سوپاس و سەنایەك تەنھا تايبەتى يە بە خواوە ھەر بۇ ئەو ئەگەپتەو. ئەو خاويەى كە پەرەردگارى ھەموو ئاسمانەكان و پەرەردگارى زەوى يە، پەرەردگارى ھەموو جۆرەعالەمەكانە، دەسلەت و گەورەى لەھەموو ئاسمانەكان و زەویداھەرىق ئەرە ھەر ئەو زالە بەسەر ھەموو شتىك دا، ھەموو كاروبارى بەجى يەو پر لە مەسلەحەتە.

تەفسىرى قورئانى پىرۆز

جزمى ۲۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حَمْدٌ ۱ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ۲ مَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ
وَأَجَلٍ مُّسَمًّى

سوره نسی (الأحقاف) مه ککبی بیو ۲۵ نایه نه

بسم الله الرحمن الرحيم

نهم سورته زور به گرنگی له سی شت نه دوی، که نهم نایینه گشتی یه هتا هتایی
یهی نیسلامه له سریان دامرزاده، هه مو ناداب و رژی و بریاره کانی به دهوری نهم سیاندها
نه خولیتوه، هه مو شتی به ستراوه پی یانهوه، نهم سی شتهش بریتین له:

۱- باومر به تاك و ته نیایی خوا.

۲- باومر به پیغه مبریتی حمزرتی محمد (ﷺ).

۳- باومر به رژی دواپی و پرسیارو توله و پاداشتی کردموه کانی نهم دنیا یه.

لهه مو رنگایه کی گونجاوموه نهم مهبستانه نه بات به ناو دل و دهروون دا، له چند
بارو روویه کوه پیشانیان نه دات و به میزو دامرزوایان نه کات به چند به لگه و نیشانه یه کی
بوونه دهوری و دهروونی و میژوویی، چند شیویه یه کی رژی دواپی نه خاته پیش چاو بو
نهمی دل په یومندی خوی به میژ بکات و هه ولدان بو نهو رژه بکات به مهبستی
راسته قینه ی خوی، دل نه گپری به ناوچه کانی ناسمان و زهوی دا، به جوژی نه بکات به
پهراویک که حقی بو روون بکاتهوه، وکو قورئان پهراویکه که هه مو شتیکی پیوستی بو
روون نه کاتهوه، نه مانه هه مو پیک نه مینی بهو تهرزه قورئانی یه بی وینه یه. جابه پشتیوانی

خواده ست پی نه که مین، خوی گه وره نه فرموی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ "حَمْدٌ" تَنْزِيلُ
الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿ هیتانه خوارموه ی نهم کتیبه که قورئانه له ناسمانه وه و هجه و هجه
له لایه ن خوی که که ناوی ﴿الله﴾ یه، زاله به سهر هه مو شتیکی دا، هیچ که س ناتوانی ده ست
بخاته کارو فرمانیه وه، هه مو کارو کردموه و بریاری به جی یه و پر له به رژه موندی و
حیکمه ته، که واته کتیبیکی بی له که و بی وینه یه.

ئەم مەبەستە چەند جار لە سورەتێك دا ئەیفەرموینتەو بۆ ئەمەى هەموو جارى دل بیدار
بكاتەو بە گەورەى و گەرنكى قورئان، كە گەورەترین بەهرەى خواىە، يەكەم سەرچاوەیە بۆ
ئەم ئایین و شەریعەتە گشتى یە هەتا هەتایى یە.

خوای گەورە دوو پەراوى روون کراوەى خستووە پێش چاومان بۆ ئەوێ خۆى بناسین
و رنگەى ئەو بەدەینە بەر:

یەكەم: قورئان كە ئەمەى ئەیفەرموینتەو.

دووم: ئەم بوونەومرە گەورەى كە وا بە پێش چاومانەو لى ی وورد ئەبینەو
تەماشای ئەكەین.

ئەم دووانە هەردووکیان شایەتى ئەدەن لەسەر زانین و توانا و حیکمەتى خوا، لەسەر
ئەمەى كە هەموو کاروفەرمانى بە فەرەهەم هێنان و بێبارى ئەو و هیچى لە خۆپایى نى یە و
هەموو شتى لەبەر مەبەستێكى رێك و راستە، پەراوى بوونەومر شایەتە لەسەر راستى قورئان
لەو هەموو بەلێن و مژدە و هەرشانەى كە ئەيكات. كەواتە پەيوەندى یەكی زۆر بەهێز هەى
لە نێوان ئەم دوو پەراوەدا، جا بەو بۆنەىو لە زۆر شوێن دا لە قورئان دا باسى بوونەومر
ئەهێنى بەدواى باسى قورئان دا، یەكی لەو شوێنانە ئێرەى، كە لە پاش باسى قورئان
ئەفەرموى: ﴿خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَالْحَقِّ مُسَيِّئًا﴾ ئاسمانەكان و زەوى و هەرچى لە
نێوانیان دایە دروستمان نەكردووە بە دروست كردنى ئەبى كە جگە لە راستى و حەق هیچى
ترى لەگەڵ دا نى یە، واتە دروست كردنیان لە خۆپایى نى یە، بى سود و بى مەبەستێكى
گەرنكى نى یە، بەلكو لەبەر پێك هێنانى هەموو شتىكە كە هەق و راستە و بەجێ یە و پەرە لە
بەرژەوێندى، عەدل و حیکمەت داواى ئەكات، ئەویش بریتى یە لە ناسین و گوى رايەلى
پەروەردگارو بەدى هاتنى بەرەمەى سیفەتى دادپەروەرى و حیکمەتى خوا، كە ئەویش
بەو ئەبیت چاكان و تاوانباران جیا بكۆنەو، هەریكە پاشەروژى رێك و پێكى خۆیانیان
بۆ فەرەهەم بهێنرى. كەواتە ئەم بوونەومرە بۆ ئەمە دروست نەكراوە كە ئەم رێمەى ئیستای
نەپراوە بێت هەتا هەتایە، بەلكو هەر بۆ ماوەیەكى دیارى كراوە، كە هەتا كاتى هاتنى روژى
دواى یە كە قورئان ئەو هەموو ترس و سامەى چەند جار باس ئەفەرموى، بەندەكانى خوای
پى ئەترسینى، ئیمانداران بەو ترساندە سود وەرئەگرن.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُذِرُوا مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ

الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ

خویان بهرگری نه‌کهن له تاوان کردن به‌لام ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُذِرُوا مُعْرِضُونَ﴾ که‌سانیک که کافرن - واته نه‌وانه‌ی هرگیز نیمان ناهینن - نه‌وانه باکیان نی به لهو ترساندنه و سزای نهو روزه که نه‌ترسینرین پی‌ی، پشتی تی نه‌کهن و روو وهرگیزن لی ی. نهو په‌راوه‌ی که نه‌خیوینینه‌و به‌کم مبه‌ستی داپشتن و جیگیر کردنی باوهره به تاک و ته‌نیایی خواو په‌رومردگاریتی نهو بۆ هه‌موو، په‌راوی بوونه‌ومریش شایه‌تی نه‌دات له‌سهر نه‌وه که نه‌م باوهره راسته و جگه له‌وه ناگونجی به‌هیچ جور، هه‌رکس پی به‌ش نه‌بی له ژیری و تیگه‌یشتن نهو شایه‌تی به‌ی به‌لاوه زور په‌سه‌نده. که‌واته جیگای سه‌رسوپمانه که خه‌لکی جگه له‌خوا په‌رستراوی تر بریار نه‌دهن، چونکه نهو په‌رستراوانی تره نه‌بی چی بن؟ چی یان به‌سهر بیت؟ چی یان به‌دهسته؟ چی یان داهینابی؟ نایا به‌شداری یان له چ شتیکی نه‌م بوونه‌ومردها کردووه؟ وه‌کو ته‌می پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌کات که بهو جوره بکو‌لیتیه‌وه له‌گه‌ل نهو سه‌ر لی تیک چوواندها که به ناحق و بی جی نهو په‌رستراوانه بریار نه‌دهن، نه‌وه‌ش به‌م ره‌نگه شایه‌تی به راسته‌که‌ی بوونه‌ومریان بخاته پیش چاو که ده‌ست نادا بۆ هیچ ره‌خنه و قسه و باسی، مه‌گر به‌کی بی‌موی هر له خویمه‌وه ده‌مبازی بکات، نه‌فهرموی: ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ نه‌ی پیغه‌مبه‌ر بهو بت په‌رستانه بلی: هه‌والم بده‌نی له بابته نهو شتانه‌ی که نیوه هاواریان لی نه‌کهن و نه‌یانپه‌رستی جگه له خوا، ﴿إِنْ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ﴾ پیشانم بدهن نایا نه‌وانه چ به‌ش و پارچه‌یه‌کیان زه‌وی دروست کردووه، واته که‌سی شایانی په‌رستنه که بتوانی شت دروست بکات، بی‌گومان هیچ که‌سی نی به که بلی نهو بتانه هیچ به‌ش و پارچه‌یه‌کیان له زه‌وی دروست کردووه، یان شتیکیان له زه‌وی دا دروست کردووه، ته‌نانه‌ت نه‌وانه‌یش که جن یان مه‌لانیکه نه‌په‌رستن قسه‌ی وا نا‌کهن، ناتوان شتی وا بلین، چونکه راست و ژیری نه‌چن به‌گزیان داو پیا‌یان دا هه‌له‌نه‌شاخین. نه‌وه زه‌وی هیچ، ﴿إِنَّمَا لَكُمْ فِي السَّمَوَاتِ﴾ نه‌ی نایا هیچ به‌شداری به هیه بۆ نه‌وانه له دروست کردنی ناسمانه‌کان دا، واته وه‌کو سه‌ریه‌خو هیچ ناتوان، نایا هاوبه‌ش و به‌شداری یان هیه، یان ده‌سه‌لات و توانا و خاوه‌نی به‌کیان هیه؟ بی‌گومان هه‌موو عاقلی نه‌لی نه‌خیر، به‌هیچ جور نه به‌شداری یان هیه و نه ده‌سه‌لات و توانا له ناسمان دا.

اَتُؤْتِي بِكِتَابٍ مِّن قَبْلِ هٰذَا اَوْ اَتُرَفَّرُ مِّنْ عَلَیْهِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِیْنَ ﴿١﴾ وَمَنْ اَصْلُ مِّنْ
يَدْعُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ لَا یَسْتَجِیْبُ لَهُ اِلَّا یَوْمَ الْقِیَمَةِ وَهُمْ عَن دُعٰیهِمْ غٰفِلُوْنَ ﴿٥﴾ وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ
كَانُوْا لَھُمْ اَعْدَآءٌ وَكَانُوْا بِعٰدَتِهِمْ كٰفِرِیْنَ ﴿٦﴾

ئینجا رینگه ئهگریئت له کهسانی که ئهوهنده نهغام بن گومانی ئهوا ئاوهوا ببهن، یان له
خۆوه بئ بهلگه و نیشانهیهک باوهریان به بت پهستی ههیه، رینگایان لی ئهپهیتهوه، بهمه
داوای دهلیل و بهلگه یان لی ئهکات، دهلیل و بهلگه ی بیستن له ئایینهکانی خوا له مهویش،
یان دهلیل و بهلگه ی عقلی و ژیری، ئهفهرموئ: ﴿اَتُؤْتِي بِكِتَابٍ مِّن قَبْلِ هٰذَا اَوْ اَتُرَفَّرُ مِّنْ عَلَیْهِ اِنْ
كُنْتُمْ صٰدِقِیْنَ﴾ ئهگهر لهم داواو قسه تان دا راست ئهکهن دهی دهلیل و بهلگه ی لهسر
بیننهوه، بهم جوړه کتیبیکم بۆ بینن له پیش ئهه قورئانهوه هاتیبئت لای خواوه که رهوای ئهه
باوهړه ی ئیوهی دابی، یان شتی که مایینهوه و دهستکهوتتان بوو بیت له عیلم و زانیی گهل
نوممهته پینشووهکان، واته بهلگه یهکی عقلی رینگ و پینکی ئهوانتان به دهستوه بیت لهسر
راستی باوهړه که تان، دیارو زانراوه که هه موو پهراوهکانی خوا رینگ له گهل ئهوهی قورئان
ئیهفهرموئ، هه موو زانا عاقلی لهه و پیش هه موو یهک باوهړو یهک قسه ن: که خوا تاک
ته نیایه، هاو بهش و وینه ی له هیه شتی دا نییه. ئا بهم شیوه حه کیمانه قورئان له گهل بت
په رستهکان دا ئهکولیتهوه بۆ روون کردنهوهی ئا پهروای ییو باوهړه که یان، ئا بهم جوړه بهرو
دوایان لی ئهگری، هیه ماوهی تهکو جیمیان ناهیلی.

هه بهوه کوئیای یان لی ناهینی بهلکو دیته سه نهفسی بهتکان، روونی ئهکاتهوه که به
هیه جوړ دهست نادهن بۆ ئه مهی سوودیکیان لی وهریگری، کهاته ئهوپه ی گوپرای و
سه لی تیک چوونه، ئهه باری ئهوانی لهسر، ئهفهرموئ: ﴿وَمَنْ اَصْلُ مِّنْ یَدْعُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ لَا
یَسْتَجِیْبُ لَهُ اِلَّا یَوْمَ الْقِیَمَةِ وَهُمْ عَن دُعٰیهِمْ غٰفِلُوْنَ * وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوْا لَھُمْ اَعْدَآءٌ وَكَانُوْا بِعٰدَتِهِمْ كٰفِرِیْنَ﴾ ئای کی
ههیه گوپرا تر بیت لهو کهسه ی که هاوار بکات له کهسی، جگه له خوا کهسی بهرستی که
تا روژی دوایی به هیه جوړیک نایه به هاوارو لالهیهوه لی ی وهرناگری؟ ئهه په رستراوه
هاوار لی کراوانه بی ئاگان له لالهو په رسته که یان تا روژی دوایی، لهه جیهانده بهو جوړهن،
کاتی که روژی دوایی دیت ئا ده میزاد کوئهگریتهوه ئهبن به دوزنیان و بهخه ی خوینیان

لیٰ هه‌لنه‌ته‌کینن، دان نانین به پهرسته‌که‌یان دا، واته له دنیا‌دا هیچ سوودیکیان لیٰ وەرناگرن، له رۆژی دوا‌یی دا وه‌ک سوودیان نی به زیانیان پیٰ ته‌گه‌یه‌نن، که‌واته هیچ که‌س گومرا ترو سهر لیٰ شیواو تر نی به له‌و که‌سه‌ی که جگه له‌خوا که‌سیک یان شتیکی تر نه‌پهرستی و هاواری لیٰ نه‌کات.

بت پهرسته‌کان هه‌ندیکیان دارو به‌ردیان نه‌پهرست، له‌به‌ر زاتی خو‌یان یان له‌به‌ر نه‌وه به وینه‌و هه‌یکه‌لی مه‌لائیکه‌یان دا‌هه‌نان، هه‌ندیکی تر به‌کسهر له ریه‌و مه‌لائیکه‌یان نه‌پهرست، یان جن و شه‌یاتین، نه‌مانه هه‌چیان نا‌چن به هاواری هاوار کارانه‌وه: نه‌وه‌ی بیٰ گیانه‌ نا‌شکرایه، نه‌وانه‌ی که زیندوون به‌نده‌یه‌کی مل که‌چن، خه‌ریکی خو‌یانن، نایان په‌رژینه سهر که‌س، له توانایشیان دا نی به، چونکه به هاوارمه‌و چون به شیوه‌ی نه‌ینی تایه‌تی به به‌خواوه وه‌کو له سوره‌تی ﴿النمل﴾ دا نه‌فه‌رموی: ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْنُفُ السُّوءَ وَيَجْمَعُ لَكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَءَلَهُمْ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَّا نَذْكَرُونَ﴾ زیاد له‌وه مه‌لائیکه هه‌رگیز نا‌چن به هاواری دژه‌منی خواوه، شه‌یتانیش جگه له هه‌ول دانی سهر لیٰ تیک دان و گومرا کردن هیچ شتیکی تر نا‌کات.

بت پهرستی وه‌نه‌بیٰ هه‌ر بریتی بیٚت له‌و جو‌رانه‌ی که له کاتی ها‌ته‌ه‌و خواره‌وه‌ی قورنان دا باو بووه، به‌لکو بت پهرستی ۱ هاوبه‌ش بوٰ خوا به‌ریار دان چهند شیوه‌ی تریشی هه‌یه، به‌لام وه‌کو نه‌وه‌ی نه‌و کاته نین ۲ باو بووه، نه‌م جو‌رو شیوا‌نه‌ی تر ۳ شا‌راوه‌ن، زۆر که‌س دوو‌چاری بوون و نه‌بن و هه‌ستی پیٰ نا‌که‌ن، نه‌م به‌شه‌یان دوو‌باره دوو به‌شه: به‌شیکیان خه‌لکی پیٰ کافر نه‌بن، نه‌وه‌یش بریتی به له ره‌زامه‌ندی ۴ باوه‌ر کردن به به‌رنامه‌و رژی‌م ۵ یاسایه‌کی تر جگه له‌وه‌ی پی‌غه‌مبه‌رمان (ﷺ) هه‌ناویه‌تی، نه‌و به‌شه‌که‌ی تریان نا‌گاته نه‌و رانه‌یه، نه‌وه‌یش بریتی به له ترسان له جگه له‌خوا، ئومید و چاوه‌پوانی خیر و چاکه لیٰ ی، هه‌روه‌ها ریا کردن و روپامایی له کره‌مه‌ی چاکه‌دا، نه‌مانه وینه‌یان هه‌موو جو‌ریکن له‌و تا‌وانه گه‌وره، فه‌رزه به‌نده‌ی خوا خو‌ی پا‌کو خا‌وین بکا‌ته‌وه لیٰ یان. ۱

۱ نه‌م مه‌به‌سته له سه‌ره‌تای سوره‌تی ﴿الزمر﴾ دا لیٰ ی دوا‌ین، تکایه ته‌ماشا بکری‌ت.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ

له پاش شهوی که پرو پوچی نابین و باومره کانی روون کرده ده. نینجا باسی مه لوئستی نارهوایان نهکات دهربارهی پیغمبر (ﷺ) و نهو نایینه حقهی که هینای بو هممووان، نهفرموی: ﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾^۱ کاتی نایه ته کانی نیمه که روون و ناشکران، نه خوینرنهوه به سریان دا، نهوانی که کافرن دهربارهی نهو نایه ته حق و رووانه - هر له گهل بویان هات بی بیر لی کردنهوه - نهلین: نهه جادوو سحرکی ناشکرایه، مه لوئسته نارهو اکه یان به جوریک باس نهکات که هو ی نارهوایی و بیزاری دهربارهی روون نهکاتهوه له سی بارهوه:

۱- نایه ته کان روون و ناشکران هیچ جوړه پنج و لرتیکیان تیادا نی یو باش لی ی حالی نهبن.

۲- نهو نایه تانه حقه و راستن.

۳- بی تیغکران ویرلی کردنهوه نهو پریار نارهوایی به سردانه دن، نهلین: جادوو سحره. نینجا پلهیهکی تر بهرز نه بیتهوه له بیزاری دهرپرین دا دهربارهی قسهیهکی نارهوای تریان دهربارهی نهو نایه ته رووانه، به شیوهی پرسیار نهیهنی، بو شهوی وا پیشان بدات که شتیکی زور دووره قسهی وا نارهو او بی جی بکری، نهفرموی: ﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ﴾^۲ نایا نهوان نهلین که نهه قورئانه له لایه ن خواوه نههاتووه و مسد به درو به دم خواوه مهلبهستووه دهست مهلبهستی خو بهتی، واته نایا دم دروژی یان نهکاته نهو رادهیه که قسهی وها بی جی بکن؟ که به خه یالی هیچ تیگه یشتوویهک دا نایهت.

^۱ شوئنه که شوینی رناره، واته ﴿قالوا لها﴾ نهوانی که نایه ته کان نه خوینرنهوه به سریان دا، نهوانه دهربارهی نهو نایه تانه نهلین، به لام به شیوهی نیستا فرموی بو شهوی نهوانه له که دار بکات به سیفتهی کوفر و پبسترین سیفته، نایه ته کانیب سیفتهی حقیان بو به کار بیئی که جوانترین سیفته.

^۲ وشهی ﴿ام﴾ لیره دا (منقطعه) یه به مانا ﴿بل﴾ هو ﴿ای﴾ پرسیاره. ﴿بل﴾ بو کرتایی هینانه له قسهی پیشو، بو دهست پی کردن به قسهیهکی تر.

قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفْعِلُونَ فِيهِ كَفَىٰ بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ
وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٨﴾ قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَيْتُ إِلَّا مَا

يُوحَىٰ إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٩﴾

دەربارەى ئەم قەسە ناپەرەوا نوورە خوا تەمى ى پێغەمبەر (ﷺ) ئەكات، كە بەرپەرچیان
بداتەو بەم جوړە شیرینه، بەم شیوہ كە پەيوەندى تەواى پێغەمبەر نیشان ئەدات بە خواى
خوێوە، هیزى دل و دلنیاىى بەو فرمانەى پێى سپێرداوه، بى باكى لە هەموو شتێ جگە
لە خوا، بى نرخى هەموو شتێ لەم بوونەمەردا، لەگەڵ ئەوەدا زۆر ترس و سامیان ئەخاتە
بەر، لەگەڵ ئومێدو چاومەروانى دا، ئەفەرموى: ﴿قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾ بلى
ئەگەر من بەدرووہ ئەم قورئانەم بە ئەم خواوە هەلبەستى، بێگومان خوا قارم لى ئەگرى و
هەر لەم دنیاىدا تۆلەم لى ئەسینى، ئەو كاتە ئێوہ ناتوانن بەرگرى هیچ شتێكم لى بکەن لە
لایەن خواوە، كەواتە من چۆن ئەوێرم شتى وا بکەم و خۆم بخەمە خەتەرى وا گەورە، بى
ئەمەى چاومەروانى هیچ سوودێك بکەم، یان بەرگرى هیچ زيانى لە لایەن ئێوہوە، واتە ئەگەر
من هەلبەستەم ئەبى مەبەستەم ئەمەبى ئێوہ باوەرم پى بینن و شوێنم كەون، دەى كاتى كە من
ئەزانم ئێوہ هیچ سوودێكم پى ناگەيەنن و ناتوانن بەرگرى هیچم لى بکەن نێر من چۆن
نیشى وا ئەکەم!!

ئینجا ھەرەشەیان لى ئەكات بەم فەرمودەى: ﴿هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفْعِلُونَ فِيهِ﴾ خوا ئاگادارە و لە
هەموو زانائەرە بەو تانە و رەخنە و لەکانەى كە ئێوہ دەرى ئەبێن و رۆئەچنە خواوە تێیدا
دەربارەى ئایەتەکانى، ﴿كَفَىٰ بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ﴾ بەسە خوا شایەت لە نێوان من و ئێوہدا،
شایەت لەسەر راستى من، لەسەر راگەياندنێ ئێوہى پێى سپاردووم، شایەت لەسەر درۆ و
ئینگارى و سەرکێشى ئێوہ، واتەخۆى ئاگاداروشایەتە، شایەتى ئەدات و بېرپاریش ئەدات،
كەواتە تەنیا ئەوہ بەسە.

ئینجا وەكو ئەو ھەرەشەى كرد ئومێدو چاومەروانىشیان ئەخاتە بەر ئەفەرموى: ﴿هُوَ
الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ تەنیا ھەر ئەو خواوەنى لى بواردنى زۆرو رەحمى بى سنوورە، واتە: لەوانەى

رحمتمان پی بکات و بقانخاته سر ریگای راست، بهموی نهموه لیلتان ببوری له ههمو
تاوانی لهوموپیشتان، نهک لیلتان ببوری با کافریش بن، چونکه له کافری کوتایی نهمینر
نابوری.

نینجا فرمان نادات که له بارو روویهکی ترموه بکولنموه که سروش و پیغمبریت
یهکوی لهگل شو بی باومرانداد، نهفرموی: ﴿قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِّنَ الرُّسُلِ﴾ بلی: من لهناو
پیغمبران دا یهکیکی تازه پهیدا بوو نیم، شتی بلیم که نهوان نهیان گوتهبی، بانگی نیوه
بکم بۆ شتی که نهوان بانگیان بۆ نهکریبی، من یهکم کس نیم که داوای پیغمبریتیم
کریبی، نهمو پیغمبرانی تری له پیش منره هاتوون، نهوانیش ناهمی بوون وکو
من نهوان چی یان راگه یاندوه منیش هر نهمو نهلیم. کهواته شتهکه باوو زانراو ناسراو
بوو، نیت بۆچی به لاتانمونه شتیکی نهگونجاوه، بی بیر کریمنه لی ی دم سرژیی نهکن
قسهی نارهوا نهکن؟ کاتی نهلین: سیحره، کاتی تر نهلین: سزیه، مست هلبستی
خویهتی ﴿وَمَا أَزِي مَا يُفْعَلُ بِهِ وَلَا يَكْرِيَانِ أَلَيْسَ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيْ﴾ ' من نازانم چی دهریاره من نیوه
نهکریت لهمو پاش، بهس من سروشم بۆ لا کراوه پیم سپیراوه که بانگی نیوه بکم بۆ
ریگهی خوا، من شوینی هیچ شتی که ناکوم پیپرهمی هیچ شتی که ناکم جگه لهوهی که له
لایه خواره بۆم هاتوه، واته بهس من لهسر لهوهی پیم سپیراوه نهپۆم بهرهمام نهیم
بی نهمی بزانه لم ریگایه دا من نیوه چیمان دهریاره نهکریت. بهلکو تمنیا گهردن کهچم،
گوئی رایلی و فرمانبری نهکم نیت ههمو کاروباری خۆم و فرمانهکم عایدی خواجه و
بهدمست نهمو، ﴿وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ من هیچ نیم جگه له ترسینریکی ناشکرا، خلکی
نهترسینم له تۆله و عزابی خوا، واته له سنوری خۆم و فرمانهکم دا وهستام. نا نهمیه
گوپرایلی و گهردن کهچی راستهقینه بۆ خوا، نا نهمیه شهرم و حیاو نهدهب لهگل
خواد، نا نهمیه بهندهیی ریگ و راست و واز هیفان له ههمو شتی بۆ خوا.

بهچند جوری تفسیر کرلوه نهمو، بهلام نهمی که لیرهلیه لهناو زانیان دا بهمیزترو باشتر دل وری نهکری،
زانینی نهولو لای خواجه.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ، وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِ، فَقَامَنَ
وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا
سَبَقُونَا إِلَيْهِ

ئەو کەسانەى ﷻ ئەیانەئۆى ئەو بانگەوازەى پیغمبەر (ﷺ) بسیننەو و بلاوی بکەنەو،
ئەبى لەم ریبازە لانەمەن کەخوای گەرە دیاری کردووە بۆ پیغمبەرە خوشەویستەکەى (ﷺ)
ئەگەر بە موو لا بدرى کارمە بە ریکی ناپراو تەگەرى تى ئەکەوى.

ئینجا بە شیوەیهکی پر لە دانایی ئامۆزگاری یان ئەکات و ترس و خەتەرە ئەخاتە پیش
چاویان لەسەر ئەو بى باوەرى و سەرکەشى یەیان، رینگەکیان پیشان ئەدات کە ﷻ
مەترسی تیا دا نى یە، ئەفەرموى: ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ، وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ
عَلَىٰ مِثْلِهِ، فَقَامَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ﴾ ئەى پیغمبەر بلى پى یان: پىم بلین و هەوالم بدەنى ئەگەر ئەم
قورئانە ﷻ لایەن خواوە هاتبى و ئیوەش باوەر تان پى ئەمینا، شایەتى لە ئەوى ئیسرائیل -
کە زاناو شارمزان ﷻ ئایینی خوادا - شایەتى دا لەسەر وینەى ئەم قورئانە ﷻ کتیبە
پیشوو مەکان دا، بەهوى ئەومە زانى ﷻ قورئان راستەو ئیمانى پى مینا، ئیوەش هەر
سەرکەشیان کرد، واتە مێشتا بەرەش دلتان دانەمینا، ئایا ئەو کاتە ئیوە کافرو زالم نین؟
بىگومان چارەیان ناچارە ئەبى لە وەلامى ئەم پرسیارەدا بلین: بلى ئەو کاتە کافرو زالمین،
ئەى کە وایش بن بى بەشو ناو مێد ئەبى لە رەحم و بەزمى خوا، هەرگیز رینگایان لە خیر
ناکەوى ناگەرنەئەو بۆ رینگای راست، ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ چونکە بىگومان خوا
رینمونی گەل و کۆمەلى زالمەن ناکات، کەواتە رینگاکەتان پر تر لە ترس و بیمە، چارەسەرى
خۆتان بکەن.

خوای خاوەن رەحم هیچ هۆى پەلت و بەهەنەى ئەمێشتوو ئەتەرە بۆ بەندەکانى: عەقڵ و
هەست و قامى پێداون، پیغمبەر و کتیبى بۆ ئاردوون بە دەلیل و بەلگەى روون و ئاشکراو،
بە روونی هەموو حەق و ناحەقى پێگەیان دوون، بە توانا و خوا مێشى جوئى کردوون ئەتەرە،

سەربەستىيى داۋەتتىڭ كام رىڭكا بىگرنە بەر، پاش ئەم ھەموو شتە بەندەمكە بە ئارەزوو
خواھىش و سەربەستى خۇي رىڭكەي روۋنى خۇي واز لى ھىنا رىڭكەي شەيتانى دايبەر،
ئەو كاتە خوايش قارى لى ئەگرى و دلى مۇر ئەكات، ۋاپى رەھمى خۇي لى دانەخات - خوا
پەنامان بدات -.

قورئان لە چەند رىڭگاۋە بە چەند رەۋشت لەگەل دل دا ھەول ئەدات و خەرىك ئەبى بۇ
تېمارو چارەسەر كەردنى لە نەخۇشى بى باۋەپى و لادانى لە رىڭكەي سەۋىشتى ئادەمىزاد.

يەككى لەو رەۋشتانە كە زۆر بەكارە بۇ كورئاندىنەۋى بلىنسى تەكەبورو سەركەشى ئەم
رەۋشتەيە كە لەم ئايەتەدا بەكارى ئەھىنى: ئەۋەتا لەگەل ئەمەدا خوا خۇي قورئانەكەي
ئاردوۋە، پىڭەمبەر(ﷺ) ۋەكو رۇژى روۋناك ئەزانى كە ئەم قورئانە لاي خواۋە ھاتوۋەتە
سەرى، لەگەل ئەمەدا خوا تەمى ئەكات كە بە شىۋەي گومان ۋە دوو دلى ئەۋە راگەيەنى ۋە
لەگەل ئەو سەركەشانە بدوى، بەو جۆرەي كە رابورد، ئەم رەۋشتە نەرس ۋە تەمى يەككى زۆر
گىرگە بۇ ئەو كەسانەي كە خوا بۇي كەردون، كارو پىشەي پىڭەمبەر(ﷺ) بەجى ئەھىنى،
بانگى خەلكى ئەكەن بۇ رىڭكەي خوا، با ئەو بەختيارانە بزانن، كە ھەندى كەس ئەبى بەم
جۆرە قەسەي لەگەل بىكرىت.

زانايانى تەفسىر چەند رايەكەيان ھەيە لە بابەت ئەو شايتە ئىسرائىلىيە ۋە ھەندى
ئەلەين: مەبەست بەۋە(عەبدوللەي كوپى سەلام) ۋە كە لە مەدەنە مۇسلمان بوۋە، ئەم ئايەتە لەم
سورەتە مەدەنەيەي ۋە مەككەيەي نى يە. رايەككى تر ئەمەيە كە مەبەست پىي ھەزەرەتى
موسايە، شايتەي يەكەي بىرىتى يە لە سىفەت و نىشانەكانى پىڭەمبەر(ﷺ) كە لە تەۋرات دا
ھاتىۋە خوارەۋە.

رايەككى تىرىش ئەمەيە كە مەبەست كۆمەلەكە لە كات و چەرخى مەككەدا مۇسلمان بوۋن،
شايتەي يەكەيان زۆر بە نىرخ بوو لەو كاتەدا، بۇيە قورئان لە چەند شوپىنىك دا باسى
ئەفرەمۇي: بەرمەنگارى بت پەرسەتەكانى پى ئەكات. دواي ئەمە جارى تر قەسەي ئەو بت
پەرسەتە پىشان ئەدات نەربارەي قورئان و ئەم ئايىنە ئىماندارانە، قەسەيەككى زۆر ناپەرۋاي
بى جى كە ئەيانكەرد بە بىيانوۋ بۇ ئىمان ئەھىنانىيان، ئەفرەمۇي: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا

لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَا إِلَيْهِ ﴿١٠٠﴾ ثوانه‌ی که کافران دهریاره‌ی ثوانه‌ی ثیمانیان هینا، کوتیان: نه‌گهر

ثوه‌ی که (محمد) ده‌لیت: ثیمان هینان پی‌ی چاک بویه، ثمانه له نیمه پیش نه‌تکه‌وتن بوی، واته مادام ثم لات و هه‌زارو به‌ندهو بی کسانه چه‌سپانی یان کردوه بۆ ثیمان هینان، ثه‌بی ثم ثایینه باش نه‌بی، چونکه ثمان ریگایان له خیر ناکه‌وی، نه‌گهر باش بویه نیمه ریگامان لی ی تکه‌وت، نیمه که مال و سامان و شان و شهره‌فمان هیه له‌ناو گهل دا.

ثوانه که له یه‌که‌م جاروه ثیمانیان هینا و شوینی پیغه‌مبه‌ر که‌وتن، هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌رانی تریش - سه‌لامی خویان لی بیت - زۆرت‌تر له چینی هه‌زارو بی‌کس و لی قه‌وما و مکان بوون، چونکه پیغه‌مبه‌ران - سه‌لامی خویان لی بیت - عدالت و هوی رزگاری یان هیناوه له هه‌موو ناره‌وایی یه‌ک، مه‌به‌ستی له مه‌به‌سته‌کانی ره‌وانه کردنیان به‌رگری هه‌موو ده‌ست دریزی و زولم و سه‌رکه‌شی و ناره‌وایی بووه، که‌واته ثه‌بی داماوان و به‌ش خوروان و لی قه‌وماوان و داگیر کراوان یه‌که‌م تا‌قم بن له شوین که‌وتنی پیغه‌مبه‌ران دا، به تایبه‌تی دواترینی هه‌مووان پیغه‌مبه‌رمان (ﷺ) که خوا ره‌وانه‌ی کرد بۆ سه‌ر هه‌موو ناهمه‌یزاد، هه‌تا دنیا دنیا به‌ بۆ له ریشه هینانی هه‌موو زولم و ده‌ست دریزی یه‌ک، هه‌روه‌ها لهو باره‌یشمه‌وه ثه‌بی یه‌که‌م تا‌قم که دریان هه‌لسابن و هه‌موو توانایان به‌کار هینابی له به‌رگری یان دا ثه‌بی ستم‌کاران و داگیر که‌ران و سه‌رکه‌شان بووین، جا لی‌ره‌دا مه‌به‌ستی نه‌و کافرانه تانه و ته‌شه‌ردان بوو لهو ثیماندارانه و ثایینه‌که‌یان، نه‌و قسه ناره‌وایه‌یشیان نه‌کرد به بیانوی هوی ثیمان نه‌هینانیان، به‌لام زۆربه‌ی نه‌و سه‌رکه‌شه ستم‌کارانه باش نه‌یان‌زانی که نه‌و ثایینه‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) راست و حقه‌و هوی ثیمان نه‌هینانیان نه‌وه بۆ خویان به‌زل نه‌زانی و ته‌که‌بور داگیری کردبوون، عاریان لی ته‌هات که گوپ‌رایه‌لی فرمائی بکه‌ن که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هیناویتی، نه‌یان‌زانی نه‌گهر گوپ‌رایه‌لی بکه‌ن ثه‌بی نه‌و پله‌و پایه‌ی به‌رزی ناره‌وایی کۆمه‌لایه‌تی یان نه‌مینتی، ثه‌بی واز بینن له ده‌ست دریزی و کۆکردنه‌وی مال و سامان به ناحق و بی شمرعی. نه‌و ستم‌کاره سه‌رکه‌شانه ناره‌زووی نه‌فس و شه‌یتان زال ثه‌بی به‌سه‌ریان دا، هه‌رگیز ناتوانن دان به‌ حق دا بینن، هیچ کاتی دان به‌ مه‌له‌ی خویان دا نانین، هه‌ر باریک خویانی له‌سه‌ر بن نه‌وه به‌ راست دا نه‌نین،

وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ، فَسَبَّحُوا لَهُ هَذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾ وَمِنْ قَبْلِهِ كَتَبْتُ مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً
وَهَذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِّسَانَا عَرَبِيًّا لِّنُنذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَنُشْرِيَ لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا
رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَفْتَمُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا
جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَلَدَيْهِ إِحْسَانًا

پنجواڼه‌ی شو باره‌ی خوځوان ره‌ځنه‌دارو له‌کهدار ښکهن ومکو لهم فرموده‌ی‌ش دا روون
ښه‌بښته‌وه: ﴿وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ، فَسَبَّحُوا لَهُ هَذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ﴾ ښه‌مانه که به‌هوی قورڼانه‌وه نه‌کومتنه
سر ریځای راست عینادو سرکه‌شی یان ډهرنه‌کوی و روون ښه‌بښته‌وه به‌هوی ښه‌وه
ښه‌لښ: ښه درو ډه‌له‌سه و قسه‌ی پروپوچی کوڼه، واته ښیمان ښه‌مینانیان ناکه‌ن به‌څه‌تای
خوځوان چونکه هله و لاری بو خوځوان بریار ناده‌ن و له‌ناو کوږو جه‌ماومردا وان نیشان ښه‌ن
که خوځوان بی له‌کو بی هله‌ن، به‌لکو عیب له‌وده‌ایه که بانگ ښکرښ بو ښیمان هښان پښی.
ښنجا دواي ښه باسی سروس و پیغه‌مبهرتی ښه‌ښتی به‌ ښه‌ست نیشان کردنی په‌راوی
حزره‌تی موسا و ریځی ښه قورڼانه له‌گهل ښودا، هرومک له پیشه‌وه ښه‌ست نیشانی
ښسراښلی یه‌که‌ی کرد له‌سهری، ښه‌فرموی: ﴿وَمِنْ قَبْلِهِ كَتَبْتُ مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَذَا كِتَابٌ
مُّصَدِّقٌ لِّسَانَا عَرَبِيًّا لِّنُنذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَنُشْرِيَ لِلْمُحْسِنِينَ﴾ له‌پیش ښه قورڼانه‌دا په‌راوی موسا بوو،
که پیشه‌وا بوو بو ښه‌میزاد، رحمتی بوو له‌لایه‌ن خواوه بوو به‌نده‌کانی، هروما هرومو
ناین و په‌راوه‌کانی خوا رحمت بوون له‌لایه‌ن خواوه بوو سر زه‌وی و ښه‌وانه‌ی وان له‌سر
زه‌وی دا. ښه قورڼانه‌یش په‌راویکه باومړی هیه به‌وه‌ی وا له ته‌ورات و هرومو په‌راوه‌کانی
تری خوا‌دا، راستی یان ډهرنه‌څات، ښه قورڼانه که به زمانی عربی هاتوه روون و ره‌وان
و ښاکرا بو ښه‌می پیغه‌مبهر - یان قورڼان - ښو که‌سانه بترسښن که زالم و سرکه‌شن،
هاتوه بوو مرغه‌دان به‌وانه‌ی که خاوه‌نی کرده‌وی چاکن. له‌پیش قورڼان دا ښنجیل هات،
ومکو ته‌واوکمری ته‌ورات و ابوو، هاتنه‌که‌ی ومکو درېزه پښان به‌ماوه‌ی ته‌ورات بوو، که‌واته
باس کردنی ښنجیل پیویست نی یه.

ئىنجا باسى پاداشتى ئەوانە ئەكات كە مژدىيان پى ئەدرى، ئەو موزدەى كە ئەدرى رۈنى ئەكاتەم. مەرچى ئەو مژدىيەش باس ئەكات، ئەفرموى: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ * أَوْلَيْكَ أَحَبُّ الْخَلْقِ خَلِيلِينَ فِيهَا جَزَاءٌ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿ بەراستى كەسانى كە ئەلەين: خواو پەرەردگارى ئىمە تەنھا كەسىكە ناوى ﴿الله﴾ يە، پاش ئەو رىك و پىك و دامەزاون لەسەر ئەو قسەر باوەرى خۆيانە، دژ و پىچەوانەى ناجولەنەو، بى فیل و تەلەكەو بە گوێرەى رۆژو زووف ناگوپەن، ئەوانە هیچ مەترسى يەكيان لەسەر نى يە و دل غەمگین نابن لە رۆژى دواى دا، ئەوانە لە بەهەشتان بە نىشتەجى يەكجارى بى پراڤەو، پاداشت ئەدرنەو بەو پاداشتە بەهۆى ئەو كردهوى كە لەمەو پىش لە دنيا دا كردوويانە. خواى گەورە ئەم بەلەنە زو گرنگە ئەدا بەو پاداشتە زو گەورە بەوانەى كە ئەو وشە ئەلەين، دامەزراو ئەبن لەسەرى، بەلام پىويستە بەباشى روون بكرىتەو، بزائى ئە ئەو وشەيەكى رووت نى يە بەدەم بگوترى و نىتر بەس، يان لەگەل بىرو باوەرىكى رووت لەدل و دەروون دا، بەلكو ئەو وشەيە بەرنامەيەكى تىرو تەواى ژيانە بە هەموو ناوچەو كون و قوربەنەكانى يەو.

ئەو كەسەى ئەو شتە پىروژە ئەلى كاتى ئەو بەلەنەى بۆ هەيە كە بەم جۆرەى خوارە بىت:

ا- عىبادەت و پەرسەنى تەنيا بۆ خوا بىت، رووى دلى تەنيا لای ئەو بىت، هەر لەو پەرسى پشت هەر بەو بپەستى.

ب- باوەرى وا بىت كە كەس هیچ بەدەست نى يە، هەرچى خوا بىكات هەر ئەو ئەبىت، هەرچى ئەكات نابى، كەواتە ئومىد و چاوەروانى هەر لە خوا بىت و بىم و ترسىشى هەر لەو بىت.

ت- لە هەموو كارو فەرمان و بىرارىك دا تەماشای رەزامەندى خوا بكات، هەولى بۆ ئەو بىت، تەنيا شوێنى بەرنامەى خوا بكەوێت.

پ- باوەرى بە هیچ بەرنامەو ياسا و رۆژمى نەبى جگە لەوى خوا ناردوويەتى بۆ بەندەكانى بەهۆى پىغەمبەرمانەو (ﷺ) باوەرى وابى كە جگە لەم شەرىعەتى خوا هیچ شتىكى تر راست نى يە.

ج- باومېری وایی ګه هرچی همیه و هرچی وا لهم بوونهومردا ههموی یهکسر پهیومندی همیه به ټیموه، ههمو یهک ټمگړین له پهیومندیمان به خوامانوه.

دوای ټموی ټمو خالانه هاته جی، ټینجا لهسر ټمو باومړه دامزراوو دل ټارام بی هیچ شتی راینهکیشی به هیچ بارو لایهکی ترډا. خوای گهوه له دوا دوایی ټایهتهکدا روونی کردوتهوه ګه ټمو پاداشته لهسر کردوه چاکهکانیانو بردهوامی یان لهسریان، کهواته ناشکرایه ټمو پاداشته بۆ ټمنیا وتنی ټمو وشهیه نی یه، یان لهبر باومېری روت نی یه، بهلکو بۆ کردوهیهکه به گوږهوی ټمو وشو باومړ پئی، چونکه وتنی روت هیچ نی یه و تن لهگډ باومېری بی کردوه ټمو نرخهوی نی یه، که خوا بهو جوړه بهلینی وای بۆ دهریکات له گهوهترین کتیبی دا. ههموها ههمو وشو بیرو باومړیهکانی ټیسلام هیچیان مبهست پیان وتنی روت نی یه، یان لهگډ باومړدا بی کردوه به وینهی وشه(شایهتومان) وتنی روت بی ټینگیشتن و ټیمان ټ باومړی ریک و راست پئی، بهو وینه که له وشه «رینا الله» دا باس کرا هیچ نرخهوی نی یه و ټموی ټمیلی پئی ټابیته ټیماندار، لهگډ ټینگیشتن و ټمو ټیمان ریکدا بی کردوه پئی ټمیته ټیماندار بهلای کوږی زانایانی ټیسلاموه بهلام ټمو نرخهوی نی یه، بهمجوړه ټابیته پایهیهک له پینج پایهکانی ټیسلام.

ټمهی ګه گوټرا خولاسه و پالفته کراوه، قورټان ټ حدیس ټ ټایینی پاکی ټیسلام جګه لهوی تیادا نی یه و نایهوی، جیگیر بوونی لهدل و دھرون دا زوړ زوړ پیویسته لهگډ رنگ کرتن پئی، بۆ ټمهی ټمو کهسهی ټمو جوړه وشانه ټملی، پئی بی بی به موسلمان ټ ټیماندار، ههمو بیرو باومړی تر که ټیسلام نهپیناوه فری داو ټیکهل و پیکلی نهکات، وکو ټمپیری که همزارها لهناو گملي موسلمان دا ټمو وشانه به ریکی ټملین و فرزهکانیش بهجی ټمپینن لهگډ ټمودا بۆ ژبانیان باومړیان به برنامیهکی تر همیه، جګه لهوی ټیسلام هیناویمتی، هیچ هست ناکن به هیچ ناریکی ټ دژی یهک لهنیوان ټمو دوو باومړدا ګه ټمیانوی کوږان بکهنوه له دلیان دا، باومړ به ټیسلام ټ ټمو وشانه لهگډ باومړ به رژیم ټ برنامهی تر، لهگډ ټمودا به هیچ کلوجی ټمو دوو باومړه لای خوا یهک ناگرن، هرکام بۆ ټموی تریان نابی.

ئىنچادوو نمۇنە لە ئادەمى ئەمىنى و باسى ئەكات لەگەل پاشەرۇژيان دا نمۇنە يەكيان لەگەل سىروشتى رىك و راست لەسەر رىگای راست ئەپروا، ئەوى تریان لە رىگەى راست لای داو. لەسەرەتای باسەكەو بە دەسیەت كردن بە چاكە لەگەل دايك و باوك دا دەست پى ئەكات، ئەم دەسیەتە قورئان دا بە زۆرى لەدوای باسى عەقیدەو دىت يان لەگەل وینەى ئەم باسەى ئێرەدا، ئەمەيش دوو شت نیشان ئەدات:

- ۱- پەيوەندى باوك و دايك و رۆلەيان - لەپاش ئيمان و عەقیدە - ئەبى لە ھەموو پەيوەندى يەکانى تر بەھیزتر بىت، ئەبى زۆر بە گرنگ بگىرى و راگىر بکرى.
- ۲- پەيوەندى ئيمان و عەقیدە ئەبى بەھیزترو لەپیش تر بىت لە پەيوەندى نىوان باوك و دايك و رۆلەيان.

ئەم دوو نمۇنەى ئێرەدا باس كراو، لە يەكەم دا پەيوەندى ئيمان لەگەل پەيوەندى نەسەب يەكيان گرتوو، لەسەر رىگای راستى خوا ئەپۇن، لە نمۇنەى دووم دا جىاوازی كەوتوو تەنىوانيان، ئىترىك گرتنيان ئابى، ئەفەرموى: ﴿وَصَيَّا الْإِنْسَانَ بِأَلَدَيْهِ إِحْسَانًا﴾ دەسیەتەمان كەردوو تە لای ئادەمى بە رەوشتى چاك و كەمەوى چاك: چاكە كردن دەربارەى دايك و باوك.

ئەمە دەسیەتەكە لە لایەن خواو داھىنەرى ئادەمى يەو بۆ گرۆى ئادەمى، بە ناوى ئادەمىتى يەكەيەو، بى پىوېستى بە سىفەتى ترى، دەسیەت بە چاكە لەمەر بارىك و ھەر جۆرىك، بى ھىچ قەيد و مەرجىك، چونكە تەنیا سىفەتى باوكى و دايكى - بى پىوېستى بە سىفەتى تر - ئەو چاكە كەردنە فەرزو پىوېست ئەكات لەسەر شانى رۆلەكان.

لە قورئان و فەرمايشتى پىغەمبەردا (ﷺ) ئەم دەسیەتە زۆر جار ھاتوو، بەلام دەسیەت كردن بۆلای دايك و باوك دەربارەى رۆلەكانيان زۆر كەم ھاتوو، ھۆى ئەمەش ئەو يە كە ئادەمى بە سىروشت - بەلكو گيانلەبەرانى تىرىش - ئامادەيە بۆ ھەموو چاكە و چاودىرىى و خەزەتىك بۆ رۆلەكانى بى پىوېست كردن بە ھاندان پى گوتن و پال پىوھ نان، بى مەنت نان و چاومەوانى ھىچ پاداشتى، تەئانەت بى چاومەوانى سوپاس و چاوەلبەرى، چونكە باوك دايك رۆلەكانيان بە بەش و پارچەيەك لە خۇيان سەير ئەكەن، ژيانيان بە ژيانى

خۇيان ئىزان، كەۋاتە پىۋىست بە ھىچ شىتېك ئاكات، چاكە و خىزمەتى خۇيان ئەكەن، بەلام چىنى تازە بەر جۇرە نى يە، كەمىر لائەكەتەۋە بەلای چىنى پىشكەتوۋ لەخۇى، چونكە ئەمىش بۇ پىش دەمى خۇى ئەرۋانى، چاۋەرۋانى چىن و تاقىمى ئەكات كە لەمەۋە فەرەم ئىن و جىگەيان بگرنەۋە بىن بە ھۇى سىرۋە دان بە ماۋەى ژيانىان.

ئايىنى پاكى ئىسلام زۇر بە گىرنگى تەماشاي مال و خىزان ئەكات، لەبەر ئەۋە لە ھەمۋە بارو روۋىكەۋە ياساۋ رۇئىمى تايىبەتى بۇ دانائەۋە ئەگەر بىت و

بەجى بەئىنى و بە پىنى ئەۋانە مال و خىزان پەرۋەردە بىرئىت، ھەرگىز ھىچ شەرۋ خراپەيە روۋى تى ئاكات، ئاشكرايە بە گىرنگى گىرتى مال و خىزان زۇر بەجى يە، ماقى خۇيەتى، چونكە خۇشى و كامەرانى ئەم جىھانە بەۋە ئەبىت كە گەل و كۆمەل رىك و پىك و پاك و خاۋىن بىت، گەلىش لە مال و خىزان پىك دى، بە وئەنى پىك ھاتنى خانە لە خىشت و كەرەسەكان، كەۋاتە گەلى چاك و پاك لە خىزانى پاك و خاۋىن فەرەم دىت، ھەر مىندالىك لەمالى خراپ ۱۱ پەرۋەردە ئەبىت و بەخىر ئەكرىت - ۋەكو ئەۋانەى كە لە ھەندى ۋلات دا لەزىر دەستى دايكە دەست كىرەكان داۋ لەشۋىنە تايىبەتى يەكان دا پەرۋەردە ئەكرىن - ئەۋ مىندالانەى بەر شىۋە پەرۋەردە بىرئىت و گەۋرە بىن، لەگەلى بارو روۋى ژيانەۋە بە شىۋەيەكى ئالەبارو دور لە سىرۋىتى ئادەمى يان بۇ پەيدا ئەبىت، ئەمە شىتېكە دەروون ناسى باۋەرى پىنى ھەيە، جگە لەۋەش تاقى كىرەنەۋە بەراۋەرد كىرەن روۋى كىرەۋەتەۋە ئىتر پىۋىست بە ھىچ ئاكات، ماۋەى نەمىشتەۋەتەۋە بۇ دەمبازى ئەۋانە كە لە سىرۋىتى ئادەمىتى دەرچون. ۱ ماقى دايك زۇر گىرنگىرە لە ماقى باۋك ۋەكو لە فەرمايشتى پىغەمبەردا (ﷺ) روۋن ئەبىتەۋە، پىۋى ۋەزى كىرە: ئايا كى لە ھەمۋە كەس شاياترە بۇ ئەۋەى چاكەى لەگەل بىكەم؟ پىغەمبەرىش (ﷺ) فەرۋەى: دايكت، ئەمجار ۋتى: لەپاش ئەۋەكى؟ ئىۋىبارە فەرۋەى: دايكت، لەجارى سى يەم ۱۱ فەرۋەى: باۋكت.

۱ ئەم بامە پىشت بەخۇا لە شۋىنى تىرە بە رىۋىتى لى ئى ئەۋىتىن، بە تايىبەتى لە سىرۋەتى (التحریم) و (الطلاق) دا.

حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمَلُهُ وَفَصْلُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا

جا لیڙهه دا قورئان هندی له سزاو ٺهڪ و نارههتی دایک نیشان ٺههات، هرکسی پیری لی بکاتهو تی ٺهگات که پاداشتی دایک ناهیتوه به **سید** چاکمیک له لایهن رولمکانی یهوه، ٺهفرموی: ﴿حَمَلَتْهُ اُنْثَىٰ كُرْمًا وَّوَضَعَتْهُ كُرْمًا وَحَمْلُهُ وَفَصْلُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا﴾^۱ ٺاهمی دایکی هلیپنچاو نه سکی دا هلی گرتوه ٺهه ماوه به سزاو زهههت، ٺهه باره گرانهی داناهوه بوویهتی به زهههت و نارههتی، بهه هههوی ٺیشه سهختهوه، ماوهی ههگرتنی ٺهه باره گرانه و پرینهوهی لهشیر(۲۰) مانکه، جا وههه پیر بکهروه لهه هههوی سزاو مهینهتهکه دووچاری دایکی ههزار نههیت!!

يەككى لە نايابى و بى وىنەيى قورئان ئومىيە كە ھەموو وشەيەكى بە گۆيرەي مانا و مەبەستى ئەر شويئەيە: بۇ ئەر مەبەستى ئەر ك و زەحمەتى دايكە، ئومىيە لىرەدا ئەر مومى: ﴿كەرھا... كەرھا﴾، لە سورەتى ﴿لقمان﴾ دا ئەر مومى: ﴿حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهَذَا عَلَى رَاحِلِهَا﴾ ھەردووكيان شويەي نكە و ھەناسەي توندى نیشان ئەدەن، وەكو ئەر كاتەي كە بارى(ھەمل) گران ئەبىت. ھەردوھا يەككى تر لە ەجايەي قورئان ئومىيە: ئەر شتەنەي ئەيخاتە پىنش چا و بەلگەو دەلىل بىت، يان ھەرچى تر بۇ ھەموو تاقىي دەست ئەدات، بۇ ھەموو جۆرە ئادەمىزادىك بەكار دىت، بە وىنە ئەر زەحمەت و ئەر ك و مەينەتى دايكە كە لىرەدا ئەيخاتە پىنش چا و ھەموو جۆرە ئادەمى يە لە ھەر شويئى ژىابى، ئەرزانى كە ئەر زەحمەت و ئەر كە زۆر گران و قورسە. بەلام بە گۆيرەي زانىارى و زانىنى تازە لى ي بكولىنەرە باشتەر روون ئەبىتەرە رادەي ئەر زەحمەت و ئەر ك و فیداکارى يەي كە دووچارى دايكى ھەر ژار ئەبىت لە پىنناوى پەيدا بوون و شير پىدانى رۆلەكانى دا. بئەرەتى مەدال بىرىتى يە لە دوو شت:

۱. حه زده تی عالی - خوی لی رازی بیت - له م نایه ته و نایه تی سورده تی «لقمان» دا: ﴿وَفَضَّلْنَاكَ عَلَیْكَ مَهْرُومًا نَّایه تی سورده تی «البقرة»: ﴿وَالْزَّالِزَاتُ بِرِیْضٍ اَوَّلَ الْهَضْبِ حَرَّیْنَ كَاطِلَیْنَ﴾ ... هند. له م نایه تانه وه وه ری گرتووه كه لای خوارووی ماوه ی مندل له سك دا ۶ مانكه، كه واته لیره دا لای. خوارووی ماوه ی حمله ی باس فهرمووه له كه ل لای شووی ماوه ی شیر پیدان، هوی نه ویش به گویره ی تیكه یشتنی نیمه نه ویه كه نه و نو تهره فه مه زیوت و نه گزله وه، زانی نی ته و لو لای خولیه.

۱- له لایه‌ن باوکمه‌ه پئی ئه‌گوتری خانه‌و سیل (خلیه).

۲- له لایه‌ن دایکمه‌ه پئی ئه‌گوتری گه‌را (بویضة).

ئهم دووانه که یه‌کیان گرت به‌م جوړه (بویضة) پیوه‌ن بو به (خلیه)، ئیتر ده‌ست به‌جی ئه‌نوسین به دیواری منداڵدانه‌وه، ئه‌یدپن و زامداری ئه‌که‌ن بو ئه‌وه‌ی خوینی لی بیت تا هه‌لی مژن، به‌و جوړه‌یش ناوه‌ستن، له‌به‌ره‌وه خوینی خولاسه‌و پالفته له هه‌موو له‌شی دایکمه‌ه دیت بۆیان تا حه‌وزیکی خوینیان بو فه‌راهه‌م دیت، ئه‌وانیش تیایدا ئه‌سوپنه‌وه‌و مه‌له ئه‌که‌ن، هه‌موو کات بی تیر خواردن له‌و خوینه ئه‌خۆن تا بزین و په‌ره بسین و گه‌وره بن. ئه‌وان به‌و جوړه بی وه‌ستان خوینی دایکیان ئه‌مژن و که‌نه له له‌شی ئه‌که‌ن، دایکی هه‌زاریش له به‌ره‌وه ئه‌خوات و ئه‌خواته‌وه، ئه‌و خۆراکه گرنکه بو ئه‌و چلیسه تیر نه‌خۆرانه په‌یدا ئه‌کات!!

ئهمه‌ی که گوترا ئه‌ندازیکی زۆر که‌مه وه‌کو نمونه، درێژی ئهم باسه هه‌ل نه‌گرن بو شوینی خۆی به تایبه‌تی بو سوره‌تی «الذاریات» و «الرحمن» و «الطلاق» به یارمه‌تی خۆای گه‌وره. ئینجا زه‌حمه‌ت و نا‌ه‌حه‌تی له‌دایک بوون و شیر پیدان و په‌روه‌ده کردن و چاودیری، له‌گه‌ل ئه‌و هه‌موو سزاو مه‌ینه‌ته‌دا به‌ که‌یف و خوشی به سه‌ده‌قه و قوریانی ئه‌بی، که‌واته ئاده‌میزاد ئه‌گه‌ر هه‌رچی بکات ناگاته ئه‌وه‌ی هه‌لسی به پاداشتی ئه‌و دایکه، له‌گه‌ل ئه‌وه‌دا ئه‌وانه‌ی که خراپه‌ی بی شرمی یان نه‌بی و ئه‌ندازی چاکه بکه‌ن، که‌مه‌تر له‌وانه‌ی چاکه ناکه‌ن و خراپه‌ی زۆر ده‌ریاره‌ی دایکیان ئه‌که‌ن، که مانی به‌و راده گه‌وره‌و گرنکه لای خوا ئای چه‌ند راست و شیرینه ئه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی له وه‌لامی ئه‌و پیاره‌ی که دایکی گرتبوو به کۆلی یه‌وه‌و ته‌وانی که‌عبه‌ی پی ئه‌کرد، پرسیا‌ری کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ئایا مانی دایکم به‌سه‌ر خۆمه‌وه به‌جی هیناوه، ئه‌ویش فه‌رموی: «لا ولا بزره واحده».

حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ
وَلَدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ

ئىنجا دىتە سەر باسى نمونەى چاك ئەفرموى: ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً﴾ ئادەمى
كە بەر ئىرك و زەھمەتە بەسەر شانى دايكى يەرە پەيدا ئەبى بەشىك بەم جۆرەيە: پى ئەكات
و گەرە ئەبى ھەتا ئەكاتە ھىزو ژىرىى تەواى خۆى.

ئەم پلەو قۇناغە لە نىوان (سى و چل) دايە، تەمەنى (چل) ئەوپەرى پىگەشتە، لەم
تەمەندە ھەموو ھىزو وزەكان تىرو تەواو ئەبن، ئادەمىزاد ئامادە ئەبى بۆ يىر كەردنەو
تىفكران، لەم كاتەدا ئەگەر خاوەنى سەروشتىكى رىك و راست بىت يىر ئەكاتەو لەم ژيانەو
پاش ئەم ژيانەو پاشەروژى خۆى، ئەزانى ئەوا بەشىك لە تەمەنى رۆشت و لەمەپاش
بەرەو نەمان ئەروات، لەبەر ئەو لە نەقامى رابوردو ئەگەر ئەتەرە روو ئەكاتە خواى گەرە:

﴿قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَلَدَيَّ﴾ ئەلى: ئەى پەرەردگارم بىرە دلم كە
سوپاسى نىعمەتىك بەكم كەداو تەورشتو تەبەسەرما و بەسەر دايك و باوكم دا، واتە نىعمەتى
ئايىنى پاكوخاوين و خواناسى، يان ھەموو نىعمەتەكان بەشىوہى گەشتى كە نايانە ژمارە!

ئەو بەندە چاكە خواناسە يەكەم جار ھەست ئەكات بە نىعمەتى خوا، كە خۆى و دايك و
باوكى داگرتووەو داپۆشيو: گەرەيى و نۆرىى و گەنگى ئەو نىعمەتەى بۆ روون ئەبىتەو،
لەگەل بى نرخی و كەمى كەردەوہى خۆى، لەبەر ئەو بەم جۆرە داواى يارمەتى ئەكات لە
پەرەردگارى كە يارمەتى بدات و بنىتە دلى بۆ ئەوہى ھەلسى بە سوپاس كەردن. ئەمە يەكەم
داواى بوو.

دووم: ﴿وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ﴾ يارمەتيم بەدەيت و بنىتە دلم كە كەردەوہى چاكى و ھە
بەكم كە تۆ رازى بىت پىنى، واتە ئەوہى مەبەست و ئامانج بىت رەزامەندى خوايە.

وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي بُنْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ نَقَبَلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعَدَ الصَّادِقُ الَّذِي كَانُوا يُوْعَدُونَ ﴿١٦﴾

سنى يه: ﴿وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي﴾ سه لاحت و کردهوى باش لهناو رۆله و نهوه کاند دا فراههه بیته، لهبر سوودی من، واته شو کردهوه چاکه ی که هوی رهمندی تویه و به یارمه تی خوت به من بهجی شهینی، شو کردهوه چاکه بهیله و بهردهوامی بکه لهناو نهوه کاند دا. بنگومان نهولادو نهوی چاک له ناوات و نامانجه گرنگه کانی بهندهی خواناسی موسلمانان، له ههمو گهنج و گهمه ری خوشهویست تره به لایه وه، چونکه یه کیکه لهو سنى شته ی که هوی نه برانه وهی چاکه ی نادهمین پاش مردنی خو یان، وهکو پیغه ممبر(ﷺ) شه فرموی: ﴿إِذَا مَاتَ ابْنُ آدَمَ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ﴾ یه کی لهم سیانه شه فرموی: ﴿وَرُودُ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ﴾. شم نمونه چاکه له نادهمی نزا که ی دریره پی نه دات له دایک و باوکی یه وه بۆ رۆله و نهوی له پاش خوی بۆ شه می ههمو چین و تاقمه کانی پیش و پاشی خوی یه ک بگرن له خواناسی و گو یزایه لی دا، دیاریی دهستی بۆلای خواو شتی که نومیدی وایه بیته هوی وهرگرتنی نزا که ی شه میه که شه لی: ﴿إِنِّي بُنْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ بنگومان من تویهم کردو وه ته لای تو، من یه کیکم لهوانه ی که گهردن که چ و گو یزایه لین، کرده وهی خو یان پاک و خاوین نه کهن بۆ تو. شم بهنده سالحه بهو جوړه بهو له گهل خوی خوی دا که باس کرا، خوی خاوهن رحم بهزهیش پاداشتی شو جوړه که سانه نه داتوه بهم جوړه که شه فرموی: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ نَقَبَلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعَدَ الصَّادِقُ الَّذِي كَانُوا يُوْعَدُونَ﴾ نا نهوانه ی که سیفت و نیشانه کانیان نهوانه بوون که باس کران، نهوانه ی که تهوبه و گهرانه و هیان بۆلای خوایه، نهوانه که سانیکی نهوتون که چاکترینی شو کرده وانه ی کردو یانه^۱ - واته تاعهت و فرزو سونه تیان - وهره گرین لی یان، چونکه نه جرو پاداشتیان له سر نه مانیه، نه بورین و چاوپوشی نه کهن له خراپه کانیان له کاتی دا که له کومه لی بهمه شتی یه کاند له رۆی دوی دا، بهو جوړه یان له گهل نه کهن به پی ی به لینیکی راستی نهوتو که له دنیا دا پی یان دراوه.

^۱ هندی شه فرمون: مه بهست نهویه که به گو یزه و راده ی گهره ترین کرده و یان، ههمو کرده وه چاکه کانیان

پاداشتی مه یه وهکو له سوره تی ﴿الزمر﴾ دا شه فرموی: ﴿وَمَنْ يَزِمْ أَخْرَجْهُمُ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾.

وَالَّذِي قَالَ لَوْلَايَ أَفِي لَكُمْ أَعْدَانِي أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي وَهُمَا يَسْتَعْجِلَانِ اللَّهَ
وَبِكَ ءَامِنُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَذَا إِلَّا أَسْطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٧﴾

نمونه‌ی خیر و چاکه لیره‌دا باسی دواپی هات به سیفت و نیشانه و پاشه‌روژی
چاکیانه‌وه، نینجا دیته سهر باسی نمونه‌ی شه‌رو خراپه به باسی هندی له سیفت و
نیشانه و پاشه‌روژی خراپ و سه‌ختیان.

ئهم رۆله خراپه نه‌هه‌نده ناپه‌سه‌نده دان نانیت به ماف و نيعمت و چاکه‌ی دایک و
باوکی دا به‌سه‌ری یه‌وه، وه‌کو کافریشه باوه‌پی نی یه به به‌لینی په‌رومردگاری به هاتنی
روژی دواپی و زیندوو بوونه‌وه، وه‌کو خوا نه‌فهرموی: ﴿وَالَّذِي قَالَ لَوْلَايَ أَفِي لَكُمْ أَعْدَانِي أَنْ
أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي﴾ که‌سیک که‌گوته به دایک و باوکی ئوف بیت لیتان، واته بی‌زاری
دهرنه‌بهرم لیتان و بوغزو رقم هیه بو‌تان، ئایا ئیوه هه‌ره‌شهم لی نه‌که‌ن به‌مه‌ی که‌من زیندوو
نه‌که‌رنه‌وه و له‌گو‌پ دهرنه‌مینریم؟

له‌کاتیک دا ئه‌وه‌موو چین و تاقمه له‌پیش منه‌وه رو‌یشتن بی‌ئهمه‌ی یه‌کیکیان لی
بکه‌پشته‌وه و زیندوو بکه‌ریشه‌وه، واته ئیوه نه‌زانن، باوه‌رتان به‌شتیکی نه‌گونجاو هیه،
هه‌ره‌شه‌یش نه‌که‌ن له‌من به‌و شته نه‌گونجاوه!!

ئهو رۆله ناپه‌سه‌نده بی‌شهرم و بی‌باک به‌و جو‌ره کو‌فرو بی‌باوه‌پی خو‌ی دهرنه‌بهری لای
دایک و باوکی، ﴿وَهُمَا يَسْتَعْجِلَانِ اللَّهَ﴾ ئه‌وانیش هاوار نه‌که‌نه لای خوا که‌په‌نایان بدات و بیت به
هاواریانه‌وه له‌خراپی ئهو رۆله بی‌باوه‌په‌یان یان خوا بیت به‌هاواریانه‌وه بو‌رینه‌مونی و
هیدایه‌تی ئهو رۆله بی‌باوه‌په‌یان، یان نه‌لین پی‌ی: ﴿وَبِكَ ءَامِنُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ هاوار بو‌تو،
عه‌مرت نه‌مینن، باوه‌په‌ینه، بی‌گومان به‌لینی خوا راسته و دیته جی، ﴿فَيَقُولُ مَا هَذَا إِلَّا أَسْطِيرُ
الْأَوَّلِينَ﴾ له‌پاش ئهو ترساندن و ئاموزگاری یه‌ئهو هه‌ر سو‌وره له‌سه‌ر بی‌باوه‌پی یه‌که‌ی،
ئهلئ: ئهمه‌ی ئیوه باوه‌رتان پی‌ی هیه هیچ نی یه‌جگه له‌قه‌سه‌ی په‌روپو‌چ و نو‌وسراوه‌ی
کو‌نی که‌له‌پیشه‌وه‌کان، که‌به‌جی ما‌ون لی‌یان!!

أُولَئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أَمْرِ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْغَيْنِ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَسِيرِينَ
 (۱۸) وَلِكُلِّ دَرَجَةٍ مِمَّا عَمِلُوا وَلِيُوفيَهُمْ أَعْمَلُهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (۱۹) وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ
 أَذْهَبْتُمْ طِبْعَكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ يُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي
 الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَمِمَّا كُنتُمْ تَفْسُقُونَ (۲۰)

لهممو چرخ و چینیک دا وینهی نو رۆله خرابه نۆد بووه و نۆریش ههیه، ده‌ریاره‌ی
 هه‌موو نه‌وانه‌ی خوای گه‌وره‌ی نه‌فرموی: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أَمْرِ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْغَيْنِ
 وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَسِيرِينَ﴾ نه‌وانه‌ی که‌سانیکن که‌ بریاری سزاو له‌سهریان جینگیر بووه‌ی له
 لایه‌ن خواوه‌ی، له‌ ریزی چه‌ند گه‌ل و کو‌مه‌لی که‌ هاتن و رۆیشتن له‌ پیش نه‌مانه‌وه‌ی، له‌ تیره‌ی
 جین و ناده‌می، چونکه‌ نه‌وانه‌ی لای خوا له‌ پیشه‌وه‌ی زانراون که‌ ره‌نجه‌پۆو خه‌ساره‌تمه‌ندی نه‌بن،
 خوا په‌نامان بدات له‌ غه‌زمبی خو‌ی و یارمه‌تی‌مان بدات دوو‌چاری ره‌نجه‌پۆی و
 خه‌ساره‌تمه‌ندی نه‌بن.

نوف هه‌زار جار ئوف له‌ خه‌ساره‌تمه‌ندی وه‌ها: ﴿دُنْيَا بِيْ بَهْشَن لَه نَاسِيْنِي خَوَاو نِيْمَان
 به‌ به‌رنامه‌ی خواو حه‌وانه‌وه‌ی له‌ سایه‌ی سه‌مه‌ندو سی‌یه‌ری ئه‌و ئی‌مانه‌دا، ئینجا
 خه‌ساره‌تمه‌ندی و له‌ده‌ست چوونی ره‌زامه‌ندی خواو نازو ریزی به‌هه‌شت، دوا‌ی سزاو
 عه‌زابی دۆزه‌خ و مانه‌وه‌ی قییدا بێ برانه‌وه‌ی خوا په‌نامان بدات.

له‌پاش ئه‌وه‌ به‌ کورته‌ی باسی پاداشت و تۆله‌ی ئه‌و دوو کو‌مه‌له‌ی کرد، ئینجا باسی ئه‌وه‌
 نه‌کات که‌ پرسیارو مو‌حاسبه‌ به‌ وردی ئه‌کری، هه‌موو یه‌که‌ یه‌که‌ به‌ جیاواز، هه‌موو که‌س
 به‌ گو‌یره‌ی کرده‌وه‌ی خو‌ی ره‌فتاری له‌گه‌ل ئه‌کری، جیاوازی راده‌و پله‌ی پاداشت و تۆله‌ به‌
 پنی کرده‌وه‌کانه‌ی، نه‌فرموی: ﴿وَلِكُلِّ دَرَجَةٍ مِمَّا عَمِلُوا وَلِيُوفيَهُمْ أَعْمَلُهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ چه‌ند راده‌و
 پله‌ی جیاواز هه‌یه‌ بۆ هه‌موو ئه‌و دوو کو‌مه‌له‌ی، له‌به‌ر جیاوازی ئه‌و کرده‌وانه‌ی که‌ کردوویانه‌ی،
 له‌ نۆری و که‌می و قورسی و سووکی و گه‌وره‌یی و بچووکیان دا، خوا‌ی گه‌وره‌ به‌و جو‌ره‌
 نه‌کات بۆ ئه‌وه‌ی پاداشت و تۆله‌ی کرده‌وه‌کانیان بۆ به‌جی بی‌نی، نه‌وانه‌ هه‌یج زوله‌یمان لێ
 نا‌کری به‌ که‌م کرده‌وه‌ی پاداشت یان زیاد کردنی ئه‌ندازه‌ی تۆله‌ی، به‌لی و هه‌کو چه‌ند جار

باسمان کرد، خوا لوتفی زۆره ههموو کات پاداشت به زیاد ئەداتەوه، لای خوارویی به دهقات، بەلام تۆلەي به ئەندازەي تاوانەکەيه.

له بابەت ئەم دوو نمونهوه که باسکران، چەند هەديسي ئەگيرنەوه، که مەبەست پێيان چەند کەسيکی تايبەتین. بۆ وێنە: بۆ يەکەم: ھەزەرەتي ئەبوبەکر، ھەربارەي باوک و دايکی، بۆ نمونهي دووم عبدالرحمن ي کوپی ھەربارەي باوک و دايکی. بەلام ھيچ لەم ھەديسانە سەحیح ھەرنەچن، زياد لەو ئەگەر بەھۆي کەسي تايبەتیشەوه ھاتن نابەرین بەسەر ئەوانەدا، چونکە بە پێي ريزماني عیلمي ئوسول ھەر ئايەت و ھەديسي لە شتي تايبەتي دا ھاتبی، بەھۆي ئەوھو تايبەتي نابي بەو شتەوه. بە تايبەتي لێرەدا خۆي گەرە وا بەدوای ھەردوو نمونهکە بپاریکی گشتي ھەرئەکات، کەواتە چاک وایە ھەر بەوێنە و نمونه تەماشای بکړن وەکو لە تەفسیرەکەدا بەو جۆرە ھاتن.

ئینجا شیوەیک لە شیوەکانی روژی حیساب و پرسیار ئەھینیتە پێش چاو، ئەو روژی که ئەمانە باوەریان پێي نی یە، ئەفەرموی: ﴿يَوْمَ يُعْرَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طِبِّكُمُ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا﴾ ئەو روژی که کافرەکان ئەبرین بۆ سەر ئاگر، یان ئەسوتینرین و پێي سزا ئەدرین، لەو کاتەدا بە تەشەرەوه بۆ سزادانی ھەروونیان پێيان ئەگوتری: ھەموو خوشی و لەزەتەکانی خۆتانان دوایی ھینا و تەواوتان کردن لەماوەي ژيانی دنیاان دا، بە ئارەزووی خۆتان راتان بوارد بەو ھەموو نێعمەتە پاکو بە لەزەتەي که بووتان، بێ ئەمەي گوی بەدەن ئەم روژی، کەواتە بۆ ئەمەرتان خۆشیتان نەھیشتمەوه، واتە ھۆي ئەم سزایەتان ئەوھيە که خوا لە دنیادا ئەو ھەموو نازو نێعمەتەي پێ دابوون، بەلام ھيچ سوپاسی خواتان لەسەر نەکردووه، بە ھيچ جۆر پیری ئەم روژەتان پێو نەبوو، بەھۆي ئەو سەرتان کردە رابواردن بە ئارەزووی نەفسی خۆتان، وێنەي و لاخ و ئاژەل ھەر رابواردنی رووت بێ پرسینەوه لە حەرام و حەلال، بەرگری خۆتان نەکرد لەو شتانەي که خوا قەدەغەي کردبوون، تەنیا دنیاان بۆ خۆتان بە مال دانا ھەلتان بژارد. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّا جَعَلْنَا لَكُمْ دُنْيَاكُمْ نِجَافًا لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَهْتَكُونَ﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّا جَعَلْنَا لَكُمْ دُنْيَاكُمْ نِجَافًا لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَهْتَكُونَ﴾ ئەفەرموی: ئەمەرتان لێ ئەسینرێ بە سزاو عەزابی ریسوایی و بێ نابەروویی و زەلیلێ و سەرشۆرێ، بەھۆي ئەو که لە دنیادا بە ناحەق تەکەبورتان ئەکرد لە زەوی دا، خۆتان بە زل ئەزانی و بە سووکی تەماشای بەندەکانی خواتان ئەکرد، ھەم بەھۆي ئەو که لە گوێراپەلێ خوا ھەرچوو بوون، ئەو شتانەي قەدەغە بوون - بێ گوی پێدان و سەر لێ کردنەوه - ئەتان کردن.

خوا په نامان بدات له م جوړه نادمی یانه نه مېړ ژور ژوره، که شو سیفېت و نیشانه پیسانه یان به زیاده و تیا دا هیه، تماشاشه که میت له بهر نه قامی و بی ناگایان، خو یان بهشت نه زان، لوتیان نه کهن به که له شاخ و به چاویکی ژور نزم و پهستی تماشای خملک نه کهن، شوو روژ سریان کردو و گوناو تاوان له ه موو بابیت، ژور به که شخموه خو یان به بهختیار نه زان، بی ناگان له م پاشه روژهی که قورئان نه یفرموی، خوا په نامان بدات له م نه گبته و به دبختی یه، ئینجا بی پرواکان نه ترسینئ به به ریاد بوونی وینه یان له نوممت و گله پیشووه کان دا، که به به ریهره کان یان نه کرد له گله پیغه مبه رکان یان دا، به کورتی نیشان نه دات که پاشه روژهی نه وانه ی که دژ پیغه مبه ران و ئایینی خوا بوون ه موو هر به دبختی و به ریاد بوون بووه، وکو پاشه روژهی بهختیاری و سرکه و تن هر بو پیغه مبه ران و نه وانه یه که له سر ریازی نه وان رویشتن. به شیوه یه کی تایبته یی باسی هژو گله ئه کات له دانیش توانی نیوه دورگه ی عه رب، له پاشان به کورتی به شیوه ی ناد یاری چاوو دل نه خشینئ به ژور گله و قومئ تردا له م دورو به ره که خوا ه مووی به ریاد کردن، نه فرموی: ﴿وَأَذْكُرْ آلَاءَ عَادٍ﴾ نه ی پیغه مبه ر باسی برا که ی هژوی عاد بکه، واته باسی هود که پیغه مبه رکی ره وانه کراو بوو بوو سر گله و قومه که ی، که به ناویانگ بوون به عاد به ناوی بایره گه وریانه وه.

لیره دا به سیفېتی برا ناوی برد بوو نه م ی خزمایه تی و هوی خوشه و یستی پیشان بدات له نیوان پیغه مبه رکه و شو گله دا، له گله نه ودا به و جوړه سرکه ش و بی باوه و بوون، که واته نه م به سره اته وکو هره شه و ترساندنئ تیدایه بوو قوره یش، هره وها دلنه وایی و دلخو ش دانوه ی پیغه مبه ریشی تیا دایه (ع). نه فرموی: باسی برا که ی عاد بکه: ﴿وَأَذْكُرْ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ﴾^۱ باسی نه م کاته که قومه که ی ترساند له سزای خوا، نه م قومه ی که پرژو بلا و بووه به لای خواری نیوه دورگه ی عه رب دا - نه لئین: له ولاتی حضرموت بووه - خانو مالیان دروست کردو و له سر گردو ته پو لکه کان، که له م فرامه م هات بوون.

^۱ وشی «احقاف» کویه، ناکه کی «حقیف» به مانای گردو شویئ به رزه که له م پیک هاتئ.

وَقَدْ خَلَّتِ النَّذْرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ ۖ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ ۖ إِنَّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

﴿٢١﴾ قَالُوا أَجِئْنَا لِنُؤْفِكَا عَنْ آلِهَتِنَا فَإِنَّا بِمَا نَعْبُدُ إِنَّا كُنَّا مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٢﴾

نهم پیغمبره (ﷺ) به پی پی فرمانی خوا قومعه کی ترسانند، یه کم کهس نه بوو، لهو فرماندها، ﴿وَقَدْ خَلَّتِ النَّذْرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ﴾ چهند ترسینه رانی له پیش نه ووه له نژیک و دور له ولاته کان دا هاتن و رویشتن، که واته شتیکی باو بووه ترساندن بهو جوړه، له هموو پیغمبرانی تر نه ووه و گهلی خوئیانیان پی ترساندووه، که کورته و خولاسه کی بریتی یه له: ﴿أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ ۖ إِنَّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ نه مه کوئیایی بیئن له بت پرستی و جگه له خوا هیچ شتی تر مه پرستن، چونکه بیگومان من مه ترسی نه کم له هاتنی سزای روژیکی سخت و گوره که خوا به سمرقان بیئی له سر نهو عقیده و باور په کی که نیوهی له سرن. نایا مه بهست بهو روژه سخته روژی دواپی یه؟ یا روژی هاتنی عزابی نه دنیا یه پیش سزای روژی دواپی؟ به گویره کی باوی خوی گوره دبراره کی نهو نوممه تانه کی که کوئیایی یان نه هیئابی له کوفرو سرکه شی، به تووای مهنی خوئیانیان پر کردبی، نینجا خوی تولسینه هر یه که روژیکی سخته نه هاتی برباد کمری به سر هیئان، هر یه که به جوړه سزایه بربادی کردون، مه بهستی هر یه کی له دووانه بوویتی ریکه، چونکه نه وانه هردو روژه که یان هیه.

پرستنی خوا به تانک و تنیا و هکو عقیده و باور له دل دا هروها یاساو به برنامه یه له زیان دا، به پیچه وانه کی نه ووه هموو جولانه ووه رفتار کردنی سری له عزابه ووه دهر نه چی، له دنیا دا، یان له روژی دواپی دا، یان له هردو وکیان دا به گویره کی جوړی پیچه وانه که. له وه لای نه وته می و ناموزگاری یه ریکه نهو دل سوژی ترساندنه دا، نهو قومعه نه فامه نه گبه ته: ﴿قَالُوا أَجِئْنَا لِنُؤْفِكَا عَنْ آلِهَتِنَا فَإِنَّا بِمَا نَعْبُدُ إِنَّا كُنَّا مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ نه یان گوته: نایا تو هاتوویته لمان بو نه مه کی به درو ده له سه ه لمان خه له تیئی و لمان به دیت له پرستنی بته کانمان، واته بیزاریمان هیه دبراره تانک به گویتی تانکین، دهی نه گهر راست نه کهیت و نه وانه کی که راست نه کهن، نهو عزابه مان بیئه سر که هر شه مان لی نه کهیت پی. نهو وه لاه ناشیرینه یان داوه به دگومانی تی نه گیشتن و لاقرتی کردن که شخه به شتی پروو و وچ و به تاله و ده تانک به لاه حه زه تی هود به نه دهب و نارامی پیغمبریتی یه و به رهنکاری نهو هموو نه فامی و نه زانی یه یانی کرد،

قَالَ إِنَّمَا أَلِمْ عِنْدَ اللَّهِ وَأُتِلْغُمْ مَا أُرْسَلْتُ بِهِ، وَلَئِكْفِي أَزْنَكُمْ قَوْمًا يَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُّطْرُنًا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾ تَدْمِرُ كُلَّ

شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا

بهم جوړه: ﴿قَالَ إِنَّمَا أَلِمْ عِنْدَ اللَّهِ وَأُتِلْغُمْ مَا أُرْسَلْتُ بِهِ﴾ وټی: من کاتې هاتنې عذاب بو سمرتان نازانم، من هېچ دوست و دسه لاتم ټیډا نی په تا پهلې ټیډا بکم، زانینې ټوه ټه نیا لای خواپه و جگه له خوا کسی تر نایزانی، خواخوږی ټه یزانی له کاتې دیاری کی کراوی خوږی دا ټه یهینې، من ټوه ی پی ی رهوانه کراوم پیټان رانه گه یه نم، پیغه مبه ران جگه له راگه یاندن هېچی تریان له سر نی یه. واته دهین و هوالی خوټان له سر خوټانه ﴿وَلَئِكْفِي أَزْنَكُمْ قَوْمًا يَجْهَلُونَ﴾ به لام من ټیوه به قوم ټکی نوزان و بی سلیقه ټه بینم، به نه فام و نه زانتان ټه زانم، نازانن پیغه مبه چی یه؟ فرمانی چی یه؟ نه فامیتان لهو راده یه دایه دهریاره ی برابه کی دلسوژی خوټان گه به راستی و پاکي ته میتان ټه کات، ټه تان ترسینې بو ټه مه ی خوټان بپارینن، دوچار ی غه زب و عذاب ی خوا نمېن.

نیر لیږده درېزه نادات بهو بهر مبه رگانی و سده دهی یه گه ماوه یه کی زور کردیان له گهل ټو پیغه مبه رده ﴿﴾ به کورتی ټوه ټه بریته وه بو ټه مه ی بگاته پاشه روژه سه خته که یان گه لیږده ټوه پیو سته و زیاده پیوه ندی هیه به مبه سستی شو ټه نه که وه ټه فرموی: ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ﴾ ټینجا کاتې گه عذاب که یان بینې به هورې که په یدا بو له که نارهی ټاسمانه وه روی کرده شیوه کانیان و بهرو شیوه کانیان هات. کاتې ټوه یان بینې خوشی و شادی یان ټیکه موت و ﴿قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُّطْرُنًا﴾ وټیان ټه مه هوریکه بارانمان بو ټه بارینې.

چند ریوایه ټیک هیه که ټو قومه له پیشه وه دوچار ی گه رماو بی بارانی و وشکی بوون، به جوړی دووکل لاسری گرتبوون، ټینجا خوا بایه کی به یزی ویران کری رهوانه کرده سریان، کاتې هات له شیوه ی هوردا بوو، ټوانیش له خوشیدا بهرو پیری چوون بو ناو شیوه کان، به لام حمزه تی هود ﴿﴾ دای له دهاغیان و فرموی پی یان: ﴿بَلْ مَرَّ مَا

اَسْتَعْلَمَ بِهِ؟^۱ نه خير و انى به كه نيوه گومانان بردوده، بلكو نهوه نهو عزابهيه كه نيوه پهله تان پى نهنايموه، به كالتمو لاقرتى يموه. نهوه: ﴿رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ بابهكه سزايهكى سهخت و نيش و نازار گه يهنه مري تيدايه، ﴿تُدْمِرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا﴾^۲ بابهكه همموو شتيكيان به هيلاك هاتبات و بهربادى هكات: خوqtان و مال و حهيوان و نازهل و همموو شتى ترقان، نه ميهش له لايهن خوqيهوه، بلكو به پنى نهرو فرمانى پهرومردگاريتى، چونكه هيچ جولانهوه و هيچ وهستان و هيچ رووداويك لهم بوونهومردها روونادات و پهيدا نابيت به نهرو فرمانى خوا نهبيت.

١ هندی ئه فرمون: ئه مه قسهی زمانی حاله، به لام له بهر نه وهی خوێندنه وهی بهم جوړه هاتوه: ﴿قل بل هو﴾ تفسیره که به گوێزهی ئه ورا بهی که ئه لای قسهی هه زده تی هوه ئه خوێندنه وه با شاز بیته، ئه وهی تفسیره که به هه ئه نه کات.

فَأَصْبَحُوا لَا يَرَى إِلَّا مَسْكِنَهُمْ كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٥﴾ وَلَقَدْ مَكَّنَّهُمْ فِيمَا إِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَرًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَرُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقَرْيَةِ وَصَرَفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٧﴾

ئەم بوونە وەرە چەندەما شتی نهینی تیا دایە، ئێمە هیچ ئاگامان لێ یان نی یە، هەر هیچ نهیبی با ئەم هیژ و زانەیی که بەرەبەرە بەرەمیان دەرئەکەوی، ئەمانەیی که لەمەپیش بە خەویش بەدل دا نەئەهاتن، با ئەمانە بکەین بە بەلگە و دروشم بە دەستمانەرە، بۆ ئەوێ لە خۆمانەرە بریارێ نهیوون و نەگونجاوی نەدەین بەسەر هەر شتێک دا که عەقلمان پڕ ناکات. کەواتە باوەرمان وایە که ئەو بایەیی خۆی گەرە رهوانەیی کرد بۆ عەزایی ئەو هۆزە زیندوو خاوەن هەست یەر بەر فەرمانەیی که پەرورەدگاری پیی سپێررابوو بە ریکی بەجێی هینا، بەم جۆرە ئەو بی باوەرە سەرکەشانی بەریاد کرد، ﴿فَأَصْبَحُوا لَا يَرَى إِلَّا مَسْكِنَهُمْ﴾ بەجۆری وایان لێ هاتبوو جگە لە شوێن و ماواکەیان هیچ شتی تر نەئەبینرا، خۆیان و مال و سامان و ولاخ و ئازەلیان هیچی نەما، بەس شوێن و ماوا رووتەکە بێکەس و بی هیچ!! ﴿كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ﴾ ئا بەو شیوەو بەو جۆرە تۆلە نەسێنن لە قەوم و گەتە تاوانبارەکان، واتە ئەو عەزەب و تۆلە سەندنە رهوشتیکی دامەزراوە دەرپارەیی ئەوانەیی که بەرەبرەکانی پیغهەمبەران و ئایینی خۆیان کردبی، کەواتە با سەرکەشەکانی ئەم ئوممەتە بترسن لەخۆیان و بگەرێنەرە لەو بارە لاری! لەسەری، وەک بەم فەرمودەش باش مەترسی ئەخاتە دلیان نەفەر موی: ﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّهُمْ فِيمَا إِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَرًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَرُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ بەراستی ئەوانەیی که ئەو بایە بەریادی کردن دەسلەت دارمان کردبوون، بە فراوانی ماوەمان داوون لە شتیکی ئەوتۆدا که ئێوەمان دەسلەت دار نەکردوو تێیدا، واتە ئەو شتەکانی که داوومان بەوان لەهۆی دەسلەت و بەرزی و سەرکەوتن لە دنیا دا بە ئێوەمان نەداوە، گویچە و چاوو دلمان پێداوون، واتە هۆی فام و تیگەیشتمان پێدا بوون که تیفکرین و ریکی راست بدەنە بەر، کهچی نە گویچەکانیان و نە چاوەکانیان و نە دڵەکانیان سوودی هیچ شتیکیان پی

نهگه ياندن!! له كاتيك دا بهموى ئوموه كه بيريان نه نه كرده وه له نيشانه و بهلگه ناشكر اكانى
خوادا، دانيان پيادا نه نه نا، كهواته خوځيان شو شته گرنگانه يان له كار خستبوو، بهكار يان
نه نه مينان له شتيك دا كه سودى راسته قينه ي ببيت بويان، بهموى ئوموه دوو چارى شو
عزابه بوون، شو عزابه كه گالته يان لى نه مات، به لاقرتى يوه په لپيان پى نه نايه وه: شو
عزابه هاته سيريان، چوارده وري دان. كهواته له جى يه نه وانه بهو زورو ده سه لاته وه به با
نه و يان به سه رها ته ببيت نه وانه ي بهر بهر كه اننيان له گه ل پيغه مېسر (ﷺ) كرد خراپتريان لى
بكړى و بهر ياد بكړين، كه به ديمه ن عزاب دانيان ئاساتره، هر چنده بو خوا هيچ شتيك
قورس و گران نى يه، هه موو شتيك وهك يهك ئاسانه.

نه بى هه موو خاوه ن قاميك له م جوړه نايه تانه وه په ندر ئاموزگارى و مرگريت، هيچ كهس
به هيچ زورو ده سه لات و به هيچ شتيك نه خه لته ي و نه نازى و مه غرور نه بى، نه وه تا چنده ما
خاوه ن سامان و له شكرو هيژ هاتن، هيچ له وانه فريايان نه كه وت و سودى هيچى نه بو!!

ئينجا به كورتى بهر ياد بوونى دانىشتوانى ده ورو بهرى خوځيانان نه خاته پيش چاو، كه
شوين و ماواكه يان ناسراو بوو لايان، وهكو عاد كه باس كرا، سه مود له حيجردا و سبا له
يه مه نداو مه ديه ن و شاره كاني قهرمى لوط كه له سمر ريگاي شام بوون، رانه بوون به لايان دا
كاتى نه چوون بو كاروان بهر و شام، نه فهرموى: ﴿وَلَقَدْ أَمَلْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقُرَىٰ وَصَرَفْنَا آلَافٍ

لَهُمْ رِجْمُونَ﴾ بهر استى له ناومان برد دانىشتوانى شو شارو ولاتانه ي كه به چوارده ورتان
دا بوو، چهند جوړو شيوه يهك ده ليل و بهلگه روونه كاني خو مانمان نيشان دان، بهلكو به
هويانه وه بگه رينه وه، به لام نه گه پرانه وه، ئينجا ئيمه يش بهم جوړه بهر يادمان كردن، هه ريه كه
به جوړه عزابى كه له پاش خوځيان بوون به دهنگ و باس، دانىشتوانى مه كه كه شو دهنگ و
باسانه يان بيستبوو، له م سهر و لهو سهر وه شوين و ماوايان نه بينن، نه وانه هه موو بت
په رست بوون، وهكو بت په رسته كاني مه كه كه، به ئوميدى نه وه كه له تهنگانه دا فريايان بكهون
و بهرگرى عزاب و ناره حه تى يان لى بكن. جا ليړه دا خواى گوره سمرنجى مه كه كيه
يه كان رانه كيښى بو نه مه ي كه شو گه له پيشو وانه بهو جوړه كه وتنه شو تهنگاو و عزابه تا
بهر ياد بوون، كه چى بته كانيان هيچ سوو ديان پى نهگه ياندن!! كهواته با نه مانىش له وانه وه
ته مى خوار بين كو تا يى بينن لهو با وهره بى جى و پړو پووجه ي كه وان له سهرى،

فَلَوْلَا نَصْرُهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً بَلْ صَلَّوْا عَنْهُمْ وَذَلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا

يَفْقَرُونَ

نهمرموی: ﴿فَلَوْلَا نَصْرُهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً﴾ دمی با ئهو بتانهی که ئهو گهل ۱
 قومانه بریاریان دابوون به پرستراوی خویمان، جگه له خوا ئه یانپهرستن به ئومیدی ئهوی
 نزیکیان بخهنهوه له خواو تکار لالهیان بۆ بکهن لای خوا، دمی با ئهوانه فریای ئهو گهلانه
 بکهوتنایه و یارمتهی یان بدانییه و بهرگری ئهو عزابانهیان بکردایه، کهچی ئهوه **یجر هیچ**
 سوودیان نهبوو، یارمتهی یان نهدان!! ﴿بَلْ صَلَّوْا عَنْهُمْ﴾ نهک یارمتهی دان، بهلکو لی یان ون
 بوون، ههر نهیشیان ئهزانی له کوین!! ۲ جای دهست گرتن ۱ یارمتهی دان ﴿وَذَلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا
 كَانُوا يَفْقَرُونَ﴾ ئهوهبوو درۆ زلهکهی ئهوان، ئهوهبوو که به ناحق ۱ دهست ههلبهست ئهیان
 کرد. واته دانانی ئهو بتانه به پرستراوو باومر بهوه سهری لهو عزابه سهختانهوه دهرچوو،
 به ریسوایی و زهلیلی و سهرشۆپی یهوه، له دنیا دا بهریاد کران و بهرمو ئاگری نهپراوهی
 دۆزهخیش بهری کران، کهواته با قورهیش له هاوپی ۱ وینهکانی خوینانهوه تهمی خوار بن ۱
 کوتایی بینن لهو ناحقی یه کهوان لهسهری.

ئینجا له دوا دوایی سورهتهکه دا ئهچیتهوه سهر مهبهسته گرنگهکهی سورهتهکه، که
 بریتی یه له بههیزکردنی عهقیده و ئیمان و داپشتنی له دل ۱ دهروون دا، ئهویش به
 گهپراوهی بهسهرمات و قسهی کۆمهلی ۱ جن که گوێ یان گرت له قورئان خویندنی
 پیغهمبر(ﷺ) به هوی ئهوهوه زۆر سهرسام بوون لهو وتاره نایابه، کاری لی کردن و ئیمانیان
 هینا و گهپراوه بۆ ناو قوممهکیان، بانگی ئهوانیشیان کرد بۆ ئیمان هینان، بینگومان شتی
 وا زۆر گرنگه لهوانیه دلی ئادهمیزاد بیدار بکاتهوه و بیخاته ئیش، چونکه ئادهمی باشت
 ئهبی ئیمان بینن بهم قورئانه که له بنهپهتهوه بۆ ئادهمی هاتوو، به تایبهتی قورهیش ۱
 گهلی عهرا ب ۱ که لهو کاته دا باومر ئیکی تایبهتی یان ههبووه به جن، به وینه: لهناویان دا باو
 بوو ئهگهر یهکیکیان به شهودا له چۆلی یهک دا بهمایهتهوه، ئهیوت: ﴿اعوذ بعظیم هذا

الوادي) يان «بسيد هذا الوادي»^۱ هەندىكىيان ھەر بە تەواۋى ئەيانپەرستىن!! دەى ئەوا خوا لەم قورئانەدا - ڭە سەرسام بوون، تىيىدا، زۆربەيان ئەيانزانى كە راستە، ھەر عىنادو سەر كەشى يان بەكار ھىنا - ئيمان و گەردن كەچى ئەو كۆمەلە (جن) ھى پىنگەياندن لەگەل شايەتى دانيان لەسەر ئەو ھى كە پەيوەندى ئەم قورئانە ھەيە بە تەوراتەو ەك سەرچاوەيان ھەيە، ھەروەھا ئەوانىش - وەكو قورئان - ئەم زەوى و ئاسمان و بوونەو ەريان ئەھىنايەو بە بەلگە و دەليل لەسەر دەسەلاتى خواى گەورە بەسەر زىندوو كەردنەو ەدا، كە ئەمان لەبەر ئەفامى يان سەريان ئەكەردەو لەمەى كە زىندوو بوونەو شتىكى گونجاو و راستە.

وتارى ئەو كۆمەلە (جن) * چەند شتىكى تىادايە، كە بئەرەتە بۆ عەقىدەيەكى تەواو، ئەو شتەنەيش ئەمانەن:

- ۱- باوەر بە سەروش (وحى) خوا.
 - ۲- يەكئىتى عەقىدە لە نىوان قورئان و تەورات دا.
 - ۳- دان نان بە راستى ئەو ھى كە قورئان رىنمەونى ئەكات.
 - ۴- باوەر بە رۆژى دوايى و ڭ كەردەو ەك ئەبىتە ھۆى عەزاب و سزا.
 - ۵- دان نان ڭ باوەر كەردن بە ھىزو دەسەلاتى خوا بەسەر ئەم دەروست كراوانەدا.
- پىش ئەو ھى كە وتارى ئەو كۆمەلە بىنن و روونى بگەينەو، باش وايە كە ھەندى لە بابەت (جن) ەو ەدوئىن، چونكە لە بابەت ئەم تىرەو ە راى ئادەمىزاد سى جۆرە:
- ۱- كۆمەلى باوەريان پى ھەيە، بەلام زۆر زىادە ەو ھى ئەكەن لە شانيان دا، ئەم باوەرە لە كۆنەو ە ھەيە.
 - ب- كۆمەلىك باوەريان بە بوونيان نى يە، ھەروەھا ھەر شتى كە ھەستى پى ئەكەن.

^۱ پەنا ئەمىنم بە گەورە و سەزۆكى ئەم شتەو لە ھەموو شەپو ناخۆشى يەك.

ت- كۆمەلى باومېرىيان پىنى ھەيە، بەم جۆرەي گە قورئان ۋە فەرمايشتى پىنغەمبەر(ﷺ) باسى كىردوۋە بى زىدادو كەم.

جا لىرەدا ئەم رايەي سى يەم روون ئەكەينەۋە بۇ ئەمەي ئەم بگىرى ۋ جگە لەم ژۇر پى بگىرى، لەدل دەرېكرى. باومېرىمان ھەيە گە تىرەيە لە دروست كىراۋانى خوا ھەيە ۋ ناۋى(جن)، ھەركەس باۋەپى بە بوۋنى ئەم تىرە ئەبى كافرە، لە ئايىنى خوا دەرئەچى، چونكە پىنچەۋانە ۋ دىرى فەرمايشتى خواۋ پىنغەمبەر(ﷺ) ئەم تىرە لە ئاگر دروست كىراۋە - ۋەكو ئادەمىزاد لە خاك دروست كىراۋە - شەيتان لەم تىرەيەيە، ئىۋان ئادەمى ئەيىنن، بەلام ئادەمى ئىۋان ئايىنى، ئىۋانىش ۋەك ئادەمىزاد چەند بەرەۋ تايغەيەكن ۋ تۋاناي ژيانيان لەم زەۋى يەداۋ لە ئاسمانىش دا، تۋاناي كاركىردىيان ھەيە لەدل ۋ دەرۋون ۋ ھەستى ئادەمى دا، ئەتۋانن دىنگى ئادەمى بېيىستىن، لە قەسيان تى ئەگەن. ئەم تىرەيەش ۋەكو ئادەمىزاد كافىرو مۇسلمانىيان ھەيە، ئەم ئەندازە ھىچ گومانى تىدا نى يە، ئىتېر بى بەلگەۋ دەلىل ھىچى تىرى لى ئالنىن، ئەم ئەندازەيەش بەسەۋ لەمە زىاتىر پىۋىستىمان نى يە، لە بابەت كات ۋ شۋىن ۋ ھۋى ئەم رووداۋەۋە چەند فەرمودەيەك ھەن، لەئاۋ ھەموان دا فەرمودەيەك ئەمىنن گە زۆرتىر جىنگاي باۋەرە، چونكە پىشەۋا ئەحمەدى كوپى ھەنبەل لە مەسنەدى خۋى داۋ بەيھەقى لە كىتئىبى(دلائل النبوة) داۋ بوخارى ۋ مۇسلىم لە سەھىحى خۋيان دا ئەم فەرمودەيان ھىئاۋە، كە ھەر يەكە لە رىنگاي خۋيانەۋە ئەيىبەنە سىر ئىيىن ۋ ۋەباس - خۋايان لى رازى بىت - ئەفەرمۋى: پىنغەمبەر(ﷺ) ئەۋ(جن) انەي نەدىۋە، قورئانى بەسەر ئىۋان ۋ بۇ ئىۋان نەخۋىندوۋە، بەس ھەۋالەكە بەم جۆرەيە: پىنغەمبەر(ﷺ) لەگەل كۆمەلى لە يارەكانى لە ھەككەۋە دەرچوون، بە نىازى بازاپى عكاظ، لەو كات ۋ سەردەمەدا جن ۋ شەياتىنى بەرگىرى كىراۋون لە چوۋنى ئاسمان ۋ ھەۋال زانىنى ئاسمان، بەھۋى ئەۋەۋە ھەۋالى بەرگىرى خۋيانيان بە تىرەۋ تايغەي خۋيان دا بلاۋ كىردەۋە، ئىيان وت: ھۋى ئەم بەرگىرى يە ئەمەيە رووداۋىكى تازەيى ئەبى روۋى دابى، ھەلسن بىۋۇن كۈن ۋ قوۋبىنى زەۋى بگىرىن، تەماشىا بىكەن، نايىا چى بوۋبى بە ھۋى ئەۋ بەرگىرى يە؟ لەۋ گەردشەيان دا - بە خواھىشى خوا - ئەۋ

كۆمەلە لە (توھامە) وە ھاتن و گوزەریان كرد بە (نەخلە) دا لەو كاتەدا پىغەمبەر (ﷺ) خەرىكى
 پىش نوێزى بەيانی **بۇ ھەندى** لە يارەكانى، لەو شوێنەدا كاتى **كە** ھەنگى قورئان
 خوێندنى پىغەمبەريان بىست وەستان و وتیان: **والله ثمهيه بوومته ھۆى بەرگى!!** ئىنجا
 گەرانبەو بۇ ناو قەوم و گەلەكەيان، وتیان: **گویمان** لە خوێنراوەيەكى نایاب بوو، رێنموونى
 ئەكات بۇ رینگای راست، ئىمە ھەرگىز **كەس** ناكەين بە ھاوېەشى بۇ خوا، خواى
 گەرمېش وەحى كردە لای پىغەمبەر (ﷺ): **﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا**
مَجْجِبًا ۖ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ، وَلَنْ نُشْرَكَ بِرَبِّنَا أَنَّ﴾ ئەوھى سەروش كرابوو بۆلای وتارى ئەو (جن)
 يانە بوو، كەواتە مەبەست بەم ئايەتەنە و ئايەتەكانى سورەتى **﴿الجن﴾** يەك رووداوە، وەكو
 راي بەھيژى زانايانىشى لەسەرە.

ئىنجا بە جوانى ئەزانم **كە** ھەندى بکۆلینەو لەگەل ئەوانەى كە باوەريان بە بوونى (جن)
 نى يە: **بىنگومان** ئەوھى باوەرى بە خوا و قورئان ھەبى شتى وا بەدلى دا گوزەر ناكات،
 چونكە لەگەل ئيمان و باوەرەكەيدا كۆنابىتەو، كەواتە ئەوانەى كە پىروستان بە لىكۆلینەو
 ھەيە موسلمان ئين، جا دەربارەى ئەوانە ئەلەين: ھەندى بىر بکەنەو، ھەروا قسە فرى مەدن.
 ئايا بە چى بېريارى نەبوونى (جن) ئەدن؟ ئايا ھەموو شتە نەينى يەكانى بوونەمرتەن بۇ
 دەرکەوت و ئىنجا بۆتان ئاشکرا بوو كە جنۆكە نى يە؟! بىرىك بکەنەو لەم ھەموو شتە
 نەينى يانەى كە لەم چەرخە تازانەدا دەرکەوتن، ئەگەر لەوھوپېش ھەرکەسى باسى
 ھەريەكەيانى بکردايە بە شىت دەرئەكرا!! ھىشتا ئىمە **سەرھەتای رینگەى زانين** و زانيارى
 داين، چەندەھا شتى گرنگ بە رینگاوەيە دەرکەوت كە ئىمە ھەر بە خەيالېشمان دا
 نەھاتوو. كەواتە ھەر ھىچ نەبى (جن) دابنن بە يەكى لەو شتە نەينى يانە، ھەر لە
 خۆتانەو بە دەم بېريارى نەبوونيان مەدن، لام وايە ئەم تۆزە لىكۆلینەو بەسە بۇ ھەموو
 خاوەن ژيرى يەك و بەرگى ئەكات لەوھى لە خۆيەو قسە فرىدا.

وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ ﴿١٩﴾ قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ

ئینجا با گوی بگرین بۆ ئو رووداوه که قورئان بۆمان باس ئەفەرموی: ﴿وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا﴾ ئەو پێغه مەبەر باسی ئەو کاتە بکە کە کۆمەڵی (جن) یمان لادایە لای تو، تا گوی بگرین لە قورئان کە ئەیخوینی، ئەمە شتێک نەبوو هەرواوەکو رێکەوت، - هەرچەند هیچ شتێک بە رێکەوت نی یە، هەموو بڕیارو خواھیشی خواوە لە ئەندازەیک دا کە بۆ باریکی تر ناگونجی - بەلکو خوا ویستی کە ئەو کۆمەڵە گوی بگرین لە قورئان خویندنی پێغه مەبەر (ﷺ) تا هەوڵی دواترین پەيامی خوا بزانن، وەکو لە پێشەو هەوڵی تەوراتیان زانی بوو، بڕیار وابوو کە تاقی لە تیرە (جن) ئیمان بینن ۱ رزگار بین لەو ئاگرە ئامادە کراوە بۆ شەیتانەکانی جن ۱ ئادەمی، لەبەر ئەوە خوا ئەو کۆمەڵە بە شوینەدا برد، ئینجا کاتی ۱ گەیشتنە ئەو شوینە، ئامادە ئەو قورئان خویندنی بوون کە پێغه مەبەر (ﷺ) ئەیخویند، هەندیکیان گوتیان بە هەندی تریان: بۆ دەنگ بن. چونکە شیرینی و نایابی یەکە هەست و دلی داگیر کردن. ﴿فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ﴾ ئینجا کاتی کە دوایی پی هینرا، گەڕانەو بۆلای قەوم ۱ گەلەکیان بە شیوەی ترسێنەری، ترساندنیان لە عەزابی خوا.

دل و دەروون گە بە راستی ئیمانی تیا دا جیگیر بوو، خاوەنەکە ئەمەینتە ئیش، پانی پیو ئەنی بۆ تیکۆشان، لەبەر ئەوە ئەو کۆمەڵە بەختیارە خۆیان پی نەگیرا، گەڕانەو بۆ ناو گەلەکیان و ترساندنیان لەو باوەرو بارە کە لەسەری بوون، بانگیان ئەکردن بۆ ئەو رێگا راستە کە خۆیان کەوتنە سەری، ﴿قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ وتیان: قەوم و گەلەکەمان بە راستی ئیمە کتیبیکمان بیست هینرابوو خواروو ۱ لە پاش موسا، بە جوړیک بوو رێک بوو لەگەڵ هەموو تائین و کتیبەکانی پیش خوی، بە راستی دانەنان. باسی ئینجیل و عیسا یان نەکرد، رەنگە لەبەر ئەوە بیت کە ئینجیل وەکو بۆ بەهیزکردنی تەورات هاتبی وابوو، چونکە شتیکێ وای تیا دا نەبوو کە زیادی لەوێ تەورات هینای.

ذُنُوبِكُمْ وَ يُجْزِيكُمْ مِّنْ عَذَابِ إِلَهِكُمْ

پاش نهمه‌ی بهو جزیره قورئانیان پیشانی گله‌کهی خویان داو پی' یان ناسین کوتیان:
﴿يَقْرَأُونَ آيَاتِ اللَّهِ وَآمَنُوا بِهِ، يُغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجْزِيَ عَذَابِ آلِئِمْ﴾^۱ نهی گهل و
نه‌توره‌که‌مان گوی' رایله‌ی بکه‌ن بؤ نهو که‌سه‌ی که بانگ نه‌کات بؤ لای خواو باومری پی'
بیئن، خوا هندی' له گونا‌هه‌کانتان نه‌سپرتنه‌وه نه‌تانپاریزی' په‌ناتان نه‌دات له سزاو
عزاییکی نیئش ۱ نازار دهر. نهو کومه‌له به بؤنه‌وه‌ی ئیمان راسته‌که‌یان‌وه نه‌ومنده
تیگه‌یشتبویون زانییان که هیئانه خوار‌وه‌ی نه‌م قورئانه بؤ سر زه‌وی بانگ کردنه له‌لایه‌ن
خواوه بؤ هرکه‌سی' له تیره‌ی جن و ئاده‌می ۱ نه‌م بانگ‌وازه‌ی پی' بگات، نهو که‌سه‌ی
له‌لایه‌ن خواوه بانگ نه‌کات پیغه‌مبیره (ﷺ) هرو‌ه‌ها ئیمان و باومریان هیئا به رۆژی دوا‌یی،
زانییان که ئیمان ۱ گوی' رایله‌ی هوی لی‌بورده‌ن له گونا‌هو په‌نادانه له عزایی خوا، له‌بهر نه‌وه
بهو جزیره مرکه‌یان داو هره‌شه‌یان کرد له گهل و نه‌توره‌کهی خویان.

125

وَمَنْ لَا يُحِبَّ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ
 (۳۲) أُولَئِكَ يَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَغَيِّمْ خَلْقَهُنَّ بِمَقْدِرٍ عَلَى أَنْ يُخَيِّئَ الْمَوْتَ

(ثین و نیسحاق) نهلی: لیره دا وتاری شو کومله دواپی هات، به لام رای بهمیز نذربه
 لهسر شهویه که هم دوو نایه تهی تریش که دیت له وتاره که ی شهوانه، دیمه نی
 نایه ته کانیش و پیشان نه دات، به تایبه تی هم نایه ته: ﴿وَمَنْ لَا يُحِبَّ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ
 وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ هر که سی گویرایه لی ناکات و ناچیت به دم
 بانگه وازی بانگ کمری خواوه شو کهسه له خوا یاخی نابی له ولات داو له دهستی میزو
 توانای خوا دمرناچیت، شو کهسه جگه له خوا هیچ دوست و یارمه تی دهرانی نی به که
 فریای بکون و پهنای بدن له خوا، واته هموو کات میزو توانای خوا چوار دهوری داوه،
 که واته توله ی لی نه سیننی و هیچ هوی رزگاری نی به لی ی. بیگومان ترساندن کله و
 نه ته و که یان بهم نایه ته ته و او نه بیت، چون له پیشه وه بانگی کردن بو ایمان و گویرایه لی،
 که واته نه بی باسی شه و یان بو بکات که گوی رایه لی نه کردن پاشه روژکی سامناکی هیه،
 له بر شه له پیشه وه گوتم: به تایبه تی هم نایه ته نه بیت لهو وتاره بیت. هروه ها هم
 نایه تی دوو همیشه هله نگری که لهو وتاره بیت، بو به میزکردنی ناموزگاری به کان، به مه ی
 له بر خویانه وه سرسوپمانی دهریپن دهریاره ی شهوانه ی که گوی رایه لی ناکه ن بو خوا،
 له بر شه لایان وایه لپرسینه وه نی به، یان نه توانن خویان رزگار بکه ن له توله و عزابی
 خوا!! ﴿أُولَئِكَ يَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَغَيِّمْ خَلْقَهُنَّ بِمَقْدِرٍ عَلَى أَنْ يُخَيِّئَ الْمَوْتَ﴾ نایا
 شهوانه ی که گویرایه لی ناکه ن و ایمان ناهینن، ناترسن له توله ی سه ختی خوا له روژی
 دواپی دا؟! نایا شهوانه نازانن که خواجه کی شه تو که ناسمانه کان و زهوی دروست کردوه
 هیچ ماندویش نه بووه، واته تواناو دهسه لاتی خوا بی سنوره، نابریته وه کهم ناکات به
 دروست کردن و همراه همینان هرگیزو هتا هتایه، نایا شو خواجه تواناو دهسه لاتی نی
 به بهسر زیندوو کردنه وه ی مردوه کان دا!؟

بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٣﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ ۖ قَالُوا بَلَىٰ
وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٢٤﴾ فَأَصْبَرَ كَمَا صَبَرَأُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا
تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبِسُوا إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍ ۖ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ
الْفَاسِقُونَ ﴿٢٥﴾

وہ لامی ئەم پرسیارە ھەر ئەمە بێت: ﴿بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بملی دەسلاتی ھەبە،
چونکہ بێگومان خوا توانا و دەسلات دارە بەسەر ھەموو شتێک دا.
بە بۆنە ی زیندوو کردنەووە شیوەیەکی سامناکی ئەو رۆژە نیشان ئەدات لە دوو چاری
بێ باوەڕەکان دیت، لەو رۆژەدا ئیمان ئەمین، بەلام ھیچ سوودی لێ وەرنانگن، ئەفەرموی:
﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ﴾ لەو رۆژەدا ئەوانە ی کە لەم جیھانەدا کافر بوون ۖ
باوەریان نەبوو بە عەزابی رۆژی دوا ی، کە بە ناگری دۆزەخ ئەسوتینرێن بە تەشەرەو بۆ
سزادانی دەروونیان پێ یان ئەگوتری - لە لایەن خواوە - ئەم عەزابە راست نەبوو؟! واتە
ئەمە ئەو عەزابە یە کە لە دنیا دا باوەر تان پێ ی نەبوو و لا قرتیتان لێ ئەهات پێ ی ئایا ئەمە
راست نەبوو؟! ئەوانیش بەو ھەموو ئیش و ئازارە یانەو، بە شورە یی یەوہ ﴿قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا﴾
دەلێن: بملی راست بوو سۆیند بە پەر وەردگار مان، ئەمانە کە لەم جیھانەدا ئیمان و گوێ رایە لێ یان
نییە و گالە تیان لێ دی، لەوێ بەو جۆرە سویند لەسەری راستی ئەخۆن!! کەواتە چۆن بە
پرسیارە کە ریسواو بێ نابوو ئەکرێن بۆ زیادە ریسوا ی و تەشەر لێدان ﴿قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ
بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ ئەفەرموی: کەواتە بچێژن ئەو عەزابە بە ھۆی کوفرە کە تان لە دنیا دا.

پاش ئەو ی لەم سورە تەدا دەم درێژی و قسە نارد واکانی بێ باوەرەکان خرا نە پیش
چا و، پاش ئەو ی پاشەرۆژی سەختی تاوانباران روون کرایەوہ. لەگەل پاشەرۆژی کامەران ی

و به ختم و مری نهوانی که گوی راپهلن بۆ فرمانی خوا، پاش لهاله له کوتایی سورته که دا
 تهمنی پیغمبر (ﷺ) نهکات که به نارام بیئت و سهبر بکات لهسر تاوانبارهان، هیچ
 پهله یان لی نهکات، چونکه پاشمرۆژی بهد بهختی یان دیاریی کراوه، گه یشتنیان بهو
 پاشمرۆژی خویانه نزیکه ﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعِزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَّهُمْ﴾^۱ کهواته نهی
 پیغمبر نارامت بی و سهبر بکه لهسر سزادانی قورهیش و بی باوه پرسی و دهم دریزی یان
 دهربارهی خۆت و نهو نایینهی که بۆت هیئان، سهبر بکه ههرچۆنی نهو پیغمبرانهی که
 پی یان نهگوتری ﴿اولوا العزم﴾ واته نهوانی دامهزراو و خۆگرو به نارامن سهبریان کرد
 لهسر سزاو بی شهرمی و نالهباری گهل و ئوممه تهکانیان، پهله مهکه هاتنی تۆله و سزای
 خوا بۆ سر کافرهکانی قورهیش، چونکه بیگومان نهو ههره شهی که خوا لی ی کردوون له
 کاتی دیاریی کراوی خۆی دا دیته جی.

نهمه تهمنی و نامۆزگاری خویا به بۆ پیغمبره خوشهویسته که (ﷺ) به نارام گرتن و
 سهبر کردن، نهو پیغمبره که له رینگای خواو به جی هیئانی نهو فرمانی له پی ی
 سپیرو بوو خۆی له ههموو شتی که داپنی، خۆی یه که تن و یه که بار کرد لهو رینگایه داو
 دووچاری چهنده ها نازارو زهحمهت بوو تا رانهیه که منال و نهقامی لی هان درا به قسهی
 ناشیرین و بهرد باران!! تا خۆین بهسهر و نه دامایدا هاته خوارهوه، بی شهرمی و تاوانی نهو
 کافرانه گه یشته نهو پیری پله، کردهوی نارهوانیان گه یشته نهوه که سهری له سوژده دا بوو

^۱ چه ند رایه که هیه له دیاریی کردنی مه بهست به ﴿اولوا العزم﴾ دا: ۱. مه بهست ههموو پیغمبرانه. ۲. کهمه لی
 له پیغمبران: نهوانی دووچاری زیاده سزا بوون وهکو: نوح و ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئه یوب و داود... هند. ۳. نهو
 کهمه لن که خاوهنی شه ریه تیکی سه ریه خۆن، به ناویانگه کانیان پینجن: نوح و ئیبراهیم و موساو عیسا و محمد -
 سه لامی خاویان لی بیئت - ۴. مه بهست ههر نهو پینج که سهیه. نه رایه به ناویانگ ترو به هیزتره، چونکه له سورتهی
 ﴿الاحزاب﴾ و ﴿الشوری﴾ دا نه پینجه باس نهکات.

سېۋان كرا بەسەرى دا!! گە ئەمە شتېكە بە بىر لى كىردىنەۋى لەۋانەيە دىل بۈەستى، ئەۋ
 پىڭەمبەرە(ﷺ) لەگەل ئەۋەدا خوا ھىشتا بەۋ جۆرە تەمىنى ئەكات، بە ئارام ۋ پەلە نەكردن و
 خۇگرتن. بىڭومان رىڭكاكە يەكجار سەخت ۋ پېر زەخمەت ۋ تالى يە، ئەم جۆرە ئايەتەنە
 بەرنامەيەكى زۆر گىرگىن بۇ ئەۋ كەسانەي كە ئەيانەۋى رىڭكاي پىڭەمبەرە(ﷺ) بىدەنە بەر،
 بانگەۋازەكەي ئەۋ ۋەلام ئەدەنەۋە ۋىلاۋى ئەكەنەۋە بەناۋ گەل ۋ ۋلاتدا.

ئىنجا دىنياۋ دىل ئارامى ئەكات، ئەفەرمۈي: ﴿كُلُّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَّا يَلْبُثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنْ نَّارٍ﴾ ئەم بى باۋەرەنە بىڭومان دوۋچارى ئەۋ سزا ئەبىن كە ھەپەشەي پى كراۋە لى يان، لەۋ
 رۆژەدا كە ئەۋ عەزاب ۋ سزا ئەبىنن ۋايان بەسەر دىت ۋەكو لەم جىھانەدا نەماينەۋە جگە لە
 ساتىك لە رۆژى. واتە ئەۋەندە سزاكەيان سەختە، ئەۋەندە سەر لى شىۋاون ھەموو ژيانى ئەم
 جىھانەيان زۆر بە كەم ۋ كورت دىتە پىش چاۋ، ۋەكو ساتىكى لى دىت لەبەر بى نرخی ۋ بى
 سوۋدى ۋ بى بەرھەمى. ﴿بَلْعُ﴾ ئەم ئامۇزگارى يەي گە كران بەسە ۋ ھىچى تىرى ناۋى،
 ھەركەس بەم ئەندازە تەمى خوار نەبى بە ھىچى تر چارەسەر ئاكرى. ﴿هَلْ يَهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمُ
 الْفَاسِقُونَ﴾ ئىنجا ئايا كەس بە ھىلاك دا ئەبىرى ۋ سزا ئەدرى جگە لەۋ كەسانەي كە لە
 سنوۋرى ئىمان ۋ گوۋىرايەلى دەرنەچن؟ واتە: ئەۋەي پىۋىست بىت لە تەمى ۋ ئامۇزگارى و
 راگەياندىن كراۋە، ھىچ بەھانەيە بۇ كەس نەماۋەتەۋە، تەنيا ئەۋانە دوۋچارى عەزاب ئەكرىن
 كە تەمى ۋەرناگىن ۋ گوۋىرايەلى ئاكەن بۇ خوا.

۱. بەچەند جۆرى تەفسىر كراۋەتەۋە: ۱. ئەم قورئانە، يان ئەم سورەتە بەسە، ئەمە جىياۋزى يەكى ۋاي نى يە لەگەل
 تەفسىرەكەدا. ۲. ئەمە راگەياندىنە لەلايەن پىڭەمبەرەۋە(ﷺ). ئەۋ ساتى دىنيا پىڭەيشتە پىش ھاتى عەزاب، چەند
 راي تىرىش ھەيە.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَلُهُمْ ﴿١﴾

سوره نسی (محمد)

مه دینه یی ۲۸ نایه نه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نهم سوره ته مه دینه یی یه، ناوی تریشی مه یه ﴿الْقَاتِل﴾ واته جهنگ و کوشتار، نهم ناوه زور به جی یه، چونکه مه مو باسی سوره ته که بو نهم به سته نه گهریتته وه و په یومندی پیوه مه یه. لهبر نه وه له سهره تادا به باسی کافر هکان و ئیماندار هکان دهست پی نهکات، به جوړی کافر هکان له که دار نهکات ۱ ریزو پاکي ۲ ریک و راستی ئیماندار هکان دهر نه خات، تا روون ببیتته وه که شپرو کوشتاری ئیماندار هکان له که ل نهواندا زور به جی ۳ رهوایه، نه فهرموی: ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَلُهُمْ﴾ نهو که سانه ی که کافرن ۴ بهرگری نایینی خویان کردو وه به رنگای خوادا نه رویشتون، نهوانه هر کردو مه یه کی چاکیان همبی لهم جیهاندا - وکو دهست گرتن ۵ یارمه تی دانی هه ژاران، یان هر چا که یه کی تر - خوا لهو دنیا نهو کرده وانه ون نهکات له خاومنه کانیان، هیچ سوودو بهر مه میکیان لی نابینن. واته بهموی نهو تاوانه گهره ی که کردو یانه خوا قاریان لی نهگری ۶ هیچ نرخي نادات به خیرو چا که یان، تاوانه گهره کیان هممو خیرو چا که یه کیان نهسریتته وه. خوی گهره له چهند نایه تی تردا بی نرخي خیرو چا که ی کافرانی باس کردو وه، به جوړی روونی کردو وه ته وه که بو هیچ قسه و باس ۷ لی کو لینه وه یه که دهست نادات، که واته پیویسته لهسر هممو ئیمانداریک نهم مه به سته له دلیدا جیگیر ببی، باوه پی به میزی پی ی ببی، هر که س پیچه وانه ی نه وه ی له دل دا ببی کافر نه بی یان تاوانباریکي زور گهره یه. جگه لهو نایه تانه یش هر که س عه قل و ژیری خوی بخاته کار نه بی باش دلنیا ببی به مه ی که خیرو چا که ی کافران لای خوا هیچ نرخي نی یه، له روژی دواپی دا هیچ سوودیک ناگه یه نی پی یان، چونکه که سی باوه پی به خوا، یان به بهر نامه که ی نه بی، چون نه بی هیچ نرخي ببی بو هیچ چا که یه کی؟

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ
وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ﴿٢﴾

نهمانه مهر چاکه يک بکن و هکو ريکوت و دمست ترازان وايه، هموو کاتي' نهر
چاکه يان لي' روونادات، چونکه پال' پيونهري ني يه و لهسر بهرنامه يه ني يه. قورئان بهم
جوزه بهتینه له يه کم جاروه هيرشي برده سر نهر کافرانه، نينجا له بهرامبر نهمانه وه
مرکه نهدات به نيمانداره کان و نه فرموي: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ
الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ﴾^۱ نهر که سانه ي که نيمان و باوهريان هيناه و به گويزه ي
نيمانه که يان کرده و چاکه کان يان به جي' هيناه و نيمان يان هيناه بهو قورئانه ي که هينراوه ته
خواره وه بؤ سر محمد - که مهر ته نيا نهر يش حق و راسته و له لايه ن پهرومردگار يانه وه
هاتووه بؤ يان - نهر که سانه خوي گه وه هموو تاوان و خراپه کان يان نه پوشي' و
نهر سريته وه، حال و باريان چاک نکات له هردو جيهان دا، نارام و ناشتي و ناسايش له
دليان دا فراهم ديني، که نهر و يش خوشترين نيعمه تي نهم جيهانه يه، چونکه هموو
خوشي و ناخوشي يه که نه گهريته وه بؤ دل و نهروني، کاتي' دل و نهروون باش بيت هموو
کاروباري کي باش نه بيت، هرکات خراپ بيت هموو شتي کي خراپه، نهم نيماندارانه له روي
دواييش دا وان له به هشت دا.

^۱ وشه ي «امنوا» له پيشه وه نيمان به قورئان يش نه گريته وه، به لام به تاييه تي له هيناني نيمان به قورئان به دوايد
چند شتي کي تيايه: ۱. ريزو قهري قورئان لاي خوا. ۲. ته و او نه بوون و وه نه گرتي نيمان بي باوه رو نيمان به قورئان،
نيمان به قورئان نسل و بنه رته. ۳. تاكو بيته هوي هيناني نهم رسته، سه ناکردني قورئان به مه ي له م رسته يه دا
مه ي: ﴿وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ واته پاش هاتنه خواره وي نير مهر ته نيا قورئان حق و راسته، له لايه ن پهرومردگار يانه وه
هاتووه.

۲۱

۱. هندی نه فرمون: مه به ست له وشه **﴿امثال﴾** وينه و چيرۍ که کانيانه، واته خوا وينه و چيرۍ که کرده وهی کافران نه هينته وه به شوين که وتني به تال، نانوميدي و خسارت مه نديان به ون کړني شو کرده وانه، وينه و چيرۍ که کرده وهی نيمانداران و گه يشتنيان به نامانج نه هينته وه به شوين که وتني حق سرينه وهی گونا هيان، مه به سته که به هره رو باره ناگويي و هر په که. خوا خړی باش نه زاني.

نه فرموی: ﴿فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ﴾ کهواته کاتی له جهنگ دا گیشتن بهوانی که کافرن بدن له گهردنیان بیانکوژن. بت پرستهکانی نیوه دورگی عمره ب لهکاتی هاتنه خوارهوهی ثم سوره ته دا دووبهش بوون:

ا- جهنگاوهر و کوشتارکر.

ب- ناشتی خوازو خاوهن پهیمان.

جهنگ و کوشتار لهگل بهشی دووم دا لهکاتی بوو، لهبر ثم - وکو گوتمان مه بهست گیشتنه پیان لهکاتی جهنگ دا، فرمانه تنیا به کوشتنی جهنگ کران، فرمان دان به کوشتنی هر بت پرستی که بهر دهست بکوی له خاکی نیوه دورگه دا - نهگر نیمانی نهمینا - ثم فرمانه پاش هاتنه خوارهوهی سوره تی ﴿براءة﴾ دهرکرا.

درباره ی نهوانی که پهیمانیان لهگل نهکراوه، یان پهیمانی داوه و ماوه دیاری کرای بووبی، ماوه که ی دواپی هاتبی، یان ماوه دیاری نهکرابی به لام چوار مانگ تیپېر بیت پاش هاتنه خوارهوهی سوره تی ﴿براءة﴾.

بهکورتی پاش دواپی هاتنی ماوه دیاری کرای پهیمان، یان تیپېر بوونی چوار مانگ، نیت پاش ثم فرمان درا که نیوه دورگه پاک بکړیتوه له بت پرست به کوشتنیان یان موسلمان بوونیان، ثم هیش لهبر ثم یه نیوه دورگه خوا کردی به مهلبه ندو پایته ختی نایینی نیسلام، کهواته پیویسته پاک و خاوین بکړت له بت پرستی و بت پرستان. بنگومان همو کات کوشتنیان له رڼوه قهدهغه بووه، بلکه پیویسته له پیشهوه بانگ بکړن بؤ موسلمان بوون، رڼموونی بکړن، پاش ثم نهگر هر به بت پرست مانهوه، ثم کاته فرمان دراوه به کوشتنیان.

حَتَّىٰ إِذَا أَتَخْتَرُمُوهُمْ فَشَدُّوا أَلْوَانَكَ فَإِمَّا مَنَابَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءٌ

مهبست له فرمانه نهويه كه كوفرو بهتال بهرگري بكرى و بوهستينرى، بؤ نههه
ماوه ببى بؤ پهرهسهندنى و بلاو بوونهوهى رووناكى حهق له جيهان دا، كهواته همركات
هينى كوفرو بهتال شكينرا، بليسى ناگريان كورايهوه، به جورى تواناى پهلامارو بهرگري
يان نهمينى نيتر كوتايى نههينرى لى يان و پيوست نى به بنهبر بكرين، وهكو روونيش
نهبيتوه له فرمودهيه دا: ﴿حَتَّىٰ إِذَا أَتَخْتَرُمُوهُمْ فَشَدُّوا أَلْوَانَكَ﴾ بدن له گهرديان بيان كوئن ههتا
كاتى كه زور زوربان لى نهكوئن، به جورى هينيان نهشكى و تواناى بهرگري يان نامينى،
نيتر نهو كاته دهست گريان بكن به ديلى، وريايى يان بكن له راكردن، بهلام له كاتيك دا
دورمن بههين بيت دهستگير كردنيان بهرژهوهندى نى به، كهواته مهبست بهم نايهته و نايهتى
سورهتى ﴿الأنفال﴾: ﴿مَا كَانَتْ لِيَّ أَنْ يَكُونَ لَكَ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يَتَخِفَ فِي الْأَرْضِ﴾ ههريهك شته، نهگهر
چى زور له زانايان لايان وايه جياوازن، بهلام نهه گومانه زور جيگاي سهرسوپمانه، چونكه
زور ناشكرايه كه هيج جياوازي يان نى به.

نهه برياره له نايهتهدا بهشيوهى گشتى بؤ ههموو كات و چهرخيكه نهبى له پيشهوه
هينى دورمن بشكينرى، تواناى پهلامارو بهرگري نهمينى، پاش نهوه دهستگير بكرين به
تايبهتى كاتى كه ژمارهى موسلمانان كهه و ژمارهى كافران زور بى بهرژهوهندى نى به له
بهديل گرتن دا.

نينجا بريارى خوا له قورئان دا دهربارهى دهستگير كراوهكانى جهنگ نههيه: ﴿وَإِمَّا مَنَابَعْدُ
رَأْمًا فِدَاءً﴾ پاش دهستگير كردنيان يان بهرهلايان بكن به خوږايى و پياوهتى و هيجى تر، يان
له بريى شتيك دا نيتر مال و سامان بيت يان كارو فرمانيك بيت كه سوود و بهرژهوهندى
گشتى تيدا بيت، يان به گورينهوهى ديل لهگهل دورمن دا.

له قورئان دا دهربارهى دهست گير كراوهكانى جهنگ ههه نهه دوو باره ههيه، بهلام
دووبارى تريش ههيه لهلايهن پيغهمبرهوه(ﷺ) بهكارهينراوه:

۱- كردنيان به بهنده، نههه زورجار بهكار هينراوه.

۲- كوشتنيان، نهههش ههندى جار رووى داوه.

لهبرئەوه كۆپى زانايان بېرياريان لەسەر ھەريەكى لەم چوار بارە داوھ، ۛ پېشەواي
موسلمانان بۆى ھەيە بەكار ھيئەتە ھەركامىيان. بەلام ئەگەر بە جوانى ورد بېنەو ھە
بەسەرھات و ھەوالى ھەريەكى لەوانەى ۛ كۆژاون بۆمان روون ئەبیتەو ۛ كوشتنى
ھەريەكەيان ھۆيەكى تايبەتى ھەبوو، وەكو كەدەوئى ئالەباريان پېش ئەوئى بۆ جەنگ
نەك لەبەر ھاتنيان بۆ جەنگ، كەواتە كوشتنى ديل شتيكى گشتى نى يە، بەلكو تايبەتى يە
بۆ يەكە يەكە، لەھەركات و چەرخيەك دا ئەم جۆرە كوشتنە روو بدات زۆر بەجى يە و جىگاي
قەسەوباس نى يە، بۆ وئە وەكو كەسيەك جاسوس بىت و دەستگىر بگريت لە جەنگ دا
ئەكوژيەت لەسەر جاسوسى يەكەى، نەك لەسەر جەنگ كردن و بەدیل گرتنى.

لەبابەت كردنيانەو بە بەندە ئەلەين: شتيكى ئاشكرايە كە رۆئى بەندايەتى لە پېش
ئىسلام دا بۆ بوو كە لە ھەموو ولاتيەك ۛ، لە پيسترين شيوہدا بى ئەوئى كەس بووبى
بېزاري دەرپى بەرامبەرى، بەلام كە ئىسلام ھات ھەر لە سەرەتاوہ دەستى كرد بە بەرگري
ئەو ھەموو زولم و ئاپەوايى يە ۛ دەربارەى بەندە ئەكرا، بۆ ھەلگرتنى ئەو رۆئەو بۆ ئازاد
كردنى بەندە چەند ھۆيەكى فەرھەم ھيئا، يەكى لەوانە تەرخان كردنى يەك لەسەر ھەشتى
ھەموو زەكات بەكار بھيئەرى بۆ ئەو مەبەستە.

ھەركەس ئەندازەيەك تىگەيشتن و شارەزايى بېى لە ئاييىنى پاكي ئىسلام دا بە لايەوہ
روونە ۛ ئىسلام دژى رۆئى بەندايەتى يە، بەلام لەگەل ئەوئەيش دا بېريارى دەرئەكرد بە
قەدەغە كردنى بە تەواوى، چونكە جگە لە موسلمانەكان لەو كاتەدا كەس گوپرايەلى
نەئەكرد، كەواتە قەدەغە كردنى زۆر بى جى دەرئەچوو، چونكە ھيچ رەوا نى يە موسلمانان
دیلەكانى خۆيان ئازاد بگەن، بەلام دوژمنەكانيان موسلمانە ديلەكان بگەنە بەندە، لەبەرئەوہ
پيغەمبەر(ﷺ) لەھەندى كات دا بېريارى بەندەيى ئەدا بەسەر ديلەكان دا و ھەندى جاريش بە
خۆپايى بەرەلای ئەكردن و ھەندى جارى تريش لە بريى دا، كەواتە ھەركات دوژمنانى
ئىسلام وازيان ھيئا لە بەند كردنى ديلەكان، ئەو كاتە موسلمانەكانيش ھەر بەوہ رەفتار
ئەكەن كە قورئانەكەيان بە ريكى بېريارى لەسەر داوہ: ﴿إِنَّمَا تَبَدُّوْا إِنَّا فِتْنَةٌ﴾ كە ئەمە بېريارىكە
بۆ ھەموو كات و چەرخ و گەل و ولاتيەك ريك و گونجاوہ ھەتا ھەتايە بېريارىكى ترى نى يە كە
جىگاي بگريئەوہ، ئەوئى لەم ئايەتەدايە ئەوپەرى كەدەوئى ريك و راستە دەربارەى ديلەكان،

جگه له‌موش شو دووباره‌ی که له‌م نایه‌ته‌دا نین هیچیان پی‌ویست نه‌کراون، به‌لکو له‌گه‌ل شه دووباره‌یش دا سه‌روکی موسلمانان بۆی هه‌یه کام له‌و چوار باره که باسما‌ن کرد به به‌رژم‌ومندی نه‌زانی وا بکات. له‌موش شتیکی ناشکرایه هه‌رکات دژمنا‌ن کۆتایی یان هینا له‌ کوشتنی دیل و کردنی به‌ به‌نده، ئیسلام باشتەر قه‌مه‌غه‌یان نه‌کات، چونکه مه‌سه‌له‌ه‌تیا‌ن تیا نابینیت، بی‌جگه له‌موش ره‌فتار کردن به‌ قورئان پیش نه‌خری له‌ هه‌موو شتیکی تر، قورئانی‌ش هه‌ر شو دوو باره‌یه که هه‌موو کات چاک و گونجاوه.

مه‌به‌ست له‌م لی‌کۆلینه‌وه له‌وه‌ی له‌پاش بیر کردنه‌وه و تی‌پوانینی ته‌واو له‌ هه‌موو بارو رووی شه مه‌سه‌له‌یه و لی‌کدانه‌وه‌ی هه‌موو رووداوه‌کانی له‌ پاش نه‌وانه هه‌موو ناشکرا ئه‌بیت که شه‌می لی‌ره‌دا وتمان شتی‌که له‌ ئایینی پاکی ئیسلامه‌وه وهرگیراوه و رۆحی شه شه‌ریعه‌ته ته‌نها شه‌وه پیشان شه‌دات.

مه‌به‌ست شه‌وه نی یه کوشتنی دیل و کردنی به‌ به‌نده به‌ یاسایه‌کی نه‌گۆ‌پاوی ئیسلامی نه‌زانین و به‌لامانه‌وه نا‌په‌وایه و شه‌مانه‌وی به‌ هه‌ر جو‌ر بو‌وه شه‌وه له‌که‌یه دا‌شارین و په‌رده‌یه‌کی به‌نین به‌سه‌ردا، چونکه بی‌گومان شه‌گه‌ر با‌وه‌رمان و اب‌وایه که یاسایه‌کی هه‌میشه‌یی نه‌گۆ‌پاوه و شه‌بی به‌دی بیت، شه‌وه کاته به‌ سه‌ر رنگ سه‌رمان لی نه‌ئه‌کرده‌وه و گه‌ردن که‌چ شه‌بو‌وین بۆی، هه‌رچه‌نده نه‌گه‌یشتینانه له‌ هۆ‌که‌ی، چونکه ره‌خنه‌ گرتن و سه‌رکردنه‌وه له‌ به‌یاری خواو پی‌غه‌مه‌به‌ر(ﷺ) شه‌وه‌په‌ری نه‌قامی و نه‌زانی یه، بی‌جگه له‌موش ره‌خنه‌ گرتن و سه‌رکردنه‌وه له‌ به‌یاری خواو پی‌غه‌مه‌به‌ر(ﷺ) له‌گه‌ل ئی‌مان دا یه‌ک نا‌که‌ویت، خوا‌ی شه‌فه‌رم‌وی: ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ﴾^۱ و ﴿فَلَا وَرَيْكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾^۲ ئینجا شتی تر ما‌وه که لی‌کۆلینه‌وه‌ی پی‌ویسته:

^۱ واته: خواو پی‌غه‌مه‌به‌ری خوا(ﷺ) هه‌رکات به‌یاری‌کیان دا رێ‌کا نی یه بۆ هه‌چ ئی‌ماندارێ‌ک، چ پیا‌و چ ئافه‌رت سه‌ر بکاته‌وه له‌و به‌یاریه‌وه ده‌ست به‌نی تیا‌دا بکات. سو‌ره‌تی ﴿الاحزاب﴾.

^۲ واته: سو‌ند به‌ په‌روه‌رنگه‌رت ئی‌مان و با‌وه‌ریان نی یه هه‌تا تر شه‌ی پی‌غه‌مه‌به‌ر نه‌که‌ن به‌ هه‌که‌م له‌نتوان خۆ‌یا‌ن دا، له‌پاش شه‌وه له‌ دل و ده‌روونی خۆ‌یا‌ن دا هه‌چ به‌یاری و دل ته‌نگی یه‌کیان ده‌ست نه‌که‌وی و هه‌ستی پی نه‌که‌ن و گه‌ردن که‌چ و سه‌رشو‌ر بن بۆ به‌یاری له‌ره‌مانه‌که‌ی. سو‌ره‌تی ﴿النساء/۶۵﴾.

ئەم ئايەتەي ۴۴ پىئوھى خەرىكىن پىش ئايەتى ژمارە ۵ ى سورەتى ﴿براءة﴾ ھاتوتە
 خوارەوہ: ﴿فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَخْصِرُوهُمْ وَأَقْلَبُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِنْ ثَابَرُوا
 وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوْا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ﴾ ھەروەھا پىش ئايەتى ۲۹ ى ھەمان سورەت:
 ﴿فَقِيلُوا أَلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ
 الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾ ھەواتە ئەبى ئەم ئايەتەي پىئوھى
 خەرىكىن بىسپرىتەوہ بەم دوو ئايەتەي ﴿براءة﴾. چونكە ئايەتى ۵ وا پىشان ئەدات كە بت
 پەرستەكان ئەبى بكوژىن يان موسلمان بن، ئايەتى ۲۹ وا پىشان ئەدات كە ئەھلى كىتاب
 يان كوشتار يان جزىەدان يان موسلمان بوون، لەمەيشەوہ وا گومان ئەبى كە بپىارى بەرەلا
 كردنىان بەخۇپايى يان بە شت نەگونجاوہ.

دەريارەي ئەم دوو ئايەتە ئەلەين: ئايەتى ۵ تايبەتى يە بە بت پەرستەكانى نيوہ دورگەي
 ەمرەبەوہ، چونكە - وەكو باسەمان كرد - نيوہ دورگەي ەمرەب مەلەبەندو پايتەخت بوو بە
 ئىسلام. پىئويستە پاك بکرىتەوہ لەوانەي دژى ئىسلامن. ئايەتى ۲۹ دژى ئەم ئايەتە نى يە.
 چونكە بپىارى جزىە بۆ ئەو لەشكرەيە كە تەسلىم ئەبى ۱ كۆتايى ئەھىنى لە شەرو كوشتارو
 رازى ئەبى بەژيان لەژىر سايەي ئىسلام دا، ئەم ئايەتە دەريارەي ئەو دىلانەيە ۴۴ گىراون
 پىش تەسلىم بوون ۱ كۆتايى ھىنان. بە كورتى پاش ھاتنە خوارەوہي سورەتى ﴿براءة﴾
 بت پەرستەكانى نيوہ دورگەي ەمرەب ئەبى يان موسلمان بن يان ئەبى بكوژىن، بت پەرست
 و ئەھلى كىتاب و كافەرەكانى ولاتەكانى تر ئەگەر جزىە بەدن وازيان لى ئەھىنى ۱
 پارىزگارى ھەموو ماڤىكىيان ئەكرى و دىلەكانيان پىش تەسلىم بوون ۱ بپىارى جزىە
 پىشەوای موسلمانان ئەتوانى بە خۇپايى يان بە شت بەرەلايان بكات، پاش تەسلىم بوون ۱
 بپىارى جزىە شتەكە كۆتايى دىت بەو جزىە دانەو ھەموو بەرەلا ئەكرىن. خواي گەرە
 فەرمانى دا بە جەنگ و كوشتارو بەدىل گرتنى كافەرەكان،

حَتَّى نَضَعَ الْحَرْبَ أَوْزَارَهَا ذَلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَكِنْ لَبِئْلُوا بِبَعْضِكُمْ بَعْضٌ

﴿حَتَّى نَضَعَ الْحَرْبَ أَوْزَارَهَا﴾ ههتا جهنگ چهك و كه ره سهی خوی دانهی... واته نهم بریارانه به جی نه مینرین تا جهنگ دوایی دیت به نهمانی میزی نهر کافرانهی که بهرگری نایینی خوا نه کن به جوریک جگه له موسلمان یان کافریکی ناشتی خواز نیتر هیچ کسینکی تر نامینیتوره، نهمه به وینهی نهمه که نه فرموی: ﴿وَقَتْلُكُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونََ الَّذِينَ لِلَّهِ﴾^۱ دیاره نه گهر وهز وای لی بیت نهم کاته فرمان ندری نه به کوشتی نه به دیل گرتنی هیچ کس. خوی گهره له فرمانی جهنگ و کوشتر به سر نیمانداره کان دا هیچ پیوستی و دامای یهکی نی به پیان، چونکه ناشکرایه که خوی توانای بهرید کردنی دوزمنانی نایینهکی هیه، وهکو نهم گهل و نه توانهی بهرید کرد که قورنان باسیان نه فرموی. به لام نهم فرمان و نهرکی خسته سرشانی به نهمکانی بۆ نهمی تاقیبان بکاتهوه به کافرهکان، کافرهکانیش به مان، بۆ نهمی هریهکیان شایانی پاداشت و تۆلهی خویان بین، نه فرموی: ﴿ذَلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَكِنْ لَبِئْلُوا بِبَعْضِكُمْ بَعْضٌ﴾ کارو فرمان نهمیه که کوترا، نه گهر خوا بیوستایه و هرکات بیهوی تۆلهی لی نه سندن، یان لی یان نه سیننی به دهستی توانای خوی بی نهمی بیخاته دهست نیوه، به لام وای نهویست، وای نه کرد، به لکو فرمانی دا به نیوه به جهنگ کردن، نهم نهرکی خسته سرشانی نیوه، بۆ نهمی هندیکتان به مهنديکی ترتان تاقی بکاتهوه، واته: نیوه تاقی بکاتهوه به کافرهکان تا بگهن به ریزو پاداشتی گهری خوتان، کاتی له تاقی کردنه مکه دا بهرچون، ههره ها کافرهکانیش به نیوه تاقی بکاتهوه بۆ نهمی هندی له سزاو عزایبان پیشهکی بچیزن له سر دهستی نیوه دا، به لکو هندیکیشیان کوتایی بین و بگهرینهوه بۆ لای خوا.

نهم کافره سرکه شه ستمکارانه که له ههمو چهرخ و گهلیک دا بهرگری نایینی خویان کردووه، خویان بهزل نیشان داوه له ناو خهک دا، به دیمه نیش زۆرو دهسلات و سامان له دهستی نهوان دا بووه، نهوانه ههمو هیچ نمونه یهکیان نی یه و چاو نادهن له چاو نهم زهوی یه دا که له سهری نهژین، که چند گهره و فراوانه، زهویش هر هیچ نانوینی له چاو نهم ههمو خۆرو نه ستیره و کۆمهلهی خۆری که شهکشانه دا که جگه له خواکس ماوه و

^۱ واته جهنگیان له گهلا بکن هه تاکس سزا نه دری له ری خوا، نایینی خوا بهر نه بیتهوه و گردن که چ نهرکت بزی.

ئەندازە و ژمارەيان نازانى، كەواتە ئەر كۆمەلە بەدبەختە سەر لى تىكچووانە بە خۇيان ۋە ھەموو شۇيىن كەوتۈرەكەنلەنە، بە ھەموو دانىشتۈنلە سەر زەمىشە، ھەموو ناگەنە رادەي گەردىك كە بەدەم ھەناسەۋە دەۋرات، بەلكو ھەر سىخ نىرخىكىيان نى يە لەبەردەم دەسلەت ۋە تواناي بى سىۋورى خوادا، جا ئەگەر خۇاي گەۋرە ئەر دۈژمنە بى نىرخانە بە تواناي خۇي بەرباد نەكات و فەرمان بەدات بە بەندە دۈستەكانى كۈشتارىيان لەگەل بىكەن ۋە لەناويان بەرن، كاتى ئەر فەرمانە ئەدات خىرو چاكەي ئەر بۇ ئەر بەندە دۈستە گۈي رايەلەنە دەيەۋىت چاكىيان روون بىكاتەۋە بۇ خەلكى و پەرۋەردەيان بىكات ۋە چەلەلى يان لى دوور بىكاتەۋە تا ۋەك ئالتۈۋىنى پالفتە كراويان لى بىكات، ئەيەۋى كىرەۋەي گەۋرە و شىرىنيان بۇ فەرەھەم بىنىت بۇ ئەمەي رىزو پاداشتى فراوان و نەپراۋەيان دەست بىكات لە بەزەيى بە زىاد بىت. خۇاي گەۋرە ئەيەۋى تاقىيان بىكاتەۋە، بىر تاقى كىرەنەۋە ھەموو ھىزو توانا ۋە زەريان ئەكەۋىتە سۆزۈ جۈش و پەرۋش لەپىنار ۋە بارە پاك ۋە راستەي كە بى ئەر تواناي ژيانيان نى يە و ژيانيان ناۋى لە ژىر سايەي ئەۋا نەبىت.

خۇاي گەۋرە ئەيەۋىت ئىماندارەكان پى بگەيەنى ۋە پەرۋەردەيان بىكات تا ھەموو خەزو ئارەزوو خۇشەۋىستىيان بۇ زەۋى ۋە شتەكانى لە دلىان دەرىچى لە پىنار ۋە زەمانەندى خوادا تا لە جىنگاي لاۋازى و بى ھىزى دا ھىزو توانايان پەيدا بىي ۋە ھەموو كەم و كۈپى ۋە ناتەۋاۋىيان تىرو تەۋاۋ بىت، ھەموو شتىكى دەخەل ۋە پوچ لاچى ۋە بىرو ۋە وايان لى دى خۇشەۋىستى خۋاۋ پىغەمبەرۈ تىكۈشان لە رىنگاي خوادا لەدل ۋە دەرونيان دا قورس ترو بەھىز ترو خۇشەۋىست تر ئەيە لە خۇشەۋىستى باۋك ۋە براۋ كەس و كارو ھۆزو گەل و مال ۋە سامان و خاك و نىشتەمانيان، ئامانە ئەمەن بۇ قوربانى دان و فېداكارى بە ھەموو شتىك لەم جىيەنەدا، چۈنكە ئىمانداران تا ئەگەنە ئەر رادەۋ پەلە بەرزە خۋا يارمەتى يان نادات، بەلكو جىنگاي ھەپەشەي سامناكى خۋايە، بە زالم دانەنرەن ۋەك ئەم ئايەتە بەرىكى روۋنى ئەكاتەۋە: ﴿قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَبِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾^۱ خۇاي گەۋرە ئەيەۋى ئىماندارەكان رىك ۋە پىك بىكات

^۱ ۋاتە: ئەي پىغەمبەر بى ئەگەر ئىۋە باۋك و كۈپۈ براۋەلەن ۋە ھۈسەرەكانتان و تىرەۋ ھۆزو ھەموو ئەۋ مال و سامانەي كە بە رەنجى شان فەرەھەمتان ھىناۋەۋە بازىرگانى يەك كە مەترسى يەك كەۋتەن و لەدەست چۈۋىنى ئەكەن و

بەھۇي تىڭكەۋتەن ۋە بىيىنى ئەر ھەموو سىزاۋ زەھمەتەي كە دوۋچارى ئەبن ۋە تىڭكۇشان دا بە تايىبەتەي خەتەرە ۋە مەترسى گىيان كە لە كاتى جەنگ دا چاۋەرۋان ئەكرىت. بىڭگومان بە تىڭكەۋتەن ۋە بىيىنى ئەر جۇرە شتەنە مۇۋە چالاك ۋە بىي باك ئەبى، سامناكتىن شت كە مردنە لە پىش چاۋى سووك ۋە ئاسان ئەبىت، خۇشەرىست تىرىن شتومەكى ئەم جىيەنەي ۋە بىي نىرخ ئەبىت، كەۋاتە ۋە ۋاي لى دى زال ئەبى بە ھىچ شتەك ناخەلەت، رام ئەبىت لەسەر فېداكارى رادىت، لەسەر فېداكارى لە پىناۋى رەزامەندى خواداۋ لە پىناۋى روو كىردنە خوادا بە خاۋىنى ۋە راستى كە ئەۋەش كانى ھەموو خىرو فەرۋ بەرەكەتەك، ھۇي ھەموو كىردەۋەيەكى چاكە، ھەركات بە گۆيرەي سىروشتى ئادەمى دوۋچارى ھەر ھەلەيك ۋە ئەر فېداكارى يەي ئەيسىرەتەرە ھەموو چەك ۋە چەپەلى يەكى لى دائىرەنەت. بىڭگومان كۆمەلى ئادەمى ۋە جىيەن چاك نەبى ۋە نايەتە سەر بارى راست بە بىي بەرنامە ۋە دەست، ھىچ كەسىش شايانى ئەرە نى يە جەلەۋى ژيانى ئادەمى بىگىرەتە دەست، ھىچ كەس ئەر كارەي لى نايەت ۋە تواناي بەجى ھىنانى نى يە جەكە لەۋانەي بەر جۇرە پالفتە ئەكرىن كە بە ھۇي تىڭكۇشانەۋە لەبىي خوادا ھەموو چەك ۋە چەپەلى يەكىيان دەرۋ خرابىتەرە، كەۋاتە ئەم فەرمانە كە خوا خستى يە سەرشانى بەندە ئىماندارەكان پىۋىستى يەكى ناچارى يە بۇ ژيانى ئادەمى ۋە ھەموو جىيەن.

ئىنجا لەپاش ئەمانە ھەموو ۋە باس كران ئەم فەرمانەي كە خۋاي گەرە داۋاي كىردەرە لە بەندە ئىماندارەكان ئەبىتە ھۇي پەلەۋ پاىيەي بەرزو رىزو پاداشتى نەپراۋەي خوا بۇ ھەندى لە بەندەكانى، بە تايىبەتەي ئەۋانەي كە شەھىد دەبن، ھەرۋەھا ئەبىتە ھۇي بوغزو نەفرىن ۋە سىزاۋ تۆلەي سەخت ۋە سامناكى نەپراۋەي خوا دەربارەي ھەندى تر لە ئادەمى، ئەمەش كە خوا فەرمانەي ئەمىنى بۇ ھەردەرۋ تاقم بە گۆيرەي ناسىن ۋە زانىنى خۇي كە بەندەكانى ئەناسى، ئاگادارى ھەموو نەينى ۋە ئاشكرايەكىانە، ھەركەس ۋە ھەركام شايانى چى بىي ئىرادە ۋە خواھىشى ئەۋەي بۇ كىردەرە.

شۋىن ۋە ماۋاكاتان كە دلتان پىزى خۇشە ۋە رازىن پىزان، ئەگەر ئەمانە ھەموو خۇشەۋىست ترە بە لاتانەۋە لە خواۋ پىتەمەرە تىڭكۇشان لە رىڭاي خوادا، ئەر كاتە راۋەستىن ۋە چاۋەرۋانى بىكەن ھەتا خوا ۋە زابى خۇي ئەمىنى، خوا رىنمورنى كۆمەلى زالمان ناكات ۋە ناپادختە سەر رىڭا، واتە ئەگەر ئىۋە بەجۇرە بن زالمن، بە راستى خەق ۋاپە بەم نايەتە ھەموو رەگ ۋە دەمار پىتە لەرزە ھەناسە توند پىت.

وَالَّذِينَ قُلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَلُهُمْ ﴿٦﴾ سَيَجْعَلُ اللَّهُ لَكُمْ صُلْحًا بِأَلْفٍ مِّنْهُمُ ﴿٧﴾ وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ

﴿٦﴾ يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَصُرُوا اللَّهَ تَصُرُكُمْ وَيُنَبِّتُ أَقْدَامَكُمْ ﴿٧﴾

جا به کهم جار پاشمرؤی نهوانه روون نهکاتوه که گیانی خوځیان بهخت نهکهن له رنگای خوادا، نهفهرموی: ﴿وَالَّذِينَ قُلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَلُهُمْ﴾ نهو کهسانه ی که کوژراون له رنگای خوادا، خوا هرگیز کردهوهکانیان ون ناکات و نایفهوتینی، بهلکو نهیانیهلیتوهوه زور زیادیان نهکات، بهرهمهکانیان پی نهکات، به پیچهوانه ی کردهوه چاکهکانی نهوانه ی که کافرن و بهرگری نایینی خوا نهکهن، وهک له سهرهتای سورهتوهه باس کرا. خوای گهوه له دوو سورهتی قورئان دا ﴿البقرة﴾ و ﴿آل عمران﴾ نهفهرموی که شهیدان زیندوون، دیاره نهبی هموو نیمانداریک باوهپی ههبی بهو زیندوووی یه، نیتر با نیمه لهم زهوی یه دا جوړی نهو زیندوووی یه مان نهدیبی و نهیناسین، نینجا وا لیرهش دا نهو زیندوووی یه نیشان نهکات بهمه ی که لهپاش شهید بوونیان و گواستنوهیان له ژيانی جیهانهوه زیندوووی یه کهیان هر بهرهوام نهبیټ، پهره نه سینټ لهسر نهو رنگایه ی که لهسری بوون: رنگای گوږایهلی و هیدایهت و پاک و خاوینی و لی برانی راستی بو خوا، ﴿سَيَجْعَلُ اللَّهُ لَكُمْ صُلْحًا﴾ نهوانه که له رنگای خوادا کوژراون خوای گهوه رینموونی یان نهکات، بهرهوام راگیریان نهکات، پهره یان پی نه سینټ لهسر نهو بارو حالی خوځیانه، کاروباریان باش نهکات: واته پاش شهید بوونیان خوا چاودیری و سهرپرشتیان نهکات به ریک و پیک کردنی کاروباریان و پاک و خاوین کردنی رۆحیان له هموو ژهنگ و چلکی نهو زهوی یه، به جوړی ریک بن له گهل نهو کومه له بهرزه ی که سرکهوتوون بو لایان: کومهلی بهنده و مهلائیکه نزیکهکان له خواوه. ﴿وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ﴾ نهیانخاته نهو بهمهشته ی که بهلینی پیداون لهم

^١ به چند جوړی تفسیر کړاوهتوه، نهو جوړانه ناییهتی بهکیان نی یه به شهیدانهوه، بهلام نهو شوینه و نهو نایهتیش که بهدوی دا بیټ شوینی باس کردنی نهو شتانهن که خوا به شهیدانی دهبهخش.

جیهانه‌دا، ئەو بەهەشتە‌ی کە لە کاتی شەهید بوونیان دا پێ‌ی ناسیون و پیشانی داون.^۱
 وەکو لە چەند حەدیسێک دا ئەفەرموی: یەکی لەوانە ئەمە‌یە کە پیشەوا ئەحمەدی کوپی
 حەنبەل لە موسنە‌دا ئەفەرموی: پیغەمبەرمان (ﷺ) فەرمویەتی: شەش شت ئەدری بە
 شەهید، واتە تایبەتی یە پێ‌ی یانە‌وه:

۱- لەکاتی رزانی یەکەم دلۆپی خوینی دا هەموو گونا‌هی ئەسپریتە‌وه.

۲- شوینی خۆی دا لە بەهەشت دا ئەبینی.

۳- لە بەهەشت دا حۆری (العین) ی پێ‌ی ئەدری.

۴- ترسی نابێ‌ لە راچە‌لەکانی هەرە گەرە.

۵- لەسزای قەبر ئەپارێزری.

۶- ئەرازی‌نریتە‌وه بە خەشلی کە پێ‌ی ئەوتری ﴿حِلَّةُ الْإِيمَانِ﴾.

خوا بە کەرەمی خۆی بەشدارمان بکات.

پاش نیشاندانی ئەم هەموو پایە و پلەو ریزو نازە‌ی شەهید، فەرمان ئەدا بە ئیمانداران
 کە خۆیان یەک تەن و یەک دل و یەک نیازو یە‌ک‌بارو یەک روو بکەن بۆ خوا، پەلامار بە‌دن بۆ
 یارمەتی ئایین و بە‌رنامە‌کە‌ی، بە‌لێنیان ئەداتی بە یارمەتی خۆی زالیان بکات و سەریان
 بخات لەو جە‌نگ و خەباتانە‌ی کە ئەیکەن بە‌رامبەر دوژمنانی خوا، ئەفەرموی: ﴿بَتَأْتِيَا أَلَدِينَ
 آمَنُوا إِنْ نَصَرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَبَيَّتَ الْأَمْكُرُ﴾ ئە‌ی ئەو کەسانە‌ی کە ئیمانتان هێنا‌وه ئە‌گەر ئێ‌وه
 یارمەتی خوا بە‌دن خوایش یارمەتی ئێ‌وه ئە‌دات، زالتان ئە‌کات بە‌سەر دوژمنانتان دا،
 بە‌هێزو دامە‌زراوتان ئە‌کات لە بە‌ر‌بەرە‌کانی و تیکۆشان لە‌گە‌ل کافرە‌کان دا، لە بە‌جی هێنان و
 هە‌لسان بە مافە گ‌ر‌نگە‌کانی نێ‌عمەتی ئیسلام بە‌سەرتانە‌وه. بێ‌گومان خ‌وای گەرە پێ‌ویستی

^۱ وە‌کو لە پیشە‌وه گ‌رم: ئە‌م نایە‌تە‌یش بە چە‌ند جۆ‌ری‌ک تە‌فسیر کر‌اوه: ۱. لە‌م دنیا‌دا با‌سی کر‌دو‌وه بۆیان، هە‌تا سۆ‌زو
 شە‌وقیان بۆی پە‌یدا بوو، بە‌ه‌قی ئە‌وه‌وه کر‌دە‌وه یە‌کیان کر‌د هە‌تا پێ‌ی شایانی بە‌هەشت بوون. ۲. بۆی روون کر‌دە‌وه
 بە جۆ‌ری‌ک هە‌موو یە‌کی لە‌وان شوینی خۆیان ئە‌ناسن. ۳. بۆن خۆشی کر‌دو‌وه بۆیان. ۴. دیاریی کر‌دو‌وه بۆیان بە جۆ‌ری‌ک
 هە‌ریە‌کە‌یان شوین و بە‌هەشتی‌کی جیا‌وازی هە‌یه. ئە‌مانە هە‌موو ئە‌گ‌ونجین، بە‌لام وە‌کو وە‌مان: ئە‌مانە تایبەتی نین بە
 شە‌هیدە‌وه، ئە‌وه‌ی تایبەتی یە بە شە‌هیدە‌وه ئە‌وه‌یە کە حە‌دیسە‌کە با‌سی فە‌رموو، کە‌واتە تە‌فسیری بە‌وه بک‌ری‌تە‌وه
 چاک‌ترە. خوا با‌ش‌تر ئە‌زانێ.

به هیچ کس و هیچ شت نی یه، کهواته پیویسته بزاین مه‌بست به یارم‌تی دانی خوا چی یه؟ خوی گهره مانی نه‌وی هیه که بهنده‌کانی دل و دهرونی بو پاک و خاوین بکن، روتی بکن بوی له هه‌موو هاوبه‌شیک، هاوبه‌شی ناشکراو چا شاراوه و نادیارسی، جگه له‌خوا هیچ کس و هیچ شتی تری تیادا نه‌میلن، مانی نه‌وی هیه که خوشه‌ویست تر بیت لای بهنده‌کانی له خویان و هه‌موو خوشه‌ویستیکیان، هه‌موو جهزو ئاره‌زوو کردارو ره‌فتارو په‌نهانی و ناشکرایسی خویان بخه‌نه شوین فرمانی خواو ره‌زامه‌ندی خوا، جا هه‌رکات بهنده‌کانی خوا به‌رام‌بهر خویان بهو جوړه بوون، نهو مافانه‌یان به‌جی هینا، نهو کاته یارم‌تی خویان داوه له دل و دهرونیان دا.

خوی گهره شریعت و به‌نامه‌یه‌کی ئاردووه بو ژبانی بهنده‌کانی له هه‌موو بارو رویه‌که‌وه، جا هه‌رکات بهنده‌کانی خوا یارم‌تی نهو شریعت و به‌نامه‌یان دا، هه‌ول و تیک‌وشانیان کرد بو گیرانی نهو شریعت و به‌نامه‌یه به حاکم و کاربه‌دهست له هه‌موو کاروباری ژبانیان دا، شوینی هیچ بیروباوه‌ری تر نه‌که‌وتن، نهو کاته یارم‌تی خویان داوه له واقعی ژبانیان دا وک بهو جوړه‌ی پینشه‌وه یارم‌تی نه‌دن له دل و دهرونیان دا، مه‌بست به یارم‌تی دانی خوا نه‌ویه، ئینجا پیویسته له‌سهرمان نه‌ندازه‌یه بیر بکه‌ینه‌وه له فرموده‌کانی خوا، له پینشه‌وه فرموی: ﴿رَالَّذِينَ قُلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لیره‌ش دا نه‌فرموی: ﴿إِنْ نَصَرُوا اللَّهَ﴾ باش وردینه‌وه تا بزاین تیک‌وشان بو خوا کامه‌یه؟ شه‌مید کی یه؟ به‌لینی خوا بو کی یه؟ بنگومان له‌م فرمودانه‌وه روون نه‌بیته‌وه که هیچ تیک‌وشان و مردن و کوژدان و یارم‌تی دانی بو خوا نی یه کاتی نه‌بی که نه‌مانه له‌بهر خوابن، هه‌ر له‌ریگای خوادا بن، هه‌ر بو به‌رز کردنه‌وه‌ی ئایین و به‌نامه‌ی خوا بن، هیچ شتیکی تریان نابی تیکه‌ل بکرت، نه‌مه شتیکی روونه له‌م فرمودانه‌وه وکو پیغه‌م‌بریش (ﷺ) روونی کردووه‌ته‌وه له چند فرموده‌یه‌کی دا، یه‌کی له‌وانه نه‌مه‌یه له نه‌بو موسای نه‌شعری یه‌وه نه‌فرموی: ^۱ پرسیار کرا له پیغه‌م‌بر (ﷺ) دهرباره‌ی پیاویک که جه‌نگ بکات له‌بهر چالاکی و نازایی، پیاویک له‌بهر

^۱ بوخاری و موسلیم و نه‌بو داود و تبریزی و نه‌سانی گیلروایانه‌ته‌وه.

غیرت و حمیت، پیاویک لہبر خو دہر خستن و شوروت، ئەمانە کامیان بۆ خواہ و لە
 رینگای خوادایە، ئەویش لە وەلام دا ئەفرموی: ھەرکەس جەنگ بکات ھەر لہبر ئەمە ی گە
 تەنھا وشە ی خوا - واتە ئایینی - بەرزتر بێ بەسەر ھەموو شتێک دا، تەنھا ئەو جەنگە لە
 رینگای خوادایە و بەس. کەواتە بە ئینی خوا تەنھا بۆ ئەو کەسە، ھەر جەنگ و تیکۆشانیک
 بکړیت بۆ ھەر مەبەستی، بە ھەر ناویکی ترەو بکړیت لەژێر ھەر ئالایەکی تردا بکړیت،
 ھیچیان بۆ خوا نی یە و بە ئینی خوا بۆ جەنگاوەرەکان نی یە.

وشە ی شەھید زۆر بە نرخ و گەورە، دروست نی یە و ناڕەوایە بەکار بە ئینری بۆ کەسی
 نەبێ کە گیانی خۆی بەخت کردبێ تەنھا لہبر خواو لە رینگای خوادا و بەناوی خواوە و بۆ
 بەرزکردنەوی وشە و بەرنامە و ئایینی خوا، ئیتر جگە لەو مەبەستیکی تر نی یە بەو وشە
 پیروژە لای خواو پیغەمبەری خوا (ﷺ) با ھەموو موسلمانێ ئەمە بزانی و لە دلی دا جیگیر
 ببێ و باوەری بە ھیزی پی بی، تا بە پیچەوانە ی فرمانی خواو پیغەمبەر (ﷺ)
 نەجولیتەو، بە تایبەتی ئەوانە ی ئەیانەوی بانگەوازی پیغەمبەر (ﷺ) بسیننەو و خەلک بانگ
 بکەن بۆ رینگای خوا، ئەمانە پیویستە ھەمووکات ئەو مەبەستە لە پیش چاری خۆیان
 لانەبن، تاکو ئەو کارە گرنگە ی پیوہی خەریکن پاکو خاوین بێ و ھیچ مەبەستیکی تری
 تیکەل نەبێت، بە ھیچ ناویکی ترەو نەبێت، لەژێر ھیچ ئالایەکی تردا نەبێت، بەلکو وەکو
 پیغەمبەر و یارەکانی ھەر بۆ خوا بی و بەناوی خواوە و لەژێر ئالای ئایینی خوادا، چونکە
 بەجۆرە نەبێت خوا نایەوێت و یارمەتی نادات.

وشە ی شەھید لە ئیسلام دا بەکار ھینراوە بۆ چەند تاقیمکی تر لە موسلمانان لەوانە:
 موسلمانیک کە لەسەر مال و ناموسی کوژرا بی، یان موسلمانیک بە سووتان یان خنکان یان
 لەلایەن زالمیکەو بە ناحق کوژرا بی، یان بە ھەندی نەخۆشی مردبێ کە لە کتێبە
 ھەدیسەکان دا باس کراوە. بەلام ئەمانە شەھیدی راستەقینەن، بەلکو خۆی خاوەن لوفت و
 بەزەیی لوتفیان لەگەل ئەکات، زیانە پاداشتیان ئەکاتەو، قەرەبووی ئەو بەسەرھاتە سەختەیان
 بۆ ئەکاتەو. بە وینە ی شەھیدی راستەقینە لە خەلک جیا یان ئەکاتەو. پلەو پایەیان بەرز
 ئەکاتەو لە رۆژی دوایی دا لە ھاو دەم و وینە ی خۆیان کە ئەو بەسەرھاتەیان نەبووی.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَسَاءَلْتُمْ وَأَصْلَ أَعْمَلْتُمْ ﴿٨﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَاحْبَطُوا أَعْمَلْتُمْ ﴿٩﴾

﴿ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ﴾

نمه مهرج و بهلینی خوا بو نیمانداران، نینجا دیته سمر کافرهکان و نهفرموی: ﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَسَاءَلْتُمْ وَأَصْلَ أَعْمَلْتُمْ ﴾ نهوانه کی که کافرن، بهرگری نایینی خا نهکن، نهوانه وهک پهستی و دانه مزرای و مه لخلیسکانیان بووبی، واته خوی گهوه بریاری نهوانه کی بهسردا داو، هموو کردهوه چاکه کانیشیان ون نهکات لی یان، به جورئ هیچ سوودو بهرهمینکی نابئ بویان به پیچهوانه کی نیماندارهکان وهکو باس کرا. ﴿ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أُنْزِلَ اللَّهُ ﴾ نهوه کی که خوا دهریاری نهو کافرانه کی نهکات بههوی نهوهویه که رقیان لهو نایین و بهرنامهیه که خوا هیناویهتی په خوارهوه، بیزاری و پی ناخوشی دلیان هیه دهریاری واته دل و دهرونیان بهو جوړهیه دهریاری نهو نایین و بهرنامه کی که خوا ناردی بو گروی نادهمی، بههوی نهوهوه کو تای ناهینن له کوفرو سمرکهشی و بهرگری و بهرهمینکانی لهگهل نایینی خواو پیغمبری خوادا، نینجا خوایش بهو جوړه قارو غزه بیان لی نهگری ﴿ فَأَحْبَطُوا أَعْمَلْتُمْ ﴾ بههوی نهوهوه خوا هموو کردهوه چاکه کانیان بهتال کردهوه بی سرو شوین نهوهوه بردن و هیچ سوودو بهرهمینکیان نابئ بویان. بینگومان گهوهترین و بهنرخترین چاکه و نیعمهتی خوا بهسمر نادهمی یهوه ثم شریعت و بهرنامهیه، که پهپرهوی کردنی هوی کامهرانی و نارامی هردوو جیهانه، نهمه شتیک نی په که به دهمپرو گوتره کاری، یان بهشینوهی لایهنگیری بگوتری. بهلکو نهوه هموو بهر باوهرو یاسا و رژیمهکی ناشکرایه و

۱. وشهی ﴿ احبط ﴾ نیش و قورسی زده له دلی نهو مهره شه لی کرلوانه دا که تی نهگن له مانا نهسل یهکی، چونکه ﴿ حبوط ﴾ له زمانی عره ب دا بریتی په له ناوسان و باکرینی سکی حیوانی که گیاهی کی زهر داری خواربی، نهو کاته سکی با نهکات مهتا نهتهقی، به گویره ی رژمانی عیلمی بهلاشه به سوو جدر نیستیماره ی تپادا نهگری: ۱. تهشپهی کردهوه کانیان نهکات بهو گیانله بهره کی که نهو خوارنده خراپه کی خواربی و پای کربی تا نهقیبی. نهمه پی نی نهگوتری (نیستیماره کی مهکینه). ۲. (نیستیماره کی تهبعیه کی موسه په حیه) بهمه رکام بگیری کاری گرنکی کردوه له دلی نهوانه کی که لی و تیگه یشتون.

وا به پیش چاره‌وه، نه‌گهر هه‌موو ئاده‌می له‌م جیهانه‌دا کۆ ببێت‌وه و بکۆلێت‌وه لێ یان، له‌ روی ژیری یه‌وه ناتوانی ره‌خنه‌یه‌ بدۆزێت‌وه، ناتوانی وینه‌ی به‌ینی.

زیاد له‌مه‌یش ئهم به‌رنامه‌ گه‌وره‌یه‌ چهند جاری تاقی کرایه‌وه له‌ واقعی ژبان دا به‌دی هینراو ده‌رکه‌وت که‌ ته‌نها ئهو رێکه‌ له‌گه‌ڵ سروشت داو چاره‌سه‌ری هه‌موو گری و قوړتی ژبان ئه‌کات، ته‌نیا ئهو مافی هه‌موو خاوه‌ن مافیك ئه‌دات. ئهم نیعمه‌ت و خه‌لاته‌ گه‌وره‌ی خوا به‌م جوړه‌ هات بۆ گرو‌ی ئاده‌می له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌دا له‌ هه‌موو چهرخ و چینیك دا زۆرو زه‌به‌نده‌ له‌ جینشینه‌کانی یه‌که‌م چین که‌ ئهم ئایه‌ته‌یان ده‌رباره‌ هاته‌ خواره‌وه: ئهو به‌دبه‌ختانه‌ به‌ ئاشکرا - نه‌گهر به‌ ده‌میش نه‌لین - له‌ناو چاریان دا بیژاری و رق و کینه‌یان هه‌ست پی نه‌کری ده‌رباره‌ی ئهم شه‌ریعه‌ت و به‌رنامه‌ی خوا، چونکه‌ پێچه‌وانه‌ی ئهو یرو باوه‌ره‌ لاره‌یه‌ که‌ ده‌قیان پێوه‌ گرتوه‌، یه‌ک ئاکه‌وی له‌گه‌ڵ ئهو شتانه‌ی که‌ دل و ده‌روونی ناساز و نه‌خو‌شی ئه‌وان ئه‌یان‌ه‌وی، نه‌فامی و خراپه‌یان له‌ رانه‌یه‌ک دایه‌ له‌وانه‌ن به‌ناو بردنی ئیسلام دا‌هه‌چله‌کین وه‌کو هه‌ولێکی ناخو‌شی سامناک ببیستن، یان شتیکی ناهه‌موار روویان تی بکات، خو‌یان نه‌پارینن له‌ بیستنی ناوه‌که‌یشی!!

ئینجا به‌ گوێزه‌ی باوی قورئان هه‌رناو به‌ناویك سه‌رنج رانه‌کێشی بۆلای گه‌له‌ پێش‌وه‌هکان و پاشه‌رو‌ژی سه‌خت و سامناکی تاوان‌باره‌کانیان، نه‌فرموی: ﴿أَفَلَمْ يَبْهَرُوا فِي الْأَرْضِ بِنُظْرًا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ ئایا ئه‌وانه‌ به‌ زه‌وی دا نه‌گه‌راون و به‌ ولات دا هاتو‌چو‌یان نه‌کردوه‌ تا ته‌ماشایه‌که‌ن و ببینن که‌ پاشه‌رو‌ژی سه‌ختی ئهو گه‌له‌ تاوان‌باره‌نه‌ی پیش ئه‌مان چۆن بوو؟ خوای گه‌وره‌ سزای سه‌ختی دا به‌سه‌ریان داو دانی به‌سه‌ریه‌ک دا به‌ خو‌یان و هه‌رچیان هه‌بوو به‌ربادی کردن و له‌ریشه‌ی هینان، واته‌ ئهو بت په‌رستانه‌ که‌ باوه‌ریان نی یه‌ به‌ پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) ئه‌وه‌ به‌ راست نازانن که‌ گه‌راون به‌ ولات داو جینگا و شوینی ویران بووی گه‌له‌ پێش‌وه‌هکانی خو‌یانیان بینیه‌وه، وه‌کو عادی سه‌مود و حیجر که‌ ئه‌مانه‌ له‌سه‌ر رینگا‌کانیان بوون کاتی ئه‌چوون بۆ‌بازرگانی، به‌ناوبانگ بوو ئه‌وانه‌ هه‌موو - وه‌کو ئه‌مان - دژی پێغه‌مبه‌ره‌کانیان بوون و به‌رگری ئایینی خوایان نه‌کرد. خوایش ئه‌وه‌ی به‌سه‌ر هینان که‌ به‌سه‌ری هینان، که‌واته‌ با ته‌می بین له‌وه‌ گه‌لانه‌وه، کۆتایی بینن له‌ سه‌رکه‌شی و که‌له‌ره‌قی، نه‌گهر نا وینه‌ی ئه‌وانیان به‌سه‌ر دی،

وَالْكَافِرِينَ أَتَيْنَاهُمُ ﴿١٠﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُم مَّوَلَى الَّذِينَ ءَامَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ ﴿١١﴾

وہکو ئەفەرموی: ﴿وَالْكَافِرِينَ أَتَيْنَاهُمُ﴾^۱ بۆ ئەم کافرانە ھەبە چەند وێنەی ئەو سزاو کردموانەیی کە دەربارەی تاوانبارانی کەڵە پیشووەکان کرا. خوای گەورە باوی ھەروا بوو، پاشەرۆژی سەخت و بەدبەختی دووچاری دوژمنانی ئایین و پیغەمبەرەکانی کردوو، پاشەرۆژی خوشی و کامەرانی داوہ بە دۆستەکانی خۆی، ئەوێ کردوو بە یاساو رێبازیکی گشتی، وەکو لە چەند شوئینیکی دا قورئان بۆمان باس ئەکات و لێرەیش دا ئەیگەینەنێ بەم فەرمودەیە: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُم مَّوَلَى الَّذِينَ ءَامَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ﴾ ئەوێ کە زانرا لە بەریاد کردنی دوژمنەکانی پیغەمبەران، یارمەتی دان و رزگار کردنی شوئین کەوتوووەکانی ئایینی خواو پیغەمبەرەکانی، ئەو ھەمووی بەھۆی ئەوێ کە خوا یارمەتی دەری کەسانیکە بپروایان ھێناو، بێ پرواکان ھێچ یارمەتی دەریکیان نی یە، ھەرکەسێک خوا یارمەتی دەری بێی پاشەرۆژی سەرکەوتن و کامەرانی مسۆگەر بوو، تەنیا ئەو یارمەتی یە بەسە بۆ ھەردوو جیھان، پێویستی بە ھێچی تر نی یە، ھەر بەلاو ناخۆشی یەک بێتە رنگای ئەو ھەمووی تاقی کردنەوێو خێرو خوشی بە دواوہیە، لەو بارەکی تەرەو ھەرکەس خوا یارمەتی دەری نەبێت ھێچ کەسی نی یە بتوانی یارمەتی بدات، ئەگەر ھەموو ئادەمی و جن قۆلی بگرن بێ سووہ ئەبێ ھەر بکەوی، ئەگەر ھەموو ھۆی پارێزگاری بۆ فەرھەم ھاتبێ ئەبێ ھەر لەناو بجێ، ئەمە شتیکی ھەروا بوو و ھەروا ھاتوو و ھەروایش ئەبێ، ئیتر زۆر پی چووبی، یان کەم، یان زۆری پی بجێ یان کەم!! ھەر ھیزو توانا و سەرکەوتنی، یان ھەر زال

^۱ شوئینە کە شوئینی راناو، واتە ﴿وہبم﴾ لەباتی ﴿وَالْكَافِرِينَ﴾ بەلام بەم جۆرە ئیستا لەکەداریان ئەکات بە پێستری
لەکە کە بریتی یە لە کوفر.

بوون و مؤلت دانئ که ئهیینرئ به دوزمهکانی خواوه شتیکی کاتی یه و دامهزراو نی یه،
 به لکو دیمه و قهبارهیهکی رووته، جینگای دلخووشی و دل پیوه بهستن نی یه، چونکه
 ماوهکه ی که مه و ویست و خوایشی خیری خوی له گه ل دا نی یه، به لکو ئه بیته هوی
 به دبهختی و بی بهشی روژی دواپی، له م جیهانهیش دا ئه بیته هوی بی ئارامی و سزای دل و
 دهره وون، وهکو ئه فهرموئ له سوره تی ﴿التوبة﴾ دا: ﴿فَلَا تُجِجْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ
 لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَغِرَاقٍ﴾^۱ ئه م جوړه شتانه ئه زمانی زانایانی
 شه ریعت دا پی یان ئه گوترئ ﴿استدراج﴾ دوزمهانی خوا به هوی دسه لات و سامان و
 سرکه و تنیانه و دل دامهزراو ئه بن له سره ئه و بارو ریگا لاره ی که داویانه ته بهر تا سهریان
 له غه زه ب و عه زابی نه براهی خواوه دهرئه کات. هرکه س باوه پی ریگ و به میزی هیه ئه بی
 دنیای بی، چونکه به چاویکی قورئانی ته ماشای هه موو شت ئه کات، به تهرزووی ریگ و
 راستی قورئان به راوردی هه موو شت ئه کات، که واته نرخ نادات به هر شتیک که لای خوا
 نرخ ی نه بی، هرکه س باوه پی ریگ و به میزی نی یه، به چاوی نابینای هه واه نه فسی خوئی
 سهرنجی هه موو شت ئه دات، به تهرزووی عه قلی لارو سی سووچی خوئی شت به راورد
 ئه کات، ئه وه به روا چی ئه کات بی کات، ئه و که سه ئه بی به مهراقه وه بزئ و به مهراقه وه
 سهرنیه وه. ئینجا خوی گه وره به کورتی بهشی ئه و ئه و دوو کومه له دیاریی ئه کات:
 کومه لی ئیمانداران و کومه لی کافران، با ئیمهش تیفکرین و به راوردیان بکهین،

^۱ واته: با مال و سامان و نه وه ی ئه و کافران سهرسامت نه کات، چونکه خوا مه به سستی هه ر ئه وه یه سزایان بدات به و
 شتانه له م زیانی دنیادا، ئه یه وئ گیانیان به کافری دهریچی، چونکه ئه و مال و سامانه ئه بیته هوی بی ئارامی، به و
 باره ی که له سهریه تی و کوتایی ناهینئ تا به کافری له دنیا دهرئه چی به ره و دوزخه ی نه براهه.

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
يَسْتَعْمُونَ وَيَافْكُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَشْوَى لَهُمْ ﴿١٢﴾ وَكَانَ مِنْ قَرِيبٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ
قَرِيبِكَ الَّتِي أَخْرَجْنَاكَ أَهْلَكْنَاهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١٣﴾ أَفَنْ كَانَ عَلَى يَبَنَةٍ مِنْ رَبِّهِ كَمَنْ زُيِّنَ لَهُ
سُوءُ عَمَلِهِ وَالْبُعُودُ أَهْوَاءَهُمْ ﴿١٤﴾

نه فرموی: إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَسْتَعْمُونَ
وَيَافْكُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَشْوَى لَهُمْ ﴿ بیگومان نهوانی که نیمانان میناوه و کرده و چاکه کانیان
به جی میناوه خوا نه یانخاته ناو به مهشتانیک که له ژیر کوشکهکانی دا روبرهکان دین و
دهوژن، نهوانی که کافرن لهم جیهانهدا رانهبوژن و نهخوژن به وینهی ناژهل، له روژی
دوایش دا ناگر هوارو شوژن و جیگای دانیشتنی نهوانه.

نهو نیماندارانه هرچند لهم جیهانهدا لهزور کات دا پاکترین و خوشترین رابواردنیشیان
هیه، نهگمر خوشی و رابواردنیشیان نهبی به کهم و کوپی بژین هر هیشتان نهوان له
کومهلهکی تر چاکترن. چونکه دل نارامن بهموی نهوهو دلیان یادی خوی تیا به، هرچند
نهم کومهله به بهختیاره نهم جیهانهیشیان باشته بهلام خوی گهوره باسی نهوهی
نهفرمووه، نهو بهراورده نهخریته نیوان بهشی گرنگ و گهورهی نیماندارهکان و بهشی
سامناکی نهپراوهی کافرهکان. بهشی نیماندارهکان نهو بهشه بهنرخه بهرزه خاوهن ریزه به که
له دهستی رحم و بهزهیی خوی وهرگرن. بهشی کافرهکان لهم جیهانهدا خواردن و
خوراکیکی ناژهل یه و لهو جیهانیش ناگری ناگری نهپراوهی دوزهخه، خوا پهنامان بدات.
نهو شیوه رابواردن و خواردنی نهو کافرانه که خوا نیشانمان نه دات یهکجار جیگای تیفکران
و سهرنج راکیشانه، چونکه هیچ نیشانه و دروشمیکی نادهمی ناهیل یی یانهوه، بهلکو
ناژهل یهکی پهتی!! چلیسی، ماشکه ماشکه و ماشینهوه بی خوگرتنهوه و خواراستن، بیر
کردنهوه له چاک و خراپ و رهواو نارها، بی مهبهست و نامانجی جگه له ماشینهوه و
تیرکردنی نارهنوو. نهم شیوه - وهکو ناشیرینه و بیژاوه لای ههموو کهس که سروشتی
نادهمینتی نهشیوابیت - زور زیانی هیه بو ژیان و جیهان لهگهلی بارو رووهوه مهبهست
نهوه نی یه دهست بگیری بهسر دهم و نارهنوودا خواردن و خواردنهوهی چاک و خوش

قه‌دهغه بکړیت، ینگومان نه‌وه پیچه‌وانه‌ی نایینی نیسلامه، خوا نه‌فرموی^۱ به پیغه‌مېر(ﷺ)

﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ﴾^۱ پیغه‌مېر(ﷺ) نه‌فرموی: ﴿لَا رَهْبَانِيَّةَ

فِي الْإِسْلَامِ﴾^۲ به‌لکو مه‌به‌ست نه‌وه‌یه که ناده‌می نازادو سهر به‌ست بیت، به‌نده‌یی هیچ که‌س و هیچ شت نکات جگه له خوا، نه‌و که‌سانه‌ی نه‌بن به به‌نده‌ی نه‌لقه له گوئی سک و نارهنووی خوځیان، له پیناوی نه‌وه‌دا ناماده‌ن دووچاری هم‌وو کرده‌وه‌یه‌کی ناروا بین، هم‌وو فرمانی‌کی ناشیرین بکن، نه‌بی هر به‌و مه‌به‌سته تایبه‌تی په بی نرخه‌ی خوځانه‌وه خه‌ریک بین، په‌رده‌شیان به‌سوودو چاکه‌ی گشتی، رحم و به‌زه‌یی یان نامیني، له‌گل نه‌مه بی جیاوازی بی له هم‌وو گیان له‌به‌ره‌کانی تر، نه‌بی مه‌به‌ست و نامانجی پاک و خاویښ بی. بتوانی خوی بگریته‌وه له شتی ناروا، نارهنوو زال نه‌بیت به‌سهری دا، نه‌بی گرنګترین نامانجی خرمه‌ت و پیک هیڼانی سوودی گشتی بیت، هه‌ولی نه‌و شتانه بدات که راده‌و پله‌ی ناده‌می‌تی به‌رز نه‌کاته‌وه به‌گویره‌ی نه‌و به‌رنامه‌یه‌ی خوی په‌روه‌ردگار بوی نارده‌وه.

خوی گه‌وره ناده‌می کردوه به جینشینی له‌زه‌ویدا، که‌واته نه‌بی پایه و پله‌ی خوی بناسی، هه‌ولی نه‌وه بدات له‌و پله‌به‌رزه نه‌یه‌ته خواره‌وه، بی به‌ش نه‌بی له‌و ریژه‌ی خوا پی‌ی داوه. نه‌و شیوه ناشیرینه‌ی که قورټان نیشانی داین زور به‌روونی نه‌بیري له زور که‌سه‌وه له هم‌وو چهرخ و ولایتیک دا، به تایبه‌تی له‌م چهرخه‌دا که خوی گه‌وره نازاو نیعمه‌تی به لیثاو رشتوه به‌سهر به‌نده‌کانی دا.

به‌هوی فراوانی نه‌و هم‌وو شته‌وه به‌هوی دوورکه‌وته‌وه‌ی خه‌لکی له‌م ره‌وشتی قورټان و پیغه‌مېر(ﷺ) به‌و جوړو شیوه ناشیرین و ناریکه سهر کراوته نه‌م هم‌وو نازو نیعمه‌ته‌ی خوا، نه‌بیري که زوربه‌ی قسه و گفتوگوځیان هر باسی خواردنه، روونی نه‌که‌نه‌وه که گرنګترین نامانجیان نه‌وه‌یه که به‌یانی نه‌و شته بخون و نیوه‌ړو نه‌وه و نیواره نه‌وه...

نینجا له نیوانی به‌راورد کردنی نیعمانداران و کافره‌کان و به‌شه‌کانیان نه‌یخاته پیش چاو به‌راورد کردنی مه‌ککه و نه‌و شارانه‌ی تری پیش نه‌مان که خوا به‌ریادی کردن، به‌وه دلنه‌واپی و دلخوشتی پیغه‌مېر نه‌داته‌وه هه‌ره‌شه‌یشه، له مه‌ککه‌یی په‌کان، نه‌فرموی: ﴿وَكَايْنٍ مِّنْ قَرْبَةٍ

^۱ واته: نه‌ی پیغه‌مېر بلې و به‌بیزاری په‌وه پرسپار بکه: نایا نه‌وه کی په؟ نه‌و که‌سه‌ی که نه‌و شته جوانانه‌ی که هوی نارایش و جوانین و نه‌و رڼی و خوراکه پاک و خاویټانه که خوا هه‌راهمی هیواره بې به‌نده‌کانی، نایا کی په نه‌و که‌سه‌ی نه‌وانه قه‌دهغه نکات!!

^۲ ره‌وانی په له نیسلام دا: په‌ناگری و وازه‌مینان له ژبانی دنیاو به‌تینا خواپه‌رستی بکړیت.

مِنْ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرِينِكَ الَّذِي أَخْرَجَكَ أَمْلَكْتَهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١﴾ زور دانیشتونانی شاری تر هه‌بوون که به‌تین و به‌میز تر بوون له دانیشتونانی ئەم شارە‌ی تۆ - واتە مە‌ککە - گە تۆیان دەرکرد، ئەوانە هه‌موومان به‌ریاد کردن و له ریشه‌مان هینان، ئینجا هیچ یارمەتی دەرێک نە‌بوو بۆیان به‌رگری ئەو عە‌زابە‌یان لێ بکات، واتە د‌ل‌ن‌ی‌ا‌ب‌ه‌و غە‌م‌ب‌ار مە‌به‌ پ‌اش‌ه‌ر‌و‌ژو سەرکە‌وتن هەر بۆ تۆ ئە‌ب‌ی‌ت وە‌ک هه‌موو ئەو برا پی‌غه‌م‌ب‌رانە‌ت، ئەوانە‌ی ئە‌ی‌انە‌و‌ی به‌رگری تۆو ئ‌ای‌ینە‌کە‌ت ب‌ک‌ە‌ن به‌ریادیان ئە‌کە‌ین وە‌ک ئەو هه‌موو هاو‌پ‌ی‌ تاوان‌ب‌ارە‌یان.

هەر لە‌سەر به‌راورد کردنی ئەو دوو کۆ‌مە‌له‌ ئە‌پ‌وات لە‌گە‌ڵ باس کردنی هۆ‌ی یارمەتی دانی ئ‌یمان‌داران و نە‌بوونی یارمەتی دەر بۆ ک‌اف‌رە‌کان، ئە‌ف‌ه‌رم‌و‌ی: ﴿أَفَن‌كَانَ عَل‌َی‌ بَیِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ‌ ک‌َ‌نَ زَیْن‌ لَهُ‌ سُو‌ءٌ عَمَلِهِ‌ وَاتَّبَعُوا‌ أَهْوَاءَهُمْ﴾ ئ‌ایا کە‌سیکی ئە‌وتۆ د‌ل‌ن‌ی‌ا و دامە‌زراو بی‌ت لە‌سەر بە‌ل‌گە‌و نیشانە‌ی روون له‌ ل‌ایە‌ن پ‌ه‌ر‌و‌ه‌ر‌د‌گ‌اری یه‌و‌ه‌ د‌ه‌ری‌اری ئەو باو‌ه‌رو بە‌رنامە‌ی لە‌سەر‌یە‌تی، ئ‌ایا ئەو کە‌سه وە‌ک ئەو کە‌سانە و‌ایه‌ کە‌ کردە‌وه‌ی خراپ و نا‌پ‌ه‌و‌ای خۆیان له‌ پ‌ی‌ش چا‌و‌یان چاک و شیرین کرابێ، لە‌و بارو باو‌ه‌ر‌ه‌ی کە‌ گ‌رت‌و‌و‌ی‌انە‌تە‌ ئە‌ست‌و‌ی‌ان شو‌ی‌نی هه‌وا و ئ‌ارە‌زو‌ی خۆیان کە‌وت‌وون ب‌ی ئە‌مە‌ی هیچ نیشانە‌و بە‌ل‌گە‌یه‌کیان به‌ دە‌ست‌ه‌وه‌ بی‌ت؟ بی‌گومان ئە‌م دووانە‌ و‌ینە‌ی یە‌ک نین ۱ له‌ یە‌ک‌تر جیا‌وازن، واتە پی‌غه‌م‌ب‌ەر(ﷺ) و ئەو کە‌سانە‌ی باو‌ه‌ریان پ‌ی‌ ه‌ین‌اوه‌و شو‌ی‌نی کە‌وت‌وون ئەو ر‌ی‌گە‌ راستە‌ی کە‌ وان لە‌سە‌ری چاک ئە‌ین‌اسن، ئە‌زانن گە‌ ل‌ای خواوه‌ ه‌ات‌وه‌، بە‌ل‌گە‌و نیشانە‌ی وە‌ک قورئان ئەو هه‌موو بە‌ل‌گە‌ ژیری یانە‌ی کە‌ قورئان نیشانی ئە‌دات به‌ دە‌ستی‌انە‌وه‌یه‌، کە‌واتە به‌ تە‌وا‌و‌ی ب‌ی هیچ گ‌ه‌رد و لە‌کە‌یه‌ د‌ل‌ن‌ی‌ا و به‌ه‌یزو دامە‌زراون به‌و ر‌ی‌گە‌و ر‌ه‌وشت و بە‌رنامە‌ی خۆیانە‌، ئە‌مان بە‌م جۆ‌رە‌ن و ئەوانە‌ی کە‌ باو‌ه‌ریان ن‌ی‌ یه‌و شو‌ی‌نی پی‌غه‌م‌ب‌ەر(ﷺ) نە‌کە‌وت‌وون، ئەو باو‌ه‌رو ر‌ی‌گە‌یه‌ی کە‌ دا‌و‌ی‌انە‌تە‌ به‌ر ن‌ای‌ناسن بە‌ل‌کو خە‌لە‌ت‌ین‌راون، سە‌ریان ل‌ی ت‌ی‌ک دراوه‌ بۆیه‌ به‌ چاک‌ی ئە‌زانن، چونکە‌ هیچ ش‌ت‌ی‌کیان به‌ دە‌ست‌ه‌وه‌ ن‌ی‌ یه‌ ب‌ی‌کە‌ن به‌ دروشم لە‌سە‌ری بە‌ل‌کو ک‌و‌ی‌رانە‌ شو‌ی‌نی هه‌وا و ئ‌ارە‌زو‌ی نا‌پ‌ه‌و‌ای خۆیان کە‌وت‌وون، کە‌واتە هەرکە‌س له‌ ژیری ب‌ی‌ه‌ش نە‌ب‌ی هەرگ‌یز ر‌ی‌گ‌ای ئە‌مانە‌ ناد‌اتە‌ به‌ر، بە‌ل‌کو ئە‌کە‌و‌یتە‌ شو‌ی‌ن ر‌ی‌گ‌ای راستی پی‌غه‌م‌ب‌ەر(ﷺ).

١ ئە‌ل‌ینا ئە‌م ئ‌ایە‌تە‌ ک‌ات‌ی ه‌اتە‌ خوار‌وه‌ کە‌ پی‌غه‌م‌ب‌ەر(ﷺ) له‌ ر‌ی‌گە‌دا بوو له‌ به‌ینی مە‌ککە‌ و مە‌د‌ینە‌دا، ک‌ات‌ی ک‌ۆ‌چ کردنی ه‌ات بۆ گە‌یاندنی ب‌ی‌ ن‌رخ‌ی بت پ‌ه‌ر‌ستە‌کان.

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَّاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرَ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ حَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَعْفَرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَلِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ ﴿١٥﴾

نمودو کومه له که له ریگا و رهوش و بهرنامه دا جیاوازن، بیگومان نه بی پاشه روژیشیان جیاواز بیټ، لیردها شیوه یه که له شیوه کانی جیاوازیان باس نه فرموی: ﴿مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَّاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرَ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ حَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَعْفَرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَلِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ﴾ شیوه و نایابی بهمه شتیکی نهوتو که به لاین دراوه به له خواتر سهکان روون نه بیتهوه و دهرته که ویټ لهم و تاره دا که دیټ: لهو بهمه شته دا چهند رووباریک ههیه له ناوی تام و بۆن و رنگ نهگوداوو بیگرده و لهکو چهند رووباریک له شیریک که تامی نهگوداوه، واته نهترشاوه و بههیچ جور تیک نهچوه، چهند رووباریک له نارهق و شرابیک که خوش و به لهزته بو نهوانی نهیخونهوه واته وهکو هینی نهم جیهانه نی یه تام و بۆنی ناخوش بیټ و سهرخوشی و بی هوشی و سهریهشی لی پهیدا بیټ، بهلکو خوش و به لهزته و تام و بۆن خوشه، زیاده کهیف و ناهنگ و دریایی و تهنروستی لی پهیدا نه بیټ، چهند رووباریک له ههنگوینی پالفته هه شتیکی تری تیکه ل نی یه: نه میوو نه کریش و نه هیچی تر، لهو بهمه شته دا له ههموو جوړه میوه یه که ههیه بو نهو له خواتر سانه، له لایه ن پهروردگار یانهوه لی بوردن و سپرنه وهی ههموو گوناوه تاوانیان ههیه.

نهمه چهند نمونه یه که بوو له سهر نهو بهمه شته ی که خوا نهیدات بهو که سانه ی که له خواترسن، بههوی نهوه خوځیان لهم جیهانه دا نه پارین، سهر ناکه نه تاوان و خراپه، قاپی رحم و بهزه یی خوا له سهرخوځیان داناخن، دهی ثایا نهم کومه له بهختیاره وهکو نهو که سانه که لهم جیهانه دا بی باکن لهخوا، بههوی نهوه سهر نهکته ههموو خراپه یه، تا خوا قاریان لی نهگریټ، بی بهشیان نهکات له رحم و بهزه یی خو، بههوی نهوه تو له یان لی نه سیننی به ناگری که تیایدا نه میننهوه ههتا ههتایه بی دواپی هاتن و برانهوه، ناویکیان دهرخوارد نه دری که له پلهی هره بهری گهر میدایه، که نهیخونهوه ریخوله کانیان پارچه

پارچە ئەكات. بىڭگومان ئەم دورو وىنەيە نمونەيەكى زۆر كەمن لەوہى خواى گەورە ئامادەى
 كەردووە بۆ ئەم دورو كۆمەلە، ھەردور وىنەكە نمونەى خوۆشى و ناخوۆشى يەكن گە وان بە
 پىش چاوەوەو لەم جىھانەدا وىنەيان ھەيە، چەندەھا خوۆشى و ناخوۆشى تر ھەيە كە
 وىنەيان لەم جىھانەدا دروست نەكراوە. بە تايبەتى خوۆشى ى بەھەشت، وەكو خوا دەربارەى
 كۆمەلەى لە چاكان دەفەرموى: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ﴾^١ پىڭەمبەر (ﷺ) ئەفەرموى:
 ﴿يقول الله: أعددت لعبادي الصالحين ما لا عين رأت ولا اذن سمعت ولا خطر على قلب
 بشر﴾^٢.

خوا خوۆى بەندەكانى ئەناسى، ئەزانى كە چ شتىك كار ئەكات لەدل و دەروونيان،
 جۆرە تەمى و ئامۆزگارى يەك بەھىزترەو چەند شىوہو جۆر پىويستە. ئادەمى چەند
 جۆرىكن، دل و دەروون و سروشتيان جىاوازە، ھەريەكە جۆرە شتىكى پى خوۆشترەو زىادە
 ترس و بىمى لە شتى ھەيە، ھەندى زۆرتر ئارەزووى خواردن و خواردنەوہى خوۆش و
 بەلەزەت ئەكەن، ھەندى تر زۆرتر خوۆشيان لە پۆشاكى چاك و كۆشك^٣ شوينى ناياب ھەيە،
 ھەندى تر باخ و بىستان و كانى و رووبارو سىبەر و سەھەنديان پى خوۆشترەو بە گويەرى ئەم
 ھەموو تاقم و چىنە جىاوازيانە خواى گەورە دلخوۆشى بەندەكانى دەداتەوہ بەم جۆرە نازو
 نىعمەتانە، وەكو بە درىژى لە ئايەتەكانى قورئان دا باسى فەرمووە، ھەموو جارێك ئەچن بە
 گويمان دا، ھەروەھا بۆ دۆزەخى يەكانىش.

ئىنجا لەم ١٦ ئايەتەدا كە دىت ھەلوىستى ناپاك و موناڤىقەكانى مەدينە باس ئەكات،
 ھەلوىستيان دەربارەى قورئان و پىڭەمبەر (ﷺ) و دەربارەى ئەر جىھاد و تىكۆشانەى كە
 خواى گەورە بىرارى داو پىويستى كرد بەسەر موسلمانانەوہ بۆ بەرزكردنەوہى ئايينى خوا،
 ئەر تىكۆشانەى كە لەمەو پىش لەم سورەتەدا باس كراوە، ھەموو سورەتەكە بەو مەبەستەوہ
 بەستراوەو پەيوەندى ھەيە.

^١ ھىچ كەس نازانى رادەو پلەى بەرزو چۆنەتى ئەر نازو رىزەى كە ئامادە كراوەو داشاراوە بۆ ئەر بەندە چاكانە، ئەر
 نازو نىعمەتەى كە ھوى دلخوۆشى و چاروون بوونەوہيە. سورەتى ﴿السجدة/١٧﴾.

^٢ خوا ئەفەرموى: شتى وام بۆ بەندە سالەكانم ئامادەكەردووە كە ھىچ چاوتك نەيدووە، ھىچ گويى يەك نەبىيىستووە، بە
 خەترە بە دلى ھىچ كەس دا نەھاتووە، زىاد لەرە كە ئاگانەم كەردوون بەسەرى دا، واتە كە نمونەيانم لەم جىھانەدا
 دروست كەردووەو بىنبوتانە.

ئىنجا دىتە سەر ھەلۋىستىيان لەگەل جوولەكەكانى مەدىنە و يەك گرتنيان ھەموو پىنكەو ھىچ بۇ پىلان گىرپان دژى موسلمانەكان. ئەو تاقمە پىسە لەمەدىنەدا پەيدا بوون، لە مەككەدا ھىچ ھۆيەك نەبوو بۇ پەيدا بوونيان، چونكە موسلمانەكان ۱ چەرخى مەككەدا بە بى ھىزو دەسلەت سەير ئەكران، بەلكو لەو چەرخەدا ئەوئەندە چەوساۋە بوون ئەوئەى دوزمانيان نەبوو نەيشەوئرا خۇى بكات بە خواھنيان، ئەوئەى دوزمانيان بووايە بە ئاشكرا دوزمنايەتى خۇى ئەكرد، ھىچ كەس ناچار نەبوو لە ترس دا لە پىش چاويان خۇى بكات بە موسلمان، بەلام بە پىنچەوانەى ئەو لە كات و چەرخى مەدىنەدا زۆرو دەسلەت كەوتە لای موسلمانەكان، بەھۇى ئەوئەو كۆمەلنىكى دل نەخۇش كە سەرکەوتنى ئىسلام ۲ موسلمانەكانيان پى ناخۇش بوو، تواناي ئەوھشيان نەبوو دوزمنايەتى يەكەيان دەرپن، ئەو كۆمەلە پەيدا بوون، بە ديمەن - لە ترس دا - خۇيان بە موسلمان نیشان ئەدا، لەدئەو كافر بوون، پىر دلپان رق ۳ كينە بوو دەربارەى پىنچەمبەر و موسلمانەكان، ھەموو كات بە شوئن ھەلەك دا ئەگەرپان تا بەھەر جۆر ببى زيان بگەيەنن بە موسلمانەكان، بە تاييەتى سەرۆكى ئەو كىردەو نەرەوايانە عەبدوللاى كوپى ئوبەيى كوپى سەلۇل بە ھەموو جۆر ھول و تەقلەلای ئەدا لەوبارەيەو، چونكە لە پىشا بىرپار بوو بىكرىت بە پاشاى مەدىنە، بە ھاتنى پىنچەمبەر(ﷺ) ئەوئەى لە كىس چوو، بۆيە بە يەكجارى ئاگرى تىچوو بوو، بوونى جوولەكە ۴ مەدىنەدا بەو ھەموو دەسلەت و ھىزو سامانەو، بەو ھەموو دوزمنايەتى و رق و كينەو ۵ دەربارەى پىنچەمبەر و ئاييەكەى بوويان، ئەمەيش ھاندەر و يارمەتى دەرئىكى زۆر بەتەن بوو بۇ پىنك ھاتنى ئەو بزووتنەو نەرەوايە لە مەدىنەدا. ئەو دوزمەنە كۆل نەدەرەنە دەستيان تىكەل كىردو يەكيان كرت، بى وەستان خەرىكى پىلان گىرپى بوون، بوون بە خەتەرىكى گەرە لە رىنگاى موسلمانەكان دا تا ماوئەى پىنچ سال، واتە تا نيوئەى ژيانى پىنچەمبەر(ﷺ) لە مەدىنەدا. ئەو دوو تاقمە زالمە نەئەوستان لە ھەموو پىلان و كارىكى نەرەوا بەھەر جۆرى پى يان بىكرايە، بەلام - الله بەرەكەت بىدا - قورئانىش ئەھاتە خوارەو ئەو پىلان و كىردەو ناپەسەندەى كە بە دزى يەو ئەيانتەند ئاشكراى ئەكردو ھەوالى دلپشيان، بەدروى ئەخستەنەو لە ھەموو درۆو دەلەسەو پىروپاگەندەيە دلپشيان، بەدروى ئەخستەنەو لە ھەموو درۆو دەلەسەو پىروپاگەندەيە كە بلاويان ئەكردەو، جا - وەكو لە پىشەو و تەم - ئەم ئايەتەنەى كە دىن پەيەندى يان بەو دوو تاقمە خراپەو ھەيە.

وَمِنْهُمْ مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّى إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا

ئەفەرموی بە پیغەمبەر(ﷺ): ﴿وَمِنْهُمْ مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّى إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا﴾^۱ هەندیکە لەو کافرانە کەسێک کە حازری کۆمەڵی مۆسڵمانانە، لای تۆ بەدیمەن باش گوێ ئەگرێ لە تۆ، ئەوەی تۆ ئەیلێت گوێی لێ یە، هەتا کۆمەڵ هەلنەسن و بلاوی لێ ئەکەن کاتی کە لای تۆ دەرئەچن ئەو موناڤیقە ناپاکانە ئەپرسن، ئەلێن بەوانە ی کە علیم و زانیانیان پێدراوە - واتە مۆسڵمانەکان - ئەلێن: ئەو چ ی بوو ئیستا وتی؟ بێگومان ئەو موناڤیقانە عەرەب بوون وەک هەموو ئەوانی تر، ئەو کەسە ی کە قەسە ی بۆ ئەکردن پیغەمبەر بوو(ﷺ) کە بەناویانگ بوو لە فەسیحی و ریک و پێکی و قەسە رەوانیدا، سەرباقی ئەوەیش زۆرتر بە قورئان قەسە ی بۆ ئەکردن کە وێنە ی نێ یە، کەواتە ئەوانە ئەو پرسیارانەیان ئەکرد یان لەبەر ئەوەبوو بەراستی وەریان نەگرتبوو، چونکە دلایان لای نەبوو، بەهۆی ئەوەوە ئێمانیان پێی نەبوو، حەزیان لێ نەئەکردو کێنەو بوغزیان بوو دەربارە ی، یان بەهۆی ئەو بارە پیسە ی کە لەسەری بوون خوا قام ١ تیگەیشتنی لێ سەندبوون، یان ئەیانویست رەخنەو لەکە نیشان بدەن لە فەرمودەکانی پیغەمبەردا(ﷺ) بەمە ی کە هیچ مەبەست ١ سوودیکیان لێ وەرنەگیرێ، ئەوەتا ئەمان بە باشی گوێ یان بۆ گرت لەگەڵ ئەوەدا هیچ لێ ی حالی نەبوون و هیچ شتیکیان لێ وەرنەگرت، هەروەها ئەگونجی ١ کە مەبەستیان لەو پرسیارە گالتهو لاقرتی بێت بەمە ی کە یارەکانی پیغەمبەر(ﷺ) زۆر بە گرنگ خەریک ئەبوون بەو فەرمودانەو، زۆر سوور بوون ١ بە هەموو هێز هەولیان ئەدا بۆ وەرگرتن و لەبەرکردنی هەموو وشە یە ک کە لە پیغەمبەریان بێستایە.

^۱ ئەو موناڤیقانە بە دیمەن خۆیان بە مۆسڵمان نیشان ئەداو لە دلەو کافر بوون، کەواتە ﴿م﴾ ئەگونجیت مەبەست مۆسڵمانان بێت وەک ئەگونجیت مەبەست پێی کافرهکان بێت، بەلام لەمەوێش باسی کافر لەناویدا بوو، ئەم کۆمەڵە ئەوەندە ١ پیسن شایانی ئەوە نین بە دیمەنی رووتیش ناو بێژن بە مۆسڵمان چونکە لە راستی دا کافرن، لەبەر ئەوە لە ئەفسەرە کەدا لەسەر باری دووم رویشتم.

أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ﴿١٦﴾ وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَءَانَّهُمْ نَقَرْنَهُمْ
 ﴿١٧﴾ فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا

ئەمانە چەند نیازو مەبەستیکی نارهوا بوون لەو پرسیارە بێ جێ یە وەرئەگیرین کە ئەو
 تاقمە پیسە ئەیان کرد، بەلگەی روون لەسەر خراپی و دل پیسی ئەو پرسیار کەرانی و
 نیشانەیان لەسەر ئەوەی کە بوون بە جینگای قارو غەزەبی خوا، وەکو لەم فەرمودەیشەو بە
 تەواو روون ئەبێتەو: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ﴾ ئەوانە کەسانیکن کە خوا
 مۆری ناو بەسەر دلیان دا، ئەوانە شوێنی هەواو ئارەزووی ئەفسی خۆیان کەوتوون، بەهۆی
 ئەوەوە دەربارەی فەرمودەی پیغمبەر (ﷺ) بەو جۆرە بوون کە باسکران.

بێ ئیمانەکان بەو جۆرە بوون، بەلام ئیماندارەکان بەم جۆرە بوون کە ئەفەرموی: ﴿وَالَّذِينَ
 اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَءَانَّهُمْ نَقَرْنَهُمْ﴾ کەسانیک کە رێگای خویان داوێتە بەرو رێنموونی خواو
 پیغمبەریان وەرگرت، خوا رێنموونی ئەوانی زیاتر کردو ترسان لە خوای ئە دلیان دا جینگەر
 تر کردو ئەو سیفەتە ی پێ ئەدان. واتە ئەوان راستیان کرد کە رێگای خویان دایە بەر،
 خوایش پاداشتی دانەو بە زیادە رێنموونی و یارمەتی دان کە لە هەموو شت چاکترەو کانی
 هەموو چاکەو خوش بەختی یەکە لە هەردوو جیهان دا، ئەویش بریتی یە لە حالەتی ئەو کە
 دەروون دا کە پێی ئەوتری ﴿تقوى﴾ واتە خۆپارێزی لەو شتەکانی کە هۆی رەزامەندی ئەون،
 ئەویش بەهۆی هەست کردن بە گەورەیی و ئاگاداری و دەسلەلاتی خوا بەسەر خۆیان و
 هەموو شتیک دا. خوای بە رحیم ئەم بەخششە بەنرخەیان پێ ئەدات بەرامبەر بەو دل مۆر
 کردن و بێ هەستی و بێ ئاگایی و کوێرکردنی چاوی دلی ئەو کۆمەلە بەدەبەختە مونا فیکە
 کە لەم چەند ئایەتەدا خەریکین پێیانەو، لەبەر ئەوە ئەوا ئەگەر پێتەو سەریان، ئامۆزگاری
 یان ئەکات و ئەیان ترسینی بەو حیساب و پرسیارە کە چاوەڕوانی ئەکریت لە روژی
 دوا یی دا، ئەفەرموی: ﴿فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً﴾ ئایا ئەو مونا فیکانە چاوەڕوانی جگە
 لە روژی دوا یی ئەکەن کە لە ئاکاودا کتوپری بێت یەخەیان بگری؟ ﴿فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا﴾ چونکە
 نیشانەو دروشمەکانی - واتە زۆربەیان - هاتوو، رەوانە کردنی دواترینی پیغمبەران
 گرنگترین نیشانە یەتی، چونکە ئەوە تیگە یاندنە بەوەی کە ئێتر ئەمە دواترین ترساندنە لە
 لایەن خواوە دوا دوا یی ئەم جیهانە نزیکە.

فَإِن لَّهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرُهُمْ ﴿١٨﴾ فَأَعْلَزَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرَ لِذُنُوبِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ

وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهِ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ ﴿١٩﴾ وَيَقُولُ الَّذِينَ ءَامَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ فَإِذَا أُنزِلَتْ

سُورَةُ مُحْكَمَةٍ ۖ وَذَكَرَ فِيهَا الْفِتَالُ^٦ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ

لهو کاتهوه تا ئیستا ههڕچهندی پێ چوو بێ له مه و پاشیش ههڕچهندی تری پێ بجێ
 ههڕ که مه و نزیکه، چونکه کات و چهرخ و رۆژ لای خوا جیاوازه له گهڵ ئەوهی لای ئێمهیه،
 ئەوهی ماوه زۆر که مه و چاو نادات له چاو را بردودا، کهواته له م بارهیشه وه ههڕ که مه.
 کهواته ههڕکەس خاوهنی ژیری بیت نابێ ههروا بێ باک و بێ غه م لی ی دانیشی، غه میکی
 ئەو رۆژهی نهخوات، ههڕکەس ههڕ چاره سه ریکی پێ بکری له م ماوه دا پێ ی ئەکری ﴿فَإِنَّهُمْ﴾
 إِذَا جَاءَهُمْ ذَكَرْنَهُمْ﴿ کاتی رۆژی دوا یی هات و ئەم جیهانه نه م ئیتیر بیر کردنه وه و ناموزگاری
 وه رگرتنیان له کو ی ئەبی، چۆن ئیتیر دوا ی ئەوه هیچیان بو ئەکری؟!

ئىنجا رووى قەرمەش ئەكەتە پىنغەمبەر(ﷺ) و ئىماندارەكان بۇ ئەۋەى كە بىردەوام بىن لەسەر رىنگەى راستى خۇيان: رىنگەى پەرسىتىن خۇا بەتاك و تەنبا و زىكرو يادى و داۋاى لى بوردن و ھەست كەردن بە ئاگادارى خۇا بەسەر ھەموو شتىك دا، ھەموو بژىن لەسەر ئەۋ بارە رىنگە بە چاۋەپروانى رۆژى داۋاىى يەۋە، ئەفەرمۇى بە پىنغەمبەر(ﷺ) ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ واتە كاتى كە زانیت خۇش بەختى بۇ ئەۋانەيە كە رىنگەى خۇا ئەۋەنە بەرو بەدبەختى و بى بەشى بۇ ئەۋانەيە كە لە رىنگەى خۇا لائەۋەن، كاتى كە ئەۋە ئەزانىت كەۋاتە تۆيش بەردەوام و دامەزۋاتر بە لەسەر ئەۋەى كە واى لەسەرى كە برىتى يە لە زانین و باۋەر بە تاك و تەنباىى خۇا، كە ئەمە يەكەم شتىكە ھەموو كاروبارى پىنغەمبەرى - ھەروەھا ھەموو پىنغەمبەرانى تر - لەسەر راۋەستاۋە، ئەۋەيە پالفتەۋ مەبەست و ئامانجى راستەقىنە لە ناردنى ئايىنى خۇا بۇ سەر زەۋى لە ھەموو چەرخىك دا. ئەۋ وشە پىرۆزە كورتەى ئەم شەرىعت و بەرنامە گىشتى يە ھەموو كاتى يە نەپراۋەيە كە ھەموو كاروبارى ھەردو جىھانى كۆكردۈۋەتەۋە، ھەموو تەمى و ئامۇزگارى يەكى تر ئەبى لەسەر ئەم بىنەرەتە بىت، ھەتا مەبەست بەم شتە پىرۆزە جىگىر تر بىت لە دەروون دا بەندە زىاتر ھەست ئەكات بە كەم و كورى خۇى بەرامبەر بەخۇا، لەۋ ھەستەۋ داۋاى لى بوردن پەيدا ئەبىت ۋەكو لىرەدا لە

پاش نەمە ئەفەرموی: ﴿وَأَسْتَغْفِرُ لَذَنبِكَ﴾ داواي لی بوردن بکه له گوناھت. بینگومان پیغەمبەران بە تاییبەتی پیغەمبەران (ﷺ) خوا بە جۆرک دروستی کردوون ھەر ئارەزوی گوناھیشیان نەبوو، چ جایی کردنی ئەو شتانە ی بۆ ئەوان ناوبراون بە گوناھ لە جۆری گوناھەکانی ئێمە و بەندەکانی تری خوا نەبوو، بەلکو گوناھێ ئەوان بریتی یە لەو کەم و کوپی یە کە بوویانە بەرامبەر بە خوا، بریتی یە لە کردنی شتی کە حەرام و قەدەغە نەبوو، بەلام نەکردنی چاکتر بوو، ئەو جۆرە شتانە ھەرچەند گوناھو تاوان نین، بەلام شایانی پلە و پایە ی بەرز ی ئەوان نین لەبەر ئەوە بۆ ئەوان بە گوناھ ناوبراون.

خوای گەورە ھەوایی داوەبەلیبوردنی ھەموو ئەو جۆرە شتانە کە لە پیغەمبەرانەو (ﷺ) روی دابی لەو و پیش و لەو و پاش، بەلام لەگەڵ ئەویش دا فرمانی پێداو بە داواي لی بوردن. بینگومان ئەم فرمان و تەمی کردنە زۆر بەجی یە، چونکە ئەو داواي لی بوردنە یادو سوپاسی خوا یە لەسەر لی بوردنەکە ی خوا، ھەم ئەییته تەمی و پەند بۆ ھەموو ئیماندارەکان کاتی کە ئەبینن پیغەمبەر (ﷺ) بەو ھەموو شانۆ نازو ریزە یەو لای خوا، لەگەڵ ئەو دا لی ی براو، خوا بەو جۆرە فرمانی داو کە داواي لیبوردن بکات، ئیتەر ھیچ کەسی تر لە خۆی ناگۆی، ھەموو ھەست ئەکەن بە تاوان و ناخاواي خۆیان، بیجگە لەوانیش پیغەمبەر (ﷺ) لە ھەموو کەس باشتەر خوای ناسیو، ھەتا خوا باشتەر بناسری ھەست ئەکری بە کەم و کوپی بەندە بەرامبەر بە خوا. کەواتە مافی خۆیەتی فرمانی پیا بدات بە داواي لیبوردن. لەبەر ئەوە پیغەمبەر (ﷺ) لە ھەموو کەس زیاتر داواي لی بوردنی کردووە لە خوا، لە ھەموو رۆژو شەویک دا زیاتر لە حەفتا جارو سەد جار تۆبە ی ئەکردە لای خواو داواي لیبوردنی لی ئەکرد. چونکە لە ھەموو کەس باشتەر خوای ناسیو، کەواتە ترس و سامی بەتین تر بوو.

خوای خاوەن بەزەیی فرمانی دا کە بۆ ئیماندارەکانیش داواي لی بوردن بکات: ﴿وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ داواي لی بوردن بکه له گوناھ ی پیاوان و ئافرەتانی ئیمانداران. ئەمەیش دووبارە تەمی کردنیکی گرنگە بۆ ئیمانداران کە پەیرەوی پیغەمبەری خوشەوێستیان بکەن (ﷺ) ئەوانیش لەناویە کدا خاوەنی بەزەیی و دلسۆزین دەربارە ی یەکتەر، داواي لیبوردن بکەن بۆ یەکتەر. ئەم تەمی گرنگە ی تێدایە وەکو بیر خستەوێشە بە رحەم و بەزەیی خۆی و بە گەورەیی ئەم نێعمەتە ی بەسەر بەندەکانی یەو: نێعمەتی پیغەمبەری ئازیز (ﷺ).

ئینجا ھەمیتەر بێداری ئەکاتەو بە ئاگاداری خوا بەسەر ھەموو شتی بەندەکانیدا، ئەفەرموی: ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ﴾ خوا ئەزانێ و ئاگای ھەبە لە گەران و ھاتوچووان لە

رۆژدا له هەر شوینیک دا بن، له وهستان و ئارام گرتن و نیشتهجییتان له شهودا له هەر جینگایهك دا بن. ^۱ بینگومان دلی بیدار بهم تهمی یه مهترسی پهیدا ئەکات به یهکجار: ئارامی چاوه‌پوانی چاودیرسی و به‌زه‌یی خوا که ئاگاداره به‌سهریدا له هەر لایهك بگه‌رێ و له هەر شوینی ئارام بگرێ، مهترسی له‌و زانی و ده‌سه‌لاته‌ی که هه‌موو کات ده‌وری داوێ له هه‌موو شوین و به هه‌موو جۆر.

ئا نه‌مه‌یه په‌روه‌رده کردن، په‌روه‌رده و پێگه‌یاندن به بیدارکردنه‌وه‌ی هه‌موو کاتی و هه‌ستیکی تیرو ته‌واو وریایی و خۆپاریزی و چاوه‌پوانی، به‌ره‌می ئهم په‌روه‌رده بی وینه‌یه پێک هاتنی ئه‌و کۆمه‌له بوو که میژووی ئاده‌می شتی وای نه‌دیوه، ئه‌و کۆمه‌له‌ی که جله‌وی ئاده‌می و ژبانیان که‌وته ده‌ست، توانیان هه‌موو مافی بگه‌یه‌نن به خاوه‌نه‌که‌ی بی که‌م و کوپی.

ئینجا دیته سهر باسی مونا‌فیه دل نه‌خۆشه‌کان، باسی هه‌لوێستیان به‌رامبه‌ر فره‌مانی خوا به تیکۆشان و جه‌نگ و کوشتار له رینگای خوادا، هه‌لوێستی ترسنۆکی بی ئارامییان به‌رامبه‌ر ئه‌و فره‌مانه، پاشه‌روژی خراپیان ئەگه‌ر له‌سه‌ر ئه‌و باری خۆیا نه‌ به‌رده‌وام بن و نه‌یه‌به سهر رینگای گوێزایه‌لی و راستی له‌گه‌ڵ خوادا وه‌کو ئیمانداره‌کان، ئه‌فه‌رموی: ﴿وَيَقُولُ الْكَافِرُ إِنَّا لَمِنَ الْغَالِبِينَ﴾ ئه‌وانه‌ی که ئیمان و باوه‌ریان هه‌یانه ئه‌لین: کاشکی سوره‌تی له قورئان به‌یئیریه‌ته خواره‌وه له بابته جه‌نگ و کوشتار له رینگای خوادا، واته ئاواته خوازن بۆ ئه‌وه و به ئاواته‌وه چاوه‌پوانی بۆ ئەکه‌ن. ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ سُورَةً تُحْكِمُ﴾ ئینجا که سوره‌تیکی روون و ره‌وان به‌یئیریه‌ته خواره‌وه ﴿وَذَكِّرْ بِهَا الْفِتَالَ﴾ له‌و سوره‌ته‌دا باسی جه‌نگ و کوشتار بکړیت، واته فره‌مانی پی بدریت، بریار بدریت له‌سه‌ر ئیمانداران، هەر له‌گه‌ڵ ئه‌وه کرا ئه‌بیینی ئه‌وانه‌ی که له دلیان دا نه‌خۆشی هه‌یه، واته مونا‌فیه‌کان، ترسیکی وا داگیریان ئەکات که به هه‌چ جۆرخۆیان پی ناگیرێ و بی ئارامی و لاوازی و بی هه‌یزی دل و ده‌روونیان ناشکرا‌ه‌بی.

^۱ ئهم دوو وشه ئه‌گونه‌ی «اسم مکان» بن یان «مصدر المیمی» بن هه‌روێه جۆره‌که ته‌فسیر کراوه‌ته‌وه، ئینجا به دوو جۆری تر ته‌فسیر کراوه‌ته‌وه: ۱. جینگای هاتوچۆیان له‌م جیهانه‌دا و جینگای ئارام گرتن و مانه‌وه‌تان له رۆژی دوا‌یی دا. ۲. هاتوچۆو جینگاتان له‌م جیهانه‌دا و شوینی مانه‌وه‌ ئارامتان له‌گه‌ردا، به هه‌موو جۆر هه‌ر باشه و ئه‌گونه‌ی. یه‌کێ له‌ گه‌وره‌یی قورئان ئه‌وه‌یه که وشه‌یه‌ك بۆ چه‌ند جۆر ته‌فسیر ده‌ست نه‌دات و هه‌موویشی هه‌ر رۆك و پێكه راسته.

يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ ﴿٢٠﴾ طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ ﴿٢١﴾ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾

ئەگەر ئادەتتەكى دەھە مەگەر تەنھا قورئان بزانى باسى بىكەت و بېھىننە پېش چاۋ كە ئەفەرمۇي: ﴿يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ﴾ ئەمۇ مونا ئىقائە ئەبىنى بە جۇرئە تەماشە ئەكەن و ئەپوانن بۆت بە وئەنى رۈاننى كەسنىك كە لە ھۇش چۈۈبى لەبەر مردن، واتە دووچارى بى ھۇشى و ئارەھەتى و گيان كەنشەت بوۈبى. ئەمۇ جۇرەى كە قورئان فەرمۇيەتى لاساىى ئاكرىتەۋە، ھىچ وتارىكى تر بە ھىچ زەمانى جىگەى ئەمەى قورئان ئاكرىتەۋە، بەلام مەبەستەكە ۋەرتەگىرى كە ئەۋپەرى ترس و سام و بى ئارامى تا رادەى لەرزۇكى و نەمانى ھەست و قام. دۋاى ئەۋە بەر جۇرە ئەمۇ شىۋە بى ئابروۋىيەى نىشان دان. ئىنجا دەرمان و چارەسەرىشان نىشان ئەدات، ئەفەرمۇي: ﴿فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ﴾ كەۋاتە چاك بۇ ئەۋانە گۈى رايەلى و قەسەى رىك و راستە كە لە ئايىنى خۋادا باشە، ئەمۇ گۈى رايەلى و قەسە راستە شەرىئەتە كە ئىماندارە راستەقىنەكان وان لەسەرى. بەلى بە راستى ئەمە چاكتر بوۈ بۇ ئەمۇ دل نەخۇشانە كە ۋەكو تىكەلى ئىماندارەكان بوۈن، بە دىمەن خۇيان نىشان ئەدا كە ئىمانداران ھەر بەر جۇرەش راستىان بىكرىدەى لە قەسە و كىرداردا، ئەۋە چاكتر بوۈ ئەمۇ ترس و لەرزو بى ئارامى و ئابروۋ چۈۈنەى كە لى يانەۋە ئاشكرا ئەبوۈ، ﴿فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ﴾ ئىنجا كاتى كە كارەكە راست گەراۋ

١ نۆزلە تەفسىرەكان لەسەر ئەۋەن كە لىرەدا دۈرستەى ھەيە: ١. ﴿اولى لهم﴾. ٢. ﴿طاعة وقول معروف﴾. لەم كاتەدا رستەى يەكەم بە دۈر جۇرە تەفسىر كراۋە، بە ھەردۈر جۇرە نزاى شەپە لى يان، بەم جۇرە ۋەىل و خراپە بۇ ئەۋان دابارنى بەسەريان دا، يان كارۈيارىان سەرى لە ئاخۇشى و خراپەۋە دەرىچىت، پاشەرزۇى خراپەيان دووچار بىت، زاننن لای خۋايە، رستەى دۈۋەم ﴿مبتدا﴾ ھەكى لاپراۋە واتە ﴿و امرهم طاعة وقول معروف﴾ يان خەبەر لاپراۋە واتە ﴿طاعة وقول معروف خير لهم﴾ بەلام بە گۈيرەى تەفسىرەكە يەك رستەيە ۋەك دۈۋون كراۋەتەۋە.

ئەبىي ھەر بىي، جەنگ و كوشتار ھاتە پىشەو و پىويست بوو لەسەريان، كەواتە ئەگەر راستيان بکردايە لەگەڵ خوادا بىگومان ئەو چاك بوو بۆيان، واتە ئەمانە لە پىشەو لەكاتى ئارام و خوشيدا بە دەم - وەكو ئيماندارەكان - سوور بوون لەسەر تىكۆشان و جەنگ كردن لە رىگاي خوادا، بە دەم خوڤيان بە ئيماندارى راست ئەدايە قەلەم، كەواتە ئەگەر راستيان بکردايە راستى يەكە باش بوو بۆ ئەوان، مەبەست ئەو نى يە ئەو بارەى ئەوانى لەسەرن ھىچ چاكي ھەيە، بەلكو قورئان بەو جۆرە نەرم و ناسك و شيرىنە ئەيەوى تيمارو چارەسەرى ئەو دلە نەخۆشانە بكات، بەراستى ئەمە دەرس و تەمى يەكى گرنگە بۆ ھەركەس كە ئەيەوى تيمارو چارەسەرى ئەو دلە نەخۆشانە بكات، بەراستى ئەمە دەرس و تەمى يەكى گرنگە بۆ ھەركەس كە ئەيەوى خەلك بەيىنئەتە سەر رىگاي راست.

ئىنجا قورئان لا ئەكاتەو بە لايانەو و رووى فرمايشتيان تى ئەكات بە ھەر شە كردن لى يان بە دوچار بوونى پاشەروژى خراپ ئەگەر بە تەواوى كافرى خوڤيان دەربىن، ئەو پەردە تەنكەى ئيمانە نەھيئەن بەسەر خوڤيانەو، ئەفەرموى: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِن تَوَلَّيْتُمْ أَن تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَعُوا أَرْصَامَكُمْ﴾ ئايا ئىو بە تەماى ئەو - ئەگەر پشت بکەنە ئايىنى ئىسلام - كە خراپە و ئاژاوە بنێنەو لە زەوى دا و قەتعى رەحمتان بکەن و خزمايەتيان نەھيئەن، واتە لەپيش ئەو ئايىنى ئىسلام بىت ئىو خەرىكى خوڤىرژى و ئاژاوە بوون لە ولات دا، دەست دار بى دەستى ئەخواردو دايە پاچى، گوڤتان لە خزمايەتى و رەحم نەبوو، بە ھوى ئىسلامەو ئەو خراپە و ئاژەوايى يانە ئەمە، ئىستا بە تەماى ئەو پشت ھەلکەن ئىسلام و بگەرنەو بۆ سەر ئەو نەفامى و نەزانى يە. كەواتە خوڤتان بپارىزن ئاگادارى خوڤتان بن دەست بە ئىسلامەو دووبارە نەكەونە ناو چالى گومرايى و نەزانى و بەدبەختى.

۱. وشەى ﴿توليتم﴾ بە دوو جۆر تەفسىر كراوە: ۱. پشت كردنە ئىسلام بەو جۆرەى كە لە تەفسىرە كەدا وترا.

۲. گرنە دەستى كاروبارى ولات و حوكمرانى، بەم جۆرە، واتە ئايا چاوەپوانى ئەكرى لە ئىو ئەگەر بوون بە كار بە دەست كە ئاژاوە... ھتد، واتە بەلى ئەو تان لى چاوەپوانى ئەكرى، ھەركەس بىيانناسى ھەر چاوەپوانى ئەو يان لى ئەكات، زانىنى تەواو لای خوايە.

أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَرَهُمْ ﴿٢٣﴾ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفَرَاتِ أَمْرٌ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا

﴿٢٤﴾ إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُوا عَلَى أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُمُ الْهُدَى الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَى لَهُمْ ﴿٢٥﴾

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَرَهُمْ﴾ تا ثنوانه که له سر نهو باره خرابه‌ی خویان

نمین و هیچ کاتی ناگه‌رنه‌وه هتا به تروای پشت نه‌کهنه ثم نایینه‌ی که به دیمه‌ن
گرتوتانه‌ته گهرن، تا ثنوانه کهسانیکی ثوتون که خوا نه‌فرینی لی کردون، به‌هوی
نه‌وه‌ه که‌ری کردون له‌بیستنی شتی حق و راست، کویری کردون له بینینی ریگی
راست و هم‌وو به‌لگو و نیشانه‌کانی، واته به‌هوی نه‌وه‌ی راستیان نه‌کرد له‌کل خوادا،
پشتیان کرده گهره‌ترینی نیعمت و چاکه‌ی خوا، که بریتی به له‌م نایینه‌ی پاکی نیسلامه،
به‌هوی نه‌وه‌ه خوا به‌و جزره قارو غزه‌بیان لی نه‌گری، قاپی ی به‌زه‌یی و رحمتی خویان
لی دانه‌خات. خوی خاوه‌ن به‌زه‌یی هیچی نه‌هیشتوه‌ته‌وه بو به‌نده‌کانی، ریگای هم‌وو
په‌لپ و به‌مانه‌یه‌کی ریگ و راستی بریون به‌هوی قورنانه‌وه، چونکه قورنانه‌کی به‌جزریکه
هرچی هوی ریتمونی هیه تییدا هیه، به‌جزریکه هرکه‌سی قورنانی بیستنی و
تیگه‌یشتنی لی ی زور جیگای بیزاری و سرسورمانه که نه‌کویته شوینی و ریگا
راسته‌کی نه‌داته به‌ر، جا له‌به‌ر نه‌وه نه‌وه‌تا لی‌ره‌دا به‌شیوه‌ی بیزاری و سرسورمان ثم
پرسیاره له‌باری نه‌و دل نه‌خوشانه‌وه نه‌فرموی: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفَرَاتِ أَمْرٌ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا﴾
ده‌ی نایا ثنواله بیر ناکه‌نه‌وه تی ناکرن له‌م قورنانه؟ تا به‌هوی نه‌وه‌ه بکه‌ونه سر ریگای
راست، یان چند دلیک هر قار لی گیراو داخراوه و قوفلی تایبه‌تی دراوه به‌سری دا،
به‌هوی نه‌وه‌ه ناموزگاری یه‌کی قورنان ناچیته ناو نه‌و دلانه‌وه، به‌رگری هیه له‌نیوان
تیشکی روناکی قورنان و نه‌و دل ره‌شه تاریکانه‌دا، به‌هوی نه‌وه‌ه بی به‌شن له‌ناسین و
بینینی ریگای راست، واته هوی فکر و گومپایی ثمانه یه‌کیکه له‌م دوو شته: بیر نه‌کردنه‌وه
له‌و هم‌وو کوفرو گومپایی ثمانه یه‌کیکه له‌م دوو شته: بیر نه‌کردنه‌وه له‌و هم‌وو ریتمونی

له‌ندئ نه‌فرمون که ﴿ام﴾ منطیعه و نه‌و ﴿ا﴾ به‌ی که گرتوویه‌تی به‌خلی بق دان پیانانه ﴿تقریر﴾ واته: به‌لی

چند دلی به‌رگری کراوه له‌روناکی قورنان و کو هندی شت پیوه نه‌دی ﴿قوفل نه‌دی، نیر نه‌ه‌واو نه‌روناکی
نری ناچی.

و ته‌می و ناموژگاری یه‌ی قورئان، یان به‌رگری که‌ری نه‌ینی به‌سەر دل‌ه‌کانیانه‌وه. جارێکی تریش شیوه‌و باری لاری نه‌و مونا‌فیکانه‌ روون نه‌کاته‌وه، هۆی مه‌لکه‌پارانه‌وه‌یان له‌ ئیمانه‌که‌یان نیشان نه‌دات، نه‌و ئیمانه‌یان که‌ به‌ده‌م ده‌ریان نه‌بێری و له‌ دل‌یشه‌وه‌ خه‌ریک بوون به‌ ته‌واوی دامه‌زرێن له‌سه‌ری و ئارام بگرن، نه‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ أَرْتَدُّوا عَلَىٰ أَعْقَابِهِمْ مِنۢ بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُمُ الْهُدَىٰ الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ﴾ بێگومان که‌سانێک که‌ پاشه‌و پاش که‌پارانه‌وه‌ بۆ دوا‌وه - واته‌ بۆ نه‌و کوفرو گوم‌پایی یه‌ی که‌ له‌سه‌ری بوون - که‌رایشه‌نه‌وه‌ له‌ پاش نه‌وه‌ی که‌ حه‌قیان بۆ ده‌رکه‌وت و رێگای راستیان بۆ ئاشکرا بوو، نه‌و که‌سانه‌ شه‌یتان سه‌ری لی شیواندن و نه‌وه‌ی له‌به‌ر چاو شیرین کردن و ئاسانی کرد، به‌خه‌یال پلاو ئامانج و ئاوات و ئومیدی زۆر فراوانی خسته‌ به‌رده‌میان له‌و رێگه‌ چه‌وته‌ی که‌ به‌ دودا گیراندنی یه‌وه‌ بۆی.

ئینجا هۆی نه‌و زال بوونی شه‌یتانه‌ش به‌سه‌ریان دا روون نه‌کاته‌وه، نه‌فه‌رموی: ﴿ذَٰلِكَ يَأْتِيهِمْ قَالَُوا لِلَّذِي كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سُلَيْعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأُمْرِ﴾ نه‌و زال بوونی شه‌یتانه‌ به‌سه‌ریان دا به‌ هۆی نه‌وه‌وه‌ بوو که‌ نه‌یان گوت به‌و که‌سانه‌ی که‌ رق کینه‌یان هه‌بوو له‌ قورئان و نه‌و ئایینه‌ی خوا هه‌ناویه‌ته‌ خواره‌وه‌، واته‌ نه‌یان گوت به‌ جوله‌که‌کانی مه‌دینه: گوێ رایه‌لیتان نه‌که‌ین له‌ هه‌ندی کارو‌فرمان دا، نه‌وه‌یش وه‌کو نه‌چوون بۆ غه‌زاو کۆمه‌ل نه‌کردن له‌ ده‌وری پیغه‌مبه‌ر(ﷺ).

جوله‌که‌ یه‌که‌م که‌س بوو له‌ رق و کینه‌دا ده‌رباره‌ی ئه‌م ئایینه‌و پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) چونکه‌ به‌ ته‌مای نه‌وه‌ بوون که‌ دواترین پیغه‌مبه‌ر له‌وان بی‌ت تا‌کو نه‌و ده‌سه‌لات و پادشایه‌تی یه‌ی که‌ هه‌یان بوو لی یان سه‌نرابوویه‌وه‌ دووباره‌ ببیته‌وه‌، به‌ چاو‌ه‌روانی یه‌وه‌ گه‌لی جار هه‌ره‌شه‌یان نه‌کرد له‌ بت په‌رسته‌کان که‌ نه‌و پیغه‌مبه‌ره‌ له‌وان نه‌بی‌ت، له‌پاشان که‌ بینیان نه‌وا نه‌و پیغه‌مبه‌ره‌ له‌وان نه‌بوو، رق و کینه‌یان هه‌لگرت، به‌ تایبه‌تی که‌ پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) کۆچی کرد بۆ مه‌دینه‌ یه‌که‌جار رق و کینه‌یان به‌هه‌یز بوو بلی‌سه‌ی سه‌ند، کاتی که‌ زانییان به‌ شه‌رو شو‌پ چاری نا‌که‌ن که‌وته‌ پیلان گیرێ و مونا‌مه‌ره‌ به‌ هه‌موو جو‌رو به‌و سه‌روشته‌ لاره‌ پر کینه‌ی خۆیانه‌، هه‌مووداخ له‌دل و مونا‌فیکی لکا پی یانه‌وه‌و ده‌ستی تیکه‌ل کرد له‌گه‌لیاندا.

^۱ ئه‌م ئایه‌ته‌ به‌ دوو جو‌ری تریش ته‌فسیر کراوه‌: ۱. پێچه‌وانه‌ی نه‌وه‌ی له‌ ته‌فسیره‌که‌دایه‌. واته‌ جوله‌که‌کان وتیان به‌ مونا‌فیکه‌کان. ۲. یه‌کێ له‌م دوو کۆمه‌له‌ وتیان به‌ بت په‌رسته‌کان، به‌لام ته‌مه‌ی که‌ له‌ ته‌فسیره‌که‌دایه‌ باشتر نه‌چیته‌ ده‌ره‌، خوا خۆی باشتر نه‌زانێ.

وَاللّٰهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ﴿٦٦﴾ فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُوتَ وُجُوهُهُمْ وَأَذْبَرَهُمْ ﴿٦٧﴾
ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا آسَخَطَ اللَّهُ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَلَهُمْ ﴿٦٨﴾

جا نه مانهى كه شهيتال زال بوو به سهریان دا تا هه لیگیرانه وه له نیسلام و به دبختی
کردن، نه مانه بوون كه به لینیان دا بهو جووله كانه هه ندی كارو فرماندا كه بریتی بوو له
پیلان گیزی دهرباره ی نیسلام و پیغه مبهری نیسلام (ﷺ) شو به لینه یان بهو جووله كانه بوو
به هو ی زال بوونی شهیتان به سهریان دا تا لهو رووناکی نیسلامه رایکیشان بو تاریکی
کوفرو خوایش بهم جوړه ی باقری دهرخستن، هه والی دان به پیغه مبهرو موسلمانان،
هه پره شیشی لی کردن به چهند هه پره شیه کی سخت و سامناک، وهکو نه فهرموی: ﴿وَاللّٰهُ
يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ﴾^۱ خوا نه زانی و ناگای هیه له پنهان و نهینی کردنیان دهرباره ی شو هه موو
پیلان و قسه ناره واکانیان، کهواته پیلانه کانیان و داشاردنیان به چی نه چیت و چ نرخیکیان
هیه كه چواردور دراون به زانین و دهسه لاتی بی سنووری خوا؟! دیاره نه مه هه پره شیه کی
زور سامناکه دهرباره ی شو پیلان گپړانه، وهکو دلخوش کردن و نارام پیدانه به نیمانداره کان
به جوړیک هیچ بیم و سام و هیچ نرخیك ناهیلیتوه بو پیلان گپړان و پیلانه کانیان.

نیجا هه پره شیه سخت و ناشکراتریان لی نه کات به سزادانیان له کاتی گیان کیشان دا
له لایه نه مه لانیکه کانه وه، نه فهرموی: ﴿فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُوتَ وُجُوهُهُمْ وَأَذْبَرَهُمْ﴾
نیجا نایا شو مونا فیکانه چی نه کهن؟ چ چاره یه بو خو یان فراهم نه هینن کاتی كه
مه لانیکه کان گیانیان نه کیشن به لیدانیان له دم و چاوو بهرو پشتیان.

^۱ نه وشه یه به دوو جوړ نه خوینرتنه وه ﴿اسرارهم﴾، ﴿اسرارهم﴾ له وهی كه نیستا باوه په كه مه كه چاروگه و ماناکی
پنهان کردن و نهینی کردنی قسه و پیلان گیزی په کیانه به دزی په وه فراهه میان نه هینا، دوو هم کویه تا که کی
﴿سر﴾ واته خوا نه زانی و ناگای هیه له نهینی په کانیان، به هه کام راسته و جوانه.

ئەمانە خۇيانيان زۆر لا خۆشەرىست بوو، ئەيانپاراست لە جەنگ ۋە كوشتار لە رىگەى

خوادا بۇ ئەمەى دوچارى مردن و كوژدان نەبن، دەى ئەوا خواى تۆلەسىنەر مردن و گيان

دەرچوونيان نيشان ئەدات بەر شىو سامناكە دل ۋاچلەكىنەر، ئەوانە لەو كاتە زۆر تەنگە

نامەمواردەدا كە هېچ دەسلەت و توانايان نى يە، لەو كاتەدا ئەم جىهانە بەجى ئەمىلن و

ئەزۇن بۇ جىهانى تر، گيان كىشان بەر ھەموو سەختى و سامناكى و نىش و ئازارەو كە

ھەيەتى، سەرباقى ئەو لەو كاتەدا ئەو مەلائيكانە دەست بگەن بە سزاو لىدانيان لەبەر و

لەدراو - پەنا بەخوا - چى لەو سەختەر؟ ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا آسَخَطَ اللَّهُ وَكَرِهُوا

رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ﴾ ئەو گيان كىشانە بەر جوړە بە ھۆى ئەو ھەيە كە ئەوانە شوينى

شتى كەوتون كە ھۆى قارو غەزەبى خوايە، رەزامەندى خويان پى ناخۆش بوو، بەھۆى

ئەو ھەيە خوايش ھەموو كەردەوكانى بەتال كەردنەو زايەى كردن، واتە ئەوانە خۇيان بوون

بەھۆى ئەو ھەيە كە بەسەريان دىت، چونكە شتىكيان ئەكرد كە خوا پى ناخۆشە ھۆى قارو

غەزەبى خوايە، ھەوليان بۇ كەردەو ھەيە ئەئەدا كە ھۆى رەزاي خوايە، كەواتە خوايش بەر

جوړەيان لى ئەكات.

ئەم موناڧىقانە كە ئەو ھەموو پىلان و تاوانەيان ئەكرد دلىان بەو بەستبوو كە

ئىماندارەكان پىيان نازانن، بە لىزانى خۇيان كارىكى وايان كەردو وەكو پەندى كوردى

ئەلى: لە تەر ئەخۇن و لە وشك ئەخەون. لەگەل ئىماندارەكان دا بەشدارن لە ھەموو سوود و

قازانچىك دا، بە ڤروفىلىش خۇيان ئەدزەنەو لە ھەموو ناخۆشى يەك كە رووبدات لەناو

ئىماندارەكان دا، خۇيان ئەكەن بە ئىماندارو لە ژىرىشەو لەگەل جوولەكە و ھەموو

دوژمنەكانى ئىسلام دا بە ھەموو جوړ خەرىكى پىلان گىڤرى و دوژمنايەتى و پىرو پاگەندەن.

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَصْغَرَهُمْ ﴿٢١﴾ وَلَوْ نَشَاءُ لَأَمَرْنَاكُمُ
فَلَتَعْرِفَنَّهُمْ بِسِيمَتِهِمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ ﴿٢٢﴾

ئهوانه بهو جوړه ئهيانويست بږين، ئينجا خوايش ناوا هره شهي لي کردن که ناشکرايان
تهکات لای ئيماندارهکان و باقريان دهرنه خات، نه فرموي: ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ
لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَصْغَرَهُمْ﴾^۱ نایا ئهوانه که نه خوشي له دليان دا هيه گومانيان وا بردووه و ايان
زانيوه نهو رق و کينه ي که هه يانه دهر باره ي ئيسلام و ئيماندارهکان و شارديو يانه تهوه له
دليان دا، نایا گومانيان وایه که خوا نهو رق و کينه دهرنا مينی و ناشکرای ناکات؟ واته
گومانه که يان راست نی یه و خوا کينه و رقه که يان ناشکرا تهکات له موسلمانان بهو ی
تهووه که هه واليان ته دات به پیغه مبر(ﷺ) و نه فرموي به پیغه مبر(ﷺ): ﴿لَوْ نَشَاءُ
لَأَمَرْنَاكُمُ فَلَتَعْرِفَنَّهُمْ بِسِيمَتِهِمْ﴾ ته گهر ئيمه بمانه وي تهوانت نيشان نه دین و نایانناسينين پیت
به چند نيشانه و دروشمیک، ئينجا بيگومان نهو کاته توش ته تناسين بهو ی نهو شيوه و
نیشانان هه يانه وه.

ئهم نایه ته پيش نهو بهو که خوا چند که سيک لهوانه ي ناشکرا کرد له پیغه مبر(ﷺ)
به خوړيان و ناوهکانيان وه، له گهل نهو دا که لهو کاته دا خوی گهر بهو جوړه ناشکرای
نه کردبوون، به لام به شيوه ي قسه کردنيان دا هر دهرنه که وتن بو پیغه مبر(ﷺ) وهکو
نه فرموي: ﴿وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ﴾ سويند به خوا تو نهو مونا فيقانه نه ناسی و بوت
دهرنه که ون له شيوه و گفتوگو ي لارو پيچيان دا، واته هر به قسه کردن نه يانناسی چونکه
شيوه ي قسه يان جياوازه به توانج و لاری يه وه نه يکن و نا راستی لي وهرنه گيري، ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ
أَعْمَالَكُمْ﴾ خوا نه زانی و ناگای هيه له هه موو کرده وه کانتان به گویره ي نیازی خو تان
ره فترتان له گهل تهکات، چونکه هه موو کرده وه يه که به گویره ي نیازی خاوه نه که يه تی.

^۱ وشه ي ﴿أم﴾ ليره دا منقعه يه وهکو چند جار و زمان به مانا ﴿بل﴾ و ﴿إ﴾ ی پرسياره، وشه ي ﴿بل﴾ ليره دا
وهکو له چند شرتيکی تر دا کوترا بز کرتايی ميتان و پرانه وي مه بسته که ي پيشووه و دست کردن به مه بسته کی
ترو پرسياره که بز ئينکار و بيزاری يه.

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجْتَهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّادِقِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ ﴿٢١﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَنُصْطِرَّهُنَّ اللَّهُ شَيْئًا وَسَيُحِطُّ أَعْمَلُهُمْ ﴿٢٢﴾

ئینجا رووی فرموده ئەکاتە هەموو ئومەت بەلێن و هەواییان ئەداتێ بەمە ی که تاقییان ئەکاتەو تا راست و ناپاست ئاشکرا ببێ، ئەفرموی: ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجْتَهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّادِقِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ﴾ سویند بەخوا تاقیتان ئەکەینەو، بە داوا لێ کردن و فرمان پێدان بە شتی قورس و گران تا بزانی جیای بکەینەو تیکۆشەرەکانتان و ئەوانەتان ئە بە ئارام و خۆگرو لەسەر کارو فرمانی قورس و زەحمەت، سویند بەخوا هەوال و دەنگ و باسەکانتان تاقی ئەکەینەو، هەوال و دەنگ و باسی کردەوکانتان تا چاک و خراپتان روون ببیتەو، یان هەوالەکانی خۆتان که ئەلێن ئیماندارین و راست ئەکەین لەگەڵ خواو پێغەمبەر(ﷺ) تا دەرکەوی راست و درۆتان، واتە روونی ئەکەینەو کام کردەوی باشو کام خراپەو کام راست ئەکات و کام درۆ ئەکات. لێرەدا جینگای دوو پرسیار هەیه:

١- بێگومان خوا ئاگای لە هەموو شتە، هەموو کردەو و خاوەن کردەو یە ئەناسی، ئەزانێ کێ خراپە و کێ چاکە، کەواتە ئەو تاقی کردنەو لەبەر چییە؟ چۆن بۆ خوا بەکار ئەهینرێ؟ بەلێ خوا ی گەرە هەموو کەس ئەناسی و ئەزانێ ئامادەیی بۆچی هەیه، بەلام بە رەحم و بەزەیی خۆی بپریاری ئەدا که بە پێی زانیینی خۆی رەفتار بکات لەگەڵ بەندەکانیدا، بەلکو بپریاری دا کاتی تۆلە بسینی و پاداشت بداتەو که ئەو ی خۆی ئەیزانی بەدی بێت لە لایەن بەندەکانی یەو، دیارە ئەویش بە تاقی کردنەو ئەبێت نابێت. کەواتە تاقی کردنەو بە خۆشی و ناخۆشی، تەنگاوە و کامەرانی، داوا لێ کردن و قەدەغە کردن، ئەمانە هەموو ئەو ی پێ ئاشکرا ئەبێت و بەدی دێت که خوا زانیویەتی و ئەیزانی، بە تاقی کردنەو دەمی هەموو کەس ئەبەستری، رینگای هیچ پەلپ و پرسیاریک نامینی، مەبەست لە تاقی کردنەو که پێزانیینی خەلکە ئەکە خوا.

۲- نایا که خوا هموو شت نمرانی، هر زانیویهتی، کهواته مهبست بهم زاینه چی به که

بوخوی بریار نهدات له پاش تاقي کردنهوه؟ بیگومان خوا ناگای له هموو شت هیه له
پیش بوون و روودانیدا وهکو پاش پهیدا بوون و روودانی بی گوپان و جیاوازی له
زاینهکهی دا، بهلام له پیش پهیدا بوون و روودانهکهدا به جوړی نهیزانی که شتهکه
هیه و خهلیکش نهیزان، کهواته نهوهی که نهگوپی په یوهندی زاینهکهی خواجه له گهل
بوون و نهبوونی زراومهکهدا، نهک زاینی خوا، نهو ناگوپی و وهکو خویهتی. پیوسته
نیماندار بترسی له هندی تاقي کردنهوه و داوی رحم و لی بوردن بکات له خوا وهکو
فضیلی کوپی عیاض نهفرموی: ﴿اللهم لا تبلىنا فانك ان بلوتنا فضحتنا و هتکت
استارنا و عذبتنا﴾^۱ نینجا له دوا دواپی سوره ته کهوه نه دوی له کومه لی کافران و
نیمانداران هریه که له روویه کهوه، دهریارهی کافران نه دوی له رووه وه که هرچند
همل و تیکویشان بکن له دوزمنایهتی دا، هرچند هیزو دسه لاتیان هبی هیچ
نرخیان نی یه و ناتوانن بهرگری نایینی خوا و نیماندارهکان بکن، خوا هموو
پیلانهکانیان به تال نهکاته وه. له نیماندارهکان نه دوی له رووه وه که بانگیان نهکات بو
بهردو امییان له سهر تیکویشان و فیداکاری به گیان و مال بی تفره و سستی و لاوازی،
بیگومان دان به خزمایهتی و دوستایهتی و له دست دهرچوونی هموو بهرزه وهندی
یه وهکو - به یارمهتی خوا - به درژی دینه پیشه وه.

له یه کهم جار وه له کافرهکان دهست پی نهکات، نهفرموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ
اللَّهِ وَشَاقُوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَسَيُحِطُّ أَعْمَلُهُمْ﴾^۲ بیگومان نهوانه ی که

^۱ واته: خوا تاقیمان مه که ره وه، چونکه نه گهر تاقیمان بکته وه و نابهریمان نه بهیت و نه پنی یه کانمان دهرنه خهیت و
عه زابمان نه دهیت.

^۲ نایا مه بهست به مانه بت په رسته کانه که له یه کهم جاری سوره ته کهدا باس کران، یان مه بهست پی هرکه سیکه که
نه و سیفه تانه یان بووی به شیوهی گشتی، یان جووله که کانی مه دینه بیت له و کاته دا، هموو هر نه گونجی و زانینی
راست هر لای خواجه.

کافرن و بەرگری خەلکیان کردوو له ئایینی رۆیشتن به رێگای خواداو دژو پێچهوانەی پێغمبەر(ﷺ) وەستان، که ئەم کردوو ناره‌وایانه‌یشیان هه‌یه له‌پاش ئەمهی که رێگای راستی خویان بۆ دەرکەوت و بەباشی حەقیان بۆ روون بوووه، واتە ئەمە ئەوپەری خراپەیه که به زانی‌نره تاوان و سەرکەشی یه‌که‌یان ئەکەن، دژو پێچهوانەی ئایینی خواو پێغمبەر(ﷺ) وەستان.

ئەو کافرانە‌ی هەرگیز زیان به ئایینی خوا ناگه‌یه‌نن، توانای ئەوه‌یان نی یه هیچ گری و قۆرتیک بێننه رێگای بل‌و بوونه‌وه‌ی، هەرچ‌نده زۆر توانایان هه‌بی، هەرچ‌نده توانای سزادانی ئیمانداره‌کانیان بووبی ئەوه شتیکی کاتی بووه به گوێره‌ی فەرمانی خوا روویداوه له‌بەر چ‌ند حیکمه‌ت و به‌رژه‌وه‌ندی یه‌ک، پاشه‌روژو سەرکەوتن هەر بۆ کۆمه‌لی ئایینی خوا بووه، ریسوایی و به‌رباد بوون بۆ دوژمنانی ئایینی خواو پێغمبهرانه —سه‌لامیان لی بی‌ت—، خوایش هه‌موو کردوه‌کانیان به‌تال ئەکاته‌وه له‌مه‌وپاش، کردوه‌ی پیلان گێریان، به‌م جو‌ره هه‌موو فیل و که‌له‌که‌کانیان ئەروخینی، هەر کردوه‌ی چاکیشیان بووبی له‌دنیا‌دا پاداشتیان ناداته‌وه به‌ه‌وی کوفرو به‌ربه‌ره‌کانیکانیانه‌وه.

ئەوه بریارێکی ته‌واوه له لایه‌ن خواوه به‌ئینیکی رێک و راسته به‌مهی که ئەوانه‌ی به‌رامبه‌ری ئایینی خوا وەستان و ئەوه‌ستن له‌ چ‌هرخی پێغمبهره‌وه(ﷺ) هه‌تا بی‌ت دژو پێچهوانه‌ی ئەوه‌ستن بۆ به‌رگری کردنی، ئەوانه هەرچ‌ند هیزو ده‌سه‌لات و توانایان هه‌بی ناتوانن زیان بگه‌یه‌نن و ئەو به‌رگری یه‌یان پی ناگری.

دیاره مه‌به‌ست ئەمە نی یه که ئایینه‌که له‌خۆیه‌وه بل‌و ئەبیته‌وه به‌ل‌کو به‌ مه‌رجی کافره‌کان زیان ناگه‌یه‌نن و به‌رگری یان پی ناگری که کۆمه‌لی ئیماندار هه‌بی و به‌ رێکی هه‌لسی به‌ کارو فەرمانی خۆی یه‌ک بارو یه‌ک دل بکات له‌بەر خواو به‌ گوێره‌ی فرمان و به‌رنامه‌ی خوا به‌ وێنه‌ی یه‌که‌م کۆمه‌لی ئەم ئوممه‌ته.

﴿بَتَّائِبُ الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا يُطِلُّوا أَعْمَلَكُمْ﴾ (۳۳) ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا

عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ مَأْتُوا وَهُمْ كَفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ﴾ (۳۴)

پاش نامه‌ی شو پاشه‌روژه سامناکه‌ی باس کرد دهرباره‌ی شو کافرانه، نینجا روی
فرمایش نه‌کاته نیمانداره‌کان و نه‌یاتر سینئ لهو پاشه‌روژه خراپه و ته‌می یان نه‌کات به
گوی رایله‌ی خواو پیغه‌مبهر (علیه‌السلام) نه‌فرموی: ﴿بَتَّائِبُ الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا يُطِلُّوا
أَعْمَلَكُمْ﴾ نه‌ی نیمانداره‌کان گوی رایله‌ی خوا بکن گوی رایله‌ی پیغه‌مبهر بکن، کرده‌وه
چاکه‌کانتان به‌تال مه‌کنه‌وه بهو شتانه‌ی که نه‌بیته هوی نه‌وه، وه‌کو کوفر - ناشکرا بی -
چ په‌نهانی - وه‌کو ریباو منه‌ت و که‌شخه کردن به‌سهر خه‌ک دا واته خوتان به وینه‌ی
کافره‌کان لی مه‌کن، شو خو‌په‌وشتی نه‌وانه مه‌گرن.

له‌م فرموده‌دا و دهرئه‌که‌وی که له‌ناو کو‌مه‌لی نیمانداره‌کان دا چند که‌سی و بووه که
به ته‌واوی نه‌گه‌راون به شوین گوی رایله‌ی دا، یان هندی شت له‌سهر شانیان قورس بووه،
یان هندی فیداکارییان به‌لاوه زه‌حمت بووه، به‌هوی نه‌وه‌وه چند تانیفه‌یه‌کی به‌هیزی
جیاجیا به‌ره‌نگاری نیسلام وه‌ستا بوون، له‌هه‌موو لایه‌که‌وه ده‌میان لی داچه‌قاندبوون
نه‌یانویست به جاری هه‌لیان لووشن، زیاد له‌وه چند په‌یوه‌ندی یه هه‌بوو له نیوان نه‌مان و
شو کافرانه‌دا، شو په‌یوه‌ندی یانه به ناسانی له ریشه نه‌ئه‌هینران. بئگومان نه‌م ته‌می یه
کاریگر بوو له‌دل و دهرونی نیمانداره راسته‌کان دا، دل و دهرونیان هاته له‌رزو و ترس و
بیمیان لی نیست که شتیکیان لیوه رو بدات ببیته هوی به‌تال بوونه‌وه و سرینه‌وه‌ی
چاکه‌کانیان، پیشه‌وا (نه‌بو نه‌سری مهریزی) له (کتاب الصلاة) دا نه‌فرموی: (نه‌بو قودامه)
له (وه‌کیع) وه‌ نه‌ویش له (نه‌بو جه‌غفری رازی) یه‌وه نه‌ویش له (ره‌بیعی کوپی نه‌نه‌س) وه
نه‌ویش له (نه‌بو العالیه) وه نه‌فرموی: یاره‌کانی پیغه‌مبهر (علیه‌السلام) لایان وابوو که هیچ
گونه‌هیک زیان ناگه‌یه‌نی بهو که‌سه‌ی که خوا نه‌پهرستی به تاک و ته‌نیا وه‌کو هیچ
کرده‌وه‌یه‌کی چاک نرخ و سوودی نی یه له‌گه‌ل بت په‌رستی دا هه‌تا نه‌م نایه‌ته هاته
خواره‌وه، نیت پاش نه‌وه نه‌ترسان له‌وه‌ی که گونه‌ه‌کرده‌وه‌کانیان به‌تال بکاته‌وه.

له (عبدالله ی کوپی موباره‌ک) وه نه‌ویش له (نه‌بویه‌کری کوپی مه‌عرف) وه نه‌ویش
له (موقاتیلی کوپی حه‌ببان) نه‌وه نه‌ویش له (نافیع) وه نه‌ویش له (نیین و عومه‌س) وه - خوا

له هه موویان رازی بیټ - لامان وابوو که هه موو چاکه یه وهرئه گیرئ له موسلمانان ههتا نه
 ئایه ته هاته خواره وه، ئینجا وتمان ئه بی ئه شته ی چاکه کان به تال ئه کاته وه بریتى بیټ له
 گوناوه گه وه کان ۱ گوناوه زوړ ناشیرینه کان، ههتا ئایه ته ی سوره ته ﴿النساء﴾ هاته
 خواره وه: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ. وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ ۱ ئینجا کۆتاییمان هینا له قسه
 کردن له و بابه ته وه به لام مه ترسیمان نه کرد له و که سانه ی که دوو چاری ئه و گوناوه گه وه رانه
 بیټ، ئومیدمان هه بوو به لیئوردن و چاوپوښی خواله و که سه ی که دوو چاری ئه و گوناوه نه بیټ.
 له فهرمودانه وه روون ئه بیته وه که موسلمانان به چ جوړ ئایه ته کانی قورئانیان
 وهرئه گرت، تا چ راده یه کاری لی ئه کردن و چوڼ نه ترسان له جولانه وه به پیچه وانه ی
 قورئان، چه ند هه ول و تیگۆشانیان نه کرد بۆ ئه مه ی که به گویره ی بهرنامه ی ئه و بچولینه وه و
 ره قنار بکه ن. به و ههسته ریک و راسته موسلمانان ئه ژبان له گه ل قورئان دا، موسلمانان
 راسته قینه ئه بی هه روا بیټ، ئه و جوړه موسلمانان خواله گه ل دایه و یارمه ته ئه دات،
 رویشتن به ریکه راسته که ی خوادا ته نها به و جوړه نه بیټ، ئینجا پاشه روژی به دبه ختی
 نه وانه باس ئه کات که دژی پیغمبر بوون (ﷺ) له کاتی خوی دا، نه گه رانه وه تا له سه ر ئه و
 باره مردن، هه وه هه رکه س دژی ئایینه که ی بیټ له پاش خوی بی گه رانه وه تا مردن
 نه فهرموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارُ فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ﴾ ۱ بیگومان که سانی که
 کافر بوون ۱ بهرگری خه لکیان نه کرد له ئایینی خوا دوا ی ئه وه ناگه رینه وه تا به کافری
 نه مرن، نه وانه هه رگیز خوا لی یان نابووئ و تاوان ۱ گوناوه یان ناسریتته وه - خوا په نامان
 بدات - ئیتر نه وانه بی بهش ئه بن له رحم و بهزیمی خواو له عزابی به تینی نه برآودا ئه بن
 ههتا هه تابه. که واته ماوه ی ژبانی ئه م جیهانه هه لیکه خوا هه لیخستوه، قاپی توبه و
 گه رانه وه کراوه ته وه و خراوه ته سه ر پشت ههتا کاتی غه و غه وه نا ئومیدی له ژبان، ئیتر
 دوا ی ئه وه نه گه رانه وه وهرئه گیرئ ۱ نه لی بوړدن هه یه.

۱ بیگومان خوا خه ش نابیت له وه ی که هاویه شی بۆ به یار بدرئ و له وه بگه ریتته وه نه بووئ له هه رکه سی که خوا خلی
 بیهوئ.

فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَهْزِلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ ﴿٣٥﴾ إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
لَعِبٌ وَلَهُوَ الْآخِرُ وَإِنْ تَوَفَّيْتُمْ أَنْتُمْ تَرْجِعُونَ

ئەم ئايەتە ھەموو ھەمەشەيە لە کافرەکان بۆ ئەمەي فریای خۆیان بکەون تا کات و ھەلیان
لە دەست دەرئەچوو، ھەمووھا ترساندنە بۆ ئیماندارەکان و ئاگادارکردنەویان بۆ ئەمەي
خۆیان بپاریزن لەو شتەنەي کە نزیکیان بخاتەو لەو رینگە سامناکەي کە کافرەکان داویانەتە
بەر، ھەموو لەم فەرمودەيەو روون ئەبێتەو کە دەربارەي ئیماندارەکان ئەیفەرموی: ﴿فَلَا تَهِنُوا
وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَهْزِلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ﴾ کەواتە ئیماندارەکان سست و لاواز
زەعیف مەبن و داوا مەکەن و مەیل مەکەن - بە سەر شوێ - بۆلای نەشتی و کۆتایی ھێنان
لە جەنگ لەگەڵ ئەو کافرانەدا کە باس کران، ئیو - ئەگەر موسڵمانی راستەقینە بن - زالتو
بڵند ترن و خوا لەگەڵتانە ھەرگیز کردەو کانتان زایە ناکات و جیا ناکاتەو لێتان و پاداشتی
کەم ناکاتەو.

ئەم ترساندن و ئاگادارکردنەوي ئیماندارانە وا پیشان ئەدات کە لەناو کۆمەلەکەیان دا
چەند کەس بوو کە ئەک و زەحمەتی جەنگ و تێکۆشان زۆر بەتین و قورس بوو لەدڵ و
دەروونیان دا، بەھۆی ئەووە سستی روی تی کردوون و ئارەزووی نەشتی و ھەوانەویان
بوو، یان ھەموو وتەمان لەھەوینیش خزمایەتی و چەند بەرژەوئەندی یەک ھەبوو رايکیشتاون بۆ
ئارەزووی نەشتی لەبەر ئەو قورئان بەو جۆرە تەمەنی کردن کە ھەر لە دەستی قورئان دێت،
لە پێشەو پاشەرۆژی سەختی کافرەکانی خستە پێش چا و بۆ ئەوێ ترس و سام دلیان
داگری، بە ھەموو جۆر دوورکەوتەو لەو رینگای سەری لەو پاشەرۆژەو دەرئەچیت،
ئینجا دلی بەھێزکردن بەمەي کە ئەوان بەرزو بڵندو زالتن، خویان لەگەڵ، ئینجا دڵخۆشی
دانەو بە ئەجرو پاداشتی تەواوی بی کەم و کۆپی.

بەراستی خاوەن ئیمانی راستەقینە مافی خۆیەتی بەم جۆرە فەرمودانە بگاتە ئەوپەری
پلەي شادمانی و کامەرائی و بەختیاری، ئەبی لە ھەموو کات دا شانازی بکات بە
ئیمانەکەيەو، تەنھا ئەو بەسەرمايە دانێ بۆ خۆي. ھەتا بیر بکەینەو لەم فەرمودەيە کەمە،

نایا چ پله و راده یک نه گاته نه مه که خوا بفهرموی: ئیوه بلند ترین، خواتان له گهله، هه موو کرده و تیکۆشان و فیداکاری یه کتان و مرنه گیری هیچی لی زایه نابیی و کم و کوپی له پاداشتان دا نابیت؟!

ئیماندارانی راسته قینه ئیتر چی یان نهویت؟ نهوان بهرزتر و بلند ترن له بابته بیروباوه و تیکه یشتن له ئادهمی و ژیان و بوونه و مر، له بابته په یوهندی یانه وه به په روهردگاریانه وه که هه نه وه بهرزترین و بلندترین هه موو شته، هه روه ها ئیماندارانی راسته قینه بهرزتر و بلند ترن له بابته هه ست و خو و ده و شته وه.

نهوانه بهرز و بلندترن له بابته ریزو هیزو یارمه تی یه وه چونکه هیزو ده سه لاتی بی سنووری خویان له گه ل دایه، که واته بوچی سستی روویان تی بکات و داوای ناشتی بکن به سه رشوپی؟!

زور جار له ده ست چوونی مال و سامان نه بیته هو ی نهو سستی و سه رشوپی یه، نهوا بی نرخ ی مال و سامانی نه م ژیا نی دنیا شیان نه خاته پیش چاو له گه ل پاداشتی ته وای روژی دوا یی له سه ر نه وه شه که مه ی که نه یده ن له ریگای خوادا لهو مال و سامانه زو ره ی که خوا پی ی دا ون، نه فهرموی: ﴿إِنَّمَا لِلدُّنْيَا لَمَبٌّ وَلَنَحْبُ﴾ ژیا نی نه م جیهانه - جگه له وه ی که بو خوا بیته - هیچی تر نی یه جگه له (لهو له عب) وه کو گالته و گه پی مندالان!! بیگومان ژیا نی نه م جیهانه وه کو گالته ی مندالان وایه کاتی ئامانجیکی گرنگ و بهرزی له گه ل دا نه بیته، نهویش کاتی بهو جو ره یه که مه به ست هه ر رابواردن بیته جیاواز لهو بهرنامه ی که خوا بو ی دانا وه، نهو بهرنامه یه ی که نه م جیهانه ی کردوه به جیگای کشتوکالی روژی دوا یی و بهر نه و بهر دنی کاروباری نه م جیهانه به گویره ی نهو بهرنامه ی خوی کردوه به هو ی ده ست که و تنی نازو ریزی نه برا وه ی نهو جیهان وه کو له م فهرموده ی شه وه مر نه گیری: ﴿وَأَن تَزِينُوا وَتَنفَعُوا بَزِينِكُمْ أُجُورَكُمْ﴾ نه گهر ئیمان نه هیئن و له خوا نه تر سن و خواتان نه پارینن له هو ی غه زه ب و قاری خوا، خوا پاداشتی ئیمان و کرده وه چاکه کانتان نه داده وه، بیگومان نهو کاته خه ریک بوونی نه م جیهانه ییش به گویره ی بهرنامه ی خوا به شی که له کرده وه چاکه کان. که واته ئیمان و له خواتر سان زیا نی نه م جیهانه له گه وه گالته دهر نه کا، راده ی بهرز نه کاته وه و نه یکات به هو ی ده ست که و تنی روژی دوا یی و پاداشته بی وینه و نه برا وه کانی ئیسلام.

وَلَا يَسْتَلْكُمُ أَمْوَالُكُمْ ﴿٣٦﴾ إِنْ يَسْتَلْكُمُوهَا فَيُخْفِئْكُمْ بِبَخْلُوا وَتُخْرِجْ أَصْفَانَكُمْ ﴿٣٧﴾ هَآأَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخُلُ وَمَنْ يَبْخُلْ فَإِنَّمَا يَبْخُلُ عَنِ نَفْسِهِ ۖ وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ وَإِن تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَلَكُمْ ﴿٣٨﴾

﴿لَا يَسْتَلْكُمُ أَمْوَالُكُمْ﴾ خوی گهواره خاوهن حیکمت و بهزیی و ناگادار به سروشتی بهندهکانی و نهوی که داوی کردوه له بهندهکانی و نهو شرکعی خستوییهتی به سرشانیان له رادهی توانادایه، نهگر به رحم و بهزیی خوی وای نهکردایه گهلی له بهندهکانی سرپیچیان نهکرد، بهموی نهروه تیادا نهچوون. به وینه نهوهتا داوی همور مالکانیان لی ناکات، چونکه نهو کاته زور کهس مله جهریی نهکردو گوی رایهل نهنبوو، وهکو نهفرموی: ﴿إِنْ يَسْتَلْكُمُوهَا فَيُخْفِئْكُمْ بِبَخْلُوا وَتُخْرِجْ أَصْفَانَكُمْ﴾ نهگر خوا داوی همور مالکانتان لی بکات، ئینجا تهنگهتاوتان بکات بهو داوا کردنه، ئیوه چروکی بهکار نههینن و نایدن، نهو کینه و رقهبهرییهی که نهتان بیّت دهربارهی ئیسلام ناشکرای نهکات، واته خوتان پی نهنگیرا، نهو کاته رق و کینهتان دهرنهبری، هر لهدل و دهریون دا پیچی نهنهخوارد.

ئینجا نهو بارهی که ههیانه دهربارهی بهخت کردنی مال له رنگای خوادا نهیدات به ناوچارویان دا، به شیوهی قورثانی بی وینه تهمی یان نهکات، نهفرموی: ﴿هَآأَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخُلُ﴾ ئیوه ها نهوالله بانگ نهکرین و داواتان لی نهکری بهمهی که مال و سامان بهخت بکهن له رنگهی خوادا، ئینجا هینی واتان هیه که چروکی نهکات و گوی رایهل ناکات، ﴿وَمَنْ يَبْخُلْ فَإِنَّمَا يَبْخُلُ عَنِ نَفْسِهِ﴾ ههرکهسی چروکی بکات نهو کهسه چروکی دهربارهی خوی نهکات، له نهفسی خوی نهگریتهوه زیان به خوی نهگهیهنی، چونکه ههرچی بدات له رنگای خوادا هموی نهکری به زهخیره و تویشوو، بزهی ناماده نهکری پی نهسری له روژیک دا که پی نهگیری و پیویستی پی هیه، روژی که رووت و قوته و هیچی نی بهو هیچ سوودی پی ناگهیهنی جگه لهوهی که لهم جیهانهدا

کردوویه تی به تویشوو زه خیره بۆ ئه و روژه. خوا هیچ پیویستی نی یه، ئیمه بی نه و او
 پیویستمان ههیه وهکو نه فهرموئ: ﴿وَاللّٰهُ اَلَنِّیْ وَاَنْتَ اَلْفُقْرَاءُ﴾ تهنا خوا بی پیویسته له هه و
 شتیك، هه ئیوه بی نه و او فه قیرو خاوهن پیویستن. بینگومان بهنده کانی خوا هه رچی یان
 ههیه خوا پی ی داو، خوا پیویستی نی یه نه به بهنده کانی نه بهو شتانه ی پی یان نه دات و
 نه بهو شتانه ی که ئه ی کات به زه خیره یان بۆ روژی دوا یی، بهنده کانی پیویستی یان بهو ههیه له
 ههردوو جیهان دا، که واته ئیتر چرووکی و دهست گرتنه وه بۆچی؟! له بهر چی؟ له پاش ئهم
 ته می و ئاموزگاری یه شیرینه هه ره شهیه کی زۆر سامناک نه کات، نه فهرموئ: ﴿وَاِنْ تَتَوَلَّوْا
 یَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا یَكُوْنُوْا اَمْثَلُكُمْ﴾ نه گهر ئیوه ئیمانی راسته قینه نه مینن و خوتان
 نه پاریزن له غه زه بی خوا به گوێرایه لی، ئه وه خوا پاداشتی ئه و ئیمان و له خواترسی یه تان
 نه داته و. نه گهر سه رکه شی نه کهن و پشت نه کهنه ئیمان و گوێ رایه لی، ئه وه له باتی ئیوه دا
 گهل و کۆمه لئیکی تر جگه له ئیوه نه مینن له شوینی ئیوه، ئینجا ئه وانه وینه ی ئیوه نابن،
 واته ئیوه به رباد نه کات و کۆمه لئیکی چاک نه خاته شوینی ئیوه گوێرایه ل ئه بن و سه ربینچی
 نا کهن. بینگومان ئه و که سانه خوا یه یانکات به هه لگری ئالای ئایینی خۆی به تایبه تی
 هه لگرانی ئالای ئهم ئایینه به ریک و راستی وه کو یه که م چین ئه و که سانه به خته وه رترینی
 هه موو بهنده کانی خوان، چاکه ی خوا به سه ر ئه وانه وه له هه موو چاکه یه ک گه وه تر،
 به تر خترین به خششی پیداون، که واته هه رکه س شادمان نه بوو بهو چاکه و شانازی نه نه کره
 بهو به خششه وه، قه درو ریزی ئه و نیعمه ته گه وه ی لا نه بوو به راستی مافی خۆیه تی که ئه و
 به خشش و چاکه یه ی لی بسینرینه وه و ئه و خه لاته ی بدری به یه کیکی تر که قه درو ریزی
 بزانی و به لایه وه بیت.

به راستی هه ره شهیه کی ئیجگار سامناکه و ترساندنیکی زۆر به تین و به میزه، زۆر
 کاریگهر بوو له دلی یاره کانی پیغه مبه ردا (ﷺ) خوا به رحم و به زه یی خۆی دل و ده روون و
 هه ستمان برا زینیه وه به وه رگرتنی په ند و ئاموزگاری یه کانی قورئان و سه ر له نوێ چین و
 که لئیکی قورئانیمان بۆ فهرامه م بینن، آمین.

سوره تی (الفتح) مه دینه یی به و ۲۹ نایه ته

بسم الله الرحمن الرحيم

ئەم سورەتە لەسالی شەشەمی کۆچیدا ھاتە خوارەو وە پاش پەیمانی حودەیبیە، بە بۆنەی ئەم رووداو وە ھاتە خوارەو، لەبەر ئەوە جوان وایە پێشەکی ئەو رووداو وە باس بکەین بۆ ئەمە ی تێ بگەین لەو بارو دۆخە ی کە ئەو موسلمانانە ی تیدا ژیان کاتی ئەو رووداو وە ھاتنە خوارەو وە ئەم سورەتە.

لەپاش کۆچ کردنی پێغەمبەر (ﷺ) بۆ مەدینە بت پەرستەکان بەرگری موسلمانەکانیان کرد لە ئامۆشۆکردنی مەککە، تەنانت لەو چوار مانگەیش دا کە شەپرو ئازاو وە ی تیا دا قەدەغە بوو، بە تاییبەتی بەرگری لە ھاتوچۆی کەعبە بە تاوانیکێ زۆر گەورە سەیر نەکرا. لەگەڵ ئەوە دا ئەوەندە کەللە رەق و دل رەق بوون رەوا ی ئەو تاوانە گەورە یان ئەدا.

لەو سەردەمە دا پێغەمبەر (ﷺ) لەخودا پێی نیشان درا و خۆی و موسلمانەکانی بیینی کە چوونە کەعبە، بە جۆزیک کە ھەندیک مووی سەری کورت کردو وەتە وە ھەندێ تاشیویەتی، کە ئەویش نیشانە ی لێ بوونە وە یە لە تەواف و زیارەتی کەعبە، ئەو خەو ی گێرایە وە بۆ موسلمانەکان و ئەوانیش مژدە بەخش بوون و خوشییان تیکەوت.

ئینجا پێغەمبەر (ﷺ) بیریاری دا کە بجێ بۆ مەککە بە نیازی بەجێ ھینانی عەرە، بێ نیازی شەپرو ئازاو، داوا ی کرد لە عەرەبەکانی لادی ی چواردەوری مەدینە بێ ئەو ی بە کۆمەل بچن ئەوە ک قورەیش جەنگیان لەگەڵ بکەن، یان بەرگری یان بکەن لە زیارەتی کەعبە.

زۆر لە عەرەبەکانی لادی نەھاتن، ئینجا پێغەمبەر (ﷺ) ئیحرامی پۆشا و ھەندێ حوشتریان لەگەڵ خۆیان دا برد گە پێی ئەگوتری: ﴿ھدی﴾ و لە مەککە سەر ئەبەڕین، ئەدەرین لە رینگای خوا دا، لەبەر ئەو ی بزائن کە بەنیازی شەپرو شۆر نەھاتوون، لە مانگی (ذی القعدة) دا لە مەدینە دەرچوو لەگەڵ کۆچکەر و پشتیوان و ئەو عەرەبانە دا کە لە لادیکانە وە ھاتبوون کە ھەموو نزیکە ی ۱۴۰۰ کەس ئەبوو، رۆیشتن ھەتا گەیشتنە (عوسفان) لەویدا (بەشیری کوپی سوفیلی کوپی کەعب) یان پینگەیشت، وتی ئە ی پێغەمبەری خوا قورەیش زانیویانە بە ھاتنە کەت، ئەوەتا بە بە خا و خیزانە وە ھاتوون بۆ بەرەنگاریتان، لە (ذی

طول) خستوویانه، هه موو پښستی پلنگیان پوښیوه، سوښندیان خواردووه و پهیمانیان داوه
که بهسریان دا تیناپه پری بۆ مه که هه رگیز، خالیدی کوپی وهلیدیان کردووه به سهرکرده ی
سواره کانیان و پیښه و ناردوویانه بۆ (کراع الغمیم)^۱ لهویدا پیغه مبهه (ﷺ) فهرموی نه ی
هاوار بۆ قوره یش شهرو کوشتارو خواردوونی، واته بۆچی کوتایی ناهین؟! نایا چ
زیانیکیان نه کرد نه گهر لیم گه پانایه بۆ عه ره به کانی تر؟! نه گهر من له ناو بهرن نه وه شتی که
نه وان نه یانه وی، نه گهر خوا سهریشم بخات بهسریان دا نه وا موسلمان بوونایه له گهل
کۆمه لی موسلمانان دا به فراوانی توانایه کیان نه بوو، نایا گومانیان چۆنه؟ واته گومانیان
وایه که من له م کاری خۆمه ده ست هه لئه گرم؟ سوښند به خوا بی کوتایی تیکۆشان نه که م له سهر
ئه م نایینه ی که پی ی ره وان هه تا خوا سهرم نه خات، یان له پیناوی دا نه کوژیم.

نینجا فهرموی: نایا پیاو یکی شاره زا هیه له گهل مان بیت له ریگایه کی تره وه جگه له
ریگای قوره یش؟ پیاو یکی تانیفه ی نه سلهم وتی: نه ی پیغه مبهه ی خوا من دیم، له گهل ی دا
که وتنه ری، بردنی به ریگایه کی وشکی زۆر بهرداویدا، به ناو چه ند شیوو دۆلیک دا دوو چاری
زه حمه تی زۆر بوون، کاتی که لی دهرچوون و گه یشتنه زه وی به کی سه خت نهرمان،
پیغه مبهه (ﷺ) فهرموی: هه موو بلین داوای لی بوردن و سهرینه وه ی گونا هه که ین له خوا
تۆبه نه که ینه لای، نه وانیش به جاری چوون به شوین فهرموده که ی دا، پاشان فهرموی:
سوښند به خوا نه مه ی ئیوه و تان نه وه بوو که داوا کراله نه وه کانی نیسرائیل بیلین و نه یان وت.^۲
نینجا پیغه مبهه (ﷺ) فهرموی: به دهسته راست دا برۆن به ناو (حمض) دا^۳ له سهر ریگه ی
(ثنية المراد) لای (حوده یبیه) له خواروی مه که وه به قوناغی، له شکره که نه و ریگایه ی دایه
به، سواره کانی قوره یش ته پوتۆزی له شکری موسلمانه کانیان بینی، بۆیان دهرکه وت که له
ریگای نه وان نه وه نه هاتن، به غار گه پانه وه بۆلای قوره یش، پیغه مبهه (ﷺ) نه وه ستا، هه تا
رۆیشته به (ثنية المراد) دا لهویدا حوشره که ی نه ژنۆی داداو خۆی خست، نینجا خه لکیش
وتیان: حوشره که ی مانی گرتوه، پیغه مبهه ی (ﷺ) فهرموی: نه خیر مانی نه گرتوه، هه یچ
کات نه و خوه ی نه بووه، به لām نه و که سه ی که کاتی خۆی فیه که ی نه بره وه ی بهرگری کرد
هه ر نه و که سه یه بهرگری نه میشی کردووه له رۆیشتن، واته خوا بهندی کردووه له چوون بۆ

^۱ خانویه که له پیښه وه ی عوسفانه وه هه شت میل لی ی دوره.

^۲ مه به ست نه وه بوو که قورنان نه فهرموی: ﴿وَاَدْخُلُوا الْاَبَابَ سُبُكًا وَقُولُوا حَظًّا﴾.

^۳ ناوی شوښنیکه به دهو ربه ی مه که دا.

مهككه، فرموى: سوښند به كېسى كه گيانى منى بدهسته قورهيش هر پهلپ و داوايه كم لى
 بكن كه ريژى قهدهغو سنوورى خواى تيا دا بيت بۇيان جى بهجى ئهكهم، ئينجا به
 لهشكرهكهى فرموو ليژدا بخن، عهري كرا لهم شوښندا ناو نى به تا لهسهرى بهريز،
 ئينجا نهويش تيرىكى له تيردانهكهى دهرهيناو داي به يهكى له يارهكانى كه بيبا له جيگهى
 چالاوليك دا داچهقينى، نهويش داچهقاند و ناو هلقولا. پاش خستن و نارام گرتن(بودهيلي
 كوپى ورقاى خوزاعهينى) لهگهل چهند كهسيكى تر دا هاته خزمهتى پيغهمبهر(ﷺ) پرسىارى
 لى كرا نايا بههوى چى يهوه هاتووه؟ نهويش فرموى: كه بۇ هيچ شهر و جهنگى نه هاتووم،
 بۇ زيارهتى(بيت) هاتووم بهجورئ ريژو قهبرى راگر كه. نهو سكالاي كه لهمهوپيش
 باسما كرد كه فرموى به بهشيري كوپى سوفيان بهميشى فرمو، نهوانيش گهرايهوه بۇلاى
 قورهيش، بهرجورههواليان پيدان، نهوانيش وتيان بابوشهريش نهاتين سوښنده خوانابى به
 زور بهسهر ئيمه دا بيت هرگيز، نابى عهرب دهنك و باسى وا سهرشوپى له ئيمهوه ببيستن.
 ئينجا(مكرزى كوپى حفص) يان نارد، كاتى له دوروهوه پيغهمبهر(ﷺ) بينى فرموى:
 نهمه كهسيكى غهبر كهري بى وهفايه. نهويش هات و پرسىارى كردو پيغهمبهر(ﷺ)
 وهلامى دايهوه به ويتهى وهلام داندهوى(بودهيل)، ئينجا نهويش گهرايهوه ههوالهكهى دا به
 قورهيش. نهوانيش سهروكى نهحابيشهكان(الحليس) ناويان نارد، كاتى له دوروهوه
 پيغهمبهر(ﷺ) بينى فرموى نهمانه كۆمهليكن كه عيبادهت كهرن، مالاتهكهى(هدي) يهكان
 رووبهرووى بهرن با بيبينن و بزائن كه ئيمه بۇ شهر نه هاتووين، نهويش كه نهوهى بينى
 نه هاته خزمهت پيغهمبهر(ﷺ) له حبيبته ريژى نهو مالاتهى كه هينراون بدرين له رى
 خواداو لهوى بهند كراون زور پهريشان بوو. نهويش وهكو پيشووهكان هر نهو ههوالهى دا
 به قورهيش. قورهيشى يهكان پى يان وت كه تو كۆچهرى و لاديت و هيچ نازانى، نهويش
 رقى هلسا و تى: والله ئيمه سوښند خوارى ئيوهمان نهكردوهوه لهسهر شتى وا، نايا كهسى
 بيهوى بيت بۇ زيارهتى مالى خوا به ريژو قهدهوه بهرگرى نهكرى سوښند به كېسى گيانى
 منى بدهسته نهبى له محمد گهرين يان ههموو تاقمى نهحابيش دژتان شهوستين، نهوانيش
 پى يان وت: بابو ليتمان گهرى با بزائين ييرىكى لى بكهينهوه شتى بۇ خومان دانمئين.

ئينجا نارد يانه لاي(عوروهى كوپى مهسعود) كه نهو بهروا، نهويش وتى: كۆمهلى
 قورهيش من بينينم نهوانهى كه ئيوه ناردتان دوچارى چى بوون لهوان، من كاتى نهو
 بهسهرهاتهى ئيوهم ببيست ههركهس له تائيفهكهم به گوى كردبم هيناومه بۇ لاتان، نامادهم

به گیانی خۆم لهگهڵتان، نهوانیش وتیان راست نهکەیت، تۆلای ئیمه جینگای گومانی خراب نیت. (عورو) رۆیشت تا گه‌یشتە خزمەتی پێغه‌مبەر (ﷺ) له بێرەمی دا دانیش و گوتی: ئەو محمد له هەموو جوړی خەڵک کۆ کردووەتەوە و هاتووی بۆ سەر کەس و کاری خۆت، ئەتەوی بێرادیان بکەیت؟! وتی بەراستی قورەیش به گەرە و بچوکی یەو هاتوون و پێستی پلنگیان پۆشاو و هەموو سوێندیان خواردووە که به زۆر بەسەریان دا تێنەپەڕیت، سوێند بەخوا وەکو له پێش چاومەو بێت سبەو رۆژ هەموو لێت دوور ئەکەونەو، لهوکاتەدا حەزەرەتی ئەبوبەکر له پێستی پێغه‌مبەر (ﷺ) دانیشتبوو، تێخوپی و به ناشیرینی فەرموی: ئیمه لی ی دور ئەکەوینەو؟! ئینجا (عورو) ئەلی: ئەمە کی یه؟ پێغه‌مبەریش (ﷺ) ئەفەرموی: ئەمە کوپی ئەبو قوحافەیه، ئەلی: بەخوا ئەگەر لەبەر ئەو نەبوايه پیاو ته‌یه‌کت به‌سەر مەو هەیه. وەلام ئەدايتەو و قسەم پی ئەگوتی، (عورو) لهکاتی قسە کردن دا دەستی ئەبرد بۆ ریشی پێغه‌مبەر (ﷺ) و (مغیره‌ی کوپی شوعبە) یش وەستابوو بەلای سەری پێغه‌مبەر (ﷺ) به چه‌که‌و، ئەخوپی یه (عورو) هەركات دەستی ئەبرد بۆ ریشی پێغه‌مبەر (ﷺ) ئەیوت: دەستت لایه با بآلت نەپەڕنری، (عورو) یش ئەیوت: هاوار بۆ تۆ قسە ره‌ق و دل ره‌قی، پێغه‌مبەریش (ﷺ) زەرەخەنه‌یه‌کی ئەکرد، (عورو) ئەلی: ئەمە کی یه؟ پێغه‌مبەریش (ﷺ) فەرموی: ئەمە برازاته (موغیره‌ی کوپی شوعبە) یه، (عورو) یش ئەلی: ئەو بی وەلای بەد ئەمە، مەبەست لەو خۆینی ۱۲ پیاو بوو له به‌نی مالک به لای موغیره‌و عورو ئەو ۱۲ خۆینه‌ی دابوو بۆی.

ئینجا پێغه‌مبەر (ﷺ) وەلامی عورو‌ی دایه‌و به وینه‌ی ئەو وەلامانە‌ی که فەرموی به نوێنەرەکانی تر، ئینجا عورو هەلسا له خزمەتی و ئەیبینی ئەو که موسلمانەکان ئەیکەن دەربارە‌ی پێغه‌مبەر (ﷺ) هیچ کەس نایکات. دەست نوێژ ئەگری به جاری پەلامار ئەدەنه ناوی دەست نوێژە‌که‌ی به موفەرەك ئەخۆنەو و ئەیکەن به‌سەر و چاوو لەشی خۆیان دا، که ئەمە‌ی بینی گە‌رایه‌و بۆ ناو قورەیش ووتی: کۆمە‌لی قورەیش من (کیسرا) و (قەیسەر) و (نەجاشی) به هەموو سەلتەنەت و پادشایەتی خۆیانە‌و بێنیه‌و، والله هیچ پادشایه‌کم نەدیوه لەناو ره‌عیه‌ته‌که‌یدا به‌وینه‌ی محمد لەناو یارەکانیدا، سوێند بەخوا بۆ هیچ شتی دەستی لی هەلناگرن، کهواته فیکریکی خۆتان بکەن.

ئینجا پێغه‌مبەر (ﷺ) (خەراشی کوپی ئومەیه‌ی خوزاعی) بانگ کردو به سواری حوشرێکی خۆی ناردی بۆ مەکه‌که تا پێیان راگەیه‌نی که نیازی خراپە‌ی نی یه و بۆ زیارەت

هاتوو، مهككهي يهكان خوشترهكهيان سهربري و ويستانيان خراشيش بكوژن، بهلام نه حاجيشهكان^۱ بهرگري يان كردو گهرايهوه بو خزمهتي پيغه مبهري (عليه السلام).

دواي نهوه قورهيش ۴۰ تا ۵۰ پياويان نارد بو نههه چهرخه بگه به دهوري لهشكري موسلماننهكان دا، بهلكو يهكيكيان دهست بكهوي و بيكوژن. بهلام كه هاتن ههموو ديل و دهست گير كران، هينانيانه خزمهت پيغه مبهري (عليه السلام) نهويش لي يان بوردو بهره لاي كردن و له پاش نههيش كه بهر نيازه پيسه هاتبوون و لهشكرهكهيشيان دابوو بهر بهردو تير.

ئينجا پيغه مبهري (عليه السلام) فهرماني دا به عومهر كه بجي بو مهككو پياو ماقولهكانيان تي بگهيهني له نيازي پاكي نههان، نهويش عمرزي كرد كه له مهككه دا له كهس و كاري خو م يهكي گومان نابهم كه بهرگريم لي بكات، خو ت نهزاني كه دوژمنايهتي من بو قورهيش و رق و رهقي من له ئاستيان له بهر نهوه مهترسي نهكهم كه بمكوژن، بهلام يهكيكت عمرز نهكهم كه لايان بهريزه عوسماني كوپي عهفان، نهويش بانگي كردو ناردى بو لاي نهبو سوفيان و پياوه گه ورهكانيان كه ههوالي مبهست لهم هاتنهيان پي راگهيهني، نهويش روشت و تووشي سهعیدی كوپي عسان بو، خستي يه بهردم خو بهوه و پهناي دا ههتا نهو فهرماني پي سپيڙدا بو بهجي ييني، ئينجا حهز هتي عوسمان چوه لاي نهبو سوفيان و گه ورهكاني تري قورهيش و نهوهي كه پيغه مبهري (عليه السلام) پي فره مو بو پي راگه ياندن، نهوانيش پي يان وت: نهگهر نهتهوي تهواف بكهيت ريگات لي ناگرين، نهويش فرهوي نهخير، شتي وا ناكهم تا پيغه مبهري (عليه السلام) تهواف نهكات.

قورهيش حهز هتي عوسمانيان بهرنه دا كه بگهريتهوه، ههوال و هات بو پيغه مبهري (عليه السلام) كه كوژراوه، نهويش فرهوي: ئيره بهجي ناهيلين و كو تايي ناهينين ههتا نهجهنگين لهگه له نهو كومه له دا - نهگهر راست بي كه عوسمان كوژراوه - بههوي نهوهوه بانگي كرده يارهكاني بو پهيمان دان له سهر مردن، لهويدا نهو پهيمانه بهسترا كه پي نهگوتري: ﴿بيعه الرضوان﴾^۲.

(جاييري كورشي عبدالله) - خوا لي يان رازي بيت - نه فرهوي: پهيماني لي وهرگرتين له سهر رانه كردن، نه فرهوي: ههموو كهس پهيماني دا جگه له (جيدي كوپي قهيس) خوي له پهنا خوشترهكهي دا شاردهوه، دواي نهوه ههوال هات كه حهز هتي عوسمان نه كوژراوه.

^۱ كومه لي بوون له خهلكي لاني و كچهري له ريگايهكه وه هاتبوون پي نهگوتري (حويهيش) و له مهككه نيشته جي بوون.

^۲ واته: پهيماني كه ره زامه ندي خوي له سهره.

لەو پەیمانەدا پێغەمبەر (ﷺ) هەردوو دەستی خۆی خستە ناویەک لە باتی عوسمان دا،
لە رێوایەتێک دا پێغەمبەر (ﷺ) فرموی: ئەمە دەستی چەپم لە باتی عوسمان، ئەمە چاکترە
لە دەستی راستی خۆی.

ئینجا قورەیش (سۆھەیلی کوپی عەس) یان ئارد بۆلای پێغەمبەر (ﷺ) وتیان: بڕۆ
سولحی لەگەڵ بکە، بەلام ئەبێ ئەمسال هەر بگەریتەو، سوێند بەخوای ئەناو عەرەب دا
بگێریتەو ۛ بە زۆر ھاتە سەرمان. (سۆھەیل) ھات کاتی پێغەمبەر (ﷺ) لە دوورەوہ بینی
فرموی: ئەیانەوی سولح و یەک کەوتن بکەن بۆیە ئەم پیاوہیان ئارد. کە گەیشتە بەرەوہ
دەستی کرد بە قسەکردن و درێژە دا بە قسە. لە لایەن هەردوو لاوە قسە ھاتوچۆ پی کرا،
لێکۆلینەوہ، ئینجا بیریاری سولح و یەک کەوتن درا بەو جۆرە کە لەمەوپاش دیت.

کاتی کە بیریاری ئەوہ درا هیچ ئەما جگە لە نووسین، ھەزرتی عومەر - خوا لی ی رازی
بیت - خۆی پی نەگراو ھەلپەری و چووہ لای ھەزرتی ئەبویەکر و تی: ئایا ئەو
پێغەمبەری خوا نی یە؟ ئەویش وتی با پێغەمبەری خوا یە. وتی: ئایا ئیمە موسلمان نین؟
وتی: ئایا ئەوانە بت پەرست نین؟ وتی: بەلی. وتی: ئایا لەسەرچی ئەو سەرشۆری یە بەسەر
خۆمان بێنین لەمە ئایینەمان دا؟ ھەزرتی ئەبویەکر وتی: عومەر رێگا کە ی ئەو بگرەو بیدەرە
بەر من شایەتی ئەدەم ۛ پێغەمبەری خوا یە.

ئینجا عومەر ھاتە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) ئەوہی کە وتی بە ئەبویەکر عەززی ئەمیشی
کرد، ئەمیش وەکو ئەبویەکر وەلامی دایەوہ و فرموویشی: من بەندەو پێغەمبەری خوا، دژو
پێچەوانە ی فرمانی ئەو ناکەم، ئەویش من زایە ناکات.

ھەزرتی عومەر - خوا لی ی رازی بیت - لەمەوپاش ئەفرموی: لەو کاتەوہ ھەتا ئیستا
ھەر خەریکم نوێژو رۆژووی زیادە ئەکەم، بەندە ئازاد ئەکەم و خێر ئەکەم لەبەر ئەو قسانە کە
ئەو رۆژە کردوہ و بە چاکیشم زانی.. بێگومان ما ی خۆی بووہ ۛ بەو جۆرە ترساوہ، چونکە
بە هیچ جۆر رێگا نی یە بۆ هیچ ئیماندارێک سەر بکاتەوہ لە هیچ بیریاریکی خواو
پێغەمبەر (ﷺ).

ئینجا پێغەمبەر (ﷺ) بانگی کردە ھەزرتی عەلی - خوا لی ی رازی بیت - پی ی فرمو
بنوسە: بسم الله الرحمن الرحيم سۆھەیل وتی: من ئەمە ئازانم بلی: یا سەمک اللھم ئەویش
ئەوہی نووسی، ئینجا فرموی: بنوسە: ئەم بەندانە ی کە لەم نووسراوہ دایە شتیکیە کە
محمد پێغەمبەری خوا سولحی لەسەر کرد لەگەڵ قورەیش دا. (سۆھەیل) وتی: ئەگەر

شایه تيم بدياه كه تو پيغهمبيري جهنگم له گهل نه نه كړدى، ناوى خوټ و باوكټ بنووسه، پيغهمبيري ش(ﷺ) فرموى وا بنووسه.

نه گيړنه وه كه حزره تى على فرموى: من وشى (رسول الله) ناكورټنمه وه. ټينجا پيغهمبهر(ﷺ) فرموى: نيشانى خو مى بده خو م ټي كورټنمه وه. فرموى: خوا نه زانى كه من پيغهمبهرى خوام. فرموى بنوسه: نه مهى له م نووسراوه دايه شتيكه كه محمدى كوپى عبدالله سولخى له سر كړد له گهل سوهه يلى كوپى عه مر دا نوينهرى قوره يش.

نه و بهنداندى كه سولخى له سر كرابو نه مانه بوون:

۱- ده سال ناشتى له نيوان هردوولادا كوتايى بينن له كوشتن و ده ست دريژيى له يهك و مه ترسى يان له يهك نه بى.

۲- هر كه س له لايهن قوره يشمه وه هات بولاى پيغهمبهر(ﷺ) بى پرس و راى كه س و كارى بنيريتوه بويان، هر كه س له كوملى پيغهمبهرمه وه(ﷺ) چو بولاى قوره يش نه يگيړنه وه.

۳- دزى و خيانت نه بى له نيوان هردوولادا.

۴- هر كه س په يمان نه به ستى له گهل هريه كى له م دوو تهره فدا بهرگري نه كړى.

۵- نه مسال پيغهمبهر(ﷺ) بگه ريتوه و نه چپته مه ككه، سالى تر نه وان له مه ككه دهرچن، نه ميش له گهل موسلمانان بچنه مه ككه، سى روژ بميننه وه، هيچ چه كنيان پى نه بى جگه له شمشير له كيلان دا.

ټينجا پاش نووسينى نه و نامه يه چهنه پياويك له هردو كومل كران به شايه ت له سر نه م سولخ و يهك كه وتنه. له موسلمانان نه بوبه كرى صديق و عومهرى فاروق و عبدالرحمن ي كوپى عه وف و عبدالله ي كوپى سوهه يلى كوپى عه مر و سه عدى كوپى نه بى وه قاص و محمودى كوپى مه سلمه و على كوپى نه بو طالب و موكريزى كورى حفص كه له و كاته دا هيشتا بت پرست بوو.

كاتى كه بريارى سولخ و يهك كه وتن دوايى هات، نه بو جهنده لى كوپى نه م عه مره كه نوينهرى قوره يشه به زنجير كراوى له ده ست قوره يش خو ي دهر كړدو هات بو خزمه تى پيغهمبهر(ﷺ)، كاتى عه مرى باوكى بينى په لامارى دايه به ليدان له سر و چاوى و يه خى كرت و وتى: نهى محمد پاش ته واو بوونى برياره كه هاتوه، نه بى وهرنه گيړى و بمده يتوه. پيغهمبهر ش(ﷺ) فرموى راست نه كه يت.

باوکه که یه خه ی کوپه که ی گرت و بهرو مه که رایکیشا بهرو قوره ییش بیباتهوه. نه بو جهندل به هه مو هیزی هاواری کرد: موسلمانان ئایا من بگه پرنریمه وه ناو بت په رسته کان سزام بدن له سهر دینه کهم؟ پیغه مبهه (ﷺ) وه لای دایه وه: ئه با جهندل خوت بگه وه سه بر بکه و چاره وانی پاداشت بکه لای خوا، بیگومان خوا دهر وه نه کاته وه له تویش و له موسلمانانی تریش که بی ده سلات و زه لیل و پی گیراون، ئیمه تازه په یمانان به ستوه، نابی غه درو ناره وایی بکه یین.

(زه هه ری) ئه لی: ئینجا چه زه تی عومر هه لساو له گه لیدا رویشت به جوریک ده سکی شمشیره که ی لی یه وه نزیک خستبووه وه پی ی نه فرموو: ئه با جهندل سه بر بکه، ئه وان بت په رستن، کوشتنی هه ر کامیان وه کو کوشتنی سه گیک وایه، له پاشان فرموی: مه به ست نه وه بوو شمشیره که بگری و باوکی بکوژی و خوی پی رزگار بکات، به لام دلی نه هات و باوکی بردی یه وه.

با لیره دا بیر بکه یینه وه له دلی به هیزو پر له ئیمانی نه موسلمانان که چون بهرگری نه و شته قورسه یان کرد، نه مانه له ماله وه هاتن به دنیایی بهو خه وه پیغه مبهه وه، هیچ گومانیان نه بوو له چوونی مه که و ته وانی که عبه، که چی ئیستا به دیمه ن دوو چاری نه و سه رشوپی یه بوون، نا ئومیدی له هه موو لایه که وه روی کرده دلیان. جا وه ره به م سه رشوپی و نا ئومیدی یه وه به ئوی بکه پیتیته وه بو مه دینه، بو لاقرتی و تانه و ته شه ری جوله که و مونا فیه کانی مه دینه، بیگومان مه گه هر له دهستی زانکوی قورنان و پیغه مبهه (ﷺ) بیست نه و جور هه لکه و توهانه هه لبخات که بهرگی نه و جور هه شتانه بگرن.

ئینجا پیغه مبهه (ﷺ) فرموی به یاره کانی: هه لسن و حوشت و مالاته کان سه برین له پاشان سه ر بتاشن، واته ئی حرام بشکینن، سی جار نه وه ی فرمو که س هه لنه سا، له پاش چوه مه نزه که ی خوی وه گله یی گیرایه وه بو دایکی ئیمانداران (ام سلمه) - خوی لی رازی بیست - نه ویش عه رزی کرد: نه ی پیغه مبهه ری خوا ئایا پیست خۆشه نه وه بکه ن؟ خوت برۆو هیچ به که س مه لی و نه وه ی که هینا و ته له مه که سه ری به ری سه ری به ره، ئینجا سه ر تاش بانگ بکه سه رت بتاشی، نه میش وای کرد. که خه لک نه وه یان بیینی به گورجی هه لسان و حوشترو مالاته که ی خویانیان سه بری، نه وه نده به په له سه ری یه کتریان نه تاشی خه ریک بوون هه ندیکیان هه ندی تریان سه ر که لکه ن له داخ و په له په ل دا.

نه بو جهندل له پاشان وتی: مه به ستم نه وه بوو که ریزی په یمانه که ی پیغه مبهه (ﷺ) بگرم، نه که له بهر دل نه هاتن بوو.

ئىنجا گەرايمۇ بۇ مەدەنە، لە رىگادا ئەم سورەتەى بۇ ھات. پېشەوا ئەھمەدى كۆپى
 ھەنبەل ھەدىسەك ئەھىنى ئە مەجمەى كۆپى ھارثى ئەنصارى يەو ئەفرموى: ئامادەى
 بەسەرھاتى ھودەيبىيە بووين، لە گەرايمۇدا خەلكى كەوتنە پەلە، ھەندى پەرسىيارىان كەرد لە
 ھۆى ئەو پەلە كەردنە، لە ۋەلام دا پىيان وترا: ۋەھى ھاتوۋە بۇ پېغەمبەر (ﷺ) ئەيانەوى
 بگەنە خەزمەتى تا بزانن چى بۇ ھاتوۋە. رۆيشتىن تا كراخ الغمىم تەماشاشا ئەكەين
 پېغەمبەر (ﷺ) ۋا بەسەر ۋاخەكەيەو، خەلكى لى كۆيۈنەتەو، ئەويش سورەتى
 ﴿الفتح﴾ يان بەسەردا ئەخوينى، لەپاشان يەكى ئەرزى كەرد ئەى پېغەمبەرى خوا: ئايا ئەو
 بەسەرھاتە فتح بوو، ۋاتە زال بوون و سەرکەوتن بوو؟ ئەويش فرموى: بەلى فتح بوو،
 سوئند بە كەسى گيانى (مەھمەد) ى بەدەستە.

ھەرۋەھا پېشەوا ئەھمەد فرمودەيەكى تە لە ھەزەرەتى عومەرۋە ئەھىنى و بوخارى و
 تەرمىزى و ئەسائىش ئەو فرمودەيە لە ھەزەرەتى عومەرۋە ئەھىنن كە ئەم سورەتە ھاتە
 خوارەو لە كاتى گەرايمۇيان دا لە ھودەيبىيە.

ئەمە بوو ئەو جەۋەى كە ئەم سورەتەى تىادا ھاتە خوارەو، لەو بەسەرھاتە گەنگەدا ئەو
 دله گەرەيەى پېغەمبەر (ﷺ) بەو شىۋەى كە باسكرا پەر لە ئارام بوو بە گۆيرەى ئەۋەى خوا
 نابويە دلى، خۆى بۇ يەك لا كەردەو خۆى روت كەرد لە ھەموو شىتەك، ھەموو بەشىكى
 خۆى يان مۇسلمانانى لەخۆى داپنى، بەلكو لە ھەموو ھەنگاۋىك دا ئەۋەى خوا نابويە دلى،
 خۆى بۇ يەك لا كەردەو خۆى روت كەرد لە ھەموو شىتەك، ھەموو بەشىكى خۆى يان
 مۇسلمانانى لەخۆى داپنى، بەلكو لە ھەموو ھەنگاۋىك دا، لە ھەموو جۇلانەۋەيەك دا خۆى
 بە مو لاندە لەۋەى خوا نابويە دلى و ئەيزانى رەزامەندى خوا لەۋەدايە.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا ﴿١﴾ لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ

صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٢﴾ وَنُصْرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَظِيمًا ﴿٣﴾

لهبهرئهووی له سهرهتای سورهتهکهدا خوای گهوره ئهو ههموو مژدانهی دا، که ئهو ههموو خوۆشی و شادمانی یهی خسته ئهو دلّه گهورهی پیغهمبهروه(ﷺ) و فرموی:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا﴾^۱ بهراستی ئیمه فهتخیکی روون و ناشکرمان بۆ کردی: که بریتی یه لهم سولج و یه کهوتنی حودهیبیه.

ناوی ئهبا به فهتج، چونکه بوو به هۆی دان نانی قورهیش به نیسلام و پیغهمبهرو موسلمانان و هیزو دسهلاتیان دا، به جوۆی ناچار بوون سولحیان لهگهڵ کردن، بوو بههۆی فهتخی مهککه، به هۆی ئهو سولحهوه پیغهمبهردا(ﷺ) دهستی خالی بوو پهژایه سهر عهرهبهکانی تر. بهلێ بهراستی مافی خوۆیهتی پێی بوتری فهتج، چونکه قاپی کراویه له خهڵکی که به نارام و ناشتی بانگ بکریّن بۆ نیسلام، بێ سلهمینوه له یهکتر، بکۆلنهوه لهو رینگا راستهی که خوا دیاری کرد، بههۆی ئهووه لهماوهی دوو سالی پاش ئهم سولحهدا خهڵکیکی زۆر موسلمان بوون، چهند چهندانهی ئهوانهی لهوهو پیش موسلمان بووبوون، بهلگهی ناشکرا لهسهر ئهمه ئهوهیه که له سالی ئهم سولحهدا ۱۴۰۰ کهس کۆبوونهوهو له خزمهت پیغهمبهردا(ﷺ) چوون، کهچی دوو سال پاش ئهوه ۱۰۰۰۰ کهس کۆبوونهوهو له خزمهتی دا چوون بۆ فهتخی مهککه. کهواته بهراستی ئهم سولحه فهتخیکی گهوره ناشکرا بوو له بانگ کردن و بانگهوازهکی پیغهمبهردا(ﷺ) وهکو فهتج بۆ له بابته خاک و ولاتهوه، ئهوهبوو به هۆی ئهم سولحهوه پیغهمبهردا(ﷺ) پهژایه سهر ئهوه که نیوهدورگه له خهترو

^۱ چهند رایهک مهیه له مه بهست بهم «فتح» ه: ۱. گرتنی مهککه. ۲. گرتنی خهیبهروه فهدک و شوینهکانی تر، به وشهی رابردوو فرموی بۆ زیاده دلتیایی کردن لهسهری. ۳. زāl بوونی رۆم لهو ساله دا بهسهر فارس دا، ناوبردنی به فتح، چونکه ههوالی ئهو زāl بوونه که قورئان فرموی هاته جی. ئهوهیش موعجیزهیه بۆ قورئان، بهلام ئهوهی له تفسیره که دایه رای زۆریه لهسهره، بهلگهش چهند فرمودهیهکی سهحیهه، زانیینی تهواویش لای خوایه.

مهترسی جووله که رزگار بکات، بههوی داگیر کردنی سهخترین قهلاو گرنګترین
مطلبه ندیانه وه (خه بیس).

هروه ها ئم سولحه فتح بوو له بابته هلو یستی نیوان موسلمانان و قوره یش و بت
پهرسته کانی تر، هر بی نارامی و مهترسی یه کی موسلمانان هه بوو له کو موله گوره یه
نه ما، ئو سرکه شی یه وشک و که شخه و کله ره قییه ی که قوره یشی داگیر کردبوو هیواش
بووه وه، عهره به کانی تر کاتی قوره یشیان بهو شیوه یه بینی ئه وان باشر سام و ترس چوه
دلایانه وه باشر دانیان به قواره ی موسلمانان کان دا نا. بنگومان ئم به سهراته فته یکی
گوره بوو بو دل و دهر وونی موسلمانان کان، به ته وای پالفته بوون و شایانی ئه وه بوون که
خوا ی گوره ئایه تی رهامه ندی خوی لی یان بنیرته خواره وه، وینه و شیوه ی شیرینیان
باس باش بفرموی له قورئان دا، وه کو له سوره ته که دا به یارمه تی خوا پی ئی نه گه ین. که واته
با تی بگه ین له هه ندی هوی ئو خوشی و شادی یه ی که روی کرده وه دلی گوره ی
پیغه مبه ر (علیه السلام) ئو خوشی یه ی که له م فرموده یه وه روون ئه بیته وه: سوره تی هاتوته
خواره وه بو سهرم خوشه ویست تره لام له دنیا و له هه رچی وا له دنیا دا.

ئم فته که نیعمه تیکی گوره و به ریز بوو، بوو بههوی چه ند شتی که هر یه کیکیان
چاکه یه کی زور گوره و گرنګه له لایه ن خواره بو پیغه مبه ر (علیه السلام) وه کو ئه فرموی: ﴿لَا يَغْفِرُكَ اللَّهُ
مَا أَقْدَمَ مِنْ ذُنُوبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ^١ وَيَسِّرَ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا * وَيُضْرِكُ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيزًا﴾ ئو فته مهان
بو باس کردی بو ئه مه ی:

- ١- خوا ببوری و بسپرته وه له تو هه رچی که م و کوپی له مه وپیش و له مه وپاشت هه یه.
- ٢- چاکه ی خوی به سهرته وه ته وای بکات به م جوړه ی له هه ردو و جیهان دا به رزت بکاته وه.
- ٣- بتخاته سهر ریگای راست له گه یاندنی فرمانه که ت به جی هیئانی کاروباری
پیغه مبه ریتی یه که ت دا و دامه زداوت بکات له سهر ئو ریگه راسته.
- ٤- یارمه تیت بدات و زالت بکات به یارمه تی یه که به رزی تیادا بیئت. واته ئم فته
ئه بیته هوی بلا بوونه وه ی ئایینی خوا و شکاندنی هیزی کوفر، ئه وه یش ئه بیته هوی
ئو هه موو جوړه چاکه ی خوا له گه ل پیغه مبه ردا (علیه السلام).

^١ چه ند جار له مه وپیش و زمان که پیغه مبه ر (علیه السلام) گونامی نه بووه، به لام دیاره له ئاستی خوا که م و کوپی و ناته وای
هه بووه، ئه وه هه رچه ند گونا نه بوو، به لام شایانی پله و پایه ی به رزی ئه و نی یه، له به ر ئه وه به گونا نه ناویرا وه و
لیبور دنی ئه وئ. خوا مه نت ئه وئ به سهری دا له لیبور دنه، هه موو سوپاس و مه نتئ بو خوا یه.

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيْمَانِهِمْ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾

ئەمە بەشی پێغەمبەر(ﷺ) بوو، ئینجا بەشی ئیماندارەکان باس ئەفەرموی لەم فەتخەدا:
﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيْمَانِهِمْ﴾ خوا کەسێکە کە ئارام و دامەزراوی
خستە ناو دڵی ئیماندارەکانەوه، بۆ ئەوەی لەگەڵ ئەو ئیمان و باوەڕە بەمیزی که هەیانه
ئیمان و باوەڕی تر زیاد بکەن، واتە رادهی دامەزراوی عەقیدە و ئیمانەکیان بەمیزترو
دامەزراوتر بێت لەسەر ئەو ئیمانە و باوەڕی که بوویان. بێگومان ئەگەر خوای خاوەن
بەزەیی بەو جۆرە دامەزراو دڵ ئارامی نەکردنایە، کۆلی دەروونیان دانە ئەمردهوه و گەردن
کەچی ڕەزامەندییان بۆ پەیدا نەئەبوو بەرامبەر بەو رووداوی حودەیبیە، کە بە دیمەن بە
نائومیدی و سەرشۆپی تەواو بوو!

خەڵکی لە مالهۆه هاتن، خوشی خوشی چارەپروانی بەدی هاتنی خەوی پێغەمبەر(ص)
بوون، حوشر دیاریی کراو نیشانەیی کرا بە ملدا بۆ سەرپرین ڕ کردنی بە خێر لە مەککەدا،
کەچی بە نائومیدی گەڕانەوه بۆ تانە و تەشری جوولەکە و موئافیقەکان. حوشرەکان ڕ
حودەیبیە سەربران.

سەختی ئەم رووداوه لە پلەیک دا بوو پیاوی ڕەك حەزەرەتی عومەر بینیتە زەلە و پەلە،
و مەکو لە پێش سورەتەکەوه هەندیکمان باس کرد. زیاد لەوەی باس کرا ئەگێرئەوه کە چوو
لای حەزەرەتی ئەبوبەکر زۆر بە نارهەمتی یەوه وتی: ئایا پێغەمبەر(ﷺ) پێی نەگوتین ئێمە
دینێە کەعەبە و تەواف نەکەین؟ ئەویش فەرموی: بەلێ. بەلام ئایا پێی گوتیت ئەمسال
دینیت؟ ئەویش وتی: نەخێر. ئەویش فەرموی: بێگومان بە دەچیتە بەیت و تەوافیش
دەکەیت. واتە لەمەوپاش. لەپاش ئەوه هەر خۆی پێی نەگێرا چوو خەمت پێغەمبەر(ﷺ)
ئەوهی کە عەززی ئەبوبەکری کرد عەززی ئەمیشی کردو ئەمیش لە وەلام دا ئەبوبەکر چی
وت ئەوهی فەرموو پێی.

ههروه ها پیاوی وهك حهزرتی عهلی لهكاتی نووسینی نامه‌ی سولحه‌كه‌دا گه‌یشته‌ ئه‌و راده‌ كه ﴿الرحمن الرحیم﴾ و ﴿رسول الله﴾ ی نه‌كوژاندوهه، له‌گه‌ل ئه‌وه‌دا پینگه‌مبه‌ر(ﷺ) فرمانی دا به‌ كوژاندنه‌وه‌ی له‌سه‌ر په‌لپی سه‌وه‌یلی كوپی عمر تا پینگه‌مبه‌ر(ﷺ) خوی كوژاندی یه‌وه.

گوپرایه‌لی یاره‌كانی پینگه‌مبه‌ر(ﷺ) له‌و راده‌یه‌دا بوو عوروه‌ی كوپی مه‌سعودی سه‌رسام كرد، كاتی گه‌پرایه‌وه‌ بۆلای قوره‌یش وتی: من كیسراو قه‌یسه‌رو نه‌جاشیم دیوه، ئه‌و گوپرایه‌لی و خوشه‌ویستی یه‌ی كه‌ هاوپړكانی محمد هه‌یانه‌ دهریاره‌ی هه‌چ كه‌سم نه‌دیوه. له‌گه‌ل ئه‌مانه‌دا ئه‌و به‌ندانه‌ی كه‌ سولحی له‌سه‌ر كرا ئه‌وه‌نده‌ قورس و گران بوو بوون له‌ دلیان دا سه‌رسامی كردبوون، ئه‌وه‌ بوو سی جار پینگه‌مبه‌ر(ﷺ) فرمانی دا به‌ سه‌ربرپینی حوشتره‌ خیره‌كان و ئیحرام شكاندن كه‌س گوپرایه‌لی نه‌كرد، تا پینگه‌مبه‌ر(ﷺ) خوی بۆ خوی ئه‌وه‌ی به‌جی هه‌نا.

كاتی ئه‌م جوړه‌ شتانه‌ بخړیته‌ پێش چاوو بیریان لی بكریته‌وه، ئینجا نرخ‌ی ئه‌و ئارام و دامه‌زراوی یه‌ نه‌زان‌ی كه‌ خوا‌ی گه‌وره‌ دای به‌و كۆمه‌له‌ ئیمانداره‌ -خوا لی یان رازی بیته‌ - به‌لام ئه‌و هه‌موو داخ و مەراق و قسه‌و باسه‌یان هه‌موو له‌به‌ر خوا بوو، غیره‌ت كه‌شی بوو له‌سه‌ر ئایینه‌كه‌یان، له‌به‌ر ئه‌وه‌ خوا ئه‌و چاكه‌ی له‌گه‌ل كردن، تا راده‌و پله‌ی ئیمان و عه‌قیده‌كه‌یان به‌رزتر بیته‌وه. وه‌كو ئایه‌ته‌كه‌ پێشانی داین.

ئینجا تیمان ئه‌گه‌یه‌نی ﷻ زانین و زال كردنی ئیمانداران و سه‌رشۆپ كردنی دوژمنه‌كانی ئایینی خوا زۆر ئاسانه‌و هه‌چی تی ناچیت وه‌كو به‌م فهرموده‌یه‌ نیشانی ئه‌دات: ﴿وَلِلّٰهِ جُودُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَكِيْمًا﴾ هه‌ر ته‌نها بۆ خوا‌یه‌و مولكی خوا‌یه‌ هه‌موو له‌شكره‌كانی ئاسمانه‌كان و زه‌وی، خوا هه‌موو كات انا و خاوه‌ن حه‌كمه‌ته‌، هه‌موو شت نه‌زان‌ی و هه‌موو كارو فرمانی به‌جی و پر له‌ به‌رژه‌وه‌ندی یه‌.

لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفَّرُ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَكَانَ ذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٥﴾ وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمِينَ يَا اللَّهُ ظَنُّكَ السَّوَاءَ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوَاءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿٦﴾ وَلِلَّهِ جُودُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَكِيمًا ﴿٧﴾

هر به پیئی شو زانین و حکیمتهی خوی شو نارامی ■ دامه‌زروی یهی خسته دلی
 نیمانداره‌کانهوه لهو به‌سهراته سهخته‌دا: ﴿لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفَّرُ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَكَانَ ذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا﴾^۱ بۆ ئەمەیی پیاوو ئافەرته نیمانداره‌کان
 بخاته ناو به‌هه‌شتانیکی که له ژێر کۆشکه‌کانیان دا رووباره‌کان دین ■ ده‌چن، ئەوانیش بێ
 برانه‌وه ده‌میننه‌وه لهو به‌هه‌شتانه‌دا، بۆ ئەمەیی هر گونا‌هو تاوانیکیان هه‌بی بیسپرنه‌وه لی
 یان ■ دایان پۆشی ناشکرایان نه‌کات، ئەوه لای خوا که‌یشتنه به ئامانجی زۆر گه‌وره. به‌لی
 ئا ئەوه‌یه ئامانجی هه‌ره گه‌وره، چونکه ده‌ستکهوتنی هه‌موو خۆشی و سوودو نیعمه‌ته بێ
 ئەمەیی هه‌یج ناخۆشی و زیانیکی تیکه‌ل بی‌ت، واته سه‌ختی شو به‌سهراته‌و خۆگرتن و
 گوێراپه‌لی ئه‌وان لهو به‌سهراته‌دا بوو به‌هۆی شو پاداشت و لی‌بوردن ■ که‌یشتن به‌و ئامانجه
 هه‌ره گه‌وره‌یه.

شو کۆمه‌له به‌ختیاره کاتی له یه‌که‌م جاری سو‌رده‌که‌وه به‌لینی مژده‌ی خوایان بیست
 ده‌رباره‌ی پی‌غه‌مبه‌ر(ﷺ) عه‌رزیا‌ن کرد نۆشی گیانت بێ ئەم به‌لینه گه‌وره‌ی خوا. ئەمه به‌شی
 خۆت، ئەه‌ی به‌شی ئی‌مه؟ کاتی ئەم ئایه‌ته‌ی به‌سه‌ردا خویندن‌ه‌وه دل و ده‌روونیان پ‌رپوو له
 خۆشی و شادمانی و ره‌زامه‌ندی به‌م به‌شه گه‌وره‌یه.

^۱ چه‌ند رایه‌کی تر په‌یوه‌ندی ﴿ل﴾ له وشه‌ی ﴿لیدخل﴾ ه‌دا: ۱. شتیکی نه‌گوتراو که وه‌رنه‌گه‌یری له پێشه‌وه: ئەوه‌ی
 کرد که کردی ﴿لیدخل﴾. ۲. ﴿فتحن﴾. ۳. رسته‌ی ﴿لیدانوا﴾. ۴. هه‌موو ئەوانه‌ی که گوترا به هه‌موو جنۆر هه‌ر رێکه‌و
 زانی‌نی ته‌واویش لای خوا‌یه.

ئىنجا بەشىكى لە حىكمەتى خۇي دەرئەخات لەو بەسەرھاتەدا ئەفرموى: ﴿وَيَذَبُ
 الْمُنْفِقِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمِينَ﴾ بِاللَّهِ طَبَقَ السَّوَاءُ عَلَيْهِمُ دَائِرَةُ السَّوَاءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ
 وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا^۱ ئەو بەسەرھاتەى بەو جۆرە کرد بۇ ئەمەى سزاو عەزابى
 پياو و ئافرەتە موناڧىقەكان بدات، ھەروەھا پياو و ئافرەتە بت پەرستەكان، سزاى ئەمانە
 ھەموو بدات كە گومانى خراپ ئەبەن بە خواو باوەريان نى يە كە ھەموو بېرىارى خوا بەجى
 يە، لايان وابو كە يارمەتى پىڧەمبەر(ﷺ) و ئيماندارەكان نادات، گومانيان وابو ئىتر
 ھەرگىز ناگەرئەوھە بۇ ناو مال و كەس و كاريان، ھەموو ئەكوژئىن. ھەر بۇ سەر خۇيان
 ئەگەرئەوھە ئەو بەسەرھات و رووداوھ خراپەى كە گومانى ئەبەن و چاوەپوانى ئەكەن بۇ
 ئيماندارەكان، خوا غەزەب و قارى ھەيە لەسەريان، دەرى كردوون و بى بەشى كردوون لە
 رەحم و بەزەبى خۇي، دۆزەخى بۇ ئامادە كردوون، كە دۆزەخ عەجەب شوئىن و نىشتەجى
 يەكى خراپە بۇ ئەوان، پەنا بە خوا لەم ھەرەشە سامناك و لەم ترساندەنە بەتینەى خوا
 دەربارەى ئەو كۆمەلە سیاچارە.

لەم ھەرەشە سەختە بەتینەدا موناڧىقەكانى کرد بە ھاوبەشى بت پەرستەكان، لە
 لەناوبردن دا پىشى خستىن، چونكە موناڧىقى سىڧەتئىكى زۆر ناشىرىن و پەستە، لە بت
 پەرستى پىس ترە لەم بارەيەوھە زيانى ئەمان لەناو گەل دا زۆرترو بەتین ترە، چونكە
 دۆژمنايەتى يەكەيان ناشكرانى يە □ ئيماندارەكان خۇيان بپارىئىن و ئامادە بن بۇيان، بەلكو
 بە فیل و ھەلخەلەتاندن و سەر لى شىوانە ديارە ئەوھە زيانى زياترە.

خواى گەورە ئەو ھەموو دۆژمەنە جياوازانەى كۆكردووەتەوھە لەو ئايەتەدا، بارو حال و
 پاشەرۆژى سەخت و سامناكى باس كردن، ئىنجا بى نرخی ئەو دۆژمناھە دەسەلات و
 حىكمەتى خۇي باس ئەكات، ئەفرموى: ﴿وَلِلَّهِ جُودُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَرِيظًا حَكِيمًا﴾ تەنھا بۇ
 خوايە و مولكى خوايە ھەموو لەشكرەكانى ئاسمانەكان و زەوى، خوا ھەموو كات دەسەلات
 و تواناى بى سنوورى ھەيە، زالە بەسەر ھەموو شتئىك داو كاروبارى بەجى يە.

^۱ ئەم رەستەيە بە شىوھى نزائىش تەڧسىر كراوەتەوھ، واتە يا خوا بۇ سەر ئەوان بگەرئەتەوھ ئەوھى كە گومانى ئەبەن و
 چاوەپوانى ئەكەن.

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَهِيدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٨﴾ لِّتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ
وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ
فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ

ثینجا روی فرمایش نه کاته وه پیغمبر (ﷺ) نیش و فرمانه کی دیاری نه کات،
نه فرموی: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَهِيدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ نیمه تومان رهوانه کردوه بؤ سر ناده می به
جوزیک شایهت بیت له سهریان و مژده دهر بیت پی یان و ترسینهریان بیت، شایهتی بهدیت
له سهر گه یاندنی نهو ثابین و شریعه تهی که پی ری رهوانه کراوی، له سهر باوه پی نیمانداران
و کوفرو بی باوه پی نهوانه ی که ریگهی خویان نه داوه ته بهر، مژده بهدیت به لیوردن و
رهزانه ندی و پاداشتی چاک و پاشه روژی کامه رانی به نیماندارو گوپرایه لان، ترسینه ری بی
باوه پرو سهر که شهکان بیت به قارو غه زه ب و عه زابی خوا.

نه مه کورته ی فرمانی پیغمبر (ﷺ) ثینجا روی فرموده نه کاته نیمانداران مه بهست
له رهوانه کردنی پیغمبریان (ﷺ) بؤ روون نه کاته وه، نه فرموی: ﴿لِّتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ
وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ مه بهست له رهوانه کردنی پیغمبر (ﷺ) نه مه یه
که هه مووتان باوه پرو نیمان بینن به خواو پیغمبره کی، یارمه تی خوا بدن به یارمه تی
دانی بهرنامه و شریعه ته کی، خوا به گه وره بگرن له دل دهر و نقتان دا، به یانی و نیواره
یادی بکن، باسی پاکی و بیگمردی بکن له هه موو له که و گمردی^۱ به کورتی مه بهست له
رهوانه کردنی پیغمبر (ﷺ) باوه پرو کرده به: خواهی تی خواو پیغمبریتی پیغمبر،
هه لسان بهو شته ی که نیمان و باوه ره کی داوای نه کات، بریتی به له یارمه تی دانی ثابین
و بهرنامه کی خواو یادی خواو په یوه ندی دل و دهر وون به خواوه له هه موو کات دا، که

^۱ هندی له زانایان رانوی (ه) له موو کرداره پیشووه که دا نه باته وه بؤ پیغمبر (ﷺ) هه رچه نده بهو جوره یش باشه و
نه گونجی، به لام زقریه له سهر نه وه به که مه بهست به هه رسیکیان خویه، دلش زیاتر بؤ نه رایه نه پوات، چونکه نه م
رانوانه به ک جوزین باشتره به گویره ی ریزمان بوی مزیننه وه.

ئەمانەش ھۇى بىنەرەت ۋ ھۇى ھەموو خۇشى ۋ كامەرانى يەو لە ھەردوو جىھان دا.
 بىنگومان پىنغەمبەر(ﷺ) ھاتووہ بۇ ئەمەى خوا بىناسىنى بە خەلکى و پەيمانى گونرايەلى و
 بەندايەتى بۇ خوا وەرگىرئ لە بەندەکانى خوا، باو بووہ لەکاتى ئەو پەيمانەدا ھەموو
 پىاويکى ئيماندار دەستى خستووہتە ناو دەستى پىنغەمبەر(ﷺ) وەکو ئەو کۆمەلە بەختیارە
 کە لە حودەيبىيەدا بەو جۆرە پەيمانىيان دا - وەکو باسماں کرد - جا بە گونرەى ئەو باوہ ئەم
 ئايەتە ھاتە خواروہ دەربارەى ئەو کەسانەى کە پەيمانىيان داوہو ئەيدەن بە پىنغەمبەر(ﷺ)،
 ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ﴾ بەراستى ئەو کەسانەى کە پەيمان لەگەل
 تۆدا ئەبەستن، ئەوانە ھەر لەگەل خوادا پەيمان ئەبەستن. کەواتە پەيمان دان بە
 پىنغەمبەر(ﷺ) پەيمان دانە بە خوا، خوا بەو جۆرە تەماشای ئەکات، چونکە مەبەستى
 پەيمانەرەکان تەنيا خوايە، پىنغەمبەرىش(ﷺ) ھەموو شتى بۇ خوايە و بە پىنى فرمانى
 خوايە و لەکاتى پەيمان بەستەنکەدا لە باتى خوا دەستى ئەخاتە ناو دەستيان، ئەوا خوايش
 ئەفرموى: دەستى يارمەتى و رەزامەندى خوا وا بەسەر دەستى ئەوانە کە پەيمان ئەدەن بە
 پىنغەمبەر(ﷺ). سبحان الله بە چ شىوہيەکى ناياب و شىرىن ۋ سامناک ئەو پەيمان بەستەنە
 پيشان ئەدات، دل ۋ ھەست بىدار ئەکاتوہ کە خوا ئامادەى ئەو پەيمانەى و ئەو
 خاوەنەى، ئەو پەيمان ئەدات و بەو پەيمان ئەدرىت، کەواتە ئەو پەيمانە ھەر ئەمىنى با
 پىنغەمبەرىش ئامادە ئەبىت، يان ھەر لەم جىھانەيش دا ئەبىت. ئەم شىوہ شىرىنەى کە
 قورئان پيشانى دا ئەبىتە بەرھەلستىکى زۆر بەتىن ۋ بەھىز پارىزگارى ئەو پەيمانە ئەکات لە
 شکاندن و ھەلوەشاندنەوہى. پاش نيشاندانى ئەو شىوہ نايابەى ئەو پەيمانە، ئىنجا
 ئەفرموى: ﴿مَنْ لَكَ فَإِنَّمَا يَنْتَعِلُ عَنْ نَفْسِهِ﴾ کەواتە ھەرکەس پەيمانەکە ئەشکىنى و ھەلى
 ئەوہ شىنىتەوہ ئەو کەسە دژى خۇى ئەجولیتەوہ، چونکە زيانى ئەو پەيمان شکاندەى ھەر
 بۇ سەر خۇى ئەگەریتەوہ، کەواتە ھەر خۇى رەنجەپۆيە لە ھەموو بارو روويەکەوہ، خۇى بى
 بەش ئەکات لە پاداشتى خوا، خۇى ئەخاتە بەر قارو غەزەبى خواى خۇى. ھىچ زيانىک روو
 ناکاتە دەسلەت و مولکى خوا. چونکە خوا ھىچ پىوړستى بە ھىچ شت و بە ھىچ کەس نى
 يە، بەس خۇى خاوەنى رەحم و بەزەبى يەو پىنى خۆشە بەندەکانى باش بن.

وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمِيزَتْ بِهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾ سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ
 سَغَلْنَا أَمْوَالَنَا وَهَلْوَا فَاستَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ

﴿وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمِيزَتْ بِهِ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ هر کس نه‌وی که په‌یمانی له‌سهر به‌ستوه
 له‌گه‌ل خوادا له‌سهری نه‌پواو نه‌یباته سهر و نایشکیننی نه‌وه له‌مودوا خوا پاداشتیکی
 گه‌وره‌ی پی نه‌دات. نه‌و شته‌ی خوا پی‌ی بفرموی: (گه‌وره) نه‌بی نه‌یمه‌ی دانیشتوی نه‌م
 زه‌وی په‌چی لی بزاین؟!

په‌یمان دان به‌خوا له‌پاش پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) هر به‌رده‌وام بووه و هر به‌رده‌وامیشه تا روژی
 دواپی له‌پاش پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) له‌سهر ده‌ستی جینشینه‌کانی دا، کاتی جینشیننی نه‌ماو
 شیوه‌ی ده‌ولت و میری نه‌ما بو موسلمانان نه‌و کاته پیوسته له‌ناو خو‌یان دا په‌یمان
 بدن به‌ی‌کتر له‌سهر تی‌کو‌شان له‌ری‌گای خوادا، یارمه‌تی دانی نه‌وی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) هینای،
 بو دیاری کردنی پیشه‌واپه‌ بو موسلمانان، نه‌مه شتی‌که بریاری هه‌موو زانایانی نه‌م
 نوممه‌ته‌ی له‌سهره، هیچ جی‌گای سهر لی کردنه‌وه نی په، له‌م باب‌ه‌تانه‌وه فرموده‌ی
 پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) زور و به‌ناوبانگه‌و بلاو بووه‌ته‌وه له‌ناو کتیبه‌کانی حدیس و تفسیر و عیلمی
 که‌لام دا، به‌نمونه‌ نه‌م فرموده‌یه نه‌مین که پیشه‌وا نه‌وه‌ی له‌په‌راوی ریاض الصالحین
 دا هیناویه‌تی: ﴿مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَكُنْ فِي عُنُقِهِ بَيْعَةٌ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً﴾ نابی هیچ که‌س بلنی
 هیچ ناکری و تازه دنیا شی‌واوه که‌س به‌گویی که‌س ناکات، نه‌مانه‌و وینه‌یان هیچ
 نرخی‌کیان نی په‌لای خوا، چونکه نه‌مه تی‌کو‌شانمان له‌سهره به‌گویره‌ی توانا و به‌پی‌ی
 ره‌وشتی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و یاره‌کانی، ثیر به‌ره‌م و پاشه‌روژ به‌ده‌ست خواجه‌و داوا له‌نه‌مه
 ناکری. زیاد له‌وه به‌چ نه‌زانی که هیچ ناکری؟ نایا پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) و یاره‌کانی، هه‌روه‌ها
 پیغه‌مبه‌ران - سه‌لامیان لی بیت - هر به‌تی‌کو‌شان نایینی خویان به‌رز نه‌کردوه‌ته‌وه؟ نایا
 چه‌رخ و چینی نه‌وان له‌یه‌که‌م جاره‌وه له‌چه‌رخ و چینی نه‌مه خراپتر نه‌بوو؟ نایا نه‌وانه‌ی

^۱ واته: هر کس به‌ری و په‌یمانی نه‌بی له‌گردنی دا نه‌و که‌سه نه‌می به‌مردنکی نه‌فامانه، واته له‌سهر ری‌گای راستی
 نی‌سلام نامری.

نه يانهوئى ييرو باومېرې خوځيان له ولات دا بچه سپينن ۱۱ بلوى بکه نه وه به جيهان دا هيچ سر
 نه که نه وه له وهى ۱۲ که موسلمانانې نه مېرؤ سمرى لى ۱۳ نه که نه وه ۱۴ هيچ مه ترسى نه که ۱۵ نه لىن
 هيچ ناکړى با لى ۱۶ ى که پښ؟ دهى ثايا نيمه موسلمان بؤ ۱۷ ېې ۱۸ ترسېن و سر له شت
 بکه نه وه؟ ثايا له رؤځى دوايى دا پيمان بلېن: که خاوهنى ييرو باومېرې کاني تر نه ترسان ۱۹
 تېکوشانيان کرد، نيوه بؤچى ترسان؟ له گهل نه وه دا خوا به لىنى پيدان که يارمه تيتان بدات،
 نه و کاته وه لامان چى نه بېت؟ بېگومان هيچ وه لامېک نى يه جگه ۲۰ سمرى خه جاله تى
 داخستن. وهکو له سهره تاوه باسمان کرد زؤر له عهره به کاني لادى و کوچهرى له دهوړوبهرى
 مه دینه نه هاتن بؤ ۲۱ هم سه فهره، خوځيان گرته دوا، چونکه نيمان له دليان دا جيگير نه بوو بوو،
 له قوره يش نه ترسان و چاوهروانى به ريداد بوونى نه وانه يان نه کرد که نه چن بؤ سر قوره يش،
 نه و قوره يشه ى که شان و جيگای به رزى هه بوو له دلى هه مووان دا، به هيچ جؤر دانيان
 نه نه نا به نيسلام و موسلمانان دا، به چاوى خوځيان بينيان له وهوپيش دوجار هاتنه سر
 مه دینه بؤ به ريداد کردنى، که واته ۲۲ ېې چؤن نه مان نه توانن بچنه سهرىان؟ کاتى خوا کاره که ى
 وهرگير ۲۳ به پېچه وانه ى گومانه که ى نه مان، دياره ۲۴ نه و کؤمه له ترسنؤکه نه گؤرېن بهم باره دا،
 جا له چند ثايه ته دا که ديت خواى گوره هوالى دان به پېغه مېر (ﷺ) که پاش
 گېرانه وديان بؤ مه دینه نه مان دين و عوزر نه هيښنه وه، ثايه ته کان نه يانخه نه وه به درؤوه و
 باقريان دهر نه خه ن، رېنموونى پېغه مېر (ﷺ) نه که ۲۵ که به چ جؤر وه لاميان بداته وه، نه فهرموى:
 ﴿سَيُؤَلِّكُ الْمَخْلُوفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ سَخَطًا مَوْلَانَا وَأَمَلْنَا نَأْسَفُفِرَ لَنَا﴾ ۲۶ نه و عهره به کوچهرى و
 لادى يانه که خوځيان گرته دوا دين بؤلات و پېت نه لىن: مال و نه مل ۲۷ عه ياله کانمان
 خه ريکيان کردين و پهرديان نه داي ۲۸ بېن، که واته داواى لېبور دنمان بؤ بکه لای خوا.
 نه مانه چند تيره يه ک بوون به دهوړوبهرى مه دینه دا، وهکو وتمان پېغه مېر (ﷺ) ناردى به
 شونيان دابؤنهم سه فهرى حوده ييه، نه وانش له بهر ترسنؤکى و لاواى نيمان و باومېرې خوځيان
 گرتوا، له دواييدا بهم به مانه درؤيانه نه يانويست خوځيان رزگار بکه، به مانه ى بى جى
 نه گينا نه ى خه لکى تر يش وهکو نه مان مال و نه مل و عه يالى نه بوو؟ جا که وابى نيتر که س
 هه لنه سى به هيچ کاروبار نکى ثايين، به لام وا ليزه دا خواى گوره به درؤيان نه خاته وه،
 نه فهرموى: ﴿مَثْرُورَنَ بِأَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ﴾ ۲۹ به زمانيان شتى نه لىن که له دلياندا نيه.

قُلْ مَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنْ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا
 (۱۱) بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ
 ظَنًّا السَّوْءَ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا (۱۲)

نهم دواکهوتوانه که گوپرایه‌لییان نه‌کردو نه‌چوون به‌دم فرمانی پیغه‌مبیره‌وه (ﷺ)
 ترسیان بر که تووشی کوشتن و زیان بین، نه‌وا خوا لی‌ره‌دا فرمان نه‌دات به‌ پیغه‌مبیر که
 پی‌یان بلی: خوا هرچی بریار دابی هر نه‌وه نه‌بی و هیچ که‌س ناتوانی پیچه‌وانه‌ی بریاری
 نه‌و هیچ فراهم بینی، فرمانی دا که به‌م جوړه ته‌می یان بکات بو چاره‌سری ناخوشی
 لاوازی دل و دموون و نیعمانیان، نه‌فهرموی: ﴿قُلْ مَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنْ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ
 بِكُمْ نَفْعًا﴾ بلی: نه‌گهر خوا بیه‌وی زیانی بو نیوه، نایا کی هیه خاوه‌نی هیچ شتی بی بو
 نیوه و به‌رگری نه‌و زیانه‌تان لی بکات؟ واته هرچی خوا بیه‌وی هر نه‌وه نه‌بی و هیچ که‌س
 توانای به‌رگری کردنی نی‌یه، که‌واته نه‌ماتن و دواکهوتنیان به‌رگری هیچ زیانیکی نه‌نه‌کرد
 که‌خوا بیویستایه، هیچ سوود و قازانجیکی رانه‌نه‌کی‌شا نه‌گهر خوا نه‌یویستایه، نه‌م
 پرسیاره نه‌وه نه‌گه‌یه‌نی که‌به‌نده نه‌بی گهردن که‌چ بی‌ت بو فرمان و بریاری خوا بی‌سر لی
 کردنه‌وه و وه‌ستان و گپرو گرفت، هر‌وه‌ها هر‌ه‌شه و ترساندن لی وهرنه‌گیری دهریاری
 نه‌وانه که‌خو‌یان دواخست له‌و سه‌فهره و گوپرایه‌لی پیغه‌مبریان (ﷺ) نه‌کرد، نه‌و هر‌ه‌شه و
 ترساندن له‌م فهرموده‌وه وهرنه‌گیری: ﴿بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ خوا ناگاداره به‌هم‌وو
 کرده‌وه‌تان، ناگاداره له‌نه‌چوون و خو دواخستنتان و نیازی دلتان، که‌واته به‌مانه دروکانیان
 هیچی تی‌دا به‌سهر نی‌یه.

ئىنجا بە روونى ئەمەي لە دلىان دا بوو دەرى ئەخات، ئەيدات بەناو چاويان دا،
 ئەفەرموى: ﴿بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰ آلِهِمْ أَبَدًا وَزُبَّتْ ذَٰلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنًّا
 السَّوْءَ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُرًّا﴾ ئەو عوزدو بەمانەتان راست نەبوو، بەلكو گومانتان وابوو كە
 پىغەمبەر ئيماندارەكان لەو سەفەردا قورەيش بەرباديان ئەكەن و ئيتەر ھەرگىز ناگەرێنەو
 بۆ لاى مال و منداليان، ئەو لە دلتان داو لە پىش چاوى دلتان رازىنرابوو، تا بە تەواوى
 ئەو چەسپى بوو دلتان، ئيتەر يىرتان نەئەكردەو لای خواو ئەو گومانە خراپەتان ئەبرد بە
 خوا، ئىو لای خوا گەلىكى دل مردووى بى خىرو بىرو خراپ بوون، باوەرو نيازى خراپتان
 ھەيە، بىگومان ئەو دلانى كە بەو جۆرە لە خوا پچران و بەد گومان و نياز خراپى بىبەشن لە
 ھەموو خىرو چاكەيەك و پاشەرۆڤيان نەمان و بەرباد بوونە.

ويئەى ئەو كۆمەلە لە ھەموو چەرخ و كاتىك دا ھەن، كاتى ئيماندارانيان بينى كە بە
 ديمەن كەم و بى ھىزن و كۆمەلى بەتاليان دى زۆرو خاوەن ھىزن لەو كاتەدا دنيان لى
 دىتەو ەك، دوور ئەكەونەو لە ئيمانداران و گومانيان وايە كە ئەو ئيماندارانە تازە
 تىپەربوون، چەند جار بە ويئەى رووداوى حودەيبىبە خواى پىچەوانەى گومانەكەيان
 ئەھىنيتە دى، بەلام بە داخەو ئەو دل نەخۆشانە پەندو تەمى وەرناگرن. بىگومان بى
 ئيمانى، يان لاوازی ئيمان ئەھىتە ھۆى ئەو ھەموو نالەبارى يە، ئەوا خواى گەرە
 ئەياترسيئى و ھەرەشەى سەخت و سامناك ئەكات لەو كەسانەى ئيمانيان نى يە، بەزەيى و
 لىبوردى خويشى ئەخاتە پىش چاو بۆ ئەمەى چەسپانى بكرىت بۆ لاى خوا پىش ئەمەى
 ھەل لە دەست دەرجى،

وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا ﴿١٣﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَعْرِضُ
لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعْذِبُ مَنْ يَشَاءُ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٤﴾ سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا
انْطَلَقْتُمْ إِلَى مَغَائِرِهِمْ لِنَاخِذُوهُمْ أَذَرُونَا تَتَّبِعُكُمْ يُرِيدُونَ أَنْ يُبَدِّلُوا كَلِمَ اللَّهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا
كَذَلِكَ قَالِ اللَّهُ مِنْ قَبْلُ فَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾

تفسیر موی: ﴿وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا * وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَعْرِضُ
لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعْذِبُ مَنْ يَشَاءُ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿﴾ هر کس ایمان و باور پی نه می ناول به خوا
پنیغه مبرمکی - واته هر بهر جزره بینت تا نه مری - نهو کهسه خوئی زیاندارو رمنجهرو
نه بینت، چونکه نیمه ناگرنکی مه لگرساوی به تینمان ناماده کردوه بو کافرمان، ^۱ تنها بو
خوایه همور ناسمانه کان و زموی، واته توانای بی سنووری مهیه ^۲ هیچ کس ناتوانی
دهست بخاته هیچ کاریکی، کهواته نهو خوایهی که نهو هرده سهخته نهکات له کافران.
هرکس همرمال و سامانیکی نهوی تنها لای خوا دهست نهکوی، هر دامای یهکی هبی
هر به خوا چاره سر نهکرت، کهواته نهبی دهست بنری له همور شتیکهو ^۳ له پیناوی
فرمانی خواو رزمهندی خواو، نهو خوایهی که نهبوری له تاوان و خراپهی هرکس که
بیهوی لی ^۴ ببوری، سزای هرکس سیش نهکات که بیهوی سزای بدات، خوا همور کات
لیبورده و به رحمه، کهواته لیبوردن و سپرنهوی تاوان ^۵ رحم و بهزهیی خوا همور کات
زور زور نریکه له بندهکانی خواوه نهگر خوین بیانوی ^۶ بهدهستی کردهوی خراپی
خوین نهو قاپی یه فراوانه لهسر خوین دانهخن. زاناو پیشهواکانی تفسیر نهفرمون:
خوای گوره بهلینی دا بهو ایماندارانهی که له حوده بیبه پهیمانیاں دا بهمه ^۷ خه یبر
نهگرن نهو مال و سامان و غنیمتهی خه یبر قایبهتی یه بهوانهوه، جا لیبردها هوال نهکات
به پنیغه مبرم ^۸ که کاتی نهچن بو نهو غزاو غنیمته نهوانه ^۹ خوین دزی یوه له
هاتی حوده بیبه داواتان لی نهکن که ریگایان بدن لهگلتان بین، تویش ریگایان مده.

^۱ نه شوینه شوینی رناره واته له باتی ﴿للكافرين﴾ دا ﴿لهم﴾ به لام بهم جزرهی فرموره له بهرنهوی له که داریان
بکات بهو سیفاته پیسه که هری همور بهدبختی یکه، تاگر روون بیتوه که هرکس له گن ایمان به خوا ایمانی به
پنیغه مبریش نهبی هر کافره.

ئەم ھەوالە پاش گەرانەوہ بۆ مەدینە بە ماوہیەکی کەم بەدی ھات، ئەوہبوو کە لە مانگی قوریان دا گەرانەوہ و وەستان تا قوریان دوایی ھات لەگەڵ چەند روژی مانگی موحرەم.

ئینجا پیغەمبەر(ﷺ) فرمائی دا بەوانە ی کە ھاتبوون بۆ حودەیبیہ بە دەرچوون بۆ سەر خەیبەر کە دوواترین مەلەبەندی بەتینی جولەکەکان بوو لەنیوہ دورگەدا، جا لەو کاتەدا ئەو کۆمەلە عەرەبە ھاتنە پیئشەوہ، داوایان ئەکرد کە ماوہیان بدەن ئەوانیش لەگەڵیان بن، چونکە ھیچ ترسی نەبوو بە ھەنگوینی بی میشیان ئەزانی، پیغەمبەریش(ﷺ) بەرگری کردن وەکو ئەفرەموی: ﴿سَبِّحُوا الْمَخْلُوقَ إِذَا انْطَلَقْتُمْ إِلَيْكُمْ مَنَاصِرَ لِنَأْخُذُوهَا ذُرُوءًا نَتَّبِعُكُمْ يُرِيدُونَ أَنْ يُسَدِّلُوا

كَلِمَ اللَّهِ قُلْ لَنْ نَتَّبِعُونَكَ كَذَلِكَ قَالَ اللَّهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَمُوتَ﴾ ئەمە و پاش کاتی ئەتەنەوی دەرچن و بژدن بۆلای چەند غەنیمەت و مال و سامانێک بۆ ئەمە ی دەستی خەن و وەری بگرن، لەو کاتەدا ئەو کۆمەلە عەرەبە ی کە باس کران پیتان ئەلین: لیئمان گەڕین و با شوینتتان کەوین، ئەوانە ئەیانەوی بریارو فرمودە ی خوا بگۆین، واتە ئەو بەلینە ی کە لە حودەیبیہ دای بە گرتنی خەیبەر و بریاری غەنیمەتەکی تەنھا بۆ ئەو کۆمەلە ئیماندارە ی کە لە حودەیبیہ پەیمانیان دا بە پیغەمبەر(ﷺ) ئەیانەوی ئەو بەلین و بریارە بگۆین و پیچەوانە ی ئەو بەدی بیئ، ئە ی پیغەمبەر تۆش بلی: ھەرگیز ئیوہ لەگەڵمان نابن و شوینمان ناکەون، واتە: نەین، بەو جۆرە خوا لەمەوپیش فرمویەتی. واتە بریاری خوا یە کە ئیوہ لەگەڵمان نەبن، ﴿فَسَبِّحُوا بَلَّ عَسَدُونَ﴾ ئینجا ئەوانیش ئەلین: نەخیر بریاری خوا بەو جۆرە نییە، بەلکو ئیوہ حەسەدەمان پی ئەبن، پیتان ناخۆشە بەشدار بین لەو غەنیمەتەدا.

ئەوان ئەو گومانە ناپەوایەش ئەبن بە ئیمانداران، ئەوا خوایش بەرپەرچیان ئەداتەوہ ئەفرەموی: ﴿بَلَّ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ نەخیر وا نی یە بەلکو ئەوان فامیان نی یە و ھیچ تی ناگەن کەمێک نەبی لە کاروباری ئەم جیھانەیان.

ئەمانە لە حیکمەتی خوا تی ناگەن، ئەو کەسە ی کە پولهکی و چاوبرسی یە و لە پیناوی تەماع دا فرمائی خوا ژیر پی ئەکات، ئەو کەسە مافی ئەمە یە بیئەش بکری و بەوہ سزا بدری، ئەو کەسە ی دەست لە تەماع ھەلنەگری لە پیناوی خوا دا مافی ئەوہ یە کە تاییبەتی بکری بە خەلات و بەخششی گرنگەوہ، کەواتە ئەوانە ی چوون بۆ ئەو سەفەرە کە چاوەوانی نازەحەتی و زیانی لی ئەکرا ئەبی دلخۆش بکری، ئەوانی تر بیئەش بکری.

قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سُدُّعُونَ إِلَيَّ قَوْمِ أُولَىٰ بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسَلِّمُونَ فَإِنْ تَطِيعُوا
يُؤْتِكُمْ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا وَإِنْ تَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١١﴾

ئینجا فرمان ئەدات بە پیغەمبەر (ﷺ) کە هەوال بەدات بەو کۆمەڵە عەرەبە کە لەمەو پاش
تاقی ئەکرێنەو بە بانگ کردن بۆ جەنگ لەگەڵ کۆمەڵێکی بەمیزدا، ئەفەرموی: ﴿قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ
مِنَ الْأَعْرَابِ سُدُّعُونَ إِلَيَّ قَوْمِ أُولَىٰ بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسَلِّمُونَ﴾^١ بلی بەو کۆمەڵە عەرەبە کە لەمەو
پاش بانگ ئەکرێن بۆ لای گەل و کۆمەڵی کە لە جەنگ دا خاوەنی میزێکی بەتینن، جەنگیان
لەگەڵ ئەکەن یان موسلمان ئەبن. واتە جەنگ کردن لەگەڵیان بەردەوامە تا موسلمان ئەبن،
ئیتەر باریکی تر نی یە بۆ ئەو کۆمەڵە: ﴿فَإِنْ تَطِيعُوا يُؤْتِكُمْ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا وَإِنْ تَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ
يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ ئینجا ئەگەر ئێوە گوێڕایەلی ئەبن ئەوا پاداشتیکی شیرینتان ئەداتەو لە
هەردوو جیهان دا، ئەگەر سەرکەشی ئەکەن و پشت ئەکەنە فەرمانی خوا وەکو لەمەو پیش بۆ
چوونی حودەیبیە سەرکەشیان کرد، ئەگەر بەو جوړە ئەبن خوا سزاتان ئەدات بە سزایەکی
بەتین. لەبەر ئەمە دیمەنی ئایەتەکە وا نیشان ئەدات کە پیویستە هەموو دەرچن بۆ ئەو
جەنگە کە بانگ ئەکرێن بۆی، ئەوا خواي خاوەن رەحم و بەزەیی ئەوانە ی لی بەدەرکردن کە
توانای جەنگیان نی یەو بەهانهیان هەیە،

^١ هەندێ بەم جوړە تەفسیری ئەکەنەو: بانگ ئەکرێن بۆ گەل و تاقمی کە فرمان دراو بە جەنگ و کوشتاریان، ئینجا
یان کوشتاریان لەگەڵ ئەکەن تا ژال ئەبن بەسەریان دا، یان بێ جەنگ و کوشتار موسلمان ئەبن، بەلام بە پێی
خوێندنەوەی رستەي ﴿أَوْ يُسَلِّمُونَ﴾ منصوب بە ﴿إِنْ﴾ ی بپار دراو واتە ﴿أَوْ يُسَلِّمُونَ﴾، بە پێی ئەمە کە باوەڕ ئەبن
بەو جوړە بێت کە لە تەفسیرە کەدا هەیە، تێریش بەو جوړەیان فرموو، بە گوێرەي ئەوە مەبەست لەو کۆمەڵە یان
مۆزی سەقیف و هەواژنن کە لە چەرخێ پیغەمبەر (ﷺ) یان بەنی حەنیفە کۆمەڵی پاشگەزەکان لە ئابین لە چەرخ
یە کەم خەلیفە دا، چونکە بێجگە لەوانە هەر تاقمی تر کە جەنگی لەگەڵ دا کرابێت پاش هاتنی ئەم دوو ئایەتە، باری
تێریش هەیە بۆیان کە جزیە دانە، یان ئەگەر رستەي ﴿أَوْ يُسَلِّمُونَ﴾ تەفسیر بکۆتەو بە گەردن کەچی بۆ ئیسلام، بە
موسلمان بوونیان یان بە جزیە دان وەکو بەو جوړە و ترا لە لایەن ئەو کەسانەو کە ئەلێن مەبەست بەو کۆمەڵە فارس
یان رۆمە چونکە ئەمانە یە کێ لە سێ رێگایان هەبوو موسلمان بوون یان جیزیە دان یان کوشتار.

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَدْخُلْهُ
 جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذَّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٧﴾ لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْ
 الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَبَهُمْ فَتْحًا
 قَرِيبًا ﴿١٨﴾ وَمَعَانٍ كَثِيرَةٍ يَأْخُذُوهَا وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾

نه فرموی: ﴿لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ﴾ هیچ گوناھو نه رھجی

نی یه له سر کوئرو شهل و نه خوش، واته نه مانه داوایان لی ناکری بچن بو نهو جهنگ و
 کوشتاری که نهو کوئمه لی بو بانگ نه کری، کوئرو شهل عوزرو به مانه ی هه میشه یی یان
 هه یه و نه خوشیش تا چاک نه بیته ره. نینجا به لین و هره شه که دو یاره نه کاته ره: ﴿وَمَنْ يُطِيعِ

اللَّهُ وَرَسُولَهُ يَدْخُلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذَّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ هره کس گوئرایه ل نه بیته بو

خواو پیغه مبری خوا، نهو که سه خوا نه یخاته ناو به هه شتانی که وه که له ژیر کوشه کانی دا
 رو یاره کان هاتوچو نه کهن، هره کس سر پیچی نه کات و پشت نه کاته فرمانی خوا نهو
 که سه خوا سزای نه دات به سزایه کی پر پیش و فازار. خوی گهره بهم هه موو جوړه و بهم
 هه موو شیوه و رنگایه دهرمان و چاره سر پیشان نه دات بو هه موو دهردو دایه کی دل و

دروون، رنگای رنگاری روون نه کاته وه به جوړک هیه کس هیه پهلپ و به مانه یه کی نی
 یه، دوو چاری هره چی ببی گوناھو تاوانی خو یه تی. لیژدها به دوی سوره ته که هوال و
 دهنک و باسه له نیمانداره کان و قسه و باسه له گملیان. له یه کهم جاره وه باسی ریژو پایه و

را ده ی به رزیان نه کات له سر نهو په یمانه راسته ی که له گمل پیغه مبردا به ستیان و مژده یان
 نه داتی و به لین نه دا به سرکه مو تن و نه سته مو تنی گرنک ﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ فَمِمَّا ظَنَنْتُمْ أَنَّا قَائِلُكُمْ عَلَيْهِمُ الْوَيْلُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا * وَمَعَانِدَ كَثِيرَةٍ يَأْخُذُونَهَا وَكَانَ

اللهُ عَزِيزًا حَكِيمًا^۱ بهراستی خوا رازی بوو له ټیمانداره کسان له و کاته دا په یمانیان له گهل تودا به ست له ژیر دره خته که دا، ټینجا خوا ناگادار بوو به سمر دلسوزی راستی دلیان دا به هوئی نه ووه نارام و دامه زراوی باراند به سمریان دا، پاداشتی دانه ووه به فتحیکی نزیکه^۲ بریتی به له و سولج و یکه که و تنه ی حوده ییبه که قاپی هموو فتح و سرکه و تنیکی کرده ووه، هروها پاداشتی دانه به چند غنیمت و دستکه و تنیکی زور که وهری نه گرن، خوا هموو کات زاله به سمر هموو شتی که دا و هموو کارو فرمانی راست به جی به، ټای له و کاته پیروزی که نه مژده پیروزی تیا داباری له هوروی کهرم و رحمی خواوه به سمر دل و دهر وون و هستی نه و کومه له به اختیاره دا!! هتا بیر بکریته ووه له و راده و پایه به رزو به جی به، مانی خوینه تی: خوی گوره که پیوستی به هیچ کهس نی به، هموو بوونه وهر خهریکه پارچه پارچه بیت له ناستی گهری خوا، نه و خوی مژده ی ناوا بدات له گوره ترین په راوی دا به کومه لی له بهنده کانی، ناوی نه و شوینه بیا که نه وان لی ی بوون و شیوه و باریان باس بکات که به هویوه شایانی مژده بوون!! ټایا چ زمانی، یان کام پینوس بتوانی راده ی گهری نه و مژده یه و نه دازه ی نه و شادمانی و خوشی نه و لوتفه گوره یه روون بکاته ووه!!^۳

^۱ له هینانی فرمانی رانه بریدودا دوو شت هیه: ۱. ناماده کردن و هینانه پیش چاوی نه و شیوه شیرینه ی په یمان به ستنه که. ۲. تازه بوونه ووه ی کات له پاش کات. ټلریه ی زانایان له سمر نه ووه که نه م فتحه نزیکه گرتنی قه لای خه ییبه که له پاش گه رانه و هیان رووی دا، هندی تر نه فرمون: مه به ست گرتنی شاری مه که که یه که دوو سالی به سمر دا نه مات رزگار کرا، هندی تر نه فرمون: مه به ست گرتنی (مه جه ر) ه زانینی ته و اویش لای خویبه.

وَعَدَكُمْ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ آيِدَى النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ آيَةً

لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾

ئىنجا روى قەرمۇبە ئەكاتە ئىماندارەكان و مژەدىان ئەداتى: ﴿وَعَدَكُمْ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ آيِدَى النَّاسِ عَنْكُمْ﴾^۱ خوا بەلئىنتان پى ئەدات بە چەند دەستكەوت و غەنیمەتىكى زۆر كە لەمەوپاش وەرى ئەگرن، ئىنجا پەلەى كەرد بۆتان بە بەدى هینانى ئەم دەستكەوتە، يان پىشەكى كە ئەم سولج و يەك كەوتنە كە بوو بەهۆى دەستكەوتەكانى تر، بەرگرى دەست درىژى خەلكى كەرد لىتان - واتە قورەيش - بۆ ئەمەى دووچارى هېچ زىانى نەين، ﴿وَلِتَكُونَ آيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ ئەمەى ئەم رووداوە - كە زۆر قورس و گران بوو لەسەر دل ۱ دەرونى ئىماندارەكان لە يەكەم جارەو - ببیتە بەلگەيەكى روون بۆيان و بەهۆى ئەووە تى بگەن كە خوا خىرو چاكەى ئەوانەى وىست، هەرخۆى پاشەرۆزى هەموو شت ئەزانى، يارمەتى ئىماندارەكان ئەدات. ئەوبارەى پىغەمبەرى (ﷺ) لەسەر بووە ئەو رىك و راست بووە، ئەمان هەلە بوون، كەواتە ئىتر جارىكى تر سەرنەكەنەو لە هېچ بېرىارىكى خواو پىغەمبەر (ﷺ): ﴿وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا﴾ هەروەها بۆ ئەمەى رىنموونىتان بكات و بتانخاتە سەر رىگای راست بەهۆى كەردن كەچى و گوێپرايەلىتان بۆ بېرىارى خواو پىغەمبەر (ﷺ): خواى كەورە خاوەن بەزەىيە يە بەر جۆرەى دلنەوايى ئەو كۆمەلە بەختيارەى كەرد، ئەو بەلئىنە گەرنەكانەى پىدان، ئەوانىش پاش ئەو بە شادمانى ۱ خوشى ژيان بە چاوەبوانى بەدى هاتنى بەلئىنەكانى ترى، مانەو تا يەكە يەكە بە چاوى خۆيان هەموويان بىنى، لە هەركات و چەرخىكدا، هەركەل و كۆمەلەى وەكوئەوانەراست بگەن لەگەل خواو پىغەمبەردا (ﷺ) بىگومان خوا يارمەتى يان ئەدات، پاشەرۆزى بەختەوهرى و سەركەوتن هەر بۆ ئەو تاقم ۱ كۆمەلە ئەبىت، ئىتر زۆرى پى بچى يان كەم، بە گوێرەى حىكمەت و زانىنى خوا خۆى.

^۱ زۆر لە زانايان ئەفەرمون: مەبەست وەرگرتن و دەستكەوتنى خەيبەرەو بەرگرى كراوەكان جولهكەكانى خەيبەرەو ھاوپەيمانهكانيان، مەبەست بە دەستكەوت، يان بەرگرى كەرنەكە نىشانەى رىزايانە لای خوا يان لەسەر راستى پىغەمبەر كە بەلئىنى پىدان بە گەرتن و دەستكەوتنى خەيبەرەو كاتى گەرانەو لە حودەبىيە، يان لەسەر دەستكەوتەكانى تر لەسەرگرتن و فەتحى مەككە، هەرجۆرى بىت لەمانە هەر راستە، بەلام جۆرى تەفسىرەكە بەمىزترە، چونكە راي ئىبن عەباسە - خوا لى يان رازى بىت -.

وَأُخْرَى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَوْ قَتَلْنَاكُمْ أَلَّذِينَ
كَفَرُوا لَوَلَّوْا الْأَذْهَرِثُمْ لَا يَحْدُوثُ وَلَيَأْوِلْنَ نَصِيرًا ﴿٢٢﴾ سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ
تُجَدَّ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِطَنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ
أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾

خوای گموره بهلیننی پندان و منهتی تا بهسریان دا به بهرگری خهک له دهست دریزی
بؤ سریان، نینجا بهلین نهات به دهستکوتی تر که له توانای نهوان دا نهبووه، تنها خوا
خوی فراهمی نههینی، نهفرموی: ﴿وَأُخْرَى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرًا﴾ بهلینتان نهاتی به فتح و دهستکوتی تر که دهسهلاتقان نهبوو بهسری دا، لهمو
پیش یاخی بووه له دهستان، بهلام خوا خوی نامادهی کردووه و بریاری داوه بۆتان و
ناسانی نهکات لهسرتان بی نرک و بی جهنگ، نهویش که بریتی یه له گرتنی شاری مهکه
روودای حودهیبیه گرنگ ترین هو بوو بؤی، نهو مهکهیهی که سرکهشترین بوو لهسر
نیماندارهکان. نهو مهکهیهی که لهموپیش دوچار پهلاماری داو هاته سر موسلمانهکان،
خوا خوی چارهسری کرد، نهو مهکهیهی که له سالی حودهیبی یهدا بهرگری یان کرد له
زیارهتی کهعبه، نهو مهکهیهی که بهرهلهستیکی زور بههیزبوو له بهردهمی نایینی خواو
نیماندارهکان دا، نهو مهکهیهی خوا به سووک و ناسانی سرشوپو گردن کهچی کرد بؤ
نایینهکهی خوی، رزگاری کردن له تاریکی شوی رهشی کوفرو بت پرسستی، نهو شتانه بؤ
خوا هیچی تی ناچیت، چونکه خوا هیزو توانای هیه بهسر هموو شتیك دا.

لهپاش نهو هموو مرئو بهلینه گموره و گرنگانه، به تهوای دلی نیماندارهکان پاراو
نهکات بهمی که لایه ن خواوه یارمهتی دراون، نهو سولج و یهک کهوتنه لهبر بی هیزی و بی

^۱ بق روون کرینهوای مهبهستی شم نایته چند رایهکی تر هیه: ۱. گرتنی خهیه. ۲. گرتنی فارس و روم. ۳. هموو
فتح و دهست کهوتنی که لهوه پاش بق موسلمانان روی دا. نهوی له تفسیرهکه دایه زیاتر جیگای باووه، چونکه
گرنگترو و بی نرک و شهپیش به دهست هات.

دهسه لاتى ئەمان نەبوو ھەروەكو لەبەر بى ھىزى ۋ دەسه لاتدارى بت پەرستەكان نەبوو، بەلكو ئەمە شتىك بوو خوا ھەراھەمى ھىنا لەبەر چەند ھىكمەت و بەرژوھەندى يەك كە ھەندىكمان لەمەوپىنش باس كرد، ئەفەرموى: ﴿وَلَوْ قَتَلْتُمْ أَكْثَرَ أُولَئِكَ زَادَ اللَّهُ دَارَهُمْ﴾ ئەگەر ئەوانەى كە كافىر جەنگىيان لەگەل دا سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ يَحْدِلَ سُنَّةَ اللَّهِ تَبْدِيلًا ئەگەر ئەوانەى كە كافىر جەنگىيان لەگەل دا بكدنایە بىگومان ئەشكان و روىيان وەرئەگىراو رايان ئەكرد. دواى ئەو نە دوستىكيان دەست ئەكەوت پاسيان بكات و نە يارمەتى دەرى يارمەتى يان بدات، خوا باوو رەوشتى خۆى بەر جۆرە دامەزراندووە، باوو رەوشتى كە تىپەرى كرد لەمەوبەر لەگەل ۋ ئومەتە رابردووەكان دا بەمەى كە ھەقى بەرز كردووەتەو بەتالى ژىر خستوو لەكاتى ديارىى كراوى خۆى دا، دەست ناكەوى ھىچ جۆرە گۆرانى

بۆ باوو رەوشتى خوا، واتە ئەوێ خوا ويستوویەتى ۋ ئەيەوى تەنیا ئەو بوو و ئەبى. لە پىشەوە باسماں كرد كە چل پەنجا كەس لە قورەيش ھاتن بۆ ئەوێ بە دزى يەو دەستى لە كۆمەلى ئىمانداران یرەشینن، بەلام خواى گەرە كارىكى واى كرد ئەوانە ھەموو بە دىل گىران، ھىنرانە خزمەتى پىغەمبەر(ﷺ) ئەویش لىيان بوردو ھەمانى دا بە بەرەلا كردنيان، جا لىرەدا ئەوھيان یر ئەخاتەو ۋ پى يان رائەگەيەنى كە ئەو شتى بوو خوا ھەراھەمى ھىنا بى زيان ۋ كوشتار، خوا ئەوھيان یر ئەخاتەو تاكو ھەموو كارو ھەمانەكانيان بگىرپنەو بۆلاى خوا، لە ھەموو شتىك دا گەردن كەچ و گۆنرايەل بن بۆ خواو بە رىكى لەكاركردنى دەستى قودرەتى خوا تى بگەن، تى بگەن لەوێ كە ھەرچى خوا ئەيكات ھەر ئەو چاكە، ئەفەرموى: ﴿مُرُوا إِلَٰهِيَ كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِطَرْفِ مِائَةٍ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَرْفَعَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَمَلُّونَ بَصِيرًا﴾ خوا كەسێكە كە بەرگرى دەستى ئەوانى كرد لە ئیو، واتە ماوێ ئەدان زىانتان پى بگەيەنن، بەرگرى ئیوھىشى كرد لەوان لەناو جەرگەى مەككە دا - ئەو شۆینە بەشىكە لە ھەرمەى مەككە - لەپاش ئەوێ ئیوێ زال كرد بەسەريان داو بەدىل خستنى يە ژىر چنگتان، خوا ھەموو كات بىنايە بە ئەو شتانەى ئیو ئەيەن.

هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيِ مَعْكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ حِمْلَهُ

ئىنجا ھەوال ئەدات بە ئىماندارەكان دەربارەى دۆژمنەكانيان كە لای خوا چۆن، چۆن سەیری كرده وەكانيان ئەكات، ئەفرموى: ﴿هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ھەر ئەوانەى كە ئازاوەيان ھەبە لەگەڵتان و بەر جۆرە بەر بەرەكانى و دۆژمنایەتى ئەكەن، ئەوانە باوەریان نەھیناوە بە ئایینی خواو كافرن. واتە ئەوەندە رۆچوونەتە خوارەو لە كوفرو بى باوەرى دا وەكو ئەو سىفەتە خراپە ھەر بۆ ئەوان بێت، ھەر ئەوان شایانى ئەوەبەن كە ئەو لەكەدار بكرن^۱.

دەربارەى بیروباوەر تانەیان لى ئەدات، بە كوفر لەكەداریان ئەكات، كە ئەمە پىستىرین تاوان و بیزاوتىرین لەكەبە لای خوا، بنەرتى ھەموو خراپەبەكە، لەبابەت كرده وە تاوانباریان ئەكات بە گوناھىكى یەكجار گەورە لای خوێان و لای ھەموو ئایینى كە ناویان بیستىبى لە حەزرتى ئىبراھیمەو تا دیتە سەر خوێان، ئەفرموى: ﴿وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيِ مَعْكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ حِمْلَهُ﴾ بەرگى ئیوھیان كرد لە زیارەتى مالى خوا، ھەروەھا بەرگى ئەو(ھدى) یەى كە بەند كراو راگیر كراوە، بەرگى یان كرد لەوێ بگاتە شوێنى دیارى كراو بۆ سەربېرىنى كە خاكى(مىنا) یە. ^۲ كەواتە ئەوانە ئەوەندە تاوانبار بوون شایانى ئەوە بوون كە خوا فەرمان بدات بە جەنگ و كوشتاریان، مۇسلمانەكان زال بگات بەسەریان دا تا بنەبەریان بكەن، بەلام بەو جۆرە بە یەك كەوتن و بى كوشتارو زیان ئەو بەسەرھاتەى دواى پى ھینا، لەبەر ئەو لە مەككەدا چەند مۇسلمانىك ھەبوو لەپیاو ۱ ئافرەت كۆچیان نەكردبوو، كەواتە ئەگەر جەنگ روى بدایە ئەوانیش پێو ئەبوون، ھەروەھا ۲ ئافەتى كافرەكان دا چەند كەسى ھەبوو كە بێنە سایەتى رەحمەتى خواو ئیمان بەینن.

^۱ ئەم رەستەبە بە گۆژەى رۆژمانى عەرەبى بۆ(حەس) ۱ لەبەر ئەوە بەكەمجار بە شێوھى(حەس) تەفسىرمان كرد، بەلام لەبەر ئەوێ كە كافران تەنیا بىستى نین لەو كۆمەلە، كەواتە(حەس) ەكە بۆ موبالەغەبە، لەبەر ئەو لە پاشان دیمەنەكەم گرتى.

^۲ ﴿ھدى﴾ بەر حوشترو مالاخانە ئەلێن كە لە ولاتانەوە دیارى ئەكرێن و رەوانە ئەكرێن بۆ مەككە تا لە مینادا سەربېرىن و بدرێن لە رێگای خوا. لێرەدا مەبەست لەو حەفتا حوشتەر ۱۱ كە لەسەر فەرمانى پێتەمبەر(ﷺ) دیارى كران ۱ ھینان، لە حودەبیبەدا بەرگى كران.

وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُّؤْمِنَاتٌ لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَافُوهُمْ فَيَقْبِضُوكُمْ مِنْهُمْ مَعْرَةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ
لِّيَدْخُلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَمَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾ إِذْ
جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْحَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى
الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا

لهبر هم دوو هویه خوا بهرگری دهستی موسلمانانی کرد لهو تاوانبارانه وهکو لیږده
بومان روون نهکاتهوه: ﴿وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُّؤْمِنَاتٌ لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَافُوهُمْ فَيَقْبِضُوكُمْ مِنْهُمْ مَعْرَةٌ بِغَيْرِ
عِلْمٍ لِّيَدْخُلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ نهگهر لهبر چهند پیاوړکی ټیماندارو ټافره ټیکی ټیماندار
نه بوايه له ناو کومه ټی بت پرسته کانی مهککه دا بوون لیږه نه تان نه ناسین، نهگهر جهنگ
رووی بدایه به نه زانین له گهل نه مانیش دا نه مانیش تان نه کوشت و پېشیل تان نه کردن، به موی
نه وه وه له لایه نی شو ټیماندارانه وه زیان و ناخوښی دوچار تان نه بوو، به داخ و مراق بو
خواردن، خوږین و که فارهت دان، تانه و تهمیری دوژمن له سر کوشتنی شو ټیماندارانه، نهگهر
له بهر نه وه نه بوايه خوا دهستی نیوهی نه نهگرت له کوشتنی شو بت پرستانه، به لام دهستی
نیوهی گرت و بهرگری کردن بو نه مهی هر که سیکی بوی لهو که مه له بیخاته ناو
ره حمه ته که ی خوی، واته رینمونی بکات و یارمه تی بدات تا موسلمان ببی: ﴿لَوْ تَزَيَّلُوا لَمَذَّبْنَا
الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ نهگهر جیا بوونایه ته وه و ناوا ټیکهل نه بوونایه، به راستی
نه وانه یان که کافریوون سازمان نه دان به سزایه کی نیښ و نازار دهر، به کوشتن و به دیل گرتن.
نیجا باسی دل و دموونی خراپیان نهکات له پاش نه وه باسی بیرو باوه پی خراپ و
کرده وهی کردن، نه فرموی: ﴿إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ﴾^۱ باسی شو

^۱ مهندی نه فرمون: وشهی ﴿إِذْ﴾ زهره یو وشهی ﴿عَذَابًا﴾. مهندی تر نه فرمون: یو وشهی ﴿مُؤْمِنِينَ﴾. به لام هم
درومه له بهر دموونی یکه ی به دموونانه نری.

کاته بکه ئەوانەى گە کافر بوون تەکەبورو کینه و بوغزى بەتینیان خستبووه دلى خوێانهوه، تەکەبورو کینهى ئەفامانهى بى جى، واتە بە هۆى ئەوهوه عینادو سەرکەشییان بەکارهینا له کاتى نووسینی نامەى یەك کهوتنه کهدا، ئەوهبوو رایان نهبوو ﴿الرحمن الرحيم﴾ ۱. ﴿رسول الله﴾ بنووسى، وهك ئەو تاوانه نۆز گهوهریان کرد. بەرگرى کردنى پیغه مبهرو یاره کانی له زیارهتى مالى خوا، بهمه ریزی مالى خویان شکاند که له سایه و پهناى دا به ئارامهوه ئەژیان، ههروهها ریزی ئەو مانگانهیان نهگرت، بەرگرى ئەو حوشرانهیان کرد تا بگههه جینگای خوێان و بکړن به خێرو ریزیان شکاندن.

ئەو ههموو تاوان و سەرکەشى و نالهبارى یهیان بهکارهینا، بهلام خوا ئیماندارهکانى پاراست، لهباتى ئەو بهدخویى و بهد کردارییه ئەمان بهم جوړه بوون که ئەفهرموى: ﴿تَأْتِلَ اللَّهُ سَكِينَتُهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالزَّمِيمَةِ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا﴾^۱ ئینجا خوا ئارامى و دامهزراوى هینايه خوارهوه و رشتى بهسەر پیغه مبهرهکەى و ئیماندارهکان دا، هانى دان بۆ وشەى په رستنى خواى تاك و تهنيا و خاوين کردنى دل و دهروون بۆى و ترس و سام لى، نووساندنى بهو وشهیهوه و نهیهشت لى ی ببهوه، لای خوا ئەوانەى له ههموو کهس شایاتر بوون بۆ ئەو وشهیه و ئەهل بووى بۆى، بههۆى ئەوهوه سەرکەشییان نهبوو له هیچ فهرمانیکى خواو پیغه مبهر (ﷺ) ههموو خوشهویستى و کینهیان بۆ خوا بوو نهك له بهر خوێان، گهردن کهچ ئەبوون بۆ هه رشتى که رهزامهندى خویان تیا بهدى بکردایه. بیکگومان ئەمه وهسف و سهنايهکى یهکجار بهنرخه له لایه ن پهرومردگارهوه، ناشکرایه خۆى ئەزانى شایانى ئەوه ن،

^۱ وشەى ﴿كَلِمَةُ التَّقْوَى﴾ به چەند جوړىك تهفسیر كراوه تهوه: ۱. بسم الله الرحمن الرحيم — محمد رسول الله. ۲. لا إله إلا الله وحده لا شريك له. ۳. لا إله إلا الله و الله أكبر. ۴. لا إله إلا الله. ۵. لا إله إلا الله محمد رسول الله. ۶. بسم الله الرحمن الرحيم. ۷. لا إله إلا الله وحده لا شريك له له الملك له الحمد و هو على كل شيء قدير. ۸. دامهزاندن و پهیمان بردنه سەر.

وَكَاتَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٦﴾ لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ
الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ ءَامِنِينَ مُخْلَقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ

﴿وَكَاتَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ خوا هموو کات ناگاداره به هموو شتیک. له مهویش باسمان کرد که نیمانداریکان له مەدینهوه بهرو مهکه به دلخوشی یهوه هاتن، شادمان بوون بهو خوهی که پیغه مبهه (ﷺ) دیبوی، زور دلتیا بوون له بهدی هاتنی لهو سه فهدا، له پاشان زور به توندی دلتیا یان نکات که نهو خوه راسته و له لایهن خواوه بووه، بیگومان دیته دی، جاری له پیشهوه شتی گرنگتر هیه و خوی نه زانی و نه وان نازانن، نه فهرموی: ﴿لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ﴾ سویند به خوا به تحقیق خوا راستی کرد له گهل پیغه مبهه که دی دا لهو خوهی دا که بینی به حقیانته، چونکه نهوهی که بینی لهو خوهیدا له کاتی تایبهتی خویدا بهدی دیت، وهکو نه فهرموی: ﴿لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ ءَامِنِينَ مُخْلَقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ﴾ سویند به خوا به تحقیق به ئاسایشهوه، بی ترس و بیم نه چنه نهو مالی خوا که پیی نهوتری: ﴿المسجد الحرام﴾ نهگهر خوا بیهوی به جوریک له پاشان سهرتان نه تاشن و کورتی نهکه نهوه واته پاش نهو چوونه هندیکتان سهرتان نه تاشن و هندیکتان کورتی نهکه نهوه که نهو عیبادهته بهو سهرتاشین یان سهر کورت کردنهوهیه کوتایی دیت، لهو چوون و مانهوه دا هیچ ترسیکتان نابی.

ناشکرایه که بهلینی خوا راسته و به هیچ جور ناگونجی که بهدی نهیهت، که واته هینانی رستهی ﴿إِنْ شَاءَ اللَّهُ﴾ بۆ گه یاندنی گومان و دوو دلی نی یه، به لکو بۆ ته می کردنی بهنده کانی خوایه تا هموو کارو فرمانی بیهستن بهویستی خواوه، تا کو دل و دهر و نیان ئارام بگری و دامه زری که مهیل و ویستی خوا له سهر هموو شتیکه وهیه. هیچ شتیک سهر پیچی لی ناکات.

^۱ بهو رسته هندیک جار تنیا له بهر پیرۆزی نهوتری، بۆ پیرۆز کردنی نهو کاره به ناوی خوا، چه ند رابهکی تریش هیه: ^۲ به می نهو که سانهوه هاتوه که نهو زیارته یان بۆ نه بووه له بهر مردن یان شتیکی تر. ^۳ گپرا نهوهی ونه نهو فریشته به که له خه ودا به پیغه مبهه فرموو. ^۴ گپرا نهوهی ونه پیغه مبهه که فرموی به یاره کانی.

فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتَحَافِرِيَا ﴿٢٧﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ

وَرَبِّنِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿٢٨﴾

پېغمبر له سالی شه شەمی کۆچیدا ئەو خەوێ بیی، له سالی حەوتەمی کۆچیدا بەدی
هینا، چونکە خۆی ئەزانی چی شایانی پیشخستنه و چی دواخری چاکه، وەکو ئەفەرموی:
﴿سَلِّمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتَحَافِرِيَا﴾ خوا شتیکی زانیوه که ئیوه نەتازانیوه، واتە
زانیویەتی که چاکە و حیکمەت لەوەدا یە ئەو سالا نەچنە مەککە، لەبەر ئەوە ئەو چوونە
دواخست، له پیشەوەر فەتخیکی نزیکي فرامەم هینا که بریتی یە له سولحی حودەیبییه.^۱

بە جوانی ئەزانم لێرەدا باسی بەدی هاتنی ئەو بەلێنە بکەم که له سالی حەوتەمی
کۆچیدا بەدی هات: لەمانگی (ذي القعدة) دا پېغمبەر (ﷺ) وەکو سالی پیشوو خۆی و ئەو
کۆمەلە له مەدینە دەرچوون بەرەو مەککە بە نیازی عومرەو (له (ذو الحلیفه) دا واتە (بیری
عەلی) ئیحرامیان پۆشی وەکو سالی پیشوو چەند حوشتریکیان دیاریی کردو لەگەڵ خۆیان
بردیان تا له مینا سەر بپرێن و بکڕن بە خێر. بە ﴿لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ﴾ روشتن تا نزیکي (مر
الظهران) لەویدا محمدی کوپی حەکەمی خستە پیشەوەر لەگەڵ سوارەکان دا و ئەو چەکانە
که پیان بوو، قورەیش، ئەم سوارو چەکانەیان بیی ترسیکی زۆریان لێ نیشیت و لایان
وابوو که پېغمبەر (ﷺ) پەیمانی شکاندوو و بۆ جەنگ هاتوو، ئەو تاقمە ی که ئەم
گومانیان برد گەرانهو بۆ مەککە و هەولیان دا بە دانیشتوان.

که گەیشتنە (مر الظهران) پېغمبەر (ﷺ) فرمانی دا لەویدا خستیان، جگە له شمشیر
هەموو چەکیکی تری نارد بۆ یاجیج و بە شمشیری رووت له کێلان دا - بە گوێرە ی پەیمان
- روشتن بۆ مەککە. پیش ئەوە ی بگەنە مەککە قورەیش موکریزی کوپی حەفصیان نارد
وتی: ئە ی محمد تا ئیستا تۆمان نەناسیوه بە پیاویک که پەیمان بشکێنی، پېغمبەریش (ﷺ)
فەرموی: کوا شتی وا بوو؟ ئەویش وتی: بەتێر و کەوان و رمەو هاتوو ی، ئەویش وتی:
شتی وا نەبوو. ئەو چەکانەمان ناردوو بۆ یاجیج، ئەویش وتی: ئیتمەیش تۆمان هەر بەو
جۆرە بەرەفا دیوه و ناسیوه.

^۱ هەندێ ئەفەرمون: مەبەست فەتخی خەیبەرە، زانیی تەواو لای خۆیە.

سەرۆکه‌کانی قورەیش لە مەککە دەرچوون، لە داخ و کینه و مراق دا چاویان بەرایی نەئەمات پێغه‌مبەر و یارەکانی ببینن، بەلام دانیشتوانی مەککە بە پیاو و ئافەرت و مندالەوه لەرینگا و سەربانی ماله‌کانیان دانیشتن بۆ تەماشای کردنی پێغه‌مبەر و یارەکانی. پێغه‌مبەر (ﷺ) بە سواری حوشترەکی که ناوی (قصوا) بوو - ئەوهی که سالی پێشوو ئەژنۆی دادا له حودەیبیەدا چونکە ماوه ما‌بوو، بەلام ئەمسال که کاتی خۆی بوو - بێ گێڕو گرت ماله ناو شاری مەککە و یارەکانی بەشوێنی دا بە دووبارە کردنەوهی دروشمی ﴿لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ﴾. ئا بهو جۆره خەوه‌کی پێغه‌مبەر (ﷺ) بەدی هات له سالی دووه‌می په‌یمانی حودەیبیەدا، له‌سالی دواي ئەوه‌دا فەتحي گەرە رووی دا، ئالای ئیسلام بەسەر مەککەدا بەرز بووه‌وه، جگە له ئایینی خوا هیچ دروشم و نیشانه‌یه‌کی تیا‌دا نه‌ما، پاش ئەوه ئالای ئیسلام بەسەر هه‌موو نیوه‌ دورگەدا بەرز بووه‌وه.

ئینجا بە‌لێنی گەرە و دواترین مژده‌ی هه‌ره‌ بەرز بەدی هات، که له‌م ئایه‌ته‌دا ئەفهرموی: ﴿هُمَّا الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ خوا که‌سێکه که پێغه‌مبەرە‌کی خۆی محمەدی ره‌وانه‌ کردوه به‌ رێنموونی کردن‌وه بۆ رینگای راست، هه‌موو شتیکی خێرو چاک و به‌ ئایینی حق و راسته‌وه، بۆ ئەوهی ئەم ئایینه‌ راسته‌ به‌رزو ب‌لند بکاته‌وه به‌سەر تیره‌ی ئاین دا هه‌مووی، خوا به‌سه‌ بۆ شایه‌تی له‌سەر ئەوهی که به‌لێنه‌کی راسته‌و بەدی دیت، یان شایه‌ت له‌سەر پێغه‌مبەریتی پێغه‌مبەرە‌کی.

خوای گەرە وه‌کو ئەم به‌لێنه‌ی دا به‌دیشی هێنا له‌ زۆریه‌ی ولات و ئاوه‌دانی سەرزو‌ی دا پێش ئەوه‌ی نیو چهرخی به‌سەردا تیپه‌رێت. ئەم ئایینه‌ سەرکەوت به‌سەر ئیمپراتۆریه‌تی کیسراو زۆریه‌ی ئیمپراتۆریه‌تی قه‌یسەردا، سەرکەوت تا گه‌یشه‌ هیندو چین و مه‌لایرو ئەندەنوسیا و شوینه‌کانی تری خوارو‌ی ئاسیا، هه‌روه‌ها ئەم ئایینه‌ سەرکەوت و به‌رز بوویه‌وه به‌سەر هه‌موو ئایینی‌ک دا پهری سه‌ند - تەنانه‌ت پاش کشانه‌وه‌یشی له‌رو‌ی رامیاری یه‌وه - له‌به‌شی زۆر له‌ ولاتانه‌ی کاتی خۆی موسلمانان گرتیان به‌ تایبه‌تی له‌ ئەوروپا و دورگه‌کانی ده‌ریای ناوه‌راست دا.

ئەم ئایینه‌ دواي لاواز بوونی هه‌لگره‌کانی هه‌ر پهری سه‌ند و به‌رز بووه‌وه به‌سەر ئایینه‌کان دا بێ کۆمه‌ک و تۆپ و ته‌یاره‌و ده‌بابه‌. هه‌تا بی‌ت به‌رز ئەبیته‌وه به‌سەر هه‌موو ئاین و بیرو باوه‌رێک دا به‌هۆی ئاشکرا بوونی راستی ئەم ئایینه‌وه، چونکە ئەم ئایینه‌ له‌خۆی دا به‌هیزه‌و هه‌ر به‌ سروشتی خۆی ئەبروات و بلأو ئەبیته‌وه و پهره‌ ئەسینی چونکە

رېښه له گهڼ سروشتي ښاده ميده، په سووک و ټاساني و بې گړو گرفت دان نهني به پښوېستي گيان و لهش و ژيري و دل و دېروون دا له سنوړي رېښه و راستي و ژيري دا، هډه ها پښوېستي ښاوه داني و ښارستاني و پښکوتن و پښوېستي هډو تاقم و چيني له دانېشتواني زنج و دواړه هډا دانېشتواني خانوه سر له هډو دهره کان، به لکو هډا بېت روون نه بېته وه که تنها نه و بهرنامه ي نه م ټايينه هيناي دوړه له هډو لاري و له که يه ک، تنها نه م ټايينه دسه لاتي هډه و نه گونجي له هډو بارو روويه که وه جلوري ژيان بگړته دهرست و بهرنيکي بيبات بهرېوه.

قورټان له چه ندرويه که وه موعجيزه وه و نيشانه يه له سر پښه مېرېنتي پښه مېرمان (ﷺ) يه کي له وانه نه و هډا له غيبي يانه يه جگه له خوا که سي تر نه يزانېوه. له م سوره تدا به لاي هډني له و هډا لاندې رابوردين، به جواني نه زانم ليرېدا بيان نه يمه وه يادو پښ چاو:

۱- ﴿إِنَّا نَحْنُ لَكَ قَتَا مُبِينًا﴾ به هر جوړيک بېي هډا ليکي غيبي تېدايه، چونکه نه گهر مېه بېست به م فهتخه فهتخي مه که بېت يان فهتخه کاني تر نه و ښاگرابه. نه گهر مېه بېست پښي نه و يه که ووتن و سولخه بېت و هډو له ته فسيړه که دا له سهرې روښتن هر هډا ليکي غيبي يه، چونکه هېچ که س نه ينه زاني که نه و به سهراته نه و نه د گرنه نه بېي و سهرې له و هډو خيرو بېرېوه دهرنه چيټ، به لکو به پښه وانه وه زوړبه ي ټيما نداره کان به سهر شوړي ټيگه يشتن، به لام ناچار بوون.

۲- هډا لي تر له ټايه تي ۱۱ و ۱۲ دا له عوزر هينانه وه و به دگوماني و به درو خستنه وه ي نه و تاقمه عره بانه ي که خوځيان دواخت له سهرې خوده ييبه.

۳- هډا لي تر له ټايه تي ۱۴ دا دهر باري داواو قده و نيازبان.

۴- له ټايه تي ۱۵ دا هډا لي نه مې که له مېو پاش نه و کوم له بانگ نه کړن بؤ جهنگ کردن له گهڼ نه و له شکره به هيزه که باسي فېرمو، نه و بانگ کردن به دي هات، و هډو له ته فسيړي نه و ټايه تدا باس کړا.

۵- نه و به ليټانه ي که له ټايه تي ۱۹ و ۲۰ دا هډن.

۶- به ليټني به دي هيناني خه وه که ي پښه مېر (ﷺ) له ټايه تي ۲۶ دا.

۷- به ليټني سهر خستن و بلند کردن وه ي ټاييني خوا له ټايه تي ۲۷ دا.

ټينجا کوټايي به سوره ته که نه هيني به باسي وينه و شيوه ي گرنه ي پښه مېر و ياره کاني، نه و وينه و شيوه يه که له ته ورات و ټينجيل دا باس کړاوه.

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ
وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ

یه کهم جار به باس کردنی سیفہتی پیغہمبہریتی محمد(ﷺ) دست پیٰ نکات،
نہو سیفہتہی کہ بت پەرستہکانی قورہیش دانیان پیادا نہنہناو نوینہرہکیان سوهیلی
کوپری عمر بہرگری کرد کہ بنووسریٰ له نامہی سولحہکہدا: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ﴾ محمد
پیغہمبہری خواہہ. بنگومان شایہتی دانی خوا لہسر پیغہمبہریتی پیغہمبہر(ﷺ) وسف و
سہنای بہم سیفہتہ بالآتیرینی ہموو شتہو ئیتر ہیچی تری ناوی، چونکہ کاتیٰ نہم
سیفہتہی ہہبوو ئیتر نہبی گہیشتبیتہ پوپہو ئہرپہری رادہی ہموو خوورہوشت و
سیفہتیکی پاک و ہرزو شیرین، نہبی دور بیٰ له ہموو گہردو لہکہیہک کہ رادہی ئادہمیتی
پیٰ ہست نہبیت، بہمویٰ نہم سیفہتہوہ رادہی نہو کوملہ ئیماندارہ نہومندہ ہرز بووہوہ
کہ خوا له تہورات و ئینجیل و قورٹان دا بہو جوړہ سہنایان بکات و ریزیان نیشان دا.
کہواتہنہو ریزو سہنا ہرزہی نہو کوملہ بہختیارہ ہر ٹہگہریتہوہ بو خواہنی نہو سیفہتہ.
خوای گہورہ وینہو شیوہی نہو کوملہ روون ٹہکاتہوہ له چہند بارو روویہکہوہ، بہ
چہند وشہو وتاریک بہو رہوشٹہ قورٹانی یہی کہ له توانای ہیچ کہس دا نی یہ لاسایی
بکاتہوہ: ﴿وَالَّذِينَ مَعَهُ﴾ نہو کہسانہی کہ لہگہل محمدان، واتہ باوہریان پیٰ ہیناوہو
پہپرہوی ٹہکەن، نہوانہ بہم جوړہی خوارہوہن:

۱- ﴿أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ﴾ زور بہ تین و دل رہقن بہرامبہر کافرہکان، لہگہل نہوہیش دا باوکو
براو خزمیانی تیدا بوون، بہلام نہبی ہموو پھیوہندی یہک ژیر پیٰ بکریٰ له پیناوی

^۱ بہ پیٰ تہفسیرہ کہ نہوہ رستہیہکی تہلوی ساریہخویہ شایہتی لہسر ہراوہ کہ روون ٹہکاتہوہ، بہ دو جوړی
تیرش تہفسیر کراوہتہوہ، بہو دو جوړہ نابیتہ رستہی تہلوی: ۱. محمد خہبہرہ بو میتدایہکی لابراو ﴿رسول اللہ﴾
سیفہتہ بوی. ۲. محمد مبتدو رسول اللہ بوی و ﴿والذین آمنوا﴾ عتفہ بق محمد و خہبہرہکیان اشداوہ.

پەيوەندى باۋەردا. پىۋىستە لەسەر ئىماندارەكان خوشەويستى و دۇستايەتى لەگەل
 دوزمەنانى باۋەرو ئايىنەكەيان دا بەكار نەمىنن، خو ئەگەر وانەبى باۋەرو
 كردهۋەكانيان وەرناگىرى، ئەم مەبەستە چاكتەر روون ئەيىتەۋە لە چەند ئايەتتىكى
 سورەتى ﴿المجادلة﴾ دا كە بە ويستى خوا لەوى بە درىژتر باسى ئەكەين. ئەمە
 سەنگى مەحكە و بەلگەى بەمىز لەسەر ئيمان، بىگومان ئەگەر ئەم سىفەتە زۆر گرنگ
 نەبوۋايە پىشى سىفەتەكانى تر نەئەكەوت.

۲- ﴿رَحْمَاءٌ يَّتَنَّمَّ﴾ دل نەرم و خاۋەن بەزەيىن لەنىۋان خۇيان دا، واتە ھەرچۇنى رق و
 كىنەيان لەبەر خوايە ھەروەھا نەرمى و سۆزو خوشەويستىشان ھەر لەبەر خوايە، نە
 لەبەر خۇيانە، نە لەبەر كەسى تر.

۳- ﴿تَرْتَهُمْ رُكْمًا سُبْحًا﴾ ئەيانىيىنى لە ركوع و سوزدەدان. ئەم رستەيە وا پىشان ئەدات ئەۋە
 شىۋەيەكى ھەموو كاتى بوويىت بۇ ئەو كۆمەلە، بە جۇرىك ھەركەس سەرنجيان بدات
 بەو شىۋە ئەيانىيىنى. ديارە ئەۋە مەبەست نى يە، بەلام كىرئوش سوجدە عىبادەت و
 پەرسىتى خوا نىشان ئەدات كە ئەۋەيش حالەتتىكى دامەزراۋى راستەقىنە بوۋە لە دل
 و دەروونيان دا، ۋەكو ھەموو كات ھەر سەريان لە ركوع سوزدەدا بوويىت. بىجگە
 لەۋەيش بە شەۋو بە رۇژ ئەۋەندە خەرىكى نوپۇز ئەبوون و زۆرىەى كاتى خۇيان لەۋەدا
 بەخت ئەكرد ۋەكو بارو حالىكى ھەمىشەيى بوويىت وابوۋە.

۴- ﴿يَتَّبِعُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا﴾ مەبەست و نيازىيان لە كردهۋەكانيان دا خوايە و داۋاي
 پاداشت و فەزل و رەزامەندى خوا ئەكەن. كەۋاتە ھەرچۇنى بە دىمەن گوپرايەل و
 خواپەرستەن ھەروا دل و دەروون و ھەستىشان لەگەل خوادايە.

۵- ﴿سَيَمَامُ فِي رُحْمِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ نىشانەۋ دروشمى تايىبەتى خۇيان لە روو دەم و
 چاۋيان دايە، كاتى سەرنج بدرىن ھەست بەو نىشانەيە دەكرىت، كە ئەۋىش لە
 بەرھەمى خوا پەرسىتى يەكەيانەۋ بەھۋى ئەۋەۋە بۇيان پەيدا بوۋە.

ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيُغَيِّظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً

وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٩﴾

مه‌به‌ست بهو شیوه‌یه رووناکی به‌کی ناوچاوانه و زهره شیرینی به‌که دور له که‌شخه و ته‌که‌بور، شیوه‌ی له‌سهر خوئی و نهرم و نیانی و شهرم و نه‌دهب په‌یدا نه‌بی بۆ نهو که‌سانه‌ی که دلیان لای خواجه. مه‌به‌ستی نه‌ویه نه‌که مه‌به‌ستی خال و نیشانه‌یه له‌ناوچاوان دا به‌هوی زور سوچه بردنه‌وه - وه‌کو هندی وایزانیوه - نه‌وه راست نی به وه‌کو مجاهد فرموی: به منصور - که بهو جورده گومانی بردبور - فرموی: نهو خال و نیشانه‌یه له‌وانه‌یه له رووی که‌سیک دا په‌یدا نه‌بی که دلی له دلی فیرعه‌ون ره‌ق تره، که‌واته چون نه‌کری به نیشانه‌ی نیمانداری و راسته‌قینه‌ی وه‌کو نهو کومه‌له به‌رزه. ﴿ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ﴾^۱ نه‌وانه‌ی که باس کران سیفت و نیشانه‌ی نایابی نهو نیماندارانه‌یه که خوا باسی فرمووه له تورات دا، بهو جورده ناوونیشانی هله‌داون و مرده‌ی داوه به جیهان بۆ په‌یدا بوونیان به چند هزار سال پیش هاتنیان بۆ جیهان. ﴿وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ﴾ وینه و سیفتیان له ئینجیل دا نه‌مه‌یه: ﴿كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ﴾ وه‌کو کشتوکال و چینراوینک وان که چه‌که‌رهو چرو و ده‌چی دهرکردبی، ئینجا به هیزی کردبی تا قایم و نه‌ستور بووبی، ئینجا به ریکی وه‌ستابی له‌سهر ساقه‌که‌ی به جوریک کشتوکال که‌ره‌کان سه‌رسام بکات له نایابی و جوانی و شیرینی و پری و نه‌ستوری دا.

^۱ به دور جوری تر نه‌م نایه‌ته ته‌فسیر کراوه‌ته‌وه: ۱. وشه‌ی ﴿وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ﴾ عطفه بق ﴿مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ﴾. وشه‌ی ﴿ذَلِكَ﴾ هیمایه بۆ نهو سیفتانه‌ی پیشوو. واته له تورات و ئینجیل دا نهو سیفت و نیشانه پیشوانه‌یان بۆ باس کراوه، نهو کانه رسته‌ی ﴿كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ﴾ سه‌ریه‌خویه و وینه‌به‌کی تره قورئان بۆیان نه‌هینیت‌وه. ۲. وشه‌ی ﴿ذَلِكَ﴾ هیمایه بۆ نادیاریه‌کی رسته‌ی ﴿كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ﴾ واته وینه‌یان له تورات و ئینجیل دا نه‌مه‌یه که له‌م رسته‌یه‌دا. به‌لام نه‌ویه ته‌فسیره‌که دل باشر بۆ نه‌هوات.

كۆمەلەي تېدا ئەبى ئەبى ئىمانى تېدا ئەبى، يان ئەگەر كەمىك ئىمانىشى ھەبى ئەۋەندە بى
ھىزو لاۋازە زۆر مەترسى لى ئەكرىت كە بە بچوكتىن ھۇ ئەمىنى.

ئەوان دۈستى خواۋ پىغەمبەر بوون و راستيان كرد لەگەل ئەوان دا، كەۋاتە ھەركەسى
خواۋ پىغەمبەرى بوى ئەو كۆمەلەيشى ئەۋى، ئەمە شتىكى ئاشكرايە و ھىچ جىنگاي قسەو
باس و لىكۆلەنەۋە نى يە ۋ جاى رىق و كىنەو دەم درىژى دەربارەيان، ئەۋە لەگەل ئىمانى
ساخ دا كۆنايىتەۋە.

پىشەۋا مالىك و كۆمەللى لە زانايان لەسەر ئەۋەن كە ھەركەسى دەربارەي ئەو كۆمەلە
كىنەي بىبى ئەۋ كەسە كافەرە، بەلگەيشيان ئەم ئايەتەيە: ﴿لَا يَغْنَبُ بِهِمُ الْكُفَّارُ﴾ ئەم بەلگەيەش
بەھىزە چونكە ئەم فەرمودەيە ۋا نىشان ئەدات كە كافەر رىق و كىنەي ھەيە لەو كۆمەلە.

پىۋىستە لەسەر ھەموو ئىماندارىك دەمى خۇي بىبەستى لە رەخنە گرتن لە يارەكانى
پىغەمبەر(ﷺ) ھەر شتىكى ناپەرۋاي بىست لى يانەۋە روۋى دابى، لە يەكەم جارەۋە بە
راستى نەزانى، چونكە دوزمەنەكانى ئىسلام زۆر شتى زۆر ۋ زەبەندەيان ھەلبەستۋە، ۋەكو
زانراۋە، ئەگەر لاي زاناۋ پىشەۋاكان بوى روون بوۋەۋە كە راستە ئەۋانە ئادەمىزان،
ئادەمىش زۆر جىنگاي ھەلەۋ تاۋانە جگە لە پىغەمبەران كە خوا بەرگىرى كردوون لە تاۋان و
خراپە كارى، ئىتر لەۋان بەدەر دەست ئەدەن بۇ تاۋان و بەردەۋامىش نابن لەسەر تاۋانى
بچووك، دەست بەجى ئەگەرىنەۋە بۇلاي خوا.

ئىنجا ئەگەر عوزرو بەھانەي بۇ نەدۋزايەۋە ئەبى رەخنە نەگىرى ۋ بى دەنگ بى، چونكە
ئەۋانە خوا بەللىنى داۋە بە لىبوردن و سىرىنەۋەي ھەموو تاۋان و گوناھىكيان، دەي ئىتر
ئىمەي تاۋانبار بۇ ئەبى چاۋپۇشى نەكەين، دەم درىژى بىكەين دەربارەيان!!
ھەرچەندە ئىترە جىنگاي ئەم قسەۋ باس و لىكۆلەنەۋەيە نى يە، بەلام بە بۇنەي ئەم
ئايەتەنەۋە بە پىۋىستەم زانى كە ھەندى لە ئىمانداران ئاگادار بىكەۋەۋە تا بى بىر كىرەنەۋە
بى باك نەدۋىن لەۋ ھەلگەۋتۋانە.

زۆر جار ئەبىستى رەخنەي بى جى ئەگىرى لى يان، بەلكو زۆر بى شەرمانە دەم درىژى
يان دەربارە ئەكرىت كە ئەۋەيش پىچەۋانەي قورئان و فەرمودەي پىغەمبەر(ﷺ) كەۋاتە با
تەۋبەۋ گەپانەۋە بىرى بۇلاي خوا لەۋ جۇرە تاۋانانە.

سورەتى (الحجرات)
مەدینەیی یەو ۱۸ ئایەتە

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ئەم سورەتە زۆر گرنگە لەگەڵ ئەمەدا کە کورتە، چەند شتی گەرە گەرەى تێدايە لە بابەت عەقیدە و شەریعەت و بەرنامەى رژیمی ژيان و کۆمەلایەتى و پەرەردە کردن و تەمى دادان و پاك و خاوین کردنى خووپەوشت و چەند شتی تر، ئەوێ لەم سورەتە وەرئەگیرى بە سەداقەت زیاترە لە ئەندازەى قەبارەى سورەتەکە.

ئەم سورەتە دوو شتی زۆر گەرە پێشان ئەدات کە زۆر شایانى بیر کردنەوێ:

۱- رینگاو رچەو ریبازینکی زۆر روون و ریک دانهنى، رینگای راست نەخشە ئەکیشی بە هەموو نیشانە و دروشمی یەوە بۆ ژيانی گەل و جیهانیکی بەرزو بەرێزو پاك و بێگەرد بە چەند بیرو باوەرو بەرنامە یەکەو کە ئەو ژيانەى لەسەر راگیر بیئت، بە جۆری وەکو پێی فەراهم بیئت پارێزگاریشی بکات بۆ ئەمەى هەمیشەیی بیئت و بمینیتهو. گەل و جیهانیکی تاییبەتى فەراهم بیئت کە روو لە خوا بکات و شایانى ئەو بیئت بە گەل و جیهانی خوایی دابنری، گەل و جیهانیکی پاك و خاوین لە هەموو بارو روویەکەو، ئەو گەلەى کە ئەیەوێت فەراهم بیئت گەلیکە سنووری هەموو پەیوەندی یەکی بۆ دیاریی کراوە، پەیوەندی لەگەڵ خوادا. لەگەڵ پیغەمبەردا (ﷺ) پەیوەندی لەگەڵ ئەندامەکانیدا و پەیوەندی هەموو یەکە یەکەى ئەندام لەنیوان خویان داو لەگەڵ گەلەکیان دا.

۲- ئەو هەموو کۆششە گرنگە هەمیشەیی یە کە قورئانی پیرۆز کردی بۆ فەراهم هیئان و پینگەیانندن و پەرەردەکردنى ئەو کۆمەلە موسلمانە کە سەد لە سەد بوون بە نمونە و نوینەریکی راستەقینە بۆ ئەو عالەمە بەرزە پەریزە پاك و خاوینە کە قورئان داوای ئەکات، بەو تیکۆشانە گرنگە ئەو کۆمەلە فەراهم هات لەسەر زەوی دا کە هەموو

میژوو و فەلسەفەیک تیاپان دا سەرگەردانە، کۆمەڵیکى وا گە دەربارەیان وتراوە:
 ھەموو ئەندامێکیان ئەلێ قورئانیکی گیانلەبەرە بەسەر زەوی دا ئەگەری، ئەو کۆمەلە
 بەرزە پێک ھات بەلام نەک بە شیوەیەکی کتوپری یان بە جۆریکی تایبەتی دژو
 پێچەوانەى سروشتی ئادەمى. نەخیر بە هیچ شیوەیەک لەو شیوانە فەراھەم نەھات
 بەلکو بەرە بەرەو بە ھەول و تیکۆشانیکى زۆر بە ھیزو بەتین و لە کات و ماوەیەکی
 پێویست دا بۆ ئەو ھەموو ھەول و تیکۆشانە، بە سەبر و ئارامیکى زۆر دوورودریژ بۆ
 ھەلگرتنى بارى زۆر قورسى تاقى کردنەو و پالڤتە کردنى دل و دەروون لە ھەموو
 چلک و چەپەلێ و لەکەیک، لە ریشە ھێنانى ھەموو خوو رەوشتى بەدو خراب و
 چاندنى خوورەوشتى پاک و خاویڤن لە جیگاکیان دا، بەم جۆرە ئەو کۆمەلە کەس
 نەدیو پێگەیشت بە گۆڤرەى بەرنامە و فەرمانى خواو لە ژێر چاودیرى لوتف و
 کۆمەکی خوادا تا توانیان بە رێکی پەپەرەى پێغەمبەرەکیان (ﷺ) بکەن، یارمەتى
 بدەن لە راگەیانندن و بلۆھ پێ کردنى ئەو ئایینە گەرە گشتى یە ھەتا ھەتایی یە
 خوا گە ھاتە سەر پێغەمبەر (ﷺ) بۆ ھەموو جیھان.

ئەم سورەتە لە یەکەمجارەو بانگ ئەکاتە ئیماندارەکان و تەمى یان ئەکات بە شتى کە
 بنەرەتى ھەموو پیت و فەرێکە، ھۆی رزگارى یە لە ھەموو خراپە و نالەبارى و ھەلەیک،
 دەست مایە یە بۆ رەزامەندى خواو دەستکەوتى نازو نیعەمتى نەپراوەى رۆژى دواى،
 ئەو ش کە بریتى یە لە وەستان بە دیارى ھوکم و بە دیارى خواو پێغەمبەرەو (ﷺ) لە
 ھەموو کاروباریک دا و چاوەڕوانى تەمى و بریارى خواو پێغەمبەر (ﷺ) بە گەردن کەچى و
 رەزامەندى دلۆو بانگى ئیماندارەکان ئەکات بە سیفەتى ئیمان کە ھۆی پەپەرەندى و
 بەستەنەوێ دلە بە خواو پێغەمبەرەو (ﷺ) بۆ بیدار کردنەوێ دل و دەروون و ھاندانیا بۆ
 سۆزو پەرۆش لە گۆڤرەپەلێ و فەرمان بەردارى دا،

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْدِمُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ؕ وَأَنفُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ

نه فرمودی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ * يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْدِمُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ﴿١﴾ نهی کهسانی که ثیمانتان هیئانه له هیچ کاروباریک دا پیش مهکون له حوکم و بریاری خواو پیغمبر (ﷺ) و هیچ بریاریک نهدهن له خوټانهوه که نهگهریتنهوه و ورنهگیری له حوکم و بریاری نهوانهوه، ﴿وَأَنفُوا اللَّهَ﴾ له خوا بترسن و خوټان بیارینن لهو شتانهی پیچهوانهی فرمان و رهمانندی خوان ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ بیگومان خوا نه بیستی و ناگاداره بهسر هه موو شتیک دا، کهواته هر پیشکهموتنی بکهن خوا نه بیستی و پئی نه زانی.

نهمه شیرین ترین ته می و نهدهب دادانیکی دهرونی بوو بوو ثیمانداران، نه مه بهرنامهیهکی ریک و راست و تهواو بوو بویان. نهو ثیماندارانه چونکه ثیمانهکیان تیرو تهواو بههیزبوو نهو ته می یهیان به باشی وهرگرت، تیر پاش نهم نایه ته هیچ کامیان له خوټهوه هیچ بریاریکی نهئدا و هیچ راویژکی نهئکرد بوو خواو پیغمبر (ﷺ) بوو هه موو کارو فرمانی له پیشهوه نهگهرانهوه بولای فرمایشی خواو پیغمبر (ﷺ).

پیشهوا نهحمدهی کوپی حهنبهل و نهبو داود و تیرمزی و ثیین و ماجة هه دیسی نه هیئن له موغازی کوپی جبهلهوه - خوا له هه موویان رازی بیت - پیغمبر (ﷺ) کاتی ویستی موغاز رهوانه بکات بوو یهمن پئی فرمو: نایا به چی حوکم نهکیت لهوی؟ موغازیش عهرزی کرد به کتیبی خوا، واته قورټان، ئینجا پئی فرموو نهگهر له قورټان دا بریارت دهست نهکوت؟ نه مییش عهرزی کرد: به پئی فرموده و رهوشتی پیغمبر (ﷺ) خوا (ﷺ). ئینجا فرموی: نهگهر لهوهشدا دهستت نهکوت؟ عهرزی کرد کوشش نهکهم رای خوټ نهخمه کار. واته لهبر رووناکی قورټان، یان هه دیس بریار نه دوزمهوه. ئینجا پیغمبر (ﷺ) دهستی دا بهسر سنگی و دلی داو فرموی: سوپاس بوو خواجه یارمه تی رهوانه کراوی پیغمبره کهی خوټی داوه رووی کرده راست و خیر، تهو فیقی دا بوو شتیک که خواو پیغمبر پئی رازین.

ئەو ئايەتە بەفەرە بە جۇرئەت كاری لى كىردى: ئەگەر پېغەمبەر (ﷺ) پىرسىياری لە شتىكى ئاشكراى زانراوى بىكرىدایە لەو ئىماندارانە، ئەترسان لە وەلامدانەوہى بە گوێرەى زانىنى خويان، ئەوہك بېيتە پىشكەوتن لە بىريارى خواو پېغەمبەر (ﷺ) بەلكو لە وەلام دا ئەيانگوت: خواو پېغەمبەر زاناترن.

(ئەبۇبەكرى كۆپى حارىسى سەقەق) - خواى لى رازى بىت - ھەدىسى لە باسى (حجە الوداع) دا ئەگىرئەتەو، لەو ھەدىسەدا ئەفرموى: پېغەمبەر (ﷺ) پىرسىياری كىرد: ئەم مانگە چ مانگىكە؟ ئىمەش وتمان: خواو پېغەمبەرى خوا (ﷺ) باشتەر ئەزانن، ئىنجا بى دەنگ بوو ھەتا گومانمان وابوو كە ناوى تىرى بۇ دائەنى، ئىنجا فرموى: ئايا ئەمە ذى الحجە نى يە؟ واتە مانگى قورىبان. وتمان بەلى مانگى قورىبانە، ئىنجا فرموى: ئەم شارە چ شارىكە؟ وتمان خواو پېغەمبەر باشتەر ئەزانن؟ ئىنجا بى دەنگ بوو ھەتا گومانمان وابوو كە ناوى تىرى بۇ دائەنى، جگە لە ناوھەكى خوى، ئىنجا فرموى: ئايا ئەمە (البلدة الحرام) نى يە واتە مەككە؟ وتمان بەلى ئەوہ. ئىنجا فرموى: ئەم رۆژە چ رۆژىكە؟ وتمان خواو پېغەمبەر زاناترن، ئىنجا بى دەنگ بوو ھەتا گومانمان برد كە ناوىكى تىرى لى ئەنى، ئىنجا فرموى: ئايا ئەمە رۆژى جەژنى قورىبان نى يە؟ وتمان: بەلى ئەو رۆژەيە.

ئا بەو جۆرە ئەو ئىماندارانە تەمى يان وەرگرت لە پاش ھاتنە خوارەوہى ئەو ئايەتەو ترس و سامىكى وھا پەيدا بوو لەدل و دەروونيان دا بۇ شتى وا روون و ئاشكرا كە پىرسىياری لى كىردن ھىچ كەس زاتى نەبوو لە خوێەو وەلام بەداتەوہ و ھەستان بە ديار بىريارى پېغەمبەر (ﷺ) و عليهم اجمعين.

ئىنجا تەمى ئىماندارەكان ئەكات بە قەدر و رىزگرتنى پېغەمبەر (ﷺ) بە دل، بە جۇرئەت جوئى يان بىكەنەوہ لە خەلكى لە شىوہى قسە و گەفتو گۆكردن لە گەلیدا، بۇ ئەم مەبەستەش بە سىفەتى ئىمان بانگيان ئەكات و ئەياترسىنى لە گوێرايەلى نەكردن. ئەفرموى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ﴾ ئەى كەسانى كە ئىمانتان ھىناوہ: دەنگتان بەرز مەكەنەوہ بەسەر دەنگى پېغەمبەردا كاتى كە قسەى لەگەل دا ئەكەن، ﴿وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ﴾ بە دەنگى بەرزو ئاشكرا قسەى لەگەل مەكەن بە بى رىزو بى شەرمانە بە وىنەى باوى خوتان ﴿كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ﴾ كە ھەندىكتان بە دەنگى بەرزو بى رىز قسە لەگەل ھەندىكى تىرتان ئەكەن، بەلكو با دەنگتان بەسەبرو نزمتر بىت لە دەنگى پېغەمبەر (ﷺ)،

آن تَحَبَّطَ أَعْمَلُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٢﴾

﴿آن تَحَبَّطَ أَعْمَلُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾^۱ بۆ ئەوەی کردەوه چاکەکانتان بەتال نەبێتەوه که خوشتان هەستی پێ ناکەن. واتە قسە کردن لەگەڵ پێغه مەردا (ﷺ) بە دەنگی بەرزو بێ شەرمانە بێ قەدرو بێ ریزی نیشان ئەدات، ئەوەش نیشانی کوفرو بێ باوەڕیی یە که گەردی هەموو کردەوه یەکی چاک ئەدا بەبادا، یان ئەو شیوێ گەفو گو ئاڕەوا زۆر جار ئەبێتە هۆی قارو غەزەبی خوا که هەموو کردەوه چاکەکان بەرباد ئەکات، ئەم بانگ کردنە ی خوا ئەم ترساندنە سامناکە ی بەتەواوی کاری کرد لەدەلی ئیماندارەکان داو هەموو دلایانی پێ هاتە لەرزەو هەموو کات وریای خۆیان بوون لەوەی که دەمیان بترازی بە پێچەوانە ی نایەتەکه.

پێشەوا (بوخاری) حەدیسێ ئەهینی^۲ لە (ئەبێ ئەبێ مەلیک) هەو که ئەم نایەتە هاتە خوارەوه بە بۆنە ی حەزرتی ئەبوبەکر و عومەر هەو - خوا لی یان رازی بێت - لەسالی نوهمی کۆچیدا کاتی که تاقمی^۳ لە بەنی تەمیم هاتنە خزمەت پێغه مەردا (ﷺ)، حەزرتی ئەبوبەکر عەززی کرد که قەعقاعی کوپی مەعب بکات بە سەرکردەیان، حەزرتی عومەر داوا ی کرد که ئەقرەعی کوپی حابسی بکات بە سەرکردەیان، لە پاشان حەزرتی ئەبوبەکر فەرمو ی بە حەزرتی عومەر تۆ مەبەستت هەر ئەوە یە که پێچەوانە ی مەبەیت، ئەویش وتی نەخیر هیچ مەبەستم ئەو نی یە، هەندێ لەسەر ئەو رویشتن هەتا دەنگیان بەرز بوو هەو لە خزمەت پێغه مەردا (ﷺ) ئینجا ئەم نایەتە هاتە خوارەوه. حەزرتی ئەبوبەکر فەرمو ی که ئەم نایەتە هاتە خوارەوه و تە ئە ی پێغه مەبری خوا سویند بەخوا ئێتر قسەت لەگەڵ دا ناکەم بە وێنە ی کەسی نەبی که قسە یەکی ئەینی هەبی، واتە بە وێنە ی چپە نەبی قسەت لە خزمەت دا ناکەم.

^۱ وشە ی ﴿آن تَحَبَّطَ﴾ و وێنە ی وەک ئەو بە پێ ی ریزیانی عەرەبی پێیان ئەوتری: ﴿مفعول له﴾ بە دوو جۆر باس کراوه: بە گوێزە ی بەسری یەکان وشە ی ﴿کره یان خوف﴾ بێار ئەدری ئەو کاتە عیللەتە بۆ نەمەکه و بە گوێزە ی کوفییه کان ﴿ل﴾ لەپیش ﴿ان﴾ بێار ئەدری، ئەو کاتە عیللەتە بۆ فعیله پێشووه که، بەم جۆرە که ئەو فعیله سەری لەو رووداوه دەرئەچن که لە پاش ﴿ان﴾ دێت.

(ابن الزبير) نه فرموي: پاش هاتنه خواره ودي نم نايه ته حزره تي عومر قسه ي له
 خزمه ت دا نه نه كرد به جوړي بيبيستي هه تا پرسیاري لي نه كردو دووباره ي نه كرده وه واته
 زاتي نه بوو نه و نه ده دنگ بهر ز بكاته وه كه پيغه مبهري (ﷺ) له يه كه م جاره وه قسه كه ي
 وهرگري. پيشهوا نه حمده حدیسی نه ميني له نه نسي كوپي ماليكه وه - خوا لي رازي
 بيت - نه فرموي: كاتي نم نايه ته هاته خواره وه سابيتي كوپي قهيس خوي شارده وه و
 له مال دا به غمباري يه وه دانيش و وتي: منم كه دنگم بهر ز كرده وه ته وه به سر دنگي
 پيغه مبهري (ﷺ) من نه هلي ناگرم كرده وم به تال بوو ته وه، نم سابيتي پياويكي گوي
 گراني دنگ گوره بوو خوي پي چار نه نه كرا قسه و دنگي زور بهر ز بوو، به هوي نه وه
 بهر جوړه غم و خفت دا يگرتبوو نه نه هاته دمر وه، بهم جوړه كه ديار نه بوو پيغه مبهري (ﷺ)
 هه والي پرسی موسلمانانيش به سر هاته كه يان عمر ز كرد، پيغه مبهريش (ﷺ) فرموي نه خير
 واني يه به لكو نه له به هه شتايه، نه نس - خوي لي رازي بيت - نه فرموي: به هوي نه و
 مرده وه نيمه هه موو سابتمان به به هه شتي سهر نه كردو باوهرمان بوو كه به هه شتي يه كاتي
 چاو مان پي نه كه وت و نه گه را به ناو خه لك دا.

ياره كاني پيغه مبهري (ﷺ) و عليهم لا بهو جوړه فرموده كاني خواو پيغه مبهريان (ﷺ)
 وهر نه گرت و بهو شيوه كاري لي نه كردن، بويه توانيان نالاي نيسلام بهر ز كه نه وه بهو جوړه
 كه س نه دي وه و لهو ماوه كور ته دا بهو كه م و كوپي يه ي كه هه بوو له ده سلات و ژماره يان دا،
 به لام نيسا له گه ل نم هه موو زوري و تيري و ته ووي يه دا بهم جوړه ن نه بينري، چونكه
 په پره وي و ريبازي قورثان يان واز لي هينا وه و كه وتوونه ته سر ريبازي دوزمه كاني قورثان،
 هه تا نه گه رينه وه بولاي نايينه بهر ز كه يان هر نه مه به شيان نه بي هه يانه وه كو
 پيغه مبهري (ﷺ) هه والي دا وه له حدیسیك دا كه له كتيبه سه حجه كان دايه نه فرموي:
 ﴿سلط الله عليكم ذلا لا ينزعه عنكم حتى ترجعوا إلى دينكم﴾¹.

¹ واته خوا زه ليليتان نه دات به سر داو له كرتان ناكاته وه هه تا نه گه رينه وه بولاي نايينه كي.

إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ

وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢﴾

ئینجا رینمونی نهکات و هانی ئیمانداران نهکات لهسەر دهنگ نزم کردنهوه له خزمهت پیغه مبهردا (ﷺ) بهم فرمودهیه: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ﴾ بهراستی کهسانی که دهنگیان نزم نهکهنهوه لای پیغه مبهردا (ﷺ) ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ﴾ نهوانه کهسانیکن که خوا دلکانیانی تاقی کردوتهوه ههتا پاک و خاوینی کردوونهتهوه و پالفتهی کردوون بو ترس و سام و شهرم له خواو بهموی نهوهوه بوو خو پاراستنی له قهدهغهکانی خواو نهو شتانهی که هوی قارو غهزمهی خوان، ﴿لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ بو نهو کهسانه ههیه له لایهن خواوه سپرنهوهی گوناوه تاوانیان و پاداشتی گهوره، نهو سیفتهتهی که باسمان کردو له زمانی شهرع دا پیی نهوتری: ﴿تَقْوَىٰ﴾ بهخشینیکی ئیجگار گهوره و گرنگه خوا به خهلات نهیدات بهو دلانهی که له تاقی کردنهوهدا به پاک و خاوینی دهرچووین. جا نهو ئیماندارانهی که به شهرمهوه دهنگیان سهبرو نزم نهکهنهوه له خزمهت پیغه مبهردا (ﷺ) نهوانه دلکانیان خهلات کرابوو بهو سیفتهته گرنگه.

نهو شهرم و نهدهبهی که نهو ئایهته تهمنی ئیماندارانی پیی کرد تهنها بو کاتی ژبانی پیغه مبهردا (ﷺ) نهبووه لهم جیهانهدا بهکو لهپاش بهجی هیشتنی نهو جیهانهش نهوه ههر ماوتهوه و ههر ههیه. جینشینی دووم - خوا لی ی رازی بیټ - گوئی له دوو پیاو بوو به دهنگی بهرز قسهیان نهکرد له مزگهوتی پیغه مبهردا (ص) ئینجا چوو بولایان و پیی فرموون: ئایا ئیوه نهزانن له چ شوینییک دان؟ له پاش نهوه فرموی: ئیوه له کوئوه هاتوون؟ عزیزان کرد خه لکی تائیفین، ئینجا فرموی: نهگهر خه لکی مه دینه بوونایه لیدانیکی چاکم نهکردن، واته نهشارهزان لهبر نهوه لیټان نهبوورم.

زاناکان و پیشهواکان لهسەر نهوهن که دهنگ بهرزکردنهوهی لای قهبری به فهپی پیغه مبهردا (ﷺ) خراپه ههرچوئی لهکاتی ژبان دا خراپ بووه. چونکه پیویسته شهرم کردن و ریزگرتنی له ههموو کاتییک دا خوا به لوتفی خوئی دلمان پر بکات له خو شهریستی و ریزی پیغه مبهردا (ﷺ).

إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥﴾ يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَ كُرْفَاسِقٌ بَنِيًا فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَلَةٍ فَتُصْحِرُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴿٦﴾

له سالی نومه می کوچیدا که پیئی نهوتری: ﴿عام الوفود﴾^۱ وهفدی بنی تهمیم هاتن چونکه کوچهری بوون تازه موسلمان بوون ویل و نوسولیان نه نه زانی له دهری هوده کانی پیغمبر(ﷺ) که به دم مزگوتوره بوون بانگیان کرد: ئهی محمد وهره دهره وه بولامان، مه بهستیان نهوه بوو که بیت و به خزمه تی بگهن، به لام ههر نه وه ندهیان لی نه زانی، جا بهو بونهیه وه ئهم نایه ته هاته خواره وه بو ته می دادان و پیشان دانی شیوی ویل و نه دهب، لهو بابته وه له یه کهم جار وه ناشیرینی کرده وه که یان پیشان ئهدات نه فهرموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾^۲ بیگومان که سانی که له دورره وه له دهری هوده کانه وه بانگت لی نه کهن، زوریه ی نه وانه عه قلیان نی یه، واته نه کهر عه قلیان ببوایه بهو جوره یان نه نه کرد، چونکه عقل بهرگری خارونه که ی نه کات له ئیشی بی ویل و پالی پیوه نه نی بو نه دهب و ریزگرتنی خاوهن ریز به تایبه تی ته می و نه دهب و ریزی که سیکی وه کو پیغمبر(ﷺ) پیشه وای گرومی ناده می یه.

ئینجا شیوه ی نه دهب و ریز پیشان ئهدات نه فهرموی: ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ﴾ نه کهر نه وانه سه بریان بکر دایه و بوه ستانایه هه تا نه هاتیه ده ره وه بو لایان بیگومان نه وه باش بوو بویان لهو په له کردن و بی نه ده بی یه که کردیان.

ئینجا رینعمونی نه کات و هانیان ئهدات له سه ر گه رانه وه لهو بی نه ده بییه و بی ویل و نوسولی یه، نه فهرموی: ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ خوا زور لی بورده و بی رهحه، قاپی لی بوردن و

^۱ واته سالی وه فده کان، چونکه له هه موو تیره کانی عه رب وه فده هات بق خزمه ت پیغمبر(ﷺ).

^۲ زه مه خشه ری نه لی زوریه نه فهرموی: یان له بهر نه وه یه لهو کومه له دا پیاوی عاقل بووه و مه به ست ده رکردنی نه وانه یه، یان مه به ست به زوریه هه مووه، نه ویش به گویره ی باوی عه ربه که له باتی شتی نه بوودا که م به کار نه هتیره ی بهو جوره مه به ست به زوریه هه مووه !! خوا خوی نه زانی.

بهزهیی کراوتهوه بۆ ئهوه کهسانهیی که شایانی ئهوهین، به تایبهتی بۆ ئهوانهیی که ئهگهڕینهوه و پهشیمان ئهبنهوه له ههله و تاوانیان. ئهوه تهمی و شهرم و ئهدهبه جیگهڕ بوو لهناو ئیمانداران دا، له پینغه مبه‌ریشهوه سه‌روازی کردو هه‌رمه‌وه له ناو موسلمانان دا دهرباره‌ی هه‌موو ماموستا و پیشه‌وا و پیریک، زانای له خواترسی باوه‌ڕ پیکراو (ئهبو عوبه‌ید) ئه‌فه‌رموی: ته‌قه‌م نه‌داوه له قاپی هیچ عالمیک به‌لکو وه‌ستاوم هه‌تا خۆی هاتۆته دهره‌وه.

یه‌که‌م بانگ کردنی ئیمانداران بۆ دیاریی کردنی قیاده‌و سه‌رچاوه‌ی هه‌موو فه‌رمان بریارینکیان بوو.

دوهم بانگ کردنیان بۆ ته‌می کردنیان بوو له بابته ته‌می و ئه‌ده‌ب و ریزیان بۆ قیاده‌که‌یان که ئهم دووانه بنه‌رته بۆ هه‌موو ته‌می و حوکم و بریاره‌کانی سوخته‌که، چونکه پنیوسته سه‌رچاوه‌یه‌کی روون و رینکیان هه‌بی بۆ هه‌موو کاروباریان، هه‌روه‌ها پنیوسته ریزو نرخیی ئه‌و سه‌رچاوه له دل و ده‌روونیان دا هه‌بی، ئه‌و کاته گوێ رایه‌لی ئه‌و فه‌رمان و بریارانه ئه‌که‌ن که له‌و سه‌رچاوه‌وه دهرئه‌کری ئینجا بانگی تر ئه‌کری که ئه‌و هه‌والانه‌ی پی یان ئه‌گات به چ شیوه‌یه‌ک وه‌ری ئه‌کری؟ پنیوسته له‌سه‌ریان شوین هه‌موو هه‌والی نه‌که‌ن، په‌له نه‌که‌ن له وه‌رگرتنی هه‌والی هه‌ندی که‌س دا، تا روون ئه‌بیته‌وه راستی یه‌که‌ی، ئه‌فه‌رموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنِّ جَاءَكُمُ فَاسِقُ بِنَا فَتَبَيَّنُوا أَن تُغِيبُوا قَوْمًا بِمُؤَلَّتِهِمْ فَنُصِخُوا عَلَى مَا قُلْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ ئه‌ی که‌سانی که ئیمانتان هیناوه ئه‌گه‌ڕ پیاویکی فاسق و خراپ هه‌والیکی بۆ هینان، روونی بکه‌نه‌وه له ریزه وه‌ری مه‌گرن و مه‌که‌ونه شوین قسه‌ی چونکه ناخۆشه له خۆتانوه له‌سه‌ر قسه‌و هه‌والی ئه‌و پیاوه خراپه کۆمه‌لی دووچاری سزاو ناره‌حه‌تی بکه‌ن. له‌پاشان که هه‌واله‌که درۆ دهرچوو به داخ و مه‌راقه‌وه پهشیمان ئه‌بنه‌وه له‌سه‌ر کرده‌وه‌که‌تان و ئاواته‌خواز ئه‌بن که ئه‌وه‌تان نه‌کرديه. واته شوین که‌وتنی هه‌والی پیاو خراپ ئه‌و مه‌ترسی یه‌گه‌ره‌ی تیدایه، که‌واته وریابن هه‌واله‌که‌ی روون بکه‌نه‌وه.

ئهم روون کردنه‌وه‌یه بۆ هه‌والی پیاو چاکان نی یه، هه‌وال قسه‌ی پیاو چاکان نابێ جیگای گومان بیت، که‌واته کۆمه‌لی ئیمانداران له‌ناو یه‌ک دا ئه‌بی جیگای باوه‌ڕین بۆ یه‌کتر، به‌س وه‌کو نایه‌ته‌که ئه‌فه‌رموی هه‌ر فاسق و پیاو خراپ جیگای باوه‌ڕ نی یه، که‌واته نه هه‌موو هه‌والی وه‌رئه‌گیری و نه‌هه‌موو هه‌والی به‌ره‌رچ ئه‌دریته‌وه، هه‌رکات کۆمه‌لی ئیمانداران

به جوړه ره فتاریا نکرده نم کاته هم مو کاروباریان به ریکی نه روا. زوړ به ی زانایانی ته فسیر نه فرمون: ^۱نم نایه ته هاته خواره وه به بونه ی وه لیدی کوږی عوقبه ی کوږی نمو موعیت وه.

نیین و که سیر نه فرموی له مواهیدو قه تاده وه که پیغه مبر (ﷺ) وه لیدی نارد بولا ی به نی موس ته له ق^۱ بوز هکات نه وانیش هاتن به پیری یوه به زه کاته که یانه وه، نه ویش به هو ی دوژمنایه تی یه که وه هه بیوو له که لیان دا تر سا لی^۱ یان و گه راوه خزمه ت پیغه مبر (ﷺ) وتی به نی موس ته له ق کوږی ونه توه بو نه وه ی جهنگت له که ل^۱ بکن، هه لگه راونه توه له نی سلام.

پیغه مبر (ﷺ) خالیدی کوږی وه لیدی ناردو فرموی په له پهل مکه، نه ویش هات بو سهریان و به شو چمند که سیکی نارد که به دزی یوه جوست و جو بکن نه وانیش گوی یان گرت که بانگ و نوږ زیان هیه و موسلمانن و هاتنه وه هه واله که یان دا به حزره تی خالد.

نیجا نه میش به روژ هاته ناویان و دلشاد بوو به راستی موسلمانیا ن، نیجا گه راوه بو خزمه ت پیغه مبر (ﷺ) و هه واله راستی یه که ی عمرز کرد. نیجا نم نایه ته هاته خواره وه،

قه تاده نه فرموی: پیغه مبر (ﷺ) نه فرموی: ﴿التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ يَرْجِ الْغَفْلَةَ مِنَ الشَّيْطَانِ﴾^۲ به

هر جوړ ببی نم نایه ته شیوه یه کی گشتی پیشان نه دات له هه موو کات و چرخ و که لیک

دا، به راستی پیویسته هه موو موسلمانیک به پیی نم فرمانه ره فتار بکات. به تایبه تی

کار به دهستان پیویسته له سهریان به مو له وه لاندن نه گینا دوو چاری زولم و ناږه وایی زور

دین، نهو کاته وه کو خه لکی له وانه وه دوو چاری سزاو ناږه وایی نه بن، خویشیان نه خه نه بهر

قارو غزه بی خواو تف و نه فرینی ناده می، واده رنه که وی له کاتی هه واله که ی وه لیدی کوږی

عوقبه دا هندی له موسلمانن کان دلیان قولی دابیت و کهوتبیته راپه رین و بیستبیتي که

پیغه مبر (ﷺ) به گورجی توله بسینی له به نی موس ته له ق، هرچند رق و راپه رینه که ی

دلیان له بهر خواو نایینی خوا بووه، به لام وه کو له یه که م جاری سوره ته که وه ته می ی کردن و

فرمانی دا - نه بی موسلمان (نیمانداره کان) چه سپانی خواو پیغه مبر (ﷺ) بکن له بهر نه وه

به م فرموده بیداری کردنه وه بو زیاده روون کردنه وه به میز کردنی نهو ته می یه،

^۱ مؤذنی عه رهن.

^۲ نیین که سیر به م جوړه ی له ته فسیر که ی دا میتاوه، واته سه برو په له نه کردن له لاین خواوه یو په له کردن له لاین

شه یانه وه.

وَأَعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ
وَزَيَّنَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ﴿٧﴾

نه فرموی: ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ﴾ بزنان که نبوه پیغمبری خواتان له نیوان دایه،
واته بیر لهو بکه نهو و قدری نهو نیعمته گهره به بزنان، چونکه زور شتیکی گرنگ و
گهره به که په یوه ندی یه کی ناوا ناشکرا له نیوان ناسمان و زهوی دا هبې بؤ هه موو
پنویستی یه که هوال له ناسمانه وه بیټ بؤ دانیشتونانی زهوی، هوالی ناشکراییان، هوالی
نه نینیان، تمنانهت هوالی خه تهره و نیازی دل و دهر وون له چهند کات و له چهند جاردا، هه تا
یری لی بکریته وه گهره یی و گرنگی رووتر نه بیته وه، نای (ام ایمن) - خوی لی رازی بیټ
- چ فرموده یه کی شیرینی به جی هی هیه له م بابته وه: کاتی که ته عزیه ی لی کراو دل
خوشی درایه وه له پاش نه مه ی پیغمبر (ﷺ) له دنیا دهر چوو، فرموی: به خوا خو من نه زانم
نه وه ی لای خوی به بؤ پیغمبر (ﷺ) نه وه چاکتره به لام دل بؤ نه وه ناره حه ته که په یوه ندی
نیوان ناسمان و زهوی پچراو نیتر هوال له ناسمانه وه نایهت بؤ دانیشتونانی سر زهوی.
خوی گهره وه کو بیداری کردنه وه بؤ نه مه ی په له نه که ن له هیج شتیکی داو چاوهروانی راو
بریاری پیغمبر (ﷺ) بکه ن، وه کو بهو جوړه ته مه ی کردن. نهوا زیاتر شته که روون
نه کاته وه نه فرموی: ﴿لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُمْ﴾^۱ له مهرجیک دا پیغمبر (ﷺ) به گویتان

^۱ نه نایه ته به چهند جوړی ته فسر کراوه ته وه: ۱. قورتوبی و تقدیه نه فرمون: ته مه ی نه کات که درق نه که ن، چونکه
پیغمبریان له ناودایه، راستی یان له ناودایه، راستی یان لی نه لی و نه وانیش بی تابرو نه بن، واته بزنان بیر بکه نه وه که
پیغمبرتان له ناودایه که واته درق نه که ن و له سر نه م رایه ش رسته ی ﴿لَوْ يُطِيعُكُمْ﴾ سهره خو به . ۲. نه و رسته به حاله
ته یه کی له و (ضمیر) = له وشه ی ﴿فیکم﴾ دا: (ضمیر) ی فاعل له وشه ی ﴿کائن﴾ ی بریار درلودا، یا (ضمیر) ی
﴿کم﴾ فرمان دان به زاننن نه که پته وه بؤ نه و رسته به که حاله واته بزنان که پیغمبرتان له ناودایه به جوړیک له کاتیک
دا نه که ر له شرتیک دا له گوئ... هند. به م نوو جوړه دیش نه گونجی به لام نه وه ی که له ته فسر ده که دایه دل به نارام تره
پنی و زانینی ته واو لای خوی به.

بکات له زورکاردا بېگومان ئیوه نهکونه زهحمت و نارېحهتی، واته بریارو راویژی ئیوه،
چونکه له خوتانهویه هملی زور، کهواته نهکېر پیغه مېر به گوی ئیوه بکات له زور شت
دا نهکونه زهحمت، بهلام نهکېر ئیوه بوستن و چاوه پوانی بریاری پیغه مېر بکه
دوچارې خراپه نابن چونکه نهو خوی گهره و میهره بان سروشی بو نهکات، یان شتی
خیرو چاکه نه نیته دلې، کهواته راو ته گېرو بریاری نهو چاکتره بو ئیوه.

له پیشهوه پیشانی دا که هندی له نیماندازه کان پهله و هله یان کردو ویستویانه که
پیغه مېر (ﷺ) دهست به جی بنیرته سمر نهو تانیفه و توله یان لی بسینی نهو لیږده
عوزیان بو نه هینیتوه بهم فرموده یه: ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَّ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ
وَالْفُسُوقَ وَالْأَعْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الَّذِينَ شَدُّوا﴾^۱ بهلام خوا نیمانی خوشه ویست کردوه لای ئیوه و
شیرینی کردوه و رازاندوویه تی یوه له دله کانتان دا، کوفرو تاوانه گهره کان و هه مو
گونا هه کانی تری بوغزاندوه و ییزاندوونی لای ئیوه، واته پهله کردنتان له توله سندن نهو
تانیفه به هوی نهوهوه بوو که نابین و نیمانه که تان زور خوشه ویست بوو لاتان، رقتان به تین
درباره ی کوفرو سرکه شییان خوتان پی نه گېرا.

^۱ به جزی تر ته فسیر کرلوه نهوه: که نه فرموده سه نایه له لایان خواوه دربارهی نهوانه که په لایان نه کردو
چاوه پوانی بریاری پیغه مېر یان کرد (ﷺ) به جوی کردنهوی نهوانه یه، بهم شیره ریک تره له گه لای دیمه نی ﴿أُولَئِكَ هُمُ
الَّذِينَ شَدُّوا﴾ دا چونکه بېگومان پهله نه کردن و چاوه پوانی بریاری پیغه مېر (ﷺ) باش بووه و نهوه رزیشن بوو به
ریگی راست دا، کهواته به گوییه ته فسیره که نه بی ریک بخری بهم جیره مه بهست به ﴿أُولَئِكَ﴾ نهو که سانه که
نیمان خوشه ویست کرلوه لایان و کوفرو ییزنراوه شتر بی تماشاش کردنی نهو هله یان، یان هه سرکه نیزافیبه بیجکه
له دو جیره که له ته فسیره کان دا هه ن جزیکی تر چوه ته دلې خومه وه و زور دلایم پی پی بهلام زان نه بوو له
ته فسیره که دا نهوه بنووسم، چونکه له هیچ کتیبکی ته فسیر دا نه دیوو، به لکو شتی که و ته رته دلم، نهویش نه مه یه:
خوی گهره له رسته ی ﴿لو طبعکم﴾ دا که یاندی که نیماندازه کان هه لای تقدیران هه یه نیجا بو نه مه ی نهو کومه له
بهختیاره دلخوش بکات بو نه مه ی به له که دارو تاوانبار تماشاش نه کرین بهم فرموده یه سه نای کردن و پله ی بهندی
روون کردنهوه، هه روه ها تا بیته زیاده ته می و بیرخسته ویه بویان تا نهوه ی که چاکه چاکتر بی بی نهوه ی کهم و
کوی هه یه نه بیلتی و نهوانه یان هه لیه کی وایان بویی کرتایی بیتن لی ی، زانینی ته وار لای خوایه.

فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾ وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَفْتِنَلُوا إِلَىٰ تَبَٰغْيٍ حَتَّىٰ تَفْقَىٰ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ فَإِن فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْضُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾

ئەر كەسانەى كە ئيمان لە دليان دا خوشەويست كرابى و كوفرو تاوان بيزداو بى لايان ھەر ئەوانەن كەوتوونەتە سەر ريڭاى راست و كردهوى رهوان، ﴿فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً﴾ خوا بەو جۆرە ئيماني خوشەويست كرد لايان و كوفرو گوناھى بيزدان لەبەر لوتف و فەزل و چاكە كردن لەلايەن خواوہ دەربارەيان. ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ خوا ئاگادار بەسەر ھەموو شتيك دا و زانايە بە ھەموو كاروبارى و ئەزانی كى شايانى چى يە؟ ھەموو كاروبارى بەجى يە و پر لە بەرژەوھەندى يە^١.

بينگومان ئىسلام چارەسەرى داناوہ بۆ ھەموو گيرو قورتىڭى ژيان ھەموو بارو رووبەكەو^٢ يەكى لەوانە برىتى يە ھەياساى كوراندنەوى جەنگ ١ ئاژاوہ يەك، كە بەرپا ببى لە نتيوان كۆمەلى موسلمانان دا. بۆ ئەم مەبەستە گرنگە رژىمىكى ھەيە كە پىى ئەوترى: ﴿نظام التحكيم و قتال الفئة الباغية﴾ واتە رژىمى حەكەم دانان ٢ جەنگ كردن لەگەل كۆمەلى دەست درىژى كەردا.

ئەم رژىمە گرنگە ھەرچۆنى داھەيئاوہ پيش ھەموو جۆرە ھەول ٣ تىڭۆشانەكانى ئادەمى بۆ ئەو مەبەستە، ھەرچۆنى پيشكەوتووہ و زۆر تىرو تەواوہ ٤ پاكە ھەموو لەكە و كەم و كوپى يەك، مەترسى جەورو لايەنگىرى لى ئاكرى، چونكە گەپانەوى ھەمووان ئەبى بۆلاى خواى ھەمووان و پەرورەدگارى ھەمووان بىت. ئەفەرموى: ﴿وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا

^١ بېچارى ئەفەرموى لە تەفسىرى ئەم ئايەتدا: ﴿كفر﴾ برىتى يە لە دان ئەنان بە چاكە و نىعمەتى خوادا. ﴿فسوق﴾ برىتى يە لە دەرچون لە ناوەرەست بە زىادە رەوى يان كەم و كوپى. ﴿عصيان﴾ برىتى يە لە سەركەشى كردن لە گەردن كەچى خوا.

فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَتَمْلِكُوا إِلَيْهَا تَبَعِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَيْهِ أَمْرٌ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٩٠﴾
 ئەگەر دوو تاقم و کۆمەل ئیمانداران شەپرو ئاژاوەیان کرد لە
 نیوان خۆیان دا، دەست بەجێ پەلامار بدن بۆ یەكخستن و ناشت کردنەویان و چاك
 کردنەوی تێك چوونی نێوانیان، بە ئامۆژگاری و بانگ کردنیان بۆ لای خوا.

ئینجا ئەگەر یەكێکیان دەست درێژی ئەکرد بەسەر ئەوی تریان دا واتە یەك نەئەكەوت
 ئەو جەنگی لەگەڵ دا بکەن و کۆتایی لێ مەهینن و وازی لێ نەهینن تا ئەگەر پێتەو بۆلای
 فرمانی خوا، کە بریتی یە لە کۆتایی هێنان لە ئاژاوە و رازی بوون بە فرمان و بپیری خوا
 لەو شتەدا کە ئاژاوەیان هەیە تێیدا، ئینجا ئەگەر گەراوە و کۆتایی هێنا لە سەرکەشی بە
 عدالت، یەکیان بخەن، بەینیان چاك بکەنەو بە گوێزەری فرمان و بپیری خوا، لەسەر
 هەموو کارو فرمان دا بە عدل و بە گوێزەری فرمانی خوا رەفتار بکەن. چونکە خوا ئەو
 کەسانەى خوش ئەوێت کە بەو جورە رەفتار ئەکەن.

ئەم نایەتە بە بۆنەى رووداویکی تایبەتی یەوە هاتبێتە خوارەو وەکو ئە چەند کتیبی
 حەدیس و تەفسیردا ئەفەرموی: یان هەر لە رێوە یاسایەکە هاتۆتە خوارەو بۆ چارەسەری
 هەر ئاژاوە و ناکۆکی یەکە روو بدات لە نیوان ئیمانداران دا. بە هەر جورێ بێ ديارە
 یاسایەکی گشتی نەگۆراوە هاتۆتە خوارەو بۆ پاراستنی کۆمەل و گەلی موسلمانان لە بەش
 بەش بوون و پێچرانی پەيوەندی براهەتی یان و دەست درێژی یان لە یەکتەر، بۆ دامەزراندن و
 بەهێز کردنی حەق و عدل کە بپیری خوايە. ئەم نایەتە سیفەتی ئیمان هەر ئەهیلێتەو بۆ
 ئەو دوو کۆمەلە کە شەپرو ئاژاوە ئەکەن لەگەڵ ئەمەدا هەلنەگری یەكێکیان دەست درێژی
 بکات بەلکو هەلنەگری کە هەردوو کۆمەل ناپەوایی و دەست درێژی بکەن هەریەکە لە
 روویەکەو، ئەویش یەکیەکە لە لوتف و بەزەیی یەکانی خوا کە بە تاوان و ناپەوایی وا
 گەورەیش هەر بەندەکانی لە قەلای ئیمان دەر ناکات.

251

به کارهینانی چەك و كوشتنی ئەوێ سەرکەشی ئەكات و ئەو موسڵمانانەى سەرپێچى
 ئەكەن با زۆر زۆر موسڵمانیش بن كوشتنیان رەوايە و خوێنیان حەلālە لەبەر پاراستنى
 كۆمەلى موسڵمانان لە تەفرەقە و بەش بەش بوون و پەرچانى پەيوەندى برايهتى يەكەيان وەكو
 لە پێشەوە باس كرا. ئيتەر ئەوانەى كە شەڕ و ئاژاوەيان هەيە، ئايا دوو كۆمەل بێت لەگەلى
 موسڵمانان يان كۆمەلى بێت هەلگەرايەتەو لە پێشەواى شرعى موسڵمانان؟ يان بيهوى
 خۆى جوى بگاتەو و پەيمان ئەدا بە پێشەوا و كاربەدەستى راستەقینە، چونكە لە رژێمى
 ئىسلام دا ئەبى هەموو موسڵمانان يەك پێشەوايان هەبى و ئەبى هەموو شوێن يەك سەركرده
 بکەون و ئەگەر هاتو يەكى بە شرع كرا بە پێشەوا و پەيمانى پى درا، ئيتەر هەركەسى تر داوا
 بكات ئەبى بەرگرى بكري و ئەم ئايەتەى بەسەردا بەجى بهيئىرى، بە گوێزەى بېرىارى ئەم
 ئايەتە حەزەرتى عەلى - خۆى لى رازى بێت - كوشتارى كرد لە بەسەرھاتى (جەمەل و
 صفین) دا، گەورە و زاناكانى يارەكانى پێغەمبەر (ﷺ) يارمەتى يان داو بە گرنكى كوشتاريان
 كرد لەو دوو بەسەرھات و كارەساتە ناھەموارەدا كە رووى كردە كۆمەلى موسڵمانان، چەند
 كەس لە ئەسحابەكان كە خۆيان گرتە دواو يارمەتى حەزەرتى عەلى يان ئەداو بى دەنگ
 بى لايەنگر مانەو وەكو (سەعدو ئىبن و عومەر و ئوسامە و محمدى كوبرى مەسلەمە) يان
 لەبەر ئەمە بوو حەقيان بۆ روون نەبوو بوو، يان لەبەر ئەوە بوو - وەكو پێشەوا جصاص
 - ئەلى: لايان وابوو كە حەزەرتى عەلى - خۆى لى رازى بێت - كۆمەلىكى واى لەگەل
 داو و پێويست ناكات بەمان، بەلام بارى يەكەم بەھيئەتەرە وەكو وەرگيراو لە پاشان لە قەسەى
 خۆيانەو، ھەروەھا بەلگەيەكى تر ئەمەيە كە حەزەرتى (ئىبن و عومەر) لە پاشان پەشيمانى
 دەربرى لەسەر ئەو كە يارمەتى پێشەواى راستەقینەى ئەدا، حەزەرتى عەلى. ھەرچەندە
 پێويستە ھەموو موسڵمانان يەك پێشەوا و يەك سەركرديان هەبى، بەلام ئەگەر هاتو چەند
 سەركرديەكيان بۆ پەيدا بوو وەك بێنرا لەو كاتانەشدا بېرىارى ئەم ئايەتە ھەر دەست ئەدا
 كە بەجى بهيئىرى چ بۆ ناوخۆى ھەموو ميرى و دەولەتى و چ بۆ نيوانى ميرى يەك لەگەل
 ميرى يەكى تردا، لەو كاتانەشدا پێويستە لەسەر ھەموو موسڵمانان و كاربەدەستان پەلامار
 بدەن و بکەونە بەين بە گوێزەى ئەو رژيمەى كە ئەم ئايەتە ھيناي، ئەو رژيمەى كە ئىسلام
 داھيئناو دەست ئەدا بۆ ھەموو چەرخ و گەل و چيئى ھەتا ھەتايە و ناگونجى بۆ گۆڤان بە
 شتى تری باشتريان بە وێنەى ئەم. ھەموو ياسا و رژيمى ئىسلام ھەروايە، بەلام بليئى چى
 زۆربەى خەلكى سەرلى شيئاو و نايەوى لەبەر رووناكى خۆردا دانيشى و خۆى ئەخاتە ناو

تاریکی و نهیوی رووناکي وهرگرئ له قوتوولهیه که به فتیله ی چلکن و نهوتی رهش نیش
 نهکات، خوا په نامان بدات. نهو گهله بهرزو پاک و خاوینه ی که نیسلام ههلی نه خات به
 رینمونی قورئان و له ژیر چاودیژی قورئان دا گهلیکی وایه که داب و باوی نیجگار بهرزه،
 بۆ هه موو یه کی له نه ندانه کانی ریژی خوی هیه نابی زامدارو له که دار بکری. ریژی هه موو
 یه کی له نه ندانه کان به شیکه له ریژی گشتی و زامدار کردن و له که دار کردن هه موو نه ندانی
 نه گه ریتهو سهر هه موو گه، ته نانه نه گه ریتهو بۆ سهر له که گره که یش، چونکه له نیسلام
 دا کۆمه ل و گه ل هه موو یه که به شن و یه که پارچه یه و ریژی هه رییه کی ریژی هه مووه و ریژی
 هه موو گشتی ریژی هه موو یه که یه که یه.

ئینجا با باش گوئ بگرین له م ئایه تانه له م بابه تهوه، به ریکی په ندو ته میکانی وهر بگرین
 و گوئ پرایه لی بکه یین بۆ فه رمانه کانی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَخْرُقُمْ مِنْ قَوْمٍ عَمَّ أَنْ يُكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا
 نِسَاءً مِنْ نِسَاءِ عَمَّ أَنْ يُكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ﴾^۱ نه ی که سانی که ئیمان تان هیئاوه با هیچ کۆمه له پیاویک
 گالته و لا قرتی نه کات به هیچ کۆمه له پیاویکی تر، چونکه له وانه یه نه مان لای خوا چاکتر بن
 له لا قرتی که ره کان، با هیچ کۆمه له ئافره تیک گالته نه کات و لا قرتی نه کات به هیچ کۆمه له
 ئافره تیکی تر، چونکه له وانه یه نه مان چاکتر بن لای خوا له وانه ی لا قرتی یه که نه که ن. واته
 ئیمان داران پیاو چ ئافره ت لا قرتی نه که ن به یه کترو به چاوی سووک و ریسوایی ته ماشای
 یه کتر نه که ن. بیگومان نه م خووه ناپه سه نده زۆره له ناو گه ل دا به هو ی هه ندی شته وه که به
 خاوه ن نرخ دانه نرین، بۆ وینه ئه بیفری که سامان دار لا قرتی نه کات و به چاوی سووک
 ته ماشای بی ده ست و فه قیر نه کات، هه ره ها به میز بۆ لاوازو بی میزو ساغ و سه لیم بۆ
 نه خو ش ناته واوو شهل و کویر، زیره ک بۆ ته مه ل، فامدار بۆ بی قام و نه زان. نه ولاد دار بۆ
 وه جاغ کویر، که س و کاردار بۆ بی که س، هه ره ها ئافره تی به پرواله ت و جوان لا قرتی نه کات
 و چاوی ریسوایی ته ماشای ناشیرین و بی روا له ت نه کات، یان گه نچ ده رباره ی پیر.

^۱ وشه ی «قوم» له زمانی عه ره بیدا بۆ پیاو دانه راوه له نه سل دا، هه ندی جار به کار نه میترئ و مه به ست هه ربهر
 تیره که یه، وه کو «قوم نوح» به لام له و کاتانه دا مه جازه و لیتره دا نه بی مه به ست پی ی هه رب پیاو بی، چونکه له
 به رامبه ری یوه ئافره ت باس کراوه و هیچ به لگه یه کیش نی یه له سه ر نه وه ی که ئافره تیش مه به ست بیت، به شیه وه
 کۆمه ل قه ده غه ی کرد، چونکه زۆرتر نه و لا قرتی یانه له شوینه گشتی یه کان دا نه کران له نیوان تاقمه کان دا نه که ر نا
 لا قرتی کردن قه ده غه یه کۆمه ل بی کات یان یه که کس.

ئەم خوە ناشیرینە دەردیکی زۆر کاری یە لەناو گەل داو ھۆکەشی ئەو جوۆرە شتانە یە کە بە دیمەن بەنرخن و خەلکی بە خاوەن نرخێ تەماشای ئەکەن وەکو باس کرا. ئەوا خوا ی گەرە قەدەغە ی کردوو و تیشمان ئەگە یەنێ کە ئەو ی نرخێ بێی لای خوا شتی ترە، جگە لەمانە یە کە لەم زەوی یەدا نرخدارن لای ئەفامان، کەواتە ئیماندار ئەبێ شەرم بکات و بترسی لە لاقرتی کردن ئەوەک لاقرتی پی کراوەکە ی لای خوا خاوەن نرخ بیت ئەو کاتە ئەبێ گالته بکات و بە سووکی تەماشای کەسی بکات کە بەلای خواوە بە نرخە کە ئەویش ئەوپە ی بێ شەرمی و تاوانیکی ئیجگار گەرە یە.

قورئان ھەربەووە نەو سەتاو، بەلکو سۆزی باریەتی ئیمانی ئەھینیتە جۆش، تارادە یەک ھەموو ئیمانداران وەکو یەک لەش و یەک نەفس لێ ئەکات، ئەفەرموی: ﴿وَلَا تَلِيْزُوْا اَنْفُسَكُمْ﴾ نەفسی خۆتان رەخنە دارو زامدار مەکەن، مەبەست ئەو یە رەخنە و عەیب لە یەکتر مەگرن، بەلام بەو جوۆرە فەرموی تا ئەو یەکی ئی یە بگە یەنێ بۆ ئەمە ی باشتەر خۆ پارێزیی بکری لەوتوانە. ھەندێ لاقرتی کردن بەمە ئەکری کە بانگی یەکی بکری بە ناویکی ناشیرین کە پی ئی ناخۆشە بەو ناوہ بانگ بکری، ھەستی لەکو تانەو تەشەری لێ ئەکا، ئەو ھەر لە کۆنەو بوو ئیسلام ھات قەدەغە ی کرد، تەمەنی ئیماندارانی کرد کە ئەزەتی برا دینی یەکانی خۆیان نەدەن بەو ناوہ ناڕێکانەو بانگیان ئەکەن، ھەروەھا پیویستە ئیماندار دەم پاک بیت شتی ناشیرین بەدەمی دا نە یەت، کەواتە شتیکی ئارەوایە بۆ ھەردوو: بانگ کەرو بانگ لێ کراو، ئەفەرموی: ﴿وَلَا تَنْابِرُوْا بِالْاَلْقَبِ﴾ بانگی یەکتر مەکەن بە ناو و لەقەبی ناشیرین و خراپ، کەواتە ئەبێ ئیمانداران ناوی ئارێک و ناشیرین لە یەکتر نەنێن، ئەگەر کەسی ناوی چاک و خراپیشی ھەبوو، ئەبێ بە ناوہ چاکەکە ی بانگ بکری، ئەگەر ھەر ناوی خراپی ھەبوو پیویستە بگۆڕی بۆ ناوی چاک و شایان.

^۱ ھەندێ ئەفەرمون مەبەست ئەو یە: مەین بەھۆی عەیب و رەخنە لەخۆتان، بەم جوۆرە کە ئێوہ خەلکتان عەیب دار کرد خەلکیش ئێوہ عەیب دار ئەکات.

^۲ وشە ی ﴿لەمز﴾ لە بنچینە دا دا ئارەو بۆ زامدار کردن، کەواتە بە گوێرە ی بنچینە کە ی: خۆتان زامدار مەکەن، کەواتە بەم. وشە دل باشتەر دا ئەچلەکی تا وشە یەکی تر کە ئەم مەعنا یە ئەگە یەنێ.

يَسْ أَلَا سَمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيْمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتَّبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا

كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّكُم بِبَعْضِ الظَّنِّ إِثَرٌ وَلَا تَحْسَسُوا

پیغمبر ﷺ) چند ناو و لقبی کی ناشیرینی چند که سیکی گوی که له و و پش له کاتی جاهیلی دا باو بوو بهو له قه بانه و بانگ نه کران. نینجا سیفتی ایمان بیر نه خاتره و نه یهینیته جوش بوو بهرگری نه گونا بهمه ی که نه مه درئی ایمانه و هکو هله گه رانه و له ایمان وایه، نهو که سانه ی که نا گه رینه و بولای خواو توبه ناکه ن زالمن، نه فرموی: ﴿يَسْ أَلَا سَمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيْمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتَّبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ مردوم پاش ایمان هیان نیر زور ناشیرین و خراپه ناوبانگی گونا هو تاوان بکه ویته شوینی، بهو جور بهاس بکری و ناو بیری، واته بانگ کردنی خه لکی به ناوی خراپ و ناره و گونا و قه دهغه شکاندنه و ده رچونه له سنووری ایمان. له پاش ایمان زور ناره وایه گه رانه و بو نه وانه، هر که س توبه ی لی نه کات نهو که سانه زالمن چونکه له باتی گوئرایه لی سرکه شی نه که ن، خو یان نه خه نه بهر قارو غه زه بی خوا، خوا په نامان بدات به رحم و به زه بی خو ی. نا بهو جور نه ایابه بنه رته ی به نه ده بی دهرونی دانه ریژی بو نه و گه له قورنای به به ریزه.

نینجا به ره نه ست و په ریژی تر بو گه لی ایماندار فره هم نه هی نی بو بهرگری یان له شکاندنی ریزو سر به ستی خه لکی و فی ری نه ویشیان نه کات که چون هه ست و دل و دهرونیان پاک و خاوین بکه نه و له ناستی برا ایمانداره کانیان. به گویره ی باوی خو ی له پی شه و به سیفتی ایمان بانگیان نه کات، نه فرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّكُم بِبَعْضِ الظَّنِّ إِثَرٌ﴾ نه ی که سانی که ایمان تان هی ناره خو تان دور خه نه و له زور لهو گومانانه ی که دیت به دل و دهرونی دا واته دهرونی خو تان پاک بکه نه و له ناستی خه لکی و خو تان مه دن به دم هه موو گومانیکه و، چونکه هندی گومان بردن گونا هه، چونکه ناحق و ناراسته. گومان سی به شه: هندی پیو یسته شوین کهوتنی و هکو گومانی خیر و چاکه به خوا، هره ها گومان بردن له کاروباری ثایینی که په یوهندی به بیرو باوه روه نی به، به لکو

په یوه ندى به كړده ووه ههیه، وركو گومانی پېشه وړ زاناكانی موسلمانان دهرباره یی نهو
برپاره شرعی یانه یی كه دهلیل و بهلگه یی ته وړی له سر نی یه، لهو بابته انه و گومانیان
چون بوو نه بی شوین بكون و رهفتاری پی بكن.

همندی تر له گومان حه لاله وركو گومان بردن له كارو فرمانی ژیان و گوزهرانی نهو
جیهانه دا، گومانی قازانچ و زیان و چاكی و خراپی و... هتد. بهشی سی یه قه دهغه و
كوناهه وركو گومان بردن له كاروباری ثابینی نه و یی په یوه ندى به عه قیده و باوه ووه ههیه،
هم وركو گومانی خراب به ثیمانداران له خووه بی نیشانو و بهلگه یه کی به هین، نه و یی كه
لیره دا جینگای باسو و مه بسته له م ثایه ته دا نه م بهد گومانی یهیه له ناستی ثیمانداران، به لام
به شیوه ی نادیارسی نه یفرموی: بو نه م یی ثیحتیات بكری له هممو گومانك داو بیر
بكړیته و لی ی تا بزانری له بهشی كوناهو قه دهغه یه یان نا؟ نا بهم جوړه قورنن دهررون
پاك نه كاته ووه له چلك و چه پهلې و بهد گومانی تا نه كه ویته كوناهه ووه، نه یه ویت پاك و
بېگردد بیته دهرباره یی براكانی نهو خوشه ویستی یه یی كه له دلی دایه گرد نه گری، به چاری
بی له كه یی به هممو نارامی و دلپاكی یه ووه بژین هممو پېكه ووه، نای چ شیرینه ژیان له ناو
كه لی وادا!! به لام و نه بی مه بسته تنها پاك ۱ خاوین كردنی دل و دهررون بیته و بهس،
به لكو برپاری نه م ثایه ته بیرو باوه وړو یاسایه كه بو رهفتار كردن له گهل خه لك داو پهرژینه بو
پاراستنی مافی نهو كه سانه یی كه له ناو كه لی موسلمانان دا نه ژین. بهم جوړه هیچ كهس
توله ی لی ناسینری به و یی گومانی تاوانه ووه پی یی، هیچ كهس نابری بو دادگا بو محاكمه
كردن به و یی نه ووه گومانی خراپه كاری لی كراوه، به لكو گومانی روت نابیته و یی
ته حقیقات و لیكولینه ووه له گهل گومان پی براودا.

پنغمه بر (ﷺ) نه فرموی: ﴿إِذَا ظَنَنْتَ لَكَ تَحَقُّقًا﴾ ۱ كه واته هممو كه سی به بی تاوان
ته ماشا نه گری و هممو ماف و سربسته نه پاریزی، به گومانی روت هیچی دهرباره
ناگری هه تا روون نه بیته ووه كه شته كه یی كړد ووه، جینشیننی دووم عومری فاروق - خوی

لی رازی بیت - هه‌ره‌شه‌ی نه‌بو لولونه‌ی بیستبوو، خویشی فرموی نه‌مه هه‌ره‌شه‌ی لی کردووم، نه‌و کابرایه به‌نده‌یه‌کی ناگر په‌رستی غریب بوو له مه‌دینه‌دا، له‌گه‌ل نه‌مه‌دا هیچی دهریاره نه‌کرا، به‌لکو هر بانگیش نه‌کرا بو تحقیقات و لیپرسینه‌وو به سهریبه‌ستی نه‌خولایه‌وه تا نه‌و هه‌ره‌شه‌یه‌ی برده سهر، نه‌و کرده‌وه‌یه‌ی کرد گه کردی: له نویژی به‌یانی دا له‌کاتی پیش نویژی دا جینشینی دووه‌می شه‌مید کرد.

نیسلام تا نه‌م راده پاریزگاری ریزو سهریبه‌ستی و مافی ئاده‌میزاد نه‌کات. ده‌ی با بزانی نایا له چ میژویه‌ک دا و له چ ولایتیک داو له چ رژیم و بیرو باوه‌ریکی تردا شتی ئاوا به خه‌ویش نه‌بینری؟ له ولاتی له‌وانه‌ی که پی‌یان شه‌وتری دیموکراتی و به‌ناوبانگن له باب‌ه‌ت به‌جی هیئانی ماف و ریزی ئاده‌می یه‌وه، له کام له‌وانه به خه‌ت‌ه‌ریش به دل دا دیت ئا نه‌مه‌ی که قورئان له‌م ئایه‌تانه‌دا بانگی ئیماندارانی بو نه‌کات و له ژیانیش دا پینکی هیئاو بنه‌ره‌تی گه‌لی موسلمانان له‌سهر دارشت.

ئینجا نه‌روا بو یاسا و بیروباوه‌ریکی تر که په‌یوه‌ندی به‌مه‌ی پیشه‌وو هه‌یه نه‌فه‌رموی: ﴿لَا تَجَسَّوْا﴾ جوست و جو مه‌که‌ن بو دوزینه‌وه‌ی له‌که‌و عه‌یبی خه‌لکی، نه‌که‌ونه شوین خراپه‌و تاوانی خه‌لکی و مه‌که‌رین به دوا‌ی دا، واته ده‌خلتان نه‌بی به په‌نهانی و نه‌ینی خه‌لکی یه‌وه. نه‌م جوست و جوکردن و گه‌ران به شوینی له‌که‌و خراپه‌دا هه‌ندی جار له به‌دگومانی یه‌وه په‌یدا نه‌بیت، هه‌ندی جار سهریبه‌خو له ریه‌و به هه‌ردوو جوهره‌که لی‌ره‌دا مه‌به‌سته بو قه‌ده‌غه کردن.

قورئان به‌ره‌ه‌لستی و به‌رگری نه‌م کرده‌وه بی نرخه نه‌کات بو پاک و خاوین کردنه‌وه‌ی دل و ده‌روون و ره‌وشت له‌م کرده‌وه نا‌ره‌واو له‌م خووه پیسه، به‌لام نه‌میش وه‌کو پیشوو مه‌به‌ست ته‌نها نه‌و پاک و خاوین کردنه‌ی یه، به‌لکو نه‌میش یاسا و بیرو باوه‌ریکی گ‌رنگ و سهرده‌سته‌یه له رژیمی کومه‌لایه‌تی دا، له به‌جی هیئانی هه‌موو کارو فرمانی یاساداران و جی به‌جی کردنی (تشریعی و تنفیذی) دا له‌نا گه‌لی به‌ری به‌ریزی نیسلام دا خه‌لکی نه‌ژین به جو‌ری به ئارام و ئاسایش هیچ مه‌ترسی په‌کیان نی یه نه له خو‌یان و نه له مالیان و شتی نه‌ینیان و نه له‌و کارو کرده‌وانه‌یان که پی یان ناخوشه‌ناشکرا بین لای که‌س، به‌هیچ جو‌ر

رینگانی یە بۆ شکاندنی ریزی هیچی لهوانه، تهنا ته بهرگری کردنی تاوان و خراپه کاری - که پیویسته لهسەر کاربه دهست - نابێته هۆی روودانی ئەم کردەوه به ده که لهم نایه ته دا قه دهغی کرد، واته رهوانی یە بۆ کاربه دهستیش به بگهڕی به شوین تاوان و خراپه نهینی یهکان داو خه لکی به گوێرهی دیمه و زاهیره کهی ته ماشا نه کری و هیچ کهس مافی نهوی نی یه بگهڕی به شوین نهینی و په نهانی دا، تاوان و خراپه له کاتی ئاشکرا بوونی دا تۆله ی لهم جیهانه دا هیه.

ئەبو داود ئەفەرموی: ئەبو یه کری کوپی ئەبو شه یبه بۆی گێڕایه نه له ئەبو مو عاویه وه ئه ویش له ئەمه شه وه ئه ویش له زهیدی کوپی وه هبه وه. زهید ئەفەرموی: هاتنه خزمه ت ئیبن و مه سعود - خوا لی یان رازی بیته - عەرزیا ن کرد: فلان ریش ئاره قی لی ئەچوړی. ئه ویش فەرموی: ئیمه بهرگریمان لی کراوه بگهڕین به شوین کردەوه ی نهینی خه لکی دا، به لام ئەگەر شتی کمان بۆ دهرکهوت به پیی ئەوه ره قтар ئەکهین.

پیشه وا مو جاهد له تفسیری ئەم نایه ته دا ئەفەرموی: تۆله لهسەر تاوانی بسینن له دهرکهوی بۆتان، واز بیئن له وهی خوا په رده ی داوه به سه ری دا، واته تاوانه نهینی یهکان.

پیشه وا ئەحمه دی کوپی حه نبه ل ئەگێرته وه له (ده جین) ناو کاتبی عوقبه ی کوپی نافیع - خوا ی لی رازی بیته - ئەلی عەرز ی عوقبه م کرد: که چەند دراوسی یه کمان هیه عاره ق ئەخۆنه وه، من بانگی سه ربازیان بۆ ئەکه م. ئه ویش فەرموی وا مه که، به لام مۆچیا ریا ن بکه و هه ره شه یا ن لی بکه. ئه ویش به و جوړه ی له گه ل کردن و سوودی نه بوو ئینجا وتی بانگی سه ربازیان بۆ ئەکه م، عوقبه ش فەرموی: هاوار بۆ تۆ وا مه که چونکه من له پیغه مبه رم (ﷺ) بیستوه ئه یفه رمو: ﴿من ستر عورة مؤمن فکانما استحیا مؤدة﴾^۱.

له کتیبی سیره ت دا ئەگێرته وه که جینشین دووم - خوا ی لی رازی بیته - شه و ئەگه را به مه دینه دا - به گوێره ی باوی خۆی که ئارامی نه بوو له ترسی ئەمه ی که شوانی که له له هه رچی روو بدات په رسیاری لی ئەکری - له مالیک دا گوئی له گۆرانی و به زمی بوو

^۱ واته هه رکه سی عه یب و له که ی ئیماندارێک داپۆشی وه کو کچیک زینده به چال کراو له گۆره که ی زیندوو بکاته وه و به زیندووی دهری بیئنی وایه. ئەبو داود و نه سانی له له یسی کوپی سه عده وه.

گومانی برد که ئەوانە ئارەق ئەخۆنەوه خۆی پێ نهگیرا بەسەر دیواردا بازی دا ناو خانووەکەو بەجۆری تییخوێن، خاوەن مالهکه ناسی که حەزەرەتی عومەرە وتی: یا امیر المؤمنین بە هیواشی تۆ خۆت لە سێ بارەوه پێچەوانەیی فەرمانی خوا جولایتەوه جارێ ئاگات لەخۆت بیئت، ئەمیش فەرموی چۆن؟ ئەویش عەززی کرد:

۱- خوا ئەفەرموی: ﴿یا ایها الذین آمنوا لا تدخلوا بیوتا غیر بیوتکم حتی تستانسوا و تسملوا علی اهلها﴾^۱ تۆ نه پرست کرد و نه سەلام.

۲- خوا ئەفەرموی: ﴿واتوا البيوت من ابوابها﴾^۲ تۆ له قاپی یەوه نههاتیتە مالهوه.

۳- خوا ئەفەرموی: ﴿ولا تجسسوا﴾^۳ تۆ گەرایت بە شوێن لێکەو و عیبی خەڵک دا.

ئینجا حەزەرەتی عومەر - خۆی لێ رازی بیئت - وتی راست ئەکەیت، چوو بەرەوه و پەشیمان بووه له کردەوهی خۆی. بەپراستی زۆر جیگای سەرسۆرمانە و زۆر شایانی بیر لێ کردنەوهیە: کابرایەکی کەم نرخ که جیگای گومانی خراپەکاریش بیئت نا بەو جۆرە چەلان بەرچەلانی سەرۆک و پیشەوای گشتی بوەستی و بیباتەوه بە خۆی داو تاوانباریشی بکات لەسەر ئەمە یی پرس چوو تە مالی، بە شوێنی لێکەو خراپەیدا ئەگەڕی، نا بەو جۆرە بوەستی له روی داو ئەویش هیچی بۆ نهمیشتەوه پەشیمانی و سەرداخستن نهبی. ئایا شتی وا بە خەویش ئەبێنری لەو ولاتانەیش دا که ناوبانگیان پەیدا کردوو بە دیموکراتی پارێزگاری ماف و ریزی ئادەمی؟ هیشتا بەخەویش نابێنری لەپاش ئەمە یی که ئیسلام بە ۱۴۰۰ سال پێش بەوجۆرە ریز و سەر بەستی و مافی ئادەمی داو بە کردەوه بەدی هینابی کەم و کوپی!!

^۱ واتە: ئیماندارەکان نهچە هیچ مالی که مالی خۆتان نهبی هەتا پرس نهکەن و سەلام نهکەن له خاوەن مالهکه، سورەتی «النور / ۲۷».

^۲ واتە له قاپی یەوه بچنه مالان. سورەتی «البقره / ۱۸۹».

^۳ واتە مەگەرتن بە شوێن و لێکەو و عیبی خەڵکیداو جوست و جۆ مەکەن بۆ ئاگاداری بەسەر خراپەیی نهتینی خەڵک دا. سورەتی «الحجرات / ۱۲».

وَلَا يَنْتَبِ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُّحُبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ

ئىنجا بەرگىرى و قەدەغەى غەيبەت دىتە پىشەرە: قەدەغەى بەر جۆرەى كە ھەر لە دەستى قورئان دىت، ھەر بەخۆى ئەكەوى كە شىوہى راستەقىنەى ھەرشىتى بخاتە پىش چاۋ، ئەفەرموى: ﴿وَلَا يَنْتَبِ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُّحُبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ﴾ با ھەندىكتان غەيبەتى ھەندىكى تىرتان ئەكات، واتە ناۋى يەكتر مەبەن لە پاش مىلى بە جۆرى كە ناۋبراۋ پىلى ناخۆش بىت، ئايا ھىچ كەس لە ئىۋە پىلى خۆشە كە گوشتى براى خۆى بە مردوۋى بخوات؟ واتە ناۋبردنى ئىمانداران بە خراپە و لەپاش مىلى ۋەكو خواردنى گوشتيان وایە بە مردوۋى. دەى بىنگومان ئەۋەتان پىلى ناخۆشە، كەواتە ناۋبردنەكەش ۋەكو ئەۋە وایە بىزى لى بكنەۋە. با تەماشى بكنەن ۋ بىر بكنەنەۋە لەمەى لەم ئايەتەدا لە چەند روۋىكەۋە ئەم قەدەغەى بەتىن و بەھىز گرتوۋە:

۱- وىنە و نمونەىەكى زۆر قىزەون و بىزار ئەھىنىتەۋە بۇ قەدەغە كراۋەكە كە بە بىر لى كردنەۋەشى ئەزىت ئەكات بە دل و دەروون، بە بىنىنى قىز ئەكرىتەۋە و ئىلنچ دىت: شىۋەى خواردنى گوشتى براى خۆى بە مردوۋى!!

۲- ھىنانى ئەم وىنەكارى يە بە شىۋەى پرسىارى بىزارى دەربىرەن بۇ گەياندى زىادە دان نان بە بىزارى وىنەكەدا.

۳- بەكارھىنانى وشەى پىخۆشى و خۆشەۋىستى بۇ شىتى كە ئەۋپەرى پەلى قىزەۋنى و بىزارى ھەيە، واتە ئەۋەندە نەھامەن شىتى واتان پىلى خۆشە؟

۴- گەياندى شىۋەى گەشتى لە وشەى ﴿أَحَدُكُمْ﴾ دا، واتە ئەم وىنە ئەۋەندە بىزارۋە ھىچ كەسى نى يە ئەۋەى پىلى خۆش بىت.

۵- ھىنانى رستەى ﴿كَرِهْتُمُوهُ﴾ بەدوى وىنەكارىەدا بۇ ددان پىيانان و روون كردنەۋەى بىزارى و قىزەۋنى يەكەى.

دوا بەدۋاى قورئان پىنغەمبەرىش (ﷺ) زۆر بە توندى دوا لەم گوناھە، لە چەند فرمايشى دا دلى داچلەكان لە تارمايى رەشى ناشىرىنى ئەم تاۋانە، ئەبو داۋود ھەدىسى ئەھىنى لە

حەزەرتى عائشەو - خەلىپە رەزى بىت - كە جارى بە گۆزەرى سىرۇشتى ئافەرت لە ھەوى
 سارىدا ئەفرەموى: وىم بە پىغەمبەر (ﷺ) دەربارەى حەزەرتى صفىيە - خەلىپە رەزى بىت -
 - كە يەككە لە دايكى ئىمانداران - صفىيە كۆلت بەسە، ئەوئىش فرەموى: بىنگومان
 وشەيەكت وت ئەگەر تىكەلى ئاوى دەرپا بىرى تىكى ئەشەوئىنى و ئەيگۆپى. ھەرەھا ئەبو
 داود حەدىسى تر ئەھىنى لە ئەنەسى كۆپى مالىكەو - خەلىپە رەزى بىت - ئەفرەموى:
 پىغەمبەر فرەموى: كاتى شەوۋەویم پى كرا بۇ ئاسمانەكان رابوردووم بەلای كۆمەئىك دا
 نىئۇكىيان لە مس بوو بەوانەدەم و چاوو سىنەى خۇيانىيان دائەرنى، وىم بە جوبەرەئىل ئەمانە
 كىن؟ فرەموى ئەمانە ئەو كەسانەن كە گۆشتى ئادەمى ئەخۇن، واتە غەيبەت ئەكەن.

پىشەوا ئىبن كەسىر حەدىسى ئەھىنى لە تەفسىرەكەى داو ئەلى: سەھىحە: ماعىز ناوى
 ھاتە خەزەت پىغەمبەر (ﷺ) ەمرى كىردە كە زىناى كىردو و پاكى بكاتەو، ئەوئىش گۆى
 نەدا بە قەسەكەى ھەتا چوار جار لە پاشان لە جارى پىنچەم دا بە دىرژى پىرسىارى لى كىرد
 ئەوئىش بە باشى روونى كىردەو كە زىناى كىردو و لە ترسى ەزەبى ئاگر ئەيەوى پاك
 بىتتەو و ەددى شەرىى بەسەردا بدرى كە رەجەم كىردە، چونكە ئەو پىاوە رنى ھىنابوو،
 يانى رنى ەللى خۆى ھەبوو، لە پاشان پىغەمبەر (ﷺ) فرمانى دا رەجەم كراو مرد لە پاشان
 پىغەمبەر (ﷺ) گۆى لە دوو پىاو ەو قەسىيان ئەكەرد يەككىيان بەوئىرى وت تەماشە ئەكەيت
 ئەمە خوا گوناھەكەى پۆشەبوو وازى لەخۆى نەھىنا ھەتا ەك سەگ رەجەم كرا. لە پاشان
 پىغەمبەر (ﷺ) تەشرىفى رۆشەت ھەتا دای بەلای كەردە تۆپىوئىك دا، بانگى كىردە ئەو دوو
 پىاوە كە ئەو قەسى بىست لە يەككىيان و ئەوى تىرىش گۆى بۇ گىرت فرەموى: دابەزەن لە
 گۆشتى ئەو كەردە بخۇن، ئەوانىش وتیان: خوا لىت خۇش بىت ئەى پىغەمبەرى خوا ئاىا
 ئەو ئەخۆرى؟ ئەمىش فرەموى ئەو كە ئىستا وىتان دەرپارەى ئەو برا مۇسلمانەتان،
 خراپەتروو لە خواردنى گۆشتى ئەو كەردە تۆپىو، ئىنجا فرەموى: سۆئىندەم بە كەسى كە
 كىيانى منى بەدەستە ئەو برا مۇسلمانەتان ئىستا لەناو رووبارەكانى بەھەشت دا خۆى
 ئەشەوئى و مەلە ئەكات.

پاش باسی قەدەغە کردنی ئەم تاوانانە ئینجا ھەستی لە خوا ترسان ئەھینتە جۆش و نامازە ئەکات بۆ کەسانی گە ئەو تاوان و قەدەغانەیان شکاندوو، بە گەڕانەووە بۆ لای خوا بە چاوەڕوانی رەحم و بەزەیی یەکە، ئەفەرموی: ﴿وَأَنفِقُوا ۖ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾ بترسن لە خواو خۆتان بپارێزن لە قارو غەزەبی، بەدوورکەوتنەو لە قەدەغەکانی و ھەرکەسی قەدەغە شکاندوو بگەڕیتەو، چونکە خوا زۆر زیادە لوتف ئەکات لە ھەرکرتنی گەڕانەووە تۆبەدا، بەم جۆرە ئەبووی لە گوناھە ئەو کەسانە کە بە راستی ئەگەڕیتەو، ئێتر گوناھەکانیان ھەرچەند زۆر بن، ھەر ئەنداز گەورەبن، ئەو تۆبە کارانە وای ئەکات وەک گوناھە تاوانیان ھەر نەبووی، خوا زۆر بە رەحم و بەزەیی یە بەو کەسانە کە خۆیان ئەپارێزن لە گوناھ، بەو تاوانبارانە کە ئەگەڕیتەو تۆبە ئەکەن لە لای خوا.

ئە بەم جۆرە کەس نەدیو، قورئان چارەسەری گەلی کرد لە ھەموو دەرد و نەخۆشی یەکی ھەروونی ۖ کۆمەلایەتی تا گەلەکە پاك و خاوین بوووەو بەرز بوووەو گەیشتە ئەو رادە و پلەیی کە میژووی ئادەمی لە ھەموو تەمەنیدا شتی وای بەخۆیەو نەدیو و ھەرگیز نایشبینی لەژێر چاودێری و پەرۆردەو ئالای ئەم قورئانەدا نەبی.

پاش ئەم چەند بانگ کردنە لە کۆمەلای ئیمانداران لە یەکەم جاری سورەتەکەو تا ئێستا: بانگ کردنیان و دەست گرتنیان بۆ بەرزبوونەو بۆ ئەو رادە بەرزە رووناکە لە ھەموو ناوچە و بارو روویەکی ھەروونی و کۆمەلایەتی یەو. لەپاش دامەزراندن و داپشتنی ئەو ھەموو پەرژین و بەرھەڵستە بەتینە بەھێزانە بە چوار دەوری ریزو ماف و سەربەستی ئادەمیزاددا، پاش بەرزبوونەو گەیشتنی، بەو رادە و پلە ھەرە بەرزە.

يَتَأْتِيهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْتُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ
أَتْقَىٰكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾

پاش نه مانه هموو ئینجا بانگ نه کاته ئاده میزاد یه کسره به هموو تیره و جزو رهنگ و
شیوه کانی یهوه، بانگی نه کات بۆ ئهمه ی بیانگیریتیره بۆ تاقه بنه رته که ی لی یهوه
هاتوون، بۆ ئهمه ی هموو به یهک ترانوو بهراوردی هموو نرخ و دارو بی نرخ، هموو چاک
و خراپی بکه. ئه فرموی: ﴿يَتَأْتِيهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْتُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا﴾ ئه ی
ئاده میزاد به تیگرایی ئیمه ئیوه مان دروست کردوه له نیرو می یهک و کردومانن به چهند
تیره و تانیفه یهک بۆ ئهمه ی یهکتر بناسن، واته ئه ی گرو ی ئاده میزاد که جیاوازن به چهند
تیره و رهنگی، بهش بهشن به چهند گهل و نه ته وه و کومه لی ئیوه همووتان له یهک بنه رتهن،
که واته دو به ره کی مهن و تاقم تاقم لی مه ویستینه وه و ئاژاوه مه نینه وه له نیوان خو تان دا.

ئه ی گرو ی ئاده می ئه و که سه ی که ئه م بانگه تان لی نه کات که سینه که ئیوه ی دروست
کردوه له نیرو می یهک و کردوونی به چهند گهل و کومه لیک بۆ ئهمه ی یهکتر بناسن،
دوستایه تی و یهک کهوتنتان ببی نهک بۆ ئهمه ی شهرو ئاژاوه و جیاوازی بنینه وه، جیاوازی
زمان و رهنگ و سروشت و خو پده وشت و به کاری پیزانین و وریایی نابی بی کهن به هوی
ئاژاوه و دو به ره کی نانه وه. به لکو ئه و جزوه جیاوازی یه مانی ئه وه ی هیه ببینه هوی
کومه کی و قول گرتنی یهکتر و هاوکاری تا به همووتان ئه وه ی که پیوسته به جی بیئن بۆ
به سه ر بردنی ژیان له م جیهانه دا، رهنگ و تیره و زمان و نیشتمان و ئه م جزوه شتانه هیچ
جزوه نرخیک ی تایبه تی یان نی یه لای خوا، له ترانووی خوادا هیچ کیشانه و دهنگ و
باسیکیان نی یه، ته نها ترانووی هیه لای خوا بۆ بهراوردی چاکه و خراپه و نرخداری و بی
نرخه وه کو پیشانمان شه دات لیره دا که ئه فرموی: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ﴾ به ریزترتان به
لای خواوه له خوا ترس تر تانه، واته راده ی ریزی بهنده به لای خواوه به گویره ی راده ی له
خواترسی یه تی، هه تا له پله ی له خواترسی و گو ی رایه لی دا به ریزتر بیئت ریزی زو رتره

له لای خوا، که واته هر که سی که له هموو کهس له خواترس و گوږپرایه ل تر بیت نهو کهسه به لای خواوه له هموو کهس بهریتزه، که واته تنها شتی نرخي هیه به لای خواوه که بریتی یه له له خواترسان و خوږایزی له شکاندنی قه دهغی خوا، ئیتتر جگه له وه هرچی لهم جیهانه دا نرخي بو دانه نری و بهر بهرکانی و ناژاوهی له سر نه کری، نه وانه هیچی نرخیان نی یه به لای خواوه، نرخداری راسته قینهش نه ویه که لای خوا نرخي هبی، وَإِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ بینگومان خوا زانایه به ئیوه و ناگاداره به سر په نهانی و نادیاریی و هموو دیوی دهر و ناوتان دا، که واته هرچونی خوی نه زانی چی نرخداره هروها نهیشزانی کی به راستی له خواترسه.

خوای گه وړه هوی به میزی و نه گوږاوی یه کیستی و برایه تی بو روون کردوینه ته وه که بریتی یه له مهی هموو تنها خوایه کمان هیه که خوی هموو بی جیاوازی، هموو یه ک بنه رتمان هیه و له باوک و دایکی هاتوین. هروها تنها یه ک نالای دیاری کردوه بومان که تنها نه وه بهر زبکهینه وه، تی کوشان و بهر بهرکانی نه بی بو پیشکوتن بی له وهستان دا له ژیر سایه ی نهو تنها نالایه دا، نالای له خوا ترسی و گوږپرایه لی بو خوا به گوږه ی دواترین و گه وړه ترین بهرنامه ی خوا گه هاته سر گه وړه ترینی پیغه مبهران - سهلات و سهلامی خوا له سر هموو بیت - هرکات تنها نه نالایه بهر زبکرته وه، ئیتتر هموو جیاوازی نیوان ناده می له پیش چاو ون نه بی و خوی نه شارته وه: جیاوازی رهنگ و خاک و زمان و تیره و نه ژادو سامان و هروها هموو جیاوازیه کانی تری نه زهوی یه و نه م جیهانه یه، تنها بهو نالایه ناده می رزگار نه بن له تاریکی شوی رهشی ره گزایه تی که ماوه یه کی دورودریزه ناسمانی ناده میتی داپوشیوه و جیهانی ناده میتی ویران و بهر باد کردوه.

نهو ره گزایه تی یه ناپه وایه ی که درو پیچه وانه ی ثابینی خوایه و درو سیفه تی عه داله و بهر می خوایه، درو خو رهوشتی پیغه مبهران و له خواترسه کانه. ئیتتر نهو ره گزایه تی یه به هموو بهش و وینه و شیوه کانی یه وه له هر دیمه نیك داو له ژیر هر پوښاکیک داو به هر ناویکه وه بی، هموو زور دورره له نیسلامه وه، نیسلام کوناییتته وه له گه لی دا، نیسلام قه دهغی نه کات و بهرگری نه کات بو نه مهی رژمی ناده میتی خوی بچه سپینی له ژیر تاقه

ئالەكەدا(ئالای خوا)... ئەڭ ئالای نىشتمان، يان ئالای نەتەرە، يان ئالای ھەر يىرو باۋەرلىكى
 تر، ئاي چەند گىرنگە ھەرموودەكانى پىغەمبەرى خۇشەويست(ﷺ) لە بەرگىرى
 قەدەغەكردنى رەگەزايەتى دا، يەككى لەو ھەرموودانە ئەمەيە: ﴿دَعُوها فَإِنها مَنقَنَةٌ﴾^۱ بەلى
 بەپراستى شتىكى بۆگەنە، ئەوھتا بۆگەنى ھەموو جىھانى داگیر كىردوۋە، ھەرچى بى ئارامى و
 ئاۋەيايى و شەپو ئاۋاۋەي ئەمپۇ ھەيە ھۇي ھەمووى ئەگەپىتەرە بۇ جۇرى لە رەگەزايەتى،
 رەكو ئاشكرايە و وا بە پىش چاۋەو، رىزگار بوونىش نى يە تەنھا بە گەپانەو نەبى بۇ ئەو
 چارەسەرەي كە ئىسلام كىردى، لەو رىڭايەو نەبى كە ئىسلام ديارىي كىرد ھىچ كەس ناگات
 بە ئامانچ، پىك ھىنانى گەلىكى ئادەمى جىھانى نەبى ھەر لەسەر ئەو بىنەرەتە بىت كە ئىسلام
 دايھىنا، ئەوھتا لە چەند رىڭايەكى تەرەو، لەسەر چەند بىنەرەتلىكى تر ھەول دراۋە و ھەول
 دەدرى، بەلام سوۋدى نى يە.

پەيپەرەي تەنھا ئەم ئايەتە كە پى يەوۋە خەرىكىن بەسەر بۇ چارەسەر كىردنى ھەموو
 ئاۋاۋەيە لەم جىھانەدا، بەسە بۇ كىردنەۋەي گىرى و گۇتالى نىۋانى گەلەكانى جىھان،
 پەيپەرەي ئەم ئايەتە تەنھا بەسە، چ جاى ھەموو سۈرەتەكە گە ئەو ھەموو يىروباۋەرە
 گىرنگانەي تىداۋو بىنيمان و چ جاى ھەموو ئەم شەرىعەتە گەرەي ئىسلامە.

ئەگەر ھەموو دەۋلەتەكانى جىھان راستيان بىكردايە ■ لەسەر رىڭاي راست بوۋنايە ئەم
 ئايەتەيان ئەنۋوسى بە پىتى روۋناكى لە مېنبەرى نىشتەجىي نەتەرە يەگىرتوۋەكان، ئەيان
 كىرد بە سەر مەشق بۇ خۇيان، لەبەر روۋناكى ئەم ئايەتەو بە پىي رىنمەۋنى ئەم
 ئەجۋولانەو. ئىسلام ھات جاپى مافى ئادەمى دا، بە كىردەۋەش بەجىي ھىنا بى كەم و
 كوپى لە كاتىك دا كە كەس لە خەۋىش دا شتى واى بەدل دا نەئەھات، بەلكو زۆربەي خەلكى
 دژى ئەو جاپدان و كىردەۋە بوون، لەگەل ئەۋەدا زۆر بەداخەۋە خەلكى چاۋى ئەۋە ئايىنى و
 ئەلى ھەرەنسا جاپى مافى ئادەمى دا!!!

^۱ واتە كۆتايى لى بىنن، چۈنكە شتىكى بۆگەنە. پىشەۋا مۇسلىم لە كىتەبە سەھىھەكى دا لە ھەدىسى جابىرى كوپى
 ھەيدوللاۋە.

﴿قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (١١) إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

له هه موو شت سه برتر شه مه به رۆله کانی موسلمانیش شه قسه بی جی و ناراسته نه کن، به راستی زۆر جینگای سه رسو پرمانه!! ئینجا له دوا دوایی سوڤه ته که دا نرځ و شیوه راسته قینه که ی ئیمان روون نه کاته وه به بۆنه ی به پرچ دانه وه و ته می هندی له عهر به کوچمیری یه کان که هیشتا ئیمان جینگیر نه بوو بو له دل و دهر و نیان دا، به م عهر به نه بیژداه که به ناوبانگن به (بنی اسد) منه تیان نه نا به سه ر پیغه مبهردا (ﷺ) ئه یان وت ئه ی پیغه مبهری خوا ئیمه موسلمان بووین و جهنگمان له گه ل نه کردی و عهر به کان جهنگیان له گه ل کردی، شه وا خوایش قسه که یان شه مینی و ته می پیغه مبهری (ﷺ) دادا که به پرچیان بداته وه و بیان باته وه به خویان دا، نیازو شه وه ی له دل یان دایه روونی نه کاته وه، شه فرموی: ﴿قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ﴾^١ کومه لی له عهر به خیله کی یه کان هاته لات و نه یانگوت ئیمه ئیمانمان هینا وه، ئه ی پیغه مبهر له وه لامیان دا بلی پیان: ئیمانی راسته قینه تان نه هینا وه، واته راست ناکه ن، چونکه ئیمان ئیمان بریتی یه له با وه پهیانی دل به وه رگرتن و وه زامه ندی و نارامه وه ئیوه شه وه تان بو پهیدا نه بو وه، نه گینا منه تان نه نه نا به موسلمانیتی و جهنگ نه کردنتان. به لام بلین: به ناچاری خومان کردوه به موسلمان و شایه تمانمان هینا وه گهر دن که چیمان پیشان دا وه،

^١ به گوێزه ی باوی مۆنینه وه ی وتار، به پی پی پۆیستی رۆک وه لام له گه ل پرس یاردا شه بویه بیفه رموایه: ﴿قَالَ قَوْلُوا﴾ یان بیفه رموایه: ﴿لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ أَسْلَمْتُمْ﴾، به لام به جوړه ی شه فرموو، چونکه شه کاته شیوه ی باری یه که م قه دهغه نه بوو له وتن: ﴿أَمَّا﴾ که شه ویش شیوه و دیمه ی جوان نی یه و نایی، باری سووم وای پیشان شه دا که جهزم و دلنایی مه به به موسلمانیتی یان به ته وای له گه ل شه دا به شه رع ی موسلمان نه بوون.

ئىۋە ھېشتا ئيمان نەچۈتە ئار دىلەكانتاقنەۋە، واتە ئيمانى راستەقىنەۋە ھەقىقەتەكى
دائەمەزراۋە لە دىلەكانتاقنە دا.

راي پېشەوايان جياۋازە لەم كۆمەلە غەربەدا، پېشەۋا بوخارى و كۆمەلى لەسەر ئەۋەن
كە ئەۋانە موناڧىق بوون، زۆربە لەسەر ئەۋەيە كە ئەۋانە موناڧىق نەبوون، بەلكو كۆمەلى
بوون لە مۇسلمانان ھېشتا ئيمان لە دىليان دا بەھىزۋە دامەزراۋ نەبوو، بەلام خۇيان لەپلەۋ
رادەيەك دا پېشان ئەدا لە رادەي راستەقىنەي خۇيان لەبەر ئەۋە بەۋ جۆرە تەمى كران و
برائەۋە بە خۇيان دا، بۇ ئەۋەي تەمى خوار بېن، ئەم رايە بە بەھىزتر ئەزانى، چونكە ئەگەر
ئەمانە موناڧىق بوونايە قورئان بەم جۆرە ھىۋاش نەئەبوو لەگەليان دا. ريسۋاۋ بى ئابروۋى
ئەكرەن، ۋەكو باۋى وايە لە ھەموو كاتىك داكە باسى موناڧىق بىكات لەبەر ئەۋە لەسەر ئەم
راي دوۋەمە رۆيشتەم.

ئەم كۆمەلە لەگەل ئەۋەدا بەۋ جۆرە ئاتەۋاۋ بوون، خۋاي خاۋەن رەھم ۋ بەزەيى
دەلخۇشى يان ئەكات و لى بوردن ۋ بەزەيى خۇي ئەخاتە پېش چاۋيان، ئەفەرمۋى: ﴿رَبِّ
تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ئەگەر گوۋى رايەلى خۋاۋ پېتەمبەرى خۋا
بىكەن ھىچ لە كىرەۋە چاكەكانتاقنە كەم و ئاتەۋاۋ ئاكات و پاداشتى تەۋاۋتاقنە ئەداتەۋە،
چونكە بىگومان خۋا زۆر لى بوردەۋ بە رەھمە، زۆر لى بوردوۋە لە خراپەي ئەۋانەي
گوۋىرايەلى ئەكەن، زۆر خاۋەن بەزەيى يە، زىادە پاداشت ئەداتەۋە بە چەند قات لاي
خۋارۋى بە دى قات، لە لوتف ۋ كەرەمى بە زىاد بىت.

بە گوۋىرەي ئەۋ رايەي كە لە تەفسىرەكەدايە ئەۋ مۇسلماننىي يە زامەريان با ئيمانى دامەزراۋى لەگەل دا نەبىت،
ئەبىتتە مۇي ۋەرگرتنى كىرەۋەي چاكيان، پاداشت ئەدەتتەۋە لەسەرى بى كەم و كوپى، بەلام بە گوۋىرەي ئەۋ رايە كە
ئەفەرمۋى ئەۋانە موناڧىق بوون ئەۋ دىمەنە مۇسلماننىي يە نايىتتە مۇي ۋەرگرتنى كىرەۋەي چاكيان ئەۋكاتە مەبەست
بە گوۋىرايەلى خۋاۋ پېتەمبەريان(ﷺ) ئەۋەيە كە موناڧىقى يەكەيان فەي بىدەن ۋ بە رىكى مۇسلمان بېن، زانين لاي
خۋايە.

ئىنجا شىۋەي ئىمانى راستەقىنە روون ئەكەتەرە بە باسى ھەندى لە سيفەت ۋە
 نىشانەكانى كۆمەلى ئىماندارە راستەكان، ئەفەرموى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ئىماندارانى راستەقىنە ھېچ كەس نىن جگە لەو
 كەسانەى كە باوەريان ھىناو بە خواو پىغەمبەرى خوا، ئىنجا پاش ئەو باوەريان ئىتر
 گومان و دوو دلى يان نەبوو، بەلكو دامەزراو و نەگۆراو بوون لە ھەموو خۆشى و ناخۆشى
 و ترس و تەنگاۋەيەك دا، تىكۆشانىيان كەردووە بە مالىيان ۋە بە لەش و گيانىيان لە رىگەى
 خوادا، كەواتە ئىمانى راستەقىنە باوەرىكى بەھىزى دامەزراوى

نەگۆراو بە ھەموو ئارامىكەرە بى دڵچركى و بە ئارامى و بى دوو دلى: ئىمانى
 راستەقىنە خاۋەنەكەى ئەخاتە تىكۆشان بە مال و گيان لە رىگەى خواداو بۆ بەرزكردنەوہى
 ئالای خوا، چونكە دڵ ھەركاتە شىرىنى ئەو ئىمانە راستەقىنەى چەشت خۆى پى ناگىرى ۋە
 پەلامار ئەدات و خاۋەنەكەى ئەخاتە ئىش بۆ دەرخست و ئاشكرا كردنى ئەو ئىمانە ۋە پىك
 ھىنانى و بەدى ھىنانى بەرھەمەكانى لەژيان ۋە جىھانى ئادەمى دا، ئەو دڵە پىر لە ئىمانە
 ھەرگىز خۆى پى ناگىرى و تواناى نى يە ھەروا بى دەنگ دانىشى و پەك كەوتوو دەستەپاچە
 بەرامبەر بەو ھەموو كاروبارو كەردەوہ و رووداۋانەى كە دژو پىچەوانەى ئىمانەكەيەتى،
 چونكە ھەموو شتى لەوانە ئەبىتە ھۆى ئىش و سزای ئەو دڵە كەواتە رانەپەرى بۆ دوور
 خستەوہ و نەھىشتنى ئەو ئىش و ئازارەى كە ئەو دڵەى بى ئارام كەردووە و ژيانى لى تال
 كەردووە، كەواتە تىكۆشان لە رىگەى خوادا شتىكە ھەلئەقولى لە دلى ئىماندارەكەرەو خۆى
 پىويستى پىى ھەيە و ناچارە بۆى، مەبەستى خۆى پىك ئەھىنى، تا رادەى ھىزو دامەزراوى
 ئىمان بەرزتر بىت راپەرىن و تىكۆشانى خاۋەن ئىمانەكە بەتىن ترە، بەلام ديارە ھەموو
 تىكۆشانى لە ھەموو روويەكەرە سنورو چۆنىتى ديارى كراوە لە ئايىنى پاكى ئىسلام دا
 ئەبى بەپىى ئەوہو بەو جۆرە بكى.

أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿١٥﴾ قُلْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٦﴾ يَمُنُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمْنُوا عَلَيَّ إِسْلَمَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَيْتُكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٧﴾

دامه زراوی ونه گۆپان و تیکۆشان له رینگای خوادا بهرهم و نیشانهی ئیمانی راسته قینه، که واته ئهو که سانهی که خاوهنی ئهوه، ئهوانه راست ئهکه، وهکو خوای ئهفرموی: ﴿أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾ تهنه ئهوانه - که باس کران - راست ئهکه: راست ئهکه له عه قیده و باوهر که یان دا، راست ئهکه کاتی ئهلین: ئیمه ئیماندارین. بهراستی ئهم ئایه ته و وینهی، ئیجگار سامناکن چونکه زۆر به روونی پیشان ئهدات که ئهو که سانه خوایان به ئیماندار ئهدهنه قهله، ئهو نیشانه و بهرهمانه یان نهبی راست ئاکن، دهی ئهگر به ریکی ئیمه کۆمهلی موسلمانن ئهمرۆ خویمان بدهین له قهپانه، بهم ترازوو خویمان بکیشین، ئاخۆ له سهد کهس دوو که سمان هیه به تهواو بهراست دهچی؟ به تایبهتی له بابته دامه زراوی و نه گۆپانه. هیجگار موسلمانن ئهمرۆ وێرانه و تیا دا چوو، وهکو به چاو ئه بینین هر رۆژی له سهر بهزمین، هر رۆژی شوینی بیرو باوهرێک ئهکه، به مرجی ئیسلامیان ئهوی که له رینگای ئیسلام دا درکی نهچی به پێیان دا، زیانیان لی نهکهوی، به لکو به مرجی سوود و قازانجیان دهست کهوی.

مه بهست له موسلمانن وێرانه ئهوانه یه که به گهرم و گوپی هاتوچۆی مزگهوت ئهکه، ئهگینا ئهوی تری هه ریاس ناکری. خوا بهرهمی خۆی له بهرخاتری قورئانه کهی و پیغه مبه ره خۆشه و یسته کهی روومان بکاته وه خۆی، له خهوی بی ئاگایی خه بهرمان بکاته وه، آمین.

پاش ئه مهی ئیمانی راسته قینهی روون کرد وه به خۆی و هه ندی بهرهم و نیشانه یه وه، ئینجا دیت وه سهر ئهو کۆمهله عهر به، تێیان ئه گه یه نی که خوا ئاگای له دلی ئهوانه و ئهوی له دلیان دایه، ئاگای له هه موو شته، ئهفرموی: ﴿قُلْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ ئهی پیغه مبه ر بلی پێیان: ئایا ئیوه خوا ئاگادار ئهکه به سهر ئایینی خۆتان دا، هه والی ئهوی پێ ئهدهن به مهی که هاتنه لای من و پیتان

وتم: ئېمە ئيمانمان مېنارە؟! خوا ھەرچى وا لە ئاسمانەكان ۋ زەوى دا ھەمووى ئەزانى ۋ ئاڭاى لى يەتى، خوا بە ھەموو شت ئاڭادارە ۋ ھېچ شتېك لەو شارارە نى يە، واتە ئىۋە زۆر نەزان ۋ بى شەرمن كە ئەتانەۋى بە قەسە ۋ ھەۋالى درۆ خۇتان لە دەست خوا قوتار بكن!!
ئادەمىزاد خۇى بە زانا ئەداتە قەلەم، بېگومان خوا ھەندى زانىنى پىداۋە، بەلام پىۋىستە بەو تۆزە رووناكى زانىنە خۇى لى نەگۆرى ۋ لە سنوورى خۇى دەرەنەچى، بۇ ئەمەى سەرى لى نەشىۋى، بەلكو بەو تۆزە رووناكى يە پىۋىستە بىر بكا تەۋە كە خۇى ئاناسى، ئازانى خۇى چى يە؟ ئەو ھەموو ھەست ۋ ھىزو وزە كە خوا پىى داۋە، ئەوانە چىن ۋ چۆن پەيدا بوون، چۆن ئىش ئەكەن؟ تەنەنەت ژىرىى خۇى ئاناسى، ئازانى چۆن ئىش ئەكات؟ ئاتوانى چاۋدىرىى خۇى بكات لە كاتى ئىش كەردن دا، ھەركات بىھوى خەرىك بىى بە خۇىەۋە پەكى ئەكەۋى لە چاۋدىرىى خۇى، كەۋاتە ژىرىى خۇى دەستە پاچەيە لەئاستى خۇى ۋ بارو رىڭاى ئىش ۋ كەردەۋى خۇى كە ژىرىى جىڭاى شانازى ئادەمى يە ۋ يەكەم چەكى دەستى يەتى لە رىڭاى زانىن ۋ زانىارى ئەم جىھانەدا.

لەپىشەۋە وتمان كە ئەو غەربە كۆچەرى يانە ھاتنە خەزەت پىغەمبەر(ﷺ) خۇيان بە ئيماندارى راستەقىنە دانائو پىشان داۋ مەنتيان ئەنا بەسەر پىغەمبەردا(ﷺ)، خۋاى گەۋرەش تەمىى كەرد كە بەرپەرچيان بداتەۋە لە بابەت ئيمانەكەيانەۋە.

ئەۋا لىرەدا باسى مەنتانەكەيشيان ئەكات ۋ فەرمان ئەدات كە بەرپەرچيان بداتەۋە ۋ تەمىى يان بكات لەو بارەيشەۋە، ئەفەرمۋى: ﴿يَسْمُرُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَسْمُرُوا عَلَيَّ إِسْلَمَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ مەنت ئەنەن بەسەر تۇدا بەمەى كە مۇسلمان بوون ئەى پىغەمبەر پىيان بلى: ئىۋە مەنتى مۇسلمانەتى خۇتان مەنەن بەسەر مەن دا، بەلكو ئىۋە ئەگەر راست ئەكەن ئەلەين ئيمانمان ھەيە خوا مەنت ئەنى بەسەر ئىۋەدا بەمەى كە رىنمۋونى كەردوون بۇ ئيمان ۋ باۋەر ھىنان ۋ ئەو رىڭا راستەى پىشان داۋن.

لىرەدا پىۋىستە ھەندى بوەستىن ۋ بىر بكةينەۋە لەنرخ ۋ گىڭكى ئيمان. باش بىر بكةينەۋە بۇ ئەمەى قەدرى ئەم نىعمەتە گەۋرەى خوامان ھەموو كات لەپىش چاۋ بىت ۋ شادمان بىن ۋ شانازى پىۋە بكةين، بىر بكةينەۋە با بىدار بىينەۋە كە ھەركەسى خوا ئەم نىعمەتەى پىداى، ئىتر ھىچى لەكىس نەچۋە، ھەركەس بىبەش بوۋى لەۋ، بىبەشە لە

هموو پیت و فەرێك، وهكو ههچ دهستكهوتێكى نهبووبی وایه، با بهدرزایی تهمهنى هموو شتى ئهم جیهانه هینی ئهو بی. پێگومان گهورهترین چاکهى خوايه و بهنرخترین منهتى خوايه بهسهر بنده ئیماندارهکانییهوه، به نرخترو گهورهتر له گیانهکهیان و هموو رۆزى و خوشى ئهم جیهانه.

ئیمانی راستهقینه بهم شیوه قورئانى یه خاوهنهکهى ئەکات به شتیکی تایبهتى جیاوازان، زۆر جیاوازان لهوانهى که بێبەشن لهو نیعمهته. یهکهه شتى که ئیمانی قورئانى همراهم نههینى بۆ خاوهنى، فراوانى زانین و تیگهیشتهیهتى دهربارهى بوونی خۆى و بوونی ئهم بوونهوهرو پهیوهندى نیوان خۆى و ئهم بوون و بوونهوهرو ئیش و دهورى خۆى لهوهدا، ههروهها تیگهیشتهنى له نرخى هموو شتیك، دانان و بینینی هموو شتى له شوێن و جیگا و راهدى خۆى دا.

بههۆى ئهو ئیمانوه ئارامى و دامهزراوى له دل و دهرهون دا همراهم دیت، له بهسهر بردنى ژيان بهسهر ئهم زهوى یهوه، بههۆى ئهو ئیمانوه ئولفت و ئارامى و دلنایى یهك پیدایه ئهبنی لهگهڵ هموو بوونهوهرو لهگهڵ خواى بوونهوهردا، بههۆى ئهو ئیمانوه خاوهنهکهى ههست ئەکات به نرخ و ریزی خۆى، بهمهى و توانای هیه ههلسى به کار و فرمانیكى زۆر گهوره و گرنگ که بیهته هۆى رهزامهندى خوا و چاکه و خێرو فەرى دروست کراوانى خوا. بههۆى ئهو ئیمانوه قام و تیگهیشتهنى نامینیتهوه له چوارهورى تهنگى مادده و سنوورى کوتایى هاتووى، بهلکو لهوه تینهپهڕى بۆ دهریای بى پهیى دواى نههاتووى غهیب و نهینى.

بههۆى ئهو ئیمانوه ئادهمى خاوهن ئیمان خۆى نهناسى و ئەندازێكى پێویست لهخۆى ئەگات: ئەزانى که ئەندامیکه له تیرهى ئادهمى که ههمووی ئەگهڕێتهوه بۆ یهك بنهپهت، ئهو بنهپهته پێك هاتوه له دوو بهش: بهشیكى خاك که بههۆى ئهم بهشهوه بهشداره لهگهڵ هموو گیان له بهرهکانى ترو ههچ نرخیکى زیادهى نى یه بهسهر ئهوان دا، ئهو بهشهکهى ترى بریتى یه له رۆحهکهى که له عالهمیکی ترو زیاده تایبهتى و نرخى هیه بهلای پهروهردگارى یهوه، کهواته ئادهمى ههر نرخ و زیادهیهکی هیه لهناو هموو دروست کراوهکانى خوادا، ئهو نرخ و زیاده بههۆى ئهم بهشهویه، کهواته ههرچۆنى ههول ئەدا بۆ

پىك مېنانى پىويستى ئەو بەشەكەي، ھەروھە تىكۇشان ئەبى بىكات بۇ ئەوھى ئەم بەشەكەي
ترى داواي ئەكات و ئەيەوى.

ھەروھە ئادەمى ئىماندار ئەزانى كە بە ھۆى ئىمانەكەيەو يەككىكە لەو گەل و كۆمەلەي
كە بەدرىزايى تەمەنى ئادەمى ھاتوۋە، ئەو كۆمەلەي كە لەگەل دوورى چەرخ و شوپىيان دا -
ھەر يەك كۆمەلەو سەرگەلەكانى پىغەمبەرەنە - ئەم زانېن و ھەستە بەسە بۇ ئارام و
بەھىزكردنى دلى ئىماندار، ژيانى بەو ھەستەو بەسەر بېرى تامى ترى ھەيەو لەزەتى ترى
ھەيە، ئىماندارى قورئانى ھەست و تىگەيشتنى فراواتر ئەبىت بە خۆى و گەل و
تيرەكەيەو، ئارەستى و لەو تىنەپەرىت بۇ بوون و بوونەوەر ئەزانى كە ھەموو بەش و
پارچەيەكى زىندوۋەو رۇحىكى تايىبەتى ھەيە، ۋەكو بوونەوەر، ھەموو بە گشتى رۇحىكى
ھەيە، رۇحى ھەموو ئەو پارچە و بەشانە لەگەل رۇحى گەرەي بوونەوەر دا بە يەكجار ھەموو
كات روويان كردۆتە پەرۋەردگارى خۇيان و ئەپەرستى سەنا سوپاسى ئەكەن بە
گەردن كەچى گۆپرايەلى ئەكەن بۆى و بە موو لە فرمانى ئادەن، ئەو ئىماندارە ئەو كاتە
ژيان بەسەر ئەبات لەئاو ئەو بوونەوەرە فراواتەدا، بە ئولفەت و ئارام و سۆزى برايەتى
خۆشەويستى و يەككىتى يەو، ئەو كاتە ئەزانى لە كوئوۋە ھاتوۋەو؟ بۆچى ھاتوۋە؟ بۇ كۆى
ئەروا؟ لەو شوپىنەي بۆى ئەروا چى دەست كەوت ئەبى ئەزانى كە ئەم جىھانە جىگاي
كشتوكالى ئەو جىھانە كە بۆى ئەروا، ئەزانى لەو جىھانەدا پرسىارو تۆلەو پاداشت ھەيە
لەسەر ھەموو كىردەوھەك، گەرەو بچووك، ئاشكراو پەنھانى، ئەو كاتە بى ئارامى و دوو
دلى و سەرگەردانى روو ئاكاتە دل و دەروونى، ئىنجا لەپاش ئەمانە ھەموو، ئاشكرايە كە
ئىمان ھىزىكى پال پىۋەنەرى ئىجگار گىرگە بۇ بەكارھىنان و خىستەنە ئىشى ھەموو ھىزو
وزەكان بى كۆتايى و ئەوھى لە دەست ئىمان دىت لە گۆپىنى بارو رووى ژيانى گەل و
ئەندامى گەل و ھەموو جىھان لە رادەيەك دايە ھەموو ھىزو و زانېن و فەلسەفەيە سەرگەردان
ئەكات. ئەمە نموونەيەك بوو لە باسى گىرنگى و نىرخى نىعمەتى ئىمانەو بۇ ئەمەي نەشارەزا
بزانى و شارەزا باش بىر بىكاتەو لەم فەرمودەي خوا: ﴿بىل الله يمين عليكم ان هداكم للإيمان﴾
بەلكو رىزو نىرخەكەي ھەموو كات لەپىش چاۋ و نەبىت و قەدرى ئەو گەرەترىن چاكەو
نىعمەتى خوا بەجى بەپىئرى.

ئينجا ڪوٽايي باسڪه ٺهينئي بهاسي فراواني زانيني خواو بينيني هموو ڪردهوي
 بندهڪاني با ٺه و ڪوٺله عمره به تي بگن که خوا ٺاگاي نهيني دل ۽ ڊهرونيشيان هيه،
 چ جاي قسهيان، کهاته تهمي خوار بين شتي نهلين که پيچهوانهي ٺهويه خوا ٺاگاي لي
 يهتي، وهڪو ڪوٽايي سورهتکهو ٺه هموو تهمي و بريارهڪائي هينا پئي، با دلي
 ئيمانداران بيدار بيٺهوه و ترس و سامي ٺاگاداري خوا له دلي همووان دا جيگر بيٺ
 بهوي ٺهوه پيچهوانهي ٺه هموو بريارو فرمانانه ٺه جولينهوه ٺه فرموي: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ عَيْبَ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ يَّمَانَعُونَ﴾ بهراستي هرچي نهيني و شراوهي ٺاسمانهڪان ۽ زهوي
 هيه خوا ٺهيزاني و ٺاگاي لي يهتي، خوا بينايه به هموو ڪردهويهڪ که ٺيوه ٺيڪه.
 بهراستي دوايي هيناني سورهتکه بهم ٺايهته ٺيڄگار بهتام و بهلهزهته هر له دهست قورٺان
 ديت ٺه جوړه شتانه، خوا به رهمي خوئي هست ۽ ڊهرونيان رووناڪ بکاتهوه به
 قورٺانهڪهي — آمين.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ ﴿١﴾ بَلْ عَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ ﴿٢﴾ أَوَذَا مِتْنَا وَكُنَّا

زُرَابًا دَلَّكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ ﴿٣﴾

سوره نسی (ق)

مهککهی یه و 10 نایه نه

بسم الله الرحمن الرحيم

نهم سوره ته زور سامناک و به هیزه نه دال دل و دهر وون، وشه کانی و شیوهی هوئینه وهیان و ناوازه و دهنگی که لی یانه وه فراههم دیت ئیجگار به تینه و تهقه نه دات به به نوکه ی دل داو نه یهینیتیه لهرزه، له هه موو لایه که وه ناگاداریی خواو چاودیریی هه موو کاتی نه یهینیتیه پیش چاو دهر باره ی هه موو جولانه وه و کرده وه و نیازو خه تهره ی ناده می ههر له له دایک بوونی یه وه هه تا ماوه ی ژیانی و مردنی و زیندوو بوونه وه ی و پرسیارو موخاکه مه ی، چهند نمونه یه که له سزای رژی دواپی و نازو ریزی نه هیئی و شیوه کانی پیشان نه دات که ئیجگار کاریگهرن له توانادا نی یه لاسایی کردنه وه ی ههر نه وهنده هیه دلی بیدارو وریا ههستی پی نه کات و نازانی به زمان بیلئت. بیگومان له بهرزو گرنگی یه تی که پیغه مبهری خوشه ویست (ﷺ) نهم سوره ته ی نه کرد به خوتبه ی جهژن و جومعه و له کومه لی گه ورده دا خوتبه ی پی نه دا. که واته با به دلنکی زور وریا و بیداره وه گوئی بگرین لهم سوره ته به هیزه به تینه، به لکو ته می خوار بین پی ی و ئینجا خوا ره حمان پی بکات.

خوای گه ورده نه فهرموی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * ق﴾ له چهند گرنگ سوره تی که دا

له مه و پیش باسی وینه ی نهم جوړه پیتانه مان کرد له و چواره پیته که قاپپی ۲۹ سوره تیان پی کراوه ته وه، به تایبه تی هه ندی به دریزی دواپن لهم بابته وه له یه که م جاری سوره تی

﴿یس﴾ هوه، كهواته لهو رووهوه لیږدها پنیوست به هیچی تر ناکات. ﴿وَالْقُرْآنَ الْمَجِید﴾ سویند به قورنانی بهرزو خاوهن شان و شهرهف.

خوای گهوره لیږدها وهکو له سورهتی ﴿س﴾ دا سویند نهخوات به قورنان، سویند لهسر خوراوهکه باس نافهرموئ. بیگومان له یهکهه جاری قسه و تارهوه سویند خواردن دل و دهررون بیدارو وریا نهکاتهوهو گرنگی مهبهست پیشان نهوات، به تایبهتی لیږدها که خوا سویند نهخوات به قورنانهکی خوی ئیجگار مهبهستیکی گهوره و گرنگ نهگهیهنی، چاوهپوانی هاتنی نهکرت، رهنگه مهبهست بهم سویندهش لیږه وینهی لیږدها هر نهوه بیت، چونکه بهدوای سویندهکهدا وشهی ﴿بل﴾ نههینی که لهه جوړه شوینانهدا بو وازهینانه لهو مهبهستهی پیشوو، دهست پیکردن به مهبهستیکی سهربهخوی تر. كهواته نهو بیدار بوونهوهی دل و نهو گرنگی مهبهستهی که سویندهکه فراههمی نههینی لیږدها به جاری روو نهکهنه نهو مهبهستهی که لهپاش وشهی ﴿بل﴾ هوه دیت، نهو کاته باشر گوئی بو نهگیری وهرنهگیری.

لهلایهه زور له زانایانهوه چنده شتی کراوه به سویند لهسر خوراو، ههنديکیان به دور دانراوه هندی به نزيك، له نیوان نهوانهدا دل بو یهکیکیان نهچی که بریتی یه له پیغهمبریتی پیغهمبرمان ﴿س﴾، چونکه نهوه زور به روونی وهرنهگیری لهو رستهیهی که لهپاش وشهی ﴿بل﴾ هوه دیت، واته سویند به قورنانیک که گهوره و شان و شهرهف داره، محمد پیغهمبری خویوه راست نهکات لهوهی که راینهگهیهنی به خهلکی، بهم جوړه سویند پی خوراو ئیجگار ریکه لهگهل سویند لهسر خوراودا، چونکه قورنان موعیزه و هوئی روون کردنهوهی پیغهمبریتی پیغهمبرمانه ﴿س﴾ ﴿بَلْ عَجَبًا اَنْ جَاءَهُمْ مُّنْذِرٌ مِنْهُمْ﴾ نهوانه سهریان سورماوه لهوهی که له خویمان ترسینهریکیان بو هاتووه، چونکه نهزان و نهفامهکانی نهه ئوممهته، وهکو نهزان و نهفامی ئوممهتهکانی پیشوو لایان وابوو که پیغهمبر نهبی له تیرهی

¹ له سورهتی ﴿یس﴾ دا به درتییی بهریهچی نهو باوهده ناریکهمان دلیوه، یا سهرنج بدریت.

ئادەمى نەبىت، نەبى^۱ لە مەلانىكە يىت، ۋەكو قورئان ئەو باۋەرە ئارپىكەيانى لە چەند شۈننىك دا باس قەرموۋە بۇمان.

ھەركەس بەچاۋى ژىرىى ورد بېيىتەۋە ئەزانى^۲ كە ئەۋە ھىچ جىگاي سەر لى^۳ كىردنەۋە سەرسۇرمان نى يە، بەلكو شتىكى زۆر رىك^۴ و راستە و سىروشتى ساغ ھەر ئەۋە ۋەرنەگىرى، كە پىغەمبەرى ئادەمى يەكى^۵ يىت لە تىرەى ئادەمى. يەكى^۶ يىت لەو گەل و كۆمەلە، ھەست بىكات بەۋەى ئەوان ھەستى پى^۷ ئەكەن، بە زمانى خۇيان قەسيان لەگەل^۸ دا بىكات، بەشدارىى يان بىكات لەژيان و ھۆى ژيانىان دا، رادەى تۈانار^۹ وزەو ئارەزوويان بزانى^{۱۰}، نەبى^{۱۱} بېيىتە پىشەۋايان و يەكەم كەس يىت لە ھەلسان بەو ھەموو ئەرك^{۱۲} و كارو قەرمانەى كە ئەو ئايىنە داۋاى ئەكات. كەۋاتە ئاشكرايە ئەگەر پىغەمبەرەكە بەم جۆرە نەبىت ئەو كارو قەرمانەى بۇ ئارپاۋ ئەو پىشەۋايەتى يەى بۇ ئاكرى^{۱۳}. ئەو نەقامانە سەريان سۈپ ئەما لە پىغەمبەرىتى^{۱۴} بە تايىبەتى لە ھەۋالى زىندوۋ بوۋنەۋە^{۱۵} كە لە يەكەم جارەۋە پىغەمبەرەكان رايان ئەگەياند بە كەلەكانيان، سەركىردنەۋە سەرسۇرمانەكەيشيان زۆر بى^{۱۶} جى^{۱۷} بى^{۱۸} ھۆ بوو، ھەموو ھەر قەسيان ئەۋەبوو كە پاش ئەمەى مردىن و بوۋىن بە خۇل^{۱۹} چۇن تازە زىندوۋ ئەيىنەۋە؟^{۲۰}

ۋەكو ئەفەرمۈى: ﴿قَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ * أَوَدَا مِتْنَا وَكُنَّا رَبًّا ذَلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ﴾^{۲۱} ئەۋانە سەريان سۈپ ئەما لەۋەى كە لە خۇيان ترسىنەرىكىيان بۇ يىت، لەپاش ئەۋە سەرسام ئەبوۋن لە ھەۋالى زىندوۋ بوۋنەۋە ئەيانوت ئەمە شتىكى نەناسراۋى كەس نەدىۋە چۇن ئايا ئىمە بىمرىن^{۲۲} بىكرىن بە خۇل^{۲۳} تازە دوۋبارە ئەكرىنەۋەۋە ئەگەرىنەۋە بۇ ژيان؟ ئەۋە كەرپانەۋەيەكى دورە لاي ئىمەۋە نەگونجاۋە.

^۱ بە جۇرى تىرىش تەفسىر كراۋەتەۋە: كە مەبەست گىرپانەۋەى سەرسۇرمانىيانە لە پىغەمبەرىتى پىغەمبەر(ص)، لەسەر ھەردوۋ جۆرەكە مەبەست بە ﴿الكافرون﴾ چىمىرى ﴿و﴾ ە لە وشەى ﴿عجبوا﴾ دا، بەلام بەم جۆرە كۆپى لەبەر لەكەدار كىرنيان و مۇرئان بە سەريان دا بە پىستىرىن لەكە كە كوفرە. خوا خۇى باش ئەزانى.

باوهر به زیندوو بوونهوه یهکیکه له بنه‌ره‌ته‌کانی ئیسلام، بنه‌ره‌تیکه که هه‌موو یوو
 باوهر و یاساو رژی‌مه‌کانی ئیسلام به‌سترون پی‌یهوه. زیندوو بوونهوه شتیکی زۆر پی‌ویسته
 ناچاری هیه بۆی، چونکه پی‌ویست کراوه له لایه‌ن خواوه له‌سه‌ر ئاده‌می که له‌سه‌ر رێگای
 حق و راست راوه‌ستی و به‌رگری ناحق بکات، خێرو چاکه به‌هێز بکات، شه‌رو خراپه
 له‌ناو به‌ری، پی‌ویست کراوه له‌سه‌ری که هه‌موو هه‌ول و کۆشش و کردار و ره‌فتاری به‌به‌ستی
 به‌ په‌رسنتی خواوه. ده‌ی که‌واته پی‌ویسته به‌ گوێره‌ی سیفه‌تی عه‌داله‌تی خوا پاداشت
 دانه‌وه له‌سه‌ر ئه‌و کرده‌وه چاکانه وه‌کو تۆله سه‌ندن له‌سه‌ر تاوان و ده‌ست درێژی، ئه‌و
 پاداشت و تۆله له‌م جیهانه‌دا به‌جی نایه‌ت، که‌واته پی‌ویسته به‌ جیهانی تر، که ئه‌و به‌ره‌می
 عه‌داله‌تی خوای تیدا به‌دی بی‌ت، بی‌جگه له‌مانه‌یش باوهر به‌ روژی دوا‌یی، پال پی‌وه‌نه‌ریکی
 زۆر به‌هێزی گرنگه بۆ روو کردنه خێرو چاکه و به‌رگری له تاوان و خراپه، هه‌ر دلی ئه‌و
 باوهری تیدا نه‌بی هه‌رگیز نایه‌ته سه‌ر راسته‌ری، نه‌گه‌ر هاته سه‌ری دامه‌زراو نابی، سه‌ر لی
 کردنه‌وه و سه‌رسوپه‌مانی نه‌فامه‌کان به‌ راستی جینگای سه‌رسوپه‌مانه، چونکه زیندوو بوونهوه
 نه‌وه‌نده گونجاو و ناشکرایه وه‌کو به‌پیش چاوه‌ڕو بی‌ت وایه.

ئه‌وه‌نه‌فامانه‌که به‌لایانه‌وه‌دووره‌به‌باشی نه‌زانن که‌نم هه‌موو ئاده‌می و گیانه‌به‌رانه‌له‌خاک
 فه‌راهم دی‌ت، ده‌ی ئه‌و توانای که‌له‌یه‌که‌م جار و هه‌له‌خاک دروستی نه‌کات نایابو‌نه‌بی نه‌توانی
 دووباره‌ی بکاته‌وه؟! له‌گه‌ل ئه‌مه‌دا به‌ پی‌ی باوی ئی‌مه دووباره‌ کردنه‌وه سووک و ئاسانه‌تره.
 خوای گه‌وره به‌ره‌نگاری ئه‌م بی باوهرانه نه‌کات به‌ جو‌ری له‌ پیشه‌وه دلی ئه‌و بی
 ناگیا‌نه بی‌دار نه‌کاته‌وه له‌ خه‌وی بی ناگایی دایان نه‌چله‌گینی، بۆ ئه‌مه‌ی چاوی ئه‌و دلانه
 بکریته‌وه بیر بکه‌نه‌وه و سه‌رنجی به‌ره‌می تواناو ده‌سه‌لاتی بی سنووری خوا بده‌ن، ئه‌و
 کاته‌وه دلانه پاک نه‌بنه‌وه له‌ چه‌په‌لی ئه‌و باوهره‌ لاره، مه‌گه‌ر دلی که به‌ ته‌واوی مردوو بی‌ت.

قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ وَعِنْدَنَا كَنْبٌ حَفِیْظٌ ﴿٤﴾ بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ
مَّرِیْجٍ ﴿٥﴾ أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ ﴿٦﴾ وَالْأَرْضُ
مَدَدْنَاهَا وَالْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِیْجٍ ﴿٧﴾

ئەم بئى باوەڕانە بنەرەتى بئى باوەڕى يەكەيان، ئەمە بوو كە مردوو ئەبێت بە خاك و پەرژو
بلاو ئەبێتەو، هەر پارچەيەكى ئەكەوتە شوئىنى، تىكەلى خاك و ئەو هەموو شتى ترە
ئەبێت، بە جۆرىك جيا ناكړيتەوه و كەس نازانى له كوئى يەو كامەيه؟ ئەوا له يەكەم جارەوه
ئەدات لەو بنەرەته ئەفەرموى: ﴿قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ وَعِنْدَنَا كَنْبٌ حَفِیْظٌ﴾ بەراستى ئێمە
زانىومانەو ئاگامان هەيه لەوهى كە زەوى ئەيخوات لە لەشى ئەوان، بەرە بەرە ئەو لەشى
ئەوانە بۆ هەر شوئىنى پەرژو بلاو بووئيتەوه و بۆ هەر جىگايەك روشتبى و بۆ هەر شتىك
كوپابى هەريچى لەمانە شاراوە نى يە له ئێمە، لاى ئێمە پەراوى هەيه، ئەكوپاوو پاريزمى
هەموو شتىكە، بە دريزى هەموو شتى تيدا نووسراوه، واتە ئاگامان له هەموو شت هەيه و
هېچ شتىكمان لى و ن نابى.

ئىنجا بەهوى ئەو باوەرە پوچەو ئەو رەخنە بئى نرڤانهيان روون ئەكاتەوه و ئەفەرموى:
﴿بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَّرِیْجٍ﴾^١ ئەوانە كە ئەو باوەرە بئى جى يەيان هەيه و ئەو
رەخنە ناراستانە ئەگرن باوەريان ئەهينانە بە شتى حەق و راست، واتە: بەو ئايين و
قورئانى كە بۆيان هات، بەهوى ئەوهو كەوتوونەتە كارىكى تىكەل و پىكەلى دانەمەزراوو
هەردەمى قەسەيه ئەكەن و هەر جارى شتى ئەلەين و لەسەر بارى ناوەستن.

^١ مەندى ئەفەرمون ئەمە چىزەكە بە وێنەى كەسى كتيب و دەفتەرىكى هەبى و موتالای بكات. زانين لاى خولە.

^٢ وشەى «بَل» بۆ گواستەوهيه له مەبەستىكەوه بۆ مەبەستىكى تر لێرهدا.

حق و راست تەنھا نوختەيەکی دامەزراوی نەگۆڤاوی بەمیزە، ئەوێ باوەری پێی
 هەبێ بەسەریوە ئەوەستی و جێگیر ئەبێ بێ جوولە و ئەم لاو ئەولا، جگە لە حق و راست
 هەمووی دانەمەزراو و بەرگە نەگرو نەگۆڤاوە هەردەم بە لایەك داو هەرجاری بە بارێك دا،
 کەواتە هەركەسی لە حق لایەت و باوەری بە بەتال هەبێ، دامەزراو و جێگیر نابێ، هەردەم
 باوەرو قەسەيەکی هەبە، هەردەم ئارەزوویەك راینەکیشی بۆ شتێك، کەواتە ئەکەویتە
 گێژاوی چانی گومرایی و سەرگەردانی، ئەمە شتێکی ناشکرایە بە چاو ئەبینرێ حال و باری
 تاقی حق و بەتال بەو جۆرە کە وترا. ئینجا هەندێ لە بەرەمی دەسلەت و توانای بێ
 سنووری خوا ئەخاتە پیش چاو لەم شتەنە ی کە وان بە پیش چاوەوە بۆ ئەمە ی روون
 ببیتەو لای هەموو خاوەن ژیری یەك کە زیندوو کردنەو شتێکی زۆر گونجاو و ئاسانە لای
 ئەو خاوەن دەسلەتە، ئەفەرموی: ﴿أَنَّا نَبْطِشُكَ إِلَى السَّمَاءِ نَقْضُكَ كَيْفَ بَيِّنَتَهَا وَرَبَّنَا وَمَا لَنَا مِنْ
 رَّوْحٍ﴾ نایا ئەوانە کە باوەریان نی یە بە زیندوو کردنەو کوێرن و بەهۆی ئەوەوە چاویکیان
 هەنەخستوو بۆلای ئاسمان بە لای سەرووی خۆیانەو تا بیر بکەنەو کە چۆنمان دروست
 کردوو و رێك و پێکمان خستوو بەرزمان کردۆتەو بێ پایە و ئەستوون، رازاندوو مانەتەو
 بەو هەموو مانگ و ئەستێرە، هیچ کون و درزێکی تێدا نی یە، واتە وەکو خانو و
 کۆشکێکی بێ لەکە و کەم و کوپی و هیچ جۆرە عەیبی. ﴿وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَّاسِيَ وَأَلْبَسْنَا
 فِيهَا مِنْ كُلِّ زَنْجٍ بَهِيحٍ﴾ زەویمان راخستوو بە فراوانی بۆ ئارام گرتن و نیشتهجێ یی بەسەر
 پشتی یەو، چەند شاخ و چپای گەورە ی قورسی دامەزراومان خستۆتە ناو زەوی بۆ ئەمە ی
 بەرگری بکات لە تاسە و لەنگەرە، لە هەموو جۆرێکی جوان شیرینمان تێدا روواندوو.

بَصِيرَةً وَذَكَرْنِي لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ﴿٨﴾ وَزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ
 الْحَصِيدِ ﴿٩﴾ وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لِّمَا طَلَعَ نَضِيدٌ ﴿١٠﴾ رِزْقًا لِلْعِبَادِ وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلَدَةً مَيِّتًا كَذَلِكَ
 الْخُرُوجُ ﴿١١﴾ كَذَبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّيْسِ وَشُعُوبٌ أُخَرُ ﴿١٢﴾ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ لُوطٍ ﴿١٣﴾ وَأَصْحَابُ
 الْآيِنَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ

نهم هموو ناسمان و نهستیرو شتانه مان بهو جوړه پی کردوه. ﴿٨﴾ بَصِيرَةً وَذَكَرْنِي لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ﴿٩﴾
 لهبر روون کردنه وې چاول دل و ته می و ناموزگاری بو هموو بده یه کی گهراوه
 بولای پهروردگاری خوئی و نهم بوونه و مره نایابه ی کهوا به پیش چاوی یه و، نهم بوونه و مره
 کتیبی کراوه ی پهروردگاری ته، به هموو زمانئ نه خویندو، بو هموو کهس دهست
 نه دات لی ی ورد بیته و مو تالای بکات. خوینده وارو نه خوینده وار، شارستانی و لادی
 یی، هموو چینیک، هموو کهسی توانای هیه له راده ی خوئی داو نه اندازه ی پیویستی خوئی
 تویشووی لی و هرگری بو دوزینه وې حق و دامه زانندن له سر باری حق و ریشتن به
 ریگای حق دا، به مرجی به شوین حق دا بگری و بیهوی بکات به حق، نهو حقه ی که
 بریتی یه له ناسین و باور به خوی پهروردگارو گوی رایه لی و پرستی به تاك و تمنا که
 بوونه و مره به هموو پارچه و به شه کانی یه و شایه تی له سر نه و نه دات، به لام نهو که سانه ی
 که به دوا ی حق دا ناگه رین و نایانه و ریگای حق بده نه بر، نهو که سانه هست ناکن
 بهو شایه تی یه ناشکراو روون ره وانه ی بوونه و مره، هرچنده پلهو پایه یان بهر بیت له
 ناسین و زانیاری له بوونه و مره دا، هرچند تیکو شان و لیکولینه و بهروردیان به تین و
 فراوان بیت بو دوزینه وې نهینی یه کان و تایبه تی یه کانی نهم بوونه و مره و بهش و
 پارچه کانی، که واته ناسین و زاینه کانیان ناته و او و روو که شه، چونکه له گه ل حق دا نی
 یه و جوی بوته و له حق، وکو نه مړو باوه لهو بهرنامه ی که دانراوه بو زاین و زانیاری و
 نا و نراوه (المناهج العلمیه).

نیجا چند بهرهمی تری توانای خوئی به چند لاپره یه کی تر له کتیبی بوونه و مره
 پیشان نه دات بو روون کردنه وې حق و باور هینان به زیندو کردنه و، نه فرموی:
 ﴿٨﴾ وَزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ * وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لِّمَا طَلَعَ نَضِيدٌ * رِزْقًا لِلْعِبَادِ

وَأَحْبَبْنَا إِلَيْهِ بَلَدَهُ مَيْسًا ﴿ ثِيَمَهُ هَيْئًا وَمَانَهُ خَوَارَهُ لَآئِ نَاسْمَانَهُ نَآوِيكِي بَه فَهْرِي خَاوَهَن پِيَت

و سوودی زور، به هوی نهو ناووه نهروینن چندهما باخ و درخت و میوه و دانه ویله ی نهو
کشتوکالهی که دروینه نهکرین، دار خورمای دریز دریز که گوپکه ی زوری پریان هیه و
کومه لی کردوه و کهوتوون به سهر یه که دا له ناو کیسه کانیان دا، نه مانه شمان هه مو
رواندوه له بهر ریزی دانی بهنده کانمان، هم بهو ناوه که باراندوه مانه خاک و ولایتیکی
مردوی وشک و برینمان پی زیندو کردوتهوه، دوی نهوه که نه هه مو شته نایابه ی
خسته پیش چاو سهرنجی راکیشا بو بیر لی کردنهوه لهوی تیای دا ناوه بیگومان بیر
کردنهوه له مانده چاوی هه مو دلکی زیندو نهکاتهوه باوه به دهسلات و توانای بی
سنووری خوا له دلانه دا جیگیر نهکات، پاش نیشاندانی نه هه مو بهرهمه گرنگانه، نینجا
مه بهسته که ی نیره که زیندو کردنهویه به سووک و ناسان نهخاته پیش چاو به تایبه تی که
وینه یه کی زور ریک و پیکی تیرو تهوای پیشان دا که به ناشکرا هه مو جاری دوباره
نه بیتهوه نهویش که بریتی یه له زیندو کردنهوه ی خاکه وشکه مردوه کان، نهفرموی:
﴿كَذَلِكَ الْخُرُوجُ﴾ نا بهو تهرزه بهو ناسانی یه به وینه ی خاکه وشکه مردوه کان که نهو هه مو
شته ی لی نهروی و به زیندویی دیتنه دهرهوه، هر بهو جوریه دهرچوونی مردوه کان له
گوره کانیان به زیندویی.

یه کی له نایابی و بی وینه یی قورئان نهویه که هه مو وشه یه کی له جیگای خوی دایه و
به پی ی نهو شوینه یه که دائراوه تییدا، له هر شتی دوا له بارو رویه کی یهوه لی ی نهوی
که نیجگار ریک و پیکه له گهل نهو شوینه و مه بهستی نهو شوینه دا، بو نموده له شوینه دا
له پیشهوه باسی بی باوه پری کافرهکانی کرد له بابته زیندو بوونهوه و نینجا هوی بی
باوه پری یه که یانی روون کردهوه که بریتی یه له بی باوه پریان بهو حقه ی بویان هاتوه،
له پاش نهوه چند دهلیل و بهلگه یه کی روون و بهیژی هیئاوه به ناسمان و زهوی و کهژو
چیاو نهو جورانه ی که نهروین له زهوی دا، هه روه ها بهلگه ی هیئاوه به باران و رواندن داری
درخت و باخ و میوه و دانه ویله و دارخورما... هتد. نه مانه ی هه مو هیئایه وه بهلگه له سهر
راستی و بهجی زیندو کردنهوه، بو نه هه بهلگه و دهلیلانه چند سیفت و نیشانه یه کی
هیئاوه، بهجوری لی یان دوا زور ریک و پیک بوو له گهل سیفت و نیشانهکانی حق دا بهم
جوره: بیگومان حق واته: نهو شته ی که راسته هیه، چند نیشانه و سبفه تیکی هیه که
بریتین له: بهرزی، دامه زراوی، نهگورانی و جوانی و شیرینی. بهم شیوه له ناسمان دواوه و

باریکی کردوه به نیشانه و به لگه که نهو سیفت و نیشانه‌ی تیدا روونه، شیوهی
 ناسمانی بهری دامه‌زروی نه‌گۆڤاو و رازینراوهی نارایش کراو بهو هه‌موو نه‌ستیره،
 هه‌روه‌ها له زهوی دواوه که دامه‌زروی نه‌گۆڤاوه له‌گه‌ل شیوهی چیاو بهری ۱ دامه‌زروی
 نه‌گۆڤاو، له‌گه‌ل شیوهی جوانی ۲ نارایش بهو شتانهی که روینراون تیای دا، هه‌روه‌ها
 شیوهی شیرینی باران که له به‌رزوه دیت له‌گه‌ل جوانی و جه‌مالی نهو کشتوکاله رازاوه و
 نهو هه‌موو دارخورما به‌رزوه دامه‌زراوه که نارایش کراوه بهو به‌رو گول و هیشووه شیرینه.

قورشان به‌م تهرزه زاله کار نه‌کات له هر دلی که نه‌مردبی و به ته‌واوی وشک
 نه‌بووبیته‌وه، بهو شیوه بی وینه نه‌دوی، بویه هرگیز کۆن نابی و هه‌موو کات ته‌رو تازه‌یه
 لای دله نه‌مردووه‌کان، تام و مه‌زه‌ی خوشی هرگیز کۆتایی نایه‌ت و تیری لی ناخوری،
 پاش نه‌مه‌ی چهند لاپه‌ره‌یه‌ک له کتیی میژوی ئاده‌می نه‌هینی ۳ به کورتی پاشه‌روژی
 ره‌شی به‌دبه‌ختی بی باوه‌ره‌کان له گه‌له‌کانی رابردو پیشان نه‌دات، نهو بی باوه‌پانه‌ی که
 دهم بازی و به‌ربه‌ره‌کانی یان کرد له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ره‌کانیان دا - درودی خویان لی بیت - به
 وینه‌ی نه‌م بت په‌رستانه و بی باوه‌پانه‌ی نه‌م ئومه‌ته له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) نه‌فرموی:

﴿كَذَبَتْ قَبْلَهُمْ نُوحٌ وَأَخَذَ الرَّيْسُ وَشَمُودُ * وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَنُ لُوطٍ * وَأَخَذَ الْأَيْكَةُ وَقَوْمُ نُوحٍ﴾ گه‌لی نوح
 باوه‌ریان نه‌هینا به نوح و به دروژنیان دایه قه‌له‌م، هه‌روه‌ها ﴿اصحاب الرس﴾ باوه‌ریان
 نه‌هینا به پیغه‌مبه‌ره‌کیان، تانیفه‌ی سه‌مود باوه‌ریان نه‌هینا به جه‌زه‌تی صالح، تانیفه‌ی عاد
 به هود، فیرعمون ۴ کۆمه‌له‌که‌ی به جه‌زه‌تی موسا هارون، گه‌ل ۵ قومه‌که‌ی لوط به لوط و
 ﴿اصحاب الايكة﴾ به پیغه‌مبه‌ره‌کیان که به ناویانگه به جه‌زه‌تی شوعیب. هه‌روه‌ها
 گه‌له‌که‌ی توبه‌عی حیمیری که باسمان کرد له سوره‌تی ﴿الدخان﴾ دا.

۱ وشه‌ی ﴿الرس﴾ بیرکی سه‌نگ چن نه‌کرلوه ﴿اصحاب الرس﴾ گه‌لی بیون پیغه‌مبه‌ره‌کیان بق ره‌وانه کرا نه‌وانیش
 ئیمانیان نه‌هینا و پیغه‌مبه‌ره‌کیان خسته ناو بیرک و شه‌میدیان کرد، خوایش به‌ریادی کردن، ئیتر زیاد له‌وه پتویست
 نی به هیچ بلتین ﴿ایکه﴾ چرو دارستانی پره که چوویی به‌ناو یه‌ک دا. ﴿اصحاب الايكة﴾ دانیشتوانی نه‌و ولاته بیون،
 پیغه‌مبه‌ره‌کیان به‌ناویانگه به ﴿شعیب﴾.

ناشکرایه که لیبره‌دا دریزه پیدانی نهو گه‌لانه و به‌سره‌اتیان پیویست نی یه، به‌لکو بۆ
 نه‌م شوین و مه‌به‌ستی نیره هه‌ر نه‌مه پیویسته که نه‌فه‌رموی: ﴿كُلُّ كَذَبٍ أُرْسِلَ فَقَوْعِدِ﴾ هه‌موو
 یه‌کی له‌وانه باوه‌ریان نه‌هینا به پیغه‌مبه‌ره‌کانیان و به دروژنیان دانه قه‌له‌م به‌هوی نه‌وه‌وه
 هه‌ره‌شه‌ی منیش له‌سهریان هاته جی و به‌دی هات. که‌واته با نه‌مانیش ترسیان لی بنیشی و
 له‌گه‌له بی باوه‌ره‌کانی رابردووه‌وه ته‌می خوار بین، فریای خو‌یان بکه‌ون، نی‌مان بینن تاوه‌کو
 نه‌وان هه‌لیان له‌ده‌ست ده‌رنه‌چوووه هه‌روه‌ها با پیغه‌مبه‌رو نی‌مان‌داره‌کانیش به‌ئارام و دل‌نیا
 بن که پاشه‌روژی سه‌ره‌که‌وتن و رزگاری و به‌ختیاری هه‌ر بۆ نه‌مانه.

دیمه‌نی نه‌م فه‌رموده وا پیشان نه‌دات که هه‌موو یه‌کی له‌و گه‌لانه‌ی هه‌موو پیغه‌مبه‌رانی
 به دروژن دانابی، له‌گه‌ل نه‌مه‌دا هه‌ریه‌کی باوه‌ری به پیغه‌مبه‌ری خو‌ی نه‌هینا و به دروژنی
 داناوه به‌لام باوه‌ر نه‌هینان و به‌درو خسته‌نه‌وه‌ی ته‌نها هه‌موو پیغه‌مبه‌ران - سه‌لامی خو‌ایان
 لی بیت - چونکه هه‌موو پیغه‌مبه‌ران برای یه‌کن له‌ثایینی خوادا، هه‌موویان له‌یه‌که‌مه‌وه تا
 دواترینی هه‌مووان به‌خو‌یان و شوین که‌وتوووه‌کانیشیان یه‌ک ئوممه‌تن و هه‌موو یه‌ک باوه‌رو
 عه‌قیده‌یان هیناوه، که‌واته باوه‌ر نه‌کردن به‌هه‌رکام باوه‌رنه‌کردنه به‌هه‌موو، هه‌موو یه‌ک
 دره‌خته و ریشه‌و په‌لی کوتاوه بۆ هه‌موو چه‌رخ و ولاتی، هه‌موو په‌لیکی نه‌و دره‌خته به‌فه‌رو
 نمونه‌و نوینه‌رو کورته‌یه‌کی هه‌مووه، که‌واته هه‌رکس له‌هه‌ر په‌لیکی نه‌و دره‌خته به‌فه‌ره
 بکه‌وی نه‌و که‌سه له‌هه‌موو دره‌خته‌که که‌وتوووه به‌هه‌موو په‌ل و ریشه‌کانی یه‌وه له‌به‌ر نه‌وه
 نی‌مان وه‌رناگیری له‌هیچ که‌س و له‌هیچ گه‌لی تا باوه‌ر نه‌هینی به‌هه‌موو پیغه‌مبه‌ران -
 سه‌لات و سه‌لامی خو‌ایان له‌سه‌ر بیت -

ئینجا هه‌م نه‌گه‌رته‌وه بۆ سه‌ر باسی زیندوو بوونه‌وه به‌لگه‌ی تری له‌سه‌ر نه‌هینیتوه
 به‌مه‌ی که هه‌رچونی له‌یه‌که‌م جاره‌وه خوا دروستیان نه‌کات، هه‌روه‌ها دووباره‌یشیان
 نه‌کاته‌وه، نه‌فه‌رموی: ﴿أَفَعَيْنَا بِالْحَقِّ الْأَوَّلِ﴾ ئایا ئیمه‌ ده‌سته پاچه‌و بی ده‌سه‌لات بووین له
 دروستی کردنی یه‌که‌م جاردا؟ واته: نه‌خیر، پیویست به‌وه‌لام نی یه‌خه‌لکه‌که حازرو بزر
 شایه‌ته له‌سه‌ر نه‌و ده‌سه‌لاته، واته نه‌وانه باوه‌ریان هه‌بوو، ددانیان نه‌نا به‌ده‌سه‌لاتی خوا له
 دروست کردنی یه‌که‌م جاردا. ﴿بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِّنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ به‌لکو نه‌وانه له‌گومان و لی
 شیواندن له‌دروست کردنی تازه‌کی، واته بیر ناکه‌نه‌وه له‌دروست کردنی خه‌لکی له‌یه‌که‌م

چارهوار، تا بیکه به نیشانه و به لگه له سهر دووبار کردنه وه و دروست کردنی تازه، چونکه پینچهوانه ی باوو باوهریکه که دهقی پیوه گیراو^۱.

ئینجا دهست پی ئهکات به تیمار کردنی و چاره سهر کردنی دلّه بی باوهرهکان، به هینان و پیشاندانی چهند شتیکی ئیجگار سامناک. له یهکه م چارهوار باسی چاودیری و ناگاداری هه موو کاتی خوا له بهندهکانی ئهکات، له پاش نه وه مردن و سهختی گیان که نشت، دوا ی نه وه زیندوو بوونه وه و پرسیار و حیساب و هینانی دهفتیری گرده وهکان.

ئینجا شیوه ی ناهه مواری دۆزه خ که گرو بلیسه ی لیوه دیت و تینوه بو سوتاندنی بی باوهرهکان، له په نای نه وه وه شیوه ی به ههشت و نازو ریزه نه براوه که ی باس ئهکات، نه مانیش به و ته رزه قورنای یه بی وینه که له توانای هیچ کهس دا نی یه لاسایی کردنه وه ی، بیگومان هه ر دلّی به م قورنانه چاره سهر نه کری ئه و دلّه هه رگیز دهست نادات بو چاره سه ریی، بی به شه له هه موو خیروبیری، شایانی نه وه یه که قاپی ی ره م و به زه یی خوی لی داخری، خوا په نامان بدات له قارو غه زه بی خوی، آمین.

له م چهند ئایه ته دا که دیت ئاده میزاد نه خاته گشت، له دایک بوونی یه وه ئیه یینی تا مردنی و تا زیندوو بوونه وه و پرسیارو مو حاسه به ی رۆژی دوا یی هه تا سه ری ئهکات به نیشته جی ئیجگاری نه براوه دا: دۆزه خ یان به ههشت، بو ی روون ئهکاته وه که له یهکه م جاری یه وه تا دوا یی هه موو کات وا له ژیر ره قابه ی چاودیری خوا دا، له نا و چنگی ده سه لات و توانای بی سنووری خوا دا. به راستی شته که ئیجگار سامناکه لای هه ر دلّی که زیندو و بیدار بیت، ئه بی چون بیت ئه م ئاده می یه بی ده سه لات که هیچ شتیکی خوی به دهستی خوی نی یه و هه موو کات چوار ده وری درابی به ناگاداری و ده سه لات و توانای خوا؟ نه و خوا یه ی که ناگاداره به سهر هه موو شتی که دا ته نانهت خه ته ره ی دلّی!! نه و که سانه که بزائن و ههست بکه ن به وه که ئه من و ئیستخباراتی میری به دوا یان دا ئه گه رین و مورا قه به یان ئه که ن، نه وانه ئارامیان لی ئه بری و دنیا یان لی دیته وه یه، له گه ل نه وه دا خو داشاردن و رزگار بوون له دهست میری زور جار ئه گونجی به په نابردن بو ولات و میری یه کی تر، یان به ده م گرتن له هه موو قسه و باسیک، یان به هه ر جوړو شیوه یه کی تر، به لام چی ئه کری له گه ل خوا که هیچ په ناده ری نی یه لی ی و هیچی لی ون نابی و هیچ شتی لی ناشاریته وه.

^۱ هه ندی ته فسیری به م جوړه ئه که نه وه: ئایا به مۆی دروست کردنی یه که م چاره وه دهسته پاچه بووین په کمان که ورت له دروست کردنی تازه، نه مهش هه ر ئه بی به لام تقد به میز نی یه، خوا نه زانی.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعَلَهُ مَا تَوَسَّوْهُ بِهِ نَفْسَهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ ﴿١٦﴾ إِذْ يَتَلَقَّى السَّمْعَانِ

عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ ﴿١٧﴾ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَيْنٌ ﴿١٨﴾

نينجا با به دل گوی بگرین لهم نایه ته سامناکه بههیزانه: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعَلَهُ مَا تَوَسَّوْهُ بِهِ نَفْسَهُ﴾^۱ بیگومان نیعه ناده میمان دروست کردوه، نه زانین و ناگامان ههیه لهو شته ی که خوی به خه تهره له دهرونی خوی دا نه یلینت، واته ناگادارین به سمر نهو خه تهرانه ی که به دهرونی دا گوزهر نه کهن.

سهرتا و یه کهم جاری نایه ته که به لگه یه کی روونه له سمر زانین و ناگاداری یه که ی خوی گه وره، چونکه نهو ناده می یانه ی که نه م هموو که ره سه و نامیرو شت و مه کانه به ده سترکد فراهم نههینن ناگادار ترن به سمر هموو که ره سه و نههینن یه کانیا ن دا، ده ی له جی یه ناده می نا بهو جوره بیئت؟ نهو خوی به ی که نهو کاروباری هموو شتی به ده سته، نه م هموو شته ی له نه بوون دروست کرد، نهو ناده می یه کهیشی فییری نه م شتانه کردوه، هر زانینیکیش ههیه هر خوا بو ی فراهم هیئاوه، بیگومان دروست کردنی هیچ شتی ناگونجی بی زانین و ناگاداری بهو شته، وهکو خویشی نه فهرموی: ﴿إِلَّا يَعْلَمُ مِنْ خَلْقٍ﴾^۲ کهواته ناده می که له هموو بارو روویه کی یه وه خوا له نه بوون دروستی کردوه نه بی هموو شتی روون ناشکرا بیئت لهو پهرومردگاره ی.

نینجا زیاتر ناگاداری یه که ی روون نه کاتوه و نه فهرموی: ﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾^۳ نیعه نزیک ترین له ناده می یه وه له شا رهگی ملی خوی، واته زانانتر ناگادارترین به ناده می لهو که سه ی که نزیک تر بیئت لی یه وه له شارهگی ملی.

^۱ تفسیره که به گزیره ی نه وه یه که وشه ی: ﴿مَا﴾ موصوله بیئت، نه گونجی مصدریه بیئت نهو کاته ضمیری ﴿ه﴾ ناده می یه و به م جوره یه: ناگام ههیه له وه سه وه و خه تهری خوی بق خوی، به لام له سمر موصوله یه تی چمیره که بق ﴿مَا﴾ یه. چمیری مفعول بیئت به یار نه دی، واته ﴿مَا تَوَسَّوْهُ بِهِ نَفْسَهُ﴾ به هر جوریک بگیری مه به سته که ههیه که، نیتر خوا باش نه زانی.

^۲ واته: نایا که سی شت دروست نه کات زانا نی یه به دروست کراوه که ی؟ واته به لی زانایه. سوره تی ﴿الملك﴾.

^۳ لیتره دا مه به ست به ﴿حبل﴾ رهگ ﴿ورید﴾ نهو ره که یه که خوینی ناده می پیدا گوزهر نه کات و نیضافه که به یانی یه یه. واته مه به ست به ﴿حبل﴾ لیتره دا ﴿ورید﴾ نه م درو شاره که له م لاو لای ملی ناده می دا له سهریه وه دین و

هرکسې هم باورې له دلي دا جيگړ بېي مال نهوېه که بکويته دله لمرزه، بنگومان هرکسې هوشي بهلای هم باورېوه هېي زاتي نابي وشهيهک بلي که خوا رازي نهبيت پي، بهلکو ناتواني هيچ نيازو برياړيکي نارېک و نارېوايشي بېي.

تنها بهستنهوې دل به مېهېستي هم نايتهوه بهسه بؤ جلېو گرتهوې نهفس له هموو خراپهيهک، بهسه بؤ جيگړ بووني سام و ترس و شهرم له خواو بيداري و خوپاړيزي يهکي هموو کاتي. هيشتا بهرېوه نارېهستي بهلکو سهرپاقي که خوا بهر جوړه ناگاداره، نادمي هموو کات دوو مهلائيکهې لهگل دايه له هموو هلسان و دانيشتن و جولان و وهستان و خواردن و خواردنهوې خوو بيداري دا، هموو کردهوېهکيان لي و مرنگرن، هر وشهيهک به دهميان دا بيت لهسريان نهووسن و تهسجيلي نهکن، نهفرموي: ﴿إِذْ يَنْتَرَى التَّلَاقَانَ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَيْدٌ * مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾ نيمه بهوجوړه که وترا نزیکترین لهکاتیک دا که دوو مهلائيکه دهفتهرداره که هموو شتيکي نادمي و مرنگرن و نهووسن. واته هرچوني نيمه ناگادارين بهسر هموو شتيکي نادميدا هرېههياش بهپيې فرماني نيمه دوو مهلائيکه هموو کردارو رفتاري نهووسن و پاريزگاري نهکن لهلای خويان تا روي دوايي. لای راستي يوه مهلائيکهيه هاونشين و هاوسريهتي و دانيشتووه لای، لای چېي يوه مهلائيکهيه هاوسرهو دانيشتووه.

نادمي هيچ وشهيهک له دمي فري نادات و هيچ وتارو قسهيهک ناکات که مهلائيکهيهکي حازري نامادهکراو بهسريهوه نهبي و لای نهو وشو قسهيه حازر نهبي. واته مهلائيکه وا له کهمين دا بؤ نادمي، چاوېواني نهکات و بهسريهوه وهستاوه فرماني پيدا دراوه به

بهسترون به بهتوکي دلوه، نهه کراوه به پندو چپوک بؤ قدر نزیکي وهکو نهلین: ﴿وَالْمَوْتَ أَدْنَىٰ لِي مِنَ الْوَرِيدِ﴾ به گويزهې فرمودهې زاناکان مېهست ليره دا نزیکي زانين و ناگاداري خوايه. وهکو له تفسيرهکه دا وتراوه، يان مېهست نزیکي مهلائيکهيه، چونکه هم نايه ته له بهشي موهشاييهاته که زانين حوالهې خوا نهکريت، يان به جورتيکي شايان مېهستکيان بؤ ديار نهکريت.

¹ هندی نهفرمون وشي ﴿إِذْ﴾ پهيوهې به ﴿انکر﴾ ي بؤ برياړ دراوه هيه وهکو له ندرېهې شوين دا بهر جوړه نهکري، بهم جوړهش ريکه و مېهستهکه هريکه بهلام له تفسيرهکه دا لهسر نهو رايهيه که نهفرموي: پهيوهې به وشي ﴿الرَبِّ﴾ وه هيه، چونکه بهم جوړهيان پيشاني نهکات که خوا هيچ پيوستي ني يه به نووسين و وهگرگرتي نهو دوو مهلائيکه، واته خوا ناگادار تره لهوان، نهوهې شارايوه لهوان لهخوا ناشکرايه، بهلام به گويزهې نهو راکهې تر نهه پيشان نادات، خوا حقې نهزاني.

نوووسینی ههموو گفتوگوویه. بئگومان ههموو ئیمانداریک ئه‌بئ باومرپی هه‌بئ به‌م نووسین و وەرگرتن و نووسینی مه‌لائیکه، هه‌رکەسی ئه‌و باومرپی نه‌بئ کافره و ئیمانی لی وهرناگیرئ، به‌لام ئیتر ئیمه‌ نازانین چۆنی وهرئەگرن و چۆنی ئهنووسن و ته‌سجیلی ئەکه‌ن، هیچ ره‌وا نی یه‌ و رینگه‌مان نی یه‌ له‌خۆوه دهم بکوئین له‌ چۆنیته‌ ئهم جوړه‌ شتانه که‌ غه‌یبین و خواو پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) بۆمانی روون نه‌کردوه‌ته‌وه‌ به‌لکو ئه‌بئ باومرمان پی‌یان هه‌بئ، به‌و جوړه‌ که‌ هاتوون بی لی‌کۆلینه‌وه‌ و چۆنیته‌یان، له‌ سنووری زانینی دیاریی کراوی خۆمان ئه‌وه‌ستین.

ئیمه‌ له‌ چه‌رخێ خۆمان دا چه‌ند شتی نایابی سه‌رسوپه‌ینه‌رمان بیینی وه‌کو ئهم ههموو شریتی سینه‌ماو ته‌له‌فزیونه که‌ ههموو ره‌نگ و قسه‌ و جوولانه‌وه‌ وهرئەگرن ته‌مانه‌ت هه‌ناسه‌یش، به‌ چاوو گوئی خۆمان ئه‌یان‌بینین و ئه‌یان‌گیریته‌وه‌ بی زیادو که‌م ریک وه‌کو خۆی. ئه‌مه‌ی که‌ ئیستا په‌یدا بووه به‌ خه‌ته‌ره‌یش به‌ دلی باوک و باپیرمان دا نه‌ئه‌هاتن. که‌واته‌ هیچ راست نی یه‌ هیچ ژیری یه‌ک سه‌ر بکاته‌وه‌ له‌ وهرگرتن و ته‌سجیل کردنی مه‌لائیکه‌ بۆ ههموو کرده‌وه‌ و قسه‌ و وتاریکی ئیمه‌ وه‌کو راست نی یه‌ که‌ به‌ گوێره‌ی خه‌یالی خۆمان دهم بکوئین له‌ چۆنیته‌ ئه‌و شتانه که‌ له‌ سنووری زانینی ئیمه‌دا نین، به‌لکو هیینی عاله‌میکی ترن که‌ ئیمه‌ی ئهم زه‌وی یه‌ هیچ دهنگ و باس و هه‌والیکیان نازانین جگه‌ له‌و ئه‌ندازه‌ی که‌ خوا هه‌والی پێداوین به‌ هۆی پیغه‌مبه‌ره‌وه‌(ﷺ) ئه‌وه‌ی پێویست بیته‌ بۆ ئیمه‌ ته‌نها ئه‌وه‌یه‌ هه‌ست بکه‌ین که‌ لای راست و چه‌پانه‌وه‌ مه‌لائیکه‌ هه‌ن ههموو کردار و وتارمان وهرئەگرن و له‌سه‌رمانی ئهنووسن، تا رۆژی په‌رسیار و حیساب، ئیتر بی قسه‌ کردن له‌ چۆنیته‌ی نووسین و وهرگرتنه‌که‌ی.

ئهم هه‌ست و زانینه‌مان به‌سه‌ بۆ ئه‌مه‌ی ئاگامان له‌ خۆمان بیته‌ و فریای خۆمان بکه‌وین و هیچ پێویستمان نی یه‌ به‌مه‌ی بی هه‌وه‌ بکۆلینه‌وه‌ له‌ شتی که‌ له‌ سنووری زانینی ئیمه‌دا نی یه‌، ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ به‌هۆی قورئان و فره‌مایشته‌کانی پیغه‌مبه‌ره‌وه‌(ﷺ) که‌وتونه‌ته‌ سه‌ر رینگای راست، له‌ سوود و به‌ره‌می ئه‌و دووانه‌دا به‌شدار بوون ئه‌وانه‌ ههموو سه‌ریازنکی گوئی رایه‌ل بوون چی یان پی سپێرا بوو هه‌ر ئه‌وه‌یان نه‌کرد بی زیادو که‌م و بی سه‌ر لی کردنه‌وه‌ و لی‌کۆلینه‌وه‌.

خوای گه‌وره‌ هیچ پێویستی نی یه‌ نه‌ به‌ مه‌لائیکه‌ و نه‌ به‌ نووسین و ده‌فته‌ری مه‌لائیکه‌، به‌لام فره‌مان دانی به‌ نووسینی مه‌لائیکه‌ و حازر بوونیان ههموو کات له‌گه‌ل ئاده‌می دا، هه‌وال دانی به‌وه‌ پال پێوه‌نه‌رنکی گرنگه‌ بۆ به‌نده‌ له‌ به‌جی هه‌ینانی خه‌یرو چاکه‌ و گه‌رانه‌وه‌ی

له خراپه، ههروهه ددنیا كړدنه لهسهر نهوه كه كړدوهو گړنگه و پاداشت ۱ ټوله لهسهر كړدوهويه. بېجگه لهمانهش بهم نووسين و شايهتانه ريگا نهپررېتهوه له تاوانباران، نهو مهلائيكي لای راسته خيرو چاك نهووسى، نهوى لای چهپ خراپه و گونا نهووسى. نهوى لای راست نهووسى سهرؤكه بو نهوى لای چهپ، جا له لوتف و بهزهى خوا بهزياد بيت، بنده هر كات چاكهيهكى كړد نهوى لای راست نهووسى به دهقات، نهه لای خوارويهتى، هركات خراپه كړد گورچ نهوى لای راست نهووسى بهوى لای چهپ مهووسه و لى ي گهرى حوت سعات، بهلكو زيگرو تهسبيحيك بكات، يان داواى لى بوردن بكات، نهگهر هر نهيكرد ئينجا لهسهرى نهووسى بى زياده تنها گوناھيكي لهسهر نهووسى.

ههندى نهووسى مون هر قسه ي چاك و خراپ نهووسرين، واته نهوى پاداشت ۱ ټوله يان هيه نانووسرين، بهلام زوربهى زانايانى تهفسير لهسهر نهون كه ههموو وشو قسهيه نهووسرى به گشتى وهكو ديعمنى نايهتهكه پيشانى نهوات، تهنانت نكه و نالهى نهخوشيش لهووسرى.

نهگيرنهوه له پيشهوا نهحمهدى كوپى حنبلهوه - خواى لى رازى بيت - كه له كاتى مردنى دا بهگويزه ي باوى نادمى نكهى ههيو، لهپاشان گوئى ليوه بو و ترا: كه نكه و نالهيش نهووسرى، بهوى نهوهو ئيتى بى دهنگ بو ههتا له دنيا دهرچوو - خواى لى رازى بيت -.

خوا پيداوهكان نا بهو جوړه گويزايه ل بوون نا بهو شيوه فرمان بهرداريان نهكرد!! لهپاش نههوى ژيانى نادمى لهم جيهاندها بهو جوړه پيشان دا كه ههموو كات وا لهژير نهو رهقاب بهتینهدا، ئينجا دپته سهر باسى مردن كه قوناغيكى نادمى يه، ژيانى نهه جيهانهى پى دواى بيت، لهكاتى بړينى نهه قوناغدها ههموو حق و ناحهقيك روون نهبيتوهه تهنانت بو نهوانهيش كه له ريگاي راست لايان داوه لهم جيهاندها،

۱ نهه ههنديكه له حهديسى كه له كتيبه باوه پيكرارهكان دا هيه، به چند ريوايهتيك هاتوه، يهكى لهوانه(رياض الصالحين) ۱ له باسى(خلاص) دا.

وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ مَحِيدًا ۝١٩ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ ۝٢٠

وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ ۝٢١

نه فرموی: ﴿وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ﴾^۱ سهختی و بهتینی گیان که نشست که فام و هوش ناهیلنی حقیقتی کار نهیمنی و روون و ناشکرای نهکاتوه، واته له کاتی مردن دا دهر نهکوهی و روون نهبیتهوه که نهوهی خواو پیغه مبهری خوا(ﷺ) هه والیان پیندا هه موو حقه و راسته، که واته نه فام و نه زانه کان فامدارو زانا نه بن، بی باوه په کان باوه نه هیمن، به لام به داخوه تازه نهو زانین و باوه په هیچ سوودی ناگهیمنی، به لکو داخ و سزا بهتین تر نهکات و باره که قورس تر نهکات. بیگومان مردن زور سامناکه و نادهمی لهم جیهانه دا نهیهوی به هر جور خوی لی دور بخاتوه به لام نهوه هیچ سوودی نی یه و زرکاری و خو لادان نی یه لی ی وکو نهوتری به نادهمی لهو کاته ناهه مواره دا: ﴿ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ مَحِيدًا﴾^۲ نه مردنه سامناکه شتیکی نهوتو بووه که له مهو پیش له دنیا دا خوت لی لانه داو نه تو یست که دوو چاری نه بی.

^۱ زور جار فیعلی رابردو نهوتری و مه بهست روودلوی له مهو پاشه له بهر چند هویهک، یکنی له وانه هیتا کردنه بهوهی نهو شته نه و نه ده راسته و هکو روی دابی وایه، جا بهو گویره نه فیله رابردو به روودلوی له مهو پاش راگه کردووه و هکو چند فیعلیکی تر که له مهو پاش دیت: ﴿وَجَاءَتْ ، وَقَالَ ، نُفِخَ﴾ ویتنی نه مانه زور له قورنان دا. تفسیر هک له سر نهویه که ﴿ب﴾ له وشهی ﴿بِالْحَقِّ﴾ دا بق تعدی بهیت و به جوری تریش تفسیر کراوه تهوه که ﴿ب﴾ بق محاسه به بیت، واته سهختی و بهتینی مردن دیت که حقی له گه ل دایه، بهم جوره پیش هر ریکه و هر پیشووه که نه گهیمنی. به لام زوریه له سر پیشووه که یه.

^۲ تفسیر به گویرهی نهویه که وشهی ﴿مَا﴾ موصوله بیت، به شیوهی نافیهش تفسیر کراوه تهوه، واته خوت بق لا نه برا لهو مرینه، بهم جوره پیش هر نه بیت، به لام زوریه له سر پیشووه که یه. وشهی ﴿ذَلِكَ﴾ که بق دورده زور جار به کار نهیمنی بق نزیک له بهر چند هویهک، یکنی له وانه بق هیتا کردنه به سامناکی و ناهه مواری نه شته نزیکه و هکو لیتره دا، جا له بهر نهوه به نزیک تفسیرم کردووه، و تم: نه مردنه، به لام سیفتهی سامناکیم بق هیتا که له وشهی ﴿ذَلِكَ﴾ دهر نهکوهی لیتره دا. خوا خوی نه زانی.

وشهى ﴿سكرة﴾ لهرزه نهخاته دل - پهنا بهخوا - نهبى مردم چوڼ بېت لهو پله
 سهخته دا؟ کوږى نهوى له حهيبهتى سام و ئيش ناگای بهلاى خوږه وه بېت، ئيمه نهبين له
 جيهانه دا، ناده مى هيچ هوشى بهلاى هيچ كهس و هيچ شتيكه وه نى يه و نامينى كاتى كه
 ئيشيكي سخت پيدا نه بېت له نه ندام و پارچه يه كى دا، نه وه يش له بهر نه وه يه كه نه و
 نه ندام و پارچه يه گيانى تېدايه. دهى با له موره بير بگه ينه وه له كاتى گيان كي نشان كه
 به جارى نه و درد و ئيشه په لامارى روح نه دات كه تيكه له و په يوه ندى به هم مو له شه وه هيه
 له ديوى دهر و ناوه وه. سهختى يه كهى له راده يه كه دايه كه نرك و قورسى خستوته سر
 شانى پيغه مبهرى نازيزمان (ﷺ) له كتيبه سه حجه كان دا هيه كه لهو كاته دا عه رقى
 ته ويلى به فېرى خوږى نه سپرى و نه يفرمو: سبحان الله، ان للموت لسكرات، نه وهى فرموى
 له كاتيك دا كه خوږى نه يويست بړوا بولاى تا قمو كو ملى هره بهرز، سوږو نارهنووى ليقاى
 خواى خوږى هه بو، خوا به به زه يى خوږى يارمه تيمان بدات لهو پله سهخته و سامناكه دا. آمين.
 ئينجا له سهخت و سامناكى گيان كي نشان و مردنه وه، نه مانبات بو باسى زيندو و
 كردنه وه و پرسیارو مو حاكه مې نه و روژه سهخته، كه هر حازر كردنى وينه كهى و بير لى
 كردنه وهى خوږه نه خاته دل و دهمار نه مينيتته لهرزه و سام و ترسيكى به تين فراهم
 نه مينى له دل و دهر و و هه مو هه ست دا، نه فرموى: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَٰلِكَ يَوْمَ الْوَعْدِ﴾ فو
 نه كرى به (صور) دا كاتى نه و روژى به دى هاتنى هه رده شى خوايه كه لهم جيهانه دا له سر
 زمانى پيغه مبهركان دا رايگه ياند به بنده كانى. ﴿رَحَلَتْ كُلُّ نَفْسٍ نَّمَاهَا رَبُّهَا وَهِيَ﴾ هه مو كه سى
 لهو روژه دا ديت بو جيگای پرسیارو مو حاكه مې به جوړيك دوو مه لائيكهى له گهل دايه،
 يه كيكيان نه يبات و نهوى تريان شايه تى كرده وه يه تى، چهند رايه كه هيه لهم سايه ق و
 شايه ته دا. به ميژترين نه ميه: كه نه وانه دووانه كن كه لهم جيهانه دا چاك و خراپه
 به بنده كان نه نووسن.

لَقَدْ كُنتَ فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾ وَقَالَ قَرِينُهُ هَٰذَا مَا لَدَىٰ عَيْنِي
 أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٢٣﴾ مَتَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مَّزِيدٍ ﴿٢٤﴾ الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ
 فَأَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ ﴿٢٥﴾ قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَطْفَيْنَاهُ وَلَٰكِن كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿٢٦﴾ قَالَ لَا
 تَخْصِمُوهُ لَدَىٰ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم بِالْوَعِيدِ ﴿٢٧﴾

لهو کاته تمنگه دا پی نی نه گوتری: ﴿لَقَدْ كُنتَ فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ﴾
 بیگومان تو له مهربیش له دنیا دا له بی ناگای بی ناگای دا نه ریای، بی ناگا بوی لهم روژو
 به سهراته، نینجا نیمهیش پهردهی بی ناگاییمان لایرد لیت، کهواته: نیستا باش تماشاش
 بکه، چونکه چاوت نه مپرو تیزه و باش نه بیننی و نه وهی بهرگری نه کرد له بینینی لایرا که
 بریتی بوو له بی ناگای و خمریک بوون به شت و مهکی دنیا وه دهق گرتن هر بهو جوړه
 شتانه وه. نه گهر مبهست بهو کهسهی که قسهی له گهل نه کری و نه وهی که پی نی نه گوتری
 تنها کافر بیت نه وه دیاره که کافر لهم جیهاندا بی ناگای له روژو به سهراته تمنانه ت
 کافر نکیش که باومپی هبی به روژی دواپی، چونکه باومپه که به جوړنکی راسته قینه نی
 یه که خوا نهیه وی. نه گهر مبهست هموو یه که بیت به شیوهی گشتی کافر بیت، یان
 موسلمان نهو کاته مبهست به بی ناگای موسلمان نهویه که هموو کات له دنیا دا دلی
 نه داومتی و چاوی تی نه پریوه، بیجکه لهوش هرچند باومپی به میزی ریک و راستی
 بووی، نهو باومپی وکو خو و بی ناگای وایه له گهل نه وهی روژی دواپی که به چاوی
 خوئی نه بیننی، وکو په ندی فارسی نه لی: ﴿شنیدن کی بود مانند دیدن﴾.

نینجا نهو مه لایکهی که شایه ته و دهفته ری کرده و ژبانی نهو کهسهی پی یه نه چیته
 پینشه وه قسهی خوئی نه کات وکو نه فرموی: ﴿وَقَالَ قَرِينُهُ هَٰذَا مَا لَدَىٰ عَيْنِي﴾ نهو مه لایکهی که
 له گهلیدا بووه له دنیا دا و اوسه ری بووه، نه لی: نهه شتیکی نه وتوه که نووسراوه لام و

ه ندی نه لین مبهست بهم اوسره نهو شیتانه یه که لهم جیهاندا کابرا شوینی که وتوه تا زال بووه به سهری داو
 کومای کرپوه، به لام نه وهی ته فسرکه به میزه رای زوری له سهره، خوا خوئی نه زانی.

ناماده کراوه بی زیادو کم. نیت لیره دا هیچ باسی پرسیارو ته ماشای دهفترو هیچ شتیک ناکات، نهیوی به گورجی بریارمکانی خوا پیشان بدات. نهفرموی: ﴿أَلَيْبَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ * مَتَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُّرِيبٍ * الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَأَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ﴾^۱ خوی گهره فرمان نه دات بهو دور مه لایکه الله باس کران، نهفرموی پیان: توپی دهنه ناو دوزخه همرکه سی که زور کافرو بی باومرو سرکهش بووه له حق و زور ریگه گری خیرو چاکه بووه، نهو مافانهی بهسریهوه هببوو بهجی نه نه هیئاو دهست دریزی کمره له سنور دهرچووبوو، گومان و دور دلی هببوو له خواو ثایینی خوادا خوی تری بریار داوه و هاوبهشی بو خوا داناره، هموو یهکی لهوانه بخهنه ناو عزاییکی زور بهتین و بهسو. باس کردنی هم سیفته ناشیرینانه نیجگار تمنگی و بهتینی روزه که پیشان نه دات، چونکه نه بیته بهلگه لهسر قارو غزمی بهتینی خوا لهو روزه دا - خوا په نامان بدات - هروا به دم خوشه بلین قارو غزمی خوا، نهو خوی به گه تواناو دهسلاتی سنوری نی یه، نهو خوی بهی که هموو هم بوونهوره به هموو لاسمانه کان و زمو یهوه نریکه پارچه پارچه بین له حیبهتی نهو، پهنا نه بین به رحم و بهزمی یهکی له قارو غزمی. پهنا نه بین به خوی که بهمانپاریزی له خوی، پهنا نه گرین به عفو لی بوردنی له سزاو توله سهندنی، لهو کاتدا که نهو بریارو فرمانه نه دری هاوسره کهی نهو نادمی یه نه کهویته دله لمرزو نهیوی خوی پاک بکاتهوه له تاوانی نهو نادمی یه و مکو نهفرموی: ﴿قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَفْلَيْتَهُ وَلَكِنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ﴾^۲ هاوسره کهی نهلی نهی پرموردگار که مان من هم بهندهیم گومرا نه کردووه، واته من زورم پی نه هیئاوه لهسرکهشی و کافری یهکی دا، بهلکو خوی له گومرای یهک دا بوو دور له حق و ریگای راست، واته خوی سری لی تیک چوو بوو من دهسلاتم نه بووه بهسری دا.

^۱ هندی نهفرمون ﴿الذی﴾ مبتدأ ﴿فألقياه﴾ خبر بهر که یهتی و رسته یهکی سهریه خویه، به گویره ی نهفسره که ﴿الذی﴾ به دهله له وشهی ﴿کل کفار﴾ به هریویار هر باشو نه گونجی.

^۲ له پیشووه قسهی هاوسره کهی به پیتی عهتفهوه فرمو، بهلام لیره دا به سهریه خق فرموی بی پیتی عهتف، چونکه نه می نیره وکو بهریج وایه بق قسهی کابرای کافر، که واته قسه کان دهست نادن بق کویونهوه که واته پیتی ﴿ور﴾ عهتفی که کویونهوه نه که یهتی ناگونجی، بهلام پیشووه که کونه بیتهوه له کهان رستهی پیش دا.

ئەو كەسانەى ۋە لەسەر كافرئى بەردەوام ئەبىن لە دنلادا دوو جۆر ھاوسەريان ھەيە، يەككىيان لە مەلانىكەيە وەكو باس كرا، ئەوى ترىان ۋە تيرەى شەيتانە، وەكو لە سورەتى ﴿الزخرف﴾ دا باسماں كورد لە كاتى تەفسىرى ئايەتى: ﴿وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُفَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا نَّهُوًا لَّهُ قَرِينٌ﴾^۱ جا لىزەدا مەبەست لەم ھاوسەرە جۆرى يەكەمە يان دووهم؟ بە ھەردوو جۆر ھەر ئەگونجى، بەلام زۆربە لەسەر ئەوەيە ۋە لىزەدا مەبەست جۆرى دووهمە، دل بەم رايە بە ئارام ترە وەكو دەرئەكەوى لەم فەرمودەيشەو: ﴿قَالَ لَا تَخْصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم بِالْوَعِيدِ﴾ خوا ئەفەرموى پىيان شەرە قسەو دەمە دەمى مەكەن لای من لە كاتىك دا كە من لە پىنشەو لە دنلادا ھەرەشەم لى كردن لەسەر كوفرو سەرکەشى، ئەم ھەرەشەيەم پى راگەيانندن لە كىتەبەكان و لەسەر زمانى پىغەمبەرەكان.

لەپىنشەو وتمان لەم فەرمودەو وا دەرئەكەوى كە ئەم ھاوسەرى ئىرە لە تيرەى شەيتانە، چونكە ئەو كافرە رىنگاى نى يە دەمە دەمى بكات لەگەل ھاوسەرە مەلانىكەكەدا، چونكە ئەم ھەولى گومرا كردنى نەداو، ئەوى ھەولى دابى و لە خستەى بردبى ھاوسەرە شەيتانەكەيەتى، بىجگە لەووش خوا ھەرەشەى نەكردووە لە ھاوسەرە مەلانىكەكەى. بەلى ديمەنى ئەم فەرمودە بەو جۆرە پيشان ئەدات، بەلام ئەو بارەكەى تريش ھەر ئەگونجى بەم جۆرە ئەو ھاوسەرە ھەرچەند بەندەى گوى رايەلى خوايە، ھىچ گوناھو تاوانى نى يە، بەلام رۆژەكە ئەوئەندە سەختە و كاتەكە ئەوئەندە تەنگە سام و ترسى لى ئەنیشى لە ھاوسەرى ئەو كافرە تاوانبارەو لەبەر ئەو ھاوارى لى ھەلئەشتى و بى تاوانى خۆى دەرئەبى، بەم جۆرە ناھەموارى رۆژەكە باشتەر روون ئەبىتەو. ئاى ھاوار بۆ رۆژىك كە بى گوناھو بى تاوانى تىادا بەكويتە دلە لەرزەو بىھوى بە ھەر جۆرىك خۆى پاك بكاتەو، لەسەر ئەم رايە رەنگە ئاژاوەكەيان برىتى بىت لەو: كافرەكە ئىنكارى نووسراوہكەى بكات و ئەويش ديارە بەرپەرچى ئەداتەو، خوا پەنامان بدات.

^۱ واتە: ھەرکەس خۆى كۆيىر بكات لە زىكرو يادى خوا شەيتانىكى بۆ نامادە ئەكەين كە ھاوسەرى بى مەمىشە.

﴿مَا يَدُلُّ الْقَوْلُ لَدَىٰ وَمَا أَنَا بِظَلَمٍ لِلْعَبِيدِ﴾^۱ من بریاری خوځم له پېنځمه پېگمیاندون، هېڅ بریاریک لای من ناگوږی، من خاوم نولم و نارموایی نیم دهریاره ی بنده کانه هم جوړه بی تاوان سزایان بدهم، یان توله ی نارمو او زیادیان لی بسینم. بیگومان بریار له سر دراوان زانراون و دیاری کران لای خواو به هېچ کلوجی دهست نادهن بو زیادو کم و گوډاندن، کهواته شهوانه ی که تاوانیان نه سرپته وه و خوا لی یان شهووری شهوانه هر له ریوه بریاری عزابیان نه دراوه به لکو لای خوا بریاری رزگاریان دراوه، کهواته شهوانه جیگای شهو نین گومان بری به گوډانی بریار دهریاره یان، هېڅ رمخنه یه کیان پی ناگری.

نیجا شپوه یه کی تری سامناکی شه روژه سهخته پیشان هدات، شپوه ی دوزه خ که تینوه بو سووتاندنی خه لکی، هر داوا شهکات وکو چلیسیکی تیر نه خوړ، شهو موی: ﴿نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأَتْ وَنَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ﴾^۲ باسی شه روژه بکه که نیمه شهلین به دوزه خ نایا پر بویت؟ شهویش شهلی نایا زیاتر هیه؟ واته له گهل شهو دا پؤل پؤل شه هه مووی تی تووږ نه سری له تیره ی نادمی و جن که تنها خوا خوی شهزانی ژماره ی، له گهل شهو دا دوزه خ شهونده داخ له دل و تینوه بو سووتاندنی خه لکی هر داوای زیاتر شهکات و شهلی: با بیئت با پریش بووی، خوا به بهزه یی خوی په نامان بدات. آمین.

^۱ به چنده جوړیک شېراب دروسته له م رسته و رسته ی پېشودا به هر جوړی لهوانه ته سپړیکی نایبه تی کراره، به لام مه به سته که هه موو جوړه کان دا هره یکه له بهر شهو باس نه کړن.

^۲ به دوو جوړی تریش ته سپړ کراره شهو: ۱. دوزه خ له گهل شهو هه موو گوره یی و فرلوانی په دا شهونده ی تی تووږ نه سری به تهووی پر شهی و خوی شهلی: نایا شوینی زیاده م هیه؟ واته نه خیر به تهووی پر هووم، هېچ شوینم نه ماوه شهو، شه رایه ریخته له گهل نیمه نی شه تاپه دا: ﴿لَا تُلَاقُنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْيَمِينِ وَالْأَسْوَ الْأَيْمَنِ﴾. ﴿هود / ۱۱۹﴾. ۲. دوزه خ شهونده فرلوانه له گهل شهو هه موو تری دوزه خبیانه دا، هر میشتا جیگای بوشی هیه و دوا شهکات پر بکریته شه رایه هر چنده له گهل نیمه نی تاپه ته که دا ری که نی یه. به لام چنده هه یسیکی سه حیح فولگریه تی، هه یسی بوخاری: ﴿يَلْقَىٰ فِي النَّاسِ تَوَلَّى﴾. هل من مزید حتی یضع قدمه فیها فنقول: قط قط له نیتوان شه س راپه دا دلم باوه ری به میزی بهو هیه که له ته سپره که دا نورسیم، چونکه شوینه که و شپوه ی و لهام که و پیشان هدات که دوزه خ دواوی هه میتر شهکات، هر چونی له گهل هه یسه کان دا ری که له گهل شهو تاپه ته که و ترا یه که کهوی، چون با پر بووی هر تینوه و بلتیه ی لیوه بیت تا خوا تینوه یه که ی شه شکی پی تیر خوا خوی باش شهزانی.

وَأَزَلَفَتِ الْجَنَّةَ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ﴿٣١﴾ هَذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيفٍ ﴿٣٢﴾ مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَلِيْبَ

وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ ﴿٣٣﴾

ئینجا بهرامبەر بەم ھەموو سەختی و ناخۆشی و ترس و سامەرە شینوویەکی نازو ریزو کامەرائی پیشان ئەدات بۆ لە خواترسەکان، ئەفەرموی: ﴿وَأَزَلَفَتِ الْجَنَّةَ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ * هَذَا مَا تُوعَدُونَ﴾ بەھەشت نزیک ئەخریتەوہ بۆ لە خواترسەکان لە شوێنیک دا کە دوور نی یە لێ یانەوہ، دلخۆش ئەکړن و پێیان ئەوتری ئەمە جەزاو پاداشتیکە بەلێنتان ئەدریت پێی، واتە پێش چوونی بەھەشت دلخۆش ئەکړن بەمە ی کە رەزامەندی ھەیە دەربارەیان و ئەو پاداشتە گەورەیان بۆ ئەبێت.

ئینجا لە باتی سیفەتی لە خواترسی چەند سیفەتیکێ تر ئەمێنی بۆ ئەوانە ی کە لە رۆژی دوایی دا بەھەشتیان لێوہ نزیک ئەخریتەوہ ئەفەرموی: ﴿لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيفٍ * مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَلِيْبَ رَجَاءً يَقَلْبٍ مُنِيبٍ﴾ بەھەشت نزیک ئەخریتەوہ لە ھەموو کەسیکەو کە زۆر ئەگەریتەوہ بۆلای خواو پارێزگاری سنوورو قەدەغەکانی خوا ئەکات، پارێزگاری ئەو کەسە ی کە ئەم جیھانەدا ترساوہ لە خۆی خاوەن رەحم و بەزەیی خۆی کە پەنھانیدا، یان بێ ئەمە ی دیبێتی و بە دلێکی گوێزایەل و گەردن کەچەوہ رووی کردۆتە خواو ئەچیتە حوزوری لە رۆژی دوایی دا، ئەمە بەلێنی خواہ - کە دەست نادات بۆ گوێدان - بە ھەرکەسیک کە خواوەنی ئەم سیفەتانە بێت، کەواتە ھەرکەس خوا پێداویشت و ناماددار بێت بیری خۆی پێوہ ئەبێت و ئەزانێ ئەم ماوەی ژیانە ھەلیکەو خوا ھەلی خستووہ بۆی و لە دەستی خۆی دەرناکات، پشت ئەبەستیت بە خواو تیکۆشان ئەکات بۆ پێک ھێنانی ئەم سیفەتانە بۆ دەست کەوتنی رەزامەندی خواو ئەو بەلێنە بێ وێنە ی ئەبڕاوہی ئەو جیھانە، خۆی روو سووری ئەو رۆژە سەختە ئەکات بە جوێ ئەم سیفەتانە وەک شیر و نەجمە بە ناوچاوانیانوہ ئەدرەوشیتەوہ خوا بە لوتفی خۆی یارمەتیمان بدات. آمین. لێرەدا وەک لە چەند شوێنی تردا ئەفەرموی: لە: ﴿الرحمن﴾ ترساوہ بۆ ئەمە ی بزانری کە بەندە وەک ترسی ھەبێ ئەبێ چاوەڕوانی بەزەیشی ھەبێ، بۆ ئەوہ ی کە پێویستە ترسی ھەبێ لە خوا لەگەل یادی سیفەتی ﴿رەحمی﴾ دا چ جایی لەگەل یادی سیفەتی قارو غەزەبیدا.

أَدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ ﴿٣٦﴾ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ﴿٣٧﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴿٣٨﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ ﴿٣٩﴾ فَأَصْرَعَ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحَ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ﴿٤٠﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَأَدْبَرَ الشُّجُورِ ﴿٤١﴾

پاش ئهو ههموو ریزى به تین و دلخوش کردنه ئینجا پیان ئهوتری: ﴿أَدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ * لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ﴾ بچنه ناو بهههشتهوه بی مهترسی له هیچ سزایک و بی باک له دواى هاتنى خوښى و نازو نيعمهتى، یان بچنه ناویهوه به جوړى مهلائیکه له لایهن خواوه سهلامتان لى ئمکات. ئهو رۆژه رۆژى مانهوهیه له بهههشت دا بی دواهاتن و برانهوه، بو ئهوانه هیه لهو بهههشتهدا ههرجى ئارهزوو ئهکهن و ههرجى یان ئهوى، هیشتا لای ئیمه هیه زیاده داواکهى خوښان لهوانه گه خوا وینهى لهم جیهاندهدا دروست نهکردوه، کهواته: ههرجوئى برانهوه نى یه بو ژيان و خوښى یان له بهههشت دا شتى وایشیان پی ئهترى کههر به خهترهیش بهدلى هیچ کس دا نایهت، له لوتف و بهزهیهکهى به زیادهیت. ئینجا له دوا دواى سورمهکهدا چهند شتیکی لهموپیشی سورمهکه به کورتى دووباره ئهکاتوه، بهلام به شیوهو دیمهنیکی تر که تام و بوئى تریان هیه، جگه له تام و بوئى یهکهمجار. یهکى له نایابى قورئان ئهوهیه گه یهک مهههست چهند جارى ئهفرمویتهوه: ههرجارهى به جوړیکی جیاواز له جارمکانى تر ئهبیته هوى تهرو تازه بوونهوه و نهبیژدراوى ئهو مهههسته لهههست و بهروون دا، ئهفرموى: ﴿وَرَكْمَ أَمْلَكْنَا فَهُمْ مِنْ قُرْآنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ عَمِيرٍ﴾ لهپیش ئهم بی باوهرانهوه زورمان بهرباد کردوه له تاقم و چینی چهرخهکانى پیشوو، که ئهوان له هیزو دهسلات دا لهمان بهتین تر بوون، بههوى ئهو هیزو دهسلاتیهانهوه کارو فرمانیان کرد له ولاتهکان دا، گهران و چهرخیان کرد بو بازرگانى و دهست کهوتى سامان و خپرو بیرو زهوى.

نایا ئهو تاقم و چینهانه هیچ شوینی راکردنیان یو له توله و عزابی خوا؟ واته: نهخیر
 هیچ پهنادمرئکیان نهو، کهواته با نسانه قام و تیگه‌یشتنیان بی و تمی خوار بین له
 وینهکانی خویناموه. ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِّمَن كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ﴾ بهراستی لهو
 بهسهرات و بهریادبوونی گله رابردوواته تمی و عیبرت هیه یو هرکسی که دلی
 هبی و دل مردو نهبی، واته به قام و تیگه‌یشتو بی و بیرکاتهوه، یان گوی بگری یو
 بیستنی گیرانهوی ئهو بهسهراتانه، لهکاتیک دا وکو گوی نهگری هوشی بهلای خویناموه
 بیت و دل بیدار بیت. کهواته ئهو کهسانه که بیر ناکامهوه لهو جوړه شتانه و تمی خوار
 نابن، نهوان دل مردوون وکو بی دل وان، یان ئهو کهسانه که باسی ئهو بهسهراتانه
 کاریان لی ناکات، نهوانه هوشیان لای خوینان نی یهو دلیان بیدار نی یه. ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَا مِنْ لَّغْوٍ﴾ سویند بهخوا نیمه ناسمانهکان و
 زهوی و نهوی نیوانمان دروست کرد لهماوهی شمش روژدا، هیچ زحمت و ماندویتیمنان
 دوچار نهو. واته له جی یه دروست کردنی ئهو هموو بوونهومره گرنگه له یکهه جارموره
 هیچ نمرک و زحمتی نهبی، نیر نهبی زیندو کردنهوه و دوباره کردنهوهی مردوومان چ
 نمرکیکی هبی.

﴿فَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَمْثُلُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ * وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَابْتَهِرِ
 الشَّجَرِ﴾ کهواته به نارام بهو سهر بکه لهسر ئهو قسه نارموایانهی که ئهو بی باومرانه
 نهیلین دهمارهی زیندو بوونهوه و نهو نایینهی که تو ی پی رهوانه کراوه، باسی پاکي و
 بیگمردی پرموردگارت بکه به سوپاسی یهوه لهپیش خورکهوتن و له پیش ناوا بوونی دا،
 همرهها له هندی کاتی شهودا لهپاش نوژمهکان باسی پاکو بی لهکپی خوی خوت بکه.
 واته دلت بیهسته به خواوه.

۱ هندی نهفرمون: مه‌بست بهوهی پیش خور کهوتن نوژی بهیانی یه، بهوهی پیش ناوا بوون نوژی عسرو
 نیومرینه، بهوهی له هندی له شهودا شهو نوژه، بهوهی پاش نوژمهکان نوژه سونه‌ت‌کانه، زانیی ته‌ولو لای خویه.

وَأَسْمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادُ مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿١١﴾ يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ﴿١٢﴾
 إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ ﴿١٣﴾ يَوْمَ تَشَقُّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا
 يَسِيرٌ ﴿١٤﴾ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكَرَ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ ﴿١٥﴾

﴿رَأْسَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادُ مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ﴾ يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ﴿﴾ گوی بگره له
 هوال و بهسرهاتهکانی روژی دواپی که له لایهن خواوه پیټ نهکات: گوی بگره لهوهی که
 مردووهکان له گوږهکانیانوه دمرنهچن و دینه دهرهوه، روژیک که جاپچی خوا جاپ نه دات و
 بانگ نهکات له شوینیکي نریکهوه له همووان به جوړیک بانگوازو جاپهکی نهکات به
 هموو، نهلیټ: نهی نیسکه رزیوهکان و پیست و موو گوشته پرژو بلاوهکان خوا فرمانتان
 پی نه دات که هموو کو ببنهوه بو موهاکه مه و برینهوهی هموو کاروباری: گوی بگره لهوهی
 که هموو نهو صیحو تی خوړینه نه بیستن که بو شتیکی حق و راسته و شتیکی حق
 نه میننی که بی باومرهکان نه مرو له جیهان دا باومریان پی نی یه، نهو روژه روژی
 دمرچوونی مردووهکانه له گوږهکانیان بو جیاکردنهوهی هموو حق و ناحقی.

نینجا بهلگه یه کی زور روون و ناشکرا نه مینیته وه له سر نهو زیندو بوونه وه، به
 کورتی شیوه که نه خاته پیش چاوو نه فرموی: ﴿إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ﴾ * يَوْمَ تَشَقُّقُ
 الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿﴾ بهراستی لهم جیهانه دا نیمه گیان نه دین به گیانداران و
 له بی گیانی یوه نه یانکه یی به گیانله بهرو زیندو، نیمه نه یانمرینن و گیانین لی
 نه سینینه وه، تنها بو لای نیمه یه گهرانه وه و پاشه روژی همووان بو پاداشت و توله له روژی
 دواپی دا، روژی که زهوی له ناستی نهوان شق نه بات و نهوانیش دینه دهره وه له ناو سکی
 زهوی دا به جوړیک به چه سپانی به دم بانگی نهو مه لایکه کی که بانگی همووان نهکات،
 نهوه ییش زیندو کردنه وه و کو کردنه وه کی سوو کو ناسانه و هیچی ناوی جگه له مهی مهیل
 و خواهی شی خوا روی تی بکات. بیگومان گیان پیدان و مراندن لهم جیهانه دا زور

به‌لنگه‌یه‌کی روونه له‌سەر زیندوو بوونی روژی دواپی، چونکه ئهو کەسە‌ی که قارچک و ئهو تۆمه‌ و چه‌کەرە ناسکانه له‌ناو سکی زه‌وی دا زیندوو ئەکاته‌وه زه‌وی یه‌که له ناستیان شەق ئەکات و ئەیانەینێته دەرەوه، ئهو دەسه‌لاتە‌ی ئەمانه ئەکات باش باش ئەتوانی مردوو‌ه‌کانیش له‌ناو سکی زه‌ویدا زیندوو بکاته‌وه و بیانپوینێته‌وه و زه‌وی یه‌که‌یان له ناستی شەق بکات و به‌گورجی بیانپوینێته دەرەوه.

ئینجا له‌ کو‌تایی سو‌رته‌که‌دا پیغه‌مبەر(ﷺ) د‌ل‌ن‌یا ئەکات و د‌ل‌خو‌شی ئەداته‌وه و کاروف‌رمانی دیاریی ئەکات و ه‌ه‌ر‌شه‌یش ئەکات له‌ بی‌ با‌وه‌ر‌ه‌کان به‌م ف‌رم‌وده‌یه. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ ن‌ی‌عه زان‌ات‌رین به‌وه‌ی که ئهو بت په‌رست و بی‌ با‌وه‌ر‌انه ئەیلێن د‌ه‌ر‌بار‌ه‌ی تۆو ئایینه‌که‌ت، تۆ دەسه‌لات دار نیت به‌سەر ئەوانه‌دا ناچاریان بکه‌یت له‌سەر ئیمان و با‌وه‌ر‌ ه‌ی‌نان، ئه‌وه له‌ تۆ داوا ناکری، ئه‌وه‌ی له‌سەر تۆیه‌ راگه‌یان‌د‌نه، سو‌دی راگه‌یان‌د‌نه‌که‌شت ته‌نها بۆ له‌خوا ترسه‌کانه، که‌واته ئهو کەسە‌ی که له ه‌ه‌ر‌شه‌ی من ئەترسی به‌م قورئانه بیت‌رسی‌نه و مو‌چ‌یاری بکه. بی‌گومان ه‌موو د‌ل‌یک‌ی تیگه‌یشتوو به‌ قام و ه‌وش‌دار ئەه‌ینێته له‌رزه، سام و ترسی ه‌ه‌ر‌شه‌کانی د‌ه‌روون دا‌نه‌گری، به‌ به‌لێنه‌کانی ئومێد و چا‌وه‌ر‌وانی په‌یدا ئەکات، ئهو ه‌یزو دەسه‌لات‌ه‌ی قورئان ه‌یه‌تی به‌سەر د‌ل‌ و د‌ه‌روون دا هیچ زۆرداریک له‌م جیهانه‌دا نیه‌تی. واته پ‌ی‌و‌یستی به‌ زۆر پی‌ ه‌ی‌نان و ناچارکردن نی یه‌ له‌سەر ئیمان ه‌ی‌نان، ه‌ر د‌ل‌ی ته‌ر‌ایی و نه‌رمی تیدا بی‌ت به‌م قورئانه چاره‌سەر ئەکری و ئەخریته سەر رینگای راست. ئهو د‌ل‌ه‌ی که ره‌ق و سه‌ر‌که‌شه و بی‌به‌شه له ه‌موو خ‌ی‌رو ب‌ی‌ر‌یک، ئه‌وه ه‌ر بۆ ئه‌وه‌ چاکه‌ بی‌یته سو‌ته‌مه‌نیی ناگری د‌ۆ‌زه‌خ.

خوا په‌نامان بدات له‌ قارو غه‌زه‌بی خو‌ی، ترس و سامی خو‌ی و ه‌ه‌ر‌شه‌کانی قورئانه‌که‌ی بخاته د‌ل‌ و د‌ه‌روونمانه‌وه به‌ ئومێد و چا‌وه‌ر‌وانی به‌لێنه‌کانی له‌ش و گیانمان پاراو بکاته‌وه. آمین.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ ذَرَوْا^(۱) ۱۱ فَالْحَمِلَاتِ وَفَرَا^(۲) ۱۲ فَالْجَارِيَتِ يُسْرَا^(۳) ۱۳ فَالْمُقْسِمَتِ أَمْرًا^(۴) ۱۴ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ^(۵) ۱۵ وَإِنَّ الَّذِينَ لَوْفَعُوا^(۶)

سوره نبي (الذاريات) مهكهي يه ۶۰ نايه

بسم الله الرحمن الرحيم

نهم سوره ته مه بهست و نامانجي بهستنه وي دل ۱ دهروني نادمي يه به خواوه و پچريني له هر شتي كه بيته كوسپ و بهرگري بكات له پرستن و بندهيي خوا، هان نهدات بو خو روت كردن ۲ خو يك تن ۳ يك بار كردن بو خوا و راكردن بولاي خوا به تهاوي. له يه كم جاروه دهست پي نكات به سويند خواردن به چوار شت له دروست كراوه كاني خوا به چند وشهيك كه له مو پيش بهم مه بهستاني نيره باوو ناسراو نه بوون، نه فرموي:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * وَالَّذِينَ ذَرَوْا * فَالْحَمِلَاتِ وَفَرَا * فَالْجَارِيَتِ يُسْرَا * فَالْمُقْسِمَتِ أَمْرًا﴾ سويند بهو بايانهي كه تو زو ههرو هوئي ناوس بووني درمخت و بهروبووم و ميوهجات بهرزو پرزو بلاو نهكهنهوه ههروها ههرو شتهكاني تر لهوانهي كه نادمي نه يانزاني يان نايانزاني، دواي نهوه سويند بهو ههروانهي كه ههگرري بارانن، نينجا سويند بهو كه شتي يانهي كه نهگيرنن بهسهر پشني ناودا به ناساني، دواي نهوه سويند بهو مهلا نيكهتانهي كه باران و روزي و شت و مهكهكاني تر دابهش نهكهنهوه سويند بهمانه ههموو ﴿إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ * إِنَّ الَّذِينَ

نهم چوار وشهيك به چند شتي تر تفسير كرونه توه، بهلام نيمامي عومرو نيمامي علي ۱ نين عه باس و نديهي زانايان لهسهر نهون كه له تفسيره كدا و تهاوه، ﴿ف﴾ بڅ كه ياندني جياولزي پلهي سويند پي خورلوه كانه و مه بهست بهرنيوونهويه له خورلوه بڅ بهرتر نهگه مه بهست پي يان چوار شتي جياولزين، وهك له تفسيره كه دليه، چونكه دليهش كرنسي ههموو كارو فرمان له موونه موهدا بهلگه يكي به ميتره لهسهر دهسلات و هيكمهتي خوا، تا كه پاني كه شتي يه كان له دهريكان دا بي نه مي بنيشن، نه مه به ميتره له ههگررتي ههرو بڅ باران، نهم روتن تر به ميتره له يه كم سويند كه بريتي يه له ههگررتن و پرزو بلاو كرنه وي با بڅ نهو شتانهي كه له تفسيره كدا باس كرلن.

بئىگومان ئەرەبى گە ئىستا بەلئىنتان پى ئەدرى ھەموو راستەو دىتە جى ۱ بىگومان
جەزاو تۆلە ھەيە و بەدى دىت.

باو ھەورو كەشتى و مەلانىكە لە دروست كراوھكانى خواى گەورەن خۇيان بە خۇيان -
وھكو دروست كراوھكانى تر - ھىچيان بەدەست نى يەو ھىچيان پى ئاكرى، بەلام خوا
كردوونى بەھوى دەرگەوتنى بەشى لە زۆرو تواناي خوى، ھەندى لە بەرھەمى خواھىش و
توانىنى بى سنوورى خوى بەھوى ئەوانە دەرئەخات بۆ بەندەكانى، خواى گەورە گە سوئند
ئەخوات بەم دروسج كزىلواى خويە رىزو نرخیان پى ئەدات، دل و دەرورن بىدار ئەكاتەو
بۆ بىر كەرنەوھ لە ھەموو بەلگە و پىشانە رووانە كە لەو شتە گرنگانەدا ھەن، بىگومان
ھەموو خاوەن ژىرىنى و پىرەكە كەپە رىكى ئەو بىرەى كردووە چاوى دلى دەستى قودرەتى
خوا ئەبىنى لەوانىش و لەو شتەنەيش كە لەوانەو ھەراھەم دىت.

بە تايبەتى باس كەردنى ئەوانەو سوئند پى خواردن و ئاوبەردىيان بەو شىوھو بەو
سەفەتە تايبەتەيانە كە باوو ناسراو نەبوون ئىجگار گرنگيان پىشان ئەدات ۱ سەرنج
رائەكىشى بۆ بىر كەرنەوھ تىايان دا. ئەم چوارە پەيوەندى يەكى ئاشكرايان ھەيە بە
مەبەستىكى گرنگ لە مەبەستەكانى سورەتەكە، كە برىتى يە لەباسى رۆزى ۱ ئازاد كەردنى
دل ۱ دەرورن لەمەى كەسى بىتتە بەندەى ئەلقە لە گوئى رۆزى، رزگار كەردنەى لەمەى كە
ھەمىشە بەژىر بارى مەراقىوھە نقەى بىت.

ئەم چوارە ئەو پەيوەندىيان ھەيە، وھكو پەيوەندى بەتىنىشىيان ھەيە بە سوئند لەسەر
خواروھكەو بەجۆزى لە دووبارەوھە ئەبى بە بەلگەيەكى بەھىز لەسەرى:

۱- لەم رووھو گە كەسى دەسەلاتى بىنى بەسەر دروست كرانى ئەو شتە نایابانەدا،
دەسەلات و توانايشى ھەيە بەسەر زىندوو كەرنەوھو پرسىيارو تۆلەو پاداشت دا.

۲- لەم بارەوھ كە سىروشتى ئەم دروست كراوانە بەم ھەموو رۆنمە تىرو تەواوھە شايەتە
لەسەر ئەوھى كە ئەم ھەموو كاروبارە لەخۇپايى پىك نەھىنراو، بە رىكەوت ۱
گۆترەكارى نى يە، بەلكو لەبەر مەبەست و خىكمەتلىكى زۆر گرنگە، نەبوونى پرسىيارو
حىساب بۆ تۆلەو پاداشت پىچەوانەى دادو كاردروستى خوايە.

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُوبِ ﴿٧﴾ إِنَّكَ لَنِي قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ ﴿٨﴾ يُؤْتِكُ عَنْهُ مَنْ أَفَكَ ﴿٩﴾ قِيلَ الْخَرَّاصُونَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي غَمَرٍ سَاهُونَ ﴿١١﴾ يَسْأَلُونَ أَيَّانَ يَوْمِ الَّذِينَ ﴿١٢﴾ يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ ﴿١٣﴾ ذُوقُوا فَلَنْ نَكُفَّ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٤﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ أَخِذِينَ مَاءً آنَسُهُمْ رَبُّهُمْ

ئینجا سویندیکى تر نه خوات به ناسمانى رازاوى ريك و پيك تهنراو بهو هموو ريگايه،
لهسر نهوى كه بى باوهرمان دهمبارى پيغمبر(ﷺ) يان ورتان چمند قسه و رايهكى
جياوازيان هيه هر جارى به جورى، قدامزراو نين لهسر قسه و بارىك نهفرموى: ﴿وَالسَّمَاءِ
ذَاتِ الْحُبُوبِ * إِنَّكَ لَنِي قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ﴾ سویند بهو ناسمانه‌ی كه خاومنى چندهما ريكاو ريباره، به
جورى گول گول لى و مستاوتهوه وكو تاويكى و مستاو كه با لى بدات، سویند بهو
ناسمانه نهى بى باوهرمان نيوه وان له قسه و باسيكى جياوازا همردهمى به جورىك و
لهسر بارى ناوهستن و سقام ناخون، دياره نهویش نيشانه‌ی نهقامى و نهزاني خويان و
بى جينى قسه‌كانيانه. ﴿يُؤْتِكُ عَنْهُ مَنْ أَفَكَ﴾ نهو كهسه‌ی كه لانه‌درى لهم قورثانه و نهو نايينه
راسته‌ی كه پيغمبر(ﷺ) هيئاويه‌تى، نهو كهسه كهسيكه كه بهپنى زانين و بريارى خوا
لادراوه، نهو لادانه‌ی لهزانينى ژير بارى خوادا رابردووه و تيپه‌رى كردووه. ئینجا همدى
لهسر نهو بى باوهره لادراوانه نهروات به نزاى شهر لى يان، بهمه‌ی بهد گومانن دهمبارى
رؤى دوايى، قسه‌ی دامه‌زراويان نى په لهو باره‌يشهوه، نهفرموى: ﴿قِيلَ الْخَرَّاصُونَ * الَّذِينَ هُمْ فِي

¹ رنگه په پيره‌دى نيوان سویند لهسر خورلو نهو بى كه قسه‌كانى بى باوهرمان له جياوازي و پيچه‌وانه‌ی خويان و
مه‌به‌ستيان دا وهكو ريگاكاني ناسمانه‌كان وايه له دوريان و جياوازي نهو شويتانه‌ی بوى نه‌لن.
² نهو به گويزه‌ی نهو كه راناوى ﴿ه﴾ و وشى ﴿عنه﴾ بگه‌ريتهوه بى پيغمبر(ﷺ) يان بق قورثان لهسر نهو
باريه جورى تريس باس كراوه و تفسير كراوتهوه، واته همرکس لاسايى نهو كهسه لهم قورثانه لانه‌درى، چونكه
لادان هر بريتى په له لادان لهم قورثانه، نهكو راناوه‌كه‌ی بق وشى ﴿قول﴾ بگه‌ريتهوه نهو كاته بهم جورى تفسير
نه‌كرتهوه، نهو كهسه‌ی كه لاساوه لادانه‌كه‌ی لهو قسه و باسه جياوازه و بهموى نهووه په‌يدا بووه، بهم نهو جورى
هر نه‌گوښى و خوا باش نه‌زانى.

عَرَفَ سَامُوتَ ﴿ يَخُوا نَفَرِينَ لِيْ كَرَابِينَ ثَمَّ دُرُوزَانَهْ كَهْ لَهْ خَوَّهْ بَهْ كَزَافِ دَهْمَ ثَكُوتَن،

دَمَرَكِرِيْنْ لَهْ رَهْمَتِ وِ بَهْزَمِيْ خَوَا، ثَمَوَانَهْ كَسَانِيْكَنْ وَانْ لَمَوَا نَمَزَانِيْكَ دَا دَايِيْوَشِيُونْ وِ

دَاكِرِيْ كِرِدُوْن، هَمَسْتِ نَاكَمَنْ وِ بِيْ ثَاكَانْ لَهْوِيْ دَاوَايَانْ لِيْ كِرَاوَهْ وَهَكُوْ مَهَسْتِ وِ

سَمَرْخُوْشْ وَانْ بَهْمُوِيْ بَاوَهْرِيَانْ نِيْ يَهْ بَهْ رُوْژِيْ دَوَايِيْ، جَا لَهْبَهْرِ ثَمَوَهْ بَهْ شِيْوَهِيْ بِيْ بَاوَهْرِيْ

وِ بَهْ بِيْزَارِيْ يَمَوَهْ ﴿ تَسْتَلُوْنَ اَيَّانَ يَوْمَ اَلَّذِيْنَ ﴾ پَرَسِيَارْ ثَمَكَمَنْ ثَمَلِيْنْ ثَايَا كَهِيْ، چْ كَاتِيْ رُوْژِيْ دَوَايِيْ

دِيْتِ، وَاتَهْ: هَاتَنِيْ ثَمَوُوْژَهْ شَتِيْكَيْ زُوْرِدُوْرَهْ وَجِيْكَايْ بَرَوَا نِيْيه.

ثَمَّ پَرَسِيَاَرَهْ نَاوَهْوَايَهْ شَايَانِيْ ثَمَوَهِيَهْ كَهْ بَهْمْ جَوْرَهْ سَهَخْتِ وِ سَامَنَاكَهْ وَهَلَامْ بَدَرِيْتَهْوَهْ

﴿ يَوْمَ تَمَّ عَلَى النَّارِ يُنْتَنُونَ ﴾ ثَمَّ رُوْژَهْ رَوُوْ ثَمَدَاتْ لَهْ رُوْژِيْكَ دَا كَهْ ثَمَّ بِيْ بَاوَهْرَانَهْ ثَمَخَرِيْتَهْ سَمَرْ

ثَاكَرِيْ دُوْزَخْ وِ بَهْتِيْنْ وِ بَهْمِيْزْ ثَمَسُوْتِيْنَرِيْنْ پِيْ يَهْ جَوْرِيْ وَهَكُوْ مَهْعَدَهْ كَهْ لَمَوَا بُوْتَهْدَا

ثَمَتُوْنِيْرِيْتَهْوَهْ!! لَهْكَهَلْ ثَمَّ نَزَا سَهَخْتَهْدَا سَزَايْ دَهْرُوْنِيْ ثَمَدَرِيْنْ بَهْ تَهْشَمَرْ لِيْدَانْ، پِيْ يَانْ

ثَمَوَتَرِيْ: ﴿ ذُرُّوْا فَنَنْكُرْ هَذَا الَّذِيْ كُنتُمْ بِهِ تَسْتَجِلُّوْنَ ﴾ سَزَايْ خَوْتَانْ بَهْچَمَنْ، ثَمَهْ بُوْ ثَمَوَهِيْ كَهْ ثِيْوَهْ

لَهْ دَنِيَادَا بَهْ لَاقَرْتِيْ يَمَوَهْ پَهْلَهْتَانْ پِيْ ثَمَنَايَمَوَهْ وَثَمَتَانْ وَت: كَوَا بُوْ تَهْمَات؟

ثِيْنَجَا بَهْرَامْبَهْرْ ثَمَّ تَاقَمَهْ بَهْدَبَهَخْتَهْ سِيَاچَاَرَهْ تَاقَمِيْ تَرِ بَاسْ ثَمَكَاتْ ۞ بَهَخْتَهْوَمَنْ،

خَاوَمَنِيْ پَاشَهْرُوْژِيْ نَاَزُوْ رِيْزُوْ كَامَهْرَانِيْنْ. ثَمَّ تَاقَمَهْ بَاوَهْرِيْ رِيْكَ وِ پِيْكَيَاْنْ هَهِيَهْ، لَهْ خَوَّهْ

بَهْدَرُوْوْ كَزَافْ قَهْسهْ نَاكَمَنْ، لَهْ خَوَاتَرَسَنْ، بِيْ شَهْرَمْ نِيْنْ، بِيْدَارُوْ وَرِيَاْنْ، خَوَاپَهْرَسْتِيْ ثَمَكَمَنْ وِ

دَاوَايْ لِيْ بُوْرِدَنْ ثَمَكَمَنْ، تَهْمَمَنْ وِ مَوَهِيْ رِيْآَنِيْ خُوْيَاْنْ بَهَخْتِ نَاكَمَنْ بَهْ بِيْ هُوْشِيْ وِ بِيْ

ثَاكَايِيْ: ثَمَهْمَرَمُوِيْ: ﴿ اِنَّ السَّيِّئِيْنَ فِيْ جَنَّتٍ رَّعِيُوْنِ ﴾ بِيْگُوْمَانْ لَهْ خَوَاتَرَسَهْكَانْ، تَاقَمِيْ بِيْدَارِيْ خَاوَهْ

هَمَسْتِيْ بَهْتِيْنْ بَهْ رَهْقَابَهْ وَثَاكَادَارِيْ خَوَا بَهْسَمَرِيَاْنَهْوَهْ، ثَمَّ تَاقَمَهْ وَانْ لَمَوَا بَاخْ وِ سِيْبَهْرُوْ

سَهْمَهْمَدُوْ كَاثِيَاوُوْ سَمَرْچَهْشَمَهِيْ زُوْروْ گَرَنُگْ دَا ﴿ اَلَّذِيْنَ مَا اَنَالْتُمُ رَهْمُكُمْ ﴾ بَهْ جَوْرِيْ بَهْوْ

دَلْخُوْشِيْ وَرَهْزَامَهْمَدِيْ يَمَوَهْمُوْ شَتَاْنَهْ ثَمَبِنْ كَهْ خَوَايْ خُوْيَاْنْ پِيْ يَانْ ثَمَدَاتْ،

إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتَمِينِينَ ﴿١٦﴾ كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَإِلَّا أَنتَ تَنصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْحَرُورِ ﴿١٩﴾ وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِّلْمُتَوَقِّينَ ﴿٢٠﴾ وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾

﴿إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتَمِينِينَ﴾ چونکه ئەوانه له پێش ئەوەدا له دنیادا کردەوهی چاکیان کردبوو، خواپەرستی یان به جوړی ئەکرد، وەکو به چاو خوا ببینن، چونکه باوەری به‌هێزبان هەبوو که هەرچەند ئەمان خوا نەبینن خوا ئەمان ئەبینی. ئینجا کردەوه چاکەکانیان روون ئەکاتەوه بهم چەند فرمودەیه:

۱- ﴿كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ﴾^۱ ئەوانه کەمێک له شەو ئەخەوتن ئیتر هەر خەریکی شەونوێژو خواپەرستی بوون، واتە شەو کە کاتی ئارام گرتن و خەوتن، ئەوانه کەمێکی نەبی ئەوی تریان بەخت ئەکرد له خواپەرستی دا، ئەوانه به خەبەر بوون کاتی که خەلکی له گەرمەیی خەودا بوون.

۲- ﴿وَإِلَّا أَنتَ تَنصِفُونَ﴾ لەبەر بەهێزبان دا داوای لی بوردن و سپێندەوهی گوناھیان ئەکرد، واتە ئەوانه لەگەڵ ئەوه که له شەودا کەم ئەخەوتن و زۆر خەریکی عیباندەت و خواپەرستی ئەبوون، کاتی روژ ئەبوو هەو دەستیان ئەکرد به پارە و لاله و داوای لی بوردن وەکو له شەودا هەر خەریکی خراپەکاری بووین. ئەوانه کۆمەڵی بوون خوا یارمەتی دان و حالی کردبوون له مانای خواپەرستی، به‌هۆی ئەوەوه لەگەڵ خۆی خۆیان دا بهر جوړە بەراستی کەمەری بەندەیی و پەرستنی خۆیان بەستبوو، بەرامبەر به خەلکی و ئەو ماله‌ی که خوا پێی دا بوون، بهم جوړە بوون:

۳- ﴿وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْحَرُورِ﴾ له مال و سامانیان دا بەش و مافیك هەبوو بێاریان دا بوو لەسەر خۆیان بۆ ئەو کەسەیی که داوا ئەکات و سوال کەرە بۆ ئەو کەسەش که

^۱ وشەیی ﴿ما﴾ بۆ سێ بار دەست ئەدات: ۱. زیاد بێت وەکو به گوێزەیی ئەوه له تەفسیرەدا نایه ئەو کاتە ﴿قلیل﴾ یان زەرفە یان سیفەتە (خەرف یان صفە) بۆ مفعولی لا بۆ. ۲. مەصدریه بێت. ۳. موصوله بێت لەسەر ئەم دووبارە وشەیی ﴿قلیل﴾ زەرفە و له شوێنی خەبەر دایه بۆ ﴿ما﴾ یان بۆ ﴿مجموع﴾ هەروست نی یه ﴿ما﴾ نال یه بێت، چونکه به گوێزەیی ریزمانی عەرەبی ئەوهی له پاشی یهوه بێت نابی ئەمەل بکات لهوهی له پێشی یهوهیه، ئەم نایه له چەند بارێکەوه کەم خەوی و بێ ئیسرائەتیان پێشان ئەدات له پێناوی خواپەرستی یان دا.

بى نوایه و بییه شه و بهلام له رووی نایهت داوا بکات له کس به هوی نوموه بییه شه له خیر و سدهقه.

ئینجا سهرنج رانه کیشی بۆ بیر کردنومه له چهند شتیك كه بهلگه و نیشانه یهکی روون له سهر تاك و تهناهی خاوا زانین و دهسلات و بهزهیی بى سنووری نهفرموی: ﴿وَقَدْ أَلْزَمَ ابْنَ تِلْكَ الْوَقْفِ * وَقَدْ أَفْسَدَ أَفْلًا بَصِيرُونَ﴾ له زهوی دا چهند نیشانه و بهلگه ی روون هیه بۆ نهوانه ی كه دل به نارام و دامه زاون بههوی باوهرو زانینی بههیز زانوه، دهی ئایا له خوتان ورد نابنومه تهماشایهکی ناكهن؟ واته تماشای ئو ههموو نیشانه روونانه بکهن كه له نهفسی خوتان دایه.

ئیمه ئه زهوی یه كه ئیمه ی بهسهرهوه ئهزین پيشانگایهکی زۆر گرنگین بۆ ئو ههموو شته نایابانه ی كه خاوی گهوره فهراهه می هینان، تا ئیستا كه میك لهوانه مان بۆ دهركهوتوه و رۆژ به رۆژ بهره بهره بۆمان روون نهبنهوه، قاپی ئهه پيشانگایه لهسهر پشته بۆ ههركهسی ئهیهوی بجیته ناوی یهوه و بیر بکاتهوه توئشووی لی ههلگری بۆ زیاده زانین و باوهرو، بۆ ههموو جوړه كهسیك دهست نهوات كه به گوێره ی راده و پله ی قام و زانینی بهشی خوی لی وهرگری، بهلام ههتا پله ی ژیری بهرزو بههیز بیته بهشهكه ی زۆرترو قهلهوتره.

یهكهه تاقم كه ئهه قورئانهیان چوو به گوێچكه دا به گوێره ی قام و بهراورد و زانینی خوێان چهندها بهلگه و نیشانه ی دلیاكهریان دهست كهوت لهه دوو پيشانگایه دا، ههروها ههموو تاقمی پاش نهوان، تا كهیشته چهرخى ئیمه كه زانیاری (ماددی) پله ی بهرز بووهوه، له بهره می بهراورد كردن دا چهند شتی فراوانی نهیینی دهست كهوت بوو لهه بوونهوه ره دا، كه لههه پيش به خهوه خهتره ییش به دل دا نهتههاتن، لهه چهرخى ئیمه دا دهستكهوتی ئیمه لهه دوو پيشانگایه دا زۆر زۆرترو نایاب تره، بهه پێیه جیهان سهركهوی ههتا بیته بهلگه و نیشانه ی گرنگ ترو نایاب تر دهست كهوت نهی بۆ چین و تاقمهكانی پاش ئیمه.

به جوانی ئهزانم ههندی دهست كهوتی ئهه چهرخى خوێانه بهخهه پيش چاو: ئهه زهوی یه كه ئامادهكراوه بۆ ژیان، خاوی گهوره جوئی كردووه تهوه به چهندها شتی تایبهتی، نهگه یهکی لهوانه نهی، یان ساتمهیهکی تی بكهوی ئهه جوړه ژیانه كه ئیستا هیه لهه زهوی یه دا پهکی نهكهوی و بهسهر نابری، نهگه قهباره ی بگوپی به گهوره یان بچوك تر نهگه باری لهگهل خۆردا بگوپی به دوو یان نزیک، نهگه قهباره ی خۆرو راده ی گهرمی بگوپی، نهگه گهردش و خولانهوه ی به دهوری خوی و خۆردا بگوپی به سست یان چهسپان

تر، ئەگەر قەبارەى مانگ يان دوورى ۱۱ نىزىكى يەكەى لە زەوى يەو بگۆپى، ئەگەر رادەى
وشكى ۱ تەرى ئاو بگۆپى بەزىادو كەمى، ئەگەر قەبارەى ھەوا - كە دەورى زەوى داو
بگۆپى بە كەم و زۆرى، يان رادەى ئەو كەرسەنەى كە لى ۱۱ پىك ھاتوو بگۆپى.

ئەگەر... ئەگەر... ئەگەر... تا ھەزار ھا شتى تىرى وەكو ئەمانە كە ياس كران، ئەو
ناسراو و ئەو ھىشتا نەناسراون. دەى ئايا ھەموو يەكى لەمانە دەلىل و نىشانە يەكى زۆر
روون و بەھىزىن لەسەرتاك و تەنھايى و توانىن و زانين و بەجىيى ھەموو كارو فەرمانى خوا؟
ئىنجا ئەم ھەموو خۆراكە كە فەرھەم ھىنراو لەم زەوى يەدا بۆ ئەو ھەموو زىندو
گىيانلەبەرانەى كە ئەژىن بەسەر پىشتى زەوى يەو، يان گەردش ئەكەن بەلای سەرۈيەو، يان
لەناو ئاو و دەريا و روبارەكانى دا، يان خۆيان داشاردۇتەو لەناو غارو ئەشكەوتەكانيان دا،
يان نىشتەجى بون لە كون و درزەكان و ناوسكى زەوى دا، ئەو ھەموو قوت ۱۱ خۆراكە پىك
ھاتون بۆ بون و مانەو ھى ھەموو زىندو و گىيانلەبەرانەى كە نايەتە ژمار، نە خۆيان و
نە جۆرى قوت و خۆراكەكانيان، ئەو ھەموو قوت و خۆراكەى كە شاراو يە لەناو سكى
زەوى دا، يان ناشكرايەو لەناو جىگای ئاوەكانى دايە، يان گەردش ئەكات و ئەگەپى لەناو
ھەواكەى دا، يان روو ھەموو پىشتى يەو، يان لە لايەن خۆرو چەند شتى ترەو بۆيان
ھاتوو كە ھەندىكى ناسراو و ھەندىكى ھىشتا نەناسراو. بەلام بى پراڭو ھەلنەقولى و
دەت بە گوڭرەى حىكمەت و خواھىشى، ئەم پەرۋەردگايەى دروست كردو، بۆ ئەم
جۆرە گيان ۱۱ ژيانە، ئامادەى كردو بە ھەموو پىويستى يەكیانەو بۆ ئەو ھەموو جۆرە
زىندەو و گىيانلەبەرانە.

ئىنجا ئەم ھەموو دىمەن و شىو شىرینە لەم زەوى يەدا بۆ ھەر شوڭىنى بېرۈيت، بۆ ھەر
شوڭىنى و ھەر كوئى يە چاۋ ھەلخەيت، ئەم ھەموو دۆل و تەختايى يە، ئەم ھەموو شىو
چىاو دەريايى بچوك و گەرەو دەريا لوش و روبارو ھەزو كانياو زۆرانە، ئەم ھەموو
پارچە زەوى يانە كە رازاونەتەو بەو گشت شىنایى و كشتوكال و باغ و باغچەكە ئارايىش
بەو ھەموو گول و پەل و گەلاۋ بەرو ميوە جۆر جۆرە كە نايەتە ژمارە، ھەريەكە شىو و
دىمەنىكى جىياوزو تام و بون و رەنگىكى تايبەتى يان ھەيە، لەگەل ئەودا ھەموو لەخاكى
ئەپون، بەناۋى ئاۋ ئەدرىن، لەگەل ئەودا دەستى قودرەت ھەموو كات وا لە كاردا تاقم و
چىنى ۱۱ ئەبا و تاقم و چىنى ئەھىنى، بى ئەمەى ھىچ گۆپان و جىياوزى يە روو بدات لە ھىچ
جۆرى لەو ھەموو جۆرانەدا.

ئىنجا ئىم ھەموو گىيانلەبەرانە كە ئەرژىن لەم زەمى يەدا بە ھەموو تىرەو جۆرەكانى يەو
كە تا ئىستاش ژمارەيان نەزانراو، چ جاي ژمارەى يەكەيەكەيان، ھەموو يەكەى لەو تىرەو
جۆرانە گەل و ئومەتتىكى تايبەتى يە، يەكەك ۋە فەردى لەوانە بەلكو ھەموو پارچەيەكەيان
سەر سۈرھىنەرە ھەرگىز نايابى يەكەى دوايى نايەت بۇ ئىمە.

ئەگەر ھەموو ئادەمى بىر بىكەنەو لەو ھەموو شتە نايابەى ۋە خۋاي گەرە لەم زەمى
يەدا دروستى كىردوون، بىانەوئى ژمارەيان بىكەن و ھەموو ئەو بەلگەو نىشانە گىرگانە روون
بىكەنەو كە لەو شتە نايابانەدا ھەن. ئەگەر ھەموو ئادەمى كۆيىنەو، بىانەوئى شتى وا بىكەن
ھەرگىز بۇيان ناكىرى و بۇيان دوايى نايەت، بەلام چاوى دلى خەلكى كۆيۈر نايىنايە لە
ئاستى ئىم ھەموو شتە نايابەو ئەو ھەموو بەلگەو نىشانە گىرگە ئاشكەريانە، ھەموو لە
ئاستى ئىم پىشانگا فراوانەى خوا كۆيۈن جگە لەوانەى كە باۋەر و زانىنىكى تەواويان ھەيە
بەمۇى ئەمەو دلىان بە ئارام و دامەزراون. بەلى لەئاو ئەو ھەموو خەلكەدا زۆر زەبەندە
ھەن پىيان ئەوتىرى زانا، بەلام تەنھادىمەن و دىوى دەرئەيىنن و ئەزانن، ئىتربى ئاگان لە
ئاومرۇك و راستى و حەقىقەتى شت.

لەبابەت زەمى يەو بەو جۆرە بە كورتى ھەندى دوام، ئىنجا حەز ئەكەم لەبابەت
خۆشمانەو ھەندى بدوئىم: ئادەمى گىرگە تىرىن و ناياب تىرىن دروست كراۋەكانى خوايە لەم
زەمى يەدا، بەلام ھەر دلى يىبەش يىت لە ئىمان بە چاوى قورئانى تەماشاي ئادەمى نەكات،
بى ئاگايە لە نرخی ئادەمى و لەو ھەموو شتە نەيىنى يە نايابانەى ۋە پەرەردگار فەرھەمى
ھىنانون لەم ئادەمى يەدا. بىگومان شتىكى زۆر ناياب ۋە سەر سۈرھىنەرە لەبابەت دىمەن و
پىك ھىنانى لەشى يەو، ۋەكو دىوى ناو رۇخى يەو، نەمۇنەو نوئىنەرى ھەموو بوونەومەرە
لە زۆرەى بارو روويەو، ۋەكو شاعىرى خواناس ئەلى:

و تزعم انك جرم صغير وفيك انطوى العالم الأكبر^۱

ھەركاتى ئادەمى بەقام ھۆشەو بىر بىكەتەرە لە خۇى ئاگادار ئەبى بەسەر چەندەها شتى
نەيىنى و سەر سۈرھىنەرەدا، پىك ھاتنى لەش بەھەموو پارچەكانىەو، دابەش كىردنى ئەو ھەموو
پارچەو ئەندامانە، شىۋەر پىگاي ھەلسانىيان بەو ھەموو كارو فەرمانەيان بەسووك و ئاسانى.
كارو فەرمانى ھەزەم كىردنى خۇراك و ھەلمۇزىنى، كاروبارى ھەناسەدان و ھەرگىرتنى، سوۋپى

^۱ واتە تۆ ئەى ئادەمى خۇت ئاناسى ۋە لات وايە ھەروا قەبارەو لەشىكى بچووكى لەكاتىك دا كە عالمى ھەر گەرە لە
تۆدا شارلەتەو.

خوین له دل و دهمارمکاندا، کۆئەندامی دهمارو پێک هێنانی ئەو هەموو کەرەسەو یەک کرتەیان و بەرئۆمبەری یان بۆ لەش، لوله بچووکهکان «الفداد الصغیرة» پەییوەندییان بە گەرە بوون و پەرەسەندن و ئیش وکارو رژیعی لەشەوه. یەک کەوتن و یارمەتی دانی هەموو کۆئەندامەکانی لەش بۆ یەکترو پێک و پێکی یان لە ئاستی یەک، زۆر بەوردی و تێرو تەواوی. لەناو هەموو پارچەو بەش و ئەندامیکی لەشدا چەند نایابی وەها هەیە کەهۆش و قام و ژیری سەرگەردان ئەکات.

ئینجا گرنگی و نایابی رۆحی ئادەمی و ئەو هەموو وزەو توانایەکی خوا پێی داوه، تێگەشتن و رێ پێ بردنی بەو هەموو ناسراوو زانراوانە، رێگای زانین و ناسینەکی، لەبەر کردن و هەلگرتن و بیرکەوتنەوهی ئەو هەموو، کۆکردنەوهو راگیر کردنی شیوهو سورەتی ئەو هەموو. ئەو هەمووی لە کۆی یەرە چۆن کۆیووتەوهو ئەمینیتەوه؟ ئەو گشت شیوهو وینە چۆن لە کۆی نەخش ئەبەستی؟ چۆن هەركات داخواز بکەین بە گورجی پەیدا ئەبن، ئەمانە هەموو شتیکی ئاشکراو زانراون، ئەوهی کە نەزانراوو نەناسراوه، زۆرترو گرنگ ترو گەرەترە، جارجاری، ناوبەناو ئاسارو بەرەمیان دەرئەکەون و لە هەندێ کات دا ئەبن بە بەلگە لەسەر جگە لەمەی ئێمە هەستی پێ ئەکەین لەو هەموو غەیبی یە هەست پێ نەکراوهی کە جگە لەخوا کەسی تر ئەندازەو ژمارەیان نازانی.

ئینجا لەمانە هەموو نایاب ترو سەرسوڕهێنەرتر ئەمەیه: کە ئەم ئادەمی یە پێک دێت و دروست ئەکری لە تەنها سیلی (خلیه) کە هەلگری هەموو ئەو شتانەیه کە تایبەتین بەم تیرەوه، ئەو هەمووی تێدا کۆکراوهتەوهو تێیدا شاراووتەوه، لەگەڵ هەندێ لە سیفەت و دروشم و نیشانەیی تایبەتی باوک و دایک و ئەمک و باپیرە نزیکەکانی.

دەو ئایا ئەم هەموو شتە چۆن لەم تەنها سیلەدا جێگای کرایەوه، تەنها ئەم سیلە سادەیه چۆن ئەم ئادەمی یە لی پێک دێت بەم هەموو کەرەسەو کۆ ئەندام و هیزو وزەو شتە نایابانەوه؟ چۆن تەنها شتەکە بە چاوی رووت نابینرێ، ئەبێ بەم ئادەمی یە گەرەو گرنگە؟ بەراستی هەركات بەوردی بیر بکریتەوه لەو کاتە کە منداڵ لەدایک ئەبێ، دل و سی یەکانی ئەخریتە ئیش بۆ دەست پێکردن بە ژیان لەم سەر زهوی یەدا، بیر کردنەوه لەو رووداوه زۆر گرنگە، هۆش و ژیری سەرگەردان ئەکات، دل و دەروون پڕ ئەکات لە ئیمان بەو دەستی قودرەتە کە ئەو هەموو مەکینەو جیهازانە ئەخاتە ئیش!! هەرۆهەا بیر کردنەوه لەوهی کە زمانی منداڵ ئەکەوتیە ئیش بەرە بەرە بۆ وەتەن ئەم هەموو پیت و وشەو قسەو

باسه، گه‌رانی زمان بۆ جینگای نهو پیت و وشانه بی سرپهرشتی خاوه‌ن زمان. به‌لکو بیر کردنه‌وه له گفتوگۆ کردن و دهنگی گه‌رو و هه‌نجه‌ره، بینگومان ئیجگار سه‌رسوپه‌ینه‌ره، نه‌گه‌رچی به‌هۆی ئولفت و دهق پێوه گرتنه‌وه سام و هه‌یه‌تی نه‌ماوه، به‌لام بیر لی کردنه‌وه‌ی به‌هۆش و بیداری یه‌وه نایابی و گرنگی یه‌که‌ی ته‌رو تازه نه‌کاته‌وه و هه‌کو یه‌که‌م جار ببینین!! ورد بوونه‌وه و بیر کردنه‌وه هه‌موو پارچه‌یه‌کی ئاده‌می هۆی سه‌رسوپه‌مانه‌و پته‌وکردنی ئیمان، هه‌چ پێویست نی یه‌ قول بۆی داچین، ته‌نها شیوه‌و دیمه‌نه‌که‌ی و نه‌وه‌ی به‌ چاو نه‌بینی هه‌ماو ده‌ست نیشان نه‌کات بۆ نه‌ینی و نه‌بینراوه‌کانی، هه‌موو یه‌کی له‌م تیره‌یه به‌ ته‌نها عاله‌میکی تایبه‌تی یه‌و وینه‌ی هه‌چ که‌سیکی تری نی یه‌ نه‌ له‌ شیوه‌و نیشانه‌کانی داو نه‌ له‌ ژیری ویری داو نه‌ له‌ گیان و هه‌ستی دا، به‌لکو له‌م تیره‌دا - که نه‌ندامه‌کانی به‌ بلیونه‌ها ژماره نه‌کرین - هه‌موو نه‌ندامیکی نمونه‌یه‌کی تایبه‌تی یه‌و سه‌روشتیکی تاکێ جیاوازه له‌ هه‌چ چین و چه‌رخیک دا دووباره نه‌بووه‌ته‌وه و دووباره نابیته‌وه. هه‌رچونی نه‌خشی سه‌ره‌نجه‌ی هه‌چ که‌س وینه‌ی هی که‌سی تر نی یه‌ له‌ هه‌چ چه‌رخ و چینیک دا! نایابی و عه‌جایه‌بی ئاده‌می به‌ چه‌نده‌ها کتییی ئاوه‌ها دوا‌یی نایه‌ت، به‌لکو نه‌وه‌ی که‌ ئیستا ده‌رکه‌وتوه نه‌گه‌ر به‌ دریزی باس بکری پێویستی به‌ چه‌ند به‌رگیك هه‌یه، نه‌وه‌ی که‌ نه‌زانراوه هه‌شتا زۆرت‌ره له‌ زانراوه‌که‌ی.

قورئان به‌ دریزی باسی نافه‌رموی، به‌لکو دل بیدار نه‌کاته‌وه و هه‌خوی بی ئاگایی خه‌به‌ری نه‌کاته‌وه، بۆ نه‌وه‌ی ته‌ماشای بکات و ورد ببیته‌وه له‌م عه‌نتیکه‌خانه‌ی که‌ خوای گه‌وره دروستی کردوه و خستویه‌ته به‌رچاو و دل، بۆ نه‌مه‌ی به‌نده‌کانی ژیان بیه‌نه سه‌ر له‌م جیهانه‌دا به‌ قام و هۆش و بیر کردنه‌وه، تا توێشوی به‌رزی به‌ نرخێ خۆیان ده‌ست که‌وێت و به‌ ژیانیکی ئاده‌می یانه رابووین، نه‌ک به‌ ژیا‌نی و لا‌خ و ئاژه‌لی، بینگومان خۆش ترین و به‌تام ترین کاته‌کانی ته‌مه‌ن و ژیا‌نی ئاده‌می، نه‌و کاته‌نه‌یه که‌ به‌سه‌ری نه‌بات به‌ یادێ خوا و بیر کردنه‌وه و ته‌ماشاکردنی نه‌م بوونه‌وه‌ره، به‌ تایبه‌تی له‌ناو بوونه‌وه‌ردا نه‌م ئاده‌می یه‌ که‌ نایابترین هه‌مووانه، بیر کردنه‌وه له‌م پێشانگا گه‌وره‌یه که‌ خوا رازاندویه‌ته‌وه، ته‌ماشاکردنی به‌ چاوی ئیمان و خواپه‌رستی، نه‌م قورئانه به‌م ته‌رزه نایابه ئاده‌می سه‌ر له‌نوی فراهه‌م هه‌تا و گه‌یاندویه‌تی یه‌ ژیا‌نیکی تازه‌ی کامه‌رانی، وینه‌ی نه‌بووه‌و نایشی بیت هه‌رگیز تا هه‌رگیز. به‌و شیوه به‌رزه پری دل و ده‌روون و هه‌ستی نه‌کات له‌توێشوی زانین و قام و هۆش. له‌پاش نه‌وه‌ی سه‌رنجی راگه‌یشابو نه‌و دوو پێشانگا گرنگانه،

ئینجا سەرنج رانەکیشی بۆ پیشانگایەکی غەریبی کە لەوێدا هەموو هەموو رزق و رۆزی
 چارەو بەش دیاری کراوە و پراوەتەرە، ئەفەرموی: ﴿وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ﴾^١ رۆزیتان و
 بریاری بەش و رۆزیتان لە ئاسمان دا، هەروەها هەر جەزاو پاداشتێک کە بەلێنتان پێی دراوە،
 ئەویش هەر بەلای ژووو لە ئاسمان دایە، چونکە بەهەشت بە لای سەرووی ئێمەوێ، یان بە
 هۆی ئەو کەرمەوێ چاک و پاداشتەکەیی لە ئاسمان دا نووسراوە و بریار دراوە.
 ئەمە سەرنج راکێشان و تەمیی دادانیکی زۆر گرنگ و بەجیی یە، چونکە بەهۆی ئەوێ ئەوێ
 ئاشکرایە و بە چاو ئەبینرێ، ئەو کاتە ئەو چاو بێرن و پشت پێی بەستنیشت ئەبێتە هۆی
 کەم بوونەوێ یادی خوا یان پچرانی لەخوا بەتواوی، لەبەر ئەو ئەو قورئان چاوو دڵ و
 دەروونی ئادەمی ئەگێرێتەرە بۆ لای ئاسمان سەرچاوەی هەموو پیت و فەزیک. ئەگێرێتەرە
 بۆلای خوا بۆ ئەمە چاومروانی هەر لە ئەو بکات و پشت هەر بە ئەو ببەستی، زەوی و
 هەرچی هۆی ژیان و رۆزی یەکە هەبە لە زەوی دا، بە جوړی خەریکیان ببیت کە چاوو دلی
 بپریتە خواو خەلات و بەخششی خوا، واتە هەموو کات هەست بکات کە ئەم شتانە هەموو
 خوا فەراھەمی هیئان بۆ سوودو خزمەتی بەندەکانی، هەموو بەلگەو نیشانەیکە بوون
 لەسەر گەرمەیی و بەزەیی خوا. ئیماننداری راستەقینە ئەم تەمیی یە باش وەرئەگرێ و تۆی
 ئەگات، ئەزانئ مەبەست واز هیئان نی یە^٢ کاروباری جیهان و هۆی ژیان، چونکە ئەزانئ
 خوا ئادەمی دروست کردووە بۆ ئەمە ببیتە جێنشینی لە زەوی داو ئاوەدانی بکاتەرەو
 هەموو کاروباری بگێریتە دەست، هیژو وزمەکانی بەکار بیئئ^٣ خزمەتی خۆی دا، بەلگەو
 مەبەست ئەوێ کە دڵ و پشت تەنها ئەبەستی بەم زەوی و جیهانەرە، بەهۆی خەریک بوون
 بەمانەرە دڵ نەپچرئ لەخوا، هەموو کات هەست بکات کە هەموو شت ئەگێرێتەرە بۆلای
 خواو بە^٤ خواوە هەموو شت لای ئەو پراوەتەرە دەست ئادات بۆ گۆزان. هەرکات
 ئیماندار بەم جوړە بوو، ئەو کاتە هەموو هەول و تێکۆشان و خەریک بوونی ئەم جیهانەیی
 ئەبیتە عیبانەت و خواپەرستی، هەموو ئەم جیهانەیی ئەبیتە کشتوکال بۆ رۆژی دوايي،

^١ هەندئ ئەفەرمون: مەبەست هۆی رزق و رۆزی یە، ئەوێش وەکو نیشکی خۆرو باران و هەموو ئەو شتانەیی کە ئەبێن
 بەهۆی پەیدا بوون و فەراھەم هاتنی ئەم هەموو شتە لە زەوی دا.

رؤی همتا هتایی و نه پراوه، دل و دهرونی نازاد نه بیټ له بهندایه تی جگه له خوا، رزگار نه بی له بی نارامی په که دل و دهرون داگیر نه کات کاتی پچرانی له خواو یادی خوا.

له پاش نه مانه ټینجا خواي گه وړه سویند نه خوات له سر حق و راستی نه مانه ی گه فرموی، نه فرموی: ﴿فَرَبَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقُّ مِثْلِ مَا أَنتُمْ تَنْطِقُونَ﴾ سویند به خواي ناسمان و زهوی نه وې باس کړا حق و راسته و جیگای گومان نی په به وینه ی قسه و گفتوگوی خوټان، واته هرچونی خوټان له نیوان خوټان دا قسه و گفتوگو نه کهن و هې گومانان له ودا نی په، هر به و وینه نه وانه ی که وټرا راسته و جیگای گومان و دوو دلی نی په. بیگومان بیر کردنه و له سویند سام و ترس نه خاته ناو شو دلانی که زیندوون و پارون به یادی خوا، ټیجگار گرنگی سویند له سر خوراوه که پیشان نه دات.

له بابته و زهه خشمی له ته فسیری که شاف دا رووداوینکی گرنگ نه گپرتنه و به جوانی نه زانم لیره دا بیخه روو: نه گپرتنه و له (نه سمعی) یوه که نه لی: له مزگوتی جامعې به سره و نه هاتم تووشی پیاوړیک بووم به سر سواری یوه پی پی وټم: له تیره یکی! وټم له تیره ی بهی نه سمع، وټی له چ شوینیکه و هاتووی؟ وټم له شوینیکه و که قورنانی تیدا نه خوینرا، ټینجا وټی: قورنانه به سر دا بخوینه، نه لی منیش نهستم کرد به خویندنی سورته ی ﴿الذاریات﴾ تا که یشته نه مایه ته: ﴿وَقَالُوا لَئِنْ لَمْ يَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةٌ مِنَ السَّمَاءِ فَاكُنْ مِنَ الْخاسِرِينَ﴾ وټی به سه! ټینجا هلسا خوشتره کی سربری و دابهشی کرد به سر هرکسی که نه هات و نه روی، تیرو شمشیرکه ی شکاندو روی! نه سمعی نه لی: له پاشان له خزمهت (هارون الرشید) دا چووم بو حج کاتی نهستم کرد به ته واف نه زانم یه کی به دهنگی سبرو نرم بانگ لی نه کات، که لام کردنه و بینیم هه مان پیاوه زهر دو لاواز بووه، سهلامی لی کردم داوای خویندنی شو سورته ی لی کردم دوباره منیش نهستم پی کرد، تا که یشته هه مان نایهت هاواری لی هلسا و سه یه کی پیکاو وټی: شو به لینه ی خوامان بیني و له خوټان دا بهی هات، ټینجا وټی: هه می تر بخوینه منیش نه مایه ته خویند: ﴿فَوَرَبِّ السَّمَاءِ الْأَرْضِ هَتَدُ﴾ سه یه کی پیکاو وټی: سبحان الله نایا نه و کی په قارو غه زه ی خواي هلساند هتا سویندی خوارد؟ باوهریان پی نه کرد هتا ناچاریان کرد به سویند خواردن!! سی جار نه قسه ی کردو به نه شو قسه و گیانی دهرچوو!!

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِ ﴿٢٦﴾ إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ ﴿٢٧﴾ فَرَأَى إِلَهُه فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿٢٨﴾ فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٧﴾ فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشِّرُوهُ بِنُعْمٍ عَلَيْهِ ﴿٢٨﴾ فَأَقْبَلَتْ امْرَأَتُهُ فِي صَرَقٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ ﴿٢٩﴾ قَالُوا كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٣٠﴾

ئینجا به کورتی باسی بهسهراتی هندی له پیغه مبهرا نەکات - سهلامی خویان لی بیت - که له هه ره یه کینکیان دا بهلگه و نیشانه یهکی گهروه و گرنگ هیه، وکو ئه وهموو دهلیل و نیشانه رووانه که له پینش ئیستاره دهست نیشانی بو کردن و ههروه ها چند بهلینیان تیدا هه که خوی گهروه پیی دان و بهدی هینا به وینهی ئه بهلینهی که له نایهتی پیشوودا باسی فرمود، سویندیشی لهسهر خوارد. ۱ یهکهه جاره وه دهست پی نەکات به باسی ههزهتی ئیبراهیم (علیه السلام) به شیوهی پرسیار باسهکهی نەکاتهو بو نرخ و بایهخ پیدان بو ئهههی دل و دهروون ئاماده بکات و بیخاته پهروش بو گوئی لی گرتن و وهگرتنی ئهفرموی: ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِ﴾ نایا ههوالی میوانه ریزگیرومکانی ئیبراهیمت بو هاتووه و ئهوه دهنگ و باسهت پینگه یشتووه؟ ئهوانه چند مهلائیکه یهک بوون خوا ناردنی بو ویران کردنی دینهات و شارهکانی قهومی لوط پیغه مبهرا (علیه السلام) ۲ ئهههه له پیشهوه برۆنه لای ههزهتی ئیبراهیم مژده بدن به خوی و هههمی که خوا کوپنکی زانیان ئههاتی، ئهوه مهلائیکه تانه له دیمهنی ئادهمی و به شیوهی میوان هاتن، ئهویش ریزی لی گرتن، له بهر ئهوه ناویان ئهبا به میواننکی ریزگیروا، دیاره لای خوایش هه ره ریزگیروان. ﴿إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ﴾ ۱ ههوالی ئهوه کاتهی که ئهوه میوانانه هاتنه لای. ﴿فَقَالُوا سَلَامًا﴾

۱ ئههه به گویرهی ئهوهیه که ﴿إِذْ﴾ ظرف بیت بو ﴿حَدِيثُ﴾، ئهکوچیت ظرف بیت بو ﴿ضَيْفُ﴾ یان ﴿مُكْرَمِ﴾.

ثینجا وتیان سہ لامت لیٰ تھکمین ﴿قَالَ سَلٰمْ﴾ؑ نیرامیمیش وتی: سہ لامتان لیٰ بیت. ﴿وَرَمٰمْ﴾

شُكْرُونَ ﴿ نِيُوهُ كُومَلِيكِي نَعْمَاسَرُون، وَاتِه نَاتَان نَاسَم ﴿ فَرَاءَ إِلَّ أَهْلِيهِ فَجَاءَ يَعْبَلُ سَيِّين * فَفَرَّهُ إِلَّيْهِمْ

فَالْأَنَّا كُنتُمْ ﴿١٠٠﴾ ئَيْنَا بِيْ تَعْمَرُوْهُ بِه پەنھانی لە میوانگەنەوه هەلسا چوو بۆلای خێزانی بۆ

ئەمەي خۇدايىكياڭ بۇ فىراھەم يېنىت، لەپاشان گۈزەل مەيەكى قەلەمى بۇ سەربىرىن ۋە

برڙاڻي بڙي هيٺان و نڙيڪي خستوه لي ڀان، بيم جوڙه لهردهميان دا داينا - وهڪو باوه -

وتی پئی یان: ئایا ناخوون؟ واته به نهرم و ناسکی پئی وتن: فهرمون، بخون.

ئەم كرىمۇه جوانانەي ھەزرەتى ئىبراھىم چەند رەوشت ۋ ئادابىكى شىرىنمان پىشان

ئىدارەت دىرىكتورى مىۋان ■ مىۋانداۋى، يېنىۋىستە يېكەن بە سىرمەشۇق بۇ خۇمان و پە يېى

نہو رہفتار بکھین:

۱- به دهمره خوونی میوان و ریږگریږنی یا نمناسیش بنت، ولام داندهوی سهلام به

جاکترو شیرینتر

۲- به زوویی، هه‌وال دان بۆ ئىك ھىتائى، خوراك وەكو وشەي (ف) ئىكگەنەن، بە شىنەي

بەنھانى خەرىكەسى بۇ ئەمەلىي مەوانەكە بەرگەرى نەكەت ۋە شەرم نەبەرى.

۳- بھگوان، ہمسایوں خوراک، حاکم فراہم دھنری و زورو فراوان بنت، بھگوان

موانهكان شهرم نهكهن و تير بخون به گونروي بنوسته، خويان.

۴- به نهر و ناسک، دواوی، له، بکری، بے خوار دین، خوراکه که و مکو، و شعی، **﴿اِلا تاكلون؟﴾**

میشانی، نمدات^۲.

به پی‌ری ریزمانی عهده می‌دهد و لامه‌کای حازه‌دهتی نیرلایم شیرین تر بوه، چونکه سه‌لامی نه‌وان به رسته‌ی فیعلی

بوو، وه لامه کي حازه دتي نيراهيم به رسته ي نيسي بوو، که هه مو کاتي نه گه يني به پنجوانه ي فيعلي به که .

^۱ چونکہ تھو پرسیاره بۆ عەرز کردنه به نەرم و نامسکی یهوه، به لām نه گەر نه م پرسیاره کاتێ بویێ که نه وان نه

خوارىنيان پيشان دا نه و كاته پرسياړه كه بؤ بيټلري ډهر پرېنه.

ھەزرەتى ئىبراھىم (عليه السلام) بەر جۆرە خۇراکەكەي رازاندەو و بزدی یە بەردەمیان،
 ئەوان دەستیان بۇ نەبرد، چونکە مەلایکە بوون - کە خۇراک ناخۇن - بەلام لەم کاتەدا
 ھەزرەتى ئىبراھىم نەینەزانی. ﴿فَأَرْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً﴾ بەھۆی ئەووە لەدلی خۆی دا مەترسی لی
 کردن کە ئەوانە نیازی خراپیان ھەبە بەھۆی ئەووە نایانەوی نەکی بکەن، یان مەترسی
 یەکەي لەم رووەوە بوو کە ھەستی شتی تری لی کردن، ئەوانیش لەم کاتەدا خۇیان لی
 ناشکرا کردو دلدنیان کردو مژدەیان دایە: ﴿قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشِّرْهُ بِكَلِمَةٍ عَلَيْهِ﴾ وتیان مەترسە
 مژدەیشیان دایە بە کوریک کە لە پاشەرۆژدا زۆر زانا ئەبیت، ئەو کورەیش بریتی بوو لە
 ھەزرەتى ئیسحاق کە لە پاش دا خوا کردی بە پیغمبەر - سەلامی خوا لەسەر خۆی و
 باوکی و ھەموو پیغمبەران بیت - سارا خاتوونی خیزانی ئافرەتیک بوو پیر و بوو،
 ھەرگیز مندالی نەبوو، بە پێی ئافرەتى بە شەرم قیژەو سەیحەیکەي پیکاو بە ھەردوو
 دەست شەپۆلەیکەي دا بە دەم و چاوی خۆی دا وەکو ئەفرەموی: ﴿فَأَقْبَلَ بِنْتَهُ فِي صَرَقٍ تَصَكَّتْ
 وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ﴾ ژنەکەي ئىبراھىم کە لە شوینی کەناردا و کاتی ئەو مژدەیکەي بیست
 بە سەیحەو ھاتوو چوو بۆ ناو مائەکەي، لە شەرمان بە ھەردوو دەستی شەپالەیکەي دا بە
 دەم و چاوی خۆی دا، وتی: من پیرە ژنیکی نەزۆکم ئیتەر چۆن مندالم ئەبێ؟! ﴿قَالُوا كَذَلِكَ قَالَ
 رَبُّنَا﴾ مەلایکەتەکان فرمویان: ھەرچۆنی ئیمە مژدەمان داوە، خۆی تو بەر جۆرەي
 فرمە، واتە ئیمە لە لایەن خواوە ئەو مژدە ئەدەین. ﴿إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ﴾ بینگومان تەنھا
 ئەو ھەموو کارو فرمانی راست و بەجی یەو زانایە بە ھەموو شتی کەواتە ھەوالەکە زۆر
 بەجی یەو جیگای گومان نییە.

و صلى الله عليه وسلم على محمد وآله و كل عبد مصطفى

تەفسىرى قورئانى پىرۆز

جزمى ۲۷

﴿قَالَ فَاخْطَبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ﴾ (۳۱) ﴿قَالُوا إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكَ قَوْمَ تَجْرِمِينَ﴾ (۳۲) ﴿لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَابًا مِّنْ طِينٍ﴾ (۳۳) ﴿مُسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ﴾ (۳۴) ﴿فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ (۳۵)

اینجا که دهرکوت بؤ حمزرمی ئیبراهیم ثوانه مه لائیکه، هاتنیان به کومهل نمبی
 لمبر فرمانیکی گرنک بیث، پرسپاری لی کردن. ﴿قَالَ فَاخْطَبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ﴾ وتی کهواته ثمر
 کاره گرنکهی که بؤی هاتون چی به نهی نیراومکان؟ مه لائیکه تهمکان وه لامیان دایه وه:
 ﴿قَالُوا إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكَ قَوْمَ تَجْرِمِينَ﴾ وتیان: بیگومان نیمه رهوانه کراوین بؤلای گملیکی خراپه کاری
 تاوان کهر - واته قوممه کی لوط پیغمبر - ﴿لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَابًا مِّنْ طِينٍ﴾ بؤ نه می بیارینین
 بهسریان دا جوره بهردیک له جوری (گل متک) که له قوپ پمیدا بووه. ﴿مُسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ﴾
 که نهو جوره له لایه ن جوی قوره نامانه رهوانه کراوه، یان دیاری کراوه بؤ نهو گلهی که
 زیاده رموی یان کردوه له ناحقی و کاری ناپروا.

نهو قوممه - که زور زیاده رمویان کرد - له تاوان و خراپه کاریدا و به تهاوی لایان دا له
 ثابینی خوا و سروشتی ثاممی، کاتی بهو جوره مهنی خویمان پر کرد خوی گهوره بهو
 جوره بهربادی کردن و ژیراو ژور و بهرهمبارانی کردن.

نیرنهوبه سهراته بهووی بورکان و تهقینه وه بهووی کهلناوسکی زهوییه وه بهرد و
 گلمتی بهتینی هاویشتی بهرزی کردیته وه و باراندییتی بهسریان دایه وهی مه لائیکه تهمکانه وه
 یان به هر جوره و شیوه می تر بووی؟ بهکسانو بؤ خوا هیچی تی ناچیت، هرکس
 بیبمش نهبی له فام و تیگیشتن بیر بکاته وه لهو کهسهی که نهو بوونه ورمهی دروست و
 راگیر کردوه، بهم هموو هیزو وزمه که بهر بهر بؤمان دهرنه کهن، له پیش دهرکوتنیان
 هیچ کهس باومری نهبو پی یان، هرکس بیبمش نهبی له ژیری توی ناوا بیر بکاته وه
 نهو کهسه هیچ کاتی سمرناکاته وه لهو جوره شتانه، با بلین بهردی بورکان بووه، یان هر
 شتی تر دواي نهو هموی هینی خوی و به دوستی خوی.

نهو بهسهراته لیژده به کورتی باسی نهفرموی به گویره پیوهندی به مبهستی نهو
 شوینه وه نهفرموی: ﴿فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ اینجا هرکس له ایمانداران لهو شاره دا
 بوون کردنانه دهرمه لمبر پاراستنیان لهو سزا و عزابهی که هات بهسهر شاره که

فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَتَرَكْنَا فِيهَا آيَةً لِلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٣٨﴾ وَفِي مُوسَى إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَى فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٣٩﴾ فَتَوَلَّى بِرُكْبِهِ، وَقَالَ سِحْرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٤٠﴾ فَأَخَذْتَهُ وَجُودَهُ، فَنَبَذْنَاهُ فِي الْيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٤١﴾ وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ ﴿٤٢﴾ مَا تَذَرُونَ شَيْءًا أَنْتَ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلْنَاهُ كَالرَّيْرِ ﴿٤٣﴾

﴿فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ اینجا هو شارهدا دهستان نهکوت جگه له خیزان و مالی له موسلمانان، نهوش لوط بوو لهگل مال و خیزانی دا بینجگه له ژنهکی که نهویش نیما نی پی نه هیناوبه کافری رژی لهناو کوملی کافرهکاندا، خوا په نامان بدات آمین. ﴿وَرَكْنَا فِيهَا آيَةً لِلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ﴾ نهوشارهدان به وجوده ویرانکرد، بهلگه ونیشانه یکی روونمان به جی هیش تیا ی دا بو که سانی که نه ترسن له سزای سهختی نیش و نازار که به نر. نه ونیشان هس بریتی بوو لهو بهردانه، یان نهویه که شوینه که یان بوو بهو ناوه ره شه بوگنه که نیستا پی ی تلین: ﴿البحر الميت﴾. دیاره نهو له خواتر سانه سوود و مرثه گرن لهو جوړه نیشانان، نهوانه ی که له خواتر س نین و ناماده نین بو نه مه ی ترس و سامی خوا بجینه دلپانه وو، نهوانه چاوی دلپان کویره و سمسای لی پراوه نیشان و بهلگه روونه کانی خوا نابین نه له خویان دا و نه له زهویدا و نه له روداو دهکان و بهسرهاته کانی میژودا. نایه تی دوهم له بهسرهاتی موسا پیغمبر دایه (ﷺ) نه میش به کورتی تی نه پهرینی و نه فرموی: ﴿وَفِي مُوسَى إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَى فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ﴾ له بهسرهاتی موسا و رهوانه کردنیا چهند نیشان و بهلگه ی ناشکرا هیه، لهو کاته دا که رهوانه مان کرد بولای فیرعون به موعجیزه ی روون و ناشکراوه. ﴿فَتَوَلَّى بِرُكْبِهِ﴾ اینجا به هو ی هیزو دهسلات و لهشکریره و پستی کرده حق و باومری نه هینا به موسا پیغمبر بهو هموو موعجیزه گه ورانه که

^۱ نهگر وشه ی ﴿وَفِي مُوسَى﴾ عطف بیت بز سر ﴿وَفِي الْأَرْضِ﴾ بهو جوړه نهوتی که له نهفسیره که دایه، نهگر عطف بیت بز نزیک که ﴿فِيهَا﴾ به له پیشی یوه نهو کاته نه بیت وشه ی ﴿وَرَكْنَا﴾ به نازر نهوهیه معنا ﴿جَعَلْنَا﴾ بیت، هروها نهو سوو باسهکی تریش که دیت.

پیشانیدا. ﴿وَقَالَ سِحْرٌ أَرَجَحُونَ﴾^۱ وتی: نهمه یان سیحر بازه نهمانه پیشان نهدات، به جادوو سیحر بازی نهیکات یان شینته و له لایهن جنوکهوه بوی فراهمم دیت. لیرهیشدا وهکو باسی پینشو، باسهکانی پاشی به کورتی کوتایی پی نهمینئ به باس کردنی پاشهپوژی سهختیان کهجینگای تهمن خواریبیه. نهفهرموی: ﴿فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجَدَةُ فَوَبَّذَهُمْ فِي الْيَمِّ وَمَوْتُهُمْ﴾ نینجا نینمیش غمزهیمان گرت له خوی و لهشکرهکهی بهم جوړه فریمان دانه ناو دهریاوه و خنکانمان له کاتیک دا که فیرعمون جینگای تانه و تهره بوو لهسر شو کوفر و سرکیشیهی که ههیبوو.

نینجا دپته سر نایهت و نیشانهی سی یم له بهسرهاتی تائیفهی عاددا، نهفهرموی: ﴿وَقَدْ عَادَ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ﴾ له بهسرهاتی تائیفهی عاددا نیشانهیهکی روون هیه لهو کاتیدا که بایهکی بی خیرو پیتمان رهوانه کرده سهریان که بهریادی کردن و له ریشهی هینان. ناوبراوه به ﴿عقیم﴾ که له بهرته دا به مانا نهزوک و بی بهره، چونکه شو بایه نه ناو و نه هوی زیندوو بوونهوهی پی نهبوو، وهکو شو گله چاوهپروانی یان لی نهکرد بهکو هوی مردن و بهریاد بوونی پی بوو، وهکو نهفهرموی: ﴿مَا نَذُرُ مِنْ شَيْءٍ أَنْتَ عَلَيْهِ إِلَّا جَمَلَةٌ كَالْزَمِيرِ﴾ شو بایه له هر شتیکی دابی وازی نههیناوه هتا وهکو مردوویهکی رزیوی لی کردوو له پاره پاره نهبی و دانهرزی.

(با) هیزیکه له هیزهکانی نهم بوونهوهوه لهشکرکه له لهشکرهکانی خوا رهوانهی نهکات به گویرهی مهیل و خواهیخی خوی و لهکاتی دیاریی کراوی خوی دا. له هندی کات دا بو باران زیندوو کردنهوهی زهوی و دانهویله، هندی جار بو بهریاد کردن و ویران کردن، لهم جوړه شوین و باسهدا هیچ ریگه و ماوه نی یه بو هیچ رهخنهیهکی بی جی و نهامانه که هندی کهس دهمبازی پی نهکن نهلین: با شتیکه به پی ریژی تاییهتی خوی نهگهری، لیرمو لهوی هل نهکات بههوی چند پال پیوهنریکی سروشتی یوه.

شو کهسانهی بی هوشانه شو قسانهیان به دهمدا دیت بیرئ ناکهنهوه لهوه که شو کهسهی بای دروست کردوو، شو ریژی گهرانهی بو فراهمم هینا، شو کهسه دسهلاتی هیه به پی مهیل و نارمزوی خوی له چوارچیوهی شو ریژمهی که بوی داناوه زالی بکات بهسر هرکهس و هر شتیگدا.

^۱ هندی نهفهرمون مهبست له وشهی ﴿رکن﴾ وهکو وشهی ﴿جانبه﴾ وایه له نایهتی ﴿اعرض بجانبه﴾ واته پشتی کرده شو نایینه راستهی که موسا هینای به عیناد و نهکهپورهوه.

وَفِي نُفُودٍ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَنَّوْا حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٣﴾ فَعْتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ ﴿١٤﴾
فَمَا اسْتَطَعُوا مِنْ قِيَامٍ وَمَا كَانُوا مُنْصَرِفِينَ ﴿١٥﴾ وَقَوْمٌ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿١٦﴾

له پاش باسی نیشانه و بلکهه سی یم دیته سر باسی نایهتی چواره له بهسرهاتی
تائیفه سی سموددا نهفرموی: ﴿وَفِي نُفُودٍ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَنَّوْا حَتَّىٰ حِينٍ﴾ له بهسرهاتی هؤزی سموددا
نیشانه سی روون هیه لهو کاته دا که پی یان وترا: رابویرن ههتا ماوهیهک، واته مؤلمت دران
ههتا کات و ماوهیهک، ئیتر ئه کاتی مؤلمته ئه سی روزهیه پاش سرپرینی حوشرهکه سی
سالح پیغه ممبر (ﷺ) وکو له سورته سی «هود» دا نهفرموی؟ یان ماوهی ژیان یان بهر له
جیهاندا له پاش رهوانه کردنی صالح پیغه ممبر تا سرپرینی حوشرهکه سی؟ به هر کام له
دوانه نهگونجی. ﴿فَعْتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ﴾ * فَمَا اسْتَطَعُوا مِنْ قِيَامٍ وَمَا كَانُوا
مُنْصَرِفِينَ ﴿١٥﴾ ئه تائیفه خویشان به گوره نهزانی و سرکهشی یان له فرمانی خویان کرد
به هؤی ئهوه سزای بهتین داگیری کردن و دای لی یان، له کاتیک دا که نهیانروانی و بهچاوی
خویشان تماشایان نهکرد. ئیتر ئه سزایه ئاگریک بوو له ئاسمانهوه هات و دای بهسریان دا،
یان پیا ههشاخانی بوو له لایهن مهلائیکهوه، به هؤی بهریاد بوونیان؟ ئینجا نهوانیش نه
توانای ژیان و مانهویان ههبوو به بهرگری و بهرهلستی ئهوه سزایه، نه لهوانه بوون که
سرپرینی بکن و خویشانی لی لابدهن.

ئینجا به کورتی و به چهسپانی بهسرهاتی گهلی نوح پیغه ممبر نهخاته پیش چاو و
نهفرموی: ﴿وَقَوْمٌ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾ گهلی نوحمان بهریاد کرد له پیش ئهوه
که لانهوه بوون که باس کرا، چونکه بهراستی ئهوانه گهلی بوون له سنووری بهندهینی خواو
گوئیایه لی هرچوو بوون، به کوفرو گوناوه سنوورو قهدهغه ی خویان شکاندبوو.

^۱ وشه سی «قوم» یان مفعوله بق «امکننا» ی بریار برلو وکو باسهکانی پیشوو پیشانی نهدهن، یان بق وشه سی
«انکر» که بریار نهدهی له رتد شوین دا، به گزینی شیوهی نهه باسه له باسهکانی پیشوو نیمهنی رتد تر نهی له که ل
نیمهنی نایهتی پاشهوه، چونکه ئه کاته ههردوو رسته ی فیعلی نهین.

وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿١٧﴾ وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَبْدُوءَ ﴿١٨﴾ وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ

خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٩﴾

له پښتو دهست نيشاني كړد به چهند دهليل و نيشانه يه كي ميژويي له م به سره تاندا له پاش نه وانه دووباره نه گريته و بو چهند بلگه و نيشانه يه كي بوونه و هري تر، نه فهرموي: ﴿وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾^۱ ناسمانان بينا كړدووه و دروستمان كړدووه به ميژ و توانا، به راستي پان و فراوان كهری ناسمانين.

نایا مهبست به ناسمان و شويي گهران و خولانه وې شو هه موو نه ستيره و مانگ و روزه بيت؟ يان مهبست شو هه موو مه چرانه بيت كه هريه كي له وانه نه لين به سده ها مليون نه ستيره ي تدايه؟ يان مهبست ته بق بيت لهو ته بق و بوشايي يانه ي به لای سرومانه و كه شو هه موو نه ستيرانه ي تدا پرژ و بلاو بووه ته و؟ يان هر مهبستي تر ببي؟ به هر جوري له مانه مهبست بيت هيزو تواناي بي سنووي خوا چاك روون نه كاته و له دل و دروون دا، نيمان و باوهرې به ميژ و جيگرو دامه زراو نه كات. هه وده ها دل فراواني يه كي باش روون نه كاته و نه و نه بينين شو هه موو قه باره گرنگانه كه به مليونه ها ژماره نه كرين به روي ناسمانه و له گهل نه وده له ناستي شو هيچ چاويكي وده نادان به وينه ي موو هلماتي نه بي كه له دهشتيكي گه وده دا پرژ و بلاو كرابنه و.

نينجا سهرنج رانه كي شي بو ثم زهوي يه كي وهكو بيشكه ي مندا ل خوا كړدوويه تي به هوي دامه زراوي و نارامي مان، نه فهرموي: ﴿وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَبْدُوءَ﴾ زه ويمان راخستووه و ناماده مان كړدووه، وهكو ژوره خمر بو نيشته جي ي و نارام گرتن به سره ووه، كه واته نيمه چاگيرين كه سين كه شت ناماده نه كا، ريك و پيك خهري هه موو شتيگين. بيگومان شو هه موو شته ي كه خوا فراهه مي هيناوه له زهوي يه دا، نه بنه هوي ژيان به سر

^۱ به چهند جوري تريش ته فسر كړووه هه مووي هر ريكه: ۱- ده سلات و توانا دارين. ۲- نيواني ناسمان و زه ويمان زور فراوان كړدووه به ليشاو، به كويده ي ته فسر كه نه كوچي قسه ي زناياني شمير راست بيت كه نه لين بوونه وهر كيشي بيت هه موو كات.

بردن لهم جیهاندها، به ئهوپه‌په‌ری خوشی و کامه‌رانی یه‌وه، به سووک و ئاسانی، همه‌وو یه‌کی لهو شتانه جینگای سه‌رسو‌په‌مانه، بیر لی کردنه‌وه‌یان له‌ایه‌ن همه‌وو خاوه‌ن ژیری یه‌که‌وه هۆی ئیمان و باوم‌په‌ری به‌هه‌یزه به‌خوایه‌تی خوا.

ئینجا شتیکی نایابمان بۆ دهرئه‌خات که خه‌لکی لی ی بی ئاگا بوو، ئه‌وه‌ش بریتی یه له یاسا و بنه‌په‌رتی دروست کراوه‌کانی خوا لهم زه‌وی یه‌دا به‌لکو همه‌وو بوونه‌وه‌ر به‌تیک‌پایی، ئه‌فه‌رموی: ﴿رَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَمْ يَكُنْ لَكُنْ دُكْرُونَ﴾ له همه‌وو شتی دوو جو‌ری جیاوا‌زمان دروست کردوه: نێ‌رو می، ئه‌وه‌مان کردو بۆمان باس کردن، به‌لکو بیر بکه‌نه‌وه تا بزانی که ته‌نها خوا تاکه و بی هاپ‌پێ و بی وینه‌یه، ئیتر جگه لهو همه‌وو شتی دوو جو‌ره وینه‌دارو هاپ‌پێی هه‌یه، که‌واته خوایه‌تی ته‌نها شایانی ئه‌وه‌و تاییه‌تی یه به‌وه‌وه¹.

به‌پراستی ئه‌مه‌ی ئهم ئایه‌ته دهری ئه‌خات که یاسای دروست کردنی همه‌وو شتی - نه‌ک گیانه‌به‌ر - له‌سه‌ر دوو جو‌ری و دوو هاوسه‌ره، به‌یه‌ک گرتنیان همه‌وو شتی فه‌راهم هاتوه، دهرخستنی ئه‌مه‌یه، ئیجگار گرتگ و نایابه‌لی بۆ قاقمی گیانه‌به‌ر ئهم یاسایه هه‌ر زانراو بووه له پیش هاتنی ئهم ئایه‌ته‌یش دا، به‌لام به‌تیک‌پایی له همه‌وو شتی‌ک دا هه‌رگیز به‌دروونی هیچ که‌س دا نه‌هاتوه‌و به‌پێی ئهم ئایه‌ته ئه‌وه‌ی که زانایانی ئه‌مه‌پۆ پیریاری ئه‌ده‌ن ئه‌لێن همه‌وو بوونه‌وه‌ر له زه‌ره‌ پێک هاتوه‌و زه‌ره‌یش پێک هاتوه‌و له دوو جو‌ر له جهمسه‌ری کاره‌بایی که پێی ئه‌لێن: سالیب و موجهب (+، -)، به‌پێی ئهم ئایه‌ته ئه‌و پیریاره له راسته‌وه دهرئه‌چی و زۆر جینگای باوم‌په‌. له‌پاش ئه‌مه‌ی ئه‌و همه‌وو شته نایابه‌ی خسته پیش چاو له ئاسمان و زه‌وی و خه‌لک و ئه‌و همه‌وو دروست کراواندها، که ئه‌وانه همه‌وو دلیکی زیندوو رانه‌کێشن بۆ لای په‌روه‌ردگار.

¹ هه‌ندئ له‌مه‌وپێش ته‌فسیری ئهم ئایه‌ته‌مان به‌م جو‌ره کردوه: همه‌وو دروست کراوه‌کانی خوا دوو جو‌رن وه‌کو ئاسمان و زه‌وی، شه‌و و رۆژ، مانگ و خۆر، وشکایی و ده‌ریایی، تاریکی و رووناکی، ئیمان و کوفر، مرین و ژیان، ناو و ناگر، به‌هه‌شت و دۆزه‌خ... هه‌ند، به‌لام به‌جو‌زه له‌گه‌ڵ ئیهمه‌نی ئایه‌ته‌که‌دا رێک نی یه، چونکه ئایه‌ته‌که وا پیشان ئه‌دات که همه‌وو شتی به‌ دوو جو‌ر دروست کراوه، ده‌ی همه‌وو یه‌کی له‌واته یه‌ک جو‌ره به‌و جو‌ره ته‌فسیره، هه‌ندئ تر تاییه‌تی یان کردوه به‌ گیانه‌به‌رانه‌وه، واته له همه‌وو شتی‌ک له گیانه‌به‌ران دوو جو‌رمان دروست کردوه، نێ‌رو می.

فَقَرُّوا إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكَرِمَةٌ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٥٠﴾ وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ إِنِّي لَكَرِمَةٌ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٥١﴾ كَذَلِكَ مَا آتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مُجُنٌّ ﴿٥٢﴾ أَتَوَاصَوْنَاهُ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٥٣﴾ فَنُوحِ عَنْهُمْ فَمَا أَنْتَ بِمَلُومٍ ﴿٥٤﴾ وَذَكَرْ فَإِنَّ الدِّكْرَى نَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٥﴾

پاش نهامنه و لهم کاته دا بانگ نهکاته ههمووان بهکسهر فریای خویشان کهون ههموو به جاری رابکهن بۆلای خواو ههموو خویشان رزگار بکهن له دهست نهوانه‌ی جگه له خوا‌ی گهره که سهر دلی داگیر کردوون و نارامی لا هه‌لگرتوون، نه‌فرموی: ﴿فَقَرُّوا إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكَرِمَةٌ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ﴾ * وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ إِنِّي لَكَرِمَةٌ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٥٠﴾ نه‌ی پیغه‌مبهر بلی به بهنده‌کانم: کهواته هه‌مووتان رابکهن بۆلای خوا به نیعمان هیئان و په‌رستنی به تاك و ته‌نیا و نووساندن به گوێراپه‌لی یه‌وه بۆی، من ئاوا هاوارتان لی نه‌که‌م، چونکه به راستی من بۆ ئیوه ترسینه‌ریکی ئاشکرام واته له لایه‌ن خواوه ره‌وانه کراوم نه‌تان ترسینم له سزای خواو نه‌و شتانه‌ی که هوی سزاو تۆله‌ی خوان، نه‌و سزایه‌ی که ئاماده‌ی کردوه بۆ نه‌وانه‌ی که سه‌ری به‌نده‌یی بۆ خوا شوێر ناکهن، نه‌و شتانه‌ی که پیوسته‌ خوێاراستن لی یان به روونی بۆتان باس نه‌که‌م. ئینجا لی‌ره‌دا فرمان نه‌دات که باسی گهره‌ترین تاوان بکات به تایبه‌تی که پیوسته‌ خوێاراستن لی ٥١ نه‌فرموی: له‌گه‌ل خوادا هیچ خواجه‌کی تر په‌ریار مه‌ده‌ن، باوه‌رتان به هیچ په‌رستراویکی تر نه‌بی، واته ته‌نها خوا په‌رستن، به بی‌هاوبه‌ش و بی‌هاوسهر بی‌گومان من ترسینه‌ریکی ئاشکرام بۆ ئیوه، له‌لایه‌ن خواوه هاووم نه‌تان ترسینم له خواو له سزای سه‌ختی خوا. نه‌م رسته‌یه‌ی دووباره کردوه له‌م دوو ئایه‌ته کورته‌دا که‌وان پیکه‌وه، بۆ زیاده بیر خسته‌مه‌وه و نه‌هیشتنی به‌هانه‌ی خه‌لکی، چونکه هه‌رکس که‌هوش و قامی هه‌بی و ترسینه‌را له شتی، ئیتر له پاش دا هیچ به‌هانه‌ی به دهسته‌وه نامینی.

ئینجا دلخۆشی پیغه‌مبهر (ﷺ) نه‌داته‌وه له‌سه‌ر بی‌باوه‌ری و نه‌و قسه‌ نا‌ره‌واپانه‌ی نه‌و بی‌باوه‌رانه نه‌یان کرد و نه‌یانگوت ده‌رباره‌ی: ده‌می نه‌یانگوت سی‌هر بازه، ده‌می نه‌یانگوت

[illegible]

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطِيعُونِ ﴿٥٧﴾ إِنَّ اللَّهَ

هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ ﴿٥٨﴾

نیجا لیره! مهبست به راکردن بولای خوا روون شکاتوه! شو فرمانه‌ی که ناده‌می دروست کراوه بۆ جی به جی هینانی ناشکرای شکات، نه‌فرموی: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾^۱ * مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطِيعُونِ * إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ ﴿من جنوکه و ناده‌میم دروست نه‌کردوه بۆ شه نه‌بی که بم پرستن، من مهبستم نی یه و داوای هیچ رزق و روزی یه که له‌وان ناکم، ناموی که خوراکم بدن، واته من له‌گه‌ل به‌نده‌کانم دا وینه‌ی نا‌غاو خاوه‌ن به‌نده‌کانی تر نیم که به‌کاریان شه‌مین له پیک هینان و فراهم هینانی روزی و مال و سامان و پیوستی خویان دا. بینگومان ته‌نھا خوا روزی لهر و خاوه‌نی هی‌زو به‌تینه. نه‌م فرموده کورته شتیکی نیجگار گرنگ و به نرخ پیشان شه‌دات که ژبانی ناده‌می له‌سر زه‌وی دا هرگیز به ریکی ناپواو به خوشی به‌سر نابری بی باوه‌ر بهو شته گرنگه‌ر بی به‌دی هینانی له ژباندای.

نهو شته‌یش بریتی یه له پرستنی خوا به ته‌نھا و به‌نده‌یی و گو‌پرایه‌لی بۆ فرمانه‌کانی له هه‌موو کاروباری ژبان دا، نه‌ک ته‌نھا بۆ نو‌پژو و نو‌ژوو شته‌کانی تر که پی یان شه‌وتری

^۱ بیه‌نی نه‌م نایه‌ته یه‌ک ناکه‌وی له‌گه‌ل بیه‌نی نایه‌تی ﴿وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ﴾ بۆ یه‌ک خستنیان زانیان چند شتیکیان فرموده، له نیتوان شه‌وانه‌دا مو‌لایان باس شه‌کین که‌زیاتره‌وی نارامی دلن: ۱- خوی که‌وره جن و ناده‌می به جۆری دروست کردوه که هر شایانی خوا‌پرستی بی، قام و هه‌ست و ژیری پیداون، به‌لکه نیشانه‌ی ژۆر و زه‌به‌نده‌ی بۆ داناون و پیشان دلون، پیغه‌به‌رانی به موعجیزه بۆ ناروون، که‌واته وه‌کو هر بۆ خوا‌پرستی دروست کرابن وان، سروشتیان هر بۆ شه‌وه نه‌گوجی، له‌به‌ر شه‌وه به شتیوه‌ی مو‌بالغه‌ه پرستنی خوا کرلوه به مهبست له دروست کردنیان لیره‌دا، له‌به‌ر شه‌وه خوا زانیویه‌تی که ژۆر له‌وانه له سروشتی پاک و خاوینی خویان لانه‌دن و ریگی کوفر نه‌دنه به‌ر، که‌واته وه‌کو هر بۆ ناگر دروست کرابن وان له‌به‌ر شه‌وه له نایه‌تی ﴿الأعراف﴾ دا سووتاندن به ناگر کرلوه به مهبست له دروست کردنیان.

۲- پیتی ﴿ل﴾ له نایه‌تی ﴿الأعراف﴾ دا پیتی شه‌وتری لامی عاقیبه‌ت، واته بۆ که‌یاندنی مهبست و نامانج نی یه، به‌لکه بۆ روون کردنه‌وی عاقیبه‌ت و پاشه‌پلۆی شه‌وانه‌یه به وینه‌ی نایه‌تی ﴿وَالْقَلْعَةُ أَلْأَعْرُثُ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا﴾. زانیان لای خویه.

﴿الشعائر التعبدية﴾ واته نيشانه و دروشمه‌كاني خواپهرستی، چونكه تنها به‌جی هينانی نه‌مانه نرخيكي ئوتۆيان نى يه و كاروبارى جيهان و ژيانيان پى به‌سەر نابري، جينشيني ئاده‌مى له‌م زه‌وى يه‌دا تهنه‌ها به‌وانه پيڤ نايه‌ت، هه‌رگيز به‌رگري جه‌ورو سته‌مكاري و ناره‌وايي له‌سەر زه‌وى دا ناكري و ئارام و ناشتي روونادات به‌گوپرايه‌لى نه‌بى بۆ هه‌موو فه‌رمانه‌كاني خوا له‌ هه‌موو بارو روويه‌كه‌وه. بيجگه له‌مانه‌ش گوپرايه‌لى خوا تهنه‌ها له‌ نوژنو روژوو شه‌عائيره‌كاني تر دا و ئيتير سه‌رپيچي و جولانه‌وه به‌پيچه‌وانه‌ي فه‌رمانه‌كاني تري خوا هه‌رگيز نابى به‌ خواپهرستی دابنري، ئه‌وه لای خوا، خواپهرستی نى يه، كه‌واته ئاشكرايه ئه‌و عيباده‌ت و خواپهرستی يه‌ي كه‌ كراوه به‌ مبه‌ست له‌ دروست كردنى جن و ئاده‌مى بریتی يه‌ له‌ گوپرايه‌لى و په‌رستنى له‌ هه‌موو بارو روويه‌كه‌وه. شي‌وه‌ي راسته‌قينه‌ي عيباده‌ت و په‌رستنى خوا له‌ دوو شت دا به‌رئكه‌وي:

۱- هه‌ست كردنى دل و دامه‌زراندنى له‌سەر ئه‌مه‌ كه‌ تهنه‌ها خوايه‌ هه‌يه جگه له‌م خوايه‌ي كه‌ شاياني په‌رستنه‌ خواي تر نييه، هه‌موو به‌نده‌كاني ئه‌بى تهنه‌ها ئه‌و په‌رستن و گوپرايه‌لى فه‌رمانه‌كاني ئه‌و بن، ئيتير جگه له‌وه هه‌چ بارو ريگايه‌كي تر نييه.

۲- روو كردنى دل بۆلای ئه‌و تهنه‌ها خوايه له‌ هه‌موو جولانه‌وه و كرده‌وه‌يك له‌م جيهانه‌دا روو كردن به‌ پاك و خاويني و خودارپين له‌ هه‌موو هه‌ستايكي تر.

به‌م دوو شته پيڤ دي‌ت مبه‌ستى راسته‌قينه له‌ وشه‌ي عيباده‌ت، په‌رستنى راسته‌قينه تهنه‌ها ئه‌وه‌يه، له‌و كاته‌دا هه‌موو شتي به‌نده به‌ تيكرايي عيباده‌ت و په‌رستنى خوايه، ته‌نانه‌ت خه‌وو خواردنه‌كeshي، ئه‌و كاته له‌ هه‌موو كافرو فرمانيڤ دا يه‌كه‌م مبه‌ستى فه‌رمانبه‌ریتی و گوپرايه‌لى خوايه، له‌و كاته‌دا به‌ راستي له‌ هه‌موو شت فيرار ئه‌كات بۆلای خوا، له‌و كاته‌دا ئازادي و سه‌ربه‌ستى راسته‌قينه وه‌رئه‌گري. ئه‌و كاته دل و ده‌روونی ئه‌و به‌نده خواپهرسته پره له‌ ئارام و ئاسايش و ره‌حه‌تي له‌ هه‌موو كرده‌وه و به‌سه‌ره‌اتيڤ دا، ئيتير ئايا بگات به‌ به‌رهمي كرده‌وه‌كاني يان نه‌ ؟ چونكه مبه‌ستى گرنگي ئه‌و به‌نده‌يه تهنه‌ها پيڤ هينانی رهماه‌ندي خوايه، كه‌واته خوا هه‌رچۆني كردو هه‌رچۆني هينايه پيشه‌وه ئه‌م رازی يه و هه‌ر ئه‌و باره به‌ چاك ئه‌زانی. به‌ راستي ئه‌مه پله‌و پايه‌يه‌كي ئيجگار به‌رز و بلنده و هه‌چ كه‌س پنى ناگات جگه له‌وانه‌ي كه‌ به‌ رنكي بزین له‌ سايه‌تي سي‌به‌ري قورنان دا، وه‌كو يه‌كه‌م تا‌م كه‌ ئه‌م قورئانه‌يان وه‌رگرت له‌ پيغه‌مبه‌روه (ﷺ) وعليه‌م اجمعين.

فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُنُوبًا مِثْلَ ذُنُوبِ أَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعِجِلُونَ ﴿٥٩﴾ قَوْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِي

يُوعَدُونَ ﴿٦٠﴾

لینجا کۆتایی سورەتەکە ئەهینێ بەم ترساندنە سامناکە دەربارە ی ئەر بی باوەرانی که
ئیمانیا نەهینا و پەلەیان ئەکرد بە هاتنی ئەر سزایە ی که هەرەشەیان لی ئەکرا پی ی:
ئەفـمـرـمـوـی: ﴿ فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُنُوبًا مِثْلَ ذُنُوبِ أَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعِجِلُونَ * قَوْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِي
يُوعَدُونَ ﴾ بەراستی بەشی لە سزا هەیه بو ئەوانە ی که زولمیان کرد لە پیغمبەر بە بی
باوەری، بە وینە ی بەشە سزای هاوڕێکانیان لە گەلە پیشووەکان، کەواتە با پەلەم لی نەکەن.
واتە با پەلە پەلەم لی نەنێنمۆ بە هینانی ئەر بەشە سزای خۆیان که چەند جار بە لاقرتی
یەرە ئەلین: کوا؟ بۆچی نەهات؟ ئایا کە ی روو ئەدات ئەگەر ئیو راست ئەکەن؟ کەواتە وەیل
بو کەسانیک که کافرن و ئیمانیا نەهینا لەم جیهانەدا و وەیل بۆیان لەبەر ئەر روژە
سەختەیان که هەرەشەیان لی ئەکری پی ی. خوا پەنامان بدات لە قارو خەشمی خۆی ئامین.

صلی الله و سلم علی سیدنا محمد و علی آله و صحبه اجمعین

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالطُّورِ ١ وَكَتَبَ مَسْطُورٍ ٢ فِي رَقٍّ مَّنْشُورٍ ٣ وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ ٤ وَالسَّعْفِ الْمَرْفُوعِ ٥
وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ ٦ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ٧ مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ ٨

سوره نبی (الطور) مهکمه یی بهو ٢٩ نایه نه

بسم الله الرحمن الرحيم

نهم سوره ته په لمارو هیژشیکې به تینی به میز نه کاته سهر دل ۱ د پروون بو فراندن و
تاوانانی هموو خه تهره و خه یالی نار هوا، هموو شک ۲ گومان و دوو دلی به که نه کشین و
خوینان جیگیر نه کهن له کون ۳ قوژینی د پروون دا و خاومنه که ی بی نارام نه کهن و بهرگری
نه کهن له وهی که به نارامه وه دامه زری له سهر باوه ری راست و ریگای راست.

نایه ته کانی له به کهم جار وه تا دوا یی سوره ته که به وشه ۴ وتارو مه عناو مه به ست و
شیوه به که دیت ماوه نادات بو هیچ لادان و مله جه ری به که، نهم سوره ته ده ست پی نه کات به
سویند خواردن به چهند شتیکی پاک ۵ به نرخ له زهوی ۶ ناسمان دا، هندیکیان دیاری و
زانراون، هندی تریان نادیارو نه زانراون. سویند نه خوات به وانه له سهر شتیکی گه وری
سامناک که دل ۷ هه ست نه می نیت ته ترس و له رزه، نه فهرموی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾

وَالطُّورِ * وَكَتَبَ مَسْطُورٍ * فِي رَقٍّ مَّنْشُورٍ * وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ * وَالسَّعْفِ الْمَرْفُوعِ * وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ * ١ * إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ
لَوَاقِعٌ * مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ ﴿ سویند به کیوی طور به کتی بیکی گهر ۲ که به ریکی نوو سراو ته وه له
تیا نوو سراو یکی گرنگ دا که مؤر کراوه به ناشکرا نه خویند ریته وه، سویند بهو ماله ی که
ناوه دان کراوه ته وه به پهرستنی خواو سویند بهو بانه ی که بهر زکراوه ته وه واته ناسمان،

١ «کتاب مسطور» به چه دشتیک ته فسر کراوه ته وه: تورات، قربان، هموو کتی به کانی خوا، لوح المحفوظ، هروما
«بیت المعمور» یش به که عبو بهو شویته ی که جیگای خوا به رستی تاییته ی به له ناسمان و پی نه وتری «خسراج».

سویند بهو دهریایه ی که پر کراوه، یان هل نهگرینری له روژی دواپی دا، سویند بهمانه
 هه موو به راستی سزای خوای تو دیته جی و بهدی دیت دهربارهی نهوانه ی شایانی سزاین،
 هیچ بهرگری کهرک نی یه بو نهو عهزابه. بئگومان نهو سویندو سویند لهسر خوروه
 ئیجگار گهره و سامناکن، کار نهکن له هه موو دلکی زیندوو، له بابته کارکردنیانهو،
 رووداوینکی گرنگ هیه شایانی باس و گیرانهویه.

حافظ ابوبکر که بهناوبانگه به (ابن ابی الدنيا) له باوکی یهوه نهویش له موسای کوپی
 داودهوه نهویش له صالحی مری یهوه، نهویش له جعفری کوپی زهیدهوه نهفرموی:
 شهوی له شهوان حهزرتی عومر - خوای لی رازی بیت - نهگهرا به مه دینه دا - رابورد
 به لای مالیک دا یهکی له موسلمانان لهو کاته خهریکی شهو نوینژ بوو، نهویش وه ستار
 گوئی گرت له قورئان خویندنی لهو نوینژ دا موسلمانکه دهستی کرد به خویندنی نهو
 سوره ته ههتا گه یشته نهو ئایه ته، ئینجا حهزرتی عومر فرموی: سویند به خوای که عبه
 سویندینکی راسته و ئینجا له سواری ولاخهکی دابهزی و پالی دا به دیواریکهوه لهویدا
 مایهوه له پاش دا گهراپهوه بو مالی خوئی له سام حهیبته دا مانگی له مالهره کهوت خه لکی
 نههاتن بولای بو سر لیدان و عیادهت کردنی و ههوال پرسینی و نهیان نهزانی نهخووشی
 یهکی چی یه؟ خوای لی رازی بیت. بئگومان عومر - خوای لی رازی بیت - چهند جاری
 تریش بینهوجار نهو سوره ته بیستوهوه خویندوو یهتی، چهند جاری له پیغه مبهری (ﷺ)
 بیستوهوه، له نوینژ دا چونکه له نوینژی مه غریب دا نهو سوره ته نه خویند. به لام هیچ جارنیک
 وهک نهو جاره نه بوو. ئینجا خوا وای ریکخست دل و ههستی لهو کاته دا ناگادارتر و کراوه تر
 بوو به هوی نهوهوه چوهو ناو دلی یهوه و جیگیر بوو تیای دا، به شیوه قورئانی یه
 راسته قینهکی خوئی، نرک لهو وینه ی که هه موو جاری دل گهره که پیغه مبهری (ﷺ) وهری
 نهگرت له سهراوه ی گهرهوه له بهر نهوه نهو جاره کاری کرد له دل پر له ئیمانکه ی
 جینشینه که یشی.

يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا ﴿١﴾ وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا ﴿١٠﴾ قَوْلٌ يَوْمٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي خَوْضٍ يَلْعَبُونَ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يَدْعُوكَ إِلَى نَارِ جَهَنَّمَ دَعَا ﴿١٣﴾ هَذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٤﴾ أَفَسِحْرٌ هَذَا أَمْ أَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿١٥﴾ أَصْلَوْهَا فَاصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

ئینجا شیوهیهکی زۆر سامناک باس ئەکات که روونەدات لە سەرماقی هاتنی سزای ئەو رۆژه سەختەو ئەفەرموی: ﴿يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا * وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا﴾ ئەو سزایە روونەدات لە رۆژێک دا که ئاسمان پارچە پارچە ئەبێت و ئەکەوێتە جولهو هاتوچۆ ئەکات و بەیەک دا دێت، کێو و چیاکان ئەبن بە تۆز وەکو هەلەم و تەم ئەکەوێتە لای سەرویی زەوی و بە رووی زەویدا ئەهێن.

با هەندێ بیر بکەینەوه لە سەختی و سامناکی ئەو رۆژه، ئەم هەموو مانگ و رۆژو ئەستێره گەرە گەرەنە بو هەموو بە هێزو بەتینی یەو ئەو جۆرە بە سەردا بێت، ئەو هەموو کێو سەختە بەرزە دامەزراوانە بین بە تۆزو وەکو هەورو تەم بکشین بە رووی زەوی دا، پەنا بەخوا ئەبێ ئەو رۆژه چ رۆژی بێت؟ ئایا ئەبێ ئەم ئادەمی یە بچووکە لەرە لاوازه چۆن بێ، لەگەڵ ئەو رووداوه ناھەموارەدا. لەم کاتەدا که ئەم هەموو ترس و لەرزە ئەخاتە دل و دەروون، لەم کاتەدا سامناک تر ئاراستە ی بێ بڕواکان ئەکات نزای شەریان لی ئەکات که ئەو لەلایەن خواوە بڕیارێکی بەرگری و چارەنەکراوە ئەفەرموی: ﴿قَوْلٌ يَوْمٍ لِلْمُكَذِّبِينَ﴾ کەواتە سزای سەخت و بەھیلاکداچوون بۆی بۆمەرەکان. ﴿الَّذِينَ هُمْ فِي خَوْضٍ يَلْعَبُونَ﴾ ئەوانە ی لەم جیهانەداروچوونەتە خوارەو لەشتی بەتالی ئاواست و کالته ئەکەن و خەریکی شتی بێهوەن. ئەم سیفەتە سەرۆبەر و رێک و پێک بوو لەگەڵ ئەو کۆمەڵە بت پەرستە بیرو باوەرە پڕپووچە که یەکەم جار ئەم قورئانەیان چوو بە گوێدا. ژبانی ئەو کەله که بنەرەتی لەسەر

ئەو يىرو باۋەرە ئاۋرە ئو تىگەشتە ئاراستە بوو كە قورئان لە زۆر جىگادا لەئەو بەئەو
 بۇمان باس ئەفەرموى. ژيانى ئەو كۆمەلە سەر لى تىك چوۋە، بىگومان ھەموى گالتە و شتى
 بى سوود و بى نىرخ و بى مەبەست و ئامانجىكى بەرىز. بەلام وە ئەبى ھەر ئەو كۆمەلە وابىن،
 بەلكو ھەركەس و ھەر كۆمەلە ۋ ھەر گەلى بە تىگەشتە و يىرو باۋەرە تر بىزى جگە لەۋەى
 ئىسلام ھىئەى و نەخشەى كىشا بۇ ھەموى ئادەمى، ئەوانىش ھەموى ژيانىان گالتەىە و بى
 نىرخە، ھەموى ھەول و تىكۆشانىان رۇچوۋنە خوارەۋەىە لە شتى بەتال دا كە سەرى لە ھىچ
 بۇشى يەۋە دەرئەچى، ئەمە شتىكى راستە و كاتى بە جوانى روون ئەبىتەۋە كە ھەموى يىرو
 باۋەرە فەلسەفەكانى تر بەئىزى و بەراۋرد بىكى لەگەل ئەۋەى كە ئىسلام فەئەمان ئەكات ۋ
 پىشانمان ئەدات دەرپارەى بوونەۋەرە ژيان و ئادەمى، فرمان و پەيۋەندى ئادەمى لەم
 بوونەۋەرەدا، ئادەمى لە كۆيۈۋە ھاتوۋە؟ بۇچى ھاتوۋە؟ بۇ كۆى ئەچى؟ ھەروەھا ھەموى
 ھەول و تىكۆشان و خەرىك بوونى لەم جىھانەدا كراۋە ۋ ئەكرى لەسەر بىنەرەتى ھەموى يىرو
 باۋەرە فەلسەفەكانىت، ئەوانە ھەموى ۋەكو گالتە و گەپى مندالان وايە لە چار خەرىك بوون و
 ھەولى كەلەسەر بىنەرەتى تىگەشتە ۋ يىرو باۋەرە ئىسلام بىكى ۋ لەبەر رووناكى ئەو بىكى.
 ھەموى خاۋەن ژىرىى يەك بى لايەنگىرى ئەو بەراۋردە بىكات دۇنيا ئەبى كە شتەكە ئاۋايە،
 ئەۋەى كە باۋەرەى بەم شتە راستە بىگەرە نى يە، ئەو كەسە نەشارەزايە، يان نايەۋى دان
 بىنى بە ھەق داۋ مى بۇ شۆر بىكات، يان ژىرىى ئاتەۋاۋە، كەۋاتە بە ھەر جۇر بىگىرى سوچ
 لەم كەسەۋەىە و ئىتر چى لى بىكى؟

ئىنجا شىۋەىەكى زۆر ئاھەمۋار پىشان ئەدات لە شىۋەكانى سزەى دوا رۇزى ئەو بى
 باۋەرەنى كە لەم جىھانەدا سەريان كىرەتە شتى بى نىرخ و بە كارو فرمانى بى ھودەۋە
 خەرىكن، ئەفەرموى: ﴿يَوْمَ يَدْعُوكَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعَا * هَٰذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنتُمْ بِهَا تُكَذَّبُونَ﴾^۱ لە رۇزىك

^۱ ھەندى ئەفەرمون: ﴿يَوْمَ﴾ = بەدەلە لە ﴿يَوْمَ﴾ ەى پىشۋو، بەم جۇرەىش ھەر رۇكەو يەك مەبەستە.

دا پال ئىمىرى بىوانە ئىدرىنە بىر بۆلەي ئاگرى دۆزەخ بە پال پىۋەنەنىكى زۆر بەتىن، لەو
 رۆژدە پى يان ئىمىرى: ئا ئىمە ئاگرىكى واپە كە ئىۋە لە دىيادا باۋەرتان پى ئى نەبىو، بە
 درۇتان ئەزانى.

ئەو پال پىۋەنەنە بىر شىۋە سەخت و ئاشىرىنە زۆر رىك و شايانە لەگەل ئەوانەى كە
 سەريان كىرۋەتە گوناھو تاوان، خەرىكەن بە شتى بى كەلكەرە، ئەوانە - خوا پەنامان بدات -
 بەو جۆرە ئىدرىنە بىر بەرەو ئاگرى دۆزەخ تا ئەيانگەيەننە قەراغى، لەو كاتەدا بۇ سزادانى
 دەروون كىرەمەۋى ناپەرەۋاي خۇيان ئىدرىتەۋە بە ناۋچاۋيان دا بەو جۆرەيان پى ئىمىرى كە
 باس كرا ۋەكو رەزىل ئەكرىن تەشەرىشىان لى ئىدرى بەم جۆرە كە ئەفەرمۇ: ﴿أَسِيرٌ مِّنْ أُمَّ
 أَنْتَ لَا تَبْرُكُ﴾ ئايا سىخىرو جادۋە ئەم سزايە؟ ئايا ئىۋە ناپىنن؟ ئەوانە لە دىيادا
 ئەيانوت: قورئان جادۋە دەى ئايا ئەم ئاگر و سزاي ئاگرەيش كە قورئان ھەۋالى پىداۋن و
 ترساندىنى پى ئى ئەمىش جادۋو سىخىرە؟ ھەرۋەھا ئەوانە چاۋيان بىرى ئەنەكردو ئەو
 رىۋناكى و راستى يەى قورئانەيان ئەنەبىنى، دەى ئايا ئەم ئاگرەيش ھەر ناپىنن؟!

پاش ئەو تەشەرو لاقرتى پى كىرەنە ئىنجا تىرى ئانومىدى ئىدرى لە بەنۋەكى دىيان،
 خوا پەنامان بدات، پى يان ئىمىرى: ﴿أَصْلَوْهَا فَاصْبِرْ أَوْ لَا تَصْبِرْ سَاءَ عَلَيْكَ﴾ بچنە ناۋى يەۋە،
 ئىنجا دان بگىن بە خۇتان دا، ھەۋارو گىرە و زارى ئەكەن، يان بى ئارامى و گىريان و ھەۋار
 بگەن، ھەردو بارەكە يەكسانە بۇتان و ھىچ سودى نى يە بۇتان، چونكە: ﴿إِنَّمَا تُجْرُونَ مَا كُنْتُمْ
 تَعْمَلُونَ﴾ تۆلەتان لى ئاسىنرى جگە لە تۆلەى كىرەمەۋەك كە كىرەۋەتەنە لە دىيادا. ۋاقە: ھۆى
 ئەم سزاۋ غەزەبە بەتىنە، تازە روى داۋەو دەست نادات بۇ گۇپان، يان بۇ سەرمەۋە كىرتن،
 كەۋاتە ھىچ شتى سودى نى يە و بەرگىرى ئاكات.

١ تەفسىرەكە بە گۆيزەى ئەۋەپە كە ﴿ام﴾ مۇنقەتتە بىت، ھەلەكەت مۇتەسىلە بىت، ئەۋكەنە ئەلەن، ئايا ئىۋە
 چاۋتان بەرگىرى كىرەۋە ناپىنن ۋەكو خۇتان لە دىيادا ئەتان ۋت: ﴿إِنَّمَا سَكِرَاتُ أَبْصَارِنَا﴾.

إِنَّ الْمُنْفِقِينَ فِي جَهَنَّمَ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ فَكَفَيْهِمْ إِيمَاءُ أَنَّهُمْ رَبُّهُمْ وَوَقَعَهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿١٨﴾

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ مُتَكِبِينَ عَلَى سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾
وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ وَكُلْ أَمْوَالُكُمْ بِمَا
كَسَبَ رَهِيئًا ﴿٢١﴾ وَأَمْدَدْنَاهُمْ بِفِكَهٍمْ وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾

نینجا به گویره ی باوی قورئان که همره شه و مرهم و ترساندن و دلخوشی کردن نهیمنی
بهدای یک دا له پاش باسی هندی له سزای پیاو خراب و ناپاکهکان نمو هندی له نازو
ریزی چاکان و پاکان باس نه فرموی بهم چند نایهته: ﴿إِنَّ الْمُنْفِقِينَ فِي جَهَنَّمَ وَنَعِيمٍ﴾ فَكَفَيْهِمْ إِيمَاءُ
أَنَّهُمْ رَبُّهُمْ وَوَقَعَهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ^۱ بهراستی لهخوا ترسه پاریزمرهکان وان له بهمهشت و ناز
و نیعمهتدا، به جورئ خوشی و لهزت رائبوین به هموو پاداشت و بهخششی که خوی
خویان پنی داون، له کاتیکدا که خوی خویان پاراستوونی له سزای ناگری دوزهخ، که نمو
پاراستنه خوی به تهنیا زیاده چاکه و میهره بانی یکه بیجکه نمو هموو ناز و ریزه کس
نمدیوهشی که لهگهلی دایه. سهریاقی نمو هموو چاکه و خوشی یه پی یان نهوتری: ﴿كُلُوا
وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ بخون و بخونمو به خواردن و خواردنموهیه که نوشتان بیت بی
هیچ ناخوشی یه که بهموی کریموهیه که له دنیادا کردووتانه.

نای لهم خوشی و شادمانییه!!! نمو هموو نازو نیعمهته نهیمنی به سهریان به بی
دوایی هاتن و برانهوه، هیشتا لهسر نهوش دا پی یان نهوتری که نمو مافی خوتانه و
شایانی خوتانه نمو نازو نیعمهته.

نمو خوا پیداوانه له بابعت خواردن و خواردنموه بهو جورهن، له بابعت شوین و
جیگای دانیشتموه لهگهلی دوست و خوشهویستان دا بهم جورهن: ﴿مُتَكِبِينَ عَلَى سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ﴾

^۱ تفسیره که لهسر نهویه که ﴿ما﴾ موصوله بیت و رسته ی ﴿وقام﴾ حال بیت له فاعلی ﴿اتأ﴾ یان مفعولی
هردیکیان بیت، رسته ی ناویرو عکفه لهسر ﴿اتام﴾ یان بق سر ﴿بن جنات و نعیم﴾ بهو جورانهش هر ریکه و
تفسیر کرلوهتوره. زلین له لای خویه.

وان لهناو ئەر بەهەشتانەدا بە شىۋەيەك پالايان داۋەتتەۋ تىايان دا بەسەر كورسى ۋ تەختى رازاۋەى رىزدراۋ بەرىكى. ئىنجا شتى زۆر گرنگ حەلال ۋ ھاۋسەرى چاكە ئەرۋا ئەرۋىش باس ئەفەرەمۈى: ﴿رَزَوَجَنَّهُمْ بِحُورِ عِينٍ﴾ ئافەرەتى جوانى چاۋ رەشى چاۋ قەۋى ئەكەين بە حەلال ۋ ھاۋسەريان. مېھرەبانى خوا ھەر بەۋەرۋا ناۋەستى، بەلكو بۇزىادە رىزو دىلەۋاىى ئەرۋا خواترسانە، رادەۋ پەلى ھەموو رۆلە ۋ نەرۋە ئىماندارەكانيان بەرز ئەكاتەرۋ تا بگەن پى يان بۇ ئەمەى ھەموو پىگەرۋە بژىن ۋ شاد بىن بە ھاۋپى يەتى يەكتى، ئەفەرەمۈى: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ﴾ كەسانىك كە ئىمانيان ھىناۋە ۋ رۆلە ۋ نەرۋەكانيان شوئىنيان كەوتتون لە ئىمان ۋ باۋەرۋا ئەرۋا ۋ نەرۋەيانەيان ئەگەيەنن پى يان ۋ ئەيكەين ۋ ئەيانكەين بە ھاۋپى ۋ دراۋسى يان لە بەهەشتدا، ھىچ شتى كەم ناكەينەرۋ لە كىردەرۋە چاكەكانى باۋك ۋ دايكە ئىماندارەكان. واتە بۇ ئەم ھاۋپى ۋ گەياندن بەيەك رادەۋ پەلى ئەرۋان نزم ناكەينەرۋ، بەلكو رۆلە ۋ نەرۋەكان بەرز ئەكەينەرۋ بۇلاى ئەرۋان.

﴿كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَمِيں﴾ ھەموو كەسانىك بەستراۋەرۋ بەند كراۋە بە كىردەرۋەى خۇيەرۋە، لە لوتف ۋ بەزەيى يەكەى بە زياد بىت لەم بارەرۋە ئەرۋا زيادە چاكە ۋ مېھرەبانى يە ئەكات لەگەن بەندەكانى بەم رەنگە بەھۋى چاكە كەسىكەرۋ رادەى كەسى تر بەرز ئەكاتەرۋ، بەلام لەم بارەكەى ترەرۋە عدل ۋ داد بەكارنەھىنى، چاكەى ھىچ كەس نادا بە كەسى تر لە خۇپاىى، پاداشتى ھەموو چاكەيەك ئەداتەرۋ، گوناۋەرۋا تارۋانى ھىچ كەسى ناخاتە ئەستۋى يەكىكى تر، بەھۋى خراپى يەكى تۆلە لە يەكىكى تر ناسىنى، بەلكو لەم بارەرۋە ئەمە پىرپارە كە وترا: ﴿كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَمِيں﴾ ھەموو كەسى بە كىردەرۋەى خۇيەرۋە بەستراۋەرۋ بەند كراۋە لای خوا، واتە گوناۋى يەكتى نادى بەسەردا با باۋكى بى، يان كوپى، پاداشتى ھەموو چاكەى ئەدرىتەرۋ، ئىنجا چەند جۆرى تر لە نازو نىعمەتى بەھەشتى ئەرۋا خوا پىداۋانە باس ئەكات ئەفەرەمۈى: ﴿وَأَمَّا ذُنُوبُهُمْ فَأَنَكَّهُمْ وَالْحَرِمَاتُ﴾ واتە ھەمىشە دەستگىزۋى يان ئەكەين بە مېۋەرۋ كۆشت لەۋەى ئارەزۋى بگەن.

بَشَرَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَعْنٌ فِيهَا وَلَا تَأْنِيهِ ﴿٢٣﴾ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُزُلٌ مَّكَوْنٌ ﴿٢٤﴾
وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٥﴾ قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴿٢٦﴾ فَمَنْ أَلَّهَ عَلَيْنَا
وَوَقَّاتَا عَذَابَ السُّمُورِ ﴿٢٧﴾ إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾

﴿بَشَرَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَعْنٌ فِيهَا وَلَا تَأْنِيهِ﴾ له بهمهشت دا له کاتی کوچه گرتن دا به کومل
دائمنیشن به خوشی یهوه وک پچه پچه لی دیت، هرکسی دمست نهبات بو پیاالی
شراب و بو خوی راینه کیشتی و له یهکتی نه سینن بو خوشی به لام شو شرابه وکو می
نهم جیهانه نییه به لکو شرابیکه نه قسهی نارمواو لهق و لوقی تیدا هییه له کاتی
خواردنمه ویدا، نه یهکتار تاوانبار نه کن و نه کردمه ویه هییه که هوی گوناو تاوان بیت،
و موباه و له ناو شراب خورمه کانی نهم جیهانه دا. ﴿وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُزُلٌ مَّكَوْنٌ﴾
نه گهری به سریان دا بهو شرابه و چه د بهنده و خزمه تکاری که تایبه تین به خویانه و و
هموو نه لینی دوریکی شارو هن له ناو سده فدا.

نینجاله کاته خوشه دا بیر نه کنه و لهو هموو خوشی و ریزو له زمته و له گهل رابواردنی
نهم جیهانه یان، بیر نه کنه و لهو هموو خوشی و ریزو له زمته و له گهل رابواردنی نهم
جیهانه یان، بیر نه کنه و که له چی یهوه گه یشتنه چی؟ پرسیار نه کن له هوی گه یشتنیان
بهو پلهو پایه به رزه، له ناو خویان دا وه لامی شو پرسیاره نه کنه و، وکو نه فهرموی: ﴿وَأَقْبَلَ
بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ * قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ * فَمَنْ أَلَّهَ عَلَيْنَا وَوَقَّاتَا عَذَابَ السُّمُورِ * إِنَّا

كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ﴾ هندیکیان رو نه کاته هندیکی تریان پرسیار نه کن
له کرده و و مزعی له و و پیشی نهم جیهانه یان و هوی گه یشتنیان بهو هموو خوشی یه، له
وه لام دا نه لین: به راستی نیمه له و و پیش له دنیا دا له ناو مال و مندالی خومان دا نه ترساین
له خواو له پرسیارو سزای خوا له ریزی دواپی دا، له بهر نه و گوپرایه لی خوا مان نه کردو
خومان نه پاراست له گونا، به هوی نه و و خوا منتهی نا به سهرماندا بهم جوړه پاراستینی
له سزای ناگری که نه روا به ناو هموو کون و قوژینی له شدا، بیگومان نیمه له و و پیش له
دنیا دا نزاو لاله مان نه کرده لای خوای خومان و نه مانپرست، نهویش نهو لاله و پرستنه ی
لی و هرگرتین و نه و ی داوامان لی کرد پیی داین، چونکه ته نه نه و چاکه ی راسته قینه
نه کات و به رحم و میهره بانه.

فَذَكِّرْ مَا أَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا بَجْنُونَ ﴿٢٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّبَرَّصُ بِهِ رَبِّ

الْمُنُونَ ﴿٣٠﴾

له پاش نهم هه موو سام و ترسه ی که خسته بهر بی برواکان، نهو هه موو مره و بهلینه گه وره و گرنگانه که دای به نیمانداره له خواتر سهکان. ئینجا فرمان نهدات به پیغه مبر (ﷺ) که له سر و مزیفه و فرمانی خوی بهردموام بیت و کول نهدا بههوی لاری و بی شرمی بی باومر مگانموره، نه فرموی: ﴿فَذَكِّرْ مَا أَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا بَجْنُونَ﴾ ئینجا بهردموام به له سر ته می و ناموزگاری کردن، گویت نه بی و هیچ نرخ می مده به بی شرمی و نهو قسه ناره وایانه ی که بی باومر مگان دهریاری تو نه یکن، چونکه سوپاس بو خوا بههوی چاکه ی خوی خوت به سر ته وه. تو نه کاهینی و نه شیتی، وهکو نهوانه دهریارت نه یلین.

نهو بی باومرانه هر ده می به نازناویکی ناشیرین نه یانویست پیغه مبر (ﷺ) له کمدار بکن، جاری نه یانوت: نه مه کاهینه، واته له جن و شهیتانه وه هوال و قسه وهر نه گری. جاریکی تر نه یانوت: شیت، کاتی تر نه یانوت: جادو و گهر و سیحریازه، زورجار نه یانوت: شاعیره، نهوی پالی پیوه نه مان بو نه قسه ناره وایانه نه مه بوو که هه موو دهسته پاچه و پهک کهوتوو بوون بهرامبر قورشان، هه موو سر سام و سرگردان بوون لهو وتاره کهس نه دیوه دا، له بر دل نه خوشی یان نه یان نهویست دان بنین به مه دا که له لایه ن خواوه هاتوه، که واته نه بی هوی دهسه لاتی قورلان و دهسته پاچه یی یکه ی خویان باس بکن، نهویش نهوه بوو که هه رجاری به جوریک پیشانیان نه دا که بههوی جن و شهیا تینه وه نه و تاره ی داهیناره. خوی گه وره دلخوشی پیغه مبر مکه ی نه داته وه (ﷺ) و شایه تی نه دات له سر نهوه ی که

نه کاهینه و نه شیت، ئینجا به شیوه ی بیزاری پرسیار نهکات، نه فرموی: ﴿أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّبَرَّصُ بِهِ رَبِّ الْمُنُونَ﴾ نه یایا بی باومر مگان نهلین: محمد شاعریکه و چاوهر وانی به سرهاتی سهختی چرخ و روزگاری بو نه کهن، بیته هوی مردن و له ناوچوونی؟ نهوانه نهو قسه ناره وایه یان نه کرد، هه ندیکیان نه یان وت به هه ندیکی تریان: خوگرو به نارام بن له سر بارو نایینی خوتان، چاوهر وانی بکن تا شتیکی به سر دیت، نهو کاته رزگار نه یل له دهستی. نهوا خوی گه وره ییش ناره وایی قسه که یانی دهریپی، ته می پیغه مبر (ﷺ) کرد بهر بهر چیان بداته وه، به جوریک هه ره شه ی لی وهر نه گری.

قُلْ تَرَبُّصُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّصِينَ ﴿٣١﴾ أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَخْلَامُهُمْ بِهَذَا أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاعُونَ ﴿٣٢﴾ أَمْ

يَقُولُونَ نَقُولُهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾

ئەفەرموی: ﴿قُلْ تَرَبُّصُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّصِينَ﴾ ئەي پێغه مەبەرێلی پێیان ئێوە چاوەڕوانی بکەن، ئێنجا منیش بەراستی لەگەڵ ئێوەدا لەوانەم کە چاوەڕوانن. واتە ئێوە چاوەڕوانی ئەمانی من بکەن و منیش چاوەڕوانی ئەمانی ئێوە ئەکەم، بەلام راوەستن لەمە و پاش بۆتان دەرنەکەوی کە پاشەڕۆژی سەرکەوتن بۆکام لا ئەبێ؟ بێگومان ئەر هەر مەشەیه بەدی هات، ئەو کۆمەڵە هەموو بەرباد بوون بە سەر شوێی، پێغه مەبەر (ﷺ) مایەو تا ئایینەکە ی تێرو تەواو بوو، سەرکەوت بە سەر باوەڕی ئەوان دا. گەر وە سەرۆکەکانی قورەیش پێ یان ئەوتن: ﴿ذَوِي الْأَحْلَامِ﴾ واتە خاوەن ژیری و لێزانەکان، جا لێرەدا قورئان بە لاقرتی یەو پرسیار ئەکات، ئەفەرموی: ﴿أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَخْلَامُهُمْ بِهَذَا﴾ ئەي ئایا فام و ژیری یەکانیان فەرمانیان پێ ئەدەن بەم ناو ناتۆرە بێ جێ یانە ی کە دەم درێژی پێ ئەکەن دەربارە ی پێغه مەبەر، ئەم هەلوێستە ناپەر وایانە ی کە هەیانە بەرەمبەر خوێ و ئایینەکە ی؟ ﴿أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاعُونَ﴾ ئەخێر، بەلکو ئەوانە گەل و کۆمەڵێکن زۆر زیانەرە ی کەرن ﷻ عەقیەدا، ﷻ سنووری فام و ژیری دەرچوون و یاخێن. یەکیکی تر لە دەم درێژی ئەر بێ باوەڕانە ئەمە بوو ئەیان وت: ئەم قورئانە دەست هەلبەستی خوێەتی بەناوی خواوە، ئێنجا خوایش بە بێزاری یەو پرسیار ئەکات لەو وتە ناپەر وای ئەوانە، هۆکەیشی روون ئەکاتەو: ئەفەرموی: ﴿أَمْ يَقُولُونَ نَقُولُهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ئایا ئەوانە ئەلێن: محمد ئەم قورئانە ی هەلبەستووە بە دەم خواوە؟ واتە ئەو قەسە یەکی زۆر بێ جێ و بێزادە. ئەخێر محمد هەلی نەبەستووە، بەلکو ئەوان ئیمان و باوەڕیان نی یە، کەر واتە بەهۆی بێ باوەڕی و سەرکەشی یە کە یانەو دەم درێژی ئەکەن بەو قانە و تەشەرە ناپەر وایانە، واتە بێبەشن لە رووناکی ئیمان و سەرگەردانن لە رەشی و تاریکی کوفردا بەهۆی ئەووە هەست ناکەن بەو کە هێنای ئەم قورئانە لە توانای ئادەمی و هیچ کەسی تر دا نی یە جگە لە خوا. کەر واتە ئەوانە ئەگەر هەر ئەلێن محمد هەلبەستووە.

^١ تەفسیرە کە بە گۆزە ی ئەو یە کە ﴿أَمْ﴾ ی دووم بە مەعنا ﴿بَل﴾ بێت. بەلام هەندێ ئەفەرمون: ئەمیش هەر موقەبە یە، پرسیری یە کەم بۆ گەلە و لاقرتی یە، دووم بۆ تەشەر لێدانە و لە کەدار کردنیان و بێ ئابوور کردنیان، بێگومان یەکی لەم دوو بارە لە رێکایان دایە و خۆ لادانیان نی یە لێ ی. بەم جۆرە ییش نۆر جوانە.

فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٢٦﴾ أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ﴿٢٧﴾ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُؤْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصِيطِرُونَ ﴿٢٩﴾

﴿فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ﴾^۱ دهی توانیش خویان و تارنکی تر بیئن به وینهی
 نهم قورئانه که محمد (ﷺ) هیناویستی نهگر راست نهکن لهو قسه‌دا که نه‌یکن. واته
 توانه ناهمین وهکو محمد، دهی نهگر نهم که ناهمی یه بتوانی نهم قورئانه له‌ایمن
 خویهوه بهینی نبی توانیش بتوانن. به‌لام چمند جار توان بهریان لی بپرایهوه و هان دران
 و به هیچ جور نه‌یان توانی وینهی بچووکترین سوره‌تیش بیئن چ جای وینهی هه‌مووی.

نهم قورئانه ناشکرایه سرنکی تایبه‌تی تیا به هر له یه‌کم جاروه که بیسترا هستی
 پی نه‌کری، هست نه‌کری به‌مه‌ی که شتیکی جیاوازه و زور هیزنکی تایبه‌تی هیه به‌سهر
 دل و دهر وون و هست دا، هست نه‌کری به‌مه که بیجگه له معنا و مه‌سته‌کانی شتیکی
 تری جیاوازه له هه‌موو و تارو هونراوه‌یه‌کی تر، هست داگیر نه‌کات و سهرنج رانه‌کیشی
 بولای خوی. نیت به تهاوی نازانری نه‌وه له چی یه‌وه فراهم دیت؟ نایا هوی نه‌وه نفیسی
 و تاره‌که خویه‌تی؟ یان نه‌وه مه‌سته گرنگانه‌یه که داریژراون له نیوانی دا؟ یان نه‌وه هونینه‌وه
 تایبه‌تی یه که به وینهی هیچ هونینه‌وه‌ی تر نی یه؟ یان هر شتی تره هر جور ببی له
 یه‌کم جاروه هست به‌وه نه‌کری، هر نه‌مش بوو به‌هوی سهرسام کردنی یه‌کم چیننی که
 نهم قورئانه‌یان بیست، نه‌وه چیننی که کانگای نه‌وه زمانه بوون که قورئانی پی هات،
 به‌ناویانگ بوون له دوان و وتاردان دا، نه‌وه گهل و چیننه سهرسامی یان گه‌یشته رانه‌یه‌ک
 هیچیان به ده‌سته‌وه نه‌ما نه‌وه نبی نه‌یان وت نه‌مه سیحرو جادوه، وه‌کو له سوره‌تی
 ﴿ص﴾ دا به دریزی باسماں کرد. نهم قورئانه پیش هه‌موو شتی هستی نه‌وه‌ی لی نه‌کری
 که باس کرا، نینجا به‌هوی روانن و بیر لی کردنه‌وه تیای دا به وردی چنده‌ها شتی نایابی
 سهرسوپه‌ینهری لی هست کراوه و نه‌کری، که توانه هه‌موو بوونه‌ته هوی نه‌وه که قورئان
 له هه‌موو چهرخ و کاتیک دا موعجیزه بیئت، واته هه‌موو کس له ناستی ده‌سته پاچه و په‌ک
 که‌وتوو بیئت له لاسایی کردنه‌وه‌ی.

^۱ نهم نهمه بی تاعجیزه، واته بی روون کردنه‌وه‌ی په‌ک که‌وتوو و ده‌سته پاچه‌یی یانه به‌رامبه‌ر قورئان و له چهند
 جینگایه‌کانه‌وه به‌کاره‌یتراوه تهنات ده‌ریاره‌ی تنها سوره‌تیکی قورئان با که‌ترین سوره‌ت بیئت، هیچ کس نه‌یتوانی.

هرکس ریزی هستی خوئی به لاه بیت، ٲینکاری نهوی پی ناکری که قورنان موعیزیه له هموو کات و چرخیک دا، نه قورنانه زانین و ناسین و تیگه یشتنی تیرو تهواو و ریک و راست فراهم نهیننی له دل و دهریون دا بهرامبر بوون و بوونه ورو ژیان و خوی پهروردکاری همووان، نهوی له گهل سروشت دا به دوانیکی تایبتهی که وینهی نهاسراوه له هیچ وتارو له هیچ لایهکی تر، دل نه دیو نه دیو نهکات له هموو بارو رویه که چاره سیری هموو شتی باس نهکات، له تهمی و ناموزگاری یهکانی دا هموو بارو رویهکی گرتووته ژیر دهست بی نهمی زیاده رموی یان کهم و کوپی تیدا بیت، هاوتایی و هاوکیشتی خستوته نیوان هموو هیزو وزه و نارهنوو و هموو بارو رویهکی ژیان، وکو په یوهندی یهکیتی و کومهکی و هاوکاری فراهم هیناوه له نیوان ژیان و هموو کاروباری ژیاندا.

ٲینجا پرسیار نهکات لهوی پهیدا بوون و فراهم هاتنی بی باومرکان خویان، به هیچ جور ماوهیان بو ناهیلٲتموه ناچار یان نهکات نهبی بلین: نهو کهسهی که نهوانی دروست کردوه خواجه، دهی کهواته نهبی هر نهو په رستن، باومر بهینن به ٲنغه مبرمه کهیشی (ص) نه فرموی: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ نایا نهوانه دروست کراون له خویدانه بی هیچ کهس؟ به لکو نایا خویان دروست کهری خویدان؟! واته نهوانه نه بوون و نیسته هه، دهی نهبی یان له خووه پهیدا بوون! یان خویدان خویدانیان دروست کردبی! یان کهسیکی تر دروستی کردبن، بیگومان جگه لهم سی باره باریکی تر دهست ناکهوی که بگوتری: یه کهم بار واته پهیدا بوونیان له خووه به ریکهوت، نهوش شتیکه دژو ٲیچه وانهی سروشت و هموو قام و ژیری یهکه، هرکس شتی وا بلنی نهو کهسه خوئی بی ریز نهکات لای هموو خاوهن ژیری یهک، چونکه زور روون و ناشکرایه که شتی ریکهوت رژیمی نی یه، دهربارهی دووهمین هیچ کهسی نی یه شتی وا بلنی، کهواته ناچار هیچ باری تر نهماوه جگه لهوی که هموو دروست کراوی خواجهکی تاک و تنیایه بی هاوبهش و یارمهتی دهری لهو دروست کردن و فراهم هیناندا، کهواته نهبی له په رستنیش دا هیچ هاوبهش و هاوٲنی بو رهواند ری.

ٲینجا به رنکاری یان نهکات به پرسیاریکی تر له هوی دروست کردن و فراهم هینانی ناسمانهکان و زهوی، لهم پرسیاره دا تیرو باریکی تر هیه جگه له سیانه کهی تر که باس کران. نهوا پرسیاره که لیردها نه ٲیری تهنها به سهر نهم تیرو باره دا نه فرموی: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ نهی نایانه مان ناسمانهکان و زهوی یان دروست کردوه؟ کهواته ناشکرایه

نه مانیش خوځيان خوځياتيان دروست نه كړدوه، به رڼكوتيش پيدا نه بوون، نهى ثايا نهو بى باومړانه دروستيان كړدوون؟ نه خيژ هرچونى رڼكاي نهو دوو تپرو باره پيشووه نى يه، هرده ها نه تپرو باره يش هيچ كسى ناتوانى بيلى. كهواته هيچ چاره نى يه نهى باومر بهينرى به تيرهى چوارم ليره دا كه سى يه م بوو له پرسپاري يه كه م دا: باومر بهينرى كه كه سى كى تر دروستى كړدوون بى هاوبه شى و بى وينه يه، نهو هيش كه خواى هموانه، كهواته نهى هر نهو يش بپه رستى.

نهو بى باومړانهى نهو چرخه نهگر پرسپاريان لى بگرايه لهو كه سى ناسمانه كان و زهوى دروست كړدوه، بى گپروگرفت له وه لام دا نهيان وت: خوايه كه ناوى ﴿الله﴾ يه دروستى كړدوون، به لام نهو وتن و دان پيانانه به جوړيكى راسته قينه نه بوو كه هلقولا بيت له زانين و باومر يكي رڼك و رهوانى دامه زراو وهكو نه فرموى: ﴿لَا يُؤْتُونَ﴾ نهوانه باومر يكي روون و رهوانيان نى يه، به هوى نهووه لايان دا له پرستنى خوا به تاك و ته نيائى، له باومر هينان بهوى كه پينغمه بر بوى هينان له لايه ن خواوه.

ليزه دا يا همدى بوه ستين له برده مى قورثانه كه مان دا، بير بگهينه وه لهوى كه چنده به سووك و ناسان ناگادارمان نهكات و زانامان نهكات بهو شتانهى كه زور قورس و به نركن له دل و دبرونى خلك دا، بو وينه: روون كړدنه وهى بوونى خواو ناچار كړدن به باومر پى شتيكه له كوڼ و تازموه خراوته كار به نرك و زه حمه تيكى زورموه بو پيك هينانى بهلگه ي ژيري له چهند رڼكا و روويه كه وهكو بلاو بووه ته وه لهو هموو كتيبانه دا. به لام هيشتا بهو هموو نرك و زه حمه ته به همويانه وه نهو نارامى و دلنيائى يه نادات كه نه م دوو نايه ته بچكولانه فراهمى نه مينن بهو هموو سووكى و روونى و ناسانى يه وه كه بو هموو جوړه كه سى ده ست نه دات با رادهى خوځنده واريشى نه بى: ﴿أَمْ خَلِقُوا مِنْ غَيْرَتَيْنِ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾

﴿٢٢﴾ أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُؤْتُونَ﴾ نينجا پل هيه ديقه خوارموه له رادهى دروست كړدن، نه فرموى: ﴿أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنٌ رِزْقِ أَمْ هُمُ الْمَصْطَرُونَ﴾ نايا غمزنه كانى خواى تولاى نهوانه و نهوان خاوه نيني هتا به نارمزوى خوځيان به ش و چاره و روى بگرنه وه و فراوانى بكن، بهرزو نزمى و سوود و زيان بو هر كه سى ويستيان رهواى بدم؟

ثايا نهوانه دهسلات دارن و زالن به سر هموو كاروباردا تا هموو شت به نارمزوى نهوان بپروا؟ دهى خو نهى يه كى ببى نهو شتانهى به ده ست بيت، بيگومان نهو كه سيش نهويه كه قورثان بزمان باس نهكات: كه خوايه كه و ناوى ﴿الله﴾ يه.

أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَهُ الْآلِهَةُ وَلَكُمْ الْآلِهَةُ ﴿٣٩﴾

ئینجا پلەیهکی تر دیتە خواریوە پرسیار ئەکات ئەفرموی: ﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾ ئەی محمد تۆ پێی یان ئەلێیت کە تۆ پیڤەمبەری و سروشت بۆ هاتوووە خواریوە لە کۆمەڵی هەرە بەرزەوە و ئەوانیش باوەڕت پێ ناکەن و بە راستت نازانن، دەی ئایا ئەوانە پەیزەو پلێکانێکیان هەیە کە بەسەریوە سەرکەون بۆلای سەرووی ئاسمانەکان و لەوی گوی بگرن، تا بۆیان دەرکەوی کە تۆ سروشت بۆ ئەکراوە و تۆ راست ناکەیت؟ دەی ئەگەر ئەوان راست ئەکەن و شتی وایان هەیە، با گوێگرەکیان بێت بە بەلگەیهکی روونی ئاشکراوە کە دل و دەروون داگیر بکات و ناچاری بکات بە باوەڕ پێ کردنی ئەو گوێگرە، دەی بابێ راستی خۆی دەرخات، ئینجا قەسەیهکی زۆر پووچی ناپەرەیان هەبوو دەربارە ی خوا کە گوايه مەلانیکی کچی خوايه، ئەو باوەڕە ناپەرەیايه ئەمینی بۆ لیکۆلینەوه، بە شیوەی بیزاری دەربرین پرسیاریان لی ئەکات، ئەفرموی: ﴿أَمْ لَهُ الْآلِهَةُ وَلَكُمْ الْآلِهَةُ﴾ ئایا ئێوه ئەقامی و ئەزانینتان لەو رادەدايه کە منداڵ بۆ خوا رەوا ئەدەن بە وێنە ی خۆتان، لە منداڵیش دا تەنھا کچ بۆ ئەو بریار ئەدەن، بۆ خۆتان تەنھا کوڕ رەوا ئەدەن ۱ لاتان رایە کچ شایانی ئێوه نییه؟

ئەو ئەقامانە رادە ی مێنەیان زۆر بەلاوه پەست بوو تا رادەیک ئەگەر هەوال بەرایە بە یەکی ئەوانە بە پەیدا بوونی کچی بۆی، دەست بەجێ رووی رەش دانەگیرسا لە تەریقی دا. داخ و مەراق ئەکەوتە دلی لەگەڵ ئەوەدا ئەو شتەیان بۆ خوا رەوا ئەدا، کە بە گوێزە ی باو و باوەڕی خۆیان خراپ بوو، هۆی سەرشۆپی بوو، جا لێرەدا قورئان بە پێی باو ۱ باوەڕی خۆیان لەگەڵیان ئەکوێتەوه، رەزێل و سووک و روو رەشیان ئەکات.

ئەو بی باوەڕانە زۆر تەنگەتاو و دلگران ئەبوون بەو بانگ ۱ بانگەوازی پیڤەمبەر (ﷺ) لەگەڵ ئەوەدا ئەو هیچ زۆرێکی هیچ ئەنەمیانان، هیچ ئەمرێکی نەبوو بەسەریانەوه، داوای هیچ کرێ و پارەیهکی لی نەئەکردن. کەواتە ئەگەر پیاویتی و ئادەمیتی یان تیا بووايه ئەوانیش کە بە گوی یان نەئەکرد هیچ ئەبی بە شیرینی بەرپەرچیان بدایەتەوه.

۱ ئەم جۆرە پرسیارانە ئێجگار سەخت ۱ بەتین لەسەر دل و دەروونی ئەو بی باوەڕانە، چونکە مەبەست بەمان لاقرتی و تانە و تەشەر دانە لی یان، ناپەرەیی دەمبازی یەکانیان روون ئەکاتەوه.

أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿١٠﴾ أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿١١﴾ أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ
 كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ ﴿١٢﴾ أَمْ لَهُمْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ سُبْحَنَ اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٣﴾ وَإِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ
 سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَرْكُومٌ ﴿١٤﴾ فَذَرَهُمْ حَتَّى يَلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿١٥﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ
 كَيْدُهُمْ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٦﴾ وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٧﴾

جا قورئان ئەر ناپياويەيشيان ئەخاتە پېئىش چاۋ بەم فەرمودەيە: ﴿أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ﴾ ئەي پېغەمبەر ئايا تۆ داۋاي ھېچ كرى و پارەيەكيان لى ئەكەيت لەسەر گەيانەندى پەيامەكەت و بانگ كوردنيان بۆ سەر ئايىنەكەت، تا مەندو بگريئ و باريان قورس بگريئ ئەر كرى دانە، بەھۆى ئەوھە بېزار بېن لە گوى رايەلى و شوين كەوتنى تۆ؟ واتە نەخىر تۆ داۋاي ھېچ شتەكيان لى ئاكەت، كەواتە خراپى و بەدگدارى ئەوان ئاشكرايە، ئەوان - ھەكو باس كران لەمە وپېئىش - ئەيان وت: محمد شاعىرئەكە چاۋەروانى مردن و لەئاۋچوونى ئەكەين، ئەوا قورئان ۋە لاميان ئەداتەۋە بە جوئى لاقرتى يان پى ئەكەت و ئا ئەيان لى ئەدات، ئەفەرموى: ﴿أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ﴾ ئەي ئايا ئەوانە عىلمى غەيبىيان لايە و ئەزانن كە پېغەمبەر پېئىش ئەوان ئەمرى تا ئەوە بېزار بەدن و بېنووسن؟ ﴿أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ﴾ ئەي ئايا ئەيانەوى پېلانئ بۆ بېئىنەۋە بۆ لەئاۋبېردنت؟ واتە شتى ۋا سەرناگرى، چونكە ئەوانەى كە كافرن ھەر ئەوان لەو پېلان گىئېرى يەدا ژئېر كەوتوون و ژئېر ئەكەون، تۆلەى پېلانەكەيان بۆ سەر خوئان ئەگەرتەۋە: ﴿أَمْ لَهُمْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ﴾ ئەي ئايا خوايەكى تر ھەيە بۆ ئەوانە جگە لە خوايە كە ناۋى ﴿اللَّهُ﴾ يە تا بېانپاريزئى و خواەندارى يان بكات و بەرگرى تۆلە و سزاي خويان لى بكات؟ نەخىر ھېچ خوايەكى تر نېيە، چونكە: ﴿سُبْحَنَ اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ خوا پاك و بى لەكەيە لەو ھاۋبەشى يەى كە ئەوانە بۆى بېزار ئەدن و رەۋاي ئەبېنن بۆى،

خوا پاکه لهو جوړه ټيگه‌یشتنه‌ی که نه‌وانه هه‌یانه بهرام‌بهر به خوا، خوا تانک و ته‌نیا به و
هیچ هاو به‌شی نییه.

له‌پاش نه‌وه‌ی بهر هه‌موو هیژشه به‌هیژانه به‌روودوای لی‌گرتن، هیچ به‌لگه و
به‌هانه‌یه‌کی بۆ نه‌می‌شتنه‌وه، ټینجا روونی نه‌کاته‌وه که نه‌وانه عیناد و سرکه‌شیان داو‌ته
بهر، نه‌فهرموئ: ﴿وَإِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَّرْكُومٌ﴾ نه‌گهر پارچه‌یه‌ک له ناسمان
ببینن بکه‌وته خوار‌وه به‌سهریان دا بۆ سزادانیان، نه‌وانه له عیناددا باوهر ناهینن و دان
نانین بهر شته ناشکراداو نه‌لین نه‌مه هه‌لم و هه‌وره ته‌په‌ی داو‌وه چین چین که‌وتووه به‌مل
یه‌ک دا، واته سهرپنجی یان له راده‌یه‌ک دایه له کاتی واته‌نگاو‌دها و بۆ شتی و ناشکرا
هیشتا باوهر ناهینن. ﴿فَذَرَهُمْ حَتَّى يَلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ﴾ که‌واته نه‌ی پیغه‌مبهر لی‌یان
که‌پری هه‌تا دوو‌چاری روژنی سه‌ختی خو‌یان نه‌کرین، روژنیکی واکه هه‌موو تیای دا گیانیان
ده‌ر نه‌کرئ و نه‌مرینرین، که نه‌ویش روژنی ویران کردنی نه‌م جیهانه‌یه. ﴿يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ
شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ لی‌یان که‌پری بۆ روژنی که پیلان و فیل و ته‌له‌که‌ی خو‌یان سوودی هیچ
شتی‌کیان پی‌ناکه‌یه‌نی و نه‌وانه یارمه‌تی نادرین. که‌واته نه‌مپۆ نه‌گهر هه‌ر جوړه پیلان و
ته‌گه‌پری بکه‌ن لهو روژدها هیچ شتی‌کیان سوودی نابئ. ﴿وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ وَلَٰكِنْ أَكْثَرُهُمْ
لَا يَعْلَمُونَ﴾ به راستی پاش نه‌و روژه سزای تر هه‌یه بۆ نه‌وانه‌ی که جه‌ورو سته‌م کاریان کردو
باوهریان نه‌هینا، به‌لام زۆریه‌ی نه‌وانه نه‌زانن و ناگایان له‌وه نییه.

له‌پاش نه‌مه‌ی بی باوهره‌گانی به‌دورو دروژنی راونا له هه‌موو لایه‌که‌وه، له کو‌تایی دا
نه‌وه‌ر شه‌سه‌خته‌ی لی‌کردن و راگه‌ری کردن له‌پیش ده‌می سزای گه‌رده‌ا، که چاوهره‌وانییان
نه‌کات له دور و نزیک‌وه.

وَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿١٨﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَرَ الْجُورِ ﴿١٩﴾

پاش نهامانه قورئان لا نهکاتمه به لای پیغهمبری بهریندا (ع) به تهمی کردنی به نارام کرتن و سمبر کردنی لهسهر شرک و زحمهتی لهو هموو سهرپیچی و بی باومری و هم دریزی بی باومرانه، وهستانی به هم کاری خوای خویمه، نهفرموی: ﴿وَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ﴾ خوت بگره به نارام به بو بریاری خوای خوت، واته لهسهر فرمائی خوت بهردوام بهو نیت هموو کاریکی خوت و نهوان بدمره دهست خواو راهسته بو بریاری خوا، دلفیابه و هیچ دلتنگ مبه. ﴿إِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا﴾ چونکه بهراستی تو له ژنر چاودیزی و پاراستنی نیمهدای له هموو بارو روویهکوه، به هموو هویهک. بهم بهم لهم ریزو نرخ پیدانه، بهم بهم لهم رادهو پایه بهرزه که هم رسته بهفره پیشانی نهات، بهلام له توانای هیچ کس دا نی یه به هیچ زمانی شتی تر بلی که پر به پری لهو دهرچی، لهو مبهستی لهو پیشان بدات و بیگهینهی، بهلی فرمویهتی به حمزهتی موسا ﴿وَأَنَا آخَرُكَ﴾ ﴿وَأَسْطَفْتُكَ لِنَفْسِي﴾ ﴿وَلْيُصْنَعْ عَلَيَّ عِيقٌ﴾.

نهامانههموو پایمو پلهی بهرزی لهو پیغهمبرمهبرزه روون نهکهنهه بهلام لهوهی رستهی ﴿إِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا﴾ نهیگهینهی و پیشانی نهات شتی تروه جیاوازه و تام و بونی تری هیه و بهرزتین رادهو پله پیشان نهات.

نینجا رینمونی نهکات بو ریگای پهیوهندی همیشیهی بهخوای خویمه، نهفرموی: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ﴾ ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَرَ الْجُورِ﴾ کاتی له خمو ههلهستی خوای خوت به پاکی رابگره به سوپاس کردنهو، هروها له هندی شهوداو لهکاتی بهیانیدا.

مبهست یادو پرستنی خواجه لهو کاتانهدا نیت به نویزو قورئان خویندن بیت، یان بهو جوړه ویردو زیکرانه بیت که له کتیبی همدیس دا باس کراون. به هر جوړ ببی یادو پرستن و پهیومندی دل لهگهل خوادا تویشووی ریگایه و هوی نارامی دل و زال بوون بهسهر هموو کوسپ وپلهیهکدا، وهکو هر لهو مبهستی راستهقینه و خوشی راستهقینهی روح و دل و دهرونه. خوا له بهزهیی خوی بی بهشمان نهکات، آمین.

و صلی الله وسلم علی سیدنا محمد وعلی آله و صحبه اجمعین

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالْجَبْرِ إِذَا هَوَىٰ ۝ (۱) مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ۝ (۲) وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۝ (۳) إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ

(۱)

سوره نبی (النجم) مهککیمی یه و ۶۲ نایه نه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مه بهسته گرنگه کانی ثم سورته بریتین له:

۱- سروشی (وحی) خوا بو پیغه مبر (ﷺ).

۲- تاک و ته نهایی خوا.

۳- راستی روژی دوایی.

ثم سورته چوار به شه:

بهشی یه که می باسی حقیقه تی سروش نکات و راستی و بهدی هاتنی روون نه کاته وه.

بهشی دو وه می: باسی بته کانی بت پرسته کان نه کات له گه ل و ته و بریاری پر و پو و چیان

د بریاری مه لانی که.

بهشی سی یه م: ته می ی پیغه مبر نه کات (ﷺ) به رو و هر گیرانی له و که سه ی که پشت

نه کاته یادی خوا.

بهشی چواره م: بنه رتهی نایین باس نه کات له بابته گه رانه وهی هم وانه وه بو لای خوا و

پر سیار و داد پر وه ری خوا له توله سندن و پاداشت دانه ودا.

نینجا با به جوانی گوئی بگرین له سورته که ثم و هم و مه به ست و شته گرنگه مان بدا

به گویدا، له سه رتهای سورته که وه خوی گه وه سویند نه خوا له سه ر ته وه ی که پیغه مبر (ﷺ)

رنگای ون نه کرد وه و ته وهی که رای نه گه یه نی سروشی خوییه، نه فهر موی:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ * وَالْجَبْرِ إِذَا هَوَىٰ ﴿﴾ سویند به نه ستیره کاتی که ناوا نه بی.

د بریاری ثم سویند پی خور وه چهن رایک هیه: هندی نه فهر مون مه به ست

نه ستیره کی دیاری کرا و نییه، به لکو هر کام مه به ست. کو مه لیک تر نه فهر مون: مه به ست

ئەستىزەيەكى تايىبەتى يە، لەسەر ئەم رايە بە سى ئەستىزە رافە كراوە: زوهرە،
ئەستىزەكانى كۆ، شيعرا. كە لەمەوياش لە سورەتەكەدا باسى ئەفەرموى. لەسەر ھەموو رايە
دل بىدار ئەبىتەو بە رىزو گرنگى سويند پى خوراو سويند لەسەر خوراو كە كە ئەمەيش
مەبەستىكى زۆر گرنگە لەم جۆرە شويئانەدا. ھەروەھا لەسەر ھەموو رايەك پەيوەندى و رىك
و پىكى سويند پى خوراو ھەبە لەگەل سويند لەسەر خوراودا، ئاى چەند شىرىن و رىكە
شىوہى ئەستىزە كە لە ئاومرەستى ئاسمانەو بەرە بەرە بال دائەكىشى بۆ نىشتن لەگەل
شىوہى جوبرەئىل دا كە لە كەنارەى ھەر بەرزى ئاسمانەو بەلى داھىشت بەرمو زەوى
بۆلاى پىغەمبەرى ئازىز (ﷺ)!!

خوای گەرە سويندى خوارد، سويند لەسەر خوراو كەيش ئەمەيە: ﴿مَاضِلْ سَاجِدُكُمْ﴾
عَوَى * وَمَا يَطُوقُ عَنِ الْمَوْتِ * إِنَّ مَوْلَا رَحْمَتِي يُرَوِّى ﴿ ھاوېرىكەى ئىوہ، واتە محمد رىگاى ون ئەكردووە و لە
رىگاى راست لای ئەداوە، بىرو باومەرى ئاراستى ئەبووە، ئەو قورئانەى كە ئەيلى و پىتان
رائەگەيەنى لە خۆيەوہ نى يە و بە ئارەزووى خۆى نايەت، ئەوہى كە پىتان ئەلەيت ھىچ شتى
نى يە جگە لە سەروش كراوى كە سەروش كراوە لەلایەن خواوە.

ئەمەشايەتى يە لەلایەن خواوە لەسەر راستى رىگا و رىكى بىرو باومەرى پىغەمبەرەكەى (ﷺ)
لەسەر ئەوہى كە قورئانى لەلایەن خواوە بۆ ھاتووە، بى باومەرىكانى قورەيش و
جىنشەينەكانيان لە ھەموو چەرخ چىنىك دا ئەخاتەو بە درۆو لەو ھەموو تانە و رەخنە و
لەكەيە كە ئەمبازى پى ئەكردو ئەيكەن ئەربارەى قورئان و پىغەمبەر (ﷺ) بە ھاوېرى
ئاوېرد لەبەر ئەم كوت كوردنيان بەمەى كە بە باشى ئەيانئاسى و بەئاويانگ بوو لە ئاويان دا
بە پاكى و راستى و خووپەوشت بەرزى، كەواتە ھەر دەم درىژى يەك كە ئەيان كەرد
ئەربارەى ئىجگار ئاومەوا بوو. بىگومان خوا پىغەمبەرى (ﷺ) فەزى قورئان كەرد بەم جۆرە
سەروشى كەردە لای بەلام ئەو سەروشى خوا بە چەند جۆرى فەراھەم ھاتووە و ھەكو بە درىژى
باس كرا لە دوا دوايى سورەتى شورا دا يەكى لەو جۆرانەى بەمە بووە كە سەروشەكەى لە
جوبرەئىلەو ھەرگرتووە ئىتر لە شىوہ راستەقىنەكەى خۆى دا، يان لە شىوہى ئادەمى دا،
بىجگە لەوہش جوبرەئىل دەورى ھەموو قورئانى كەردووەتەو لەگەل پىغەمبەردا (ﷺ) بە
تايبەتى لە دوا دوايى ژيانيدا لە مانگى رەمەزان دا ھەموو شەو رۆژى ئەھات دەورى لەگەل
ئەكردووە و لەگەلى پيا ئەچوووە،

عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى ﴿٥﴾ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى ﴿٦﴾ وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى ﴿٧﴾ ثُمَّ دَنَّا فَقَذَلَنِي ﴿٨﴾ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى ﴿٩﴾ فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى ﴿١٠﴾ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى ﴿١١﴾ أَفَتَمْنُونَهُ عَلَى مَا يَرَى ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَى ﴿١٣﴾ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى ﴿١٤﴾ عِنْدَ هَا جَنَّةِ الْمَأْوَى ﴿١٥﴾

جا لهبر نوره خوا لیره دا فیر کردنه که ی نه بری به سر جویره نیل داو نه فرموی: ﴿عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى﴾^۱ هاوینکه ی نیوه فیری نهو سرش کراوی کرد، واته قورنان، فریشته یه که میزو تواناگانی زور به تینه، نهویش جویره نیله ﴿هُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى﴾ هوی فراهم هاتنی زور له موعجیزه گانه، زور له سزاوتولی گله پیشووه کان له سر دهستی نهو دا به دی هاتووه، ﴿ذُو مِرَّةٍ﴾^۲ نهو فریشته یه خاوهنی شیوه و سوره تیکی شیرینه، یان زور لیزانه و ژیری یه کی به میزی هیه. نینجا روونی نهکاته وه که پیغمبر ﴿ﷺ﴾ نهو پری باومری به میزی دلنیا یی هه بووه له وهرگرتنی نهو سرش و داو هیچ کلوجی رنگا نه بووه بو گومان و دوو دلی بری تی بکات لهو کاره دا چونکه به چاوی خوی نهو فریشته ی دیوه له شیوه راسته قینه که ی خوی له دوروه □ ورده ورده نزیک که وتووه ته وه لی یه وه به نهو پری نزیکی نه فرموی: ﴿فَاسْتَوَى * وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى * ثُمَّ دَنَّا فَقَذَلَنِي * فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى * فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى﴾ نهو فریشته یه له سر شیوه راسته قینه که ی خوی راوه ستا له کاتیک دا که له که ناره ی ههره به رزی ناسمانه وه بوو، نهویش له سهره تای پیغمبر نیستی پیغمبر وه بوو که بهو شیوه گرنگه بیینی که ناره ی

^۱ نه می ته فسر که رای کورو و تقدیمی زانایانه، هندی نالین مه به ست به ﴿شدید القوی﴾ خوابه له سر نه م رایه نه م نایه تانه ﴿متشابه﴾ ن نهو کاته یان حوالی خوا نه کرین وه کو سه له ف نه فرمون یان راف نه کرین و ته نویل نه کرین به جوری شایانی خوا بن.

^۲ به چند شتی تر ته فسر کرلو ته وه.

^۳ نه م رسته به کار نه میزی بو گیاندنی نهو پری نزیکی نیوانی دوو کس له یه کتر وه.

^۴ وشه ی ﴿او﴾ لیره و له چند شونی تردا ته فسر کرلو ته وه به معنا ﴿بل﴾ بو گومان و دوو دلش به کار میز لووه به لام نه م کاته گومان و دوو دلی یه که به گویزه ی بیاری نیتمه به کاتی که سهرنجی بده بن، واته نهو کسه ی که سهرنج نه دات نه لی: نه وه نده نزیکه نه ندازه ی دوو که وان یان نزیک تر. له سر هه موو باریک مه به ست به م رسته یه نه میه که هه وال پندراوه که راسته و هیچ کم و کوری نیذا نی یه.

ناسمانی داگیر کړېدو، ښځا نزيك كوتېدو له پيغهمبرهوه بهم جوړه لهسېدا هاته
 خوارهوه بولای ښځا هممير نزيك كوتېدو تا واي لي هات ښځا نزيكې له پيغهمبرهوه
 وينې ښځا نزيكې دوو كهوان بهلكو نزيك تر، واته لهوه دوو تر نهېدو، ښځا ښو فرشتهبه
 سړوشې كړده لای بهندهكې خوا ښو شتهې زور گرنگه كه سړوشې كړد، واته ښو منده
 گهوه و گرنگه زمان توانای باس كړدنې نې يه. ﴿مَّا كَذَبَ الْفُزَادُ مَارَآئِ﴾ دلې پيغهمبر دژو
 پيچېوانې ښو شيوهې فرشته نهېدو كه چاوي خوي بينې، واته هرچونې به چاوي سر
 بينې هروها پيشې ناسې كه ښو جوېرئيله، كهواته بينينهكې زور ريك و راست بووه و
 هيچ گومان و دوو دلې نهېدو، ﴿اَفَتَرَوُنَّ عَلٰى مَارِئِ﴾ كهواته ټايا بي باوهركان ښو دمه دمه
 ښكې لهگل پيغهمبردا لهسر شتې كه به چاوي خوي ديويته، ښانهوي به دمباري
 قسهې خوتان سرخېن وښوېدرو بخنهوه؟ واتهمول وتهقهلاكهتان زور بي جي و بي نرخه.
 بينينې ښو فرشته له شيوه راستهقينهكې خوي دا تهنها ښم جاره نهېدو، بهلكو جاري
 ترېش روي داوه بو پيغهمبر (ﷺ) ودهكو ښهروموي: ﴿وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ ۖ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَىٰ ۖ
 عِنْدَ مَاجَةِ الْمَآوَىٰ﴾ سوېند بهخوا جاري تر محمد ښو فرشتهبهې بينې لای ﴿سِدْرَةِ الْمُنْتَهَىٰ﴾ كه
 ﴿جَنَّةِ الْمَآوَىٰ﴾ يه، واته ښو بههشتهې كه جيگای لهخوا ترسه خوېاريزمركانه، يان
 جيگای رځي شهيدمركانه.

بينينې ښم جاره له شوهې ميعراج دا بوو به پي ريوايهتيكي بهميز له پېراوهكانې
 حديس دا لهو شهودا ښو فرشتهبه له شيوه راستهقينهكې خوي دا نزيك كوتېدو له
 پيغهمبرهوه (ﷺ) وينې جارهكې ترتابهباشې ښم جارهېش بينې لهوشويندها كهباس كړا.
 ﴿سِدْرَةِ﴾ درهختيكي و مېهست به ﴿الْمُنْتَهَى﴾ شوېنې دواهاتن و پړانهوي پيگېشتن و
 بهرې بوونهوي كړدهوه زانينې خهلكې يه، يان شوېنې دواهاتنې شوهې ميعراج، يان
 شوېنې دواهاتنې هاوېي يهتي جوېرئيل بوو بو پيغهمبر (ﷺ) لهو شوېندها ښو وهستا و
 پيغهمبر (ﷺ) بهرې بووهوه بو ښو شوېنهې خوا ويستي به هر جوړي لهمانه و هر
 جوړيكي تر تفسير كرابيتموه هموو شتيكي نهېنې و غيېين خوا پيغهمبرې ټاگادار
 كړدهوه بهسېري دا و له تواناي ښمدا نې يه و هيچې لي نازانين جگه لم ښځا نزيكې له ليردها
 باس كړا، كهواته زياد لهمه دهست و پهل ناكوتين بو ښمې له سنووي خومان دهرنچين.

إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى ﴿١٦﴾ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى ﴿١٧﴾ لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى ﴿١٨﴾

ئینجا باسی هندی له بسمهراتی ئهو سرهختی ﴿سدره﴾ نځای که له لای ئهوا ئهو بینینه فراههم هات ئهمهیش لهبر زیاده باوهرو دلتیا کردن لهسر ئهو بینینه، ئهفرموی: ﴿إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى﴾^۱ جوهرنیلی بینی، ئینجا لای ﴿سدره المنتهی﴾ دا لهو کاتهدا که ئهو ﴿سدره﴾ ی دانهپوشی ئهوی که دای ئهپوشی له مهلائیکه و چندهما رووناکی و چندهما رهنگی شیرین و ئهو هموو شته نایابانهی که زمان ناگات به باس و سهنایان دا، ﴿مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى﴾^۲ چاوی پیغهمبر کلا نهبوو لهوی که بینی، تینهپهپی لی ی، کهواته بینینهکی ریک روون و ناشکراو بیگمرد بووه. ﴿لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى﴾^۳ سویند بهخوا لهو شوینهدا کهورهترین نیشانه و بهلگهی ناشکرای بینی له بهلگه و نیشانه روونهکانی خوای خوی که نمونهی دهسلات و توانینی بی سنووری خوان.

ئهو نایینهی که پیغهمبر (ﷺ) هینای له یهکم جاروه بانگی ئهو بت پرستانه ی بو نهکرد، ئهو نایینهی شتیکی روون و رهوان و ناشکراو ناسراو بوو لای پیغهمبر (ص) به هموو نارام و دلتیایی یهکهوه بهو شیوه که باس کرا، ئهی ئهو بت پرستانه، که بیرو باوهپی ئهفسانهیان گرتبووه گهردن، ئایا به چ بهلگه و نیشانهیه ئهو رینگایهیان دابوو بهر؟ ئایا لهسر چ بهرهتی لات و عوزایان نهکرد به وینه و هیکهله بو مهلائیکه؟ ئایا چون لهخویانهوه ئهو بریاره نارهوایان دا: که مهلائیکه کچی خوان؟ ئایا چون باوهریان وابوو که ئهو بتانه تکاکاریان ئهبن لای خواو تکاکهیشیان وهرنهگیری؟ بیگومان هرچونی باوهرمکهیان ئهفسانه و پرپووج بوو هروهما خویشیان هیچ شتیکیان به دهستهوه نهبوو، بهلکو هروا کویرانه نیشتبوونه سر ئهو رینگا چهوته، جا ئهوا قورئان سهرنجیان رانهکیشی بو نارهوایی بیروباوهرمکهیان بهرودوایان لی نهگری به جوریک هیچ ماوه ناهیلنیهوه بو هیچ بهر بهرمکانی و دهمازی یهک،

^۱ به کرداری رانهبردو فرموی لهبر حازر کردنی شیوهی ئهو شتانهی که ﴿سدره﴾ یان داپوشیوه.

^۲ هندی ئهفرمون: مهیست باسی شهرم و نهدهیی پیغهمبره (ﷺ) واته ئیزنی بی هرچی درابوو ههر سهرنجی ئهوی نه دا بی زیادو کهم.

^۳ به گۆزهی تهفسیره که ﴿الکبری﴾ مفعوله بی ﴿رای﴾ هندی ئهفرمون سیفته: واته هندی له بهلگه کهورهکانی خوای خوی بینی، کهواته لهسر ئهه رایه مفعوله که لابروه یا رهشی ﴿من﴾ که به معنا ﴿بعض﴾ ه.

نه فرموی: ﴿ أَفَرَأَيْتُمُ اللَّتَّ وَالْعُرَى ۝ وَمَنْزُةَ الثَّالِثَةِ الْأُخْرَى ۝ ﴾ دهی ههوا لم بدهنی ۝ پیم بلین: نایا
 ثم بتانه: لات و عوزاو مهفات که سی یممی شو دووانه که ی تره و راده و پله ی نزم تره
 لهوان، نایا نه مانه هیچ توانا و دهسه لاتیکیان ههیه بهسهر هیچ شتیك دا تا ثیوه واز بینن له
 پهرستنی خواو نه مانه پهرستن؟ بیگومان مه بهست بهم شیوه پرسیاره بیزاری دهر پرنه
 دهریاره ی شو باوهر کردموه ناره وای نهوانه، چاوهر وانی وه لام ناکری و وه لام پیویست نی
 یه و هیچ که سیش ریگای نی یه بریاری نهو هیان بو بدات، کهواته پهرستنه که یان زور جوی
 سه رسورمانه.

لات، بهردیکی سپی بوو نه قش و نیگاری پیوه بوو خانوویه کیان به سه رهوه دروست
 کردبوو له تانیف داو خزمت چی و قاپی یه وانی هه بوو بهرگی کرابوو به بهردا، به چوار
 دهوری دا ساحه یه کی بو کرا بوو به وینه ی که عبه.

هوزی سه قیف و نهوانه ی شوین که وتوو یان بوون شو بتانه یان نه پهرست و شانازی یان
 نه کرد بهسهر تیره کانی تر دا جگه له قوره یش، چونکه نهوان که عبه یان هه بوو که مالیکه
 ئیبراهیمی باوکی هه مووان (علیه السلام) دروستی کردووه. عوزا، دره ختیك بوو له نه خله دا
 له نیوان مه که و تانیف نهو یش وه کو لات خانووی به سه رهوه کرابوو، په رده و شتی هه بوو،
 نه مه یان به نرځ بوو به لای قوره یشموه.

مهفات، بتی بووله قه دید له نیوان مه که و مه دینه دا تایفه ی خوزاعه و نهوس و خه زره ج
 نه یان پهرست، کاتی بچوونایه بو حه ج له ویدا ئیجرامیان نه پوشا و نه چوون بو مه که.

چهند بتی تر هه بوو له نیوه دورگی عهره ب دا هوزو تیره کانی تر نه یان پهرستن به لام
 نه سیانه گهره ترینی هه موو بته کانی تر بوون. وا گومان نه کری که نه م بتانه دروشم و
 ره مزی مه لانیکه بووبن که به مینه یان دانه نان و نه یان وت کچی خوان، به هوزی نهوه وه
 نه یان پهرستن، ئینجا شو نه فسانه یه له ناو کوږ و جه ماوهر دا فراموش کراو یه که سهر شو بتانه
 نه پهرستران بی نیازی مه لانیکه مه گهر چهند کهس تاکه تاکه یه که شو نه فسانه ی له بیر ما بوو
 پهرستنه که ی بو نیازه وه بوو.

اَلَكُمْ اَلذِّكْرُ وَلَهُ اَلْاٰتِیُّ ﴿٢١﴾ تِلْكَ اِذَا فِیْسَهُ ضِیْرٌ ﴿٢٢﴾ اِنْ هِیْ اِلَّا اَسْمَاءٌ سَمَّیْتُهَا اَنْتُمْ وَاَبَاؤُكُمْ مَاۤ اَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطٰنٍ اِلَّا اَلظَّنَّ وَمَا تَهْوٰی اَلْاَنْفُسُ وَلَقَدْ جَآءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمْ الْهُدٰی ﴿٢٣﴾ اَمْ لِلْاِنْسٰنِ مَا مَتٰی ﴿٢٤﴾ فَلِلّٰهِ الْاٰخِرَةُ وَالْاَوَّلٰی ﴿٢٥﴾

جا کاتی ئو پرسپاره‌ی کرد لی یان به شیوه‌ی سمرسام کردن و تمشیر لیدان و نابرو بردن، نینجا پاش ئوه ئهم پرسپاره‌ی تریشی هیئا به دوا‌ی دا به شیوه‌ی لاقرتی پی کردن و بیزاری دهرپین: ﴿اَلَكُمْ اَلذِّكْرُ وَلَهُ اَلْاٰتِیُّ * تِلْكَ اِذَا فِیْسَهُ ضِیْرٌ﴾ نایا به گویره‌ی ویست و بریاری ئیوه هر ئه‌بی خوتان هر کوپتان هه‌بی و خوا بهس کچی هه‌بی؟ ئو دابه‌ش کردنی ئیوه دابه‌ش کردنیکی ناره‌واو پیچه‌وانه‌ی راست و دانه.

ئو بی باوه‌رانه — وکو چهند جاری تروترا — په‌یدا بوونی کچیان به له‌کو و سمرشوبی سه‌یر نه‌کرد له‌گه‌ل ئه‌مه‌دا ئه‌منده بی شهرم و بی نابرو بوون کچیان بو خوا ره‌وا نه‌دا، جا لی‌ره‌دا خوی گهره ریگه‌یان لی نه‌گری و هر به پی‌ی فام و تیگه‌یشتنی خویان ئه‌یانباته‌وه به خویان دا و به‌ جو‌ره به شیوه‌ی لاقرتی و نابرو بردن ئو پرسپارو و ته‌یه‌ی رو تی کردن نه‌گه‌ر نا ئو باوه‌ره‌ی ئه‌وانه و ئو شتانه‌ی گه باوه‌ریان پی‌ی هه‌بوو هیچیان هیچ نه‌بوون به‌لکو قسه‌و ناوی رووتی بی ناوکن، وکو شه‌رموی: ﴿اِنْ هِیْ اِلَّا اَسْمَاءٌ سَمَّیْتُهَا اَنْتُمْ وَاَبَاؤُكُمْ مَاۤ اَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطٰنٍ﴾ ئو لات و عوزاو بتانه له باب‌ت په‌رستنه‌وه، هه‌روه‌ها ناوانیان به په‌رستراو ناوانیان به مه‌لائیکه و ناو‌بردنی مه‌لائیکه به میینه و ناو‌بردنیان به کچانی خوا ئه‌مانه هیچیان هیچ شتی نین جگه له ناویکی رووت که خوتان و باوک و باپرتان لیتان ناون بی ئه‌مه‌ی خوا به‌لگه و نیشانه‌یه‌کی هیئابیت‌ه خواره‌وه له‌سهریان و هر شتیکی‌ش خوا بریاری نه‌دا نییه و نرخ‌ی نییه.

تا ئیره رووی فرموده‌ی تی کردن به تمشرو لاقرتی و نابرو بردنه‌وه، نینجا رووی فرموده‌یان لی وهر نه‌گه‌پێ و به شیوه‌ی غایب لی یان نه‌دوی، به‌م جو‌ره بی نرخیان روون نه‌بیته‌وه، شه‌رموی: ﴿اِنْ یَّتِمُّوْنَ اِلَّا اَلظَّنَّ وَمَا تَهْوٰی اَلْاَنْفُسُ﴾ ئه‌وانه له باب‌ت عه‌قیده و نایینه‌وه

شونینی هیچ شتی نهکوتوون جگه له گومانی خوځیان و نهوهی نهفسیان نارمزوی نهکات،
 واته شو ئایینهی که وان لهسهری له روی زانینهوه نی یه و هیچ بهلگه و نیشانهیهکیان
 بدهستهوه نی یه و دلنیا نین پئی، بهلکو به گومان و دوو دلی یوه شونینی نهفسی خوځیان
 کهوتوون، خو ئایین و عقیدهش ههبی له روی زانین و دلنیا یی تهواو بیټ و بهلگه و
 نیشانهی بههیزیش ههبی لهسهری، نهمانه هیچ عوزرو بهمانهیهکیشیان بدهستهوه نی یه،
 چونکه خوای گهوه رڼگای راستی پیشان داوون وکو نهفرموئ: ﴿وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمْ الْهُدَى﴾
 بیگومان له لایهن خوای خوځانهوه رڼمونی یان بو هاتووه، ئینجا به بیزاری یوه نه
 پرسیاره نهکات، ﴿أَمْ لِلْإِنْسَانِ مَا تَكُنَّ﴾^۱ واته وازیینه لهو بارو حالهیان که باس کرا.

نایا نادهمی واته نهوهی کافره - هه ئاواتیکی خواستی بوی فراهم دیت؟ واته شو
 بی باوهپانه به تهمای تکا و لالهی نه بتهانه یان به تهمای نهون نهلین: نهگه زیندوو
 بکریینهوه پاشهپوژی باشمان هیه لای خوا، به لام نهوهی نهوانه به تهماینی بو یان نابئ،
 ﴿فَلِلَّهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَى﴾ چونکه روژی دوا یی و نهه جیهانه تهنا هینی خوایه و ههوه
 کاروباریان وا له ژیر چنگی توانا و نهسلاتی خوادا، کهواته ههوه شتی به نهستی خو بهتی
 ههچی بدا به ههکس نهیداتی و ههکسیش بیبهش بکات نهیکات، بیگومان شو کهسهی
 لهه جیهانهدا گوپرایهلی نهکات و دژو پیچهوانه ی ئایینی و فرمانی بجولیتوه لهو جیهان
 بیبهشی نهکات به پئی ههههه و بریاری خوئی، کهواته ئاوات و نو میدهکیان هیچی تیدا
 بهسهر نی یه و زۆر بی جئ یه، چونکه نهوانه ی نهوان نهیانپهرستن ههندیکیان تکا و لالهیان
 لی ناگونجئ و مکهودارو بهرد و مانگ و روژ و نهستیره، ههندی تریان لاله ناگه نهگه لالهش بکه
 و مرناگیرئ و مکهو جن و شهیتان، ههندی تریان که نهگونجئ لاله بکه و لالهیان و مرگیرئ
 و مکهوه لایکه نهوانه لاله بو شو کافرا نه ناگه، بیانوهی ههه لالهیهکیش بکه بی ئیزنی خوا
 ناتواش بیکه و خواش ئیزنی لاله نادات بو دوژمنانی خوئی. بیجگه لهوهش تگای مه لایکه
 بو هیچ کهسهی ترو بو هیچ شتی تریش سوودی نی یه کاتی نهبی که خوا ئیزن بدات،

^۱ وهی ﴿ام﴾ موته تیهیه به مهعنا ﴿بل﴾ و ﴿ا﴾ ی پرسیاره، ﴿بل﴾ بو وازیتهانه له وهی پشوو گواستهوه بو
 مه بهستی ترو پرسیاره کهیش لیره دا ئینکارو بیزاری یه لهوهی پرسیارئ لی کراوه.

وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ
وَيَرْضَى ﴿٦٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةً الْأُنْثَى ﴿٦٧﴾ وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ
إِنْ يَنْبَغُونَ إِلَّا الظَّنُّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا ﴿٦٨﴾ فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ
إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿٦٩﴾

وهمو نه فرموي: ﴿وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ
وَيَرْضَى﴾ زور مه لانيکه هه ن له ناسمانه کان دا که تکا و لاله یان سوودی هیچ شتیکی نی یه
مهگر پاش نهو خوا نیژن بدات بو هرکسی خوی بیوی و رازی بیټ بهو تکا و لاله یه که
بیکات، یان بوی بکری، نهو باومرپی نهوانه و نهو ناواته یان هیچ بنه رمتیکی نی یه و همو
خه یال پلاوی روت وایه، ټینجا هه میتر نه کوټیتوه له باومرپی پړوپوچی نهو بت
په رستانه دهریاره ی مه لانيکه، بنه رمتی بی هیزی و لاوازی نهو باومرپه پوچه یان روون
نه کاته و: ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةً الْأُنْثَى * وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَنْبَغُونَ إِلَّا
الظَّنُّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾ بیگومان نهو بت په رستانه که باومرپان به روژی دواپی نی یه
به ناوی میینه وه مه لانيکه ناوټه نین، واته به کچیان ناو ټه بن و نهوانه هیچ جوړه زانین و
ناگاداری یان نی یه بهو و ته ی خوځانه وه، لهو و ته یانه دا شوینی هیچ نه که وتوون جگه له
گومان و خه یالی خوځان، واته له رووی زانین و دنیاپی یه وه نالین، هیچ بنه رمتیکی
راسته قینه یان نی یه، گومانیش هیچ جوړه نرخ و سوودیکی نی یه له بابته نهو حق و
راستی یه ی نهو قورخانه بوی هیناون و نهوان نه که وتنه سهری و شوینی خه یال و گومانی
پړوپوچی خوځان که وتن.

پاش نهو ی پړوپوچی بیروباومرپی نهو بت په رستانه ی روون کرده وه، ټینجا رووی
فرموده نه کاته پیغه مبر (ﷺ) به می گوی نه دا بهو گومرپایانه و پشتیان تی بکات و لی یان

گهڻي بڙ ٿو خواهي ڪه به دهستي ٿو هه مو ڪاروباري همدو جيهان، ٺهه رموي:
﴿فَاعْرِضْ عَنْ مَّن تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَا يُرِيدُ إِلَّا الْآخِرَةَ الدُّنْيَا﴾ ٺينجا تويش ٺي پيغمبر واز بينه له بانگ
ڪردني ٺو ڪه سي ڪه پشتي ڪردو ته ٺور ٺاني ٺيمه و هيچي تري ٺوي جگه له ٺياني دنيا،
هيچ گونٺ ٺبي لهو ڪه سه و نرخی مدهري.

ٺهه فرمانهي خوا له يه ڪم جارو رو ٺه ڪاته پيغمبر (ﷺ) ٺينجا له پاش ٺو رو
ٺه ڪاته هه مو موسلمانن ڪه تووشيان ببي به تووشي ٺو جوڙه گومرايه ٺو ڪه پشت
ٺه ڪنه ٺاييني خواو ٺيمان ٺينان، هه مو ٺامانچ و مبهستي ڪيان ٺه ٺياني ٺه ٺيانهيه
و هيچ باوهرين ني يه به زيندو بوونهو روڙي دواي، لايان وايه مبهست له بوونيان له
جيهانه ٺه ٺيانهيه و ٺيتر پاش ٺو ٺياني تر ٺابي.

يه ڪمين ڪهي ڪه هه لگري ٺه باوهره ٺاره وايه بي له چهرخي ٺيمه دا خاوهني مزه به
ماديه ڪانن، به لام ٺو ڪه سي ڪه ٺيماني رڻ ۽ پيڪي هيه به خواو به روڙي دواي ناتواني
دلي خهريڪ بڪات بهو جوڙه بي باوهرانهو چ جاي له ڪه لايان بڙي و رهفتاريان له ڪهل بڪات،
چونڪه ٺه دوو ٺاقمه هه ريڪه بهرنامه يه ڪي جياوازيان هيه له ٺيان دا، هه رگيز يه ڪ ناگرن
و يه ههنگاو پيڪهوه ٺارون ۽ له ٺه ٺه نوحته يه ڪ دا يه ڪ ناڪهون، ڪه واته ناگونجي ٺه دوو
ٺاقمه هيچ جوڙه ڪو مهي و يارمهي يه ڪ ببي له ننيوانيان دا و هيچ به شداري يه ڪ له هيچ
ڪارو فرماني ڪي ٺه جيهانه يان دا، ده ڪاتي ڪو مهي ۽ هاوڪاري ٺهگونجي له ننيوانيان دا
ٺيتر هيچ هوو پال پيوهنهري ڪي يه بو گوئ پيداني ٺيماندار بهوانهوه و خهريڪ بووني دليان
پي يهوه. هه خهريڪ بووني به ڪاربهينري پي يانهوه شتي ڪي خوڙاي يه بهخت ڪردني
توانايه له شتي ڪ دا ڪه جيگاي خوئي ني يه. بيچگه لهوهش خهريڪ نه بوون بهوانه ۽ گوئ پي
نه دانيان بي نرخی و ريسواي يان پيشان ٺه دات ڪه ٺهوهش شتي ڪي زور راست ۽ بهجي يه،
چونڪه ٺهوانه بي بهشن و پچراون له حق و راستي.

ذَلِكَ مَبْلَغُهُ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدَى ﴿٣٠﴾

نهگه‌یشتوون له ناومړوك و حه‌قیقه‌تی شت، شه‌وی شه‌وان په‌بیان پی بردبی بریتی په
ته‌نها له ژبانی شه‌م جیهانه، و‌ه‌کو شه‌مروئ: ﴿ذَلِكَ مَبْلَغُهُ مِنَ الْعِلْمِ﴾ شه‌وی قام و زانینی
شه‌وانی پیگه‌یشتبی ته‌نها ژبانی دنیا‌یه و له‌وه تیپه‌ری نه‌کردوه، شه‌وش شتیکی بی نرخه
هرچ‌ه‌ند به‌گه‌وره و نرخ‌دار تماشا بکړت، که‌م و کوپه‌ هرچ‌ه‌ند به‌ تیرو شه‌واو دابنری،
سه‌ر تیک ده‌رو گومړا که‌ره هرچ‌ه‌ند به‌ رینم‌وونی که‌رو شه‌وی به‌رنزی و پی‌شکه‌وتن سه‌یر
بکړی. هرکه‌سی دل و ه‌ست و ژیری خوی به‌ه‌ستی ته‌نها به‌ ژبانی شه‌م جیهان و زه‌وی
یه‌وه شه‌و که‌سه زانینیکی نی په‌ که‌ نرخ‌ی ه‌بی، چونکه‌ ناشکرایه، بی‌جکه‌ له‌م جیهان و
زه‌وی په‌ شه‌و که‌سه زانینیکی نی په‌ که‌ نرخ‌ی ه‌بی، چونکه‌ ناشکرایه، بی‌جکه‌ له‌م جیهان و
زه‌وی نیمه‌ شه‌م بوونه‌وره گرنکه‌ ه‌یه که‌ شه‌ندازیکی تری به‌چاو شه‌بینری ده‌ی شه‌م
بوونه‌وره گه‌وره زور گرنکه‌ خاوه‌ن یاسا و رژیمه‌ تیرو شه‌واوه، بی‌گومان خوی خوی دروست
نه‌کردوه، په‌یدا بوونیش به‌ ریک‌وت هیچ ژیری یه‌ک وه‌ری ناگری، که‌واته شه‌بی باوه‌ری
به‌ه‌یز بی‌ به‌مه‌ی که‌ شه‌م بوونه‌وره ته‌نها له‌به‌ر شه‌م ژبانی جیهانه‌ دروست نه‌کراوه، چونکه
شه‌م ژبانه‌ که‌م و کورته‌ شایانی شه‌وه‌ نی په‌ بکړی به‌ مه‌ه‌ست و دواترین نامانچ له‌ دروست
کردنی شه‌م بوونه‌وره گرنکه‌، که‌واته په‌ی پی‌ بردن و گه‌یشتن له‌م بوونه‌وره به‌ ریکی
نیمانی به‌ه‌یز فه‌راه‌م شه‌ه‌ینی به‌ داهینه‌ره‌که‌ی، ه‌روه‌ها به‌ روژی دوا‌یی و جیهانیکی تر‌که
نه‌بر‌اوه بیت نه‌گه‌ر نا شه‌بی له‌ خو‌پایی و بی‌ سوودیکی به‌ نرخ شه‌م بوونه‌وره دروست کرابی
و شه‌و کاته شه‌بی شه‌م چاکه‌ و خراپه‌ و تاوان و ده‌ست دریژی و به‌ش خوراوی په‌، شه‌مانه
ه‌مه‌وو بی‌ لی‌پرسینه‌وه و پا‌داشت و توله‌ به‌روا، دیاره‌ شه‌وه‌یش به‌ هیچ کل‌وجی ناگونجی،
چونکه‌ پی‌چه‌وانه‌ی لی‌زانی و کاردروستی و دادی خوا‌یه. که‌واته پی‌ویسته‌ خو‌ خه‌ریک
نه‌کردن و گو‌ی پی‌ نه‌دان به‌و که‌سانه‌ی که‌ روو وه‌رته‌گ‌یرن و گو‌ی نه‌ادن به‌ زی‌کرو یادی
خواو شه‌ه‌ستن ته‌نها له‌ سنو‌ورو چوارچی‌وه‌ی شه‌م جیهانه‌ و ژبانی شه‌م جیهانه‌دا له‌به‌ر شه‌وه‌ی
خه‌ریک بوونه‌که‌ و به‌ گرنکه‌ گرتنه‌که‌ بی‌ جی نه‌بی، له‌لایه‌کی تریشه‌وه‌ با سووک و ریسوا‌یی
و بی‌ نرخ‌ی شه‌و گومړایانه‌ روون بکړت‌ه‌وه، ﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدَى﴾

بېنگومان خواي تو زاناتره له هه موو کس بهو که سهي که گومرايه و لای داوه له ريگای خوا،
 وه زاناتره بهو که سهي که رينمووني وهرگرتووه و کهوتووته سهر ريگای راست لېسر شهو
 فرمانی دا که خوت بهوانهوه خريک نهکيت، گوی يان پی نهديت، نرخ نهدي بهو زانينه
 کهم و کوره يان که وه ستاوه له سنووری شه جيهانه دا، بووه به بهرهلست له نيوان شهوان و
 نيمانيان به خواو روژی دواييدا.

شه زانين و زانياری بهی که شه کومه له هه يانه له پيش چاری شه مان زور شتيکی گرنک
 و گهره يه، به لام له گهل شهودا شهوانه گومراو نهزان و ناتواون، چونکه هه موو زانين و
 زانياری به پيوستي هه به دوو شت بی شه دووانه زانيني راسته يقينه نی به و کارناکات
 له ژيانی ناهمی، ژيانی پی بهرزو خاوين نابي، ههر زانيني شه بهرهمه ی نهبي بی نرخه،
 چونکه زانين و زانياری وا نهبيته هو ی پيشکه ورتني که ره سه و ناميرمه کان و ههر زانيني کيش
 بهو جوړه بيت نه بووني زور چاکتره له بووني، شه دوو شتهی که وتمان پيوسته بو هه موو
 زانيني بریتی يله:

۱- پهيوه ندي نيوانی شه بوون و بوونه وهره له گهل شه خوايه که فراهمی هيناون.

۲- پهيوه ندي نيوانی کردهوی ناهمی و پاداشت و تولی کردهو که يان.

هرکات ناهمی هه ست بکات بهمی خوايه کی هه به که خویشی و شه بوونه وهره يشی
 دروست کردهو به پي ياساو رژيميکی ريک و پيکی دامه زراو، هرکات هه ست بکات بېنگومان
 هه ستيکی جياوازی بو پيدا شهبي بهرام بهر ژيانی خو ی و شه جيهان و بوونه وهره ی که
 تيايدانه ژي، نرخ و مبه ست و نامانجي بو بوون و ژيانی خو ی دانه نی. نامانجيکی زور گهره و
 فراوان و بهرز، چونکه نه زانی که بوون و ژيانی خو ی به ستراوه بهو بوونه وهره وه که گهره و ترو
 گرنک تره له خو ی و هه موو گهل و تيره و چين و نيشتمان و هه موو کاروباری شه جيهانه ی.

هرکات ناهمی هه ست بکات بهمی که شه خوايه لپرسينه وه و توله و پاداشتی هه به
 له روژی دواييدا. هرکات شه هه سته جيگير و دامه زراو بوو له دهر ووني دا بېنگومان شه
 کاته تيگه يشتن و زانيني تری بو فراهم ديت زور جياوازه لهو که سهي که بی به شه لهو
 هه سته، به ترازوويه کی ترشت بهراورد شهکات، مبه ست و نامانجيکی زور بهرزی شهبي، له

دىروونىدا پاسىوانىكى ورياي بىمىز پەيدا ئەبى بەرگىرى ئەكات لە خراپە و تاوان، پالى پىنۋە
 ئەبى بۇ خووپەوشىتى پاك و خاوين و كىرەمەدى شىرىن ۋە ھۆى رىزگارەن لە سزاو مايەى
 سىرەبەزى و نازو رىزى رۆزى دوايىن: ئەو رۆزەى كە نىشتەجى يە و پاشىرۆزى ئىجگارى
 ھەموانە، لە لايەكى ترمە زۆر دل ئارامە و پشت پىرە بەو رىگە راستە ۋە بەو بارە رىكەى ۋە
 داويەتە بەو لەسەرىەتى، ئەزانى زال بوون و سەركەوتن مەسۇگەرە بۇ چاكان ۋە پاكان لەو
 جىھان و ئىتر با لەم جىھانەدا بە لىقەوماو و پەك كەوتوو تەماشىا بىكرى، ھەروەھا خاوەنى
 ئەم ھەستە پاكە ئەزانى كە پىويىستى سەرشانى يەتى ھەول دان بۇ چاكە و تىكۆشان لە
 پىناوى چاكەدا ئىتر ھەرچى بىتە رىگا و ھەرچى بەسەر بىت لەم جىھانەدا، چۈنكە پاداشتى
 تىرو تەواو و راستەقىنە لەو جىھانە، ئەبى ھەر ئەوەش بە ئامانچ دابىرى، بىگومان باوەر بە
 خواو رۆزى دوايى زۆر گىرنگە، بىنەرەتە بۇ ژيانى پاك و خاوينى ئادەمى، پىويىستى يەكە
 گىرنگ ترو گەورەترە لە پىويىستى خۆراك و پۆشاك، چۈنكە بە بى ئەو باوەرە ئادەمىتى نابى
 ۋە ناگونجى، واتە ئەگەر ئەو باوەرە ھەببو ئادەمىتى ھەيە ئەگەر نەببو ئەو بى باوەرە
 گىيانلەبەرى ترە پەست تر لە گىيانلەبەرمەكانى تر، كەواتە ئەم دوو كۆمەلە: كۆمەلى خاوەن
 ئىمان ۋە باوەر بە خواو رۆزى دوايى و كۆمەلى بى باوەر بە دووانە. ئەم دوو كۆمەلە ھەرگىز
 لە ھىچ شتىكىدا كۆنابنەو و يەك ناگىن، بەھۆى ئەومو ھاوپى يەتى و ھاوبەشى و كۆمەكى
 ناگونجى لە نىوان ئەم دوو كۆمەلەدا، كەواتە بە گىرنگ گرتن و خەرىك بوونى ئىمانداران بەو
 كۆمەلەمە زۆر بى جى و ئاپىكە، تەنھا فەرمودەى خوا بە جى يە كە فەرموى: ﴿فَأَعْرِضْ عَنْ مَن
 تَوَلَّى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَبُدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا﴾. ئىنجا باوەر بە رۆزى دوايى بىمىز ئەكات لە دل ۋە دىرووندا
 بەم فەرمودە: ﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لِيُعْزِيَ الَّذِينَ أَسْتَفُوا بِمَا عَمِلُوا وَيُعْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنٰى﴾
 ھەرچى وا لە ئاسمانەكان و زەوى دا ھەمووى دروست كراوى خوايە ۋە مولكى خوايە، كەواتە
 دەسلەتى ھەيە بەسەر تۆلە سەندن و پاداشت دانەمەدا، ئەم جىھان و ئاسمان و زەوى يەى
 دروست و رىك و پىك كىرەووە بۇ ئەمەى ئەوانەى تاوان و خراپەيان كىرەووە لەم جىھانەدا
 تۆلەيان لى بسىنى بە وىنەى كىرەمەكانيان، ئەوانەى چاكەيان كىرەووە پاداشتىان بداتەرە بە
 شىرىن ترو چاكتەر لەمەى كىرەوويانە.

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَسْتَوٰ بِمَا عَمِلُوْا وَيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا بِالْحَسَنٰى

﴿٣١﴾ الَّذِيْنَ يَجْتَنِبُوْنَ كَثِيْرَ الْاِثْمِ وَالْفَوْحِشِ اِلَّا اللَّغْمَ اِنَّ رَبَّكَ وَسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ اَعْلَمُ بِكُمْ اِذَا

اَنْشَأَكُمْ مِّنَ الْاَرْضِ وَاِذَا اَنْتُمْ اَحْيَآءٌ فِيْ بُطُوْنِ اُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوْا اَنْفُسَكُمْ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اُنْفِقَ ﴿٣٢﴾

اَفَرَأَيْتَ الَّذِيْ تُوَلَّى ﴿٣٣﴾ وَاَعْطٰى قَلِيْلًا وَّاَكْثٰى ﴿٣٤﴾ اَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يُرٰى ﴿٣٥﴾

نينجاگو مەلی چاكان دیاریسی ئەکات لێرەدابەم فەرمودەیە: ﴿الَّذِيْنَ يَجْتَنِبُونَ كَثِيرَ الْإِثْمِ وَالْفَوْحِشِ

إِلَّا اللَّغْمَ﴾^١ ئەوانە کەسانیکەن کە خۆیان دور ئەگرن لە هەموو گوناھە گەرەکان بە تاییبەتی

ئەو گوناھە گەرەانی کە زۆر ناشیرین و خراپین وەک قەتل و زینا، واتە بە مەرجی ئەو

پاداشتە ئەدرێنەرە کە دورکەوتنەرە لەو گوناھە گەرەانی بەلام دور کەوتنەرە لە گوناھە

بچووکان مەرج نی یە ﴿إِنَّ رَبَّكَ وَسِعُ الْمَغْفِرَةِ﴾ چۆنکە بێگومان خوای تۆ لێبوردنی فراوانە

ئەبوردی لەو گوناھە بچووکانە بەهۆی دورکەوتنەرە لە گوناھە گەرەکانەرە، وەک

ئەفسەرموی: ﴿إِنْ يَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نَكُفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾^٢ چەند رایەک هەیە لە

دیاریسی کردنی مەبەست بە گوناھە گەرەکان: هەندێ ئەفەرمون: ئەو حەوت گوناھەن کە لە

حەدیسی سەحیحی بوخاری و موسلیم دا هەیە، هاوبەشی بۆ خوا رەوا دان، سیحر بازی،

قەتلی ناحق، خواردنی مالی هەتیو، سوو خواردن، راکردن لە روژی غەزادا، بوختان کردن

بۆ ئافەرەتی ئیماندارێ داوین پاک. هەندێ تر ئەفەرمون هەر گوناھێ بە تاییبەتی هەڵەشەیی لێ

کرا بێ لە قورئان دا یان لە حەدیسا.

^١ بە پێی تەفسیرە کە ﴿لَمْ﴾ گوناھە بچووکانە و رای زۆریە زانیان لەسەر ئەوەیە ئەو کاتە ئیستیسناکە

موتقەتیعە، رایەکێ تر هەیە کە مەبەست ئەو گوناھە گەرەانیە کە یەکی کردبێتی و زۆر پەشیمان ببێتەرە لێ ی و

نەگەرابێتەرە سەری ئەو کاتە ئیستیسناکە موتەسیلە، ئەمەیش هەر ئەگۆجی.

^٢ واتە ئەگەر ئێوە دورکەوتەرە لە گوناھە گەرەکان ئێمە گوناھە بچووکانتان دانەپۆشین و ئەیانسڕینەرە.

هه‌ندێ تر ئه‌فرمون: هه‌ر گوناھێ حه‌در تۆ له‌ی ئهم جیهانه‌ی له‌سه‌ر دانرا بێ، رای به‌هێز تر له‌همه‌وه‌وان ئه‌مه‌یه: هه‌ر گوناھێ وا پێشان بدات که خاوه‌نه‌که‌ی باوه‌ڕی بێ هێزو لاوازه گوی نادا به‌ ئاین ئه‌و گوناوه گه‌رمه‌.

لەسەر ئەم رایە ۲۹ جۆر گوناھیان بە گەمەرە داناو و مەکو دیاریی کراون و ناوېراون لە کتێبەکانی ئوسول فیقھدا، ئینجا کۆتایی ئایەتەکانە ئەمینی بە باسی ئاگاداری و زانینی فراوانی خۆی بۆ ئەمە ی بزانری گە ئەو تۆلە و پاداشتە بە پنی زانی و ئاگاداری خواپە و خۆی باش ئەزانی کی شایانی چی یە؟ ئەفەرموی: ﴿مُرَأَعُوا بِكُمُ إِذَا أَنتَا كُرْمَ الْأَرْضِ وَإِذَا أَنتَا أَجَنَّةً فِي بَطْنٍ أَمَهَتِكُمْ﴾ خوا زانترە بە ئیو لە خۆتان و هەموو کەس زانی و ئاگاداری یەکی بە هەموو کاروبار و کردارتان هەر لە پیشەو بوو کاتی گە لە یەکم جارمە دەستی کرد بە دروست کردنی ئیو بەمە ی ئادەمی باوکتانی دروست کرد لە خاک و هەم کاتی گە ئیو هیشتا بچو بوون لە سکی دایکتان داو رووناک ی ئەم جیهانەتان ئەدیو، ﴿لَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ﴾ مەرأعوا بئانفی گەواتە خۆتان بە پاک و خاوین دامەنین، وەسف و سەنای خۆتان مەکن و بە بی گوناو تاوان خۆتان پیشان مەدن، خوا خۆی ئەزانی و ئاگادارە بەر کەسە ی گە لە خوا ترسە و کردەوی پاک و خاوینە، واتە ماتول خوا خۆی هەموو شت ئەزانی و ئاگادار ترە لە هەموو کەس ئیتر هیچ پنیست نی یە بە قەسە ی کەس، بەلکو زۆر بی ئەدەبی و بی شەرمی یە ئەو وەسف و سەناو خو پیشاندانە. لیترە بە دوا ی سورەتە کە هەمووی بریتی یە لە پیناسینی خوا و پیشاندانی گەلی لە نیشانە و بەرەمی دەسلات و خواپیشی خوا بە شیومەیک دەروون و ویزدان وریا ئەکاتەو و داینە چلەکینی بۆ مل کەچی و گوێرایەلی بۆ خوا. ئەفەرموی: ﴿أَفَرَأَيْتَ الَّذِي تَزَكَّىٰ ۖ وَأَعْطَىٰ قَلِيلًا أَلَكَدَىٰ﴾ ئینجا پیم بلی و مەوالی کەسێکم

^۱ له په کډم چاره وه باسي کسې نه کات که له پاش باور ه ځټان ه لکه راوه توه وژدیه نه فرمون: شو که سه وه لیدی کوری موغیره په باور دی ځټا له پاشان تانه و ته شریان لږدا نه ویش وتی من نه ترسم له سزای خوا، ښینجا په کڼ له بت

بدمری که هلگه پاره پاش نهوی که باومری هینا و کهمی لهو سامانهی دا که بریاری
دابور بۆ زامنه کهی ئیتر بری و کوتایی لی هینا.

ههندی له زانایانی تفسیر نهفرمون مه بهست بهم کهسه یه کیکی تایبهتی یه که ههندی
له سامانی دا له رنگای خوادا له پاشان له بهر مه ترسی مه ژاری کوتایی هینا. زه مه خشمی له
کشاف دا نه پیری به سهر حه زه تی عوسمان دا له م رووه به سهراتی نه گیریتوه بی نه می
له سهر چاره یه که وه بهیینی، بیگومان هه که سی عوسمان بناسی و ناگای له ده ست
ده هه نهی زۆر فراوانی عوسمان هه بی له رنگای خوادا، شاره زه بیته له باومری به هیژو
تیگه یشتنی تیرو تهواری عوسمان له نایینی پاکی ئیسلام.

هه که س به باشی تیگه یشتنی له عوسمان و به راستی بیناسی هه رگیز باومر بهو
به سهراته ناکات و نه زانی نهوی که خاوهی کشاف و تویهتی شتیکی پهر پووچ و درویه و
ما فی گیرانه وه نووسینی نی یه. بیجگه له وهش و شهی ﴿تَوَلَّ﴾ و پیشان نه دات که نهو
کهسه له ئیسلام هه لگه پاره ته وه ئیتر چۆن نه پیریت به سهر که سیکی وادا که پایه یه که که پایه
به تینه به هیژه کانی ئیسلام!!

هه چۆنی نه گونجی که مه بهست بهم نایه ته که سیکی تایبهتی بیته هه روه ها رهنگه
مه بهست نمونه یه که بیته له ناهمی به هه ر جۆر بگیری زۆر جیگای سهر سوپمانه، قورنان به
بۆنه ی نه م کهسه یان نه م نمونه وه چهند شتیکی گرنگ له بیرو باومر هه کانی ئیسلام پیشان
نه دات، نه فرموی: ﴿عِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهَؤُلَاءِ﴾ نایا نهو کهسه غه یب زانه تا به هوی نه وه وه
بزانی که زامنه کهی سزای خوی له کۆل نه خات؟ واته پشت به ستنی به قسه ی نهو کابرا زۆر
بی جی و ناره وایه،

په رسته کان وتی: من زامنی نهو عه زایه م به هه ر جی تو بگه ریتوه بۆ نایینی باو باپیرت و ههندی له سامان پی بده ی،
نه ویش بریاری داو هه لگه پاره وه له پاشان نهو ماله ی بریاری دابور هه مووی نه دا.

أَمْ لَمْ يُنَبِّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَى ﴿٣٦﴾ وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى ﴿٣٧﴾ أَلَا نَزَّلُ وَازِرَةً وَنَزَّلْنَا ﴿٣٨﴾ وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَى ﴿٤٠﴾ ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءُ الْأَوْفَى ﴿٤١﴾

﴿أَمْ لَمْ يُنَبِّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَى * وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى﴾ بهلکو ئایا هوالی نهدراوهتی بهودی که له تهوراتی موسادا هیه و ههروهه له کتیبی ئیبراهیم دا هیه نهو ئیبراهیمه ی که ههرچی گرتبووه گهردن بهرامهر به خوی ههموو بهرئکی و فراوانی بهجی هینا.

لیهه دا مههست بهودی لهو دوو کتیبه دا بوو نههیه: ﴿أَلَا نَزَّلُ وَازِرَةً وَنَزَّلْنَا * وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى﴾ هیچ نهفسئکی گوناهار گوناھی هیچ نهفسئکی تر ههئناگری و له کولی ناخات، کهواته هیچ کهس ناتوانی گوناھی بهکئتر ههئگری و بیخاته سهرشانی خوی، ئادهمی جگه له کردهودی چاکی خوی هیچی تری بو نی یه، واته ههرچونی تولهی تاوانی بهکی له بهکئکی تر ناسئتری ههروهه هیچ کهس پاداشتی کردهودی چاکی بهکئکی تری پی نادرئ. کهواته نابئ هیچ کهس بخلهتی و پشت ببهستری به قسهی نهو جوړه کهسانه که له ههموو چهرخ و زهمانیك دا هه و نهیانهوئ خهئکی ههئخههئین و له رئگای راست لایاندن بهمهی نهبن به زامنیان له روئی دواپی دا.

نهم ماوهی ژبانی دنیا ههئکه خوا داوئتی بو کوشش و کردهودی چاک. ئیتر که مهردوم مرد ههئکهی له دهست نهچی و دواچوپی کردهودی چاکی دئت جگه لهودی لهم همدیسدا هیه: ﴿إِذَا مَاتَ ابْنُ آدَمَ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ: مَنْ وَلَدَ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ أَوْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ مِنْ بَعْدِهِ، أَوْ عِلْمٍ يَنْتَفِعُ بِهِ﴾^۱ نهم سی شتهیش له راستی دا ههر له کردهودی خوی نهژمئیری، نیمامی شافیعی و چهند کهسئکی تر لهم نایهتهوه وهریان گرتووه که خئرو سهوابی فاتحه و قورئان خوئندن ناگات به مردووان. چونکه له کردهودی خوئان نی یه، لهبر نهوهیشه که پیغهمهبر (ﷺ) فرمانی نهداوه بهوهو رئنموونی کهسی نهکردوه بوئ به هیچ جوړئک.

^۱ موسلیم له سهحیحه کی دا له نهپوهورهیرهوه.

نه‌یستراوه که هیچ کس له یارمکانی پیغمبر (ﷺ) شتی وایان کردبی، نه‌گمر نه‌وه.

سودی بېوايه و چاکه بوايه نه‌وان له پيش نه‌مه‌وه نه‌يان کرد، نه‌ر کرده‌ميانه‌ی که مه‌بست پييان په‌یوهندی و نزيك بوونه‌ويه له خواوه به عمل بازی نابي، به‌لکو نه‌بي به رنګی فرماني خوا يان پیغمبري له‌سر بي، به‌لی دوعا و خيرو سده‌قه نه‌گات به‌ر که‌سي که بوی ره‌وانه نه‌کړی نه‌ميش به پنی بریاري هم‌وو پيشه‌وايان و حدیسی‌شي له‌سره بېگومان کرده‌وی خراب و تاوانیش له پاش مردومه که نه‌مینیت‌وه له سی رنګاوه:

۱- کرده‌ويه‌کی خراپی داهینابی و له‌پاش خوی خه‌لکی چاوی لی بکن و به‌ر وینه ره‌فتار بکن.

۲- بیرواوه‌رنکی خراپی به‌جی هینشتی و خه‌لکی گرتیبتی به‌گردد.

۳- شوینی گوناوه تاوان وکو مه‌لا و وینه‌ی و هرومه هر شتی هوی گوناوه بی شرعی بیت له پاش خوی به‌جی مابی و بیته هوی گوناوه خه‌لکی.

نهم دوو رسته‌یه بیرو باوه‌رنکی زور گرنګ پيشان نه‌دن که پنی نه‌وتری (فرديۀ التبعه) واته هم‌وو که‌س توله و پاداشتی ته‌نھا به‌گویره کرده‌وی خویته‌ی، له‌به‌ر زور گرنګی هر له‌کونه‌وه ثابین و شه‌ریعه‌ته‌کانی خوا هیناویانه و نه‌وانه‌ی که به‌راستی په‌یره‌وی ثابینی خوايان کردوه به‌رنکی باوه‌ریان پی هیناوه ره‌فتاریان پی کردوه، نه‌لا وکو کاربه‌ده‌ست و میروی یه‌کانی نه‌مېو که به‌ناچاری دانیان پیدانا، کرا به‌بندی له به‌نده‌کانی بریاره‌کانی نه‌توه یه‌گرتووه‌کان، به‌لام به‌داخوه به‌دهم و نووسینی روت بی کرده‌وه، وکو هم‌وو بریاره‌کانی تریان، نیجا دلنیاپی نه‌کات له‌سر نه‌وه که هیچ کوشش و کرده‌ويه‌کی چاک بی هوده نابوا و هیچی ون نابي و پاداشتی تیرو ته‌واوی وهرنه‌گری، نه‌فرموی: ﴿وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَى * ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَى﴾ بېگومان کرده‌وی چاکی ناده‌می - واته ناده‌می خاوه‌ن نیمان و باوه‌ر - له‌مه‌و پاش له‌روژی دواپی دا نه‌بینی و تماشا نه‌کړی، نیجا پاداشت نه‌دریت‌وه به‌پاداشتیکی زور و تیرو ته‌واوتر.

وَأَن إِلَٰهَ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ ﴿١٢﴾ وَأَنَّهُ هُوَ أَصْحَابُكَ وَأَنَّكَ ﴿١٣﴾ وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتٌ وَأَحْيَا ﴿١٤﴾ وَأَنَّهُ خَلَقَ
الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ﴿١٥﴾ مِن نُّطْفَةٍ إِذَا تَمَنَّى ﴿١٦﴾ وَأَنَّ عَلَيْهِ النِّشَاءَ الْآخِرَىٰ ﴿١٧﴾ وَأَنَّهُ هُوَ أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ ﴿١٨﴾
وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشَّعَرَىٰ ﴿١٩﴾

ئا ئەمەيە نرخ دان بە ئادەمیتى!! ئا ئەمەيە عدالت و راستى، ئا ئەمەيە ئارام دان بە دل
و دەروون لە بابەت دان نان بە ھەموو کردەوہیەکی چاک و ون نەبوونی ھىچ کردەوہیەکی
چاک و پاداشت دانەوہ بە زیادو بى کەم و کورتى ﴿وَأَن إِلَٰهَ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ﴾ بەراستى دوا رۆژو
گەرانبەوہى ھەمووان لۆلاى خواى تۆيە. کەواتە ھىچ رىڭايەك سوودى نى يە جگە لە رىڭايەك
كە بۆلاى خوا نەبوات، ھىچ پەنايەك نى يە جگە لەوہى ئەو ئامادەى کردوہ لە بەمەشت دا،
يان لە دۆزەخ دا، بىڭومان جىڭير بوونی ئەم باوەرە ئىجگار بەکارە لە گۆرپنى دل ۛ دەروون
و ھەستى ئادەمى دا، چونکە کاتى ھەستى کرد کە کوتايى و برانبەوہى ھەموو کارى ۛ
ھەموو کەس بۆلاى خوايە ئەو کاتە ئەزانى کە ھىچ پەناو راکردن ۛ خۆشاردنەوہ نى يە،
کەواتە بىرى خۆى پێوہ ئەبى ۛ ئەکەریتە ھەول ۛ تىڭۆشان بۆ ئەو پاشەپۆژەى و چاوى دلى
نەبەرتە نىشتمانە ئىجگارى يە نەبراوہکەى.

پاش ئەمەى دلى ئادەمى راڭيشا تا گەياندى يە ئەرپەرى پلە و جىڭاي برانبەوہى ھەموو
کاروبارى ئەم جىھانەى، گەياندى يە شوپىنى گەيشتنى بە بەرھەمى کردەوہى ئەم ژيانەى،
پاش ئەوہ ئىنجا ئەيڭيریتەوہ بۆ ئەم جىھانە و بۆ ئەم ژيانە ھەندى بەرھەمى خواھيشى
خواى پيشان ئەدات لە ھەموو قۇناغى دار لە ھەموو بارو حالتيكى دا ئەفەرموى: ﴿وَأَنَّهُ هُوَ
أَصْحَابُكَ وَأَنَّكَ﴾ بەراستى خوا خۆى خەلکى پى ئەکەنپنى و ئەيڭرپەنى، لە ژيەر ئەم فەرموودەدا
چەند شتى گرنگ ھەيە:

١- خواى گەرە لە ئادەمى دا ئەم دوو شتە تايبەتى يەى دروست کردوہ: پىڭکەنن ۛ
گريان، کە دوو شتى نەپىن ھىچ کەس نازانى ئەم دووانە چۆن و چۆن پەيدا ئەبن؟
چۆن ئەو حالەتە دەروونى يانە لەگەل ئەو کەرەسە ۛ جىھازى لەشەدا يەك ئەگرن و
پىڭکەوہ ئەو گريان و پىڭکەننە فەراھەم ئەمپن؟

۲- هۆی پیکەنین و گریانى فەراھەم ھەناوە بە گوێرەى چەند شتىكى نەينى يەوە بە شتى پیکەنین دىت بە شتى تر گریان دىت، ھەندى جار ئەمەى پیکەنین دىت بە شتى کە سبەى گریانى بۆنەکرى، ئەمەى گریان دىت بە شتى کە سبەينى پیکەنین پى دىت ھەر يەك شتەريەك ئادەمى يە ولەبىرەتتى وشىت نەبوو و بەلکوبار و حالى دەروونى ئەگۆپى.

۳- يەك کات دا کۆمەلى ئەگرەنى و کۆمەلى پى ئەکەنينى، ھەندى جار کۆمەلى پى ئەکەنينى بە شتى کە کۆمەلى تر پى ئەگرە.

شتەكە يەك شتە بەلام بارو حالى کۆمەلەکان جياوازن ئەمانە ھەمووى هۆى بىر لى کردنەو و سەرسوپمانن لە کارى خوا، قورشان بە کورتى و سووک و ئاسان و ئەيخاتە دل و دەروونمانەو، ﴿رَأَيْتُمْ مَرَاتَ وَأَيَا﴾ بەراستى خوا خۆى خەلکى ئەمرينى و زیندوو ئەکات بە زیندوو، واتە گيان ئەسينى و گيان ئەدات.

خوای گەرە مردن و ژيانى داھەناو، ئەم دوو شتە ھەرچەند بوونيان زانراو و ئاشکرايە، بەلام ھىچ کەس نازانى ئەم دووانە چىن؟ ھىچ کەس نازانى گيان چى يە؟ چۆن پەيدا ئەبىت بۆ زیندوو کە؟ لە کوێو ھات؟ چۆن ھات؟ چۆن کاروبارى گيانلەبەرەکان ئەبات بەرپووە؟ ھەرەھا کەس نازانى مردن چۆنە؟ پيش پەيدا بوونى چى يە و چۆنە؟ پاش نەمانى گيان چۆنە؟ ئەمانە ھەموو شتىكى نەينى ئەناسراون تەنھا بە دەست خوايە و خۆى ئەزانى.

بە مليۆنەھا شىو و جوړى مردن و ژيان پەيدا ئەبى لە تاکە چرکەيەك دا لەناو گيانلەبەرەندا جگە لە خوا کەس نازانى چۆن دىت و چۆن ئەهوات؟ ﴿رَأَيْتُمْ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى﴾ ﴿بِنُفُوسٍ إِدَّائِي﴾ خوا دوو جوړ و جووتى دروست کردووە: نىرو مى لە دلۆپە ئاويك کاتىك ئەپژىنرى و توپ ئەدرىتە ناو مەدالدا و جىگای تايبەتى خۆى.

بەراستى پەيدا بوونى ئەم نىرو مى يە لەو ئاوە لە ھەموو شت ئاياب ترو زۆر تر جىگای سەرسوپمانە. ئەو ئاوە لە لەش دەرئەچى وەکو عەرەق و فرمىسک و چلم و ئەو ھەموو شتى ترە، بەلام پاش ماوەيەك تەماشای ئەکەيت ئەو ئاوە بوو بە گيانلەبەرىكى ئادەمى، ئەو گيانلەبەرە دوو جوړە بە شتىكى نىرو بە شتىكى مى يە. ئايا ئەم شتە سەرسوپمانەرە چۆن پىک ھات؟ ئەمە شتىکە - ئەگەر نەبىنرايە - ھەر بە خەيالىش دا ئەتەھات، تا بىرى لى بکرىتەرە جىگەى خۆيەتى، ئايا ئەم ئادەمى يە بەم ھەموو ئەندام و پارچە و کەرەسەو چۆن جىگەى بوو و شارابوو و لەناو ئەم دلۆپە ئاوەدا؟ ئەم ئادەمى يە بە نىسک و دەمارو گوشت و پىست و موو نىنۆک و شىو و نيشانەکانى و ئەم ھەموو ھىزو وزە، ئايا ئەم ھەموو لە کوێ

چون شارابوومه لئاو شو سيله دا كه به ميكرؤسكؤب هستي پي نهكري؟ به تايبهتي شو
شتانه ي كه هو تايبهتين به نيرو ميوه، لئاوه له كوئوه هاتن و چون فراهم هاتن؟ چون
هرهكه به ريگاي خويان دا هاتن و نهگؤزان و تيك نهچوون؟

نايا چ دليك خوي پي نهگيري بهراستي بهرامبر هم شته تايابه و مل كه چي ناكات بو
شو پهروردگارهي كه هم ناهمي به نايابه ي فراهم هينا لهو نوخته ناوه. بيگومان هر
دلي هوش و گوشي به خوي بي خوي پي ناگيري چ جاي سرركشي بكات و دان نهني بهو
شته راسته دا.

ئينجا له دروست كردن و فراهم هيناني يه كهم جاروه نهروا بو دوباره كردنهوي
خهلكي له رؤزي دوايي دا، نهفرموي: ﴿رَأَىٰ عَلَيْهِ الشَّاةَ الْآخِرَىٰ﴾ بهراستي لهسر خوايه فراهم
هينان و دروست كردنهكي تر، واته خوي برياري داوه لهسر خوي كه پاش مردن خهلكي
هميت زيندوو بگاتهوه.

شو فراهم هينان و زيندوو كردنهوي دوومه هرچهنده هرن ي به به پيش چاووه و
شتيكي نهيني و غهبي به ئيستا، به لام له دروست كردني يه كهم جاروه بهلگهي بههين
هيه لهسر نههي كه شتيكي گونجاوه و شاياني سر لي كردنهوي به، چونكه شو
كهسي كه لهو نوخته ناوه نيرو مي دروست نهكات، تواناي هيه - بيگومان - بهسر
دوباره كردنهو دا لهو ئيسكه رزيوانه. بيگومان شو ناوه هيچ ئاساتر ني به لهو ئيسكه
رزيوانه. هروها بهلگهي بههين هيه لهسر بهجي يي شو دروست كردنهوي دوومه،
چونكه شو سرپهرشتي و چاوديري به گرنگه كه شو تنها سيله نههيني بهو ريگا دوورو
دريژداو شو ههموو قوناغهي پي نهبري ههتا ئيكات بهم ناهمي به سرسور هينره
ئيكات بهم دوو جوژه، نيرو مي بو زور كردن و پهره پيدان.

هم كار گرنگه نابي تنها بو زباني هم ماوه كورته بيت لهم جيهانه دا كه هيچ شتيكي
تيذا تيرو تهواو نابي، هيچ چاكهكاري پاداشتي تهواري چاكهكي لهم جيهان و ماوه
كورته دا دهست كهوت نابي، هروها خراپهكارو تاوانباريش توله خراپه و تاوانهكي لي
ناسيني به تهواري، كهواته پيوسته دروست كردنهوي زيندوو كردنهويهكي تر كه ههموو
كس و ههموو شتيك بگات به پله و راهي تيرو تهواري خوي. كهواته فراهم هيناني

یه کهم جار له دوو رووه به لکه و نیشانه یه. ﴿وَأَنَّهُ مُرَافِقٌ وَأَقْبَنٌ﴾^۱ به راستی خوا خوی مهیلی هر که سی بیی دهوله مهندي نهکات و پیوستی به چی بیی پیی نهکات له هردوو جیهان دا، نهو مال و سامانه ی که راگیر نهکرین له بهر گرنگی یان، نهوانه هه موو خوا نهیدات به هر که سینک گه خوا خوی مهیلی هه بی.

خه لکی به سروشت چاوو دل نه بریتته مال و سامان نهوا خوا ی گه وره چاوه پروانی یه که یان نه گیریتتهو بو تاکه سرچاوه راسته قینه که که خواجه بو نه مه ی بنده له هه موو کاروباری دا هر خاوه نه راسته قینه که ی خوی بناسی.

دهوله مهندي چهند جوریکه به هر جور بگیر ی هه مووی له خواوه یه و هه مووی به مهیل و خوا میشی خواجه: دهوله مهندي و سامان، ساغی و تهن دروستی، رۆله و نهوه، دل و دهروون، بیرو هوش و زانین. نازایی و چالاکی، پیشه سازی و زانیاری. گه وره ترین و به نرخترین هه موو جوره کان بریتییه له دهوله مهندي په یوه ندي به یادی خواوه، خوا به بهزه یی خوی به شدارمان بکات تیایدا، ﴿وَأَنَّهُ مُرَبِّبٌ أَلْتَرَبِّی﴾ بیگومان خوا خوی شیعرایه. شیعره نه ستیره یه که نه لاین قهباره ی بیست نه وه ندي قهباره ی خور شه بی، راده ی رووناکی یه که ی په نجا قاته به ملی خوردا، دوری له خوره وه ملیون نه وه ندي دوری خوره له نیموه. نه شیعرایه له چهرخی نه زانی و بت په رستی عه رب دا زور به نرخ سهیر نهکا: هه ندي نه یان په رست و هه ندي چاوه پروانی هه لاتنیان نه کرد به چاوی ریزو نرخه وه.

جا لیژهدا باسی خواجه تی خوا بو نهو شیعرایه هه رچونی نهو باوه ره پپو پوچه به درۆ نه خاته وه باوه به تاک و ته نیایی خوا جیگیر نهکات، هه ره ها باسه که زور به جی یه له سوره ته دا که له یه کهم جاری یه و سویند به نه ستیره خوراوه، باسی رویشتن و گهر دش کراوه بۆلای کۆمه ل و شوینی هه ره بهرز. گه واته زیاده په یوه ندي نه خاله نیوان دوا دوا یی و سهره تای سوره ته که وه. لیژهدا دوا یی هات نهو گهر دشه دورو دریزه ی که کرا به دل و دهروون به ناوچهکانی زهوی و ناسماندا.

^۱ به دوو جوری تریش ته فسیر کرلوه ته وه: ۱- رازی نهکات بهو به شه ی نهیداتی. ۲- بی نهواو هه زاری نهکات.

وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَى ﴿٥٠﴾ وَنُوحًا فَقَا أَبْنَى ﴿٥١﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُم أَظْلَمَ وَأَطْعَى ﴿٥٢﴾
وَالْمُؤَنَّفَكَ أَهْوَى ﴿٥٣﴾ فَتَشْنَاهَا مَاعَشَى ﴿٥٤﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكَ تَتَمَارَى ﴿٥٥﴾ هَذَا نَذِيرٌ مِّنَ النَّذِيرِ الْأُولَى
﴿٥٦﴾ أَرَأَيْتِ الْأَرْفَةَ ﴿٥٧﴾ لَبَسَ لَهَا مِن دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةً ﴿٥٨﴾ أَفَرَأَيْتِ هَذَا الْخَلْدِثَ تَعْجِبُونَ ﴿٥٩﴾ وَتَضْحَكُونَ وَلَا
تَكُونُونَ ﴿٦٠﴾ وَأَنْتُمْ سَعِيدُونَ ﴿٦١﴾ فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا ﴿٦٢﴾

ئینجا ئەو سەرنج رانەکیشی و گەردشێک ئەکات بە دڵ و دەروون بەناو چەند چینی لە گەلە پێشوووەکان کە لە ریشە هینران بەهۆی بی باوەڕی یان بەو ترسینەرانی کە هاتنە سەریان لەلایەن خواوە، بەلکو بی باوەڕەکانی ئەم میلەتە تەمی وەرگیرن لەوانەی رابردو، ئەفەرموی: ﴿وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَى * وَنُوحًا فَقَا أَبْنَى * وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُم أَظْلَمَ وَأَطْعَى * وَالْمُؤَنَّفَكَ أَهْوَى * فَتَشْنَاهَا مَاعَشَى﴾ بێگومان خوا هۆزی عادی پێشوی بەرباد کرد ١١ یەکەم گەلی بوون لە ریشە هینران پاش گەلی نوح ١ هەروەها هۆزی سەموودیشی بەرباد کرد بە جوێرێک هیچ تاوانبارێکی نەهێشتەووە لەم دوو تاقمە، گەلی نوحی لە پیش ئەمانەو بەرباد کرد، بێگومان گەلی نوح سەمکار تر بوون و سەرکەش تر بوون لە گەلی عاد و سەمود، شارو دیهاتەکانی گەلی لوط کە ژێراوژوور کران بە دانیشتوانە بی باوەڕەکانی یەو، ئەو شارو دیهاتانەی داخستە خوارەو بە ناو ناخی زەوی دا لە پاش بەرزکردنەویان لە زەوی و جیگاکانیان، ئینجا دایبۆشین و کردی بەسەریان دا ئەوێ کە دای بەسەریان دا و کردی بە بەریان دا خۆل و بەرەباران، واتە ئەوەندە ناهەموارە باس ناکرێ. بێگومان بەرباد کردنی شەڕ و هیزی شەڕ، جینگێر کردنی خێرو هیزی خێر، لەناوبردنی تاوانباران و خراپەکاران و بەهێز کردن و یارمەتی دانی پیاوچاکان و چاکە کرداران.

ئەمانە لە نەعمەت و چاکە گەورەکانی خۆان لەم جیهانەدا، لەبەر ئەوە لێردا ئەفەرموی بە پێغەمبەر (ﷺ) یان بە هەریەکێ کە شایانی ئەوە بێت رووی قەسە تی بکری: ئەفەرموی: ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكَ تَتَمَارَى﴾ ئینجا ئایا گومان و دوو دلیت لە چاکەیک دا هەیە لە چاکەکانی خۆی خۆت؟ واتە نابێ و رەوا نی یە ئەو گومان و دوو دلی یە، چونکە چاکەکانی خوا زۆرو

١ هەندێ ئەلێن: دوو تانیفە عاد ناویوون: ئەمەیکە میانە، دووەم (پەرم) ١١ کە لە سورەتە (الفجر) دا باسی ئەفەرموی.

فراوان و ناشکران. ئینجا دوا بەدوای لەناو بردنی ئو هه موو تاقم و چینه له گه له میلله ته رابردوو هه کانه، له پاش نیشاندانی هه ندی له به ره هه می خوا مه شی خوا، پاش نه مانه ئینجا ئینزار و ترساندنیکه به تین نه دابه گو ئه چکه ی خه لکه دا نه فرموی: ﴿مَآ تَذِیْرٌ مِّنَ الذُّرِّ اِلَآ اَوَّلُ * اَرَبْتَ الْاَرْضَ﴾ ئه م پێغه مبه ره ترسی نه ریکه له جو ئی ترسی نه ر و پێغه مبه ره کانی پێشو و که بیست تان به سه ره هاتی سه خت و رو ئی ره شی نه وان ه ی با و ه ر یان پی نه مینان، ئه و شته سامنا که که نه تان ترسی نی پی نزیک که و ته و ته و ه.

ئه و شته ی که رو ئی دوا یی یه به نزیک دانرا وه، چونکه زو ئر نزیکه هاتنی کاتی به را و رد بکری له گه له ئه و ی تی به ری و رابردوو له ته مه نی دنیا، یان نزیکه چونکه بیگومان دیت، هه ر شتی که گومان نه بی له هاتنی دا به نزیک دان نه ری. ﴿لَیْسَ لَهَا مِیْنُ دُوْنِ اَیَّامِ کَافَّةٍ﴾ ئه م رو و دا وه نزیکه به جو ئیکه که جگه له خوا به ده ر ه یج که سی نازانی کاتی هاتنی یان ه یج که سی ده سه لاتی نی یه به ره گری بکات مه گه ر خوا خو ی ئه ویش به ره گری ناکات، به لکو به ریاری هاتنی دا وه، ﴿اَفَیْنِ مَآ اَلْکَلِیْثِ تَعْجُوْنَ * وَتَضْحَكُوْنَ وَلَا تَبْكُوْنَ؟ * وَاَنْتُمْ سَیْدُوْنَ﴾ ئینجا ئایا ئی وه سه ر تان سو پ نه مینی له م قور ئانه له به ره ئه وه به راستی نازانن؟ پی ئه که نه ن پی ی به جو ئی لا قرتی یان پی ئه که نه ن، نا گری نه له ترسی هه ره شه کانی، له به ره غه می ئه و که م و کور تی یه زو و فرا وان ه ی که هه تانه به را مبه ره ئه م قور ئانه؟ واته ئه و شته سامنا که ئه و خه ته رو مه ترسی یه که وه ره یه له ری گاتان دایه و له گه له ئه و نه و نه شی و نه به را مبه ره به م قور ئانه که ری نه مو نیتان نه کات؟ ئی وه بی ئاگا و بی هو شن نه گه ر ئا له چی سه ره نه که نه وه و سه ر تان سو پ نه مینی؟ به چی پێکه نه نیتان دیت؟ نه بوایه ترس و سام دا گری کردنایه و به گریانایه، ﴿فَاَنْجِدُوْا لِلّٰهِ وَاَعْبُدُوْا﴾ که واته سو جده به رن بو خوا و بی به رستن و گو ئه پرایه لی بکه ن بو ی. گو ئای ی سو ره ته که ی هینا به م دو و نه رمانه که گو ئه پرایه لی بو یان گرگ ترین مه به سستی سو ره ته که یه، که وه ره ترین ئامانج و به ره زترین را نه و پله یه که که به نه ده کانی خوا پی ی به گه ن، ئا قانه مه به سته له سه ر ست کردنی ئا ده می و جن دا و مه کو نه فرموی: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْاِنْسَ وَالْاِنْسَ اِلَآ لِمَعْبُدُوْنَ﴾. ئا سه مان ه کانه و زه می و هه مو و ئه و شتانه ی له نی وان یان دایه سه ر جه م کار و پێشه یان به چی هینانی ئه م مه به سته یه جگه له وان ه ی که له رو ئی دوا یی دا ئه بن به سو و ته مه نی دۆزه خ.

¹ واته: من ئا ده می و جنم سه ر ست نه کردوو بو ئه وه نه بی که به به رستن و گو ئه پرایه لیم بکه ن. الذاریات.

بښگومان شپوهی فرماندانه که لیږه دا به جوړیکه نیجگار کاریگره و دل داچله کینه ده، له کاتی خوی دا نیشی خوی کرد نه وه بوو کاتی پیغه مېر (ﷺ) هم سوره ته ی خوینده وه به سهر گه لی قوره یش داو گه یشته هم کو تای ی به هیچ که س له گوی گران خوی پی نه گیر او هم موو به په کجار به کافرو موسلمانو سوژده یان برد، ته نانه ت و لیدی کوپی موغیر که له بهر قه له وی نه یتوانی سوژده بباو سهر بنیته سهر زه وی چنگی خولی ه لگرت و دای به ته ویلی دا، هم رووداوو شتی که زور به ناو بانگه و بلاو بوو ته وه له کتیبه باوهر پیکراوه کان دا هیه، بښگومان راسته، هو ی سوژده بردنی بت پرسته کانیش نه وه بوو که هم قورنانه میزو ده سه لاتی کی زور گرنگ و به تینی هیه به سهر دل و دهر وون دا، گه لی جار به جوړیک کاری کردووه له هندی دل و دهر وون سهر سوپر نه مینی و جگه له سهر سامی هیچی تر نامینیته وه بو مهردوم، له بابته کارکردنی له دلی نهو سته مکاره سهر که شانه دا چوار روودای ترمان باس کرد له سوره تی «السجدة» دا با ته ماشایان بکری و نیتر پیویست ناکا به دووباره کردنه و هیان لیږه دا.

نه وانه مه ترسی یان له راده یه ک دا بوو له کاتی قورنانه خویندنی پیغه مېر (ﷺ) نه یان کرد به هوسه و چه پله لیدان و حیکایه ت گیرانه وه و شیعر وتن، بو نه وه ی گوی ی لی نه گیری تا کاریان لی نه کات و باوهر بینن که واته نهو سوژده بردنه که باس مان کرد مافی سهر سوپرمان و سهر لی کردنه وه ی نییه به تایبه تی له کاتی که دا قورنانه خوینده که پیغه مېر (ﷺ) بیست، بتوائی بیخوینیته وه به سهر یان دا بهو روح و هسته ی که پی ی وهر گرتووه له جویره نیله وه، هروها ویستینی که به شپوهیه کی تایبه تی بیخوینیته وه به سهر یان دا بوو کار لی کردنیان، بښگومان زور جیگای خوی ته ی که بهو جوړه بیان گری و هست و دل و دهر وونیان دا گیر بکات تا نهو راده یه خویان پی نه گیری و بکه ون به روودا به سوژده بردن بوو نهو خوی ی باوهر یان هه بوو که هیه و نهو دروست کمری نهو ناسمان و زه وی یه یه.

نیین و سعاد و نیین جهریر و هندی له خاوه ت فسیره کان شتی تریان کردووه به هو ی سوژده بردنی بت پرسته کان، نه ویش به پی ی چند ریوایه تی که پی یان گه یشته وه و له ناو نهو ریوایه تانه دا نه وه ی که نیین و نه بی حاتم نه یلی له هه موویان دریژترو شتی پرپوچی که متره له بهر نه وه هم ریوایه ته نه مینین: نیین و نه بی حاتم نه یلی: له موسای

۱ بانه ماشای نه فسیری هم نایه ته بکری: «وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَفَاءِ لَمَّا كُنْتُمْ تَحْيَوْنَ» ﴿فصلت / ۲۶﴾.

کردبوو بۆ حبهشه به چهسپانی بهرو مهککه گهراڼهوه. پيش شهوى بگه نه بهروه خوى گهروه شتهکى روون کردهوه و شهوتانى سبرى يهوه و قورئانهکى خوى روون کردهوه و جوى کردهوه لهدهست ههلبهستى شهوتان، لهو رووهوه بۆدلهوايى پيغهمبهر (ﷺ) نايهتى سورهتى ﴿الحج / ٥٢﴾ هينايه خوارهوه: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّيَ الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ أَيْدِيَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾.

ئينجا بت پهريهتكان لهو ئارامى و ناشتى يه ههنگهراڼهوه و دهستيان کردهوه به دوژمنايهتى و ئهزيهت دانى موسلمانهكان و ئيشه ئارهواكانى خويان، توند و تيرىيان بههيزتربوو لهسهر موسلمانهكان، بههوى شهوه ئهوانهى حبهشه گهراڼهوه بۆ حبهشه و نهياتوانى بمنيڻهوه له مهککهدا. دوايى هات ريوايهتى ئين و ئهبنى حاتم.

لهم بابتهوه چهند ريوايهتيكى ترهيه پهروپوچى و دهلهسه و دهست ههلبهستى يهكهيان ئاشكرا تره، شه كهسهى ههلبهستوووه زۆر نهمان و نهقام بووه، چونكه ههموو خاوهن زيرى يهك ئهزانى كه شتهكه درويه و دهست ههلبهسته، پيوست ناكات ليرهدا شهونده دريزه پيدان، جيگاي شه دريزه پيدانه سورهتى ﴿الحج﴾ له كاتى تهفسيرى شه نايهتانهى كه كهى لهمه وپيش باسماڻ كرد. به يارمهتى خوا لهو شوينهدا دريزهى شهواو شهدين بهم مهسهله. بهلكو ليرهدا شه ئهلقين:

١- سهرحهى شه ريوايهتانه باوه پيكر او نين لاي زانايانى هديس، له ههر ريگايهكهوه هينراين ئاچيتهوه سهرحه هيج كهس له يارهكانى پيغهمبهر (ﷺ) لهوانهوه شه دهنگ و باسه وهرهگراوه. شه جوړه ريوايهتانه پييان شهوتى (مرسل)، مورهههش ناكريت به بهلگه مهگهر قول گيرو يارمهتى دهري ببى لهلايهن قورئان، يان ههديسى سهحیح، يان بريارى پيشهواكانى موسلمانان، ئاشكرايشه كه شه ريوايهتانه ببهشن له يارمهتى بهلكو بيزراون لهلايهن كوڤى پيشهواو زاناianeوه.

٢- شه وتاره دهست ههلبهسته به سهح كلوچى ئاگونجى و جيگاي ئابيتهوه لهو شوينهدا كه ههلبهستراوه بوى، چونكه سورهتهكه به تيكرپايى، به تايبهتى شه چهند نايهته، كه شه وتارهى تيكهله كراوه به پيى شه ريوايهتانه. ﴿أَمَرَهُمُ اللَّتْ وَالْمَرْءِ ... وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾ شهمانه ههمووى باسى بى نرخی و ئارهوايى شه بتانه نهكهن، پهروپوچى بت پهريهتى روون نهكهنهوه كهواته چۆن له عهينى كات دا نرخیان پي شهدين و رهواى بت پهريهتى شهدى!!؟

ئەمۇ وتارە ئارەوا بە ھىچ رەنگ جىڭاي نابىتتەمۇ لەم سورەتە و لەم شوئىنەدا تەننەت
 لەسەر ئەم رىوايەتەيش كە ئەلى! ئەم وتارە ھىنى شەيتانە و داي بە گوئى تەنھا بت
 پەرستەكان دا، چونكە شەيتان شەيتانە و فرەزان ئەيزانى كە ئەمۇ ئىشىكى بى سوود و بى
 ھودەيە و كەس بە شتى وا ناخەلەتى، ھەروەھا بت پەرستەكان ھەرب بوون و چاك تى
 ئەگەشتىن ۋە حالى ئەبوون و ھەركىز شادمان و دلخۇش نەئەبوون بەم وتارە، چونكە ئەمان
 وەكو ئەم ئىفتراچى يانە كەودەن و نازىرەك نەبوون، ئىتر چۆن دلخۇش ئەبوون بەم
 لەلەيەكەم سەنای بتهكانيان بگرى و نرڭ و رىزيان پى بدرى و لەلەيەكى ترەم بە پەرپوچ
 ھەركىزىن و بى نرڭى و ئارەوايى يان بوون بگرىتەمۇ؟! خوا پەنامان بدات لە تىنەگەشتىن ۋە
 نەقامى و نەزانى.

وصلی اللہ وسلم علی سیدنا محمد و علی آلہ و صحبہ أجمعین.

تەواپور تەفسىرى ئەم سورەتە بەيانی رۆژى جومعه ۲۷ ى شەوال ۱۳۹۸ ھ - ۱۹۷۸/۹/۲۹
 م. داواكارىن خواي گەورە ھەرى گرى و يارمەتى بدات آمىن، ھەر لەم رۆژەدا دەستم كرد بە
 سورەتى ﴿القمر﴾.

سورتهی ﴿ القمر ﴾ مهککبی یهوه ۵۵ نایهته

بسم الله الرحمن الرحيم

ئهم سورته سهرتا به خواری هیزشیکی سامناکی بهتینه بۆ سهر دلی ئهوانهی باوهریان به ترسینهان نییه، ههروهها ئارام دان و دلتیا کردنیکی ئیجگار بهتام و به نرخه بۆ دلی ئیماندارو باوهپ هینههرکان، ئهم سورته بهش بهشه به چهند زنجیرهیهکی یهک له دواي یهک، ههموو زنجیرهیهک شیویه له سزای تاقمی له بی باوههرکانی پیشوو پیشان نهداث.

ئهو مهبهستانهی لهم سورتهدا ههه له زۆر سورتهی تری مهککبی دا ههه، بهلام لهم سورتهدا به شیوه رهوشتی تر باس کران، پۆشاکێ تریان به بهردا کراوه به جوړیک تهپو تازه کراونهتهوه، وکو ئهمه یهکهه جاری بیستن و بینینیان بی.

شتی کهوا زیاتر تایبهتی یه و شیوهی مهبهستهکانی ئهم سورتهی جیاواز کردووتهوه ئهمهیه: حموت زنجیره له بهسهرهاتی بی باوههرانی گهله پیشووهرکان باس نهکات له ههموو زنجیرهیهک دا دیمهه و شیویهکی ئیجگار سامناک له سزای بهتینیان ئههینیتتهوه پیش چاو به چهسپانی به جوړی وکو ئیستا کاتی ئهو رووداوو سزا سهختانه بی، بی باوههرکان وکو به چاوی خویمان ببینن لهو رۆژه تهنگهه به ههناسهی سارد و بهو ههموو داخ به مهراقهی که دل به دهرهون بی هۆش و سهرگهردان نهکات و گهروو ئههینیتته یهک. لهگهه شیویهیهک لهو شیوه سامناکانه دوايی هات ماوه نادات ههناسهیهک دهرکهه کوت به پر شیویهیهکی ناههمواری تر پیشان نهداث و له پیش چاویان حازرو بزی نهکات بهه جوړه ههتا ههر حموت زنجیرهکه دوايی ئههینی، ئینجا شیویهیهکی تری زۆر جیاواز پیشان نهداث: شیوهی ئارامی و کامهرانی و خۆش بهختی لهخواترسهکان له رۆژی دوايی دا، له کاتییک دا که تاوانبارهکان بهسهر روودا رائهکیشرفن لهناو ناگری دۆزهخ دا به ریسوایی و تانه و تهشهر و ناوهمید کردنهوه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَقْرَبَتِ السَّاعَةُ وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ ﴿١﴾

قاپی سوره ته که نه کاته وه به باسی رووداو یکی زور گرنگی که س نه دیو که به چاوی
سر بینرا، هوال دان به روودانی گه وره ترین رووداو یک که دی به سر نه م بوونه وهره دا،
نه فرموی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * أَقْرَبَتِ السَّاعَةُ وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ﴾ هاتنی روژی دواپی
نزیک بووه، مانگ لهت بوو، بوو به دوو که رته وه، واته نیشانه یه که له نیشانه کانی نزیکی
هاتنی نهو روژه نه م یه که مانگ بوو به دوو که رته وه که به چاو بینرا، که واته چاوه پوان بن
بو هاتنی نهو روژه که نه م نیشانه گرنگی رووی داو بینرا.

له باباته نه م رووداوی لهت بوونی مانگ وه له چهرخی پیغه مبردا (ﷺ) له مه که که چهند
حمدیسیکی باوهر پیکراو هن له چهند ریگایه که وه هیتراون له کتیبه باوهر پیکراوه کان دا
بلاو بوونه ته وه: نیمامی نه حمده و بوخاری هریه که له ریگای خوځانه وه نهو هواله نه هیئن
له نه نه سی کوپی مالیکه وه، ههروه موسلیم و بوخاری له ریگایه کی تره وه نه هیئن له
نه نه سه وه. نیمامی نه حمده و به یه قی نه هیئن له (حصین کوپی عبدالرحمن) وه، نیین
جه ریر و به یه قی له چهند ریگایه کی تره وه، جوبه ریری کوپی مونعیمه وه. نیمامی بوخاری
له نیین عباسه وه، بوخاری و موسلیم له ریگایه کی تره وه نه هیئن له سمر غین عباسه،
ههروه ها نیین جه ریر له ریگایه کی تره وه له نیین عباسه وه. ههروه ها عه و قی و ته به رانی
ههریه که له ریگای خوځانه وه له نیین عباسه وه. به یه قی له نیین عومره وه، ههروه ها
موسلیم و ترمزی له موجهیده وه. نیمامی نه حمده له نیین مه سعوده وه، ههروه ها بوخاری و
به یه قی ههریه که له ریگایه کی تره وه له مه سروه وه نه هیئن له نیین و مه سعوده وه.

نه م هه موو ریوایه تانه سرجه م نهو رووداوه به ریکی باس نه که ن و هه موو یه که قسه ن له
باسی به دی هاتنی نه م رووداوه دا، کوپو جه ماوهری زانایانیشی له سره، که واته هه موو
دلنایین له مه نه م رووداوه شتیکی راسته و بووه نه که له مه وپاش روو نه دات له کاتی هاتنی
روژی دواپی دا وه کو هندی و نه لین، قورثان له کاتی خوئی دا به م نایه ته جاپی دا له ناو نهو
بت په رسته بی باوهرانه دا که هه موو کات نه گه ران به دواي شتیکی دا بی که ن به ره خنه، دهی
له گه ل نه وه دا نه بیستراره له هیچ که سیکیانه وه نه م رووداوه بخاته وه به دروه، که واته نه بی
نهو رووداوه به جوړیکی و ناشکرا بووبی هیچ ریگای ته که و جمیان نه مابی به لکو نه وهی که

وتبیتیان نهمه بوو: که سعد جادو سیحری لی کردوین، به لام که بهروردیان کرد بویان
 دمرکوت که جادو نی یه، چونکه نهمه جادو بویه، تنها لهبر چای نهمه بوو له
 مهککه دا، دهی که پرسپاریان کرد له کهسانی تر له دهموهی مهککه هموو وتیان راسته و به
 چای خومان دیومانه. بس شتی ماومتوه کهگری بی: به پنی هندی ریوایت شو رووداوه
 لهسر داواو پهلپی بت پرستکان بووه، که پیغمبر (ﷺ) معجزه یه کیان پیشان بدات
 نهویش نهوهی پیشان دان، دهی نهم ریوایته ناگونجی لهگل شو نایه تانهی که نهفرمون:
 پیغمبرمان (ﷺ) بهو جوړه معجزانه رهوانه نهکراوه، واته شو جوړانه نهکراون به
 نیشانهی پیغمبریتی یه کهی، بو وینه: ﴿وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ﴾^۱.

همروها له هرکاتیک دا بت پرستکان پهلپی هر جوړه معجزه یه کیان بگرتایه جگه
 له قورشان بهرپرچ ندرانهوه که شو جوړه شتانه له سنووری فرمانی پیغمبر بهدرن،
 نهگیرنرانهوه بولای قورشان که تاقانه معجزه ی روون کهروهی پیغمبریتی نهم
 پیغمبریه (ﷺ) مه تادیادنیایه. بهلی خوی گهره شتی زور و زهبندهی سرسوپهینری
 داوه به پیغمبرمان (ﷺ) له وینهی معجزه ی پیغمبرانی تر - سهلامی خویان لی بیت
 -، به لام نهمانه هموو زیاده ریزیک بووه له لایه خواره بوی و نهمانه لهسر پهلپ و
 بهمانه ی بی باوه پان نهوون و نهکراون به معجزه و نیشانهی پیغمبریتی یه کهی، چونکه
 پیغمبریتی نهم بو کات و چرخ و ولایتیک نهووه، بهلکو بو گشتی و هموو کاتیک بووه،
 کهواته نهبی معجزه کهیشی بو هموو کات و چرخ و چینیک بیت. کهواته نهوهی که
 وتراوه نهم رووداوه - واته لهت بوونی مانگ - لهسر داواو پهلپی بت پرستکان بهدی
 هاتووه، شو قسه یه ناگونجی لهگل دیمه نی وینهی شو نایه تهی که کهمی لهه وپیش
 باسمان کرد.

بهکورتی نیمه نهبی باوه پمان ببی بهم رووداوه: واته لهت بوونی مانگ له چرخ
 پیغمبردا (ﷺ) له مهککه، به لام نالین: هوی شو رووداوه پهلپی بت پرستکان بووه بو
 نیمان هینانیا. بهلی نه توانین مبهست بهو ریوایته تانه به جوړی بلین یه کهوی لهگل شو

^۱ وات: هیچ شتی بهرگری نیمه نهکرموه له فرامه مینانی شو جوړه معجزانهی که شو بی باوه پانه دلوی
 نهکن، بهرگری که رنکمان نی یه جگه لهوهی بی باوه پانی که له پیشووهکان باوه پان نه مینا بهوی شو جوړه
 معجزانهوه واته نهگر نهوانه فرامه بیتین نه مانیش باوه ناهین شو کاته نهی نه مانیش وهکو نهوان بهرباد بکین
 و بریاری نیمه یس لهسر نهوهی که نهمانه وهکو نهوان لی نهکین، کهواته نابی نهم پهلپ و بهمانیان بهجی بیتین.

نایه تاندا، بهم جوړه بلنن: کافر مکان داوای نیشانه و بلگه یان نه کړدوه بؤ نهمی نه گهر
 په لپه که یان به دی هات نیمان بینن، چونکه نه گهر بهم جوړه بلنن یه ک ناکه وی له گهل وینه ی
 نایه تی باس کراودا. وکو روون کرایه وه له تفسیر مکه ی دا له داوینه وه. بلکو نملین: شو
 بت پرستانه هاتنی روژی دوا یی یان زور به دووړو نه گونجاو دانما له بر نه وه ی داوای
 نیشانه یه کیان کړد. بپینه بلگه یه کی روون له سر گونجاوی شو روژه نه ویش به نیزی
 خوا شو نیشانه گهره ی پیشان دان که زور بلگه یه کی روون و ناشکرایه، چونکه هاتنی
 روژی دوا یی به وه نه بی که نه مانگ و خور و نه ستیره نه مینن و نه دنایه تیک بچی، ده ی
 نه و لهت بوونی مانگه نمونه یه کی ریک و پیکه له سر ی. بنگومان لهت بوونی مانگ،
 هرومه هار شتیکی تر دژو پیچه وانیه ی باوو عادت که پن یان نهوتری ﴿الخورق
 الحسیة﴾ وکو شو هروم موعجزانه ی که دراوون به پیغه مبه ران - درودی خویان له سر
 بیت - بؤ روون کړدنه وه ی پیغه مبه ریتی یه کیان.

نه مانه هروم شتیکی سرسوپه نین، دل و دهر وون داگیر نه کهن، به لام نه گهر ژیری
 تیرو ته وای بیت، دل کراوه بیت و چاوی بینا بیت، پیویست به و جوړه شتانه ناکات، چونکه
 هروم شتی لهم بوونه وهره دا له هر بارو روویه که وه بیری لی بکریته وه چنده ها نیشانه و
 به لگه ی به میزی سرسوپه نینری تیدایه. بؤ وینه با هر مانگ بگرین به دهسته وه: بنگومان
 لهت بوونی مانگ به پیش چاوه و نیجگار شتیکی نایابی سرسوپه نینره، به لام مانگ خوی
 له خوی دا شتیکی نایاب تر و سرسوپه نینره تره!! نه ستیره یه قباره که ی، شیوه و شکله
 شیرینه که ی، گوپانی روی به گویره ی دووړو نزیک ی له خوره وه، گهر دش و چهره ی به
 دهری زهوی دا لهم بوشایی یه دا بی پایه و پالپشت و ستونی، برینی شو مهنزلانه ی بوی
 دیاری کراوه به و رژیم و یاسا نه گوپاوه، بهرهمی له ژیان دا به سر نه و زهوی یه نه مانه و
 وینه ی نه مانه هر کامیان به لگه یه کی تیرو ته وای روون و ره وانه له سر کاردروستی و زانین
 و دهسه لاتی بی سنووری خوا، به لام نه وانه ی که له بر عیناد و سرکه شی له سنووری
 ژیری دهره چن، نایانه وی به ریگای راست دا برؤن و سر داخن بؤ راستی، نه وانه هر گیز
 بیر ناکه نه وه لهم هروم به لگه و نیشانه رووانه، دان نانین به و شتانه ییش دا که دژو
 پیچه وانیه ی باوو عادت، پیمان نهوتری خواریق و موعجزه وکو لهت بوونی مانگ،

۱ نهمه ته نویلک برو که وته دلمه وه و لام وایه که شتیکی جوانه و هوی یه ک کورتی هروم ریوایه ته کانه له نتوان خویان
 و له گهل وینه ی شو نایه تاندا که باس کران و زانینی لای خولیه.

وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَعَرِفٌ ﴿٢﴾ وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ وَكُلُّ أَمْرٍ

مُسْتَعَرِفٌ ﴿٣﴾

به لکو بهم جوړه که لهم ثایه تدها باس نه کړین: ﴿وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَعَرِفٌ﴾
نه گهر نه وانه نیشانه یه کی روون ببینن که رینمونی یان بکات و به لکه بیت له سر راستی و
حقیقتی نهو ثایینه ی که پیغمبر هیناویه تی له لایه ن خواوه. نه گهر شتیکی وا ببینن پستی
تی نه کهن و رووی لی وهر نه گپن و نه لین: نه مه جادو و سحر یکه هه میسه محمد نه یکات
لیمان^۱. نهو سرکی شانه مانگیان بینی دولت بو و تیان محمد جادوی لی کردین،
درباره ی ثایه تدها قورنانش هرویان و ت و هیچ تیفکرانیان نه بوو، ﴿وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا
أَهْوَاءَهُمْ﴾ داب و باویان هروا بووه و هروایه باوهر ناهینن و شوینی هوا و ناره زوی
ناره وای خوین نه کهن و ناوپی ناده نه وه بولای نهو هه موو به لکه و نیشانه رووانه که به
دوای یه کدا دین و نه یان بینن. نهوان نه وه پیشه یان بوو، خوایش دلنه وای پیغمبر ی (ﷺ)
کرد و هره شه یشی له وان کرد بهم فرموده یه: ﴿وَكَُلُّ أَمْرٍ مُسْتَعَرِفٌ﴾ هه موو شتیکی و هه موو
کارو فرمانی نه کات به شوین و جینگای خوئی، دامه زراوو نیشته جی نه بی له کات و شوینی
خویدا، راته نه ی پیغمبر کاروباری تو نه کاته شوینی خوئی و له ویدا روون نه بیته وه که تو
له سر حقی و جگه له وهی تو که یاندت ناره و او به تاله، که واته موژده کانی خوا به پیغمبر و
شوین که و تو وه کانی، هروها هه موو پیغمبران و شوین که و تو وه کانیان - سه لامی خوا یان
لی بیت - نهو به لین و مژده یانه هه موو به دی دین و جیگا و شوینی خوین نه گرن بهم رنگه
خوا یارمه تی یان نه دات و ثایینه که یان سر نه خات لهم جیهانه دا، نه یان خاته ناو نازو نیعمه ت
و ریزی نه بر او له روژی دوا یی دا، هروها هره شه کانی ششی درباره ی یاخی و
سرکی شه کان و دوژمنه کانی ثایینه که ی پاشه روژیان لهم جیهانه دا سر شوپ کردن و به رباد
کردنه، له روژی دوا ییدا دوچار کردنی سزای ناگری دوزه خه بی برانه وه، خوا په نامان بدات.

^۱ و شهی «مستمر» به چند جوړنکی تر تهفسیر کړاوه تده: ۱. به میزه. ۲. نه و او نامینی. ۳. قال و ناخو شه.

۴. به تاله. ۵. له زه ی یوه چو بؤ ناسمان. ۶. جوړه کانی وک یه وایه.

وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ﴿٥﴾ حِكْمَةٌ بَلِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرَ ﴿٦﴾
فَقَوْلَ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَى شَيْءٍ نُكْرٍ ﴿٧﴾ خُشْعًا أَبْصَرُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ
جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ ﴿٨﴾ مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ﴿٩﴾ كَذَبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا
عَبْدَنَا وَقَالُوا بِجَنُودِ رَبِّنَا عِتَابٌ ﴿١٠﴾

ئىنجا گومپايى و كەلە رەقى يان روون ئەكاتەو، ئەفەرموى: ﴿وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْأُنْبِيَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ﴾ بەراستى ھاتوۋە بۇ ئەو كۆمەلە گومپايە لەم قورئاندا لەو ھەوال و دەنگ و باسانەى كە ھۆى تەمى خوارى و ازەينانن لە تاوان و گومپايى ھەوالى بەسەرھاتى و ئەنى خۇيان لە بى باومپەكانى گەلە پىشووۋەكان كە دووچارى رۆژى رەشى خۇيان بوون، ھەروەھا ھەوالى رۆژى دوايى و نازو نىعمەتى چاكان لەو رۆژەدا و سزاو بى بەشى نەپراوۋى بى باومپەكان، ھەوالى ئەو ھەموو بەلگە و نىشانە بوونەومرى يانە كە چەند جارو بە چەند جۇر خۇاى گەرە ئەيانفەرموئەتەو، بىگومان ئەو ھەوالانە ئەومەندە گرنگن كار ئەكەن لەمەر دلى كە بىنا بىت و دەست بەدات بۇ چارەسەر كردن، ﴿حِكْمَةً بَلَّغْتُ﴾ ئەوۋى بۇيان ھاتوۋە نەم قورئاندا زۆر بەجى يە و گەيشتوۋەتە ئەوپەرى رادە لە رىك و راستى و بەجىيدا، لە رىتموۋى كردن دا بۇ رىنگاى راست و رىزگارى كەچى ھەر باومپە ناھىنن، ﴿مَّا تَنْيَ الْأَذْرُ﴾ كەواتە ترساندن و ترسىنەرمان ھىچ سوودى ناگەيەنن و كار ناكەن لەو بى باومپەانە و ھەرگىز باومپە ناھىنن، ﴿فَرَّ عَنْهُمْ﴾ ئىنجا ئەى پىغەمبەر تۆيش وازيان لى بىنە، واتە مادام ئەزانى كە ھەولدان لەگەل ئەوانەدا سوودى نى يە تۆش خۆت خەرىك مەكە بەوانەو، گوۋى يان مەدەرى، چونكە تۆ ھەر ئەو ھەول و راگەياندنەت لەسەرە.

ئىنجا شىۋەيەكى زۆر سامناك و ناھەموارى رۆژى دوايى ئەخاتە پىش چاۋ: شىۋەي
سام و ترس و سەرشۆرى نەم سەركىشە بى باۋەرانە ئەفەرمۇي: ﴿يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَى شَيْءٍ

لُكُرْ * خُسْعَا أَبْصَرُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْنَادِ أَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ * مُتَّطِعِينَ إِلَى اللَّهِ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمَ عِيسَىٰ ۖ لَهُ

رُؤْيُكَ ۚ جاپچی جاپ ئەداو بانگی ھەموو مردوان ئەکات بۆلای شتیکی زۆر ناخۆشی
بیزراو ګە قورس و ګران و بەتینە لەسەر دل و دەروون، بانگیان ئەکات بۆ پرسیار و حیساب
لەو ھەموو کردەوێ ئەم جیھانە، لەو رۆژەدا بە چاو شوپی یەو ھەموو لە گۆرەکانیان، بە
چەسپانی دین بەدەم بانگەوازی ئەو بانگ کەرەو - کە ئیسرافیلە یان جوہرەئیلە - لە زۆری
و کۆمەل کردن و چەسپانیان دا وەکو - کولە - وان کە دیت و بە زۆری بلاو ئەبێتەو و
ولات داگیر ئەکات. لەو کاتەدا بەدلی پر لە سام و غەم و بە ھەناسەی ساردەو کافرەکان
ئەلین: ئەمە رۆژنکی سەخت و ګرانە.

لەم کاتەدا کە ئەم شیوہ ناھەموارە رۆژی دوایی یەئەزەئیلە پێش چار، ئینجا شیوہی
چەند جوړی لە سزای ئەم جیھانە بۆ باوەڕەکانی گەلە پێشووکان پێشان ئەدات بۆ ئەمە
بۆ باوەڕەکانی ئەم میلەتە ترس و سام بیان ګری و تەمەن خوار بێن لە وێنەی خۆیانەو.

لە گەلە سەرکێشە بۆ باوەڕەکی نوح پێغەمبەرەو دەست پێ ئەکات (ﷺ) ئەفرەو:
(كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ) لە پێش ئەمانەو قەومی نوح باوەڕی ئەمێنا بە پێغەمبەرێتی و ئایینی
خو، (كَذَّبُوا عَبْدَنَا) بەھۆی ئەووە باوەڕیان ئەمێنا بە بەندە ئیمە ګە (نوح)، بە درۆزیان
دانا، (وَقَالُوا بَشَرٌ مِّثْلُنا) وتیان شیتە. وەکو قورەیش ئەو وشە ناڕەوایانەیان بەکار ئەمێنا بۆ
پێغەمبەر (ﷺ) (وَأَزْدِجِرْ) ئەو بەندە ئیمە بەرگری ګرا لە گەیاندن پەیاوەکی، ھەرەشە
لێکراو سزاو ئەزیمەت درا بە چەند جوړو شیوان.

ئەگەر ئەو ګە دەستیان ئەکرد بە لێدان و تاساندنی ھەتا بۆ خو ئەکەوت، ئینجا وازیان
لێ ئەمێنا. کاتی ګە ھۆشی ئەھاتەو ئەبوت: خوا بە رێنموونی گەلەکم بکە و بیانخەرە سەر
رێگی راست، چونکە ئەفام و ئەزان.

بە ګۆڕە ئەفسیرە ګە وشی «یوم» زەرە بۆ «یفرجون» تەفسیر ګراوەتەو بە چەند بارێکی تر ھەموو ھەر
باشە و نەگونجی، بەلام تەفسیرە ګە بە ګۆڕە ئەفسیرە.

دَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرَ ﴿١٠﴾ فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ ﴿١١﴾ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَفَى
الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدَرٍ ﴿١٢﴾ وَحَمَلْنَاهُ عَلَى ذَاتِ الْوُجْهِ وَدُسِّرَ ﴿١٣﴾

ئىنجا لە پاش ئەو ناچار کرا گەراوە بۆلای خوا بە پارانەو و لالەو، داوای کرد که
تۆلەیان لی بسینێ وەکو ئەفەرموی: ﴿ دَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرَ ﴾ ئىنجا نوح هاواری کردە لای
پەرەردگاری خۆی بەمەى که زۆر پێ هینراوە واتە: خوايە گەلەگەم زۆریان پێ هیتاوم و
بەرگرم ئەگەن لە راگەیانندنی ئەو فرمانەى که تۆ پێت سپاردوم، هیچ توانا و دەسلەت
نەماوە! کەواتە تۆلەیان لی بسینە، تۆلەیان لی بسینە لەبەر ئایینەگەت، تۆ خۆت تۆلەیان لی
بسینە، چونکە کارو فرمانەکە هینی خۆتە، ئایینەکە ئایینی خۆتە، من هیچ پێ ناکرێ و
نیشی من دواى هات. ئىنجا خواى گەورە نزاگەى وەرگرت و تۆلەى سەند لەو گەلە
ستەمکارە بەم جۆرە لافاوو تۆفانی هینا و هەمووی خنکاندن و بەریادی کردن لەم جیهانەدا،
تا سەری کردن بە ناگرى نەپراوەی روژی دواى دا، زەوى پاک کردەو لەو تۆمە پیسە و نوح
و شۆن کەوتوو هەکانی رزگار کرد لە سزاو عەزابی ئەو گەلە پیسە، وەکو لەم چەند ئایەتەدا
باسیان ئەفەرموی: ﴿ فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ ﴾ نوح نزاو هاواری لی کردین، ئىنجا ئىمەش
قاپی یەکانی لای ژووری ئاسمانمان کردەو بە ناویکی زۆری بەمیز که بە تەوژم بپژێ و
پێتە خواریوە بەسەریان دا، ﴿ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا ﴾ زەویمان هەلقولاند، بە چەندەها کانیار و
چەشمە، واتە لەسەرداو لە ژێردا ئاومان بەرەلا کرد بۆیان. ﴿ فَالْتَفَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدَرٍ ﴾ ئىنجا
ئاو لەسەر و لە خواریوە یەکی گرت لەسەر ئەندازەیه که دیاری کرابوو بپار درابوو لە
پێشەویدا ئەو کرا لەسەر ئەو بپارو فرمانەى که درا بۆ بە خنکاندنیان. ئەو دوو ئاو بەو
جۆرە هات هەتا بوو بە لافاوو تۆفانی زۆری زەوى داگیر کرد و داپۆشی، هەموو ئەو بێ
باوەرانی داپینچاو داپۆشی که بوو بوون بە چلک و چەپەلی یەکی و رووی زەوى یان پیس
و ناشیرین کردبوو، دەستی قودەرت دای لەوان و سەر تقومی کردن، بە ریزەو نوحی رزگار
کرد وەکو ئەفەرموی: ﴿ وَحَمَلْنَاهُ عَلَى ذَاتِ الْوُجْهِ وَدُسِّرَ ﴾ نوحمان هەلگرت بەسەر شتیکی گەنگەو که
خاوەنی چەند لەوح و بزمارێک بوو، واتە لە پێشەوە فرمانمان پێدا بە دروست کردنی
کەشتی، لە کاتی تۆفانەکەدا بچیتە ئاو ئەو کەشتی یە. ئاوی نەبرد، بەلکو بەو جۆرە
ئاو نیشانی کرد لەبەر گەنگی کردن و بایەخ پێدان،

تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءَ لِمَنْ كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَا آيَةً فَهَلْ مِنْ مُدْرِكٍ ﴿١٥﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي

وَنُذِرُ ﴿١٦﴾

﴿تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا﴾^۱ همانان گرت بهسر کشتی بهکوه که نهگرا به پیش چای نیمه واته به چاودیری و پاریزگاری نیمه نهگرا به پیش چای نیمه واته به چاودیری و پاریزگاری نیمه نهگرا بهسر ناودا ﴿جَزَاءَ لِمَنْ كَانَ كُفِرَ﴾ همانان همراهم هینا بهسر پاداشت دانموی نوح که کسی بوو باومری پی نههینرا، بهرهلست و بهرگری کرا له گیاندنی پیام و نایینی خوا، سزاو نهمیهتی زور درا لهو ریگایه‌دا. لهم کاته‌دا که جیگای نهمیه دل و دهریون ته‌می خوار ببی و گوپرایلی بکات بو فرمان و نایینی خوا، لهم کاته‌دا نهم فرموده نههینی به دوا‌ی دا ﴿لَقَدْ تَرَكْنَاهَا آيَةً فَهَلْ مِنْ مُدْرِكٍ﴾ نهم رووداوه‌مان هیشته‌وه به نهنگ و باس بکری و بگیریت‌وه هیشته‌مانه‌وه به بهلگه و نیشانه‌یه‌کی روون بو گهل و چینه‌کانی پاش نوح، تا بیر بکنه‌وه و ته‌می خوار ببی، نه‌چن به ریبازی **لَعَلَّ** بی باومره‌کی نوح دا، خویان بیاریزن له سرکه‌شی له خوا با وهک گله‌که‌ی نوح دووچاری توله و سزای خوا نه‌بن. ده‌ی نایا کسی هیه که ته‌می و عیبرت وهرگری؟^۲ واته با ته‌می خوار ببی و خهلکی عیبرت وهرگری لهو بی باومره‌ان‌وه.

نینجاله‌به‌ریی‌دارکردنموی دل و دهریون نهم پرسیاره نهکات ﴿فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذِرُ﴾ ده‌ی نایاچون بووسزای من و ترساندن من؟ بیگو‌مان و مکو قورشان بو‌ی باسکردین سزاکه‌ی نیجگار سه‌خت و سامناک و به‌ریادکمر و له‌ریشه‌دهر هینره‌بوو، ترساندن‌ه‌کی راست و به‌جی بوو.

^۱ نهم رسته‌یه به گوپده‌ی تفسیره‌که بل که‌شتی به‌که و نه‌گودجی رسته‌یه‌کی سه‌ریه‌خو بیت بو باسی نرخی که‌شتی و خاوه‌ن که‌شتی له‌سر ه‌ره‌وو بار به رانه‌بروو رسته‌که‌ی فرمود له‌به‌ر حازر کردنی شیوه‌که‌ی.

^۲ ه‌ندئ نه‌فرمون: مه‌به‌ست هیشته‌وه‌ی نو که‌شتی به‌یه چه‌ند چهرخی مایه‌وه تا به‌کم چهرخی نهم نوممه‌ته و چه‌ند که‌سی له‌م نوممه‌ته بینن به‌سر چپای (جودی) به‌وه.

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ ﴿٧﴾ كَذَبْتَ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَدَايِ وَنُذْرٍ ﴿٨﴾

ئىنجا دل وريا ئەكاتەو بەوەى كە ئەم سەرگوزەشتانەى قورئان باسى ئەفەرموى: مەبەست ئامۆزگارى و تەمى دادانە، بە جۆرىكى روون و رەوان ئەو سەرگوزەشتانە باس كراوە، مەركەس فام و تىنگەيشتنى ھەبى باش تىى ئەگات و ھەرى ئەگرى. ئەفەرموى: ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ﴾ بەپراستى ئىمە قورئانمان سووك و ئاسان و ئامادە كردووە بۆ ھەرگرتن و لەبەر كردن و بىر لى كردنەوەو تەمى ھەرگرتن، ھەى ئايا بىر كەرەوەو تەمى ھەرگرتن ھەيە؟ واتە با بىي.

لەدواى ھەموو دەنگ و باسەكانى ئەم سورەتە و لە كوٹايى پيشاندانى شيۆەى سزاكانى يەو ئەم رەستىيە ئەھىنى و ئەيفەرمويتەوە بۆ ئەمەى بە ئارامى و لەسەرخۆ بانگى ھەروون بكات بۆ بىر كردنەوەو تەمى و ئامۆزگارى ھەرگرتن لە پاش ترساندن بە زنجىرەيەك لە سزا سامناكەكانى گەلە بى باوھەكانى رابردوو.

ئىنجا ديتە سەر باسى بەسەرھاتى تائىفەى عاد، ئەفەرموى: ﴿كَذَبْتَ عَادٌ﴾ ئيمان و باوھەى ئەھىنا تائىفەى عاد بە پىغەمبەرەكەيان. پيش تەواو كردنى ئايەتەكە پەرسىيار ئەكات بۆ ترساندن و سەرسام كردن و گەياندنى گرنگى ئەو سزايەى داگىرى كردن، ﴿نَكَبْتَ كَانَ عَدَايِ وَنُذْرٍ﴾ ھەى ئايا چۆن بوو سزاي من ھەريارەى ئەو بى باوھەرانەو تۆلەيان لەسەر ئەو باوھە ئەھىنانەيان؟ ئايا چۆن بوو ترساندنى من بۆيان پيش ھاتنى سزاكەيان؟ ئايا چۆنە ترساندنى من بۆ ئەوانەى لە پاش ئەوان لەسەر رىيازى ئەوان ئەپۆن.

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمٍ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾ تَنْزِعُ النَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُّنْقَعِرٍ ﴿٢٠﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرِي ﴿٢١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُّذَكِّرٍ ﴿٢٢﴾

ئینجا وەلام ئەداتەوه و باسی ئەو سزا سامناکه ئەکات بە کورتی ئەفەرموی: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمٍ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ﴾ بەراستی ئێمە بایەکی زۆر ساردی بەهێزمان رەوانە کردە سەریان لە رۆژێکی ساردی شوم دا کە شومی یەکە یەرمەوام بوو تا بەربادی کردن و سەری لە سزای رۆژی دوازی یەرمە نەکردن، ﴿تَنْزِعُ النَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُّنْقَعِرٍ﴾ بایەکی وابوو کە ئەو خەلکە هەلکەند و لە ریشەیی هێنان هەتا وایان لێ ئەهات شیوەیان وەکو بێخی دار خورمایە وابوو کە سەری نەماپی و لە جیگاکی خۆی هەلکەنرابی و کەوتی بەلادا.

بەم جۆرە شیوەیان نیشان ئەدات، چونکە - وەکو ئەگێرنەوه - ئەو گەلە درێژو لەش قەلەوگەرەبوون، پێیان توند ئەکرد لە زەوی بەلکو ئەلێن چالێان ئەکەند و دەستیان ئەگرت بە یەکمەوه و خۆیان بەتین دامەزراو ئەکرد. ئینجائەو بایە بە فرمانی خوا لێی ئەدان سەری ئەپەراندن و لەشەکانی توپ ئەدان و ئەیخستن بەسەر زەوی دا ئەو با ساردەش لەشی و شک ئەکردن و ئەکەوتن وەکو کۆتەرە دیار خورمای و شکی هەلکەنراوی کەوتوو بەسەر زەویدا، بەراستی شیوەیەکی سامناکی دل داچلەکیئەرە: خواپەنامان بدات لەسزاو قاری خۆی.

ئەوبایەهێزێکە لە هێزەکانی ئەم بوونەومەرە و دروست کراوی خواپە: لەشکرێکە لە لەشکرەکانی خوا ئەگەرێ و ئیش ئەکات لەم بوونەومەرەدا بە پێی ئەو یاسا و رێئەیی کە خوا بۆی دانابوو: هەربەرە جۆرە خاوازی ئەکات بەسەرەموو کەس و هەرشتا کە خوا خۆی بیهوی و مەیلی لێی ببی، ئەو هەب جیگای سەرلێکردنەوه نییە بۆهێج خاوەن ژیری یەکی راستەقینە.

لە پاش پێشانەدانی شیوەی سزاکیان پرسیارە پێشوو کە دووبارە ئەکاتەوه بۆ زیادە ترساندن و تەمی دادان ﴿فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرِي﴾ ئینجا ئەو رستەیه ئەمێنی بە دوازی باسەکەدا وەکو لە پێشەوه باس کرا: ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُّذَكِّرٍ﴾.

كَذَبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ فَقَالُوا أَبَشْرًا مِمَّا وَحَدَّا نَتَّبِعُهُ إِنَّآ إِذْآلَنَیْ ضَلَّلَیْ وَسُعُرَ ﴿٣٤﴾

اینجا دیته سر به سرهاتی سی یم: به سرهاتی تائیفه‌ی سمود، نه‌رموی: ﴿كَذَبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ﴾ تائیفه‌ی سمود باومریان نه‌مینا به ترسیننرمکان واته پیغمبران.

نه‌وانه هرچند بی باومری یان تنها دهریاره‌ی صالح پیغمبر بو، به لام باومر نه‌مینان به هرکام له پیغمبران باومر نه‌مینانه به هموویان، چونکه پیغمبران - سه‌لامی خویان لی بیث - هموو یه‌کن له باومرو بنه‌ره‌تی نایین دا، هموو بو تنها مبه‌ستی هاتون که بریتی یه له بانگ کردنی خملکی بو لای خواو گویندپایلی تنها بو فرمانی خوا.

سمود تائیفه‌یه بوون له دانیش‌توانی لای ژوروی نیوه‌دورگی عرب، وکو عاد که لای خوارویه‌وه بوون، جینگای نه‌وانیان گرتبوو له هیژو ده‌سه‌لات دا، نه‌مانه تمی خواو نه‌بوون به به سرهاتی تائیفه‌ی عاد که زانراو و بخاوبانگ بو له ناوچه‌کانی نیوه‌دورگه‌دا، به‌لکو باومریان نه‌مینا و ده‌ستیان کرد به دم درینژی و ره‌خنه گرتن له خوی و له پیغمبریتی یه‌که‌ی ﴿فَقَالُوا أَبَشْرًا مِمَّا وَحَدَّا نَتَّبِعُهُ﴾ بهم جوړه نه‌یان وت: نایا نیمه شوینی تنها کسی نه‌کوین که له خومانو وکو خومان وایه و هیچ زیاده‌یه‌کی نی یه به‌سر نیمه‌دا؟ واته کاری وا بی جی ناکه‌ین. ﴿إِنَّا إِذْآلَنَیْ ضَلَّلَیْ وَسُعُرَ﴾ چونکه به‌پرستی نه‌گمر نیمه بهو جوړه بکه‌ین، واته شوینی نه‌م تنها که‌سه بکه‌وین که وکو خومان وایه، نه‌م کاته نیمه له گومرای و شیتی دا نه‌یین.

به‌پرستی زور سه‌یره گومرای و سر لی شیوان تا نه‌م راده‌یه شوین کهوتنی حق و نایینی روون و روون‌کی خوا به گومرای و شیتی دابنری، نه‌م نه‌فامی و نه‌زانی یه نیستا زور به‌تین تر و به‌میزتره له ده‌ماغ و که‌له‌ی بوشی بی باومرانی نه‌م‌پودا، نه‌م‌تا شوین کهوتنی نه‌م نایین و شهریه‌تی نی‌سلامه روون‌کی خسته جیهان و ماموستایی ناده‌می کرد بو پیش‌کهوتن و به‌ختیاری، به لام بی باومر‌ه‌کانی چمرخی صالح پیغمبر (ﷺ) میژووی نایینی خواو نی‌سلامیان نه‌بوو، که‌واته بی باومرانی نه‌م‌پو زور نه‌زان و نه‌فام ترن له‌وانی کون، نه‌مان زورتر جینگای سرسورمانن.

^۱ نه‌م وشه‌یه به‌چندشتی تر راه‌کرلو: ۱- عزاب. ۲- دوری له حق. ۳- بلایه‌ی ناگر. به‌هرکام باشو نه‌گودجی.

أَلَيْكَ الذِّكْرُ عَلَيَّ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَابٌ أَشِرٌ ﴿٢٦﴾ سَيَعْلَمُونَ عَذَابَ الْكَذَّابِ الْأَشِيرِ ﴿٢٧﴾ إِنَّا مُرْسِلُوا النَّاقَةِ فَمَنْ فَارَقْتَهُمْ وَاصْطَبِرْ ﴿٢٨﴾ وَنَبِّئْتَهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلٌّ شَرْبٌ مَخْضَرٌ ﴿٢٩﴾ فَادَّوَا صَاحِبَهُمْ فَنَعَاطَى فَعَقَرَ ﴿٣٠﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرٍ ﴿٣١﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً

نينا زياده رهوی یان کرد له سرکیشی دا نه یان وت: ﴿أَلَيْكَ الذِّكْرُ عَلَيَّ مِنْ بَيْنِنَا﴾ نایا له نیوان نیمدا صالح جوی کراوته وه و سرش و په یامی خوا هینراوته خوار بو سهری؟ واته شتی ناپره او ناپراسته، ﴿هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ﴾ نه خیر به لکو صالح زور دروژنه و خودپه سنده و خوی به گهوره نه زانی نه یهوی زورو ده سولات پمیدا بکات به سهرمان دا به ناوی نایینی خواوه، تمام بازه و نه یهوی دا گیرمان بکات.

نهو کومه له بی باورده هر به قسمه کانی خو یان روونی نه که نه وه که خو یان دهرده دار و نه خوش بوون به نه خوشی که لله ره یی و ته که یورو حسادت په هو ی نهو نه خوشی یه وه دانیان نه نه ما بهو شته راسته روونه دا و ره خنه ی بی جی یان نه گرت و نه یانویست به ده مبارزی پیغمبره که یان له که دار بکه نه پیش چاوی نه قامه کان، نهو پیغمبره که که خوی خاوه نه به زهی له خو یان بو ی ناردن، بو نهو ی رینموونی یان بکات و ده ستیان بگری و بیانات به رنگای راست دا، نهو پیغمبره که یان له که دار ته کرد به دروژنی و تمام بازی که خو یان خسته بهر قارو خه شمی خوا له هردو جیهان دا، خوا هر له دنیا بی ناپرو شهرمزاری کردن و جاپی خراپی و سزای هردو جیهانی لیدان له قورئان دا و هه موونی ناگدار کرده وه به به سهرهاتی سهخت و روژی رهشیان له هردو جیهاندا، نهو تانه و له که ی که ده مبارزی یان پی نه کرد دهریاره ی - پیغمبره که یان - خوا به هره شه وه به دروی خستنه وه و خو یانی پی تاوانبار و له که دار کرد فرموی: ﴿سَيَعْلَمُونَ عَذَابَ الْكَذَّابِ الْأَشِيرِ﴾ سبه یینی، واته له روژی دوا پیدا نه زانن نهو زور دروژنی که شخه بازه کییه؟ بیگومان خاوه نی

نزد له زانایان نه فرمون: مه بهست به سبه یینی کانی هاتنی سزای نه جیهانه یانه که به ریادی کردن و له سر نه م رایه مه بهست له م رسته به لیره دا نهو هره شه و هه واله یه که له و کاته دا خوا رایکه یاند به صالح پیغمبر (ﷺ) به لام شیره ی کپړانه وه نی به، به لکو به جوړیکه نهو بارو حاله ته نه میتیته پیش چا و ده کو نیستا نهو کاته بیت که نهو ویش هر له ده ست قورئان دیت.

ئەمۇ خورە پېيسانە ئەمۇ كۆمەلە بى باۋەرەن، لە رۆژى دوايى دا كە سزا ئەدرىن بە ئاگر باش
ئەمۇ يان بۇ روون ئەيىتەمۇ.

ئەگىر ئەمۇ كە ئەمۇ كۆمەلە بى باۋەرە پەلپ ۋ بەھانە يان گرت لە سالج پىغەمبەر وتيان:
لەمۇ بەردە خوشترىكمان بۇ دەريىنە، ئەمۇش فەرموى باشە بە مەرجى ئىۋەيش نىمان بىنن،
ئەوانىش بە ئىنيان پىدا ئەمۇش داۋاي كرد لە خۋاي گەرە كە ئەمۇى بۇ بىكات، خۋايش
نزاكەى وەرگرت و سروشى كرده لاي كە لىرەدا بۇمان ئەگىر ئەمۇ لە قورئان دا: ﴿إِنَّا مُرْسِلُوا
الْقَائِلَةِ إِنَّهُمْ لَهٗم﴾ ئەمۇ خوشترەى كە داۋايان كرد ئىمە ئەيىننە دەرمۇە لەمۇ بەردە ۋ ئەيىنرىن
بۇ تاقى كەردنەمۇى ئەوان تا دەرگەمۇى ئايا نىمان ئەمىنن يان نا؟ ﴿فَارْتَبِعْهُمْ وَأَمْلِكْ﴾ كەواتە
ئەى سالج تۈيش چاۋەرۋانى يان بىكە ئايا چى ئەكەن ۋ چى يان بەسەر دىت؟ خۋت بگرە و
سەبر بىكە لەسەر سزاۋ ناپەرۋايى يان دەربارەت، واتە پەلە مەكە مەتا كاتى بەدى ھاتنى
بىريارى خوا. ﴿وَيَبْتَلِهِمُ أَنْ أَلْمَأْ قَسَمَهُ بَيْنَهُمْ كُلُّ شِرْبٍ مُحَضَّرٌ﴾ ھەۋاليان بەدرى كە ئەمۇ ئاۋەى لەمۇ ئايدە
بەش كراۋ لە نىۋان ئەوان ۋ ئەمۇ خوشترەدا، رۆژى بۇ ئەوان ۋ رۆژى بۇ خوشترەكە، ھەمۇ
بەشە ئاۋى خاۋەنەكەى خۋى حازرى ئەمى لە نۆبەكەى خۋى دا، ئىنجا خۋاي گەرە ئەمۇ
خوشترەى بەمۇ جۆرە فەرھەم ھىنا ۋ مايەۋە بەمۇ جۆرە بەردەۋام بوون لەسەر بەش كەردنى
ئاۋەكە لە پاشان بىزار بوون لەمۇ بىريارى كۈشتنى خوشترەكە ياندا، ﴿فَادَاوَا سَلَامًا﴾ ئىنجا
ھاۋاريان كرد لە گەرەكە يان بە ھاندانى لەسەر كۈشتنى ئەمۇ خوشترە ﴿تَقَاتَى تَمَرٌ﴾ ئىنجا
ئەمۇش بەگۈنى كەردن ۋ ئەمۇ تاۋانە گەرەى كەرد و تىقى گرت بەدەستەۋە خوشترەكەى كۈشت.
ئىنجا ۋەكو باسەكانى رابردوۋ پىش باسى سزاۋ تۆلەى بى باۋەرەكان ئەمۇ پىرسىيارە
ئەكات: ﴿كَفَكَ كَانَ عَذَابٍ وَنُذْرٍ﴾ رالە ۋ تەفسىرى ئەمۇ رستەيە لەمۇ پىش كرا، كەواتە پىۋىست
نى يە بە ۋ تەنەۋى، ئىنجا باسى سزاۋ تۆلەى ئەمۇ جىھانە يان ئەفەرمۇى: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيِّحَةً
وَّجِدَ﴾ بىگومان ئىمە تەنھا سەيخە ۋ دەنگىكى گەرە ۋ پىاھەل شاخانىكمان رەۋانە كەردە
سەريان. زانا يانى تەفسىر ئەفەرمون: ئەمۇ سەيخە ۋ پىاھەل شاخانە لەلايەن جۈرە ئىلەۋە
بوۋە، بەلام قورئان لە ھىچ شوئىنك دا دىيارىي نەكردوۋە كە چۈن بوۋە لە كى ۋ لە كۈنۋە
بوۋە؟ ھەرچۈن بوۋى خۋاي گەرە ئەمۇ كەلە ياخى يە سەركىشە لوت بەرزەى لە رىشە ھىنا
بەمۇ شتە بەسىتە،

فَكَانُوا كَهَشِيرِ الْمُحْظِرِ ﴿٣١﴾ وَلَقَدْ بَعَثْنَا الْأَقْرَعَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ ﴿٣٢﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالَّذِي ﴿٣٣﴾
 إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا ءَالَ لُوطٍ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ نِعْمَةٌ مِنْ عِنْدِنَا كَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ ﴿٣٥﴾

بهو جوړه ی لی کردن که قورئان وینه که یمان نه خاته پیش چاو نه فرموی: ﴿فَكَانُوا كَهَشِيرِ الْمُحْظِرِ﴾ هه موو به جاری مردن و وشك و قرق مهلهاتن، داپزان و هكو نهو توله وشك و پهل و پویانه ی درخت که خاوهن گهله نه یكات به تروت و پهرژین بو په چه و جینگای گهله که ی، یان و هكو نهو پووش و پهل و پو وشکه ی که کوی نه کاته وه بو خواردنی گهله که ی.

به کورتی بهو ته نیاو مهلشاخانه هه موو مردن و داپزان و هكو ماوه یه کی دور بی مردبن، به راستی شیوه و وینه که یان سامناک و دل داچله کینه ره له کاتی پیشاندانی نه م وینه دا نه م رسته یه نه مین ی و باسه که ی پی دوا یی نه مین ی و هكو باسه کانی تر: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا الْأَقْرَعَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ﴾. نینجا دیته سر زنجیره یه کی تر له به سرهاتی یه کیکی تر له پیغه مبران و بی باوه ران، دیته سر باسی لوط پیغه مبر که چهرخی له پاش چهرخی صالح پیغه مبر بووه نه وانیش له دوروبه ری نیوه دورگی عه رب دا بوون به ناوبانگ بوون له ناو قوره یش و عه ربه کان دا نه فرموی: ﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالَّذِي﴾ گهله که ی لوط باوه ریان نه مینا به پیغه مبرو ترسینه ره کان به دروژنیان دانهان.

سرگوزده شته و به سرهاتی لوط پیغه مبر له چند شوینی تردا به دروژنی هاتووه، لیړه دا مه به ست عیبرت و ته می و هرگرتنه له بهر نه وه به کورتی باسه که نه فرموی و سزای بی باوه رهمکان و زنگاری نیمانداران نه خاته پیش چاو نه فرموی: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا ءَالَ لُوطٍ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ * نِعْمَةٌ مِنْ عِنْدِنَا كَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ﴾ بنگومان بایه کی به مین ی به رهمباران که رمان نارده سریان جگه له ئال و بهیتی لوط، واته نه وانیه یان که شوینی ئایینه که ی که وتن، نه وانه زنگارمان کردن له بهر و به یانیک دا له دوا دوا یی شه و داو نه ویشمان کرد له بهر نه وه له لایه ن خو مانه وه چاکه بکه ین دهریاری نه و نیماندارانه.

وَلَقَدْ أَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ رَزَقَدُوهُ عَن ضَيْفِهِ فَطَمَسَتْ أَعْيُنُهُمْ فُذُوقُوا عَذَابِي
وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ صَبَحَهمْ بُكَرَةٌ عَذَابٌ مُّسْتَقَرٌّ ﴿٣٨﴾ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ
لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّذَكِّرٍ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُ ﴿٤١﴾

هرچونی نهوانه مان رزگار کرد و پاداشتمان دانهوه هر بهو جوړه پاداشتی هرکه سی
نه دینهوه که سوپاسی نیعمتی نیمه بکات به ایمان هیان و گوږپرایلی. هر دوو تهره
سرگوزده شته که ی باس فرمووه: باوهر نه هیانانی گله که ی و پاشه پوږی سهختیان، نیجا
نه گهریتوه یو باسی چند شتی که له نیوانی نهو دوو تهره فدا روی داو کرا نه فرموی:
﴿وَلَقَدْ أَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ﴾ بیگومان له پیشهوه لوط نهو گله ی ترساند له توله ی
سهخت و دهست ده شانندی به هیز و سزای نیمه دهر باره یان که چی نهوان دهست دهستی
به بره کانی یان نه کردو باوهر یان نه هیان و گومان یان نهو ترسینه راندا.

له بابت بی ایمانی و بی باوهری یوه بهو جوړه بوون، له بابت کردهوی خراپه وه لهو
رانده کهس نه دیوه دا بوون که نه فرموی: ﴿وَلَقَدْ رَزَقَدُوهُ عَن ضَيْفِهِ﴾ به راستی که وتیونه همل و
تیکو شان و خوارو ژووری لوط له بابت میوانه کانی یوه که لی ی بسینن به نیازی نهو
نیشی بی ناموسی یان له گهل بکن به گوږه ی باوی پیسی خو یان که نیریاز بوون، نهو
میوانه نیش مه لایکه بوون، به لام له شیوه ی نادهمی جوان و شیرین دا که چاویان پی یان
کهوت نیجگاری شهر میان لا نه ماو کهوتنه خوارو ژوور له گهل لوط پیغه مبر نهو پیسانه
نه یان نه زانی که نهوانه مه لایکه کن، نیجا ویستیان دهست درېژی تهواو بکن و به زور
میوانه کانی ژر دهست بکن، لهو کاته دا دهستی قودرت هاته پیشهوه بهم جوړه ی لی کردن
که نه فرموی: ﴿طَمَسَتْ أَعْيُنُهُمْ﴾ نیجا نیمه ییش چاره کانمان کوږ کردن به جوړی جیگا که یشمان
نه میشته وه و سافمان کرد، نیجا نه هاتن به یکه دا و هیچیان نه نه بیینی. شم به سهراته به
درېژ تر تیپه یی له چند سوره تیکی تر دا به تایبه تی له سوره تی ﴿هود﴾ دا، ﴿ذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ﴾

ئىنجا پىمان وتن لەسەر زمانى مەلئىكەكان، بچەژن سزاي من ۋە بەرھەمى ترساندىنى من.
 خوای گەرھەر بەرھەموانى لى ئەمىنان بەلگولە بەيانی يەك دا سزاي سەختى باراند
 بەسەرياندا، سزايەكى واکەلەرىشەي ھىنان، دواچۆپى ھىنان لەم جىھانەداو سەرى کردن
 بەناو سزاي ھەمىشەيى رۆژى دوايى دا وەکو ئەفەرموى: ﴿وَلَقَدْ صَبَحَٰهُمْ بُكْرَةً عَذَابٌ مُّسْتَقِرٌّ﴾
 بىنگومان لە بەيانی يەك دا زوو سزايەكى واکەلە سەريان لانەچوو تا بەربادی کردن و کردنى
 بەناو سزاي ئاگردا، چونکە لەگەڵ مردن ئىتر وان لە سزاداو لە کۆليان نابىتەو ھەتا ھەتايە
 بى پراڻەو، خوا پەنامان بدات، آمين.

ئەم سزايە بەم جۆرە بوو: ولاتەكەيان ژىراو ژور کراو باي سەخت ھاتە سەريان
 بەرھەبارانىشى کردن. ئىنجا لەلایەن خواو ئەمەيان پى وترا: ﴿تَذَرُوا عَذَابِي وَتَذَرُونَ﴾ دەي بخون
 و بچەژن لەتۆلەوسزاي من و بەرھەمى ترساندىنى من کە گویتان لى ئەمبوو: ﴿وَلَقَدْ يَسْرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ
 فَهَلْ يَنْتَكِرُ﴾ ئەم رستەيەي ھىنايەو لەپاش ئەم باسى چوارەمىشە.

ھىنانى ئەم رستەيە لەپاش ئەم چوار سەرگوزەشتەو دل بىدار ئەکاتەو کە ھەريەكى
 لەم بەسەرھاتانە بە تەنبا بەسە بو بىر کردنەو کۆتايى ھىنان لە بى باوهرى ۋە تاوان کردن
 لەلایەن ئەو کەسانە کە دليان زىندوو. ھەرھەما لە پاش پيشاندانى شىوہى سزاو ترساندن
 بەو جۆرە نەرمى و ناسكى يە رىنموني ئەکات ۋە بانگ ئەکات بو گوپرايەلى و نىمان کە
 ئەویش شىرین ترين رەوشتە لە تەمى دادان دا، کەواتە ھەرکەس بەم فەرمودانە مل کەچى
 ئەکات ۋە رىگای راست ئەداتە بەر ئەو کەسە جگە لە ئاگرى دۆزەخ ھىچ دەرمانى تری نى يە،
 وەکو لە پىشەو لە سەرھتاي سورەتەکەو ئەوہى دا بە گویدا.

ئەم چوار سەرگوزەشتە و بەسەرھاتانەي کە تىپەرين لەم سورەتەدا ھەمويان لە
 بەسەرھاتەکانى نيوە دورگەي عەرەب بوون، ئىنجا لە پاش ئەمانە بەسەرھاتىکمان بە کورتى
 پيشان ئەدات لەبەسەرھاتى ناوچەو ولاتى تر. بە کورتى چاوى دل ئەخشىنى بە بەسەرھاتى
 فیرعون ۋە کۆمەلەکەي. ئەفەرموى: ﴿وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النَّذَرُ﴾ سویند بەخوا ترسىنەرەکان
 ھاتنە سەر کۆمەل و شوین کەوتووکانى فیرعون،

كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخَذَ عَزِيزٌ مُّقَدِّرٌ ﴿١٢﴾ أَكْفَارًا كَذِبًا مِّنْ أَوْلَئِكَ أَمَرَ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ ﴿١٣﴾

أَمْرٌ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنْصَرِفٌ ﴿١٤﴾

ئینجا ئەوانیش بەم جوړه بوون که ئەفەرموی: ﴿کَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا﴾ باوەڕیان نەهێنا بەو ھەموو موعجیزە و بەلگە روونانەیی که ئێمە پێشانمان دان لەلایەن موساو ھارونەوە. ئەو موعجیزانە نو بوون ھەموویان روون و ناشکرا و بەلگەی بەهێز بوون لەسەر پێغەمبەریتی پێغەمبەرەکانیان کەچی چار نەکران و نەهاتنە سەر ڕێگای راست، خوایش ئەوێ بەسەر ھێنان کە بەسەری ھێنان کە بە درێژی لە چەند سورەتیک دا باسی فەرموو، لێرەدا بە کورتی ئەفەرموی: ﴿فَأَخَذْنَاهُمْ أَخَذَ عَزِيزٌ مُّقَدِّرٌ﴾ ئینجا ئێمەیش تۆلەمان لێ سەندن بە تۆلە سەندن کەسێ کە زالە بەسەر ھەموو شتیک دا و چار کراو نی یە و دەسلالت و توانای بەسەر ھەموو شتیک دا ھەیە، کەواتە تۆلەییەکێ زۆر بەتین بوو ڕیک و شایانی سەرکەشی و نالەباری فیرەمون و گەلەکەیی بوو.

پاش ئەوێ ئەم ھەوال و بەسەرھاتە گرنگانەیی دا بە گۆنچکەیی بێ باوەڕەکان دا، شیوەی سەخت و بەتینی سزای ئەو بێ باوەڕانەیی ھێنایە پیش چاو. پاش ئەواتە ئینجا ڕووی فەرمووە ئەکاتە بێ باوەڕەکانی قورەیش، ھەروەھا ھەموو گەل و کۆمەڵی بێ باوەڕانی ئەم ئوممەتە ھەموو ناگادار ئەکاتەو بۆ ئەمەیی خۆیان بپاریزن لە دووچار بوونی پاشەپوژی بەدەبەختی بە ڕینەیی بێ باوەڕەکانی رابردو، ئەیاتەرسینی بە سزای سەخت تر ئەفەرموی: ﴿أَكْفَارًا كَذِبًا مِّنْ أَوْلَئِكَ﴾ ئایا کافرەکانی ئێو چاکترن لەو کافرانەیی کە باسمان کردن؟ ئایا چاکترن لەوان لە ھیزو دەسلالت و ریزو شان و ئاییندا؟ واتە نەخیر ھیچ ئەمان چاکتر نین لەوان، کەواتە ئایا بە تەمای چین؟ با تەمێ خوار بین بە ھاوسەر و ھاوڕێکانیان، ﴿أَمَرَ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ﴾ ئەی ئایا ھیچ چەکیکی رزگاریتان ھەیە لە کتێبە پیشووەکان دا ھاتبێتە خوارووە کە ئێو تۆلە و سزا نادرین لەسەر بێ باوەڕیی و تاوان، واتە نەخیر دیارە شتی وایان نی یە و شتی وا ناگونجی، ئینجا ڕووی وتارەکە لائەدا لەوان و پرسیاریک ئەکات بۆ سەر سوپەھێنان، ئەفەرموی: ﴿أَمْرٌ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنْصَرِفٌ﴾ ئەی ئایا ئەوانە ئەلین: ئێمە گەلێکین کۆمەل و کوین و کاروبارمان کوێ و زال و چار نەکراوین؟ یان سەرکەوتووین بەسەر دۆژمندا.

سَيَهْرُمُ الْجَمْعُ وَيُولُونَ الدُّبُرَ ﴿١٥﴾ بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَذَىٰ وَأَمْرٌ ﴿١٦﴾ إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ
وَسَعِيرٍ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُقُوا مَسَّ سَقَرٍ ﴿١٨﴾ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ﴿١٩﴾

نهمانه له په نای مالی خوادا بویان رڼک کهوتبوو، کاروباریان دامه زراو بوو کومه لیکي
تهی لی کرابوون به موی نهموه له خویان گوډا بوون نهم قسه یان نه کرد لمبر نهمو قورشان
دای له ده ماغیان و نهم هواله ی پیدان: ﴿سَيَهْرُمُ الْجَمْعُ وَيُولُونَ الدُّبُرَ﴾ بېنگومان شو کومه له
نهموه نه شکینرین له جنگ دا و له ترس دا پشتمی تی نه کهن و فیرار نه کهن.

نهم هواله له مکه که دا دراو له پاش چند سالی که به دی هات له روژی به دردا، نهم
یه کی که له هواله غمیبی یه کانی قورشان که به لکه و موعجزیه یه کی ناشکران بو پیغمبر (ﷺ).
نیمای بوخاری حدیسی ته هیڼی له ټیبن عباسه وه - خوا لی یان رازی بیټ - که
پیغمبر له روژی به دردا نزاو لاله ی کرده لای خواو فمرموی: خویبه داوای به لینه که ت لی
نه کم، له پاشان حمزه ته ته بویه کر - خوی لی رازی بیټ - عمرزی کرد: نه ی پیغمبر ی
خوا نزاو لاله که لای خوا به سه و چاره سهرت نه کات، نه ویش ته شریفی هاته دهموه له
شوینه که ی خوی و نهم نایه ته ی نه فمرمو: ﴿سَيَهْرُمُ الْجَمْعُ وَيُولُونَ الدُّبُرَ﴾.

نیمای عومر نه فمرموی له وه و پیش نهم نه زانی مبهست بهم نایه ته چی به هتا روژی
به در هات و پیغمبر (ﷺ) نهم نایه ته ی خویند، نهو کاته مبهسته کهم زانی. نهوه شکان و
سزای نهم جیهانه یان بوو، خوا به وه وازی لی نه هیڼان: ﴿بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَذَىٰ وَأَمْرٌ﴾
واز له وه ی دنیا بیته روژی دوا یی کاتی توله ی نهوانیه، سزای روژی دوا یی ناهه موار ترو
تالی و سهختی به تین ترو له سزای نهم جیهانه، له هه موو نهم سزایانه که باس کران
دهریاری بی باومرانی گله رابردو و مکان، واته کاتی سزای راسته قینه یان شو روژه یه و
هرچی سزای نهم روژه یان هیه هه مووی پیشېروو سهره تایه.

نېنجا سهختی و به تین تری سزای شو جیهانه روون نه کاتوه به پیشاندانی شیوه یه کی
سامناک له شیوه ی سزا کانی نه فمرموی: ﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسَعِيرٍ * يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ
ذُقُوا مَسَّ سَقَرٍ﴾ بېنگومان بی باومر تاونبار مکان له ناو چالی گومرایی و سر لی شیواندان له
جیهانه دا و له ناو ناگره تاو دراوه کانی روژی دوا یی دا له کاتیک دا به ریسوایی به سر روویان
دا را نه کینشرین له ناو شو ناگره دا لهو کاته سهخته دا پی یان نهوتری بچهن سزاو نیش و

نازاری دۆزهخ، ئەمەيش بۆ سزادانی دل و دەروونیان بەو تیری تانە و تەشەرانی. خوا
پەنامان بدات بە رحەم و بەزەیی خۆی.

لەم کاتەدا کە ئەم شیوە دل داچەکیڤنەری رۆژی دوايي خستە پيش چاو لەم کاتەدا ئەم
باسە گرنگە و ئەم بەیانە گەورە دواوە دەرئەکات بۆ ئەمەي جیگرو دامەزراو بیی لە دل و
دەرووندا زانین و بەجیی هەموو کارو فرماني خۆی گەورە. ئەفەرموی: ﴿إِنَّا كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْتُهُ بِقَدَرٍ﴾
بەراستی ئێمە هەموو شتیگمان دروست کردوو بە ئەندازە و بارو روویەکی ئەم لە پيشەو
زانپوانە و ویستپوانە و پیرامان داوە، واتە هیچ شتیگ بە رێکەوت نی یە، بەلکو هەرچی
لەم ژيان و بوونەوهرەدايە، ئەمانە هەموو لە پيشەو زانراو و ویستراو، دیاریی کراون
خۆیان و بارو سیفەتیان و رادەو ئەندازەیان و شوین و کاتیان و پەيوەندی نیوانیان و کارو
بەرەمیان لەم ژيان و بوونەوهرەدا، ئەمان هەموو بە جۆریگن دەست نادەن بۆ کەم و کوپی و
زیاد و کەم و دواوەرو هیچ جۆرە گوێاندن و دەست تیخستنی.

لەم بابەتەو پيشەوای مەزن غەزالی - خۆی لی رازی بیئت - فرمودەيەکی ئیجگار
بەرزو بەتامی هەيە ئەفەرموی: ئەگەر هەموو نادەمی یەکسەر کۆ بکړیتەو، هەموو یەکیکی
رانەي زانین و ژیری بگاتە پلەي هەر بەرزی، هەموو زانا بکړین بە هەموو نەیني یەکانی
بوونەوهر و پاشەپوژی هەموو شتی، هەموو ماوە بدرین تەمەنیکی درێژیان پی بدری و
هەموو پیکەو بێر بکەنەو و بکۆلنەو لە دروست کراوەکانی خوا بۆ گوێپینی بە باریکی تردا،
بە هیچ کلۆجی باری تری گونجاویان بۆ نادۆزیتەو، زەرەيەکیان پی زیاد و کەم ناکړیتەو
لەو ی خۆی گەورە کردوویەتی، ئەگەر بیئت و بگوێی بە هەر باری تردا رژێمەکەي تیک
ئەچی و ناتەواو ئەبی و پەکی ئەکەوی.

راست و بەجی یی ئەم فرمودەيە لەم چەرخي تازەي زانیاری یەدا روون بوونەوهر،
چونکە گەلی شتی نەیني ئەم بوونەوهرە دەرکەوت و پەي پی برا ئەوانە هەموو بەلگەيەکی
زۆر روون و رەوانن لەسەر راستی و بەجی یی ئەو فرمودەيە، هۆی ئیمانی بەهین بەو
ئایەتە و ئەو کەسەي ئەم ئایەتەي ناردە خواوە، هەتا زانیاری بەرزو پيشکەوتوو تر بیئت
بەلگەکان روون ترو بەهینتر و زۆرتر ئەبن.

بۆ روون کردنەوهری چەند نمونەيەکی باس ئەکەین لەو شتە سەر سوپەینەرانی کە لەم
چەرخە تازەدا ناسران و پەییان پی برا!! ئەم زەوی یە کە ئێمەي بەسەرەو ئەژین بەم ژيانە
تایبەتی یە، خۆی گەورە چەند شتیکی تیدا فرامەم هیناوە و چەند شتیکی کردوو بەهۆی

ئەم ژيانە بەسەرەمە ئەگەر بىت و لەم بارى ئىستە بگۆڭرى، يان نارېكى و ئاقەماوى پەيدا بېى و روو بىكەتە ھەر يەككى لەو ھۆيانە، ئەو كاتە ژيان تىك ئەچى، يان ھەر ئاگونجى: قەبارەى ئەم زەوى يە لە رادەى ئىستەدا دابەش كىردنى ئاۋو وشكى بەم جۆرەى ئىستە، بوونى ھەوا بە چۆرەدەورى دا بەم رادەو قەبارەى ئىستە ماۋەو رادەى دورى لە مانگ و خۆرەو، ئەم قەبارە تايبەتەى يەى خۆرە مانگ ئەم رادە تايبەتەى يەى گەرما ۋ سەرما لە زەوى دا، رادەى گەردش و خولانەوەى بە دەورى خۆى و خۆردا، ئەمانە و ھەزاران شتى تر كە ھەندىكىان ناسراون و زۆر زۆرىشيان ھىشتا ماۋەو پەيى پى نەبراۋ، ئەمانە ھەموو پىكەو ۋ بە يارمەتەى ھەموو، ژيان بەسەر ئەبىرى ئەگەر ھەر جۆرە گۆڭان و نارېكى يە رووبدات تىيان دا ژيان بەسەر نابىرى.

بۇ زانايانى زانىارى تازە روون بوۋەتەرە كە ئەستىزەكان ھەرىكە جىگا و شوئىنىكى تايبەتەى يان ھەيە بۇ گەردش و خولانەوەيان، ھەرىكە قەبارەو شىۋەو بارىكى تايبەتەى يان ھەيە، رادەى دورىيان لە يەكەو ۋ لەگەل كۆمەلەى خۆرى خۆيان ۋ كۆمەلە و مەجرەكانى تردا لە سنوورېكى تايبەتەى دايە. ئەمانە ھەموو بە ھەزارەا شتى تر كە ئەم ئاسمانانەى ئەسەر دارىژراۋە، ئەگەر بگۆڭرى بە ھەر جۆرەىكى تر كارى ئەم بوۋەتەرە ئاپرات.

ئەو شتانەى كە ھۆى ژيان و مانەوەن بۇ زىندوۋەكان لە رادەو ئەندازەيەك دان رىك ۋ پىكەن و ھاۋتايى ئەو شتانە ئەكەن كە ھۆى مردن ۋ نەمانن، بە شىۋەيەك كە ھەموو جۆرە تىرەيەك لە گيانلەبەرەو زىندوۋەكان بىمىنەوەو بىنەبەر نەبن، ئەو ھەندەيش زۆر نەبن و پەرە نەسىنن كە زىانيان بېى و ژيان لە خوشيان ۋ لە زىندوۋ گيانلەبەرەكانى تىرىش تال بكن، بۇ وئىنە: پەلەۋەرە دېندەكان - كە پەلەۋەرە بى دەسەلاتەكان ئەخۆن - ژمارەيان كەمە، چونكە ھىلكە و بىچوۋيان كەمەو لە ھەموو شوئىنىك دا ئارزىن، بەلام تەمەن ۋ عومرىان درىژە. ئەگەر ۋەكو تەمەنيان درىژە ژمارەشيان زۆر بوۋايە و لە ھەموو شوئىنىك دا ژيانىان بىكردايە، ئەو كاتە پەلەۋەرە بى دەسەلاتەكانىان بىنەبەر ئەكرد، يان ژمارەيەك كە پىۋىستە نەئەمايەو. مېش - كە بە مليۋنەما ھىلكە و بىچوۋى ھەيە - زىاتر لە دوو ھەفتە ئارزى، دەى ئەگەر ۋەكو بىچوۋى بەو زۆرە ھەيە تەمەنى درىژ بوۋايە سەرى زەوى دائەپۇشت، ئەو كاتە ژيان نەئەگونجا بۇ زۆر لە گيانلەبەرەن، بە تايبەتەى بۇ ئادەمى، بەلام دەستى قودرەت و ھىكمەت

لەو سنووردەدا وستاندوونی، زۆریسی بیچووی هاوتا کردوو لەگەڵ تەمەن کورتی دا.
میکرۆب - کە لە ھەموو گیانلەبەریک ژمارە زۆرترە - زۆرتر زۆر ئەبن، زیانیان زۆرترە،
بەرگری کراون بەمە ی کە لە ھەموو گیانلەبەریک لاوازو بەرگە نەگرو تەمەن کورت ترە، بە
ھزارەھا ملیۆن بەسەرمان یان بە گەرمان یان بە رووناکی یان بە چەند ھۆی تر ئەمەن. دە ی
ئەگەر بەم جۆرە بەرگری نەکرایە ژیا نی نەدەھیشت و گیانلەبەرانی بەریاد نەکرد.

ھەموو گیانلەبەریک شتیکی تایبەتی پی دراوہ کە بیکات بە چەکیک بۆ خۆی بۆ بەرگری
دژو دوژمنی، بۆ پارێزگاری گیانی خۆی لە زیان و نەمان، ئیتر ئەو چەکی ھیزو توانین بێت
یان چەسپانی بێت لە راکردن دا یان ژارو ژمەر بێت یان ھەر شتیکی تر. ھەروەھا ھەموو
گیانلەبەریک جۆرە خۆراکیکی بۆ ھەراھەم ھینراوہ کە سوودی ھەیە بۆی و پی ئەرێ، ھۆی
نەستکەوتی ئەو خۆراکەیشی ھەیە، ئادەمی و ئازەل و پەلمەرو ھەموو گیانلەبەری تر
یەکسانە لەو دا، تەنانت گەرا پاش یەکگرتن و پیوھن بوونی بە خەلیوہ ئەنووسی بە
دیواری منداڵانەو وزامداری ئەکات و چوارەووری خۆی ئەدپی و ھەوزیک لە خۆین بۆخۆی
ھەراھەم ئەھینی، خۆینی کەدەست بدات بۆ ھەلمژین و پیی زیاد بکات و پەرە ی پی بسینی!
ئەو پەتە ی کە بیچووی پی بەستراوہ بە دایکی یەوہ لە منداڵان دا بۆ وەرگرتنی خۆینی
خۆراک، ئەو پەتەیش بە پی پیوپیست درێژترە، نە زۆر درێژە تا خۆینە خۆراکەکی تیا
بترشی و نە ئەوئەندە کورتە کە بە زۆری و لیشاو خۆراکەکی بیینی و ببیتە ھۆی زیان بۆ ئەو
منداڵە، پاک ی و بیگەردی بۆ خۆی گەورە.

ئەو پەتە ی کە بیچووی پی بەستراوہ بە دایکی یەوہ لە منداڵان دا بۆ وەرگرتنی خۆینی
خۆراک، ئەو پەتەیش بە پی پیوپیست درێژترە، نە زۆر درێژە تا خۆینە خۆراکەکی تیا
بترشی و نە ئەوئەندە کورتە کە بە زۆری و لیشاو خۆراکەکی بیینی و ببیتە ھۆی زیان بۆ ئەو
منداڵە، پاک ی و بیگەردی بۆ خۆی گەورە.

مەمکی دایک لە یەکەم جارو سەرھە ی منداڵ بوونەوہ شتیکی زەردی لی دی کە پی ی
دەوتری ژەک، ئەو ژەکەیش چەند شتیکی کیمیای تواوہ پارێزگاری منداڵەکە ئەکات لەوہ ی
دووچاری نەخۆشی ببیت لە خەلکی یەوہ لە رۆژیک دوا ی پەیدا بوونی منداڵەکە ئیتر ئەبی بە
شیریک کە منداڵەکە پی ئەرێ و لەشی پی ی پەرە ئەسینی و گەورە ئەبیت، شتی سەیرو
سەر سوپھینەر ئەمە ی کە ئەو شیرە بەرە بەرە زیادە ئەکات بە پی ی گەورە بوون و پیوپیستی
منداڵەکە تا وای لی دی لە پاش سالیک رۆژی لیترو نیویک ئەبی، شتی سەیر تر ئەمە ی ئەو

شیره له یه کم جارموه ومکو تاوینکی په تی وایه، بهس که میك لهو شتانه ی تیدا هیه که لهش پنی زیاد نهکات و پهری پی نه سینتی، له یه کم جارموه وایه، چونکه لهش و گده ی پی هیزو لاوازه توانای خوږاکی قورسی نی یه که پاشان بهره بهره وړو به وړو به پنی زیاد بوون و به هیز بوونی مندا له که چوری و شیرینی و نهو شته به هیزانه که لهشی پی گه وړه و به هیز نه بی نهو شتانه له شیر که دا زور نه بن^۱.

بیر کردنه وه لهو هه موو جیهازه جیاوازه ی که له نادمی دا دروست کراون، بیر کردنه وه له نیش و فرمانیان و سوود و نرخ و به کاریان له پاراستنی زیان و ته ندروستی نادمی دا. بیر کردنه وه له شته نایابانه بهو هه موو وردی و ریڅ و پینکی یه سر سوپ نه هینی و دل و ژیری سرسام نهکات، نهو دهسته قودرته پیشان نهکات که نهو کاروباره نه بات بهر نه وه، لیږده دا ناگونجی به درژی باسی نهو هه موو جیهازه بکهین، به لکو بو وینه به کورتی تنها باسی جیهازیک نه کهین که جیهازی (غده) لهو به چکو له کان، باسی نهو کارگه به چو که کیمیاویانه نه کهین که یارمه تی هه موو لهش نه دن بهو هه موو شته کیمیاویانه که بی نه وانه لهش گوزهران ناکات، هیزبان له راده یه که بهشی له هزار بلیون بهش له وانه بهر هه میکی زور گرنگی هیه له لهشی نادمیدا، نهو کارگه یانه هه موو به ریزو یه که له دوی یه کن هر کام له وانه نهوی تر ته و او نهکات، نهو شته کیمیاویانه که نه یدهن به لهش پیکه اتوون له چند شتیکی جیاوازو جوړی تیکه ل کردن و همراه هیانانیا نه وهنده به وردی و گرنگی کراوه بیرو ژیری سرگردان نهکات، هر خه ل و ناتواوی یه که روی دا له هر کامیان دا نه بیته هو ی تیک چوون و ناتواوی یه کی گشتی له هه موو لهش دا، تا راده ی نه مان و مردنی لهش، نه گهر ماوه یه کی کم نهو خه ل و ناتواوی یه بهر ده و ام بیټ.

له بابته جیهازه کانی نادمی یوه نه م نه دازه بهسه بو هر کهس بیرو ژیری له جیگی خوی دا بیټ و سری لی نه شیوا بیټ، نینجا با هندی گیانله بهر هه کانی تر له هر تاقمی جوړیکی تایبه تی هو ی زیان و مانه وه گوزهرانی پی دراوه: شیرو پلنگ و درنده کانی تر که له چولی دا نه ژین خوږاکیان بریتی یه له گیانله بهر بهی دهسه لاتکان، نهو درنده که لبه ی شکینرو ددانی تیږی پرنده و پووی رق و دم و لچ و لیوی به تینیان پی دراوه له گه ل دهست و قاچی به هیزو چنگل و ناخونی تیږدا. گده یان هیزیک تایبه تی پی دراوه بو هرس کردنی نهو هه موو خوین و گوشتی کال و نیسکه به تینانه که نه یخون و نه یه پان.

دېندهكان بهو جوړه خواى گوره هوږى خوراك ۱ ژيانى پيداون، بهلام نارځه مالى يهكان
كه زوربهى خوراكيان پووش ۱ گړو گيايه ئهمانه پيوستيان به ددانى وردى تيزى به برشت
ههيه بو ئههه زوو به چهسپانى دهمى پر كات له خوراك و به يهك جار قوتى بدات. تا
بتوانيت ئهه ههموو خيرو بيزه فراههم بينى بو ناهمى. سهير تر لهمانه ههموو كو ئهندامى
هرسى ئهه نارځه لانه كه كاويژ ئهكهن ئهه لهوهر و خوراكهى كه نهىخوات له سكيان دا
نه مينيتمهو تا كاتى ئيسراحت له پهچدا لهو كاتدا ئهه خوراكه ئهرواته بو شايى يهك كه
پنى ئهوترى: (القلنسوة) ئينجا لهويوه ئهكهرتبهو بو دهمى و دووباره دهست ئهكاتمهو به
جوينيكي زور چاك، ئينجا لهويوه ئهروات بو بو شايى يهكى تر كه ناوبراوه به (ام التلايف)
ئينجا لهويشمهو ئهروات بو بو شايى چوارهم كه پنى ئهوترى (الانفحة) نههيش ههموو
به رځه وهندى نارځه لهكهى تيدايه، چونكه زوربهى گړو گيا به زهحمهت همرس ئهكرى ۱
ماوهيهكى دريژى ئهوى همرس كردنى، ئهوا خواى گوره چارهسهرى كردوه له كاتى
لهوهران دا به پهله عمارهكهى پر ئهكات له پاش ئهوه به ئيسراحت دانهيشى و بهو جوړه
هرسى ئهكات، ئهگهر وا نهبوايه پيادا نهئهگيشت، به رځدا و لهكاتى لهوهران دا
نه اندازههكى تر خواردن و پيوستى دهست كهوت نهئهبوو، پاكي ۱ بيگهردى بو ئهه
خوايهى ۱ ئهه ههموو كاروباره فراههم نههينى و ههموو شتى له جيگاي خويدايه.

ئينجا با ههندى باسى پهلهوهرهكانيش بكهين، ئهوانهيان ۱ گيانلهبهر نهخون و گوشت
خوين وهكو دال و كولاړه خواى گوره دهنوكى لارى تيزى پيداون بو برين ۱ پاره پارهى
گوشت، ئهوانهى ۱ لهناو ناو و قوردا خوراك پيدا ئهكهن وهكو قازرو مراوى دهنوكى پانى
دريژى پيداون وهكو كهوچك، لهه لاو لاي دهنوكهكهيانمهو چهند پهريهك هن وهكو ددان
بو ئههه يارمهتى بدهن بو برينى گړو گيا، ئهه جوړه پهلهوهره بهو جوړه، بهلام
پهلهوهرهكانى تر كه دانهويته نهخون و چينه ئهكهن له زهوى دا وهكو مريشك و كهوو كوثر
ئهمان دهنوكهكانيان كورتن زوو به زوو به چهسپانى و ئاسانى چينهيان پى ئهكهن، ئهه
پهلهوهرانهى كه زوربهى خوراكيان ماسى يه وهك سقا كوژو ماسى گره لهه جوړانه
دهنوكيان نه اندازهيه دريژه لهلاى خوارهوهميانمهو كيسهيهك وهكو توپى توپهوان ههيه، بو
ئههه ئهه ماسى و شتانهى ناو ئاوهكهى تى ههلچنى، دهنوكى ئهه پهلهوهرانهى كه
زوربهى خواردنيان كرم و شته، دريژو تيرن بو ئههه به ئاسانى بكرين بهناو زهوى دا بو
دورينهوه دهرهينانى ئهه خوراكيان.

پهلمور هؤى هرس و هزم كردنى خوراكى ئىجگار نايابه، نهوئا ددانى نى يه، له باتى نهو چىلاننى پىداوه بؤ هرس و هزم كردنى خوراك، پهلمور بهردو شتى رهق نه خوات بؤ يارمهتى دانى له هزم كردنى خوراكدا. نهگهر بمانهوى بدوين له عهجاىبهى هموو نهو جوړه گيانله بهرانه با به شيوه كورتىش بدوين بومان ناكړى و پىدا ناكهين، كهواته با نه مهى كه باس كرا بكهين به نمونه و باش چاوى دليان بؤ بخهين و بيرىان لى بكهينهوه، بؤ نه مهى له هموو كاتيك دا خواى خومانمان له بير بىت و باوه به زانين و تواناو حيكمهتى له دل دا جىگير تر بىيت. بهلى ئيت بهس بىت باسى گيانله بهره ناسراوه كان ناكهين، به لام له نيوان گيانله بهره نه ناسراوه كان دا بؤ نمونه باسى گيانله بهرىك نه كهين كه له دواى يه دا ناسرا دواى داهاتنى وردبين، نهو گيانله بهره ناو نه برىت به (نه ميا) گيانله بهرىكه له ناو زهلكاو و هموزدا نه ژى، له سر بهردى گوره گوره له دهشت و همدا نهو گيانله بهره به چاوى روت نابىنرى له بر زور بچووكى، به لكو به وردبين نه ميينرى له گهل نهو دا خواى گوره هؤى ژيان و گهران و هموو پيوستى يهكى بؤ فراهمه ميناوه.

كاتى بيهوى بگهرى چهند پارچه لهو له شه بچووكه فرى نه دات و به كارى نه ميينى بؤ جولان و گواستنهوى خوى وهكو دهست و پنى گيانله بهراني تر، نهو پارچانه پى يان دوترى گنده پى (الاقدام الكاذبة)، هركاتى خوراكى بينى بؤ خوى به پارچه يه يان دوو پارچه نهو خوراكه نه گرى و ئىنجا شتىكى تهر لهو له شه بچووكه نه پزىنى به سر خوراكه كه دا بؤ نه مهى بهوه همزمى بكات ئىنجا هرچى سوودى بى بؤى و به كار بىت نه يكات به خوراك، نهوى ترى توپ نه دات له خوى جوئ نه كاتوه به هموو له شى هه ناسه و مر نه گرىت.

جا با بير بكرىتموه لهم گيانله بهره به چاوى روت نابىنرى چؤن خواى گوره نهو شتانهى بؤ فراهمه ميناوه و رىنموونى كردوه بؤ پيوستى و بهرتموهندى خوى، نهو گيانله بهره كاتى گشه بكات و گوره بىت نه ميينى به دوو پارچه وه هر پارچه يه نه ميينى به گيانله بهرىكى تازه، وهكو له پىشه وه وتمان نهوى وتمان نمونه يه بو له عهجاىبهى حىوانات و گيانله بهران، بىگومان ژيان و گيانى گيا و درخت و سهوزوات هىچ له حىوانات كه متر نى يه له نايابى و سرسوپهينهرى دا، هر كهس نه يهوى نه ندازه يه تى بكات له نهو پهرى به جى پى كردارى خوا با به دلىكى به هوش و ورياوه تماشاى كتيبى كانى عىلمى نه بات بكات، نهو كاته سهرى له كردارى خوا سوپ نه ميينى، تا راده يه تى نه كات و تا و له زهتى نهو نايه ته نه چىزى كه ئىستا نه ژين له گملى.

وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَّجَ بِالْبَصَرِ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مَذْكِرٍ ﴿٥١﴾

وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ ﴿٥٢﴾ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌّ ﴿٥٣﴾ إِنَّ الْفَائِزِينَ فِي جَنَّتِ وَنَهَرٍ ﴿٥٤﴾

فِي مَقْعَدٍ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُقَدِّرٍ ﴿٥٥﴾

هر وهایه هموو کاروباری نهم بوونه وهره و هموو رووداوینک لهم بوونه وهره دا هموو
کات و جی و شوینی تایبتهی خوی هیه، دهست نادات بۆ هیچ دهست تیخستنیك و
گوپاندنیك، به لام بهموی نهزانی و بی ناگایی یهوه زۆربهی خهلكی پهله پهل ئهیننهوه له
كارو فرمان دا، كاویژ نهكات لهبر خۆیهوه، زۆرجار بیزاری دهرهبرئ و دهم دریزی نهكاو
رهخنه له کاری خوا نهگری و بیر ناكاتمهوه له وینهی نهم نایهته تا به دلیکی پر نارامهوه بۆ
خوی داکهوی و چاوهروانی بریارو خواهیشتی خوا بکات و هموو کارو فرمانی بسپییری به
خاوهنی هموو کاروبار.

له نایهتهی پێشبوو ناگاداری کردین که هموو شتیك له پێشهوه زانراوه و هموو بارو
روویهکی دیاریی کراوه و به پئی نهوه دروست کراوه، ئینجا ناگادارمان نهكات ده دروست
کردنی نهم هموو هیچ نهك و خهريك بوونیکی ناوی و هیچ پیویستی به هیچ شتیك نی یه
جگه لهوهی خواهیشتی خوا و فرمانی روو بکاته نهو شته نهفرموی: ﴿وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَّجَ
بِالْبَصَرِ﴾ بۆ هر شتیك بهانهوی بیکهین و بی، کارو فرمانی ئیمه هیچ نی یه جگه له یهك
شت: نهلین ببه و دهست بهجی شتهکه نهییت، وهکو چاو مهلخستنی بی دواکهوتن و
دوباره پی و تهوه و به ئاسانی^١. بهو تهنا شته نهم بوون و بوونه وهره گرنگه فراهه
هاتوه بهو تهنا شته گیان نهدرئ و گیان نهسه نرتهوه، بهو تهنا شته هموو گیانله بهرین
نهمی، هر بهوه هموو زیندوو نهکریتهوه بۆ حیساب و پرسیارو تۆله و پاداشت، نهو
تهنا شته نه ههول و تهقلای نهوی نه خهريك بوون، بی ماندوویی و پیویستی به کات و
ماوه، ههرچی سهركهش و بی باوه دهکانی گهله پێشوو دهکانه بهو تهنا شته له ریشه هینران،
کهواته به نهمانی نهم ئوممه تهیش بیرینک بکه نهوه: ﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مَذْكِرٍ﴾

^١ نهم نایهته به چهند جزیرک تهفسیر کراوه تهوه هموو بۆ یهك مه بهسته و ههریک شت نهکریتهوه: ههرچی خوا بهیوی
هر نهوه نه بی بۆ نهك و دواکهوتن.

سویند به خوا چهند وینهی نیوه مان به هیلک ۱۱ بردو بهر باده مان کردن له گهل پینشووه کان،
 نهوانه ی وکو نیوه بوون له کوفرو بی باومری دا، کهواته بیر بکه نهوه و ته می خوار بین به
 وینهکانی خوتان له گله رابردووه کان که باس کران و خراغه پینش چاو له چهند زنجیره یه
 له م سوره ته دا، نهوانه ی که له م دنیا دا بهو جوړه ریسوا کران و نهو سزا سامناکه یان
 دهر خوارد درا هر بهوه کو تایی یان لی نه می ترا، بهلکو هموو کرده ووه کان یان نووسراوه و له
 دادگای رژی دوا یی دا پرسناریان لی نه کری. وکو روون نه بیته وه له م فرمودانه وه: ﴿وَكُلُّ
 شَيْءٍ نَّعْلَمُ فِي الزُّبُرِ ۝ وَكُلَّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُّسْتَظَرٌّ﴾ هر شتیکیان کردبی هه مووی له ده فتره ی
 کرده ووه کان یان دایه لای مه لایکه ی ده فتره کان، هه موو گونا می یان کرده ووه یه کی بچووک و
 گهره یان سه ریك نووسراوه له سه ریان. دیاره نه مانه یان له سه ر نووسراوه بۆ لیپر سینه وه له
 دادگای گهره ی رژی دوا ییداو نینجاسزای نه براوه ی ناگری دوزه خ خوا په نامان بدات لی.
 نینجا بهرام به ریاسی سزاو جی و شوینی سامناکی تاوانباره کان، دهر باره ی له خواتر سه کان
 نه فرموی: ﴿إِنَّ الْتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ ۝ فِي مَعْدٍ صَدَقَ عِنْدَ مَلِكٍ مُّغْدِرٍ﴾ به راستی له خواتر سه کان
 وان له ناو رووبارو باخات و کانیاودا، وان له جیگای دانیشتنی راسته قینه دا، نه هیچ
 جوړه ناخوشی یه کی تیدا نی یه و دل و دهر وون تیای دا گهر د ناگری و پر له نارامی و
 کامرانییه. لای خواجه کن که خاوه نی مولک و سه لته نه تیکی به میزو فراوانه و توانو
 ده سه لات داره به جوړیک هیچ شتی که دهستی دهر ناچی و یاخی ناییت، واته نهو له
 خواتر سانه هر چونی شوین و جیگا و نازو نیعمه تی بهرزو فراوانیان هیه، هه روه ها خاوه
 ریزو نرخن لای خوی گهره، کهواته نهو له خواتر سانه له دوو باره وه نازو نیعمه ت و
 خوشی یان هیه، نازو نیعمه تی له ش و نازو نیعمه تی دل و دهر وون (روح).
 خوا به به زه یی خوی له ریزی نهوانه دا حشرمان بکات و به شدارمان بکات لهو نازو
 نیعمه ت و ریزه دا. آمین. بۆ رحم و به زه یی یه بی سنوره که ی نهو هیچی تی ناچی چاکه ی
 و امان له گهل بکات.

وصلی الله و سلم علی حبیبنا محمد و علی آله و اصحابه اجمعین

تهواو بوو رژی دووشه ممه ۱۳۹۹/۲/۱۷ کۆچی

به چه ندوژنکی تریش ته فسر کراوه ته وه، به لام نه مه ی ته فسر ده که به باشر نه زانری و زانینی راسته قینه لای خواجه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الرَّحْمَنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْآنَ ﴿٢﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ أَلْبَانَ ﴿٤﴾

سوره نبي (الرحمن) مهككهي بهو ۷۸ نايهه

بسم الله الرحمن الرحيم

ثم سوره ته سهر تا به خوارى برىتى به له ههژماردنى چاكه و نيعمه ته كانى خوا به سهر
ئاهمى و (جن) هوه چاكه و نيعمه ته گرنگه كانى له ههردو جيهان دا له بهر شهوه قاپى
سوره ته كه نه كاتره به ناوى له ناوه شيرينه كانى خوا كه سيفه تيكى پيشان شهوات
سهرچاوه و هوى هه موو نيعمه ته كانى خوايه، نه فرموى: ﴿الرَّحْمَنُ﴾ واته خوايه كه رحم و
بهزه يى زور فراوانه، ئينجا دهست نهكات به باسى چاكه و نيعمه ته كان به بهرهمى شه
رحم و بهزه يى بهيه.

له يه كهم جار هوه باسى نيعمه تيك نهكات كه گه وه ترين و به نرخ ترينى هه موو
نيعمه ته كانى خوايه لهم بوونه و ههردا، هوى دهستكهوتى خوش بهختى و كامه رانى ههردو
جيهانه، نه فرموى: ﴿عَلَّمَ الْقُرْآنَ﴾ شه خوايه ي كه خاومنى رحم و بهزه يى زوره خهلكى
فيري قورئان كرد، بهم جوژه له يه كهم جار هوه پيغه مبهري فير كرد (ﷺ)، ئينجا به هوى
شه هوه خهلكيشى فير كردو قورئانى پى ناسين و ناگادارى كردن پى. شه قورئانه ي كه
كه وه ترو تيرو ته ووترين بهرنامه ي ناسمانى هينا بو سهر شه زهوى به و پهيوه ندى خسته
نيوان زهوى و دانىشتوانى زهوى له گهل ناسمان دا، شه قورئانه ي كه قاپى ههست و قام و
زيرى ئاهمى كرده هوه، زاناي كرد به خوى و پهرومردگارى شه بوونه و ههردى تياى دا شه زى،
ههروها زاناي كرد به زيان و مبهست له زيان، شه قورئانه ي كه نرخ و ريزى دا به ئاهمى
تا راده يه نيشانى دا به خهليفه ي خوا له سهر زهوى دا، به هه لگري سپارده يه كه هه موو

ئاسمانەكان ۋ زەوى مەترسى يان لىٰ كىرد و ئەيانتوانى ھەلىگىرن^۱. بەلام ئەو رىزىو نىرخە بۆ
 ئادەمى يەكە ھەلە سىرۇشتى خۆى لاندەدا و شوئىنى فەرمانى خوا بىكەوى، ئەمەى گۆپرايەلى
 خوا نەبىٰ و شوئىنى فەرمانى خوا نەكەوى لای خوا لە ھەموو گىيائەلەبەرىك بىٰ نىرخ تەرە، وەكو
 ئەفەرموى: ﴿إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾^۲ كەواتە ھەر ئەمە بەجىٰ يە ھەلە لە پىشەمە باسى
 نىعمەتى فېر كىردنى قورئان ئەكات، ئىنجا باسى دروست كىردنى ئادەمى ئەكات و ئەفەرموى:
 ﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ * عَلَّمَهُ الْقَبَانَ﴾^۳ خۆى خاوەن رەحم و بەزەبى ئادەمى دروست كىرد و فېرى
 گىتوگۆى كىرد، چونكە بىٰ پەپەرەوى قورئان ئادەمىتى ناگونجىٰ ۋ بەدى نايەت. لىٰكۆلەنەمە ۋ
 بىر كىردنەمە لە دروست كىردنى ئادەمى دوا ئەخەين بۆ شوئىنىكى تر لەم سورەتەدا لە پاش
 چەند نايەتىكى تر، ئىستا لىرەدا ھەندىٰ ئەكۆلەنەمە ۋ بىر ئەكەينەمە لە نايابى نىعمەتى فېر
 كىردنى گىتوگۆ، ئەم نىعمەتە گەرەبە، ئەم بەخششە گىرگە، ئەم شتە نايابە سەرسۆپەينەرە
 بەمۆى ئولفەت و دەق پىوھ گىرتنەمە گىرگى و نايابى يەكەى فەرماوش ئەكرى، ئەوا قورئان
 بىدارمان ئەكاتەمە لىٰ ى بۆ ئەمەى بىرى لىٰ بىكرىتەمە ۋ نىرخ ۋ رىزى بزانى ۋ چاۋلەبەرى بۆ
 خوا لە دەروون دا جىگىر بىيىت لەسەر ئەم نىعمەتە گەرەبە كە پىويستى و ناچارى ھەبە
 بۆى، خۆى گەرە بە سووك و ئاسان ۋ بە لىشاۋ داۋىەتى بە ئادەمى، بىگومان پىكەينانى
 كۆنەندامى گىتوگۆ ھەر خۆى بە تەنبا شتىكى زۆر نايابى سەرسۆپەينەرە، زمان و ھەردو
 لىۋو ملازۋو ناۋ دەم و ددان و گەروو بۆرى ھەناسە و سى يەكان، ئەمانە و ئەندامەكانى تر
 چۆن ھەموو پىك ھىنراۋن لە تەنبا (خلىە) يەك، ئەم كۆ ئەندامە چەند كەرەسە يەكى
 مىكانىكىن بە تەنبا ئىش ناكەن، بەلكو ئىش كىردىيان لە پىشەمە بەستراۋە بە گورچىلە و
 مېشكى سەرو دەمارەكانەمە، ئىنجا بەستراۋە بە عەقلەمە كە ئىمە ھىچى لىٰ نازانين و ئاگادار
 نىن لە چۆنىەتى خۆى و كىردەمەكانى، ئىنجا با بزانين مەۋە چۆن وتەى ئەلى؟

^۱ مېتا بۆ نايەتى: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ﴾ لە دوا دىۋى سورەتى ﴿الاحزاب﴾ دا ئەكات.

^۲ واتە خراپترىنى ھەموو گىيائەلەبەرىك بەلای خولە كەسانىكىن كە كافىرن. سورەتى ﴿الانفال/۵۵﴾.

بيگومان وتنى هممو وشهيهك، بهلكو هممو پيتيك به چهند كوئندامى، به برينى چهند قوناغيك فراهم ديت، هتا ئيستاش هندی لهوانه نهاسراون و رى يان پى نهبراه. بۇ هممو وتو وشهيهك پيوسته له يهكم جارموه هست بكرت به پيوستى به وتنى، ئينجا ئو هسته له عقلهوه يان له هيزى زانينموه يان له رۇحموه دهرهچيت بۇلاى مۇخ ئيت نازاين ئو هسته چۆن ئهروات؟ ئينجا مۇخيش له ريگه دهمارموه فرمان ئادات به وتنى ئو وتيه، ئينجا سى يهكان هندی هوا دهرهكهن بۇ بۇرى همناسه، لهو بۇرى يموه بۇ گهرو بۇ دهماره ئاوازي يهكان، ئيت ئو هوا دهنك ئاداتموه له گهرو قوپك دا، ئهبي بهو دهنك تايبهتى يانه به گويزه خوايش و ويستى عقل، دهنكى بهرز يان نزم چهسپان يان سست، نرم ناسك يان زولال گهروه، بههر جور و شيوهيهكى تر، ئو دهنك له گهرومه ديت بۇ ناو دم و دان و زمان، ئو دهنك دابهش ئهبيت له گهرومه تا ليو له جيگاي وتنى هممو پيتيك دا جورو شيوهى ئو پيتو ئاوازهى تايبهتى ئو پيتو نيشان ئادات و ئهيدات به گوچكهى گوى گراندا. وتنى هممو وشه و پيتيك بهم هممو كردهوه گرنگانه فراهم ديت جا وهره با خيال بهاويژين و بير بكهينهوه لهم هممو وتاره دورو دريژانه كه به چهسپانى بى گيرو گرفت خواى گهروه فراهمى ئههينى له ئادهمى دا بى ئهههى ئادهمى هيچ ئهركيك بكهريته سر شانى يان هوشى بهلاى ئهه هممو كردهوه گرنگانهوه ههبي. هزاران جار تاكى و بيگهردى بۇ خواى بى ويئه و تاك و تهنيا.

ئينجا هست ئهكات به باسى هندی له نيعمهتهكاني خواى گهروه لهناو ئهه پيشانگاي گشتى بوونهومردها، له يهكم جارموه باسى خورو مانگ ئهكات، كه هوى ژيان و گوزمرانن لهم جيهانهدا، به بى ئههمان ژيان ناگونجى، ئهههروموى: ﴿الشمس والقمر بحسبان﴾ خورو مانگ ئهههرين له خولگهى خويان دا و قوناغ و مهنزلهكانيان ئهههين به حيسابىكى زور وردى زانراوى ديارى كراو، به رزييمىكى زور تيرو تهواو و بى كهه و كوپى و بهرو دواو زياده

زەوى، بە گويىرى بىر ژەمەندى ئەم ژيانەى ئىمەيە. خۇر گرنگىرەن ئەستىرەيە بۇ ئىمەى دانىشتوى ئەم زەوى يەى خۇمان و زەوى يەكەمان ۋ ژيانمان لەسەر رووناكى و گەرمى و راكىشەرى خۇرە، ھەروەھا مانگىش ھۆيەكى بەھىزە بۇ ژيانمان، بەرەمىكى گرنگى ھەيە، ئىش كەرنكى بەكارە لە پىكەينانى (مەد و جزى) ى ئاوى دەرياکان، خۇر مانگ ھەرچۇنى گەپان و خولانەويان بە حسابە و ديارى كراو لە رادەيەك دايە رىك ۋ گونجاو لەگەل ژيانى ئىمەدا، ھەرچۇنى ئەم بارەو بەو جۇرەن، ھەروەھا لە ھەموو بارى تەرەو شياو و گونجاو مل كەچ كراون بۇ ئەوەى ئەم ژيانى ئىمە بەسەر بېرى.

خۇر بە پىنى زانىارى تازە (۹۲،۵) مىليۇن ميل دورە لە ئىمەو ئەگەر لەو نرىك تر بوايە زەوى ئەسوتا، يان ئەتوايە ۋ يان ئەبوو بە دەريا و بەرز ئەبوو ھەو لە بۇشايى ئاسمان دا، ئەگەر دورتر بوايە لە رادەى ئىستا ھەموو لە سەرمان دا ئەمردىن ۋ ژيان ئەنەما لەسەر زەوى دا، بېرى ئەو گەرمى يە ئەيدات بەم جىھانى ئىمە بىرىتى يە لە تەنھا بەشى لە مىليۇن بەشى گەرمى خۇى (۰،۰۰۰۰۰۱) ئەم ئەندازە شياو و گونجاو بۇ ئىمە، ئىتر نە زياد و نە كەتر ناگونجى.

ھەروەھا مانگ ئەگەر قەبارەى گەورەتر بوايە يان رادەى دورى يەكەى زياتر بوايە لەم بارەى ئىستا لە سەريەتى ئەو كاتە لافاو ھەلئەستا ۋ ھەموو زەوى ئەبوو بە ژىر ئاوى دەرياکانەو، بەھۆى ھىزى (مەد) ھەو، ئەگەر ھىزى راكىشەر بۇ ئەم زەوى يە لەم رادەى ئىستا بەھىزتر بوايە يان بى ھىز تر بوايە، ئەو كاتە گوزەران ئەنەكرا، بەلكو ھەموو شتى ئەشىوا، چونكە ئەو كاتە ئەم بارو جىگا ۋ شوينەى ئىستاي ئەگۇرا لە نىوان ئەم كۆمەلى خۇرى ئىمەدا كە رىئىمىكى تايبەتى ھەيە، لە سەعاتىك دا بە كۆمەلى پىكەو (۲۰۰۰۰) ميل ئەبىن بەرو (برج الجبار) بە ھەزارەھا با بلىن سىبحان الله، بە سەرسامى يەو بىرىك بەكىنەو ئەم ھەموو ئەستىرانە كە بە مىليۇنەھا ژمارە ئەكرىن، ھىچ كاميان بە موو لاناھن لە خولگەى خۇيان، ئەو ھاوسەنگى و ھاوتايى يەى كە ھەيە لە نىوان ئەندازەى قەبارەو رادەى گەپان و خولانەويان بە ھىچ رەنگ ھىچ گۇپان و زياد و كەمى روويان تى ئاكات!!

وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ﴿٦﴾ وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ﴿٧﴾ أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ

﴿٨﴾ وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ ﴿٩﴾

له نایه تی پیشوودا باسی گوپزایه لی و مل که چی خورو مانگی کرد که دوو نمونن بۆ جیهانی بهرزی ناسمانی، ئینجا دیته خواریوه بۆ زهوی بۆ ئهم جیهانهش دوو نمونه نه مینێ و نه فرموی: ﴿وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ﴾^۱ درهختی بی ساق و درهختی ساق دار کپنۆش ئه بن و مل که چن بۆ خوی خویان، واته هه موو سه زه و کشتوکال و دارو درهخت گوپزایه ل و مل که چن بۆ خواهیشی خوا، ئهو جیاوازی خویان و به رووبوو مه یان که هه یانه له تام و بۆن و رنگ و راده و ئهندازه یان ئهمانه له بهر هه موو مل که چی یانه بۆ خواهیشی خوی خویان. ﴿وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ﴾ خوا ناسمانی دروست کردوو به بهرزی، بهرزی کردوو تهوه له پیش چاودا، هه روه ها بهرزی کردوو له ریزو شان و شه رف دا، تهوه تا کردوو یه تی به سه رچاوه ی هه موو نایین و بهرنامه کانی که له ناسمانه وه هاتوو نه ته خواریوه بۆ بهنده کانی له جیهانه دا، کردوو یه تی به جی و شوینی ئهو هه موو فریشته بهر یزانه، ناسمان - به هر مانا و مه به سستی بگیری - بیر لی کردنه وه ی دلی بی ئاگا وریا نه کاته وه و ئهو ده سته قودرته ی پیشان ئه دات که ئهو ناسمانه گه وه فراوانه ی دروست کردوو بهر هه موو جوانی و شیرینی و رژیمی ریک و راست و نه گوپزایه وه، له بهر تهوه قورئان هه موو جاری سه رنج رانه کیشی بۆ لای ناسمان، خوی گه وه هه رچونی ئهو ناسمانه گرنگه ی دروست کردوو، هه روه ها تهرازووی راستی و عداله تی داناوه بۆ دیاریی کردنی نرخی هه موو خاوه ن نرخی، بۆ روون کردنه وه ی راده ی هه موو شتی و دانانی هه موو شتی له شوین و پله ی تایبه تی خۆیدا. ئهو تهرازوو راسته ی داهیناوه له سهروشت دا، له هه موو بهرنامه کانی خۆی دا که له ناسمانه وه ناردی یه خواریوه بۆ سه ر پیغه مبه ران - سه لامی خویان لی بیّت - ئهو بهرنامه نه ی که قورئانی کرد به دواترینی هه موو و نویننری هه موویان هه تا هه تایه، ئهو بهرنامه ی که ئهم قورئانه هیئای عه دلی رووته و له هه موو کارو فرمانیک دا ناوه راستی گرتوو بی ئهم لاو نه ولا، به بی کم و کوپی و زیاده رهوی.

^۱ هه ندێ فرمویانه مه به سست به ﴿النجم﴾ نه ستیره یه، بهم جۆره ش ئه بی، به لام نه وه ی ته فسیره که به مێژره لای زانیان.

بۇ ويىنه له بابەت عەقىدە و باومېرى تەك و تەنبايى خوا ھەيە گە ناومېراستە له نىوان بى باومېرى و نىلحاد و شەرىك و ھاوبەش بېرىاردان كە دوو بارى ناپروھان بەلای ھەموو ژىرىى يەكى راستەو، لەبابەت كېرەمەدا فرمان ئەدات بە عىبادەت كېرەن گە ناومېراستە بۇ دوو بارى ناپروھان: بەتالى و رەھبەننىتى - كۆشە نشىنى - كە بىرىتى يە لە تەنبا عىبادەت كېرەن و واز ھىنان لە ھەموو شىتىك، لە بابەت پىوېستى لەش و رۇحەو ھەر ناومېراستى كېرەو: نە بەرگى ئەكات لە ھەموو ئارەزووى خۇشى يەك، نە جەلەوى نەفسىش بەرەل ئەكات بە ئارەزووى خۇى بېوولېتەو، بەلكو ھەموو خۇشى و رابواردنىكى پاك و خاوين و بى زىانى رەوا داو، ئارەزووىەكى قەدەغە كېرەو كە چەپەل و زىان دارە، ھەرەھا لە بابەت خووبەوشت و ھەموو كاروبارىكى دەرۋونى و كۆمەلەيتى و ئابۋورى و ھەموو شىتىكى ترەو، بەلكو خۇاى گەرە ئەر عەدلەى بەكارھىناو لە ھەموو بوونەوھەدا وەكو لە ھەدىس دا ھاتو: ﴿بِالْعَدْلِ قَامَتِ السَّمَوَاتُ وَ الْأَرْضُ﴾. بەلى بەراستى ئەم بوونەوھە بە ھەموو پارچە و كەرەسەكانى يەو لە رادەيەك دايە دەست نادات بۇ زىاد و كەم وەكو لە چەند شونىنىك دا چەند نمونەيەكمان باس كېرە لە زانىارى تازەدا رى يان پى براو، ئەر نمونانە بەسن بۇ ئەمەى بېرىن بە ھۇى روون بوونەوھى ئەم مەبەستە.

خۇاى گەرە عەدىلى داھىناو فەرمانى پىداو ھۆكەش ئەمەيە كە ئەفەرمۇ: ﴿أَلَا تَنْظُرُونَ﴾. بۇ ئەمەى ئىو ھەركەشى و زىادە رەوى نەكەن و لە سنوورى عەدىل و ھەقىانەت دەرەنچەن لە ھىچ رەفتار و كېرەو بېرىارىكتان دا، ھەموو شىتى بە پىنى ئەر تەرازوۋە راستە بىت گە خوا دايناو، بېگومان ئەر كاتە ئادەمى ئەكاتە رادەو پەلەى ھەرە بەرزى خۇى، ژيانى كامەرانى تەنھا ئەر كاتە دەست كەوت ئەبى و بەسەر ئەبى.

ئىنجا ئەر مەبەستە دووبارە ئەكاتەو و فەرمانى پى ئەداتەو لەبەر زىادە ھاندان لەسەر بەكارھىنان و دەست پىو ھەركەتى، ﴿وَأَقِمْ وَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْاَلْمِيزَانَ﴾ كېشان و پىوانە بە رىكى بېكەن بە پىنى عەدىل و ھەقىانەت و كەم و كوپى يەك نەكەن لە كېشراودا، ترازووى عەدالەت لار و خوار نەكەن.

¹ ئەم ئايەتانە بە چەند جۇزى تېرىش تەفسىر كېرەتەو، بەلام ئەوھى لەم تەفسىرەدا وەرلەو بەمېزەرە و راي نەزەرى لەسەرە، خوا خۇى زانايە.

وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ ﴿١٠﴾ فِيهَا فَنَكُهُمُ وَالنَّحْلُ ذَاتُ الْآكَامِ ﴿١١﴾ وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ
وَالرَّيْحَانُ ﴿١٢﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

ئینجا له بهرامبەر ئاسمانهوه باسی نيعمهتی زهوی ئەکات ئەفەرمویت: ﴿وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا
لِلْأَنَامِ﴾ زهوی دروست کردووه به نزمی و رای خستوووه بۆ ئەمەى بژین بهسەریهوه، رابووین
و سوود و خوشی وەرگرن له خێرو بیری.

ژیانی خەلکی لەسەر ئەم زهوی یه و ئارام گرتنیان بهسەریهوه به خوشی و کامەرانی
ئێجگار نيعمهتیکی بهنرخه، بهلام بههۆی ئولفەت و دەق پیوه گرتنهوه ریزو نرخی له پیش
چاو وون بووه و هەست ناکرێ به گرنکی ئەم نيعمهته گەورەیه مەگەر کاتی بومەلەرزە، یان
بورکانیک که روو بدات له ولاتیک دا ئەو کاته دانیشتوانی ئەو شوینە نرخی ئەم نيعمهتهیان
بیر ئەکەوێتەوه. بەلێ بهراستی زۆر پیویستە لەسەر خەلکی بیر بکەنەوه و چاو لەبەری
خۆیان دەربێن بهرامبەر ئەم نيعمهته گرنکه، بیر بکەنەوه که خوای خاوەن بەزەیی ئەم زهوی
یهی ژێر بار کردووه بۆ خەلکی له هەموو بارو روویهکەوه که پیویستی ژیان هەبێ پێی،
پیویستە بیر بکەنەوه لەم نيعمهته گرنکه و هەموو نيعمهتهکانی تری بۆ ئەمەى شەرم
داگیریان بکات و خۆیان بگێرنەوه له تاوان و خراپەکاری، ئینجا به تاییبەتی هەندێ له
نيعمهته ئاشکراکانی باس ئەکات که لەم زهوی یەدا فەراهمی هیناوه و ژیان پیویستی و
ناچاری هەیه پێیان.

ئەفەرموی: ﴿فِيهَا فَنَكُهُمُ وَالنَّحْلُ ذَاتُ الْآكَامِ * وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ﴾ لەو زهوی یەدا هەیه
میوهی خوش و به لەزەت، دار خورما که خاوەنی کیس و قەباغە بۆ گول و خونچەکانی که
بەرەکی لێ پەیدا ئەبێ، دانەویڵەیهک که ساق و پەل و پۆ دارە تا بێی به (کا) بۆ خۆراکی
مەرو مالات و چوارپێ، گیاو سەوزەیه که بۆنی خوشە، هەندێکی خۆراکی ئامانەیه و هەندێ
تر بۆ مالاته و هەندێ تری بۆ بۆن و هەناسە خوشی یه، ئەمانە هەموو خوای گەوره
فەراهمی هیناون لەو زهوی یەدا که دروستی کردووه بۆ خەلکی، له یەکەم جارەوه میوهی
باس کرد که تەنها بۆ خوشی و لەزەتە، ئینجا خورما که میوه و خۆراکه، ئینجا دانەویڵە که
خۆراکه و ژیان لەسەر ئەوه وەستاوه له هەموو ولات دا، خورمای به تاییبەتی باس کرد،
چونکه هەردوو بارەکی هەیه، میوهیشە و خۆراکیشە، کەواتە وەکو شتیکی جیاواز وایه، له

ولایتی عەرب دا زۆرو ناسراو، کەوا^١ یەکم چینی - کە عەرب بوون ئەم قورئانەیان چوو بە گۆنچکەدا - باشتەر ترخی خورمایان ئەزانی، ھەروەھا خورما سوودی زیاترە، چونکە سەبەتە و زەمیلە و کورسی و ھەسیری لی^٢ دروست ئەکری^٣ بە پەل و پۆو دارەگەیشی سەری خانوو ئەگیری. کەواتە شایانی ئەوەیە بە تایبەتی باس بکری.

پاش ھەلژماردنی ئەم چەند نیعمەتە گەرنگانە: فێر کردنی قورئان، دروست کردنی ئادەمی، فێرکردنی قسە و گفتوگۆ، دروست کردنی خۆرو مانگ و خستنه کار و ئیشیان بە رێکی، بەرزکردنەوی ئاسمان و دانانی ترازوو عەدل و ھەقیانەت، دروست کردن و راخستنی زەوی بۆ خەلکی لەگەڵ ھەراھەم ھێنانی ئەو ھەموو میوە و خورما و دانەویڵە و گیا و گۆلی بۆن خوشەدا، پاش باسی ئەمانە ئینجا ئەفەرموی^٤ بە تیرە ی جن^٥ ئادەمی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَعَالَى﴾

ئینجا ئەو کۆمەڵی جن و ئادەمی ئایا ئیوە بە کام نیعمەت لەو کۆمەڵە نیعمەتانە ی پەروەردگاری خۆتان باوەرتان نی یە و دانێ پێدا نانێن؟ واتە ئەم ھەموو نیعمەتە گەورە گەورانە لە دەستی دەسلەت و بەزەیی خواوە ھەرچوون^٦ ھیچ کەس رێگای نی یە لە کەسی تریانەو بەناسی، کەواتە ئەبێ^٧ ھیچ جۆرە ھاو بەشیک بۆ خوا رەوا نەدری و سوپاسی تەنھا ئەو بکری^٨ تەنھا ئەو پەرستری، ئەم رستەییە ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَعَالَى﴾

(٣١) جار، لەم سورەتەدا ھەیە، ھەشت جار لە پاش ھەلژماردنی ھەندێ^٩ نیعمەتەکانی خوا ی گەورە، ئینجا ھەوت جار لە کاتی باسی ئاگری دۆزەخ دا بە ئەندازە ی قاپی یەکانی دۆزەخ، بەم بۆنەو^{١٠} رزگار بووین لی^{١١} یان نیعمەتێکی گەرنگە لە نیعمەتەکانی خوا ی گەورە، ئینجا ھەشت جاری تر لە کاتی باسی ئەو بەھەشتە ی کە لە پێشەو^{١٢} باسی ئەکات ئەمەیش بە ئەندازە ی ھەشت قاپی یەکە ی بەھەشت، ھەروەھا ھەشت جاری تر لە کاتی باسی ئەو دوو بەھەشتە کە ی تر کە رادەیان ناگاتە دوو بەھەشتە پێشەو^{١٣} ھێنان و وێنەو^{١٤} ئەم رستەییە زۆر گەرنگ^{١٥} پێویستە بۆ ئامۆژگاری^{١٦} بێر خستنەو^{١٧} ئەو ھەموو نیعمەتە گەورە گەورانە، بەلکو سەری بەندەیی شۆر بکری^{١٨} بۆ ئەو کەسە ی ئەو نیعمەتانە ی ھەراھەم ھێناو^{١٩} بۆ بەندەکانی، ئەو ھەشت رەوشتیکە باو و زۆر بەکار ئەھینری^{٢٠} لە ھەموو زمانیک دا بە تایبەتی لە زمانی عەرب دا لە شیعرو^{٢١} لە غەیری شیعردا و پێویست نییە بەھێنانی ھیچ وێنە و نمونە یەک، چونکە ناسراو و بەناوبانگە.

^١ ئەم پەرسیارە بۆتە قیریە، واتە ھاندانی بەندە لە سەردان نان بە نیعمەتەکانی خوا دا و ئینجا پەرسینی خوا بە ئا و تەنیا.

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَلٍ كَالْفَخَّارِ ﴿١٤﴾ وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ ﴿١٥﴾

هەرکەس ئەم رستەیهی خوێند، یان گوێی لە خوێندنی بێت سوننەتە ﴿ولا بشيء من علمك﴾ رینا نکذب فلك الحمد^١ هەندێ لەو نەعمەتانەى ئە لەمە و پێش باسی فەرمو پێویستی هەیە بە زیادە روون کردنەوه ئەوا بەرپز بە کورت و چەسپانی باسیان ئەفەرموی: ﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَلٍ كَالْفَخَّارِ﴾ ئەدەمى دروست کردووه لە قورینكى وشك بووهوه تا رادەیهك ئەگەر تەقەى لى درى دەنگ بداتەوه وەكو سۆنەت، واتە ئەو قورەى كە سور بکریتەوه بە ناگر وەكو گوزە و دیزە. لە قورئاندا بە چەند جۆرىك باسی دروست کردنى ئەدەمى فەرمووه: خول، قوپ، قوپى ترشاو، قوپى مچ، ئەوانە هەموو راستە و چەند قوناغىك بوون رابوردن بەسەر دروست بوونی باوكى هەموو ئەدەمىدا^٢. زانیاری تازە تا ئیستا بیست كەرەسەى لە لەشى ئەدەمى دا دۆزیووتەوه كە بریتىن لە: كارپۆن، ئوكسجین، هایدروجین، فوسفۆر، گوگرد، ئازۆت، كالیسیۆم، پۆتاسیۆم، كلۆر، مەغنیزیۆم، ئاسن، مەنگەنیز، مس، یۆد، فلۆرین، كۆبالت، زەنگ، سەلەكسۆن، ئەلمەنزیۆم. ئەلێن خاكیش لەم كەرەسانە پێك هاتووه. جا وەرە با هەر سەرسام بین و سەرمان سوپ بمینى لە كەردارى خۆای گەوره كە ئەم كەرەسانە خۆیان چى؟ چۆن فەراهم هیئەران؟ چۆن كۆكرانەوه و یەكگر كران بە رادەو نەسبەتێكى تایبەتى، یارمەتى و كۆمەكى فەراهم هیئەرا لە نێوان ئەو كەرەسەیانەدا؟^٣ لەپاش باسی دروست کردنى ئەدەمى ئەفەرموی: ﴿وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ﴾ خوا جنى دروست كرد لە بلیسەى لاگرى كە خاوین بى لە دوكل، یان تێكەل لە سەوزو سورو زەرد، لە بابەت چۆنیى دروست کردنى (جن) لە ناگر ئیمە هیجى لى نازانین، چونكە ئەوه شتێكە لە سنوورى زانینى ئیمە بە دەرە، كەواتە قورئان چۆنى فەرمووه هەر بەو جۆره بەسەرى دا تى ئەپەرىن و هیج نالین. بەلام ئەزانین كە ئەو تیرەیه توانای ژيانى هەیه بەسەر ئەم زەوى یەوه بەس، ئیتر چۆنیى ژيانەكەیان نازانین، هەروەها ئەزانین و باوەرمان هەیه كە ئەم قورئانە بۆ ئەوانیش هاتووه، قسە لەكەل ئەوانیش ئەكات وەكو بە درێژى باسەمان كرد لە دواواى سورەتى ﴿الاحقاف﴾ دا.

^١ واتە خواپە بى باوەر بین بە هیچ نەعمەتى لە نەعمەتەكانت، سوپاس تەنها بۆ تۆیە.

^٢ با تەماشای تەفسیری ﴿إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَّازِبٍ﴾ بکړئ لە سورەتى ﴿الصافات﴾.

فَيَايَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٦﴾ رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ ﴿١٧﴾ فَيَايَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٨﴾ مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ﴿١٩﴾ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ ﴿٢٠﴾ فَيَايَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢١﴾ يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾

ههروه ها نهو هتا لهم سورده تيشدا هه موو جاري بي جياوازي به تيكرابي له گهل ناده ميدها
 پييان نه فهرموي: ﴿فَيَايَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ * رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ﴾ خوا پهرومردگاري ههردو
 روژه لات و پهرومردگاري ههردو روژئاوايه. مهبست بهم دووانه روژه لات و روژئاواي
 مانگ و خوړه به بوڼه نهو هه كه له پيشهوه باسي مانگ و خوړي كرد، يان مهبست هه
 خوړه به گوړه ي جياوازي شوينه كانيان له هاوين و زستان دا كه گوړاني چوار و هرزه يان
 له سهره كه زور نيعمه تيكي گرننگ له ژيان دا، به هركام و به هه بار نهوي كه زور تر گرننگ
 و مهبستي سمرنج راكيشانه و هست بيدار كړدنه ويه بو بير كړدنه وه و تهاشا كړدني نهو
 دهسته قودرته ي كه نهو هه موو ناوا بوون و هه لاتنه فراهه م نههيني، بهو روژه دامه زواوه
 نه گوړاوه، بيگومان پهرومردگاري خوا بو نهو روژه لات و روژئاوايانه، هه نديكه له نيعمه ته
 گه وره كاني خوا لهم بوونه وه رده دا، چونكه ژيان به سهر نهو زهويه وه ناكونجي به بي نهو
 هه لاتن و ناوا بوونه، كهواته زور جيگاي خوږه تي كه بيدارمان نه كاته وه بهو هه موو نيعمه ت
 بهرهمه گرننگانه كه دهست كهوتمان نه بن له پهرومردگاري تي خوي گه وره بو نهو روژه لات
 و روژئاوايانه، ههروه ها زور جيگاي خوږه تي كه ليږهش دا نه فهرموي: ﴿فَيَايَا آلَاءَ رَبِّكُمَا
 تُكَذِّبَانِ﴾ شينجا ديته وه بو زهوي بو باسي نهو ناوه ي كه فراهه مي هيناوه له زهوي دا به
 نه نذازيكي دياربي كراوي نه گوړاوه، نه فهرموي: ﴿مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ * بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ﴾ دوو جوړ
 ناوو دهر ياي بهر له كړدوه: سوږو شيرين وان له پالي يه ك دا و نه گهن به يه ك، به لام
 هيچيان زال نابن به سهر نهوي تريان دا، له سنووري دياربي كراوو فرماني تايبه تي خوږيان

تینا پەن، بە کرداری خوا لە نیاوانیان دا بەرگری هەیه بەرەستیان ئەکات لە زال بوون بەسەر
 یەک دا و پەک خستنی یەکتەر^۱. دابەش کردنی ئاو بەم شێوەی کە هەیه شتێک نی یە هەروا بە
 رێکەوت بەلکو وەکو هەموو شتی تر دیاری کراره بە دیاری کردنیکی وا دەست نادات بۆ
 گۆپان و زیاد و کەم. ئەم زەوی یەکی کە بەسەر یەو ئەزین لە چوار بەش پێک هاتوو، سێ
 بەشی ئاوی سوێر دایبۆشیو، ئەم ئەندازە زۆر و فراوانە پێویستی هەیه پێی بۆ بەردەوام
 بوونی ژیان لەم زەوی یەدا.

خاوەنی پەراوی ﴿العلم يدعو للإيمان﴾ ئەلی: هەموو کات بە درێژی هەموو چەرخێ
 هەل و غاز لە زەوی یەو دێتە دەر و بەرز ئەبێتەو، زۆربەیی ئەو هەل و غازە ژاراوی یە،
 کەواتە ئەبوا یە هەوای پیس و ژاراوی بکرایە، کەچی هەروا بە پاکێ هەر ئەمێنێتەو و ئەو
 هەموو ژارە کاری لی ناکات، هۆی ئەویش ئەو هەموو دەریا لوشە سوێر و تالە یە. لە باری
 تەرەو لەو دەریا و دەریا لوشانەو بەهۆی گەرمی خۆرەو تەم و هەل بەرز ئەبێتەو و ئەبێ
 بە باران و دەشت و دەرو چیاکان زیندوو ئەکاتەو و درەخت و دانەوێلە سەوز ئەبن و
 ئەپۆین، لەو ئاو سوێر و تالە دەستی قودرەت ئەم ئاو پاک و خاوی و شیرینە فەراهم ئەهێنێ
 کە ژیان بەو راوەستاو، لە کانیا و چەشمەکان دا هەل ئەقوڵینی و ئەو هەموو رووباری
 لی پەیدائەبی و ئینجا بەو هەموو سوێری و تالی یەو کە لەسەر زەوی وەری ئەگرن ئەپۆن
 ئەپۆینە ئاوەریا کاتەو، ئینجا نەرووبارەکان دەریاکان ئەگۆپن، نەدەریاکان ئەمان ئەگۆپن.

ئا بەم جۆرە خاوی گەورە ئەم ئاوەی کردوو بە هۆی ژیان و گوزەرانی ئێمە و هەموو
 گیانلەبەران، کەواتە زۆر راست و بەجێ یە کە لێرەیش دا ئەفەرموی: ﴿هَآيْ، اَلَا رَنِكَآ نَكْرَبَانِ﴾.
 ئەگەر ئاوی سوێر ئەبوا یە ژارو میکروبەکان ژیانان نەهێشت، ئەگەر ئاوی شیرین
 ئەبوا یە لە تینوان ئەخنکاین، خۆراکیشمان نەئەبوو، ئینجا بە تاییبەتی باسی هەندی لە

^۱ بە چەند جۆری تر تەفسیر کراره تەرە، بەلام ئەمەیان تەواوو بەمێزەرە. زانین لای خولایە.

دوست كهوتى ئادەمى ئەكات لەو دەريايانەو ئەفەرموى: ﴿يَخْرُجُ مِنْهَا الزَّيْتُ وَالْمَرْجَانُ﴾ ۱ لەو دەو جۆرە دەريا لۇلۇ ۋە مەرجان دەرنەچى كە ئىمە سوودو خۆشى لى ۋەرنەگرين. (لۇلۇ) كە لە دوپۇ گەوھەر، لە بنەرەت دا لە گيانلەبەرە لە بنج ۋە ناو قولايى ئاۋەكەدا ئەزى، لەناو قەباخىك دايە سەخت ۋە بەتىن، بۇ ئەمەى بېپارىزى لە ھەموو شتىكى خەتەر كە رووى تى بىكات، ئەم گيانلەبەرە جياۋازە لە گيانلەبەرەكانى تر لە پىك ھاتنى لەش ۋە رىنگاى ژيانى دا تۇپۇ داۋىكى ورد ۋە بارىكى ھەيە ۋەكو تۇپۇ داۋى ماسى گر، بەلام زۆر ناياب تەنراۋە ئاۋو ھەواۋ خۇراك ئەدا بەو گيانلەبەرە ۋە بەرگرى زىخ ۋە لم ۋە شتى ترى لى ئەكات، لە ژىر ئەو تۇپۇ داۋەدا ئەو گيانلەبەرە چەند دەمىكى ھەيە ۋە ھەموو دەمىكى چوار لىۋى ھەيە، ئىنجا كاتى پارچە بەردى، يان ھەر شتى تر بىكەۋىتە ئاۋ سەدەفەكەيەۋە ۋاتە - قەباخەكەى - كوت ۋە پىر ئەو گيانلەبەرە شتى لە لەشى دەرنەكا ۋەكو لىك ۋە رىنگ ئەو شتى پى دانەپۇشى كە كەوتۇتە ئاۋ قەباخەكەيەۋە لە پاشان ئەيىبەستى ۋە ئەبى بەو گەوھەرى كە پىئى ئەوترى (لۇلۇ). ئەندازەى بە گۆپرەى گەۋرە ۋە بچوۋكى ئەو شتەيە كە ئەكەۋىتە ئاۋ قەباخەكەيەۋە، ھەروەھا (مەرجانىش) گيانلەبەرىكى نايابە لە دەرياي قول دا ئەزى لە ۶۰۰ مەترەۋە تا ۶۰۰ مەتر. ژىرى خۇى ئەنۋوسىنى بە بەردىكەۋە، يان شتى تر، كۈنى دەمى كە لاي سەروۋىەتى لە ھەموو لايەكى يەۋە چەند پەل ۋە پۇيەكى ھەيە، ئەو پەل ۋە پۇيە بەكار ئەھىنى بۇ دەست كەوتنى خۇراكى، بەم جۆرە ھەر شتى گيانلەبەر بى، يان ھەر شتى تر بىكەۋى لەو پەل ۋە پۇيە دەست بەجى ئەنۋوسىن پى يەۋە ۋە پەكى ئەخەن ۋە گرژ ئەبن ۋە لار ئەبنەۋە بۇ ئاۋ دەمى ۋە ئىنجا شتەكە ئەچىتە ئاۋ سىكى.

فَيَايَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾ وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ ﴿٣١﴾ فَيَايَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

﴿٣٥﴾ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٣٦﴾ وَبَقِيَ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَلِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٣٧﴾ فَيَايَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾

يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ﴿٣٩﴾

ثم مرجانه شیوهی وکو درخت وایه دریژی نهگاته ۳۰ سانتی متر، رهنگی له همه بابته: زردو سورو میخهکی و پرتقالی و شین و هروهه. لهم لؤلؤ و مرجانه خشلی نیابی بهنرخ دروست نهکری، کهواته خوی گهره منهت نهی بهسر بندهکانی دا، بویه به دوا به دوی باسی نهانیش دا نهفرموی: ﴿فَيَايَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾. نینجا باسی شو ههمو کهشتی و پاپوره نهکات که فراهمی هیناوه بو سوردو بهرژموندی بندهکانی نهفرموی: ﴿وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ﴾ شو ههمو کهشتی به گهره گهرانه لهناو دهریادا که له بهرزی و گهرهیی دا له دوروهه وکو شاخ و چیاکانی سمر زهوی وان نهوانه ههمو هینی خوان (دروست کراوی خوان). نهفرموی هینی خوان، چونکه به دمه لاتی شو نهگهرین، شو پاریزگاری یان نهکات لهناو شو ههمو شه پولی ناوه دا و نهگهر شو ههمو هوی گهران و نوقوم نهبوونهی فراهم نههینایه شو کاره گرنگه جی بهجی نهنبوو، شو شته گهرهیه بهسر ناوهه نهگهرا، بیگومان هر له کونهه تا نیستا و لهمو پاشیش کهشتی له بهره گرنگهکانی خوایه، هویهکی بههیزی گرنگه بو ژیان له چند روویهکهوه، زور شایانی نهویه به تایبتهی باس بکری و بحرته پیش چار، مالی خویتی به وینهی بهره گرنگهکانی تر لهم رستهیهی به دوی دا هینا ﴿فَيَايَا آلَاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾.

لهم کاته دا که لهم ههمو بهره گهره و گرنگهیی خسته بهرچار لهم پیشانگا فراوانهیی بوونهوردا، لهم کاته دا که شایانه قاپی دل بگریتموه و هست و هوش بهتین و بههیز بین، لهم کاته دا بهم دور شته گرنگه راسته بیدارمان نهکاتهوه نهمانی ههموان و مانهوهی خوی گهره به تاک و تهنه نهفرموی: ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ * وَبَقِيَ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَلِ وَالْإِكْرَامِ﴾ ههمو نهوانهیی وان بهسر زهوی یهوه نامینن، خوی تو نهمینیتسهوه که خاوهنی گهرهیی به و

^۱ لهم فرموده یه دا مهره شه و بلین نهیه. به سیفتی بهکم مهره شه نهکات له تاوانباران و سرکهشان، به سیفتی یهوه بلین نهکات به چاکه کاران و پاکان.

پښوېستی به هېچ شتیک نه یه، فهیزو چاکه‌ی گشتی همیه، شایانی نه‌ویه به پاکی راگیرئ
له ههمو له‌کویه، شایانی نه‌ویه گوږایه‌لی بکړئ و سرکه‌شی لی نه‌کړئ، بڼگومان نه‌مانی
نیمه و ویران بوونی ثم جیهانه قاپی کردنه‌ویه له جیهان و ژبانی تری نه‌براو، لهو ههمو
نازو نیعمته بی وینه‌یه که ناماده کراوه لهو جیهانه‌دا بو له خواترسه‌کان، نهو ژبانه
کامرانی یه دوست کموت نابی تا ثم جیهان و ژبانه‌ی نیستا تهاو نه‌بی، کهواته نه‌مانی
ثم جیهان - که هوی گه‌یشتنه بهو جیهان و ژبانه به‌رزه - به نیعمه‌تینکی گه‌وره نه‌ژمیرئ،
کهواته بویه لیره‌یش دا نه‌فرموی: ﴿يَا أَيُّهَا رَيْكَانُ كَذِبَان﴾ بڼگومان ههمو دروست
کراوه‌کانی خوا له ههمو کات دا، له ههمو بارو رویه‌که‌وره پښوېستی یان همیه به خوا
کهواته به زمان و به وتن، یان به زمانی حال، ﴿سَلِّطْهُم فِي السَّكَنَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ نهو که‌سه‌ی له
ناسمانه‌کان دایه نه‌وی له زموی دایه داوا له خوا نه‌کات، واته ههمو نه‌وانه هېچ شتیک و
هېچ کاروباری نه خوږیان و نه که‌سی تریان به دهسته، به‌لکو ههمو شت به دوست خواجه و
نه‌گه‌ریتنه‌و بولای خوا، کهواته ههمو پښوېستی خوږیان دهرنه‌بدن بولای خوا به زمان، یان
حالیان شایسته له‌سر نه‌وی که مل کهچ و داماون بولای خواو ههمو شتیان به دوست
خواجه ﴿كُلُّ يَوْمٍ هُزْنٌ﴾ ههمو کاتی خوا و له کارو نیشینکدا.

ثم بوون و بوونه‌وره که سنووری تنها خوا نه‌یزانی و بهس، ههمو پارچه و به‌شینکی
له ههمو رویه‌که‌وره به‌ستراوه به بریاری خاوه. ههموی په‌یوه‌ندی همیه به خواهی‌شی
خواو تنها خوا چاودیریی و سرپه‌رشتی نه‌کات، تنها خوا ههمو شتی نه‌بات به‌رپوه و
فراهمی نه‌مینئ، جا وهره بیر بکه‌روه تا نه‌توانی با خه‌یالت به‌روا، به‌لکو نه‌ندازی تی
بگه‌یت له بی سنووری نهو ههمو کاروباره‌ی که خوی گه‌وره پینکی نه‌مینئ، له‌گه‌ل نه‌وده‌دا
هېچ کاری و هېچ شتی خوا خه‌ریک ناکات له هېچ کارو شتی تر، به‌لکو ههمو شتیک له
هردرو جیهان دا په‌کسان و مل که‌چه له به‌رهم زانین و توانا و ده‌سه‌لات و خواهی‌شی
خوادا، هر شتی په‌یدا بووه و روی داوه و هروه‌ها نه‌وی په‌یدا نه‌بی و روو نه‌دات، ناسانه
ههمو له پېشمه‌وه زانراون و بریار دراون، له‌گه‌ل کات و جی و شوینیان دا دیاری کران و
نیستا به‌ریز یک به یک فراهمیان نه‌مینئ دهریان نه‌خات بهو جوړه‌ی زانراوه و بریاری
دراوه، کهواته تا ههمو بنده‌کانی خوا له نادمی و مه‌لایکه و (جن) بیر بکه‌نه‌وه لهو ههمو
کاروباریان که خوی گه‌وره فراهمیان نه‌مینئ، سری به‌نده‌یی دابخه‌ن بو په‌روم‌دگاری
خوږیان و چاوله‌بری نهو ههمو نازو نیعمته بن،

فَيَا أَيُّهَا رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾ سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾ فَيَا أَيُّهَا رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾
 يَتَعَشَّرُ الْجَعْنُ وَالْإِنْسُ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا
 بِسُلْطَانٍ ﴿٣٣﴾ فَيَا أَيُّهَا رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾ يُرْسِلُ عَلَيْكُمْ شَوَاطِلَ مِنْ نَارٍ وَغُحَّاسٍ فَلَا تَنْصِرَانِ ﴿٣٥﴾

به دل گوی بگرن لهم فرموده: ﴿ فَيَا أَيُّهَا رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ ﴾ بهلکو ریزو نرخى هه موو
 نیعمت و چاکه به له دلیان دا جیگر ببی و له ناخی دلیانهوه سوپاسی خوی خویان بکه،
 له پاش نه می لهم پیشانگا فراوانه ی بوونه مردا نهو هه موو شته نایابه ی خسته روو
 سهرنجی راکیشا بو نهو هه موو نیعمته گرنگانه، ئینجا روونی کردموه نه مانی هه مووان و
 مانه وه ی ته نیا خوی تاک و ته نیا، هه روه ها پیویستی و ناچاری هه مووان بولای خوا،
 ناشکرایه لهم کاته دا هه ر دلی مردوو نه بی روو نه کاته خواو ناماده نه بی بو ته می وهرگرتن
 جا لهم کاته دا خه لکی نه ترسینی به پرسیارو توله ی سه ختی روژی دوایی نه فرموی:
 ﴿ سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلَانِ ﴾^۱ له مه و پاش له روژی دوایی دهست نه کهین به پرسیارو حیساب و
 توله لی سهندنتان نه ی تیره ی ناده می و جنوکه، هه روه ها پاداشت دانعه ی چاکان، یان له و
 روژدها نیازمان روو نه کهینه نه وه ئیشمان هه ر نه وه نه بی. په نا به خوا هه ره شه که ئیجگار
 سامناکه، ئاسمان و زهوی و هه موو بوونه مهر خوی بو ناگیری له ئاستی نه م هه ره شه یه، زور
 شایانی بیر لی کردنه وه یه، خوا به زه می خوی بکات به به ره ه لست بو مان، آمین.

^۱ و شتی ﴿فراغ﴾ له زمانی عه ره بی دا نهو مانای هه یه: ۱- دهست نه گیران و دهست خالی بوون، دیاره به م مانا بو
 خوا نابی به کار بهیتری، چونکه هیچ کارو هیچ شتی خوا خه ریک ناکات. ۲- نیاز کردنی شت و روو ئیگرینی بو به جی
 هیتان، زنده ی زانایان لیره دا به م دووه مه تهفسیریان کردبووه ته وه، له بهر نه وه ی به گویره ی مانای نهو مه تهفسیرم
 کردبووه، به لام نه وه ی چوه ته دله وه مانایه کی تره له بهر نه وه ی له هیچ تهفسیری که دا نه م دیوه نه م وئرا بیکه م به
 تهفسیری ئایه ته که، نه وه ی له دلم دایه نه مه یه: و شتی ﴿نفرخ﴾ به مانای یکه م بی، واته له مه و پاش دهستمان خالی
 نه بی بو تان، به لام مه بهست به دهست گیرانی خوا له ئیسته دا نه هاتنی نهو کات و روژی دلیی په یه که خوا بهریاری دله
 بو به جی هیتانی نهو هه ره شه ی که کردبووه لی یان وه کو فرمویینی: ئیستا راههستن تا کاتی خوی دیت، به م جوره
 و شتی ﴿سنفرغ﴾ نه بیته کینایه، زانینی ته راو ته نیا لای خوایه.

بینگومان نهم ترساندن و هه‌ره‌شه‌یه له‌م جیهانه‌دا نه‌بیته هوی نیمان و گه‌رانه‌وه له‌ تاوان
 بو هه‌رکه‌سی خاوه‌نی ژیری بیته، هه‌روه‌ها پاداشت دانه‌وه‌ی چاکان و توله‌ سهندن له‌ تاوان
 بارانیش له‌ نیعمه‌ته گرنگه‌کانن، که‌واته‌ چهند به‌جی یه‌ شیرینه‌ که‌ له‌ پاش نهم هه‌ره‌شه‌یه
 نه‌فرموی: ﴿يَا أَيُّهَا آلَ رَيْكُمَا تَكْذِبَانِ﴾.

ئینجا هه‌میت نه‌یاتر سینی به‌می که‌ راکردن له‌ سزای خوا به‌ هیچ جور ناگونجی،
 چونکه‌ هه‌موو که‌س دایاوو بی ده‌سه‌لات و ده‌سته‌ پاچه‌یه له‌ ئاستی ده‌سه‌لات و توانای بی
 سنووری خوا، نه‌فرموی: ﴿يَسْمَعُ الْإِنسَانُ إِنْ اسْتَغْفَرَ مِنْ أَنْفَادِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ فَأَنْفَذُوا﴾
 شه‌ی کۆمه‌لی جن و ئاده‌می نه‌گه‌ر نه‌توانن ده‌رچن له‌ ناوچه‌کانی ئاسمانه‌کان و زه‌وی و
 راکه‌ن له‌ ده‌ست پرسیارو سزاو توله‌ی خوا ده‌ی ده‌رچن و راکه‌ن واته‌ ناتوانن شتی وا بکه‌ن،
 چونکه‌ ﴿لَا تَنْفَعُكَ إِلَّا سُلْطَانُ﴾ ده‌رناچن مه‌گه‌ر به‌ زور و ده‌سه‌لاتی که‌ بتانی، خو دیاره
 نه‌وه‌یشتان نی یه، که‌واته‌ راکردن و رزگار بووتان نی یه له‌ سزاو توله‌ی خوا، خوی گه‌وره
 له‌گه‌ل نه‌و هه‌موو ده‌سه‌لات و توانا بی برانه‌وه‌ بی سنووره‌دا موله‌تی به‌نده‌ بی ده‌سه‌لاته‌کانی
 نه‌دات هه‌رچهند و هه‌ر نه‌ندازه‌ تاوانبار بن، له‌ زور خراپه‌ و تاوانیشیان نه‌بووری، دیاره‌ نه‌و
 موله‌ت دان و لی بوردنه‌ له‌ نیعمه‌ته‌ گه‌وره‌و گرنگه‌کانی خویبه‌ و شایانی نه‌وه‌یه‌ نهم
 فرمودیه‌ لی‌ره‌یش دا ئاراسته‌ بکاته‌وه‌. ﴿يَا أَيُّهَا آلَ رَيْكُمَا تَكْذِبَانِ﴾ * رَسُلٌ عَلَيْكَ شَوَاطِئُ مِنْ نَارٍ وَخُشٌّ فَلَا
 تَنْصَرِفَ ۚ^۱ نه‌گه‌ر بتانه‌وی ده‌رچن و راکه‌ن له‌ سزاو عه‌زایی رۆژی دوا‌یی فریشته
 کاربه‌ده‌سته‌کان نه‌تانگه‌ر نه‌وه‌، بلیسه‌ی ناگر و مسی تواوه‌ نه‌کری به‌ سه‌رتان دا به‌ لی‌شاو بو
 گه‌رانه‌وه‌تان، که‌واته‌ سه‌رپنجی و سه‌رکه‌شی ناکه‌ن و یارمه‌تی یه‌کتریان پی نادی.

^۱ نهم ئایه‌تانه‌ به‌ چهند جۆری ته‌فسیر کراوه‌ته‌وه‌، به‌لام شه‌می که‌ له‌ ته‌فسیره‌که‌دا و حقان له‌ دل دا جیگر تره‌، هه‌موو
 جۆره‌کان هه‌ر باشن و نه‌گه‌رجین، به‌لام شه‌می هه‌ندی له‌ نووسه‌رانی تازه‌ نه‌یلین، که‌ ئایه‌ته‌ی ته‌فسیری بکه‌نه‌وه‌ به‌م
 که‌شتی ئاسمانی یه‌ که‌ چهند صائیکه‌ ده‌ستی پی کردووه‌، به‌راستی نه‌و جۆره‌ شتانه‌ که‌ لی‌ره‌ وه‌ له‌ چهند شوینی تردا
 و تروان له‌گه‌ل مه‌به‌ستی نه‌و شوین و سووره‌ته‌ یه‌ک ناکه‌رن، په‌یوه‌ندی ئیوانی ئایه‌ته‌کان تیک نه‌ده‌ن، که‌واته‌ راست نی
 یه‌ نه‌و جۆره‌ شتانه‌ بکری به‌ ته‌فسیر، به‌لێ به‌ شیوه‌ی ته‌ئویل بگوترین به‌م ره‌نگه‌ بلێن مه‌ئه‌که‌ری نهم ئایه‌ته‌ هه‌مما بیته
 بێ فلان مه‌به‌ست نه‌وه‌ ره‌نگه‌ زیانی نه‌بیته‌.

فَيَايَ ءَالَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٦﴾ فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ ﴿٣٧﴾ فَيَايَ ءَالَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُشْلُ عَنْ ذُنُوبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌّ ﴿٣٩﴾ فَيَايَ ءَالَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٠﴾ يَعْرِفُ الْمُجْرِمُونَ بِسْمِهِمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَصِي وَالْأَقْدَامِ ﴿٤١﴾

﴿ فَيَايَ ءَالَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴾ نینجا به بونهی نهم مهرشه و ترساندنمه لیره به دواي سورتهکه باسی چند شیوه و بهسرهای رژی دواي نهکات که شو گوپانه گمردی پی فراهم دیت لهم بوونهومردا لهگل باس و پیشاندانی چند شیوهیه که پرسیارو توله و پاداشت دانومه، لهو رژه، وکو نهچیت به گوچکهمان دا لهمه وپاش، له چند نایهتیکی ترو له چند سورتهتیکی ترا و پیشان نهم که گوپانیکی نیجگار گرنگ و سامناک دیت بهسر نهم بوونهومردا، رو دوايکی و رو نهدات جگه له خوا هیچ کس به تمواوی نازانی چونیتی، نیمه نیستا هر نهونده نهم که نهم بوونهومردا تیک نهچی و نهم هموو نهستیانه پاره پاره نهم و نهم رژیهمیان نامینی، جا له هر شوین و سورتهتیکی دا باسی شو گوپانه نهکات به جوریکی جیاواز و به شیوهیهکی تایبتهی پیشانی نهدات، لیره دا نهفرموی: ﴿ فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ ﴾ کاتی که ناسمان لهت و پاره پاره نهبیت، نینجا رنگی سور نهبیت وکو گولیکی سور، نهوتیقه وکو بونه تواومکان، واته کاتی که نهو رو نهدات، نای چ ترس و سام و نارمحهتی بهک پیدای نهبیت و نارمحهتی بهک پیدای نهبیت باس ناکری، بیگومان هوالدان و ترساندن به شتی و نهبیت بهرگری له تاوان و خراپه، کهاته نیعمهتیکی گمردیه، ﴿ فَيَايَ ءَالَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴾ ناشکرایه لهو رژه وکو نهپونی به که کس بتوانی سرپیچی بکات، یاخود ددان نهی به نیعمهتهکانی خوادا، بهلکو مل کهچن و ددان نهین به هموو شتیکی حق و راست دا، ﴿ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُشْلُ عَنْ ذُنُوبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌّ ﴾ نینجا لهو رژه دا که ناسمان وای بهسر دیت هیچ ناهمی و جنوکیه پرسیری لی ناکری لهبارهی گوناوو تاوانی یهوه، لهو رژه سهخته زور زور ریزه و چند بهسرهای هلوپستی جیاوازی تیدا هیه، بیگومان هموو کس لهو رژه دا حیساب و پرسیری لی نهکریت لهبارهی هموو کردهویهکی وکو خوا نهفرموی: ﴿ قَرَّبَكَ لَسَلَهَهُ أَجْمِینَ ﴾

عَاكَانُوا بِمَكُونٍ ﴿١﴾ كهواته مه‌به‌ست بهو پرسپیار نه‌کردنه‌ی كه نایه‌تی ثم سورته نه‌فهرموی
 بو كات و شوینیکی تایبه‌تی یه، و‌مكو كاتی زیندوو نه‌کړینه‌وو له گوږه‌کانیان دینه
 دهره‌وه، لهو كاته‌دا پیویست به پرسپیار نی یه، چونكه هه‌موو نه‌ناسرین به شیوه‌کانیان، یا
 و‌مكو پاش جیگیر بوونیان له دۆزه‌خ دا كه پاش پرسپیارو حیسابیانه، یان مه‌به‌ست نه‌وه‌یه
 پرسپاریان لی ناكری بو وه‌لام دانه‌وو، به‌لكو پرسپاریان لی نه‌كری بو تانه ۱ تشر لیدان و
 پی یان نه‌وتری بۆچی نه‌وتان كرد؟ یان پرسپاریان لی نه‌كری بو نه‌می دهركه‌وی كه
 تاوانبارن، چونكه نیشانه و شیوه‌ی تاوانباری یان هه‌یه و به‌موی نه‌وه‌وه نه‌ناسرین و
 پیویست به پرسپیار ناكات و بی پرسپیار زنجیر نه‌كړین و توپ نه‌درینه دۆزه‌خه‌وه، و‌مكو
 نایه‌تی پاشه‌وه نه‌فهرموی، كهواته نه‌و نایه‌تانه‌ی كه پرسپیار نه‌گه‌یه‌ن رینكن له‌گه‌ل نه‌و
 نایه‌تانه‌ی كه پرسپیار نه‌كردن پیشان نه‌دن و هیچ دژی یه‌كتر نین. دیاره لهو رۆژده‌دا خوی
 گهره‌ نیعمه‌تی بی وینه ۱ بی سنووری خوی نه‌ریتی به‌سهر چاكان و له خوا ترسه‌كاندا،
 چاك ۱ خراب لهو رۆژده‌دا به تیکرایی باوه‌ری هه‌یه بهو نازو نیعمه‌ته، هیچ كه‌س نی یه دان
 نه‌نی به‌وه‌دا و‌مكو بهم فهرموده‌یش بیدارمان نه‌كاته‌وه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّا كُنَّا نَعْلَمُ
 أَنَّمْ جَرْمُونِ يَسْتَأْذِنُ بَعْضُهُم لِبَعْضٍ أَنزِلَ قَرَارًا﴾ لهو رۆژده‌دا تاوانباره‌كان دروشم و نیشانه ۱ شیوه‌ی
 تایبه‌تی خویان هه‌یه ۱ جیاوازن له شیوه‌و نیشانه‌ی چاكان ۱ پاكان، تاوانباره‌كان - خوا
 په‌نامان بدات - روو رهش ۱ چاو شین ۱ داماوو سرشوین، داخ ۱ غم داباریوه به‌سهریان
 دا، هه‌موویان بهو نیشانه و شیوه‌ تایبه‌تی یه‌وه نه‌ناسرین ۱ هیچ پرسپاری ناوی، نینجا
 سهر قاجیان نه‌به‌سترین پیکه‌وه بهو شیوه‌ نامه‌مواره توپ نه‌درینه ناو ناگری دۆزه‌خه‌وه -
 واته مه‌لائیكه - نه‌و تاوانبارانه نه‌گرن له پشته‌وه سهریان زنجیر نه‌كهن له‌گه‌ل قاجیان دا تا
 نیسکی پشت و سینه‌یان نه‌شکی و نینجا بهو باره ریسوایی یه‌وه توپیان نه‌دن، یان
 هه‌ندیکیان به سهر قژیان رانه‌کیشرین ۱ توپ نه‌درین، هه‌ندیکیان له لاقیان نه‌نمون و توپیان
 نه‌دن خوا به به‌زه‌یی خوی به‌مانپاریزی له‌وسزاو به‌دبه‌ختی یه، آمین.

۱ واته: سویند به خوی تو بنگومان پرسپیار نه‌كهن له هه‌موویان دهریاره‌ی هه‌ر كرده‌وه‌یه‌ك كرده‌ویانه. دوا نوازی
 سورته‌نی ﴿الحجر / ۹۲-۹۳﴾.

فَيَايَءَ الْآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٢﴾ هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿١٣﴾ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ ؕ إِنِ
 ﴿١٤﴾ فَيَايَءَ الْآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٥﴾ وَلَمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّانٍ ﴿١٦﴾ فَيَايَءَ الْآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٧﴾
 ذَوَاتَا أَفْئَانٍ ﴿١٨﴾ فَيَايَءَ الْآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٩﴾ فِيهَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ ﴿٢٠﴾ فَيَايَءَ الْآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢١﴾
 فِيهَا مِنْ كُلِّ فَنَكَمَةٍ زَوْجَانِ ﴿٢٢﴾

ئەم ترساندنە لەم وێنەدا بە راستی زۆر زۆر بەهێزە بۆ بەرگری، هۆی گەڕانەوەیە لە
 تاوان، کەواتە نێعمەتێکی زۆر گەورە، ﴿فَيَايَءَ الْآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ لەو کاتە سەختە و لەو رۆژە
 رەشەدا کە بەو جۆرە بە رێسوایی توپ ئەدرێنە ناو دۆزەخەوە، لەو کاتە ناھەموارەدا
 نێجگاری نیش و سزایان بەتین تر ئەکری بە سزادانی دەروونی یان بەمەیی کە بە تەشەرمووە
 ئەدری بە گوێچەکەیان دا ئەمەیی کە ئەفەرموی: ﴿هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ﴾ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ
 حَمِيمٍ ؕ ئەمە ئەو دۆزەخەیە کە تاوانبارەکان باوەریان پێی نەبوو، بە درۆیان ئەزانی، ئەمە
 دۆزەخەکەیە حازر و بێر ئەبێ ئەوەتە تێی توپ ئەدرێن، ئەو تاوانبارانە ئەسۆپێنەوه و هات و
 چۆ ئەکەن لە نێوان ئەو دۆزەخە و لە نێوان ئاویکی زۆر گەرم کە گەشتبێتتە ئەو پەری رادەو
 پلەیی گەرمی، واتە بەو ئاگرە ئەسۆتێنرێن و لەو ئاوەیش ئەکری بەسەریان دا و
 دەرخواردیان ئەدری، خوا پەنامان بدات آمین. یان کاتی کە سووتێنران بەو ئاگرە هاواری
 ئاو ئەکەن، ئینجا ئەخێرنە ئاو ئەو ئاو، هەر بە قورئان ئەکەوی بدوی لە هەر مەبەستی،
 چونکە بە رەوشتی ئەدوی کە زۆر بەهێز کار ئەکات لە دل و دەروون، دیارە ئەوەی کە قورئان
 ئەیکات بە دل دا نایە و دەست نادا لاسایش بکریتمووە. بۆ نمونە لیژەدا بیر بکەینەوه لەمەیی
 کە لەم کاتەدا باسی ئاوەشانی تاوانباران ئەکات و شیوەی توپدانیا نەئا و دۆزەخ، لەم
 کاتەدا کووت و پەر دۆزەخ ئەمینێتە پیش چاوو حازر و بێر ئەکات، لە کاتی خوێندنی ئەم
 ئایەتانەدا ئەفەرموی: ﴿هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ﴾ ئەوەتا هەرچۆنی سەرنجی چاوی دلی
 بۆ رانەکیشتی هەروەها سەرنجی چاوی سەریشی بۆ رانەکیشتی لەوانەیە لەم کاتەدا چاوی
 هەڵپەری بۆ تەماشای کردنی، خواي گەورە ئا بەم جۆرە بەندەکانی ئەترسێنی، بۆ ئەمەیی دوور
 کەونەوه لەو کردارانەیی کە هۆی سزا دانن بەو ئاگرە سەختە لە لوتف و بەزەیی بە زیاد بی،
 بەراستی مانای خوێنتی و هەر بە خۆی ئەکەوی کە ئاو بەئاو سەرنجمان رانەکیشتی و

ئەفەرمۇي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەمەي پېشوو ھەندى ۋە باسى سىزى بەتتىنى دۈزەخ و
 تاوانباران، ئىنجا دېتە سەر باسى ھەندى ۋە خوشى ۋە رىز ۋە نازى چاكان ۋە لەخواترسەكان
 ئەفەرمۇي: ﴿وَلَمَّا خَفَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ﴾ دوو باغ و دوو بەمەشت ھەيە بۇ ھەركەسى ۋە لەم
 جىھانەدا ترسابىت ۋە خۇي خۇي، يان ترسابىت ۋە ۋەستانى رۇژى دوايى لەبەردەم دادگاي
 خۇي خۇي دا ۋە لەم شوپىنەي ۋە خۇا داپناۋە بۇ ۋەستاندنى بەندەكانى بۇ حىساب و
 پرسىيار، ئىنجا بەمۇي ئەم ترسانەۋە بەرگىرى خۇي كىردۈۋە لە گوناھ. ئەم سورەتە يەكەم
 شوپىنە لە قورئان دا ۋە باسى ئەم دوو بەمەشتە ئەكات، ۋا ئەم ئەكەۋى ۋە لەناۋ بەمەشتى
 گەۋرەي بەناۋبانگ دا ئەم دوو بەمەشتە زىادە پايە ۋە پەي بەرزيان ھەيى بۇيە بە تايىبەتى
 باسى ئەفەرمۇي، ئىنجا ئەم دوۋانە بە گۆۋرەي لە خواترسەكانى ئادەمى ۋە جۇڭكە ۋە دوو
 تاڧم و دوو تىرەن، يان ھەموو لە خۇا ترسىك دوو بەمەشتى تايىبەتى ۋاى ھەيە، يەككى لەناۋ
 كۆشك و مالەكەيان دا ۋە ئەۋى تر لە ئەۋرەۋە، يان يەككى لە باتى عەقىدە ۋە باۋەرەكەيان، ئەۋى
 تر لە باتى كىردەۋە چاكەكان. يان يەككى لە باتى گۆۋرەيەلى ۋە كىردەۋەي چاك ۋە ئەۋىتر لە باتى
 خۇگرتنەۋە لە گوناۋو تاۋان، يان يەككى بۇ خوشى ۋە رابواردنى كىيان ۋە رۇج، ئەۋىتر بۇ
 رابواردنى لەش، بەم ھەموو جۆرە زانايانى تەفسىر ھەرمۇيەنە. ھەموۋى ھەرىكە ۋە بەزەيى
 ۋە لوتف و بەخششەكانى خۇا بى سىنورە ھەموو ئەمانە ئەگونجى، خۇا بە رەھمى خۇي
 بەشدارمان بىكات و بېبەشمان ئەكات، آمىن.

ئاى چەندە شىرىن و بەتامە كە لىرەيش دا ئەفەرمۇي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئىنجا بابەدل
 گۆي بگىرىن لە باسى خوشى ئەم دوو بەمەشتە لەم چەند ئايەتەي كە دىت، ئەفەرمۇي:
 ﴿ذَرَاكَاتٍ﴾ ئەم دوو بەمەشتە خاۋەنى پەل ۋە پۇي ناسك ۋە شىرىن ۋە جوانن، يان خاۋەنى
 چەند جۆرۋە بەرۋە ميوەھاتىن ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ۋە بەمەشتانەدا ھەيە دوو
 كانى ۋە چەشمە كە دىن ۋە ئەچن، كەۋاتە ئاۋريان فراۋان ۋە ئاسان ۋە بى كەم و كۆپى يە، ﴿يَا أَيُّ
 الْاَ رَيْكَانَ﴾ ۋە بەمەشتانەدا ھەيە لە ھەموو ميوەيەك دوو جۆر،
 ناسراۋ نەئاسراۋ، ۋاتە جۆرىكىيان ۋە ئەيان لەم جىھانەدا دىۋە، جۆرەكەي تريان خۇا ۋە ئىنەي
 لەم جىھانەدا دروست نەكردۈۋە، يان دوو جۆرەكە بىرىتىن لە تەپرو وشك كە يەك لە يەك
 خوشتروپەلەزەت ترن،

فَيَايَ آءِ رَيْكَمَا تَكْذِبَانِ ﴿٥٢﴾ مُتَّكِئِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَاطِنُهَا مِنْ إِسْتَرْقٍ وَحَيَّ الْجَنَّتَيْنِ دَانِ ﴿٥١﴾ فَيَايَ
 آءِ رَيْكَمَا تَكْذِبَانِ ﴿٥٥﴾ فِيهِنَّ قَصِيرَتُ الظَّرْفِ لَمْ يَطْمِئِنَّ إِسْنُ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانُّ ﴿٥٦﴾ فَيَايَ آءِ
 رَيْكَمَا تَكْذِبَانِ ﴿٥٧﴾ كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾ فَيَايَ آءِ رَيْكَمَا تَكْذِبَانِ ﴿٥٩﴾ هَلْ جَزَاءُ
 الْإِحْسَنِ إِلَّا الْإِحْسَنُ ﴿٦٠﴾

﴿فَيَايَ آءِ رَيْكَمَا تَكْذِبَانِ﴾ * مُتَّكِئِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَاطِنُهَا مِنْ إِسْتَرْقٍ ﴿﴾
 رانه بویزن به جورئ پالیان داوختهوه، یان چوار مهشقی یان داوه لهسر چهند فرشیك كه
 دیوی ناویان له ناوریشمی نهستووه، واته دیوی ناوو نهوهی كه پیش چاوهوه نی یه لهو
 ناوریشمیه، دهی نهبی دیوی دهریان له چی بی و چون بی؟ دیوی دهریان نهبی له شتی بی
 كه وینه مان لهم جیهاندها نه دیوه. ﴿وَحَيَّ الْجَنَّتَيْنِ دَانِ﴾ بهرو میوهی نهو دور بههشته نزیکه له
 بههشتی یه کانهوه، به پیوهو به دانیشتنهوه و به پالوهو دهستیان نه یگاتی به ناسانی بی
 نهرک و زهمهت ﴿فَيَايَ آءِ رَيْكَمَا تَكْذِبَانِ﴾ * فِيهِنَّ قَصِيرَتُ الظَّرْفِ لَمْ يَطْمِئِنَّ إِسْنُ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانُّ ﴿﴾ لهو
 بههشتهاندها مهیه چهند نافرهتی هلال و هاوسهر كه چاویان بریووته میردهکانیان و جگه
 لهوان كهسی تریان ناوی، هموویان کچن و هیچ كهسی تر نه نادهمی و نه جن له پیش
 میردهکانی خویان لی یان نهکوتوون و نهچوونه لایان ﴿فَيَايَ آءِ رَيْكَمَا تَكْذِبَانِ﴾ لهو هلال
 و هاوسهرانه هرچون ههست پاك و داوین پاك و میړه خوشهویستن زور جوان و شیرینیشتن
 ﴿كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ﴾ هموو له ساف و لوسی و بیگمردی دا نهلی ی یاقوتن، له سپیتی
 پیستدا نهلی مرجانن، یان ساف و لوس و کولم سورن و مکیاقوت، پیست سپین و مکو
 مرجان، بههرجور بی مههست نزیک خستنهوهی رادهی جوانی و شیرینی یانه له دل و
 دهریوونهوه نهگرنایینهی نهوانه لهم جیهاندها دروست نهکراوه ﴿فَيَايَ آءِ رَيْكَمَا تَكْذِبَانِ﴾ ټینجا
 به هوئی نهو پاداشته گموره بی وینهیه باس نهفهرموی: ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَنِ إِلَّا الْإِحْسَنُ﴾
 پاداشتی چاکه هیچ شتیك نییهجگه لهچاکه، کهواته نهو له خوا ترسانه له جیهاندها کردهوهی
 چاکیان کرد، خوی خویان به جوریک نهپهرست و مکو به چاو بیببب، چونکه نهیانزانی كه
 خوا نهوان نهیبینی، کهواته پاداشتی چاکهی نهوان له کردهودا نهبی چاکه بیت له پاداشته
 له لایهن خوایهکوه كه میهره بانه و سنوور نی یه بؤ بهزهیی و بهخشینهکانی،

فَيَايَ ۚ الْآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١١﴾ وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ﴿١٢﴾ فَيَايَ ۚ الْآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾
 مَذَاهِئَتَانِ ﴿١٤﴾ فَيَايَ ۚ الْآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٥﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّخَتَانِ ﴿١٦﴾ فَيَايَ ۚ الْآءِ رَبِّكَمَا
 تُكَذِّبَانِ ﴿١٧﴾ فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ﴿١٨﴾

﴿فَيَايَ ۚ الْآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ﴾ بهمېشتى يهكان هرچېنده به ټيکپايى هېچ جوړه کم و
 کوږى يک نى يه له نازو ريږيان دا، به لآم هموو له يک رانډو پلندا نين، به لکو به گوږه
 رانډو پلې کړدهوى چاکیان له بهمېشت دا جياواز نهين، جا وا ډهرنهکوى نهم دوو
 بهمېشته تايبهتى يه که باس کران گرنگ ترن، بؤ کوښلېکن که رانډو پلې کړدهوىيان
 بهرتره، نهوانه که له کړدهوى چاک دا ناگنه شو کوښله بهرزه بؤ نهمانه دوو بهمېشتى
 تايبهتى ترهيهکه ناگاته رانډى شو دوو بهمېشتهکى تر که باس کران، نهم دوو بهمېشتهى
 تره نهميهکه لهم چنډ نايتهدا باسى نهفرموى: ﴿وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ۚ فَيَايَ ۚ الْآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ﴾
 بېنجه له دوو بهمېشته پېشووهکه دوو بهمېشتى تر هيه بؤ تاقى تر به لآم رانډو پلې نهم
 دووانه کهتر و نزم تره له رانډو پلې دوو پېشووهکه وکو روون نهبيتهوه له ولسف و
 سه نايان بهم نايهتانهى که دین: ﴿مَذَاهِئَتَانِ﴾ واته نهم دوو بهمېشته – بهموى گول و گيا و
 شينايى زوړهوه که به رووى زموى دا نهکېشن و ډاگيرى نهکېن – بهموى نهوهوه شين و
 سهوزيکى وان له دوورمه رمش نهنوینن، کهاته نهمان جياوازن، نهوان ډارو ډرهخت و
 ميوهماتيان هېوو، نهمان به زوړى گول و گولزارو شينايى و شتى تريان هيه، هرچېند
 نهوانه پېشوو بهنرخ ترن، به لآم بېگومان نهمانيش هرله بهمره گرنگهکانى خواى گېورن،
 ﴿فَيَايَ ۚ الْآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ ۚ فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّخَتَانِ﴾ لهم دووبههمېشتهدا دوو کانى و چشمه هيه که
 فوارهنهکېن و ناوښهپوړنن، دوايبيان نايته، ﴿فَيَايَ ۚ الْآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ ۚ فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ﴾
 لهم دوو بهمېشتهدا هيه ميوهو ډار خوړما و همنار، به لای کوږى زانايانهوه خوړما و همنار
 نهگېر چى له ميوون، به لآم بهنرخ ترن له ميوهکانى تر لهبهر نهوه به تايبهتى باسى فرمون،

۱ به چنډ جوړيکى تر نهفسر کړاوهتوره: يکى لهوانه نههيه که نهم چواره بې جياوازي بؤ کوښلى له خواترسهکانه
 دووانه پېشووهکه ډارو ډرهخت و ميوهماته و نهم دووانه شينايى و سهوزواته، نهم جوړه و جوړهکانى تريش هر
 نهگړنچېن، زانېن لای خوايه.

فَيَايَ ءَالَآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٩﴾ فَيَايَ ءَالَآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٠﴾ فَيَايَ ءَالَآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧١﴾
 مَقْصُورَتٌ فِي الْخِيَارِ ﴿٧٢﴾ فَيَايَ ءَالَآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾ لَمْ يَطْمِئِنَّ أَنْفَ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانِ ﴿٧٤﴾
 فَيَايَ ءَالَآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٥﴾ مُتَّكِئِينَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضِرَ وَعَبَقَرِي حَسَانِ ﴿٧٦﴾ فَيَايَ ءَالَآءِ رَبِّكَمَا
 تُكَذِّبَانِ ﴿٧٧﴾ نَبْرًا أَسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٧٨﴾

﴿فَيَايَ ءَالَآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ * فَيَنْ خَيْرَتُ حَسَانِ﴾^۱ لهمو بهمهشتانهدا هميه نافرمتاني حلال و
 هاوسر كه خووردهوشت چاك و شيرين و جوانن، نايان نمبي پلهو پايه ي نمو بهختيارانه چون
 بيت كه خواي گموره و هسف و سنانيان بكات بهم دوو سيفته نايابه؟! بينگومان بيرو زانيني
 نيمه ناگاته سنووري نمو رادهو پايه و پلهي بهرزه. ﴿فَيَايَ ءَالَآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ * حُرُّ مَقْصُورَتٌ فِي
 الْخِيَارِ﴾ نمو نافرته رهوشت چاك و شيرين و جوان خاسانه چاو قموي و چاو رهشيني وان
 كه رهشينهكه ي زور رهشه و سپينهكه ي سبي يهكي بينگموره كه نموه نموپهري جواني
 چاوه، راگير كراون به ريزو حورمهت له خيوتهكان دا، كهواته پاك و خاوين و داوين پاك،
 نهك بهره لا و كولان كوت كه هرچهنده جوان و شيرين بيت قيزهونه لاي هموو پياويكي به
 ناموس و به شهرهف، له ناستيان بينگمردو بي لهكويه، نهمانيش ومكو پيشوومكان وان
 ﴿فَيَايَ ءَالَآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ * لَمْ يَطْمِئِنَّ أَنْفَ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانِ﴾ له پيش ميرومكانيان دا، ميچ كسيان لي
 نهكومتوو، له نادمي و نه جن، واته هموويان كچن و داوين پاك. ﴿فَيَايَ ءَالَآءِ رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانِ﴾
 خواي گموره له هموو بارو روويهكهوه خوشي و نازو بهخشايشي خوي نمريزي بهسمر نمو
 بهمهشتي يانهداو نموانيش به ناراموه رانهبويزن و كهشفه نهكهن به جوريك ﴿مُتَّكِئِينَ عَلَى
 رَفْرَفٍ خُضِرَ وَعَبَقَرِي حَسَانِ﴾^۲ پال نمرهون بهسمر سمرين و پالپشتي كه له ناوريشمي سموزن،
 بهسمر فرهشيكهوه كه نهفش و نيگار كراوه و زور جوان و پهسهنده، شتي خوا سناني بكات

^۱ ليره داو له نايه تي پيشوودا فرموي ﴿فَيَنْ﴾ بهرلنوي كونه كه به دوانه كه به ديمه نيمولي و بولي، لهم رووه چه ند
 نه نولي كراوه به كچكيان نه لين كه نموه به گويزه ي نمو هموو شوين و كوشك و خيوته به كه نمو نافرته تانيان تيديه.
^۲ وشي ﴿رَفْرَفٍ﴾ به چند جزو شتي تر نه فسر كراونه توه، هموو نزكهن له به كه وه و هموو بق نزك
 خستنه وه به له نيگه بشتني نيمه نه گره نا شته كاني به مهشت ويته يان لهم جيهانه دا نيه.

و پئی بفرموی جوانه نمبی نمر شته چۆن بیت؟! ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ له پاش
 نیشاندهانی نمر هموو نیعمت و چاکه گرنگانهی خوای گموره له همرسو جیهاندا، نینجا
 کوتایی سورمهکه نههینی بمر رسته بهمهه که راست ترو ریک و پیک ترین رستهیه بو
 نوایی هینانی نمر سورمه، نفرموی: ﴿بِزَكَاةٍ مِنْ رَبِّكَ ذِي الْمَلَأِ وَالْإِكْرَامِ﴾ بهرزو بلنده، یان پیت و
 فەر و خیری زۆرو فراوانه ناوی خوای تۆ که خاومنی گهرمییه یه و هیچ جۆره پیوریستی به
 هیچ کس و هیچ شت نی یه، خاومنی ریزو چاکهیه دهربارهی نیعمانداران. له جی یه
 ناومهکی بهرزو بلند و بی لهکه بیت، یان خاومنی پیت و فەر و چاکه بیت نمبی زاتی پاکی
 خوی چۆن بیت؟!

هموو سوپاس و سهنا و گهرمییه ههرشایانی نهوه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ۝^١ لَيْسَ لَوْعِنَهَا كَاذِبَةٌ ۝^٢ خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ ۝^٣ إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًا ۝^٤
وُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًا ۝^٥ فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًا ۝^٦

سوره نسی (الواقعه) مهککیمی به و ۹۶ نایه نه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«واقعه» ناویکه له ناوهمکانی روژی دوايي و نهم سورهمیشی پی ناو براوه، ناوبردنی به ناوه زور به جی یه و مال خوږه تی، چونکه سر تا به خواری نهم سورته هموو دوانده له هوالی به سهرهات و رووداوهمکانی شو روژه، له یه کم جارموه باسی به دی هاتن و چونیتی شو روژه نه کات به ناوی «الواقعه» موه. به جوړی دلی بیدار دانه چله کینی و نه بهینیته لهرزه. نه فرموی: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ»^۱ کاتی روژی دوايي دیت و روو نه دات شو روژه ی که نه مونده به دی هاتنی راسته و کو نیستا هاتنی و رووی دابی وایه، کاتی شو روژه دیت شتی زور گرنگ و ناهه موار روو نه دات که باس نا کرئ و به و تن روون نا کریت موه تا به چاو نه بینری، هرچند نه مېو بی بهوا بهو روژه زورمو نه لین شو روژه نابی و شو درو گوره یه نه کم، به لام «لَيْسَ لَوْعِنَهَا كَاذِبَةٌ»^۲ له کاتی روودانی شو روژه دا هیچ نه فسیکی دروژن نی یه که شو درو یه بکات، به لکو هموو که سی شو روژه دا باوې نه مینتی، چونکه شته که به چاو نه بینری و شوینی هیچ گومان و دوو دلی یه نامینتی، نه گهرچی هر باوې نه مېو نه بی تازه باوې نه موی هیچ سوودی نی یه، شو روژه

^۱ به چند جوړی تر نه فسیر کړلوه ته وه: ۱- إذا بق کاتی رووت بیت و ناوه لکار (ظرف) بیت بق «انکر» ی لا برلو.
۲- ناوه لکار (ظرف) بیت بق رسته ی «لیس». ۳- زیاد بیت. ۴- بق شهرت بیت و ده لاهه کی رسته ی «فاصحاب المینة» بیت، به پی نه فسیر که وه لام نه و ترووه.

^۲ به چند جوړی تریش نه فسیر کړلوه ته وه هموو هر باشه و نه کوچی. هرکس نارونه یی مه به با ته ماشای نه فسیر باوې پیکړلوه کان بکات.

رووداو یکی زۆر گهرهیه ﴿خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ﴾ نزم کهرهوه و بهرز کهرهویه، واته هندی شت که لهم جیهانه دا بهرز بووه ئهو نزم و ژیری نه خات، هندی که نزم بووه ئهو بهرزی نه کاتهوه و سهری نه خات، وهکو هه موو رووداو یکی گهره که لهم جیهانه دا به چاو نه یبینن، بۆ وینه شوپشتی نه کری به سهر میری یه که دا نه بینن ئه وهی له میری یه پیشوو که دا بهرزو به نرخ بوو شوپشه که بی نرخ و پیشیلی نه کات، زۆر له بی نرخ و پیشیل کراوه کانی پیشوو بهرزو نرخ دار نه کات، به لام ژیر خستن و سهرخستنه کانی روژی دوایی هه مووی راست و به جی یه و هه موو نارهوایی و ناریکی و لاری پی رهواو ریک و راست نه بیتهوه.

وینه یه که لهو بهرزو نزم کردنه وه نه مهیه: دۆژمه کانی خوا هه رچهند لهم جیهانه دا بهرزو به نرخ بووبن لهو روژه دا هه چ جوژه نرخیکیان نابی و نزم نه کری نه وه بۆ ناو ناگری دۆزهخ، دۆسته کانی خوا هه ر نه دازه لیره بی نرخ و پهست ته ماشا کرابن، لهوی نرخه تهواویان پی نه درێ بهرز نه کری نه وه بۆ ناو به هه شت. خوا به بهزهیی خوی به شدارمان بکات لهم به شه گهره دا. بهمانپارێزی له بی بهشی و بهد به ختی کو مەلی بی به شان.

له پیشه وه به کورتی گهره یی و گرنگی ئهو روژه ی ده رپری، ئینجا ئهوا زیاتر روونی نه کاتهوه به باس کردنی هندی له گوپان و رووداوی ئهو روژه سهخته نه فرموی: ﴿إِذَا رَجَ الْعَرْضُ رَجًا * وَبَسَّتِ الْجِبَالُ بَسًا * فَكَانَتْ هَبْلَةً مُنْبَأً﴾ کاتی که زۆر به توندی زهوی نه مینرێته جولان و بومه له رزه به جوژی هه رچی و به سهریه وه ئهروخی وهکو بی شک یه که به مینرێ رازه نری کاتی شاخ و چیاکان ریزال نه کرین تا ئه بن به توژو غوباریکی پرژو بلاو کراوه، کاتی ئهو به سه رهات و گوژانه گهره به تینانه ئه وه یان به سهر بیئت ئایا ئه بی سامناکی و ناهه مواریی ئهو روژه له چ راده یه که دا بیئت؟! ئه بی به چ وتاری به چ زمانی راده ی سامناکی و ترس و له رزی ئهو روژه روون بکری نه وه؟! شوی نه کانی تر دا قورشان خه لکی به دوو تا قم نیشان نه دات لهو روژه سهخته دا بیگومان به کورتی وتی لهم باره وه که خه لکی یان به هه شتین یان دۆزه خین. ئیتر باری تر نییه،

¹ وشه ی ﴿إِذَا﴾ نه گونجی (ظرف) بیئت بۆ ﴿خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ﴾ یان بریتی بیئت (بدل) بۆ ﴿إِذَا﴾ به پیشوو، یان سهریه خۆ بیئت. به هه موو باری هه ر ریکه و به بهسته که هه ر یه که، به گوێره ی ته فسیره که بۆ باری نووه م و سی یه نه گونجی.

وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً ﴿٧﴾ فَأَصْحَبُ الِأَيْمَنَةِ مَا أَصْحَبُ الِأَيْمَنَةِ ﴿٨﴾ وَأَصْحَبُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَبُ الشِّمَالِ

الشِّمَالِ ﴿٩﴾ وَالسَّيْفُونَ السَّيْفُونَ ﴿١٠﴾

به لأم لیژدها ئه یانکات به سئ تاقم ئه فرموی: ﴿وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً﴾ لهو رۆژدها ئیوه ئه بن به سئ تاقم، بهمهشتی ئهکات به دوو کۆمهل، له بهر رۆژ جیاوازی راده و پله و ریزیان، چونکه رادهی بهمهشتی یهکان به پئی رادهی خواناسی و له خواترسی و کردهوی چاکی ئهم جیهانهیان، بهلئ رادهی سزای دۆزهخیش جیاوازه به گوێرهی جیاوازی تاوان و خراپهکاری ئهم جیهانه، به لأم خوای گهوره رحم و مژدهی زیاد تر پیشان ئهدات. ئهم سئ تاقمه به کورتی باسیان ئهکات و ناو نیشانیان ههله ئهدات، ئینجا جئ و شوین و بهسهرهات و پاشه پۆریان ئهندازهیه درۆژه پئ ئهدات، له یهکهم جارده به کورتی ئه فرموی: ﴿فَأَصْحَبُ الِأَيْمَنَةِ مَا أَصْحَبُ الِأَيْمَنَةِ * وَأَصْحَبُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَبُ الشِّمَالِ * وَالسَّيْفُونَ السَّيْفُونَ﴾ لهو سئ تاقمه یهکهم: ﴿فَأَصْحَبُ الِأَيْمَنَةِ﴾ خاوه نانی پایه و پله به رزه پیرۆزهکان، یان ئهوانه ی که نامه ی کرده و ههکانیان ئه درئ به دهستی راستیانده، یان ئهوانی به لای راست ئه برئ بۆ بهمهشت ﴿فَأَصْحَبُ الشِّمَالِ﴾ ئایا ئهوانه چ شتیکن له باره ی مال و مزع و خوش بهختیانده؟! واته باس نا کرئ و گهیشتونته ئه پهری خوشی و کامه رانی، دوهم: ﴿وَأَصْحَبُ الشِّمَالِ﴾ خاوه نانی جئ و شوین و راده پهستهکان، یان ئهوانه ی نامه ی کرده و ههیان ئه درئ به دهستی چه پیانده، یان ئهوانه ی ئه گیرئ و به لای چهپ دا ئه برئ بۆ دۆزهخ، ﴿فَأَصْحَبُ الشِّمَالِ﴾ ئایا ئهوانه چین و چ شتیکن له بابته بارو و مزعی خراپ و شوومی و بهد بهختی یانهوه؟! واته گهیشتونته ئه پهری پله ی بهد بهختی، سئ یهم: ﴿وَالسَّيْفُونَ السَّيْفُونَ﴾ پیش کهوتوو ههکان ئه پئش کهوتوو ههکن، واته ئهوانه که دیاری و ناسراون. ئهم تاقمه بریتین له پیغه مبه ران - سهلامی خویان لی بیت - یان هه موو ئهوانه که بی گیر و گرفت پیشکهوتن بۆ لای نیمان و گوێرا یهلی، یان هه موو ئهوانه که پیش کهوتوون له خو و رهوشت و سیفه ته به رزهکان دا به هه ر جوړ ئهم تاقمه به رزو به ریزترن به لای خواوه،

١ ئهم رسته ره مووینه کانی: ﴿الْقَارِعَةُ﴾ ١ ﴿الْقَارِعَةُ﴾، لَلَّاقَةُ ١ ﴿لَلَّاقَةُ﴾ به کار ئه مینرئ له ده رپه یی گه رده یی و گرنگی شتدا، یان سامناکی و نامه مواری و خرابی ئه ویش به پئی باوی زمانی عه رب، ئه پهر سیاره بۆ سه رسام کرینه.

أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ ﴿١١﴾ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿١٢﴾ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأُولَئِينَ ﴿١٣﴾ وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ ﴿١٤﴾ عَلَى سُرُرٍ
مَوْضُونَةٍ ﴿١٥﴾ مُتَّكِعِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ ﴿١٦﴾ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾ بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ
مِنْ مَعِينٍ ﴿١٨﴾ لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْفَوْنَ ﴿١٩﴾ وَفَكَهْفُهُمْ مِمَّا يَتَخَبَّروُنَّ ﴿٢٠﴾ وَلَحْدٍ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ
﴿٢١﴾ وَحُورٌ عِينٌ ﴿٢٢﴾ كَأَمْثَلِ اللَّوْلِيِّ الْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾ جَزَاءً لِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾

پاشه پوړو پاداشتی تایبته یان همیه وکو روونیش لمبیتموه لهم چهند نایبته ی
دیت له باسی نازو ریزو پاشه پوړی بهر زیان دا: ﴿أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ * فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ﴾ ته نیا شو
پیشکه وتوانه نریک خراوه کانه له خواوه، بهر یزو نرخ پیدانی تایبته ی، پله یان بهر
کراوه ته وه، نه وانه وان له بهه شتانی نازو نیعمت دا، ﴿ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأُولَئِينَ * وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ﴾
کومه لیکي زودن له پیشووه کان و که میکن له دواپی یه کان، دوو را همیه له مبهست به
پیشووه کان و دواپی یه کاند:

۱- مبهست پیشکه وتوووه کان له هموو گهل و نومته نیمانداره کانی پیش لهم نومته
همیه نادمه وه، مبهست به دواپی یه کان پیش که وتوووه کانی لهم نومته یه، بیگومان
هر چهند لهم نومته زورتره له نومته کانی پیشو، به لام پیش که وتوووه کانی لهم
نومته که متره و که له چاو هموو پیش که وتوووه کانی هموو نومته کانی تر دا.

۲- مبهست به پیشو دواپی یه کانی لهم نومته، دیاره نه وانه ی سهرتا و پیشووی لهم
نومته زور به یان لهو پیش که وتوووه، به لام له ناو دواپی یه کانی لهم نومته دا شو
پیش که وتوووه ژماره یان که وه له هموو چرخه کانی لهم دواپی یه تاك و تراهیه
همیه به ریبازی پیشووه کان دا بهوا، که واته له سر لهم رایهش هر پیشووه کان زودن
﴿عَلَى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ﴾ لهو پیشکه وتوووه له دانیشن دا وان به سر تهخت و کورسیانی که وه
که تهران به تولی نالتون و که وهر و شتی به نرخ، لهو تهختانه ریز کراون و سفته

دراوڼ نهوانيش به هموو کهښخه و کامه رانی و دلخوشي و نارام و بی باکی یوه
 دانیشتون به جوړی ﴿مُتَّكِئِينَ عَلَیْهَا﴾ پالیان داوه تهره به سهریاندا ﴿مُتَّكِئَاتٍ﴾ هموو
 لهکاتی کوږ گرتن دا روویان له یهکتره که نهو جوړه کوږ گرتنه خوشترین شته و
 شیرین ترین شیوهی کوږه. بیگومان دانیشتنی وا بی خواردن و خواردنهره و
 خزمه تکار نابی و بی نهوه خوشی یهکهی ناتمه اوه، نهوا نهوه یشیان بو فراهمه
 نه میننی نه فرموی: ﴿يَطْرُقُ عَلَيْهِمْ وَلَدُنْ عُلْدُونُ * يَا كَرَّابَ وَأَبَارِيْنَ وَكَأْسٍ مِّنْ مَّيْنٍ﴾ چهندها
 خزمه تکاری گهنج له شیوهی رولهی تازه پیگه یشتوودا که نه میننهره هه تا هه تایه بی
 مردن و پیر بوون، نهو گهنجه شیرینه ناسکانه خزمه تکارن و چرخه نهکهن و نهگه پرن
 به سهریاندا، به چهندها پرداخ و سوراخی و پیالهی پرله شراب، نهوانیش نه یخونهوه،
 به لام نهو شرابهوه کو نه مهی شیر نه بیان شیوننی و دووچاری سرئیشه یان بکات،
 نهوه شرابیکه ﴿لَا يَسْخَرُونَ عَنْهَا وَلَا يَذَرُونَ﴾ نه دووچاری سرئیشه نه بن لی یوه و نه بی
 هوش و سهرخوش نه بن، ﴿وَلَكُمْ مِّنْهَا مَنَاجِرُوتٌ * وَلَكُمْ مِّنْهَا مَنَاجِرُوتٌ﴾ نهو روله ناسکانه
 میوه یشیان بو نهگه پرن لهوهی نهو به هه شتی یانه هه لییزن، ههروهه گوشتی په لهوه
 لهوهی خویان نارمزوی بکهن، ﴿وَحُرُورٍ﴾ چهندها نافرتهی چاوپه شتی چاو قهوی
 ههیه که حه لال و هاوسر نه بن بو نهو تاقمه خوا پیداوه، نهو نافرته تانه له جوانی و بی
 لهکهی دا ﴿كَأَنَّمِلَ اللَّؤْلُؤُاَ﴾ وهکو نهو دوپانهن ﴿الْكَتْرُ﴾ که شاراونه تهره له ناو
 سهدهفه کانیان دا پاریزاون لهوهی دهستیان لی کهوتبی، یان توژو چلکیان پیوه
 نووسابی یان بینراین، کهواته له هموو باریکهوه بیگهردو بی لهکهن، ﴿جَزَاءُ مَا كَانُوا
 يَسْكُرُونَ﴾ نهو هموو چاکه یان لهگهل نهکری له بهر پاداشت دانهوه یان لهسر نهو کردهوه
 چاکانهی که کردوویانه لهم جیهاندها، واته نهو هموو چاکهیه مال خویانهو به شیوهی
 منعت به سهردا کردن نی یه بو نه مهی دلیان به هیچ جوړ گهرد نهگری.

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لِقَاءً وَلَا تَأْنِيًا ﴿٢٥﴾ إِلَّا قِيلًا سَلَكْنَا سَلَكًا ﴿٢٦﴾ وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ ﴿٢٧﴾ فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَّنْضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلِّ مَّذُودٍ ﴿٣٠﴾ وَمَاءٍ مَّسْكُوبٍ ﴿٣١﴾

ئەو خوا پێداوانە وەک ئەو هەموو چاکە و نایەت و بەخششەیان بەسەردا رێژراوە،
 مەرەمە هەموو ژێانیان ئارام و ناشتی یە، بە هیچ جۆر ناخۆشی نابینن و نابێستن تەنەت
 ﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لِقَاءً وَلَا تَأْنِيًا﴾ نابێستن لە بەهەشت دا هیچ وتە و وتاری که بێ نرخ و بەتال بێت،
 نابێستن هیچ تاوانبار کردنی، واتە هەرگیز پی یان ناوتری: خراپتان کرد، هیچی لەم شتانه
 نابێستن ﴿إِلَّا قِيلًا سَلَكْنَا سَلَكًا﴾ بەلام ئەوەی که ئێبێستن هەر وتنی سەلام سەلامە، مەلانیکه
 سەلامیان لی ئەکات، خۆیان سەلام ئەکەن لە یەکتێ سەلامی خۆای خاوەن بەزەیی یان پی
 ئەکات، خۆای گەرە بێ بەشمان ئەکات لەوە، آمین. لێرەدا دواپی هێنا بە باسی نازو رێزی
 تاقمی نزیک خراوەکان.

ئێنجا دێتە سەر باسی تاقمی دووهمی بەهەشتی ئەفەرموی: ﴿وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ﴾
 مەبەست بەم تاقمە ﴿أَصْحَابُ الْيَمِينَةِ﴾ بوو که باس کرا، کەواتە وتەوهی ناوی، بەلام با
 بزانی دووبارە کردنەوهی ئەم تاقمە بەم شیوه رەستەیه زۆر گرنگی و رێز و رادە بەرزیان
 پیشان ئەدات، وەک دووبارە کردنەوهی تاقمی سێ یەمیش هەر بەو رەستەیه که لە پێشەوه
 ئەفەرموی: خراپی و بەدبەختی و سزای سەختیان پیشان ئەدات، ئەوەیش بە گوێرە باوی
 عەرەب که ئەو شیوه رەستەیه بەکار ئەهێنن بۆ گەیانندی ئەو دوو جۆرە مەبەستە، ئێنجا
 هەندێ لەو نازو رێزەیان دیاری ئەکات، ئەفەرموی: ﴿فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ﴾ ئەم تاقمە وان لەناو
 باغێک دا که (عمابی) تێدایە، بەلام وەک هینی ئەم جیهانە نی یە که دێکی هەبی بەلکو ئەو
 ﴿مَخْضُودٍ﴾ دێکەکی بەراوە و بێ دێکە، ﴿وَطَلْحٍ مَّنْضُودٍ﴾ وان لەناو باغە مۆزێک دا که بەرەکی
 مۆزراوە، لەبێخەوتاسەر، ساقەکی بەدەرەوه نییه ﴿وَظِلِّ مَّذُودٍ * وَمَاءٍ مَّسْكُوبٍ﴾ وان لە سیبەر
 سەهەندی هەمیشەیی دوورو رێژو ناوی که هەمیشە دێت و ئەوا بە رووی زەوی دا و وا بە
 دەرەوه، یان بۆیان ئەرژێرنی چون ئارموزو بکەن و لە کوی بیانەوی بێ ئەک و ماندویتی.

وَفَكَهْمَ كَثِيرَ ﴿٣٢﴾ لَا مَقْطُوعَ وَلَا مَمْنُوعَ ﴿٣٣﴾ وَفُرْشَ مَرْفُوعَ ﴿٣٤﴾ إِنَّا أَنشَأْنَهُمْ إِنشَاءً ﴿٣٥﴾ جَعَلْنَاهُمْ

أَنْكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾ لِأَصْحَابِ الْإِيمَانِ ﴿٣٨﴾ ثَلَاثَةٌ مِنْ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ وَثَلَاثَةٌ مِنَ الْآخِرِينَ ﴿٤٠﴾

وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ ﴿٤١﴾

نازو نیعمه‌تی تاقمی یه‌کمی به جوړی باس کرد که ئه‌وپه‌ری پله‌یه که به دل دا بیټ بؤ
ئهرانه‌ی که شارستانین، تاقمی دووه‌می به جوړی باس کرد که ئه‌وپه‌ری ئاوات و ئامانجی
کوچمې و لادی یی یه‌کانه، بیگومان لهو دوو باسه‌وه جیاوازی راده‌ی رابواردنی ئه‌و دوو
تاقه روون ئه‌بیته‌وه و دهرئه‌که‌وی که راده‌و پله‌ی خوشی و کامرانی یه‌کم زور به‌رزتړه له
باری تره‌وه بهم باسه خوای گهره سسرنج و دلی هممو جوړه تاقم و هممو که‌سی
رائه‌کیشتی بؤ لای ئیمان و گوئی رایه‌لی به به‌لین دان به هر شتی که له‌م جیهانه‌دا ئاره‌زووی
ئه‌کات و خووی پیوه گرتووه، چونکه هرکه‌سی به شتی رائه‌کیشتی که دلی به‌ستراوه پی
یه‌وه به تایبه‌تی یه‌کم چینئ که ئه‌م قورئانه‌ی چوو به گویدا ئه‌و عهره‌بانه بوون که له‌و
ولاته گهره بی ئاوه‌دا بوون، که‌واته شتی که دلی ئه‌وان راکیشی درخت و سیب‌رو سمه‌ند
و ئاوی زوری فراوان و همیشمی یه، ﴿وَفَكَهْمَ كَثِيرَ * لَا مَقْطُوعَ وَلَا مَمْنُوعَ﴾ ئه‌م تاقه وان له‌ناو
باغاتیک دا که میوه‌ی زور و زمبندی تی‌دایه له هممو جوړ، نه‌ دواپی دیت و نه‌ کو‌تایی پی
ئه‌مینی، نه‌ به‌رگری و قه‌دغه ئه‌کریت لی یان، به‌لکو ئه‌و هممو میوه‌هاته همیشه هه‌ن و
به‌هشتی یه‌کان هرکات ئاره‌زوو بکه‌ن بی ئه‌رک ده‌ستیان ئه‌که‌وی، له‌پاش ئه‌و هممو
نیعمه‌ته گرنه‌گانه، ئینجا باسی جیگا و بانیان ئه‌کات، ئه‌فهرموئ: ﴿وَفُرْشَ مَرْفُوعَ﴾ ئه‌م تاقه
له‌ناو جیگا و باناندا دانیشتون به‌سر ژیره خه‌رنکه‌وه که راده‌و نرخیان به‌رز کراوه‌ته‌وه،
به‌رزکراونه‌ته‌وه له‌زه‌وی و داخراون به‌سر ته‌خت و کورسی و جیگای به‌رزموه که‌واته دهریون
له همموله‌که وچلک وچه‌په‌لی له‌هممو یارنکه‌وه، ئینجا به‌بونه‌ی ئه‌و جیگا و بانه‌به‌نرخ و بلنده‌وه
دیته سر باسی ئه‌و ئافره‌ته‌ه لال و هاوسه‌رانه‌ی که هاوپړی به‌هشتی یه‌کانه له‌ناو
ئه‌و جیگا و بانه‌دا. ئه‌فهرموئ: ﴿إِنَّا أَنشَأْنَهُمْ إِنشَاءً﴾ به‌راستی ئیمه ئه‌و ئافره‌تانه‌مان دروست
کردووه به‌دروست کردن و فراهه‌م هینان له‌پیوه بی باوک و دایک نه‌ک له‌ریگای زاوړتووه.

١ هندی ئه‌فهرمون مه‌به‌ست به وشه‌ی «فرش» ئه‌و ئافره‌تانه‌یه، له‌ زمانی عهره‌ب دا ئه‌و وشه‌یه به‌کار ئه‌مینی بؤ
که‌یاندنی ئه‌و مه‌به‌سته، نه‌میش نه‌گونجی.

واته نهو جوړی یانهی که نافرمتی هم جیهانه نین بهو جوړه دروستمان کردون و نامادهمان کردون، هروما نافرته موسلمانهکانی هم جیهانهیش هر بهو جوړه دروست نهکین و دوبارهیان نهکینهوه، ﴿فَعَلَّاهُنَّ أَتَّكَارًا * عَرَبًا أَتَّارًا﴾ نینجا نهو نافرمتانهمان کردوه و نهیانکین به نافرمتانی که همیشه کچ و میړد خوښوړیست و هاو تهمن و یهکسانن لهگهل میړدکانیان دا له تهمن و گنجی دا که تهمنی ۲۰ - ۲۲ سالی یه وکول له حدیس دا نهفرموی. که نهویش نهوپری راندو پلهی بهزی حالان و هاوسری یه ﴿لَا صَحَابَ الْيَمِينِ﴾ نهو نافرمتانهمان بهو جوړه فراهمه میناوه و فراهمی نهمینن لبر خاتری نهو تاقمه که پیان نهوتی: ﴿اصحاب الیمین﴾ ﴿ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ * وَثَلَاثَةٌ مِنَ الْآخِرِينَ﴾ هم تاقمهکوملیکی زورن له پیشوومان، هروما کوملیکی زورن له دواپی یهکان^۱. خوی خاوهن بهزیی نهو هموو نازو نیعمته که نهدیوه نهخاته پیش چاوو بهو جوړه سمرنجی بندهکانی رانهکیشی و بانگیان نکات بو گوږایلی بی نهوی هیچ جوړه پیویستی یهکی هبی به بندهکانی و نه به گوږایلی نهوان، بلکو تمنها لبر بهزیی بی سنووری خوی، کهواته حق وایه شرم بمانگری و رومان نهبی سر بهرز بکهینهوه له لاستی هم هموو لوتف و بهزیی یه، تمنها هم بیر کردنهوهمان بهس بی بو نهوی سمری بندهی لاخهین و گوږایلی بین و خومان بینبش نهکین لهو بهزیی یه فراوانه، خوی گوره بهو جوړه نهو چند نمونوی باس فرموو له پاداشتی نهو دو تاقمه بههشتی یه، نینجا باسی چند نمونهیه نکات له سزاو تولی سهختی تاقمی سی یم که دوزخین نهفرموی: ﴿رَأَصْحَابُ الشَّيْطَانِ مَا أَصْحَابُ الشَّيْطَانِ﴾ مبهست بهم تاقمه نهویه که له سمرتای سورتهکوه ناوی بردن به ﴿اصحاب المشنمة﴾ لهوی رافهمان کردو هم تاقمهمان روون کردوه، کهواته دوباره کردنهوی ناوی، بلکو با خریک بین به باسی سزاو پاشهپوژی سهخت و بهد بهختی یانهوه.

^۱ مبهست به وشی ﴿من﴾ یان تنها نهو نافرمتانهیه که خوا له بههشت دا دروستی کردون و نامادهی کردون بز خاوهنکانیان، یان مبهست نافرتهکانی هم جیهانهیه که موسلمان و بههشتین، یان مبهست هردو تاقمه به ټیکرای به هر سی بار تفسیر کراوتهوه، زور له زانایان به سی یم تفسیریان کردوتهوه، دلش بهمیان زیاتر به نارامه لبر نهوه تفسیره که لسهر هم باره کرا، بیگومان به گوږه یباری یهکم هردو کرداره که: ﴿انسانا، فجعلنا﴾ هرچونی نیمهیان رابردوه هروما به رابردویش تفسیر نهکرن، بهلام به گوږه ی رای دوه تفسیر به لهمرواش نهکرنهوه، واته به رانهبردو نهک به رابردو، زانینی راستهقیه لای خوايه.

^۲ مبهست له پیشو دواپی یهکافمان باس کرد لهکاتی تفسیری تاقمی نزیک خراوهکان دا با نهماشای نهوی بکری.

فِي سُورٍ وَحَمِيرٍ ﴿١٢﴾ وَظِلٍّ مِّنْ يَحْمُورٍ ﴿١٣﴾ لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ ﴿١٤﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ ﴿١٥﴾
وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحَنِثِ الْعَظِيمِ ﴿١٦﴾ وَكَانُوا يَقُولُونَ أَإِذَا مَنَّا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظْمًا إِهْنَا لَمَبْعُوثُونَ
﴿١٧﴾ أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ﴿١٨﴾ قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ ﴿١٩﴾ لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِقْدَتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٢٠﴾

تفسیر موی: ﴿فِي سُورٍ وَحَمِيرٍ * وَظِلٍّ مِّنْ يَحْمُورٍ * لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ﴾ نهم تاقمه وان لمانا گرهو گرمای ناگری که نهچی بهناو هموو لهش دا، لمانا ناوینک دان که گمیشتموته نهوپهری پلهی گرمی، وان لمانا سیبیریک دا که سیبیری دووکه لیکنی نیجگار رهش که لهو دوزخه دیئت، نهو سیبیره نه ساردو فینکه و نه خوشه و نه شیومهیکی جوانی هیه. خوا پهنامان بدات، بهرامبر بهو هموو نازو ریزو جی و شوینی نایاب و نهو هموو سیبیر سمهند و میوهاتی کس نه دیوو نهو هموو خواردن و خواردنوه بهرامبر بهو هموو خوشی و کامرانی یه تاقمه خوا پینداوهکان، بهرامبر بهوانه نهم تاقمه بعد بهخته چاره رهشانه ژانیان نهویه گرهو گرمای بلنسهی ناگری که نهچی به هموو لهشیان دا و نهیان کولیننی، ناوی که نهیخونهوه هموو ناو سکیان دانهفرهقیننی و پاره پارهی نهکات، سیبیره کهیشیان نهو سیبیری دووکه له رهشیه که نهیانخنکیننی، میوه و خواردنممنی یان له درهختی زهقومه و جی و شوینیشیان نهو ناگریه که نهم ناگری نیستا هیچ نانوینی له ناستیدا، خوا پهنامان بدات رادهی نهو سزا سهخته شتی نییه بهم جوړه باسانه روون بکریتموه بهلکو بهم نهاندازه نزیك نهخریتموه له تیگهیشتموه نهو سزا سهختهیش زور بهجی یه و مانی خوینانه لهبر چند هویهک:

۱- ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ﴾ چونکه نهوانه پیش نهوه له دنیا دا سریان کردوه رابواردن و بهجی هینانی نارمنووی نارموای خوینان و لایان نهتهکردوه بهلای خواو گوپرایهلی بو خوا.

۲- ﴿وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحَنِثِ الْعَظِيمِ﴾ نهوانه سوورو نهگوپراو بوون لهسر گوناخی زور گموره که بریتییه لهماوبهش رموادان بو خوا، واته له دنیا دا لهسر نهو گوناوه گموریه مانهوه و کوتایی یان نههینا لئی، نهو پهیمانیهان شکاندو سریان کرده پرستنی جگه له خوا.

۳- ﴿وَكَانُوا يُقُولُونَ آيَذَا مِنَّا وَكَانُوا شُرَكَاءَ عِظَمًا إِنَّا لَنَبْعَثُوهُ * أَوْ أَبَاؤُنَا أَلَاؤُنَ﴾^۱ ئەيان وت ئاياكاتى

ئىمەبەمرىن و بىيىن بەخۇل و ئىسكە رزىو، ئاياتازە زىندوو ئەكرىنەو؟ ئايا باوك و باپىرە پىشووكانىشمان زىندوو ئەكرىنەو؟ واتە باوەريان بە زىندوو بوونەو، نەبوو، زۆر بە دوورىان ئەزانى كە لە پاش مردن گيان بگەرتەو و ژيان پەيدا بىيەو نەخوازە لا ماو، يەكەش تىپەرى تا لەش بېرى و بىي بە خۇل و ئىسك، بە تايبەتى سەرسا، ئەبوون و سەريان سوپ ئەما لە زىندوو كەردنەو، ئەوانەى كە لە كۆنەو مردوون و چەند چەرخ تىپەرىو بەسەر مردنيان داو بە هېچ جۆر هېچ شوینەوار و دروشمىشيان نەماو.^۲

خوای گەورە بەرپەرچيان ئەداتەو و دلىيان ئەكات لەسەر راستى زىندوو بوونەو و ھەرەشەى زۆر بەتىن و بەمىز ئەكات لە بى باوەريان ئەفەرموى بە پىغەمبەر (ﷺ) ﴿قُلْ إِنَّا أَلَاؤِينَ وَالْآخِرِينَ﴾^۳ لَمَجْبُوعُونَ إِلَىٰ مِقْدَتِ يَوْمِ مَعْلُومٍ ﴿ بىلى بەو بى باوەرانە بە راستى ھەموو پىشووكانتەن و دوایى يەكانتەن بىگومان كۆ ئەكرىنەو و ئەكرىنە بەر بۆ مەيدانى دادگای خوا لە كات و رۆژك دا كە زانراو و ديارى كراو، كە ئەوھىش كاتى كۆتايى ھاتنى تەمەنى ئەم جىھانەى بەدى ھاتنى رۆژى دوایى يە، ئىنجا باسى ھەندى لە بەسەرھات و سزای سامناكى ئەو بى باوەرانە ئەكات لەو رۆژە سەختەدا بە جۆرى ھەق وایە ھەر بە بىر لى كەردنەو، دل و ھەروون يىتە لەرزە، تىكە لە گەردوودا بگىرى،

^۱ رەوشتى قورئان لێرەدا - وەكو لە چەند شوێنى تردا - زۆر سەپرو سەرسوھێنەرە: ئەبىيىن لەم كاتەدا كە باسى ھۆى تۆلەى ئەو ئاقە ئەكات بە جۆرى باسى ئەكات وەكو ئىستا رۆژى دوایى ھاتبىت و ئەو ئاقە لەناو سزادا بن و ھۆى سزاكەيان شتىكە تىپەرىو ئەگەرتەو بۆ ئابوو بردن و لەكەدار كەردنيان سەرھەپى عەزاب و سزاكەيان، ئەو تە ئەفەرموى: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا... كَانُوا﴾.

^۲ تىيىنى: قورئان ھۆى پاداشتى باس نەكرد، بەلام ھۆى تۆلە و عىقاب باس ئەكا، چونكە ئەجرو پاداشت بە گۆيرەى كەرەم و چاكە و لوتفى خولى، كەواتە ھەر بە باش سەير ئەكرى و گومانى ئاوەلاى تىدانى يە، بەلام تۆلە بە گۆيرەى دادو عەدلە كەواتە ئەگەر ھۆكەى باس ئەكرى لەوانەى گومانى ئاوەلاى بىرى، ھەم خوای گەورە رەھمى فراوان تەر و پىشكەوتوو تەر لە غەزەبى لەبەر ئەو ھەموو چاكە و پاداشت جىگای خۆيەتى ھەر ئەو چاوەروان ئەكرى، بىمەنى تۆلە و عەزاب ناگوجى لەكەل بەزەبى يەكەى دا، كەواتە بىويستە باس كەردنى ھۆى عەزاب و تۆلە.

ثُمَّ إِنَّكُمْ أَنْتَآ الصَّالُونَ الْمَكْذِبُونَ ﴿٥١﴾ لَا تَكُونُ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زُفَرٍ ﴿٥٢﴾ قَالُوا مِنْهَا الْبُطُونُ ﴿٥٣﴾ فَشَرِبُوا عَلَيْهِ مِنْ

الْعَمِيمِ ﴿٥٤﴾ فَشَرِبُوا شُرْبَ الْهَبِيرِ ﴿٥٥﴾ هَذَا تَزْلُمُ يَوْمَ الدِّينِ ﴿٥٦﴾

نه فرموی: ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ أَنْتَآ الصَّالُونَ الْمَكْذِبُونَ * لَا تَكُونُ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زُفَرٍ﴾ پاش زیندوو کردنهوه بهراستی نهی کومهلی گومپاکان که باومپتان نی یه و زیندوو بوونهوه به درو نازان، بیگومان لبعری درهختی (زهقوم) نهخون، له دنیا دا پیس ترین درهخته له خاکی (توهمه) نهروی، نهوی روزی دواپی که ناوی نهبات به درهختی زهقوم کهس نازانی چونه چس یه؟ بهلام خوا له شوینی تردا باسی فرمووه که درهختیکه له بیخی دوزهخوه نهروی و نمدیت، بهرکهی دپکای و چل چلاوی یه و دیاره له ناگره، لهگل نهودا نهوا خوا نهفرموی: لهوه نهخون ﴿قَالُوا مِنْهَا الْبُطُونُ﴾ نینجا سکی خوتانی لی پر نهکن، نهوهیش له ناچاری و لهتاو برسیتی، چونکه سزاو عزابی دوزهخ له ههموو بارو روویهکوه هیه، هرچونی ناگر نهیانسووتینی نمدی برسیتی و تینویتی رویان تی نهکات له ناچاریدا نهو خوراکه دپکین و ناگرینه نهخون، نینجا لهگهرویایان دا نهگیری بهموی نهوو تینویتی بهمیزهوه پیویستی یان به ناو نهبی ناوهکهیش نههیه که نهفرموی: ﴿فَشَرِبُوا عَلَيْهِ مِنْ لَبِيبٍ﴾ پاش خواردنی نهو زهقنه بوته که سکی خوتانی لی پر نهکن نینجا نهخونهوه بهسهر نهو زهقومه دا له ناوی که زور گهره، گهرمی یهکه تا نهو رانهیه که قورشان نهفرموی: ﴿وَسُقْرَاءَ حَمِيمًا نَقَطَ أَنْمَاءُ مَرٍّ﴾^۱ دیاره ناوی وها تینویتی ناشکینی، تا بیت نارهزوی ناو خواردنهویان بهموی نهوو زیاد نهکات لبعر نهوه نهفرموی: ﴿فَشَرِبُوا شُرْبَ الْهَبِيرِ﴾ نینجا نهخونهوه به وینهی خواردنهوی نهو

^۱ واته: ناویکی ندر گهمیان دهرخوارد نهروی که ههموو ریخولهکانیان پارچه پارچه نهکات، خوا پهنامان بدات.

حوشترانه‌ی که دوو چاری نه‌خوشتی (نیسقا) دین و هرگیز تیر ناخونه‌وه و تیر ناو نابن.

نینجا به شیوه‌ی لاقرتی نه‌فرموی: ﴿مَنْ أَرْزَلَهُمْ بِرَمِّ الْإِلَيْنِ﴾^۱ نه‌م ژه‌قنه‌بوت و ناوه گهرمه زیافه‌تی

میوانداری یانه له رۆژی دواپی دا، که‌واته په‌نا به خوا نه‌بی له پاش جیگیر بوون و

نیشته‌جی بیان له دۆزه‌خ دا چۆن بن و چی یان پی بدری؟ چۆن سزای تر بدرین؟

نینجا ده‌ست نه‌کات به به‌لگه هینانه‌وه بۆ دامه‌زراندن و جیگیر کردنی عمقیده و

بیروباوه‌ر له دل و ده‌روون دا به شیوه‌ی گشتی، به تایبه‌تی باوه‌ر به رۆژی دواپی، بۆ نه‌م

مه‌به‌سته گرنکه زۆر به سووک و ئاسان چهند شتی‌ک نه‌خاته پێش چاو له به‌ره‌م و

شوینه‌واری ده‌سه‌لاتی بی سنووری خوا که نه‌و شتانه شتی‌کن هه‌میشه ئاده‌می له‌گه‌لیان دا

نه‌ژی و پی یانه‌وه خه‌ریکه و زۆر به‌لگه و نیشانه‌یه‌کی روونیشن، بۆ هه‌موو کەس و هه‌موو

چین و هه‌موو چه‌رخێ نه‌گونجین بی قوورت و بی گری، نه‌وه‌یش باوی قورئانه و هر له

ده‌ست نه‌و دیت به‌و جوړه نه‌دوی له‌گه‌ل به‌نده‌کانی خوا دا. نه‌و شتانه‌ی که لیږده‌دا نه‌یان‌خاته

پێش چاو بریتین له:

۱- په‌یدا بوون و دروست بوونی ئاده‌می.

۲- مردنی خو‌یان.

۳- په‌یدا بوونی نه‌و کشتوکاله‌ی گه‌ خه‌ریکن پی یه‌وه.

۴- نه‌و ناوه‌ی نه‌یخونه‌وه.

۵- نه‌و ناگه‌ری که ژیا‌نی له‌سه‌ره.

^۱ وشه‌ی ﴿نزل﴾ به خوراکی نه‌وتی که ئاماده نه‌کری بۆ میوان که ریز نه‌گیری و له رفیه هات پی‌ی نه‌دی جا لیږده‌دا

مه‌به‌سته لاقرتی به پی یان که سزادانیکی تره.

ئینجا با گوی بگرین بۆ قورئانی پیروزی به فەر ئەر باسه گرنگه مان بۆ بکات ئه فهرموی:

﴿نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ﴾^١ ئیمه له یه کهم جاره وه ئیوه مان دروست کردوه، دهی که واته باوه پینن بهو دروست کردنه. واته باوه پینکی وه ها که له کرده وه دا ده رکهوی و کرده وه تان دژو پینچه وانهی ئه باوه په نهی، یان که واته باوه پینن به زیندوو بوونه وه. چونکه که سی له یه کهم جاره وه ئیوهی دروست کرد نهی باشت باوه پرتان هه بی به توانا و دهسه لاتی به سه ر زیندوو کردنه وه دووباره کردنه وه تاندا، بینگومان دروست کردنی یه کهم که خوا ئه ی کات شتیکی ئه وه نده راسته خۆی ئه چه سپیننی له هه موو دل و دهروونیك دا که فامدار و خاوه ن هۆش بی، هه رکه سی بی به ش نهی له ژیری ناتوانی باوه پی ریک و پینکی نهی بهو شته راسته، چونکه هه رکه س هه رکات به ترازووی ژیری به راورد و لیکدانه وه یه ک بکات ناچاره نهی هه ر بلی: خوا ئه م ئاده می یه نایابه سه رسوپهینه ره ی دروست کردو دایهینا، ئه ی نه گه ر وا نه لی نهی چی بلی؟ ئایا به ریکه وت پهیدا بوو؟! ئایا ئاده می خۆی خۆی دروست کرد؟! بینگومان هه چ خاوه ن ژیری یه ک خۆی ناکات به په ند و باوه پیننی به هه چ کام لهو دوو تیرو باره، که واته نهی هه ر بلی خوایه دروستی کردوه که خاوه نی دهسه لات و زانین و حیکمه تی بی سنووره ئه مه له بابته داهینان و دروست کردنی یه کهم جاره وه، هه روه ها له پاش یه کهم جار بۆ دروست بوون و پهیدا بوونی ئاده می له ریکای زاوژیوه نهی هه ر بلین خوا دروستی نه کات و فرهه می ئه هیننی، نه گه ر نا نهی باوک چ دهو رینکی هه بی له دروست کردنی رۆله ی دا؟ ناشکرایه هه چ دهسه لاتینکی نی یه و ناگای له هه چ شتیك ن ییه، هه چ هۆی دروست بوونی نی یه له لایه ن باوک وه جگه لهو ئاوه ی که فیری ی ئه داته ئاو مندال دانه وه و هه کو له م ئایه ته دا ئه کۆلین ته وه له وه و ئه فهرموی: ﴿أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ * أَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ﴾ دهی هه وائم بدهنی لهو ئاوه ی که ئه پیرژنه ئاو مندال دانی ژنه کات تانه وه، ئایا ئیوه دروستیان نه که ن و نه یان که ن بهو ئاده می یه ریک و پینکه، یان ئیمه دروستی نه که ی ن و نه یکه ی ن بهو

^١ وشه ی ﴿لولا﴾ لێره دا بۆ هاندانه له بهر ئه وه کرداره دان بهر بووه که به داخوایی (ام) ته فسیر کراوه. هه روه ها ئه و

ر شه یه هه ر بۆ هاندانه له رسته ی ﴿فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ﴾، ﴿فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ﴾ که له موو پاش دیت.

ئادەمى يە؟! بىنگومان لىرەدا تەنھا ۋە لَامِيك ھەيە كە راست يىت: ئەبى ھەموو كەس بىلەت
نەخىر ئىمە دروستى ناكەين بەلكو تۆ ئەيكەيت ئەي خوايە.

ئەم ئەندازەيە لىكدانەۋە تىفكرانە، كە بە شىۋەيەكى سادەيشە بۆ ھەموو كەس لە
ھەموو چەرخ ۋە چىننىك دا ئەگونجى، ئەم ئەندازە تىفكرانە بەسە بۆ ھەموو خاۋەن ژىرىي يە
بۆ ئەمەي بوەستى بە گەردن كەچى يەۋە سەرى بەندەيى داخات بۆ ئەو خاۋايەي كە لەو ئاۋە
قىزەۋنە ئەم ئادەمى يە نايابە دروست ئەكات، بەلام با ئەندازەيەك قولتر بۆي رۇچىنە
خاۋرەۋە بىر بەكىنەۋە كە چۆن ئەم شتە بچووكە ئەبى بەم ئادەمى يە؟ ئايا چۆن ئەو پارچە
بچووكە پەرە ئەسىنى ۋە دابەش ئەبى بە ھەزارەھا مليۇن پارچە، ھەموو كۆمەلەيەكى تازە كە
پەيدا ئەبى شتىكى تايبەتى يە بۆ پىك ھىنانى گۆشە ۋە ئەندامىك لە لەشى ئادەمى دا، ھەر
كۆمەلەيەك كۆنەندامى فراھەم ئەھىنى: ئەۋەتا كۆمەلەيەك ھى ئىسكە، يەكى ئەيىتە دەمار،
يەكىكى تر ئەبى بە پىست، يەكى بە ماسولكە، ئىنجا ئەمانە ھەموو بۆ شوينى خۇيان
ئەپۇن، ئەۋەتا تاقمى ئەۋالە جىگا ۋە شوينى چاۋدا چاۋ فراھەم ئەھىنى بەھەموو
كۆنەندامەكانى يەۋە، تاقمى تر لە شوينى تايبەتى خۇي دا گۈنچكە فراھەم ئەھىنى،
ھەرۋەھا بېرۇ بۆ دەم ۋە دان ۋە زمان ۋە لىۋو پووك ۋە لەۋىۋە بېرۇ بۆ گەروو ئاۋسك ۋە دل ۋە
گورچىلە ۋە جگەرو سى ۋە زارو ۋە ريخۆلە ۋە ھەموو شتەكانى تر، ئايا ئەم ھەموو كەرسە
چۆن جىگاي بوۋەتەرە لەو تەنھا سىلەدا؟ چۆن جوى بوۋەۋە لى؟ كە جوى بوۋەۋە چۆن
تىكەلى يەكتەر نەبوۋن؟ چۆن ھەركام شوينى تايبەتى خۇي لى نەگۇرا؟

ئىتر با بوەستى ئەو ھەموو ھىزو وزە سەرسوپھىنەرە كە پەيدا ئەبى لە لەش ۋە
ئەندامەكانى لەش دا، با بوەستى ئەو ھەموو شىۋە ۋە يىنە جىاۋازە بۆ ئەم ھەموو ئادەمى يە،
بەراستى بى باۋەپى زۆر زۆر جىگاي سەرسوپماتە، ئايا ئەبى ئادەمى چۆن نەقامى بگاتە
ئەو رادەيە باۋەپى ئەبى بە داھىنەرۋ پىگەيەنەرۋ پەرۋەردگارى ئەم ھەموو شتە نايابە؟
بەراستى ھەرچۇنى داھىنان ۋە دروست كەردنى ئادەمى شتىكى سەرسوپھىنەرە، ھەرۋەھا
مراندنى ئەو ئادەمى يە نايابە ۋە كۆزاندەۋەي ئەو ھەموو ھىزو وزە ۋە ھەست ۋە قام ۋە ھۆشە،
ئەمانەيش ھەر جىگاي سەرسوپمانەۋەكودروست كەردنەكەي، بەلام ئەم ھەموو شتە نايابە
بەھۇي ئەو ئولفەت ۋە ھەق پىۋە گرتەنەرە گىرنگى ۋە نايابى يەكەي فەرامۇش ئەكرى، لەبەر
ئەرە قورئان ناۋ بەناۋ بىدارمان ئەكاتەۋە سەرنجمان رائەكىشىتەرە بۇيان ۋەكو لىرەدا
گىرنگى مراندنمان بىر ئەخاتەرە،

نَحْنُ قَدْ زَانَيْتُكُمُ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ عَلَّآ أَنْ يُبْدَلَ أَمْثَلُكُمْ وَتُنْشِئُكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾

نه فرموی: ﴿نَحْنُ قَدْ زَانَيْتُكُمُ الْمَوْتَ﴾ نیمه مردنمان بریار داوه و دابه شمان کردووه له نیوانتان دا هه موو کهس له کات و شوینی تایبه تی و دیاری کرای خوی دا. ﴿وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ﴾ نیمه نین به پیش لی کهوتوو له دهست دهرچوو، هیچ کهسمان له دهست دهرناچی نه بی هه موو بمرینین له کاتی خوی دا. بهراستی زۆر سهیره ئهم مردنه که دوو چاری هه موو زیندوو یه که نه بی ئایا نهو مردنه چی یه؟ چون روو نه دات؟ ئایا بو به هیچ جور بهرگری ناکری؟ بیگومان نهو بریاری خواجه بویه چار ناکری بهرگری ناکری، ﴿عَلَّآ أَنْ يُبْدَلَ أَمْثَلُكُمْ﴾ مردنمان بریار داوه له نیوانتان دا له بهر نهو له جیگای چین و تاقمی که نه مرئ چین و تاقمی تر له وینهی خوتان بینن و چین له دوی چین بو ئاوه دان کردنه وهی زهوی، تا نهو کاته دیت که نه جیهانه کوتایی پی نه مینین، ئینجا دوی مردنی هه مووان یه کسهر هه موویان دروست نه که یه نهو به جوریکی تر، وهکو نه فرموی: ﴿وَتُنْشِئُكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ مردنمان بریار داوه تا ژیان له جیهانه دا دوی بیټ هه مووان بمرینین چین له دوی نهو دروستان بکهینه نهو له شیوه و سوره تی تر دا که ئیوه نایزانن چی یه و چونه بیگومان نهو دروست کردنه زۆر جیاوازه له مهی نه جیهانه له گهلی بارهوه، بو وینه: دروست کردنه وهی نهوی به جوریکه دهست نادات بو مردن و گوژان، شیوهی تایبه تی ههیه بو موسلمان و کافر، نهو دروست کردنه وهی رۆژی دوی یه هیچ ههق نییه سهری لی بکریته وه، چونکه دروست کردنی یه کهم جار له جیهانه دا به لگه و نهو نه یه کی زۆر روون و ناشکرایه له سهری،

١ نهو تهفسیره بهم گوێزه یه که وشه ی ﴿علی﴾ به سترایی به ﴿قدرنا﴾ وه، ئیتر به مهعنا ﴿ل﴾ عیله تی، یان هه ر ﴿علی﴾ له سهر مهعنا ی خزی بی به لام نهو رسته ی که به سهری وه (حال) بی له ﴿نا﴾ که فاعلی ﴿قدر﴾ هیه وه به جورئ تریش تهفسیر کرلوه وه و زۆر جوانیشه ﴿علی﴾ به سترایی به وشه ی ﴿مَسْبُوقِينَ﴾ وه، نهو کاته واتای ﴿مَسْبُوقِينَ﴾ جیاوازه له وهی تهفسیره که، واته نیمه نین به زۆر پی مینراوو بی دهسلات له وهی که له باتی ئیوه وینه ی ئیوه بینن و دروستی بکهینه وه به ته رزی تر، له شیوه و شوین و سوره تیکی ترا، ئیتر له جیهانه دا یان لهو جیهان، به گوێزه ی تهفسیره که رسته ی ﴿وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ﴾ (معترضه) یه تیهه لکیشه.

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾ أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ
الَّذِينَ نَزَعْنَاهُ مِن مَّا حَرْثْتُمْ ﴿٦٤﴾ أَأَنْتُمْ تَرْزُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الَّذِينَ نَزَعْنَاهُ حُطَمَاءَ
فَطَلَّغْتُمْ تَقْلَهُنَّ أَفْكُوهُنَّ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَمُعْرِضُونَ ﴿٦٦﴾ كَلَّا نَحْنُ مُحْرِمُونَ ﴿٦٧﴾

و مگو نه فرموی: ﴿وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ﴾ بینگومان زانیوتانه و ناگادارن به پیدا بوونی
یهکم جارتان و دروست کردنتان له خاک، نینجا لهو ثاره و بهر شیوه که هه موو کس
نه زانی، ﴿فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ﴾ دهی که واته بیر بکه نه وه و تیفکرین لهو کسه ی که دهسه لاتی هه یه
به سه دروست کردنی یهکم جاردا دهسه لات و توانای هه یه به سه در دوباره کردنه و داو
دووم جاردا، به لکو نه بی دووم جار به ناساترو گونجاو تر سهیر بکری، چونکه که ره سه ی
حازرو و ناماده یه و وینه ی له پیشمه به دی هاتوو به لی بو خوا هیچ جیاوازی نی یه
هه ردو و مک یهک ناسانه و هیچ نه کی نییه و هیچی ناوی جگه له وه ی بیهوی و به فرموی: ببه.

نا بهم ته رزه سووک و روون و ناسانه قورنان پیدا بوون و دروست کردنی یهکم جارو
دووم جار پیشان نه دات، سروشت و ژیری نه خاته کارو نه یانوه مستینی بهرامبری یهک، به
جوریک جیکای گومان و دوو دلی ناهیلنیه وه، باوه ری پته و به تین به زیندو بوونه و هر
فهرام نه مینی بی نه مه ی گری و کوتال به یلنیه رینگاو دل و ده روون ماندو و بکات و به بی
نارامی به یلنیه وه. نینجا هه به ته رزه روون و ناسانه به لکه و نیشانه یه کی تر پیشان
نه دات، دل بیدار نه کاته وه به موعیزه یه کی تر که له سه دهستی نانه می دا و به پیش
چاوی یه وه روو نه دات، نه فرموی: ﴿أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ﴾ * أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الَّذِينَ نَزَعْنَاهُ ﴿٦٤﴾ نینجا
هه والی نه تو مه و دانه و یله یه به مینی که نه یچینن له ناو زهوی دا، نایا نیوه سهوزی نه که ن و
نه یروینن، یان نیمه سهوزی نه که مین و نه یروینن؟! بینگومان نه بی بلین نه ی خوا به تو
سهوزی نه که میت، له توانای نیمه دا نی یه رواندن و سهوز کردنی، چونکه ناشکرایه نیمه

^۱ رشی «ام» له چوار شوینه دا به شیوه ی (متصل) نه فسریم کرده وه، چونکه بهم جزره ناسانتره، نه گوینن
(منقطع) یش بیت به لکو به گویند یه ریزمانی عه رب نه بی (منقطع) بیت، چونکه له پاشی یه وه رسته هه یه، جا له م
کاته دا به مانا «بل» و «ا» ی پرسیاره.

هېچمان به دوست نى يه، جگه له كينلانى زموى و چاندنى شو دانوئيله و تومه كه خوا دوستى كړدوه، نيتر زياد لهوه ټاگامان له هېچ بېسهرهات و كاروباريكى نى يه. شو دانوئيله، يان شو تومه و ناوكيه پاش چاندنى ريگاي خوئى نه داته بېرو به موو لى ي لانادات و شو همموو قونناغه شمېرئ به وينه ي كه سينكى زور ژيرى ټاگادارى ليژان هېچ كله و هېچ جاري هله يه ناكات و شتيكى لى ناكوپئ تا نه كاته جئ و شوينى خوئى و نامانجى خوئى به جئ نه مينئ، كه بريتي يه له دووباره كړدنموئ شو جوړو نوعى خوئيه، بؤ وينه: دهنكه گهنمكه دواى چاندن و پينگه يشتنى له قوناغى دانوئيله يى دا نه مينيتمه و تا دهنواسئ و كاتى تهقينى دئت، ئينجا چه كره نه كات و نه گويزنتمه و شو قوناغه، له وېش ماوړيه كه نه مينيتمه و تا نه دنازميه خوئى نه گرئيت و ئينجا سوز شمې و دوست نه كات به و مرگرتنى رهنك و شيوه ي تايبتمى خوئى، له قوناغه يش دا نه مينيتمه و تا كاتى قلف و گول، همروما قوناغ به قوناغ تا به تهاوى پئ نه كات و دووباره نه بيتمه.

دانهوئلهیه ئهو ههموو پهل و ساق و گهلا و گول و برژانگ و شت و مهکەى تیدا
 شارراوتهوه لهو تهنها دهنکه به سهدهها دهنکی تری لی پهیدا نهبی هیچ دهنکیك کم
 کوپ نی یه لهو تهنها دهنکهى که ئه می لی فراهم هات؟! ئایا کی باوهری ئه بوو بهمهى که
 تهنیا تۆمهیه له بهری درهختی وهکو دارتوو که به قهدهر زهنگیانهیهکی بجووکه، ئایا کی
 باوهری ئه کرد که ئهو شته بجووکه لهوانهیه بهری و ببی بهو درهخته زۆر گهروهیه؟ چون
 که رهسهى ئهو ههموو جیگا کراوتهوه لهو شته بجۆلهیهدا؟ بیگومان ئه گهر ئاوا به چاو
 نه بینرایه هرگیز و هرگیز هیچ کەس باوهری نه ئه کرد، به شتیکی نه گونجاوی دانهنا، دهی
 ئایا هیچ کەس هیه له ئیمه که بتوانی بلی هیچ دهخلیکی هیه لهو ههموو به سه رها ت
 کاروباره گرنگه دا جگه له ناشتن و چاندن و ئاودانه که دا؟ بیگومان هیچ کەس نی یه خو ی
 نه ناسی و ئهو داوا به جی یه بکات، به لکو هر کهس قام و تیگه یشتنی ببی نه بی بلی جگه له
 خوا هیچ کەس ئهو کاروباره ی به دهست نی یه. به خواهیش و دهسه لاتی ئهو ئه وانه فراهم
 دیت، ئه گهر خوا مه یلی نه بی نابی، ئه گهر خوا مه یلی مه یلی نه بی هر نا پوی، ئه گهر به یروینی
 ئینجا مه یلی نه بی وشکی نه کات و پیی ناگه یه نی، وهکو نه فرموی: ﴿لَوْ شَاءَ لَجَمَعْتُهُمْ وَلَهُمْ
 نَارُی نَارُوهی ئه یچینن ئیمه به رحم و به زه می خو مان بو تان به یروینن و پیی نه گه یه نین تا
 به ره مه که ی وهر ئه گرن، ئه گهر به مانه وی پاش روان و سه وز بوونیش وشکی نه که یین و
 ئه یکه یین به پووش و په لاشینی دا پزاو پیش ئه مه ی پی بگات و دروینه ی بکه ن ﴿فَلَا تَنْتَرِ
 نَفْکَهُنَّ﴾ ئینجا ئه و کاته به ره ره نه پوی و دل غه مگینی سه رسام نه بن لهو به سه رها ته، گله یی
 له به ده بختی خو تان ئه که ن و به داخه وه ئه لین: ﴿إِنَّا لَنَرُّوْنَ﴾ به راستی ئیمه زه ره ره مند کراین
 و تیشکاین و ئه رکی چاندن و به خێو کردنی شمان خرایه گه ردن و سه رشان، ﴿بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ﴾
 به لکو بین به ش و نان به راو نا ئومید کراین، به راستی هر کهس دل مردو و نه بی ته نیا نیشانه و
 به لگه یه کی وهکو ئه م به لگه و نیشانه نه بی دل و ده روونی پر بکات له باوهر به ده سه لات و
 زانین و حیکمه تی ئهو خوا یه که ئه م هه موو شته سه رسو په ی نه ره ی فراهم هینا وه و باوهر
 به راستی هاتنی روژی دوا یی.

أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾ أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا
فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ ﴿٧١﴾ أَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنْشِئُونَ ﴿٧٢﴾
نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعًا لِلْمُقْوِينَ ﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾

ئینجا ئەو نیشانە و بەلگەیەکی روونی تر ئەخاتە پیش چاوە ئەفەرموی: ﴿أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ
الَّذِي تَشْرَبُونَ﴾ هەوالم بەدەنی لە بابەت فەراھەم هاتنی ئەو ئاوێی کە ئەیخۆنەو، ﴿أَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ
الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ﴾ ئایا ئێوە هێناواتانە خوارەو لە هەور؟ یان ئێمە هێناومانە خوارەو؟
بێگومان هەرکەس ریزێ ژیری خۆی بەلاوە بێت ئەبێ بلی: خوا بە تۆ هێناوتە خوارەو
نەك ئێمە، چونکە ئاشکرایە کە ئێمە هیچ دەخێکمان نی یە بە فەراھەم هێنان و هێنانە
خوارەو، نیش و فرمانی ئێمە تەنها ئەو یە کە ئەیخۆنەو، ئەم ئاوێ شیرینە خوش و
سازگارە ئە ژیا نی ئەم جیهانی لەسەر راوەستاوێ خوا ی خاوەن بەزەیی بۆی دروست
کردوین لەم زەوی یەدا ئەم هەموو دەریا و دەریا لوشە ی لێ پێک هێناوە کە بە بێ ئەو ژیا ن
ناپۆت بەرێو، هەندێ لەو دەریا سوێرە تالانە ئەکات بە هەلم و تەم و بە هۆی باوە بەزێ
ئەکاتەو بەسەر خۆمان و لاتەکەمان دا و ئەبیارینێ و ئەیکات بەو ئاوێ سافە شیرینە، ئەو
سوێری و تالی یە ناھێلی، ئەگەر بە بەزەیی خۆی شیرینی ئەکردایە و هەر سوێر و تال
بوا بە جێمان ئەکرد و چۆن ئەژیا ن؟

و هەو سەرئێمان رانەخیشی بۆ ئەو نێعمەتە گەورە یە و ئەفەرموی: ﴿لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا﴾
ئەگەر بمانووستایە ئەمانگێرا بە ئاوێکی سوێر، واتە بە سوێر و تالی ئەمان باراند ئەو کاتە
دەستی ئەتەدا ئە بۆ خواردنەو ئە بۆ کشتوکال و ئە درەختیشی پێ ئەپوا، ﴿فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ﴾
کەواتە سوپاسی خوا بکەن لەسەر ئەو نێعمەتە گەورە یە، دە ی با هیچ ئەبێ هەرکات
تێنوو مان بوو ئاومان خوارەو لەبێمان بێت، بە دل سوپاسی خوا ی خاوەن بەزەیی بکەن،
سوپاسی بکەن کە پێفەمبەری ئازیزمان ئەیکرد: کوپی ئەبو حاتم لە ئەبو جەعفەرەو ئەم
فەرمانە ئەگێریتەو: ﴿كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا شَرِبَ الْمَاءَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي سَقَانَا عَذْبًا فَرَاتًا

ولم يجعله ملحا اجاجا بذنوبنا^۱. ٲينجا به لڼه ونيشانه ۲ ٲينجه م باس نه فرموي: ﴿أَفَرَبُّهُ
 أَلْتَارَ أَلَيْ تُوْرُونَ﴾ ده ۲ هوالم بدهني له بابيت ٲاگريکي نهوتو که هملی نهگير سينن ۲ دهري
 نههينن له درهختي تهر ﴿أَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتًا أَمْ نَحْنُ الْمُنْشِئُونَ﴾ ٲايا ٲيوه درهخته که ٲتان دروست
 کردوه و فراهمه ٲتان هيٲاوه؟ ٲان ٲيٲه دروست کمر و داهيٲنهرين بوي؟ بيگومان نهبي بلين:
 نه ۲ خوايه هر تو فراهمه هيٲنري، چونکه ٲاشکرايه که ٲيٲه نازانين ٲاگر چي يه و له چي
 و چون فراهمه هاتوه؟ بيگومان دوزينه ده ۲ ٲاگر له يه که م جاروه رووداويکي زور گرنه
 بوو له ژيان ٲاده ميدها، ناوه داني و شارستانيتي بي ٲاگر نه نهگونجا و ناگونجي، به لام له گهل
 نه م هه موو گرنه ۲ يه دا - وهکو شته گرنه گاهي تر - به هوي دهق ٲيوه گرتن و ٲولفت گرتن
 له دلي دا بي ٲاگا نههين له گرنه ۲ نايابي، نهوا قورٲان بيٲدارمان نهکاته وه به ٲايبه تي
 يه که م چين که ٲاگريان دهست کهوت نه بوو به شيوه يهکي سه رسو ٲهينهر: درهختي مهرخ و
 عفار نه يانسوي و نه يان خشان له يه که تا لهو دوو درهخته تهر سه وزدها ٲاگر په يدا نه بوو،
 له بهر نه وه سه رنجيان رانه کيشي تا بير بکه نه وه و بزائن که سي که نهو ناوو ٲاگره ۲
 کو کردوه ته وه ٲاسانه بوي زيندوو کردنه ده ۲ مردووان.

ٲينجا باسي هه ندي که مک و سوود لي وهر گرتني ٲاگر نه فرموي: ﴿نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتْنًا
 لِّلْمُتَّوِّينَ﴾ ٲيٲه ٲاگرمان گيٲاوه به بير خه ره ده ۲ ٲاگر ۲ دوزه، کردو مانه به نهو نه يه که لهو
 ٲاگره تا خه لکي ترس و بيم بيانگري و خويان بگيٲنه وه له گونا هو تاوان، هه روه ها
 کردو مانه به هوي گوزهران و سوود و مه نفعه ت بو نهو ريٲوارو کارواني ۲ سه فري يانه ۲
 که له شويٲي چول و بيابان دا لانه دن و نه ميننه وه و ده ستيان ناگاته ناوه داني، بهو جوړه
 ٲاگر فراهمه نههينن بو چاره سه ري هه موو ٲيوه سي يه کيان بيگومان ٲاگر شتيکي زور
 گرنه له ژياندا، به ٲايبه تي ژيان ٲاده مي به بي ٲاگر به سه ر نابري، هر چون هوي گوزهرانه
 بو ٲاقي ريٲوارو کارواني، هه روه ها هه موو نيشته جي ۲ خه لکي تريش بهو شيوه گشتي

^۱ واته: سوٲاس بؤ خوا که ناويکي شريٲي خؤش که واري ده رخواړد دايٲ، به هوي گونا هه کانمان نه يکړد به ناويکي
 سوٲري نفت و تال.

یه‌ش وشه‌ی - مقوین - تفسیر کراوه‌توره له‌لایه‌ن هه‌ندی له زانایانی تفسیره‌وه، به‌لام
 زۆربه‌یان به‌و شیوه تایبه‌تی یه تفسیریان کردووه‌توره واته تا قمی ریبوارو سه‌فه‌ری و هۆی
 تایبه‌تی کردنه‌که‌ش دوو شته:

یه‌که‌م: نرخ و گرنگی لای ریبوار و سه‌فه‌ری ناشکرا تهر، نه‌وان باشتەر قه‌دری نه‌زانن،
 چونکه داماوایی له سه‌فه‌ر و شوینی چۆل دا زۆرتهر.

دووم: یه‌که‌م تا قم که ئهم قورئانه‌یان چوو به‌ گوێچکه‌دا له سه‌فه‌ردا ئاگریان به‌و شیوه
 ده‌ست کهوت نه‌بوو که باس کرا، به‌ چاوی خۆیان نه‌و موعجیزه‌ گه‌وره‌یان نه‌بینی له‌و
 دره‌خته‌ ته‌رانه‌ ئاگریان ده‌ر نه‌هێنا ده‌ی با سه‌رنجیان راکیشری بۆ بیر کردنه‌وه له‌و شته
 سه‌رسوڕه‌ینه‌ره.

له پاش ئهمه‌ی ئهم هه‌موو به‌لگه‌ و نیشانه‌ روونانه‌ی خسته‌ پیش چاو هه‌ر یه‌کێکیان به
 ته‌نیا هه‌موو دل و ده‌روونیکی زیندوو پڕ نه‌کات له‌ باوه‌ر، پاش ئه‌وه ئینجا دل وریا
 نه‌کاته‌وه‌به‌هه‌ست کردن به‌گه‌وره‌یی و په‌روه‌ردگاری خوا، به‌مه‌ی فرمان ئه‌دابه‌ پیغه‌مبەر (ﷺ)
 که یادو زیکری خوا بکات به‌و گه‌وره‌یی و په‌روه‌ردگاری یه، ئه‌فه‌رموی: ﴿نَسِخَ بَاسِرٍ رَّيَكَ
 الْأَطْيَرِ﴾^۱ که‌واته‌ ناوی په‌روه‌ردگاری گه‌وره‌ی خۆت به‌ پاک و خاوێن بگره‌ له‌و شتانه‌ی که
 کافرو بت په‌رست و بی باوه‌ران نه‌یلێن، له‌ هه‌موو شتی که‌ شایانی ئه‌و نی یه، به‌م جو‌ره‌ ئه‌و
 ناوانه‌ی بۆ به‌کار بێنه‌ که‌ خوا خۆی رای هه‌یه، هه‌موویان مانا و مه‌به‌ستی ئه‌که‌یه‌نن که
 خوایه، له‌ پاش ئهمه‌ی ئه‌و هه‌موو به‌لگه‌ و نیشانه‌ روونانه‌ی هه‌ناویه‌توره‌ له‌سه‌ر خوایه‌تی
 خوا و راستی هاتنی رۆژی دوا‌یی و زیندوو بوونه‌وه، ئینجا خۆی گه‌وره‌ سوێند نه‌خوا
 له‌سه‌ر راستی ئهم قورئانه‌ و له‌سه‌ر چه‌ند سیفه‌تیکی گرنگی ئهم قورئانه، سوێند نه‌خوا به
 شتیکی زۆر گرنگ له‌ دروست کراوه‌کانی خۆی که‌ هه‌تا هه‌تایه‌ جیگای بیر لی کردنه‌وه‌یه‌ و
 هۆی سه‌رسامی و سه‌رسوڕمانه‌ له‌ نایابی کرداری خوا،

^۱ هه‌ندی ئه‌فه‌رمون وشه‌ی «اسم» زیاده‌ و مه‌به‌ست به‌ ناوه‌کی زاتی خۆیه‌تی، به‌لام تفسیره‌که‌ له‌سه‌ر ئه‌و رایه‌ کرا
 که‌ ئه‌و وشه‌ زانییه‌ و ئهم رایه‌ به‌میزتهر، چونکه‌ له‌جێه‌ ناوه‌کی پاک و بی له‌که‌ بێت نه‌ی زاته‌کی باشتەر بی له‌که‌ بێت.

﴿فَلَا أَقْسَمُ بِمَوْقِعِ الْجُورِ﴾ (٧٥) وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لِّو تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾ إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ

﴿٧٧﴾ فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾

نه فرموی: ﴿فَلَا أَقْسَمُ بِمَوْقِعِ الْجُورِ﴾^۱ سویند به جی و شوینی نه ستیره کان ﴿رَأَاهُ﴾

لَقَسَمٌ لِّو تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿بهراستی سویند بهمانه سویندینکی زور گهریه، نه گهر نیوه زانا و تیگه میشتوو بن نه زانن که سویندینکی گهریه، چونکه سویند پی خوراو بهلگه و نیشانه یهکی زور روون و ناشکرایه له سر دسه لات و توانای بی سنووری خوا، له سر لیزانی و ریک و پینکی و بهجی هموو کارو کرداری. بهلی بهراستی هتا بیر بگریتموه له سویند پی خوراو، هتا زانین و زانیاری پیش کوی زیاتر گرنگی و نایابی نه سویند پی خوراو روون نه بیتوو زیاتر سرسامی و سرگردانی پیدا نهی له فاستی زانین و دسه لات و حیکمتهی خوی گهره، یه کم تا قم که نه سویندهی بیست - له بر نهوی به چاوی رووت له دوروه تماشای کرد - کم تر تی نه گیشتن له گرنگی نه سویند پی خوراو، به لام نیمه ی نه مرق باشتر تی نه گمین، به شینکی گهره ترمان بو دهر که توره له گهره یی یه که ی نه گهر چی نیمه یش میشتا و این له یه کم پله ی رنگای نه زانینوو

جا به پی ی نه زانینه که می که نه مرق نادمی پی ی گیشتوو نه لین: ته نیا کو مله یه له هموو کو مله نه ستیرانه ی که نایه نه ژماره، جگه له خوا هیچ کس سنوورو نه پهریان نازانی، ته نیا کو مله یه کیان - که نه کو مله ی خوری نیمه به شینکیه تی - ژماره ی نه ستیره کانی نه گاته هزار میلیون نه ستیره !!! زانایانی فاسمانی نه لین: نه نه ستیرانه ی که ژماره یان زیاتره له چند هزارها میلیون نه ستیره چند به شینکن: هندی کیان به چاوی رووت نه بینرین، هندی تریان چاو تی یان بر ناکات، بهلکو نهی به تلسکوپ و دور بین ببینرین، نهوی تر تلسکوپ و دوربینیش نایبینی، به لام هستی پی نه کری که هیه، نه هموو نه ستیره - بی وچان و وستان - وان له گهر دش و خولانه ودا هریکه له شوین و

^۱ کبری زانایان له سر نهون که وشه ﴿لَا﴾ لیره و له هموو شوینه کانی تر با زیاتره، نهویش به گویره ی باوی عهره ب، رایه کی تر نه لی: زیاد نی به و بق نه فیه و رو نه کاته باوه و بپاری کافرو بی باوه مان له سر نه دور رایه به سویند خواردن تفسیر نه کرتوه ، رایه کی تر نه لی: نه فیه که رو نه کاته رسته ی ﴿اقسم﴾ واته سویند ناخوم، چونکه شته که روونه و سویندی تری. والله اعلم.

خولگه‌ی تایبه‌تی خو‌ی دا، جیگا و شوینی خولگه‌یان پانی و فراوانی له راده‌یه‌ک دایه هیچ نه‌ستیره‌یه ناکه‌وی له یه‌کیکی تر، به‌لکو هیزی موگناتیسسی هیچ کام نزیک ناکه‌ویتسه‌وه له هیزی یه‌کیکی تر، که‌واته به هیچ ره‌نگ ماوه نی یه بۆ ئەمە‌ی له یه‌کتر هه‌لکه‌ون^۱. هه‌رگیز شتی وا ناگونجی، نه‌و هه‌موو نه‌ستیرانه له‌گه‌ل نه‌و هه‌موو دوری له یه‌کتره‌وه نه‌وه‌نده به ریک و پیک دایرژاون و جیگا و شوینیان دیاری کراوه به هیچ کلۆج ده‌ست ناده‌ن بۆ ده‌ست تی خستن و گۆراندنی هیچ بارو روویه‌کیان، به جۆری په‌یوه‌ندی یان هه‌یه پیکه‌وه هه‌موو به‌شدان له به‌رئوه بردنی کاروباری نه‌م بوونه‌وه‌ردا، نه‌م نه‌ندازه که وترا به‌شیکی که‌مه له گه‌وره‌یی نه‌م سویند پی خوراوه، نه‌گه‌ر زۆر زۆرت‌ره له‌وه‌ی که یه‌که‌م چین زانیویانه و ناسیویانه، خ‌وای گه‌وره سویندی خ‌وارد به‌و شته‌ گرنگه له دروست کراوه‌کانی خو‌ی و سویند له‌سه‌ر خوراوه‌که‌ش ئەمە‌یه: ﴿إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ﴾ به‌راستی ئەوه‌ی که محمد نه‌یخوینی به‌سه‌رتان دا قورئانیکی زۆر خ‌اوه‌ن ریزو پیت و سووده، به‌لی به راستی خ‌اوه‌ن پیت و پر سووده، چونکه فه‌رو پیتی هه‌ردو جیهانی پی یه، ه‌وی رزگار کردنی هه‌موو ویل و گوم‌رایه‌که، ه‌وی به‌خته‌وه‌ری و کامه‌رانی هه‌ردو جیهان ته‌نیا لای نه‌م قورئانه ده‌ست که‌وت نه‌بی. ﴿فِي كِتَابٍ مَّكْتُورٍ﴾^۲ نووسراوه‌ته‌وه له کتییکی پاریزراودا (لوح المحفوظ) که ﴿لَا يَنْسُءُ إِلَّا الْاَلْمُطَهَّرُونَ﴾^۳ هیچ که‌س ناگادار نی یه به‌سه‌ری دا جگه له فریشته‌کان که پاک و خ‌اوین کراوه‌ن له گونا‌هو تاوان ﴿تَزِيلُ لِّنَّ رَبِّ الْاَلَمَّيْنِ﴾ نه‌م قورئانه نی‌رراوه‌ته خ‌اوه‌وه له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگاری هه‌موو جیهانه‌وه.

به‌م چهند وشه‌یه خ‌وای گه‌وره هه‌ندی له راده‌و پله‌ی به‌ری قورئانی بۆ روون کردینه‌وه^۴ وه‌کو دهم کوتی کافره‌کانیشی دایه‌وه له‌و هه‌موو له‌که و ته‌شه‌ره‌ی که ئاراسته‌ی قورئانیان نه‌کرد و چه‌نه‌بازی یان پی نه‌کرد هه‌ر دهمی به جۆری: وقاری شیته، وقاری کاهینه، ده‌ست هه‌لبه‌سته به دهم خ‌اوه، جادوه، شه‌یاتین نه‌یهینن، هه‌روه‌ها نه‌و شته نا‌په‌وایانه‌ی تر که کافری تازه نه‌یهینن ده‌رباره‌ی قورئان به نه‌فامی‌تی و نه‌زانی.

^۱ کتیی ﴿الله و العلم الحديث﴾ ل: ۲۳.

^۲ به چهند جۆری تریش ته‌فسیر کراوه‌ته‌وه، به‌لام ئەوه‌ی ته‌فسیره‌که زیاتر جیگای باوه‌ره.

^۳ نه‌م رسته‌یه‌یش به چهند جۆری تر ته‌فسیر کراوه‌ته‌وه، به‌لام ئەوه‌ی له ته‌فسیره‌که‌دا هه‌یه به‌هه‌زتره به‌لای زۆر له زانا به‌هه‌زانه‌وه.

أَفِيْهِذَا الْحَدِيْثِ أَنْتُمْ مُدْهِنُونَ ﴿٨١﴾ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْتُمْ تُكْذِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ ﴿٨٣﴾ وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ ﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾

له پاش نهمی راهی بهزی قورئانی روون کردموه ئینجا نفهرموی: ﴿أَفِيْهِذَا الْحَدِيْثِ أَنْتُمْ مُدْهِنُونَ﴾ دهی نایا ئیوه بی باومرن بهم قورئانه و سستی تیدا نهکن و گویتان لی ی نی یه؟
 واته نهمه شتیکی زور ناپروایه که دهریارهی قورئان بهم جورهن، ﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْتُمْ تُكْذِبُونَ﴾
 بی باومری نهکن به بهش و ریزی خوتان؟ بی باومری بهم قورئانه و شو هو الانهی نهم
 قورئانه پیتان رانهگهیننی له بابت یرو باومرو بهسهرهاتی ریزی یه که تان له مووه ناناسن،
 به هرکام له دووباره نهوپری شووی و بهدبهختی یه که لهم جیهاندا بی باومری بکری
 به بهش و دست کورت، نهمه بیی به زه خیره و تویشوو، بیگومان نهوانی باومریان نی یه به
 نایهتکهانی خوا بیبهشن له بهزمیی خواو سزا نهدرین له ریزی دواپی دا، هرکس لهم
 جیهاندا رنگای بی باومری بداته بهر شو کهسه هیچ مهترسی نی یه و بی باکه له سزاو
 تولهی خوا، چونکه باومری نی یه به زیندوو بوونهوه، جا لیردها قورئان بهرودا نهگری له
 بی باومرکان و به سرویان نهخاتموه بهمی نهگر راست نهکن که نهلین: زیندوو بوونهوه
 و پرسیارو سزاو توله نی یه، دهی نازابن بهرگری مردن بکن تا زیندوو بوونهوه روو
 نهادات، چونکه زیندوو بوونهوه و پرسیار و توله پاش مردن روو نهادات، نفهرموی: ﴿فَلَوْلَا
 إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ﴾ دهی کاتی که گیان نهکاته گهروو ﴿وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ﴾ ئیوه لهو کاته دا وان به
 دهوری شو گیان دهرچووه دا تماشای نهکن، ﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ﴾ ئیمه به زانین و
 دمهسلات، مهرهها به فریشتهکانمان که گیان کیشن نزیک ترین بهو مردوو له ئیوه، ﴿وَلَكِنْ
 لَا تُبْصِرُونَ﴾ بهلام ئیوه نامان بینن، نازانن بهوی بهسر شو مردوو دیت،

فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٨٧﴾ فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُفْرَبِينَ ﴿٨٨﴾
فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتْ نَعِيمٌ ﴿٨٩﴾ وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩٠﴾ فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ
﴿٩١﴾ وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ ﴿٩٢﴾ فَنَزَّلْنَا مِنْ حَبِيمٍ ﴿٩٣﴾ وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ ﴿٩٤﴾ إِنَّ هَذَا لَهُوَ
حَقُّ الْيَقِينِ ﴿٩٥﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾

﴿فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ * تَرْجِعُونَهَا﴾ نهگەر ئێوه زیندوو کراوو تۆله لی سەنراو نەبن دەی
ئەو گیانە بگێرنەوه بۆ شوونی خۆی و مەیلەن دەرچی، ﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ دەی ئەوه بکەن
نهگەر راست ئەکەن، بە کورتی: نهگەر ئێوه راست ئەکەن ئەلین: تۆله و لی پرسینەوه نی یە
کەواتە ئەبی ئێوه بەرەلای بن و کەس هەقی ئەبی بەسەرتانەوه، دەی نهگەر راست ئەکەن ئێوه
سەرەستەن و شەتەن بە دەستە مەیلەن گیانتان دەرچی.

لە سەرەتای سۆرەتەکەوه فەرموی: کە خەڵکی لە رۆژی دوازی دا سێ تاقمی جیاوازن،
ئەندازمە بە درێژی دوا لە بەسەرەت و باروحوالی ئەو سێ تاقمە، ئەوا لیژمەش دا هەواڵمان
ئەداتی کە لە کاتی گیان دەرچوونیش دا ئەو سێ تاقمە جیاوازن، هەر تاقمی بە پێی رەه و
پلەی خۆی رەفتاری لەگەڵ ئەکری، لەو کاتە تەنگەدا کەباس کرا لەم چەند ئایەتە دوازی
یەدا، ئەفەرموی: ﴿فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُفْرَبِينَ﴾ ئینجا نهگەر ئەو کەسە کە گیان ئەکاتە گەرووی،
لە گیان کەشتایە، ئەو کەسە نهگەر لەو کۆمەڵەیە کە نزیک خراوەن لە خواوە بە رێزو پلە و
راوەی بەرێژ، ﴿فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتْ نَعِيمٌ﴾ ئەوه رەحەتی و نارام و خوشی و رەحم و بەزەمی
خوایان بۆ هەیه، هەروەها رۆژی پاک و خاوێن و بەهەشتی رابواردن و نازو رۆزبان هەیه،
فریشتە لەو کاتەدا مژمە ئەداتی بەمانە وەکۆ لە حەدیس دا ئەفەرموی: (بەڕانی کۆپی
عازب) رێوایەتی ئەکات، ئەفەرموی: فریشتە پێی ئەلی: ئەی گیانی پاک کە لە لەشی
پاکایت، تۆ ئەو لەشەت ناوەدان کردەوه، وەرە دەرەوه بۆلای رەحەت و رەحەتی و رۆژی و
خۆراکی پاک و خاوێن و بەهەشتی نازو نەعمەت، بۆلای خواپە کە هیچ خەشم و ناپەزایی نی
یە لێت. دیارە کاتی مژمە و خوشی پێی ئەو ئێتر هیچ باک و غەمی نامێنی، مردنەکە پێی
خۆشە لەو کاتەدا هەرچەند لەم دنیادا مردن شتیکی بیزاراوه، ﴿وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ أَصْحَابِ الْيَمِينِ﴾

نهگمر نهو مردووه له کومهلې بېټ که پي يان نهوتری ﴿أَحَبَّ إِلَيْنِ﴾ و هکوله سوره نای
 سوره ته که وه باس کړا، ﴿سَلِّمْ لَكَ مِنْ أَحَبِّ إِلَيْنِ﴾^۱ نهگمر نهوه پيی نهوتری: سه لام بوټو،
 واته سه لامت لي بي له لايه ن براكاته وه که ناو نه برين به ﴿أَحَبَّ إِلَيْنِ﴾ نای چه نده خوشه
 نه م سه لامه لهو کاته تهنگه دا!! بيگومان سه لام لي کړاو دل نارام نه بي بهو سه لامهو دلخوش
 نه بي به ماوړي يه تي شو برايانه ي که نه چي بولايان، ﴿وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ﴾ نهگمر
 نهوه ي که نه مري له تاقمې بي باوړه گومړا کانه ﴿نَزَّلَ مِنْ حَبِيرٍ﴾ بو نهوه هيه ميوانداری و
 زيا فته له ناويکي نيچگار گهرم که هه موو ناوسکي نه توپته وه و نه يکات به سر نهو زه قومه ي
 که باس کړا له م سورت هدا، خوا په نامان بدات ﴿وَرَمَلِيلُهُ جَبِيرٌ﴾ خستنه ناو ناگري دوزخ و
 سوتاندن بهو ناگره بهش پاشه پر وړي نهو که سه يه که بي باوړو گومړايه.

نهو به د به خته چاره پرده لهو کاته تهنگه پر له نيش و نازاره دا نه م هره شه سامنا که ي
 لي نه کړي. ناگادار نه کړي به سر جيگا وشو يني سه ختي خويدا، خوا په نامان بدات، ﴿إِنَّ هَذَا
 لَمَوْحٌ إِلَيْنِ﴾ به راستي نه مه ي باس مانگر د له م سوره ته دايان نه م هواله ي که دامان له بابته نه م
 سي تاقم هوشتي کي زور حقه و راسته و جيگاي گومان و دوو دلي نيه، ﴿نَسِخَ بِأَمْرِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾
 که واته ناوي گهره ي په رومردگاري خوټ به پاک و خاوين بگره له هه موو شتي که شاياني
 نهو نيه.

دوايي هات نه م سورت ه له به ياني دوو شه مه ريکه وتي ۲۴ جمادى الآخره ۱۲۹۹ خوا يارمه تي بدات بو
 له مه وپاش، آمين.

هه ر نه م به ياني يه دا دستم کرد به سورت ي ﴿العليه﴾.

^۱ به چند جوري تر ته فسیر کړاوه ته وه، هه موو هه ر باشه و هه ر نه گونجی، زانين لای خوابه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ

سوره نبي (الحديد)

مهدينه نبي بهو ٢٩ نايه نه

بسم الله الرحمن الرحيم

نهم سوره ته به تيکړايي بريتي يه له بانگ کړدني کومه لي نيمانداران بو نهمه ي باوهرې راسته قينه له خوږيان دا به دي بهيښن، نو باوهره راسته قينه ي که خوږيان د دل و د هروني خوږيان پي پالفته ببی له ههموو لهکيه، يک بارو يک لا ببهو» بو ناييني خواو بانگ کړدني خه لکي بو ناييني خوا، بگه نه راده يه ناماده بين بو خو بهخت کړدن و فيداکاري له رنگا و پيناوي بهر زکړدنه موي نالاي خواو بلاو کړدنه موي بانگواز مکه ي و چه سپاندني نايينه مکه ي له زهوي دا. هرکات نيمانداران گه شتته نو پله بهرزه نو کاته نهم به له شکرو کومه لي خوا.

تاپي سوره ته که نهکاتوه به نايه تي که زور بهکاره بو ناماده کړدني دل و د هرون بو و هرگرتني نو باوهره راسته قينه ي که نهم سوره ته بانگي نيمانداراني بو نهکا، بهراستي دل و د هرون نه مينيته پهروش و سوزو داچه لهکيني و ورياي نهکاتوه بو به دي هينان و پيک هيناني نه موي نهم سوره ته داواي نهکات. نهفرموي: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ هرچي وا له ناسمانه کان و زهوي دا له بي گيان و گيانله بهر، ژيري دارو بي ژيري، نه مانه ههموو يه کسر خوايه که که ناوي ﴿الله﴾ يه به پاک و خاوينيان راگرتوه له ههموو لهکيه و خراپه و ره خنه يک، ههموو باوهرې بهر هيه و نهو» نه لي. مه بست له ناسمانه کان و زهوي خوږيشيانه لهگل ههموو نهوانه ي وان له ناويان دا، جگه له کومه لي ناهمې و جن، نيتر بيچکه لهوان ههموو به يه کجار ههموو کات خواي خوږيان نهانسن و

زیکرو یادی ئەکەن و باوەڕیان هەیە و ئەلێن: خوا پاک و بێگەردە و لە هەموو لەکە و عەیبی،
 لە هەموو شتێ کە شایانی ئەو نی یە و بێ باوەڕە سەر لی تێک چوووەکان بۆی بڕیار ئەدەن،
 وەکو هاوبەش و رۆڵە و هەموو شتە ناپەرەواکانی تر، کەواتە لەناو هەموو بوونەمەردا تەنها
 ئەم کۆمەڵە شوومە بەدەبەختە لە ئادەمی و جن خۆیان جوی کردووەتەر و سەرپێچی ئەکەن
 لە پەرستنی خوای خۆیان، خۆیان ئەکەن بە سووتەمەنی دۆزەخ بێ بڕانەر و خوا پەنامان
 بدات. بێگومان ئەم بوونەمەرە گرنگە بە هەموو پارچە و بەشێکی یەرە گیاندار و بێ گیان
 هەموو نیشانەیە لەسەر ئەم پاک و بێگەردی خوا، هەموو ئەوە پیشان ئەدەن و ئەوەیان
 لی وەر ئەگێری، بەلام ئایا هەرچۆن زمان دارە ئیماندارەکان بە وتن و زمانیش ئەو پاک و
 ئەلێن و زیکرو سەنای خوا ئەکەن، هەر وەها هەموو دروست کراوەکانی تریش بە وتن ئەوە
 ئەلێن و ئەو سەنا ئەکەن یان نا؟ واتە هەموو ئەوانەی ئێمە بە بێ زمانیان ئەزانین ئایا ئەوانە
 هەریەکە و تنی تایبەتی خۆیان یان هەیه و بە وتن و زمانی تایبەتی خۆیان زیکرو سەنا و
 پاک و ئەلێن. یان ئەو بێ زمانانە و تنیان نی یە و بەس گەیانندن و رێنموونی ئەکەن؟
 هەندێ لە زانایان لە سەر باری دوو هەم، چونکە بە پێی زانین و باوی ئێمە ئەوانە بێ زمانن،
 کەواتە و تنیان نی یە، ئەم رایە و ئەلی. بەلام هەندێ تر لەسەر ئەوەن کە هەموو ئەوانەی
 رۆح و گیانیکی تایبەتی خۆیان یان هەیه و خوای خۆیان ئەناسن و ئەپەرستن و بە وتنی
 تایبەتی خۆیان زیکرو باسی پاک و پەرەردگاری خۆیان ئەکەن.

بەراستی ئەم رای دوو هەم زۆر پەسەندەو شایانی هەلبژاردنە چونکە:

- ۱- ئەم رایە رێک و پێکە لەگەڵ رۆالەت و دیمەنی ئەم ئایەتە ی خەریکێن پێ یەر و هەر وەها
 چەند ئایەتی تر لەم بابەتەرە کە زۆر ناسراون و پێویست ناکات بە هێنانیان لێرەدا،
 بڕیاری کۆپی پیشەواو زانایانی ئیسلام لەسەر ئەوەیە کە هیچ ئایەت و حەدیسی لە
 دیمەنەکە ی نادری بە بێ بەلگە یەکی بەهێزی باوەر پێکراو، ناشکرایشە هیچ
 بەلگە یەکی وانی یە بە دەست ئەوانە ی کە ئەم ئایەتە لە دیمەنی خۆیان لائەدەن و

تهنويليان ټكهن و مېهېستيشيان لهم تهنويل و لادانه نوميه ريك و گونجاويان بكن
لهگل فام و ټيگه‌يشتني ټادميدا، چونكه ټادمي شتي واي نه‌بيستووو نه‌ديوه كه
بي زمان قسه و وتاري ببي، خو ټاشكرايشه ټمبي بريارو ټيگه‌يشتني ټيمه مل كهچ
شوين كهوتوي برياري خواو پټغمېبر بيت (ﷺ).

۲- چهند هديسيكي سه‌حيح مهيه يارمه‌تي دهر و قول گيري ټم راي دووه‌مهيه: ټيمامي
موسليم له جابري حوږي سه‌موره‌وه ټه‌فرموي: ﴿قال رسول الله (ﷺ): إن بمكة حجرا
كان يسلم على ليالي بعثت و إنني لأعرفه الآن﴾ ترمزي له حنزه‌رتي علي يه‌وه
هديسي ټه‌ميني: ﴿قال كنت مع رسول الله (ﷺ) بمكة فخرجنا في بعض نواحيها، فلما
استقبله شجر و لا جبل إلا وهو يقول السلام عليك يا رسول الله﴾ ټيمامي بوخاري له
ټه‌نسي كوي ماليكه‌وه: ﴿قال خطب رسول الله (ﷺ) إلى لزنق جذع، فلما صنعوا المنبر
فخطب عليه حن الجذع حنين الناقة، فنزل الرسول فمسحه، فسكن﴾. هديسي
سه‌حيحي به‌ناوبانگ ټه‌فرموي: ﴿قال رسول الله (ﷺ)﴾ شان احد: هذا جبل او جبيل
يجبنا و نجبه ټه‌مانه و چهند هديسي تر به‌لگه‌يه‌كي ټاشكران له‌سر ټه‌مه كه ټم
شټانه‌ي ټيمه به بي گيان و بي زمانيان ټانه‌نين هه‌موويان ده‌ست و گيانينكي تايبه‌تي
خويان مهيه.

۳- خوا ټه‌فرموي: ﴿إِنَّ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبَحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ﴾^۱.

۴- خوا له سوره‌تي ﴿الحج / ۱۸﴾ دا ټه‌فرموي: ﴿الَّذِينَ رَأَوْا اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ، مِنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي
الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالْجَبَلُ وَالشَّجَرُ وَالْذَّوَابُ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ﴾ واته: ټايانه‌تازانيوه
كه هه‌موو ټه‌رانه‌ي وان له ټاسمانه‌كان و ټه‌رانه‌ي وان له زهويدا، خوړو مانگ و

^۱ واته هېچ شتيك نيبه‌كه زيكړوته‌سېح و سوياس و سه‌ناي خوا نه‌كات، به‌لام ټيوه تي ناگن و نازلن به ته‌سېح و
سه‌ناكيان، ده‌ي نه‌كه ته‌سېح و سه‌نا به جوري دوهم بيت ټيمه لي تي ناگن، نه‌كه به جوري يكه‌م. سوره‌تي
﴿الإسراء / ۴۴﴾.

ئەستىزەكان و چىياكان و درەخت ۋە ئو گيانلەبەرەنەي كە بەسەر زەوى دا ئەگەر ئىن زۆر لە ئادەمى، ئەمانە ھەموو سوژدە ئەبەن بۆ خوا. دەي ئەگەر مەبەست بەم سوژدە بردنە سوژدەي گوێزايەلى و پەرستى نەبوايە نەيئەفەرمو: زۆر لە ئادەمى، بەلكو ئەيفەرمو ھەموو ئادەمى. چونكە ئادەمى كافرىش وەكو ئيماندار و ھەموو شتەكانى تر ھەموو بە تىكپرايى سوژدەي مل كەچى و ژىر بارى يان ھەيە بۆ خواھىش و دەسلەت و تواناي خوا، گەواتە مەبەست سوژدەي پەرستى ۋە گوێزايەلى يە.

جا لەبەر ئەم ھەموو بەلگەيە ئىمە بە گوێزەي دىمەن و روالەتى ئايەتەكە تەفسىرمان كەردەو، ئىنجا چەند سىفەتەكە لە سىفەتەكانى خوايەتى خوا باس ئەكات، لە يەكەم جارەو دوو سىفەت ئەمەينى كە بنەپەت و ھۆي ئەو تەسبىح و سەناي بوونەومرەيە، ئەفەرموى: ﴿وَهُوَ الْغَنِيُّ الرَّزِيقُ﴾ ھەرچى لە ئاسمانەكان و زەوى دا ھەيە تەسبىح و سەناي خوايە ئەكات كە ناوى ﴿الله﴾ يە لە كاتىكدا كەئەو خوايەزەلە بەسەر ھەموو شتەكاندا و ھەموو كاروپريارو فرمانى لە زانينەومرەيە و بەجى يە ۋە رىك ۋە راستە ۋە لە شوينى خويەيەتى. ﴿لَهُ الْمُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ تەنيا بۆ ئەو پادشاھىەتى ۋە خاوەنى ئاسمانەكان و زەوى و تەنيا دەسلەت ۋە خواھىشى ئەو ئىش ئەكات لە ئاسمانەكان و لە زەوى دا ۋە بريارو فرمانى ئەو كار ئەكات تيايان دا، ﴿يُحْيِي وَرَبِّتُ﴾ تەنيا ئەو گيان ئەدات و گيان ئەسپىنەتەو و ئەو بريارى ژيان و مردن ئەدات، گيان شتەكى ئىجگار سەر سوپەينەرە، شتەكى نەينى و نەناسراو، تا ئىستە نەزائراو چى يە و چۆنە؟ لە كوێو دىت ۋە لە چى پەيدا ئەبى؟ ديارە لەبەر زۆر گرنگى يەتى كە خواي گەرە لە چەندەھا شوين و لە قورئان دا سەرنجمان را ئەكىشى بۆي، ئەفەرموى: خوا گيان ئەدات بە گيانداران، بىگومان ھىچ كەس رىكاي نى يە جگە لەو ھىچى تر بلى. ھەر ھەھا مردن و گيان لى سەندن شتەكى نەينى سەر سوپەينەرە ھىچ كەس نازانى ئەو چى يە و چۆن فەراھەم دىت؟ ھەموو كەس ناچارە ئەبى باوەر و ابى و ھەر ئەمە بلى: ئەو كەسەي گيان ئەدا تەنيا ئەو كەسە ئەسپىنەتەو.

وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾ هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾

﴿هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ نمر خواجهی که نمر سیفقتانه‌ی همیه نمر خواجه به دسه‌لآت و توانایه به‌سمر هموو شتیك دا، ئینجا چمند سیفقتیکی تر نه‌میتنی نمره پیشان نمدات که هیچ کس و هیچ شتی تر جگه له خوا (کیان) و بوونی راسته‌قینه‌ی نی یه، کیان و بوونی راسته‌قینه‌ی تنها بۆ خوا همیه و به‌س، نه‌فرموی: ﴿هُوَ الْأَوَّلُ﴾ تنها خوا له پیش هموو شتیكه‌میه، به‌لام بی نهمی سنوروو یکم جارو سمره‌تا ببی بۆ بوونی خوا، ﴿هُوَ الْآخِرُ﴾ تنها نمر له دوی هموو شتیكه‌میه بی نهمی کوتایی و برانه‌ره ببی بۆ بوونی خوی. ﴿هُوَ الظَّاهِرُ﴾ تنها بوونی نمر ناشکرایه به‌م رنگه هموو شتی له‌م بوونه‌مردا شایهت و به‌لگه‌یه له‌سمر بوون و توانا زانین و دسه‌لآتی ﴿هُوَ الْبَاطِنُ﴾ تنها نمر پۆشیده و شارویه به‌م جوړه ژیری و چاو له ناستی نمر کوئل و کویره و پهی پی نابه‌ن، ﴿هُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ به هموو شت زانا و ناگاداره، هموو شت یه‌کسانه له به‌رهم زانینی نمودا، کمواته حقیقه‌تی هموو شتی و بوونی هموو شتی له بوونی خواوه پیدایه و همووی به‌رهمی بوونی نمر و له سایه‌ی بوونی نمودا همیه، هموو شتی به زانین و ناگای بی وینه‌ی خوا چوار دهور دراره له هموو کات و له هموو بارو له هموو شوینیک دا.

همرکاتی نمر باومره ریک و راسته جیگیر ببی له هر دلینک دا نمر دلّه گوئی له هیچ کس نابی و باکی له هیچ کس نابی جگه له خوا، چونکه هیچ شتیکی تر جگه له خوا هیچ گیانیکی نی یه و هیچ شتیکی له خویمه نی یو هیچ کاریکی به دهست نی یه، به‌راستی زور پیوسته بیر گردنوه له‌م جوړه نایه‌تانه و زیان له‌گه‌لیان دا بۆ نهمی نمر باومره پیورزه جیگیر ببی له‌دل و دهرودا قانازادی راسته‌قینه و سهریستی راسته‌قینه‌دهست کموت ببی.

^۱ نمر شتانه‌ی که پاش دوست کردن نیر هر نه‌میتنوه بی برانه‌ره، و‌ه‌کو به‌مه‌شت و نوزخ نه‌وانه چونکه بوون و مانه‌ه‌که‌یان له خولوه‌یه و له خویانه‌وه نی یه هرودکو کوتایی هاتوو بان و خوا له پاش نه‌وانه‌وه همیه، نمر وشه‌پانه به چند جوړی تر ته‌فسیر کرانه‌ته‌وه، به‌لام دلم به‌وه‌ی ته‌فسیره‌که باومری به‌میتنوه و نارام تره له‌بر نمره له نیتوان هموو جوړه‌کان دا نه‌وه‌م ه‌له‌برارد.

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ

پاش ئه‌مه‌ی باسی کرد که کیان و بوونی راسته‌قینه ته‌نجا بۆ خوا هه‌یه، ئینجا باسی به‌رهم و نیشانه و سیفتمی ته‌کات که له‌و بوونه راسته‌قینه په‌یدا بووه و هه‌لقولوه، ئه‌فه‌رموی: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ له‌و خوایه که‌سێکه که ئاسمانه‌کان و زه‌وی دروست کردوه ﴿فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ له‌ شەش رۆژدا ﴿ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ﴾ ئینجا خوا بلندو به‌ ده‌سه‌لات و زاله به‌سه‌ر هه‌موو بوونه‌وه‌رو هه‌موو شتی که له‌ بوونه‌وه‌ردایه، هه‌موو شتی به‌ جوړی کردوه که به‌ پنی خوایشی خۆی بیست، هه‌موو ژیر بارو مل که‌چه بۆ توانین و ده‌سه‌لاتی بی سنووری، ئه‌م شەش رۆژه - که له‌ چەند شوینی که دا باسی ئه‌فه‌رموی - دیاره‌ نابێ مه‌به‌ست رۆژانی ئه‌م جیهانی ئیمه‌ بیست، چونکه ئه‌م رۆژانه دوا‌ی دروست کردنی ئاسمان و زه‌وی په‌یدا بوون، که‌واته چاک وایه زانینه‌که‌یان حه‌واله‌ی خوا بکه‌ین، نیتر ئایا مه‌به‌ست شەش بارو گو‌رانه که به‌سه‌ریان هاتبی؟ یان هه‌ر جوړی تر، هیچ پیویست نی یه‌ خۆمان ماندوو بکه‌ین به‌ شتی که‌وه که له‌ سنووری زانینی ئیمه‌ به‌ده‌ره‌ ئه‌گه‌ر خوا مه‌یلی بیی ئاگادارمان ته‌کات، ئه‌گه‌ر نا هیچ وه‌کو ئه‌و هه‌موو شته‌ نه‌ینی یانه‌ی تر که نایه‌نه ژماره‌ی که‌س جگه‌ له‌ خوا. هه‌روه‌ها وشه‌ی ﴿الْعَرْشِ﴾ زانینی واز لی ته‌هینین بۆ په‌روه‌ردگارمان، به‌لام له‌ باب‌ه‌ت مه‌به‌ست به‌ رسته‌ی ﴿اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ﴾ وه‌ که چەند رایه‌کی تیدا هه‌یه لای زانایان، له‌و باب‌ه‌ته‌وه‌ نه‌توانین وه‌کو چینی یه‌که‌می ئه‌م ئومه‌ته‌که که پنی وتراوه‌ (سلف) زانینه‌که‌ی بگێرینه‌وه‌ بۆلای خوا، بلێن باوه‌رمان هه‌یه به‌ جوړی که مه‌به‌ستی خوایه و شایانه بۆ خوا، ئیمه‌ چۆنیه‌تی یه‌که‌ی نازانین، نه‌توانین مه‌به‌ستی که‌ی گونجاویشی بۆ باس بکه‌ین به‌ جوړی کۆمه‌لی دوا‌یی فه‌رمویانه که پی یان نه‌وتری (خلف) وه‌کو له‌کاتی ئه‌و رسته‌دا وتمان. ئینجا شیوه‌ی فراوانی ی زانینی خوا ته‌خاته پیش چاو به‌ جوړی که ئیجگار نایاب و سه‌رسوپه‌ینه‌ر، به‌ چوار رسته‌ی کورت ئه‌فه‌رموی: ﴿يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ﴾ ته‌زانێ و ئاگاداره به‌ هه‌ر شتی که نه‌چینه ناو زه‌وی، ﴿وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا﴾ هه‌ر شتی که له‌ زه‌وی ده‌ره‌چی

﴿وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ﴾ هه‌ر شتی که ئاسمان دینه‌ خواره‌وه‌،

﴿وَمَا يَرْجُ فِيهَا﴾ هه شتی بهرز نه بیټ و نه پروا به ناو ناسمان دا، بهراستی هه تا بیر بکړیته وه له م چوار رسته کورته گرنگی یان روون تر نه بیټه وه زیاتر سهر سوږ نه هیښی، باومر به میز تر نه بیټی که و تاري وا له توانای نادمیدا نی یه، شتی وا به خه یالیش دا نایهت، نه گهر هه موو دانیش توانی زهوی پیکه وه خه ریک بن و ټیکوښن بو نه مهی ژماره ی نهو شتانه بکه ن که نه م چوار رسته یه پیشانی نه دات هه موو په کیان نه که و ی و ژماره یان پی ناکړی، ژماره ی نهو شتانه ی که له تنه ا کاتیک دا روو نه دن، چ جای نه وانه ی روو نه دن له چهن د کاتیک دا با هندی به کورتی بیر بکهینه وه لهو روو دا وانه ی که نه م چوار رسته یه رینه موونی بو نه کات: هه رکاتی بگرین به نه سته وه ناخو لهو کاته دا له هه موو نه م زهوی یه پان و فراوانه دا چهن د تو مه داننه ویله نه چینه ری، یان نه خریته ناو زهوی یه وه؟ چهن د کرم و مارو جان هه ورو گیانله بهری تر نه چی به ناو درزو کونی زهوی دا؟ چهن د دلۆپ ناو، یان زهوی هه لم و گاز، یان رووناکی کاره با نه چی به ناو زهوی دا له هه موو پارچه و به شیکي دا؟ هه وروها چهن ده ها شتی تر که چاوی قودره تی خوا به سه ری هه ویه تی؟

نیجا ناخو چهن د شتی لی نه رنه چی و لی ی دیته نه ورو، ناخو چهن د چله گیاو سه رزه ی لی دیته نه ورو؟ چهن د کانیا و هه لته قولی و لی ی دیته نه ورو؟ چهن د بورکان هه لته قولی؟ چهن د هه لم و گاز بهرز نه بیټه وه لی یه وه؟ چهن د شاره و تیای دا نه رنه که و ی؟ چهن د گیانله بهرو جبرو جان هه ورو لی یه وه نه رنه چی چهن د... له وانه ی نه بیفرین و نابیفرین، ناده می نه یان زانی و نه یان ناسی، یان هیشتا نایان زانی و نایان ناسی که چهن د زوړن و خوا نه یان زانی؟ ناخو چهن د شت له ناسمانه وه دیته خواره وه؟ چهن د دلۆپه باران؟ چهن د ناگرو چه خماخه؟ چهن د رووناکی سووتینه ر؟ چهن د رووناکی تر؟ چهن د بریارو قهزاو قهده ری خوا؟ چهن د ره حمت و به زه یی گشتی، یان تایبه تی به هندی له بنده مکه انه وه؟ چهن د رزق و روژی که به لینشاو بو هندی دیت و بو هندی تر به کم و کوپی؟ هه وروها چهن د و چهن د که جکه

له خوا ژماره‌ی نازانی ۱ ټاگای لږی نییه؟ ټاخو چهند شت بهرز نه‌بیتهوه بو ټاسمان و نه‌چی به‌ناوی دا؟ ټاخو چهند هه‌ناسه‌ی سه‌وزه‌وات و ټاده‌می ۱ گیانله‌به‌رانی تر له‌وانه‌ی که ناسراون یان له‌وانه‌ی جگه له خوا نایان ناسی؟ چهند نزاو ټکا به ټاشکرا یان به نه‌ینی که جگه له خوا ټاگای لی ی نی یه و نایبیستی؟ چهند رُوح ۱ گیانی که له گیانداران دیته‌دمره‌ره و بهرز نه‌بیتهوه بو ټاسمان؟ چهند فریشته به‌کارو فرمان بهرز نه‌بیتهوه چهند ټه‌توم گاز له له‌ش بهرز نه‌بیتهوه؟ چهند و چهند. چهند لهو شتانه‌ی که جگه له خوا کهس ټاگای لی ی نی یه. بڼگومان هه‌موو دلنکی بڼدار سه‌رسام ټه‌بی له ناستی ټهم ټاگاداری ۱ زانینه فراوانه بی سنووره‌ی که ټهم چوار رسته کورته روونی ټه‌کاته‌وه.

جا له‌م کاته‌دا سه‌رنجی ټهو دلانه رانه‌کی‌شیتوه بو ټاگاداری خوا به‌سه‌ر ټهو دل ۱ خاوه‌ن دلانه‌دا، سه‌رنجیان رانه‌کی‌شی ۱ وریایان ټه‌کاته‌وه به‌مه‌ی که خوا له هه‌موو کات و شویننیک دا له‌گه‌ل هه‌موو کهس دایه و چاری ۱ هه‌موو کرده‌وه‌یه‌کیانه، ټه‌فه‌رموی: ﴿وَمَرْمَرٌ شَرٌّ﴾ ټاگای ټه‌کاته‌وه له هه‌ر شویننیک بن، ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ خوا بینایه به هه‌ر کرده‌وه‌یه‌که که ټه‌یکه‌ن، خو‌تان و هه‌موو کرده‌وه‌تان ټه‌بینی. به‌لی بڼگومان خوا له‌گه‌ل هه‌موو کهس ۱ هه‌موو شتیکه له هه‌موو کات ۱ له هه‌موو شویننیک، به زانین ۱ ده‌سه‌لات و توانا، خوا له‌گه‌ل هه‌مووه له هه‌موو کات و شویننیک دا به‌ر جوړه‌ی که شایانه به ذاتی پاکي. که‌واته پیویسته هه‌موو نیماندارنیک باوه‌ری دامه‌زراوی بی ۱ که هیچ کات خه‌لو‌وت و ته‌نیا‌یی و چو‌لی بو هیچ کهس ۱ هیچ شت نی یه، ټای چ شیرینی فه‌رمووه نیما‌می ټه‌حمده که زور جار ټهم شیعه‌ری ټه‌فه‌رمو:

خلوت ولكن قل علي رقيب

إذا ما خلوت الدهر فلا تقل

ولا إن ماتخفي عليه بغيب

ولا تحسبن الله يغفل ساعة

۱ واته: هه‌رکات له‌چو‌لیدا بویت وخه‌لکت لانه‌بوونه‌ټیټ: ته‌نیا که‌وتم به‌لکو بلی چاو‌بڼر (رقیب) م به‌سه‌ره‌وه‌یه، گومان نه‌به‌یت که خوا هیچ کات بی ټاگانه‌بی، هه‌روه‌ما گومان نه‌به‌یت که ټه‌وه‌ی ټه‌وئ دایشاری له خوا لږی په‌نهان ټه‌بی.

لَهُ، مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٥﴾ يُرْلِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُورِلِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ، وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٦﴾ ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُتَسَخِّلِينَ فِيهِ

بهراستی ئەم باوەڕە ئیجگار گرنگە لە هەر دایک دا جیگیر ببی بەسە بۆ ئەمە ی پاک و بەرز و خاوینی بکاتەوه، وریایی و ترس و سامیکی هەمیشەیی بۆ فەراھەم ببینی لەگەڵ شەرم و دور کەوتنەوه لە هەموو چلک و چەپەلی و هەموو شتیکی بی سوودی بی نرخ، هەر دای ئەو باوەڕە ی تیدا جیگیر ببی لە دوو بارەوه کاری لی ئەکات: یەکمەم بێم و ترس و سام فەراھەم ئەهێنی ئەو دڵەدا، دووهم ئارام و خوشی و نزیکی لە سایە ی پەرەمردگاری خاوەن بەزەیی و ئینجا جاریکی تر باسی مولکایەتی ئاسمانەکان و زەوی ئەکاتەوه ئەفەرموی: ﴿لَهُ، مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ پادشایەتی و مولکایەتی ئاسمانەکان و زەوی تەنها بۆ خواوە خاوەن و کاریبەدەستیانە و تەنها بۆلای خوا ئەگەریتەوه هەموو کاروباری، باس کردنی جاری یەکمەم لە باریکەوه یی کە تەنها خوا گیان ئەدات و گیان ئەسێنیتەوه و توانای بی سنوورو بی بەرگری هەیه، باس کردنی ئەم جاری دووهمە لەم بارەیهوه کە گەرانیوه ی هەموو کاروباری بۆلای خوایه.

جیگیر بوون و دامەزراندنی ئەم باوەڕە دڵ و دەروون ئەبەستیتەوه تەنها بە خواوه لە هەموو شتیکی دا، دڵ و دەروون وا لی ئەکات چاوەڕوانیی تەنها لە خواوه بی، تەنها رنگا بۆلای خوا ئەداتە بەر لە ئاشکرا و پەنهانی دا، لە هەموو جولانەوه و کردەوه یەک دا، بەلکو لە هەموو نیاز و ویست و خواھیشیک دا، چونکە ئەزانێ کە راکردن نی یە لە خوا، هیچ قەل و پەنایەکی نی یە جگە لە پەنا و گەرانیوه بۆلای خوا.

ئینجا کۆتایی باسەکە ئەهێنی بە هەندێ تر لە بەرھەمی توانا و زانیی خۆی ئەفەرموی: ﴿يُرْلِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُورِلِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ، وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ شەو ئەبا بەناو رۆژدا و رۆژ ئەبات بەناو شەودا، زانا و ئاگادارە بە هەموو نیاز و شتیکی نھینی کە بە دڵەکان دا گوزەر ئەکەن، چوونی شەو رۆژ بەناویەکی دا بەم جۆرە کورت و درێژ ئەبن و لە سال دا هەرکام لەوی تر

به شى داگیر نهکات به رژيمىکى راستى نهگؤږاو، يان هر مبهست به دواها تنيان بىت، يان مبهست هر دوو بارهکه بىت. به هر جور تماشا بکړن و بير يان لى بکړتوه ئيجگار شتيکى نايابى سرسوپه نهن، هموو دليکى زيندوو سرسام نهکهن و سهرنجى رانهکيشن بؤ بينينى ئو دهسته قودرتهى که هميشه ئم دوو شته نايابه پيشان نه دات.

له سهرتاي سوره توه تا ئيره چند شتيکى زور گرنگى باس فرموو، بير کردنه و لى يان به سه بؤ کردنه وى قاپى دل و بيدار کردنه وى هست و ژيرى، جا لم کاته دا زور جيگاي خوږه تى که بانگى ئيمانداران نهکات بؤ دامه زراوى هميشه يى يان له سر ئيمان و باور مهکيان، بؤ به دى هينانى ئيمان مهکيان به کردنه و پىک هينانى بهر مهکيانى نه فرموو: ﴿اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ﴾ هميشه يى و بهر دوام بن له سر ئيمانى راسته قينه به خواوه به پيغه مبهره کهى ﴿وَ اَنۡفُرۡمَآ جَمَٰعًا جَعَلۡکُمْ مُّسْتَخَلَفِيۡنَ فِيْہٖ﴾ لهو مال و دارايى و سامانه ي - که هينى خوايه و خستويه تيه ژير دهستى ئيوه و ئيوه کردوه به جينشين تياى دا بؤ نه موى به کارى بينن له مبهست و خزمه تى خو تاندا - لهو مال و سامانه به شيکى بدن له رنگاو رزمه ندى خواوا، خواى گه وړه زوى فرموده ئهکاته ئو دلانه ي که خوى دروستى کردون و خوى نه يان ناسى، نه زانى که خاوين کردنى دل و مروون و باور، جيگير بوون و دامه زاندى ئيمانى راسته قينه شتيکى سووک و ناسان نى يه، به لکو ئه رکيکى گرانى هيه له سر شانى به نده يانى خواو پيوستى به تىکوشان و بهر مهکانيى دوو دريژ هيه، له بر نه و کاتى فرمان نه دات به ئيمان و کردنه وى چاک زور به گرنگ نه يگرى. به جارو دوو جار کو تايى ناهينى، به لکو چند جار له چنده ها شوين دا ئو فرمانانه نه فرمويتوه، له هموو شوينک دا به جوړو رهوشتيکى جياواز فرمه کانه کان نه دات که زور به کارن و پال پيوه نهرىکى به مين، بؤ گوږايله کردنى به نده يانى خوا، بؤ وينه ليړه دا له سهرتاي سوره تکه و تا گه يشته ئم فرمانه چند شتيکى گرنگى پيشان دا له بهر مهکاني زانينى ده سلاتى خوا له بوونه وړدا، به جوړى دل و مروونى نامده کرد بؤ گوږايله لى.

فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَأَنفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالرَّسُولِ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرِيسْلِهِ
وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدِهِ ءَايَاتٍ يَتْلُو بِهَا الْخُرُوجَ مِنَ
الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٩﴾

ئینجا رووی فرموده ئەکاتە موسلمانان و داوای ئیمانیان لێ ئەکات کە بێگومان
موسلمان ئەبێ لە پیش هەموو شتێکەوە ئیمانی هەبێ، کەواتە بەو سەرنجیان رانەکیشتی کە
مەبەست لە ئیمان، ئیمانیکە کە کار بکات لە خاوەنەکی، نیشانە و بەرھەم و جێگە دەستی
دەرکەوێ و دیاری بێ، کەواتە بەو ئیماندار ئامانە ئەبێ بۆ گوێزایەلی لە بەخت کردنی مال
و سامان لە رینگای خوادا، چونکە ئەو ئیمانی ئەکەر راستەقینە بێت ئەبێ دەرکەوێ و ئەو
بەرھەمە هەبێ، ئینجا فرمائی بەخت کردنی مال و سامانەکە بە جوێری ئەدات کە خاوەن
ئیمان شەرمەزار ئەکات، ئەفرموی: هەندێ لەو ماله بێدەن ئەک هەمووی، ئەو ماله هینی
خۆتان نی یە، بەلکو گرنگەشیان پێ ئەدا لەسەر ئەو ئیمان و بەخت کردنی هەندێ لەو ماله
زۆرە کە خوا پێی داو ئەفرموی: ﴿فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَأَنفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ﴾ ئینجا کەسانیکتان
کە ئیمانی راستەقینە هیناو و مال و سامانی داو لە رینگای خوادا بێگومان بۆ ئەوانە
هەبە لەلایەن خواوە پاداشتیکی زۆر گەورە.

جا وەرە تەماشای ئەم هەموو لوتف و بەزەیی یە بکە، ئینجا هەمیتەر هانیان ئەدات لەسەر
ئەو ئیمانی راستەقینە بەمە هێچ هۆو بەمانە ئیمان نەهینانیان بە دەستەو نی یە، بەلکو
هۆی ئیمان و پال پێوەنەری ئیمانیان لایە، بەمە پێغەمبەریان لەناوایە (ﷺ). بانگیان
ئەکات بۆ ئیمان، پەیمانیشیان بە ئیمان هینان داو، خواش چەند ئایەتی روون و بەلگە
ناشکرای بۆ ناردوون کە ببێتە هۆی ئیمان و دەرچوونیان لە تاریکی کوفرو بۆ باوەڕی،
ئەفرموی: ﴿وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ ئایا چ شتی بەرگریان ئەکات، چ عوزو بەمانەیکتان
هەبە لە ئیمان هینان دا؟ ﴿وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرِيسْلِهِ﴾ لە کاتێک دا کە پێغەمبەرتان لەناوایە و

^۱ ئایەتی پێشوو دەرپارە موسلمانان بوو، هەروەها ئەگودجی ئەم ئایەتە بۆ ئەوان بێت، تەفسیرەکە لەسەر ئەم بارە
کرایوە، بەلام هەندێ ئەفرمون: ئەم ئایەتە بۆ بێ ئیمانەکانە، ئەم رایەش ئەگودجی، ئەو کاتە شێوەی تەفسیرەکە
ئەبێ بە جوێری تەبیت.

بانگتان ئەكات بۆئەمەى ئىمانى راستەقىنە بىنن بەپەرۋەردگارتان، ﴿وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَهُ﴾ لەكاتىك دا لەۋە و پىش خوا پەيمانى ئيمان ھىنانى لى وەرگرتون بەمەى بەلگە و نىشانەى بۇ دانان و ھوش ۋ ھەست و ژىرى پىداون و دەسلەتلى بىر كۈرەنەۋە و تېۋاننى پىداون، ﴿إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئىۋە لەبەر ھەر ھۆيك ئيمان بىنن ھۆى ئيمان لەۋە گرنگ تر نى يە، ئىنجا بە تەۋاۋى ھۆۋ بەھانەى ئيمان نەھىنان ئەپرىت، ئەفەرەمۆى: ﴿هُوَ الَّذِي يَرْزُقُ عَلَى عَبْدِهِ ؕ أَيْتَن يَبْتَغِ﴾ خوا كەسىكە كە چەند ئايەتلىكى روون و رەۋان ئەھىنىتە خوارەۋە بۇ سەر بەندەى خۆى، واتە محمد ﷺ ﴿لَا تَزِرُ كُرْهًا ظَلُمًا﴾ بۆئەمەى ئىۋە دەرىننى لەتارىكى يەكان، تارىكى ھەموو جۈرە كوفرو بەد باۋەرى و بەد كۈردارى و بەد خوىسى ﴿إِلَى الثَّرَى﴾ لەۋ ھەموو تارىكى يە دەرتان بىننى بۇ رووناكى ئيمان و باۋەرى راست و رىڭاى خوا كە تاقە رىڭايەكە، جا لىرەدا ۋەك بۇمان دەركەۋت خۋاى گەرە بە كۇ ناۋى تارىكى بردوۋە، كەۋاتە تارىكى و رىڭاكانى چەۋت زۆر ۋ زەبەندەن، بەلام رووناكى بە تاك ناۋ بردوۋە، كەۋاتە تەنبا يەك رووناكى ھەيە ئەۋىش بەرنامە و ئايىنە پىرۋزەكەى خۋايە.

﴿وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ بەرەستى خوا زۆر بە رەھم و بەزەيى يە بە ئىۋە. ئەۋەتا ھەر شتى ھۆى رىنمەۋىنى و رىزگارىتەنە بۆى فەرەھم ھىنان. بەلى بەرەستى خۋاى خاۋەن بەزەيى ھەموو بەھانەيەكى بىرۋە، چاكە و نىعمەتى خۆى رشتوۋە بەسەر ئادەمىد! بە تىكرەيى بە ناردنى ئەم ئايىنە، بە تايىبەتى يەكەم چىن كە شادى كۈردن بە بىننىنى ئەۋ پىغەمبەرە گەرەيە ﷺ بەلى بەرەستى ئەۋ ماۋەى ژيانى ئەۋ كۆمەلە بەختيارە لەگەل ئەۋ پىغەمبەرە گەرەدا ﷺ ئىجگار ماۋەيەكى ناياب بوۋە، ئەم جىھانە لە ھەموو تەمەنى دا كاتى ۋا بەرزو پىرۋزو بەرىزى بەخۋىۋە نەدىۋە شتى ۋا ھەرگىز نابى، ۋەرە بىرى لى بىكەرەۋە لەۋ پەيۋەندى يەى زەۋى بە ئاسمانەۋە، بىر بىكەرەۋە لەۋەى خۋاى گەرە دۋاۋە لەگەل بەندەكانى لەسەر زمانى پىغەمبەرەكەى ﷺ لەچەندەھا رووداۋ ۋ بەسەرھاتى تايىبەت دا ئايەت ئەھاتە خوارەۋە ۋ وت و وىژى لەگەل ئەۋ بەندەيانە ئەكرد: ئەيفەرەمۆ: ئەۋە بىكەن ۋ ئەۋە مەكەن!! ھا ئەۋە رىڭاى مەنە پىيائ دا بىرۋن ۋ مەچن بە ھىچ رىڭايەكى تردا! تاۋان ۋ ناپەرۋايتان كۈردوۋە بىگەرەنەۋە بۆلام. ھەموو كات قاپىم كراۋەيە لىتتان ۋ لەسەر پىشتە! ۋەرەنەۋە بۆلام ۋ ئاۋمىد مەن لە رەھم و بەزەيى مەن، فلانە پىرسىارتان ئەۋە ۋەلامەكەيەتى، فلانە گرى ۋ گىرۋگرفتەن ئەۋە چارەسەريەتى... ھەرۋەھا.

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ

الْفَتْحِ وَقَتْلٍ

بیر بکهینهوه کی؟ ئەم قەسە و باس و وتو ویزە ئەکات لەگەڵ ئەم بەندەیانەدا؟ خوا ئەوانەی ئەفەرموا کەواتە ئەوانە هەموو کات لەگەڵ ئەو خۆیانەدا ئەژیان و بە یادی ئەو ژانیان بەسەر ئەبرد، بێگومان ئەوە لوتف و بەزەیی و چاکەیهکی تایبەتی یە خوا رشتی بەسەر ئەو گەلە بەختیارەدا، کەواتە ما ئێ خۆیانە هەرچەندە رێک و راست و پاک و خاوەن بووین، بەلام پاش ئەو یەکەم کۆمەڵە بەختیارە هەر تاقم و چینی تەرەتبی و یان لەمەوپاش بێت و ئیمان و باوەڕی رێک و راستی بووی یان هەبێ، ئەم تاقم و چینیانە زۆرتر جێگای شانازی و ئافەزینی پێغەمبەر (ﷺ). ئیمامی بوخاری لە سەحیحەکی دا ئەم حەدیسە ئەهینێ: رۆژی پێغەمبەر (ﷺ) فەرموی بە یارەکانی: کام کۆمەڵی ئیماندارانتان بەلاوه نایابترە؟ ئەوانیش وتیان: کۆمەڵی مەلایکە. ئەویش فەرموی: ئەوانە هیچ بەمانە و هۆی ئیمان نەهێنانیان نی یە لە کاتیگدا گە نزیکن لە خواوە، واتە هونەر ناکەن لە ئیمان هێنان دا، ئینجا وتیان: دەی پێغەمبەرمان - سەلامی خۆیان لی بێت - لە هەموو کۆمەڵی نایابترن، پێغەمبەر (ﷺ) فەرموی: پێغەمبەرمان چۆن ئیمان ناهێنن کاتی گە وەحی خوا دێتە خوارەوه بۆ سەریان، ئینجا وتیان: دەی ئێمە، فەرموی: ئێوه چۆن ئیمان ناهێنن لە کاتیگ دا کە من وام لەناوتان دا؟ واتە: ماتول من لەناوتاندا ئیمان هێنای ئێوه هونەر نی یە، بەلام لە هەموو کۆمەڵی نایاب تر ئەوانەن کە لە پاش ئێوه دێن کتییکیان دەست ئەکەوی باوەڕو ئیمان ئەهینن بەوەی تیا یەتی.

هەروەها ئەرکی سەرشانی یەکەم تاقم قورس ترو بەتین تر بووه لە ئەرکی تاقمەکانی دوا یی وەکو لە حەدیسێ تردا ئەفەرموی بە یارەکانی: (ئێوه لە چەرخێکان ئەگەر ئەوەی پێتان سپێرراوه دەیهکی بەجی ئەهینن بە هێلاک دا ئەچن و لەمەوپاش کات و چەرخێ دێت ئەگەر ئیمانداران دەیهکی ئەو فرمانانە بەجی بێنن رزگار ئەبن). بەلکو مژدە ی زۆر گەورەتر هەیه بۆ تاقمە دوا یی یەکان ئەگەر دامەزراو بن لەسەر رێگای راست، لە حەدیسێکی تردا ئەفەرموی: لە پاش ئێوه چەند رۆژو چەرخێ پەیدا ئەبێ لەو رۆژەدا خو گرتنەوه لە تاوان و دامەزراوی لەسەر رێگای راست ئەوەندە گرانە وەکو دەست گرتن بەسەر پشکۆدا وایە،

هرکس لهو روزه سهختانه دا کرده وی باش بیت لای خوا پاداشتی به نندازه ی په نجا
 کس له نیوه هیه^۱. پاش هاندان له سر نیمان هیان نینجا هه میتر هان نهدات له سر بهخت
 کردنی مال و سامان له ریگای خوادا نه فرموی: ﴿وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُقَاتُوا سَبِيلَ اللَّهِ﴾ نایا ۵ شتی
 بهرگرتان نکات له بهخت کردنی مال، ۵ عوزو بهمانه یه کتان هیه له بهخت نه کردنی مال
 و سامان له ریگای خوادا؟ ﴿وَاللَّوِیْزُ الْأَمْرُتِ وَالْأَرْضِ﴾ له کاتیک دا که هه موو میراتی و
 که له پوری ناسمانه کان و زهوی ته نیا بۆ خویه، واته هیچ کس نامینی و هه موو شتی له
 بوونه وهرده نه گه پرتهوه بۆ لای خوا، وکو میراتی نه گه پرتهوه بۆ خاوه نی، که واته بهخت
 کردنی مال له ریگای خوادا چاکه، چونکه نهو کاته نهو مال و سامانه هروا به خو پایی و به
 فیرو ناپوا، به لکو پاداشته که ی لای خوا نه می نیتوه بۆ خاوه ن مال که، به لام نه گه را نه کری
 ماله کهیشی نهروا پاداشتی ش نابی به لکو توله ی لی نه سینری.

به راستی یه کهم تا قم له یاره کانی پیغمبر (ﷺ) ۵ مه که یی یه کان ۵ مه دینه یی
 یه کان نه وی توانیان له مال و له گیان بهختیان کرد له پی نای ثابینی پاکی نیسلام دا
 له کاتی ته نگ گوزهرانی و ته نگانه دا، له کاتیک دا که نیسلام و موسلمانان غریب و بی کس
 بوون له هه موو لایه که مو، له لایه ن زوری به هیزی داخ له دله وه تار نه نران. که واته فیداکاری
 یه که یان نیجگار پاک و خاوین بوو، ته نها له بهر خوا بوو، ته نها له بهر بهر زکردنه وی نالای
 نهو ثابینه بوو له سرو مالیان خوشه ویست تر بوو به لایانه وه، به لام له بهر نه بوونی و کهم
 دهستی نهو مال و سامانه ی که نه یاندا له ریگای خوادا که متر بوو له وی که تا قم و چین
 دووم نه یان توانی بیدن له پاش زرگار کردن (فتح) ی مه که. نینجا هندی له تا قمی دووم
 که سامان دارو به ده سه لاتیش بوون، نه یان ویست به نندازه ی تا قمی یه که می بی سامان و
 ده سه لات مال بدن له ریگای خوادا، جا له بهر نه وه نه م نایه ته هاته خواره وه زیاده نرخی دا
 بهر ماله که می که یه کهم چین نه یاندا، چونکه بهخشینه که ی نهوان پاک و بی گهر بۆ خوا
 بوو، لهو کاته هونه بوو، نه فرموی: ﴿لَا يَسْتَرِي سِكْرًا مِّنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَتْلَ﴾ هرکس ی له
 نیوه مال و سامانی بهخت کرد بی و جهنگی کرد بی له ریگای خوادا له پیش زرگار کردن
 (فتح) ی مه که دا، نه وه نهو که سه یه کسان نی یه و وکو نهو که سانه تان نی یه که له پاش
 فتح مال و سامانیان دابی و جهنگیان کرد بی

^۱ نه م حه بیسه تاج الأصول می نایه تی له ج / ۵ دا.

أُولَئِكَ أَكْثَرُ دَرَجَةٍ مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَتَلُوا وَلَا وَعَدَ اللَّهُ الْحَسَنَى وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

﴿١٠﴾ مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا

﴿أُولَئِكَ أَكْثَرُ دَرَجَةٍ﴾ نهوانی پیشش هتخ راده و پلهیان گهوره تره ﴿مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَتَلُوا﴾ لهوانه که پاشدا مال و سامانیان داوه له ریگای خوادا و جهنگیان کردووه، چونکه هینه که ی نه مان هونریکی وای تیدا نه بوو، به لکو له کاتیک دا بوو که بی باوه رانیش خوا خویان بوو که به موسلمان سهیر بکریئن، هه موو مه رایس یان نه کرد بو موسلمانان. پاش نه می زیاده نرخی دا به تاقمی پیشوو نینجا به لین نه دا به تاقمی دوه میس که نه مانیش پاداشت نه درین هره و بی بهش نابن نه فرموی: ﴿وَلَا وَعَدَ اللَّهُ الْحَسَنَى﴾ خوا به لین به هه شتی داوه به هردو تاقم، به لام دیاره راده و پله ی تاقمی به که به مرز تره، وه کو له پیش هوه باس کرا. بیگومان نهو جیاوازی راده و پله ی که له نیوان نهو دوو تاقمه دا بووه له سه ره تای نه م نوممه ته وه هه روه ها له نیوان هه موو تاقمیکی وینه ی نهوان دا هیه □ روژی دواپی، واته نهو که سانه ی که □ کاتی تهنگانه و چهوسانه یی نیسلام و موسلمانان دا کوشش □ فیداکاری نهکن، نهوانه راده و پله یان لای خوا به مرز تره لهو که سانه ی که تیگوشان نهکن له کاتی هیزو دهسه لاتنی نیسلام و موسلمانان دا، شتیکی ناشکرایه که نهو جیاوازی به له بنه رت دا نه که ریته وه بو ناگاداری خوا به سه ر جیاوازی تیمانداره کان دا، له نه ندازه ی راستی و پاک □ خاوینی نیازو کرده وه که یان دا وه کو له م نایه ته وه روون نه بیته وه که نه فرموی: ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ خوا ناگاداره به سه ر هه موو کرده وه کانتاندا، نینجا پله و قوناغی تر نه هینیتته پیش هوه بو نه می دل و ده روون بهینیتته سوژو په روش بو تیمان و به خت کردنی مال و سامان له ریگای خوادا نه فرموی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ نایا کی به نهو که سهی که قهرز نه دات به خوا، قهرز کی جوان و شیرین؟ واته کی به نهو که سهی که مال و سامان نه دات له ریگای ره زامه ندی خوادا به جوړکی ریگ و راست و پالفته (خالص) تمنا له بهر

خو؟ به لام بهو شیوه فرموی که دلی نیماندری راسته‌قینه نه‌خاته سۆز پەرۆش و مان
 نه‌وی هیه بهم فرموده باسی لی پیدای بیی له خوشیداو به هه‌موو شانازی یه‌که‌وه په‌لامار
 بدات، کام مالی به‌نرخ و خوشه‌ویسته بیدات له ریگای خوادا شیوه‌ی فرموده‌که زۆر نایاب
 و سه‌رنج راکیشه، خوا که خواجه و خاوه‌نی به‌نده و هه‌موو سامانه‌که‌یه‌تی و هیچ پیویستی
 به هیچ کس و به هیچ شتی نی یه خوی و پیشان ئەدات له‌م فرموده‌دا که پیویستی به
 قهرز کردن هیه له به‌نده‌کانی، به‌نده‌کانیش خاوه‌ن شتن!! شه‌وه نه‌په‌پی ریزگرتن و نرخ
 پیدانه له لوتف و به‌زه‌یی به زیاد بی، خه‌لکی باوی وایه بی گپ‌وگرفت چه‌سپانی ئەکات له
 قهرز دان به ده‌وله‌مندان، چونکه دنیایه که قهرزه‌که‌ی ده‌ست نه‌که‌ویته‌وه، شانازیش ئەکات
 و که‌شخه ئەکات که قهرز ئەدا به ده‌ست رۆیشتوو ده‌وله‌مندان، که‌واته نه‌گه‌ر خوا داوای
 قهرزی لی بکات و قهرز به خوا بدات نه‌بی چه‌نده خوی به خوش به‌خت و کامه‌ران بزانی؟
 نیمانداره راسته‌قینه‌کانی ئەم ئوممه‌ته، به تایبه‌تی یه‌که‌م چین و تاقم ئەم جوژه فرمودانه
 نیجگار کاری لی نه‌کردن و نه‌یه‌نانه سۆز له گوێپرایه‌لیدا بۆ وینه: ئیبن و مسعود حه‌دیسێ
 نه‌گپ‌ریته‌وه و نه‌فرموی: کاتی ئەم نایه‌ته هاته خواره‌وه - نه‌بۆله‌حداح ناوی نه‌نساری -
 وتی: ئەی پیغه‌مبهری خوا نایا خوا قهرزی نه‌وی له ئیمه؟ نه‌ویش فرموی: به‌لی
 نه‌بۆله‌حداح. نه‌میش عهرزی کرد: ده‌ستتم به‌ده‌ری ئەی پیغه‌مبهری خوا نه‌ویش ده‌ستی
 به‌فه‌ری خوی دایه، نه‌میش وتی: ئەوا من باغه‌که‌ی خۆم به قهرز دا به خوا که باغه‌که‌ی
 ٦٠٠ بن دار خورمای تیدا بوو، خیزان و منداله‌کانی به‌ماله‌وه له‌ناو ئەو باغه‌دا بوون، ئینجا
 که‌پرایه‌وه بۆ ناو منداله‌کانی هه‌ر له ده‌روه بانگی کرده خیزانی که (ام الدحداح) بوو،
 فرموی: وهرنه ده‌روه، چونکه من ئەو باغه‌م به قهرز داوه به خوا، خیزانی‌شی مه‌ردانه
 فرموی: سه‌ودایه‌که‌ت قازانجی کرد. ئینجا به گورجی مندال و شت و مه‌که‌کانی هینایه
 ده‌روه، چونکه زانی تازه هینی ئەوان نی یه و دروست نی یه دانیشتیان له‌و باغه‌دا.

خوای گهوره لوتف و بهزویی بهکهی نهونده فراوانه هیچ کات قهرزهکانی سهر به سهر ناداتهوه، بهلکو چند چندانهی نهکاتهوه وهکو نهفرموی: ﴿فِضْلُفَهْ، لَهْ، وَلَهْ، أَجْرُ كَرِيمْ﴾ کی به نهو کهسهی که قهرزکی جوان و شیرین نهدا به خوا، ئینجا خوایش بوی چند چندانه نهکاتهوه لهگهل نهوده پاداشتیکی بهریزی هیه له بههشت دا که تنها خوا نهزانی چونه. نهو زیاد کردن و چند چندانه وهکو له چند حیدیسی سهیح دا هیه لای خواری بهک به دهیه تا هزار و چوار سهد قات و زیاتر. نهوهی به گویرهی راهی راستی بهندهکهیه لهگهل پاک و خاوینی نیازو مالهکهی و نهو مهبهستی مالهکهی تیدا بهخت نهکات.

هندهی له زانایان فرمویانه: نهو مالهی که بهنده نهیدا له ریگای خوادا ناونابری به

قهرزی چاک (حسن) بهم نه مرجه نهبی:

- ۱- ماله که حالان بیت.
- ۲- باش ترو بهنرخ ترینی مالهکهی بیت.
- ۳- لهکاتیک دا بدری که خاوه نهکهی پیوستی پیی هبی.
- ۴- به کهسیک بدریت که له ههمووان پیوستی ی زورتر بیت بهو ماله.
- ۵- نهوهی که نهیدات تا بۆ نهکری دهی نهخات.
- ۶- منعت نهکات به سهر هیچ کهسدا.
- ۷- نیازو مهبهستی تنها خوا بیت.
- ۸- نهوهی که نهیدات همرچهنده زور بیت به کهمی سهر بکات.
- ۹- نهو ماله خوشهویست ترین مالی بیت.
- ۱۰- خوئی به زل سهر نهکات و نهوهی مالهکهی پی نهیدات به زلیل و سهرشور.

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ تُسْرِكُهُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يَقُولُ الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنْفِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُوا نَفْسًا مِنْ نُورِكُمْ

ئىنجا ھەندى لىم پاداشتە بەرپۆزە پيشان ئەدات لە شىۋە يەك لە شىۋە نايابەكانى رۆژى دوايى دا، بەلام ئەم شىۋە يەكەم جارە پيشانى ئەدات ئەفەرموى: ﴿يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ ئەو پاداشتە بەرپۆزەيان ھەيە لە رۆژىك دا كە ئيمانداران ئەمىنى تىيى دا چ پيار و چ ئافەت بە جورىك ﴿يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ﴾ كە رووناكى خويان بە چەسپانى ئەپوات لە پيش دەميانەو و بەلای راستياندا. بەلى ئەم شىۋە نايابە يەكەم جارە قورئان پيشانى ئەدات، بەراستى زۆر سەيرە كە ئيمانداران بەئىننە پيش چاۋ لەو كاتەدا كە ئەو رووناكى يە شىرينە لە خويانەو دەرچى و لەبەردەم و لەلای راستيان دا بېرواۋ جى و شوئىيان بۆ رووناك بكاتەو، بەم بەم لەو شىۋە نايابە كەس نەديو، ئەو وەكو گلۆپ رووناكى لى دەرئەچى و دەرۋەر رووناك بكاتەو بۆ رينموونى كردنيان تا ئەچنە بەهەشت!! ئەو ەيش ئەو نوورو رووناكى يەيە كە بەھۆى شوئىن كەوتنى قورئانەو خوا بۆيان فرامەم ئەھينى. واتە لەم جىھانەدا بەھۆى پەيرەموى قورئانەو نوورو رووناكى يەكى ئەھينى روو ئەكاتە رۆج و دەرۋەيان و ئەبىتە ھۆى ناسىنى رىگاي راست و رۆيشتن بە رىگاي راست دا. جا ئەو نوورو رووناكى يە خوا لەو جىھان ئەيكات بە شتىكى ئاشكراۋ رىگاي بەهەشت روون ئەكاتەو، ديارە ئەو رووناكى يانە يەكسان نىن، بەلكو رانەيان جىاۋازە بەگوڤرەى جىاۋازىي كەردەو ەى چاكى ئەم جىھانەيە، قتادە ئەفەرموى كە دىسيكمان بۆ باس كراۋە كە پىڤەمبەر (ﷺ) فرمويەتى: ھەندى لە ئيمانداران رووناكى يەكەيان لىرەو تا سەنعا (عەدەن) رووناك ئەكاتەو، لەو

١- بە گوڤرەى تەفسىرەكە وشەى ﴿يَوْمَ﴾ زەرەف بۆ ﴿لەتە﴾، سوواري تروش ھەلەكەى: ١- زەرەف بىت بۆ ﴿بىضاغە﴾.

٢- زەرەف بىت بۆ ﴿لەكەر﴾ ى بېيار دەرۋ. ھەردەو باشە و ھەريەك مەبەستە.

٣- تېرو بارى تروش ئەگوڤجى، ئەو نوورو رووناكى يە ئەو ەبى كە ئەم بوونەو ەرى لى دروست كرلەو لەو جىھان خۋاى كەردە دەرى ئەخات بە جورى ھەمو لەشيان رووناكى لى دەرئەچى، ئەو ەش بەشكە لە پاداشتيان.

که متر هیه تا رادهیک که شوینی پی رووناک ناکاتهوه،^۱ ئو ئیمانداره بهختیارانه لهو کاته خوشه دا دلخوش ئهکرین بهمه پی یان ئهوتری: ﴿شَرْنُکُمْ الْیَوْمَ حَتَّى تَجْرِيَ مِنْ حِجَابِ الْأَنْهَارِ﴾ ئهوهی ئههرو مرههتان پی ئهدری بهمهشتانیکه که رووبارمهکان دین و ئهچن له ژیر کوشکهکانیان دا، ﴿خَلَّیْنِ بَیْنًا﴾ ئهچنه ناو ئو بهمهشتانهوه به جوړی که ئهمیننهوه تیایان دا به ئیجکاری و بی برانهوه، ﴿ذَٰلِكَ مَوْلَاُ الْقَوْمِ الْعَظِیْمِ﴾ ئو نوورو رووناکی و بهمهشت و نازو نیعمهته نهپراوه که باس کران هر ئهوانهیه گهیشتن به ئامانجی ههر گهوره که خوا ئهیدات بهو بهنده ئیماندارانه: ﴿یَوْمَ یَقُولُ الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ﴾^۱ ئهوهیه گهیشتن به ئامانجی ههر گهوره له رۆژیک دا که پیاهوه دوو روومهکان و ئافهرته دوو روومهکان ئهلین: ﴿اللَّذِیْنَ آمَنُوا﴾ بهوانهیه که لهم جیهانه دا ئیماندار بوون و ئیمانیان هیئابوو، نوورو رووناکی له ناوچارویان دا ئهدهروشیتهوه دهروبهروووناک ئهکاتهوه، ئهلین بهو ئیماندارانه: ﴿انظُرُونَا﴾ تماشامان بکهن یان هندی لیمان بوهستن و پهله مهکهن ﴿تَقْنِیْسَ مِنْ قُرْکُمْ﴾ با له نوورو رووناکی بهکهی ئیهوه هندی وهرگرین تا ریگای پی دهرکهین. ئهین عباس و ئهبو ئوماه ئهفرمون: له رۆژی دوایهی دا تاریکی خهلکی دانهگری - ماومردی ئهفرموی: لام وایه پاش بریار دانی بهمهشتی و دۆزهخی ههرکس بۆ جیگای خویمان، ئینجا ئیمانداران نوورو رووناکی یان پی ئهدری بۆ ئهوهی ریگا دهرکهن و گوزهری پی بکهن بهسر پردی صراط دا، بۆ لاقرتی و ههلهتاندن له یهکهم چارهوه رووناکی به دوو روومهکانیش ئهدری و ئینجا ئهکوژننریتهوه جا لهو کاته دا بهو جوړه که و ترا داوا ئهکهن له ئیماندارمهکان. بهلام ئو دوو رووانه تازه چۆن سوود لهو نوورو رووناکی یه وهرنهگرن ئهوان لهماوهی ژبانی ئهه جیهانه دا دوو کسوتهوه له هوی ئو نوورو رووناکی یه و خویمان خسته ناو تاریکی و هوی تاریکی یان بۆ خویمان ههلبژارد، ههر چارهسهری یه که لهم جیهانه دا نهکری ئیتر لهپاش دا هیچ ناکری.

^۱ به گوێرهی تفسیره که «یوم». زهرهه بۆ «الفوز العظیم» بارو ئهیری تریش هیه که رۆژ له زانیانی تفسیر ئهفرمون: که (بئەدەل) بێت له «یوم» هی پێشوو، ئههیش ههر جوانه و مهستهکه یهکه که پێشاندانی شیوهی بهسههاتی ئیماندار و دوووهوه.

قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسْوا نُورًا فَضَرَبَ بَيْنَهُمْ يَسُورَ لَهَبًا بَاطِنًا فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظُهُرُهُ مِنْ فَيْلٍ الْعَذَابُ
 يُنَادُوهُمْ أَلَمْ تَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَى وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانَةُ

حَتَّى جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ

لهبر نهوه به شیوهی لاقرتی: ﴿قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ﴾ پیمان نهوتری: بگهرینهوه بو دواتانهوه
 بو دنیا ﴿فَالْتَمِسْوا نُورًا﴾ ٲینجا لهوی داوای نوورو رووناکی بکن بو خوتان به پهیرهوی کردنی
 فهرمانی خواو پیغهمبر(ﷺ) یان بگهرینهوه بو نهو شوینهی که نیمه نوورو رووناکیمان لی
 وهرگرت لهوی وهری گرن. نهوانیش نهگهرینهوه ﴿ضَرَبَ بَيْنَهُمْ يَسُورَ لَهَبًا﴾ ٲینجا دیوارو شوره و
 بهرهلستی نهمینری به نیوانی ٲیماندار و دوو رووهکان دا، که قاپی یهکی هیه ﴿بَاطِنًا فِيهِ
 الرَّحْمَةُ﴾ رووی ناوی - که لای ٲیماندارهکانهویه - رحمهتی تیډایه، چونکه بهره و بهمهشته،
 ﴿وَالظُّهُرُهُ مِنْ فَيْلٍ الْعَذَابُ﴾ رووی دهرهوی که لای دوو رووهکانهویه، له لایه نهو دیوی
 دهرهوی سزاو عذاب هیه و دهست پی نهکا، چونکه بهره و دوزهخه، وادیار نهکهوی نهو
 شوره و بهرهلسته بهرگری بینین نهکات بهلام بهرگری دهنگ ناکا، وهکو دهرنهکهوی لهم
 وتو ویزهی که له نیوان نهو دوو تاقمدا نهکری، نهوتتا نهفهرموی: ﴿يُنَادُوهُمْ﴾ دوو رووهکان
 بانگ نهکه نه ٲیماندارهکان نهلین: ﴿أَلَمْ تَكُنْ مَعَكُمْ﴾ نایا نیمه لهگهل نیوه نهبووین؟ واته نیمه
 لهگهل نیوه نهژیاوین له دنیاوو تیکهلقان نهبووین؟ له یهک ساحدا زیندوو کراینهوه کهواته
 بوچی لیږدها جوی کراینهوه له نیوه؟

ٲیماندارهکان لهوه لامیاندا ﴿قَالُوا بَلَى﴾ نهلین بهلی نیمه ونیوه بهوجورهبووین که نیوه نهلین.
 ﴿وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ﴾ بهلام نیوه خوتان دوچار کردو خوتانتان کوشت، به لادانتان له
 رینموونی خواو رینگا راستهکی. ﴿وَتَرَبَّصْتُمْ﴾ چاوهروانی نهمانی پیغهمبرو بهرباد بوون و
 سهرکزی ٲیمانداران و سهرکهوتنی خوتانتان نهکرد. ﴿وَارْتَبْتُمْ﴾ گوماننتان بوو له راستی
 نایبینی خواو پیغهمبریتی پیغهمبردا(ﷺ) ﴿وَعَرَّيْتُمْ الْأَمَانَةَ﴾ نومید و ناواته دروینهکاننتان
 هملیخه لهتاندن. دلتان بهوبهستبوو ﴿حَتَّى جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ﴾ ههتاکاری خواهات و مردن هاته سمرتان،

وَعَزَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ ﴿١١﴾ قَالِيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَتْكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ
وَبَشَّ الْمَصِيدُ ﴿١٥﴾ أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا
يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فُسِقُوا ﴿١٦﴾
أَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَمِيزُ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا

﴿وَعَزَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ﴾ خهله تینهری به میز که شهیتانه نیووی خهله تاند به می که خوا
خاوهن به زهیی و لی بوردوو، گوناوه تاوانی له پیش چاوتان جوان و شیرین و
خوشه ویست کرد تا نهو جوړه به دبختی هتا هتایی کردن، ټینجا به تهوای سیخی سارد
نه کهن به جگه ریان داو ناومیندیان نه کهن، پی یان نه لیلین: ﴿قَالِيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ
كَفَرُوا﴾ ژبانی دنیا هل و هه لکه موت بوو بو چاره سمر کردنی سزای نه م روژه نیوه نهو
هه له تان له ده ست خو تان دهر کرد، که واته نه مېو هیچ چاره نی یه، هیچ بریتی و به ده لیکی
لی و هرنه گیری نه له نیوه - که کافرینکی ناشکرا نه بوون له دنیا دا - نه له وانه ی که کافر بوون
به ناشکرا و کافری خو یان دهر نه بېری ﴿مَأْوَتْكُمْ النَّارُ﴾ جی و شوینی نیوه ته نه ناگره، ﴿مِنْ
مَوْلَاكُمْ﴾^۱ ناگر شایاتره به نیوه له هه موو شتی تر ﴿وَبَشَّ الْمَصِيدُ﴾ ناگر پاشه پوژنکی زور
خراپه، خراپترین شوینه که نیوه نه گه رینه ره بوی. خوا په نامان بدات.

تا به م جوړه نایابه خوی خاوهن به زهیی هانی به نده کانی هدات و بانگیان نه کات بو
نیمانی راسته قینه و مال و سامان دان له ریگای ره زامه ندی نه ودا، بیگومان هر دلی به
تهوای مردوو نه بی نه بی نه م فرموده یانه کاری لی بکه ن. پاش نه م هه موو به لکه و نیشانه
و سهرنج راکی شان و هاندان بو نیمانی راسته قینه و مال و سامان دان له ریگای خوا دا. پاش
نه مانه هه موو ټینجا به گله یی و بناشتیکی زور کاریگر روو نه کاته نیمانداره کان نهو
نیماندارانه ی که هیشتا نه گه یشتوونه ته نهو راده و پله ی که خوا نه یوی لی یان، نه فرموی:
﴿أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ نایا کاتی نهو نه هاتوو بو نیمانداره کان ﴿أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ
مِنَ الْحَقِّ﴾ که دله کانیان سام و ترس په یدا بکه ن و نه م بین بو ته می و نا موژگاری خوا و نهو

^۱ به چند جزئی تریش ته فسیر کراوه ته وه هه موو نه گوچمی و ریکه.

قورئانه راسته‌ی که هاتووته خواروه؟ واته بلی کاتی شه هاتوو و به بره‌وه نه‌ماوه هیچ
 به‌هانه‌یکیان نی یه و هوی گوپرایه‌لی و دل نهرمی یان بو فراهه‌م هاتوو، که‌واته با سستی
 نه‌کهن و به چه‌سپانی گوپرایه‌لی بکهن بو شه‌وی خوا داوایان لی شه‌کات، شه‌مه عیتاب و
 گله‌یی یه‌که ههرچونی هاندانی تیدایه بو گوپرایه‌لی هه‌روه‌ها ترساندنیشی تیدایه له
 پاشه‌پوژی خراپی و سستی کردن. هه‌روه‌ها روونی شه‌کاته‌وه که پنیوسته پاک کردنه‌وه‌ی دل
 و دهررون له چلک و چه‌په‌لی و دوری له یادی خوا، شه‌گهر پاش ماوه‌یه‌ک دل ره‌ق نه‌بیئت و
 شه‌و کاته له‌وانه‌یه دل مؤر بکریئت و بییته جیگای قارو خه‌شمی خوا هه‌تا هه‌تایه، خوا
 په‌نامان بدات. شه‌فهرموی: ﴿وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ﴾ نایا کاتی شه‌وه نه‌هاتوو که
 نیمانداره‌کان دلیان نهرم ببی بو شه‌می‌ی خوا و شه‌ قورئانه راسته‌ی که هاتووته خواروه،
 به‌وینه‌ی شه‌وانه‌نهن که له پیش شه‌مان دا کتیبیان پیدراو ﴿طَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ﴾ نینجا ماوه و
 چه‌رخ‌ی دورو دریز به‌سه‌ریاندا رابورد، دورکه‌وتنه‌وه له پیغه‌مبه‌ره‌کانیان، ﴿فَسَتُؤْتِيهِمْ﴾
 به‌هوی شه‌وه ده‌که‌کانیان ره‌ق بوون و نهرم نه‌بوون بو ناموزگاری خوا، په‌ندو شه‌می یان
 وهرنه‌گرت ﴿رَكِبَتْهُمْ نَخِثَةٌ﴾ زور له‌وان دهرچوون له نایینی خوا به‌هوی دل ره‌قی یانه‌وه،
 بینگومان دلی ناده‌می زور شه‌م دیوو شه‌و دیو شه‌کات و شه‌گوپی، زور زوو شتی له بیر شه‌چی،
 به تاییه‌تی هه‌رکات ماوه‌یه‌ک ماوه‌یه بی شه‌می و ناموزگاری و بیر کردنه‌وه شه‌و ره‌ق و که‌ودن
 شه‌بی، رووناکی یه‌کی هه‌بی شه‌گوپی‌ته‌وه شه‌م و تاریکی دای شه‌گری. که‌واته پنیوسته
 مؤچیاری و شه‌می کردنی بو شه‌می بیر بکاته‌وه و مل که‌چ و گوپرایه‌ل ببی بو فهرمانی خوا،
 پنیوسته بیدار کریته‌وه و ته‌قه بدری له‌و دلانه تا نهرم بین و چلک و چه‌په‌لی بی ناگایی یان
 نه‌میینی، پنیوسته به وریا کردنه‌وه‌یه‌کی هه‌میشه‌یی تا که‌ودن و ره‌ق نه‌بنه‌وه، به‌لام شه‌گهر
 ره‌ق بوون و شه‌م و تاریکی داگیری کردن نابی ناویمیدی یان لی په‌یدا بکری، چونکه
 شه‌گونجی زیندوو بکریته‌وه و رووناکی یان بو په‌یدا ببی و ره‌قیان نه‌میینی نهرم و گوپرایه‌ل
 بین بو یادو نایینی خوا، به وینه‌ی زه‌وی، شه‌وه‌تا وشک و برینگ شه‌بی و شه‌مری و گیان و
 ته‌ریی تیدا نامیینی. له‌پاش شه‌وه خوا زیندوی شه‌کاته‌وه و خیرو بیرکی تیدا فراهه‌م
 شه‌میینی، وکه‌و شه‌فهرموی: ﴿اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ بزنان که خوا زه‌وی زیندوو
 شه‌کاته‌وه له پاش مردنی، واته له‌م قورئانه‌دا خوا شتی وای داناوه بو به‌نده‌کانی که زور له
 ده‌مردووه‌کان زیندوو شه‌کاته‌وه به وینه‌ی زیندوو بوونه‌وه‌ی زه‌وی وشک و مردوو به باران،

قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّ الْمُضْذِقِينَ وَالْمُضْذِقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا
يُضَاعَفْ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ

﴿قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ به راستی نایب و بملکه کائناتان بؤ باس کردون به روون و رهوانی، پندو ناموزگاری دل نهرم کهرمان بؤ باس کردون، بهلکو بهکهنه و ژیر بین، له پاش نهو هموو هاندان و سهرنج راکیشان و عیتاب و گلویی و ناموزگاری و بیر خستنه و ترساندن که لهم نایبه پیشووانه را بوردن پاش نهوانه هموو نینجا همیتر به جورو شیوهیهکی ترهانی بهنده کانی نهدات لهسر بهخت کردنی مال و سامان، نهفرموی: ﴿إِنَّ الْمُضْذِقِينَ وَالْمُضْذِقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ به راستی نهو پیاو و نافرده تانهی که مال و سامان به خیر و چاکه (صدقه) نهدن له ریگای خواداو قهرزبان داوه به خوا، قهرزکی جوان و شیرین، واته خالص (دور له هموو شتیک) و تهنا لهبر خوا ﴿يُضَاعَفْ لَهُمْ﴾ نهوی که نهیدن چند چندان نه کرتنه بویان ﴿وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ﴾ بؤ نهوانه هیبه پاداشتیکی بهنرخ بهریز که بههشته، هرکس بیر لهم فرموده بهکاتمه حق وایه دل و دهر وون و هموو هستی پر بییت له سوزو پرورش له بهخت کردنی مال و سامان دا و به چهسانی پهلاماری خوشهویست ترین مال و سامانی بدات بؤ بهخت کردنی له ریگای رهمانندی خوادا، چونکه دیمه نایبه ته که وا پیشان نهدات که نهو خیر کهرانه چاکه و پیاهوتی لهگل خوادا نهکن، له رنوه بهکسر قهرزو مامله لهگل خوادا نهکن، جا پال پیونه نهریک له بههیزتره که کابرای خیرکمر وا هست بکات که قهرز به خوا نهدات و مامله لهگل کهسک دا نهکات که خاوهنی بوون و بوونه و ره، نهوی که نهدات به چندان نهیدریتنه، سرباقی هیشتا پاداشتی بهریزی هیبه؟!

نینجا باسی پلهی بهرزو پاداشتی نیمان و نیمانداران نهکات نهفرموی: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ﴾ کهسانی که نیمان و باوهپی راسته قینهیان میناوه به خواو پیغه مبره کانی - سهلامیان لهسر بییت -

تفسیر که بهگزیده خوندنه ویه به شدهی صاد و دال به مانای نیمان و باوهره. واته نهوانی که نیمان و باوهریان هیبه ... هتد.

أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ وَالشُّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١٩﴾

﴿أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ وَالشُّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ ثوانه‌ی لای خوا و له بریاری خوادا و مکر
صدیق‌ه‌کان و شهید‌ه‌کان وان، بهو چاره سیر نه‌کریڼ: ﴿لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ﴾ پاداشت و نور
رووناکی ثوانیان بؤ هیه، به‌لام دیاره پله و پای‌ه‌ی صدیق و شهید‌ه‌کان به‌رزو به‌ریزتره،
پاداشت و نوری ثوان چمند چمندانه نه‌کریڼه‌وه، واته ثوانه‌ی نیمان و باوهری رڼک و
راستیان هیناوه، ثو نیمان و باوهریان به‌کرده‌وه به‌دی نه‌مینڼ، ثوانه خوا - به‌لوتف و
به‌زه‌یی خو‌ی - راده و پله‌یان به‌رز نه‌کاته‌وه تا ثو راده و پله‌ی که مافی صدیق و
شهید‌ه‌کانه، هرچو‌نی نه‌جرو پاداشتی نه‌مانیش چمند چمندانه‌ی نه‌کاته‌وه و به‌ریزتری
نه‌کاته‌وه له‌وه‌ی مافی خو‌یانه. راده و پله‌ی صدیق‌ه‌کان و شهید‌ه‌کان هرچمند زور زور به‌رزو
به‌ریزه، به‌لام لوتف و به‌زه‌یی خوا نه‌ونده به‌لیشاو و فراوانه هیچ جیگای سر لی‌کردنه‌وه
نی یه که ثو راده و پله به‌رزو بدا بهو که‌سانه‌ی که نیمانی راسته‌قینه‌یان هبه‌ی و به‌کرده‌وه
به‌دی بینڼ، له‌پاش باسی ریزو پاداشتی چاکان و پاکان، نینجا به‌کورتی باسی سزای کافران
و تاوانباران نه‌کات، نه‌فرموی: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ ثوانه‌ی
کافر بوون و باوهریان نه‌بوو به‌نایه‌ته‌کانی نیمه و به‌درویان دانه‌نان، ثوانه وان له‌ناو ناگرو
هاوهری یه‌کی هه‌میشه‌یین بؤ ناگرو هرگیز لی‌ی جو‌ی نابنه‌وه، خوا په‌نامان بدات.

^۱ به‌گوزره‌ی تفسیره‌که مه‌بست له «صدیق» ه‌کان کومه‌لیکن پاش پیغه‌مهران و شهید‌ه‌کان نه‌مانڼ که ثوانه
له‌ریگای خوادا کوژلون. به‌چمند جوریکی تریش تفسیر کراوه‌ته‌وه هه‌موو هر جوانه و نه‌گودجی. هه‌روه‌ها به
گوزره‌ی تفسیره‌که له‌سر وشه‌ی «شهاده» یان «ریهم» وه‌ستان نه‌کری. هه‌ندی له‌سر وشه‌ی «الصادیقون»
وه‌ستان نه‌کن. نو کاته ثو‌وه‌ی پاش سهریه‌خویه.

اَعْلَمُوا اَنَّما الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ زَٰيْنَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ

له پاش شو هموو بانگ کردن و هان دانه بو ئیمان و بهخت کردنی مال و سامان و فیداکاری له رنگای خوادا، ئینجا دنیا و ژبانی نهم دنیا پیشان نه دات به شیوه یهکی لاوازی بی نرخ، به جوړی له پیش چاوی نه خات و دل و دهرونی هموو خاوهن ژیری یهکی لی نه پچری و نه به سستیته وه به روژی دواپی یه وه و نه فرموی: ﴿اَعْلَمُوا اَنَّما الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ زَٰيْنَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ﴾ بزنان که ژبانی دنیا و خوشی و راباردنی دنیا - واته شو ژبانیه که به گویره ی برنامه ی خوا نمبی - تهنا بریتی یه له شتیکی خه یالی کهم نرخ و سوود نه ماوی زوو تیپه ریو، چونکه هموو ژبان و راباردنی دنیا نه گهریتته وه بو نهم پینج شته:

- ۱- ﴿عِبٌ﴾ خهریک بوون به شتیکه وه که به ره می نی یه وهکو گالته و ماقله ی مندالان.
- ۲- ﴿لَعِبٌ﴾ خهریک بوونه به شتی که بهرگری مهردوم نه کات و وهری نه گپری له وهی که گرنگه و مه به سستی راسته قینه یه.
- ۳- ﴿زَٰيْنَةٌ﴾ شو شتانه ی هو ی نارایش و جوانی و خو رازاندنه وهن وهکو پو شاک ی چاک و کوشک و جینگا و شوینی نایاب و مهروه ها هموو شو شتانه ی تر که هو ی جوانی و رازاندنه وهی نادهمین.
- ۴- ﴿تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ﴾ نه خروشانازی نیوانی خوتانه به سهریه کتردا به نه ژاد و تیره و هوزو به ره.
- ۵- ﴿تَكَاثُرٌ فِي الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ﴾ تی کو شان و بهر بهر که نیفتانه له زور کردنی سامان و روله و نه وه و که شخه کردنتان به وانه. ژبانی نهم جیهانه که به کورتی بریتی یه له مهی که باس کرا - نه گهر بهراورد بکری و نرخ ی بو دابنری به پی ی باوی نهم دنیا یه نهوا شتیکی زور گرنگ و گهر وه به نرخه، به لام نه گهر بهراورد بکری له گه ل روژی دواپی دا، به تهرازووی شو نرخ ی دیاری بکری شو کاته دهرنه که هو ی به شتیکی بی نرخ ی توپرداوه، به شیوه ی گالته و ماقله ی مندالان، سهر نه کری وهکو لی ردها پیشانی داو به کورتی کردی بهو پینج شته که سهری همووی له بو شتی یه وه دهرنه چی، ئینجا بهر وه نه وه ستا،

كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ بَنَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَمًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿١٠﴾ سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿١١﴾

به لکو وینه یه کی زور نایابی بو نه مینیتوره که به تهواری باقری دهرنه خات و روونی نه کاتوره که هیچ خاوهن ژیری یهک نابی پستی پی بهستی نه فرموی: ﴿كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ بَنَاتُهُ﴾^۱ وینهی ژیا نی دنیا له جوانی و دلگیری دا، ئینجا له نه مان و تیپه رین دا به زوویی و چه سپانی و کو گزو گیا و کشتوکالی وایه که به باران نه پوی و ئینجا پهره نه سیننی و گهره نه بی تهرو رنگار رنگ و ناسک به جوریک کشتوکال کمران سرسام نه کات، ﴿ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا﴾ له پاش نه وه وشک نه بی، ئینجا به زهردی ده بیینی له پاش ته پی و سهوژی و ناسکی، ﴿ثُمَّ يَكُونُ حُطَمًا﴾ له پاشان نه بی به کاو نه شکسته یهک و پارچه پارچه نه بییت، ژیا نی دنیا بهو وینه به زوویی به داخه وه تی نه پهری ﴿وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ﴾ له روژی دواپی دا سزای بهتین و به سو هیه بو نهوانی که سر نه که نه ژیا نی نه جیهانه و هر نهو میان نهوی، سپینه وه لی بوردنی گوناوه تاوان هیه له لایه ن خواوه و رها مندی خوا هیه دهریاری نهوانی که له جیهانه دا مه بهستی راسته قینه یان روژی دواپی یه و شوینی بهرنامه ی خوا نه که مون ﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ﴾ خوشی و رابواردنی نه جیهانه هیچ نی یه جگه له خوشی و رابواردنیکی نه ماوهی تیپه پریو که خه لکی پی نه خه له تی تا وای لی دی باوه پی نامینی، به زیندوو بوونه وه و ژیا نی نه پراوهی

^۱ وشهی ﴿کفار﴾ کزی کافره و له بنه بهت دا به مانای دله پو شه، چونکه توومه و دانه و تله دانه پو شهی و نه کزی به ژیر کله وه، بن باره که ناو نه پری به کافر، چونکه شتی حق و راست دانه پو شهی، بیتگومان نه وشه له پره دا هیمه نه کات که کشتوکال کزی کافر سرسام نه بی به ژیا نی دنیا و پی نه خه له تی.

رۆژى دوايى، باومېرى تەنھا بەم ژيانە كەم و كورتە پەر لە داخ و دوو ئەبى و بەس. ديارە ئەم
 باومېرىش ئەبىتە ھۆى ھەموو ئازاوە و بى ئارامى و ئارەوايى لەم جىھانەدا و دووچارى
 بوونى سزاو بەدبەختى نەبراوھى رۆژى دوايى. كەواتە مەبەستى قورئان ئەمەنى يە كە
 خەلكى دووركەونەمە لە ژيانى ئەم جىھانە و واز بێنن و كەنارگىر بن لە كاروبارى ئەم جىھانە
 و ئاوەدان كەردنەمەوى ئەم زەوى يە كە ھەموو شتىكى لەبەر خاترى ئادەمى و بۇ ئادەمى
 دروست كراوە، ئادەمى كراوە بە خەلىفەى خوا تيايدا بۇ ئەمەى جەمەى ھەموو شتىكى
 بگرتە دەست بە گوێرەى فەرمان و بەرنامەى خوا، بەلكو مەبەستى قورئان ئەمەى كە
 ئادەمى و رىيا بىت و ئاگای لە خۆى بىت و ھەلنەخەلەتەى بەم ژيانە كورتە و بەھۆى خەرىك
 بوون بەمەوە ژيانى راستەقىنەى نەبراوھى لە بىر نەچى، ئەم ژيانە راستەقىنەى كە ھانى
 خەلكى بۇ ئەدات و داواى مسابەقە ئەكات تيايدا بەم فەرمودە نايابە ﴿سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ
 وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ موسابەقە و چەسپانى بكن بۆلای لىبوردنى خوا لە
 گوناھەكانتان و سېرنەوھيان، بۇ بەھەشتىك كە گەورەى و فراوانى يەكەى و ینەى گەورەى
 و فراوانى ئاسمان و زەوى وایە، واتە ئەم ماوھى ژيانى دنیا ھەلىكە خوا پېنى داو، كەواتە
 بە زووى فریای خۆتان بكن بە گەرانەمە بۆلای خواو گوێزايەلى بۆى، كارىكى وا بكن كە
 گوناھەكانتان بسېرتەمەو و بتانخاتە ئەم بەھەشتە پان و فراوانە كە ﴿أَعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ
 وَرُسُلِهِ﴾ ئامادە كراوە بۇ ئەوانەى ئىمانى راستەقىنەيان ھىناو بە خواو پىغەمبەرەكانى -
 درودى خويان لەسەر بىت - بىنگومان ھەركەسىك فام و ژىرىى نەخۆش نەبىت موسابەقە و
 بەرەبەرەكانى بۇ شتى وا گرنگ ئەكات، ئەك بۇ شتىك كە كەم سوود و كۆتايى ھاتو كەم
 نرخە، خۆى خەرىك ئاكات بە ھەر شتىك كە خەلەتینەرە وەكو ماقەلەى منداڵان، بەلكو خۆى
 خەرىك ئەكات بە شتىكەو كە ھۆى دەست كەوتى ئەم مۆلك و سەلتەنەتە گەورە و فراوانە
 نەبراوھە. ﴿وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ﴾ بەھەسەمە لەم فەزل و بەخششە بى و ینە. لە
 چەرخەكانى رابردودا ئەم ئايەتەو ینەى ئەمە لە فەرمودەكانى پىغەمبەر (ﷺ) زۆر جار ھۆى

سرسوپمان بوو!! که چوڼ بهمهشت نهونده فراوان و گهره یه؟ له بهر نهوه نهه جوړه
 فرموده یان لاندې له دیمه نه که ی، چهند جوړی ته نویل شکران و مېهستی تریان بو
 نه دوزینه وه، به لام نه مړو به جیگای سرسوپمان و سر لی کردنه وه نه ماون، هر به گوړه ی
 دیمه نه ناشکراکانی خو یان ته فسیر و راته نه کریڼ، چونکه له چرخه دا به هو ی دورین و
 رسیده تازه کانه وه روون بووه ته وه که گهره یی و فراوانی بوونه و هر له سنووری زانین و
 ژیری نیمه دمرچووه، به هزاره ها ملیوڼ و ملیار سالانی رووناکی فراوانی بوونه و هر
 به راورد و بهرو روو نه کری. که واته نهه جوړه نایه تانه هروها هر حدیسی له بابا تانه وه
 هاتبی به هیچ جوړ له دیمه نه که ی خوی لای ناده یڼ، نه زانین دسه لات و بهزه یی و چاکه ی
 خوا بی سنووره، که واته هیچ جیگای سر لی کردنه وه نی به که بهمهشتی به جوړه فراوان
 کردبی، بهو لیشاوی به پیدا به بنده کانی، چونکه ﴿ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَّشَاءُ﴾ نهو به لیشانه
 زیاده چاکه و فزلی خواجه به خششی نه کات و نهیدات به هر که س خوی بیه وی. ﴿وَاللَّهُ ذُرَّ
 الْقَصْرِ الْمَطِيرِ﴾ خوا خاوه نی فزلیکی گهره یه. هندی لهو فزلی و چاکه گهره ی نهو مولکه
 گهره و فراوانه یه که نهیدات به بنده کانی به بهزه یی خوی له لوتف و بهزه یی به زیاد بیت،
 که واته با همل و تیکو شان و به بهره کانی و موسابه قه بو نهو فزلی گهره بکری. له ریگای
 که یشتن بهو نامانجه گهره یه خو ماندرو بکری. نهک له پیناوی به شیکي کم له زهوی به
 بچکوله و خوشی و ژیا نی نهه جیهانه ته من کورته که گرو فریکه و به زووی دیت و تی
 نه په ری، له پیشه وه فرمانی دا به تیکو شان و فیداکاری به مال و به گیان، هروها فرموی
 که ژیا نی نهه جیهانه شتیکه دیت و نه پرواو نامینیته وه، هه مو خوشی و کاروباری به زوی
 تی نه په ری، نینجا لیته دا نارامی نه دات به دل و هه مو به سهرهاتیکی ناخوش نه هون
 نه کاتوه له دهر وون دا به مه ی که هه مو کاروباریک و هه مو به سهرهاتیکی شتیکه له پیشه وه
 بریار دراوه. بنگومان هرچی بریار درابی له لایمن خاوه نه بی بی و به دی بیت،

مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾ لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ

نه فرموی: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا﴾ هیچ به سهرهاتیکی ناخوش له زهوی دا رووی نه داوه و ههروها له لهش و گیانی خوټان دا نهویش وهکو قاتی و گرانی و لاتی و نه بوونی و نه خوښی و هه موو ناکوکی و ناخوښی یهکی تر، ههروها هه موو به سهرهاتیکی ناخوښ، نه مانه هه موو رووی نه داوه و روونادات مه گهر نه وانه هه موو به زانینی خوا بریار دراوون و نووسراوون له پهراوینکدا، واته (لوح المحفوظ) یان عیلمی خوا پښ نه می که زهوی و ښو و به سهرهاته که دروست بکهین، ﴿إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ به راستی نهو می که ورترا شتیکی ناسانه له سهر خوا، هیچ نه رک و ماندویتی تیدا نییه، چونکه خوا هه رچی بوئی نه بی بوی بوون و نه بوونی هیچ شتی و هیچی ناوئی جگه لهو می نه براده و خواهیښی رووی تی بکات.

نهم بوونه و ههرو هه رچی کاروبار و گوډان و رووداوه کانی هیه له مه و پښ و نیستا و له مه و پاش هه مووی له پښه وه زانراوه و بریار دراوه، هه موو شتی که به ریز کات و جی و شوینی تایبه تی خوئی هیه به هیچ کلوجی دهست نادات بو هیچ گوډاندن و دهست تیخستنی، هیچ شتی به گزاف و ریکهوت نی یه، به لکو هه موو شتی به زانین و حیکمه تیکی تیرو ته و او کراوه نه کری. نه مه شتی که پیویسته له سهر هه موو ښمانداریک که دلنیا بی پنی و باوه پری ریک و پنی پنی هه بی، نهم باوه پښ هه رچوئی پیویسته له بابته ته و او بوونی ښمانه وه، ههروها زور زور پیویسته له ژبان دا بو فراهه م هاتنی نارامی و دامه زراوی له کاتی هه موو خوښی و ناخوښی یه دا، چونکه که نهو باوه پښه جیگیر بوو له دهر وون دا، نهو کاته مردوم نه به خوښی بالی لی پهیدا نه بی و له پته بهر له نه بی، نه له

کاتی ناخوشیدا دنیای لی دیتهوه یهک و داخ و مراق سهری لی نهشیوینی. و مکو لهم
 فرموده یشتهوه روون نهیتهوه: ﴿لَکِنَّا تَأْسَرُ عَلٰی مَا فَاَنکُمْ﴾ خوا هوالی پندان که هه موو
 شتی و هه موو به سه رها ت و رووداوینک له پیشهوه زانراوه و بریار دراوه بو نه مهی دل
 غه مگین نه بن و داخ و مراق نه خوځ له سر نه وهی له ده ستان چوه له نازو نیعمه تی دنیا
 ﴿وَلَا تَقْرَحُوا بِمَا ءَاتَکُمْ﴾ دلخوش نه بن و که شخه نه کن به وهی پی داون، چونکه
 بیگومان هرکس بزانی و باوه پی ریک و راستی بی به وه که هه موو شت بریار دراوه
 له لایه ن خواوه، هرچیش خوا بریار دابی هیچ چاره نی یه نه بی هر بی، دیاره هه موو
 بریاره کانیش پر له حیکمه ت و به رژه ونندی یه، بیگومان هرکس باوه پی وا جیگیر بی له
 دلی دا، هه موو به سه رها تیکی ناخوش له پیش چاری نه وهن نه بیته وه، هه روه ها له کاتی
 خوشی و نازو نیعمه تیش دا بیری خوی پیوه نه بی و شهرم نه یگری و سرکیشتی ناکات،
 به لکو پیاره هه لکه وتوه کانی نه م نوممه ته گه یشتو نه ته راده و پله یهک به خوشی و
 رهمه نندی دله وه پیشوازی ناخوشی یان کردوه زانیویانه نه وهی که رو نه دات زور به جی
 یه و هر نه وه شایانه بی، به لام نه م پله و راده یه که م کهس پی گه یشتو وه، خوا خاوه نی
 به زه بی یه داوی نه مه ناکات به لکو نه وهی داوی نه کری له نیمانداران نه مه یه که نیش و
 داخی موسیبه ت و به سه رها تی ناخوش له ریگای نیمان نه یترازینی و دوو چاری نا پرزایی و
 پله و زه له ی بکات له یادی خوا و رو کردنه خوا دوو چاری ته که بوور و فخر و شانازی
 بکات، و مکو به م فرموده یه ش رنموونی نه کات ﴿وَاللّٰهُ لَا یُحِبُّ کُلَّ مُخَالٍ فَخْرٍ﴾ خوا هیچ
 که سیکی خوش ناوی که خوی به زل بزانی و به چاری سووکی ته ماشای خه لکی بکات و
 که شخه بکات به ملی خه لکید، خوا خه شم و غه زه بی هه یه دهریاره ی نه و جوړه که سانه
 باسی نه کات و نیجا سیفه ت و ناویشانی نه و جوړه که سانه باس نه کات و نه فرموی:
 ﴿الَّذِیْنَ یَبْخُلُوْنَ﴾ نه وانه که سانیکن خویان چاو برسی و چنگ قوچاون ده ست نه گرن به سر

مال و ساماندا و نایدن له ریگای خوا دا،

وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢١﴾ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ

﴿وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ﴾ فرمان نهدن به خهلمكى و دوايان لى نهكهن كه نهوانيش رهزىل و چنگ توچاو بن و هيچ نهمن به كهس و مال و سامان نهمن له ريگاي خوادا، نهوانه ي كه هه موو شتيكيان له خواره نهمن به مال و سامان باشتر مل كه چي خوا نهبن، كهواته دهست گوشاد نهبن له ناستي خهلمكى به نرم و بچوك خويان سهير نهكهن، به لام نهوانه ي كه هه موو دهست كهوت و مال و سامانيان له خوياههوه نهمن، لايان وايه به نازايي و دهست و بازوي خويان دهست كهوتيان بووه، نهوانه بيگومان خويان لى نهكوپي له بهر نهوه تهكه بور نهكهن به سهير خهلمكى دا و چاو برسي و چنگ توچاو نهبن و نهياههوي خهلمكيش و ابن ويته ي خويان له بهر پيك هينان و بلاوه پيداني بهرنامه ي بيرو باوه ركه ي خويان، نهوانه خويان زياندار نهبن، خوا هيچ پيوستى به هيچي نهوان ني به وهكو نهفرموي: ﴿وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ ههركهس مل پيچي نهكات و مال و سامان بهخت ناكات له ريگاي خوادا نهوه خوي زياندار نهبيت و خوا هيچ زيانيك ناكات، چونكه تنها خوا بي پيوسته و سوياس كراوه، نينجا ليتره به دواوه تا دوايي سوره تهكه به كورتي باسي پيغمبريتي نهكات، له نوح و نيراهيمهوه و نهيهيني و زياتر باسي نهمل كيتاب نهكات، به تايبه تي نومم تي عيسا - سهلامى خوا له هه موويان بيت - له يهكهم جاره وه به شيوه يهكي گشتي دلنبايي نهكات له سهير رهوانه كردني پيغمبران و مهبست له رهوانه كردنيان دياربي نهكات، نهفرموي: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ﴾ سويند به خوا نيمه پيغمبرهكاني خومان رهوانه كردوه به بملگه و نيشانه روونهكانهوه، كه راستيان روون بكاتهوه، زوريه يان موعجزه يان بووه كه هه موو خهلمكى دهسته پاچه و پيك كهوتوو بوون له ناستي ﴿وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ الْإِنْجِيلَ﴾ كتيبمان هينايه خواره وه لهكل نهو پيغمبرانه بيت¹.

¹ كهرو جه ماوه ري زانايان له سهير نهوهن كه مهبست به ﴿رسلنا﴾ پيغمبرانه نهك مهلائيكه نهو كاته وشي ﴿مهمم﴾ حاله وهكو بهر شيوه يه تهفسيري كرليه وه، يان وشي ﴿مع﴾ به مانا ﴿ال﴾ به هه ندي له سهير نهوهن كه مهبست

﴿وَالْمِيزَانُ﴾ عدل و حقیقانه تمان میناوه ته خوارمه به بی زیاده رموی و کم و کوپی، به بی لایه نگیری، واته بهرنامه و یاسا و شریعه تیکمان میناوه ته خوارمه به بؤ سر نهو پیغمبرانه هه مووی عدل و راسته بؤ نه مهی خه لکی بگه رینه مه بؤ لای له هه موو کاروبار لیکیان دا، دیاری پی کردنی هه موو شتی له راده و شوینی خوی دا بؤ راست کردنه مهی هه موو کرده و رووداو و هه موو شتی له راده و شوینی خوی دا، بؤ راست کردنه مهی هه موو کرده و رووداو و هه موو شتی که واته ناردنی پیغمبرانه و مینانه خوارمه ی کتیب و میزانه که بؤ نه مهیه ﴿لَقَرَّمُ النَّاسُ بِالْفِسْطِ﴾ تا خه لکی مه لسن به عدل و حقیقانه ت، چونکه به بی نه مهی خوا میناویه تی به خوارمه خه لکی ریگا نابهن به عدل و حقیقانه ت، نه گه ر له شتیک دا ریگایشی پی ببهن دامه زراو و نه گه وراو نابهن، به لکو به گویره ی نارمه زوی نه فسی خویان نه جولینه مه. بنگومان زوره ی نادمی مل که چی ناکات بؤ عدل و حق و راستی به پیماوه تی خوی به لکو نه مهی زور و دهسه لاتی ببی مل که چیان بکات و سر داخات به سرکه شان و نارمه و کمران، بهرگری یان بکات له خراپه کاری له بهر نه مه خوی خاوهن بهزه یی هرچونی عدل و حقیقی میناوه ته خوارمه هه موو ها موی چه سپاندن و بلاوه پیکردنی عدل و حقه کهیشی داناره و هکو بهم فرموده ییش دهست نیشانی بؤ نه کات هه نه فرموی: ﴿وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ﴾ بریاری دروست کردنی ناسن و موی فراهم هاتنیمان میناوه ته خوارمه ﴿فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ﴾ هه میزکی به تینی تیدایه، جهنگ و کوشتاری پی نه کری له گه ل دوژمن دا. واته پیغمبرانه تان ره وانه کردوه به چند به لکه و دهلیلی روونه و به کتیب و شریعه ته مه بؤ نه مهی خه لکی به گویره ی عدل و حقیقانه تی خوا بجولینه مه، به مه لسن له هه موو کارفرمانیان، جا کاتی گوی نه گهرا بؤ نه مه هه موو به لکه و موعجیزه، بهرگری نهو عدلی خوا کرا نه مه ناسنمان دروست کردوه که چه کی لی دروست نه کری و میزکی به تینی تیدایه بهو چه که دوژمنه بهرگری که ره کانی خوا بشکینرین و ژیر دهست و مل که چ بکری بؤ نابهن و دادپهرومی خوا، ناسن نهو کاره گرنگه ی پی نه کری و نهو سووده به نرخه ی تیدایه

مه لاتی که به نه مهش له بهر نه مهی ره وانه کراو بی بؤ سر پیغمبرانه، که واته وشه ی ﴿مَعَهُ﴾ نه نه جویره نیله و هکو له حه بیسه و ده رنه گیری.

﴿وَمَنْفَعُ النَّاسِ﴾ چند سودی تری تیدایه بۆ ئادهمیزاد، ئهوه تا ئهیبینی هه له کۆنهوه هیچ پێشهسازی یه نێ یه که ئاسن گهره ئهیبی تیدایه بێجگه له هه موو شته ئایابانهی که لهم چهرخی تازهدا داماتوون له ئاسن فراههم دین و هۆی ژیاانی کامهرانیان تیا به و به جۆری که شارستانی و ئاوه دانی جیهانی ئه مپۆ له سهر ئاسن راگیره.

خوای گهره ئاسنی دروست کرد، چونکه هیزکی به تینه بۆ جهنگ و ناشتی، چنده ها سودی ئادهمی تیدایه، ﴿وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مِنْ نَصْرِهِ وَرُسُلُهُ بِالْغَيْبِ﴾ له بهر ئه مهی خوا بزانی کێ یارمهتی خوا و پێغه مبه رهکانی ئهدات به هه لگرتنی چک و جهنگ و کوشتار کردن له پیناوی بهرزکردنه وهی ئایینی خوادا، له کاتی که دا که یارمهتی دهر که خوایش نابینی به چاو و هینشتا نهیدیوه له گه ل ئه ودا ئه و نه ده ئیمان هه کی به هیزه ئه و فیداکاری یه ئه کات!

خوای گهره دوو جۆر زانیینی ههیه دهریاره ی دروست کراوهکانی خۆی. جۆرێکیان پێش دروست کردنیانه، دروست کردنه که یان شوینی ئه و زانیینه ی ئه که وێ به گوێره ی ئه و ئه بی، ئه و جۆره که ی تر پاش دروست کردنه، ته کلیقاتی شرعی و پاداشت و تۆله شوین ئه م جۆری دووه ئه که وێ. واته کابرای مکلف تا پهیدا ئه بی خوا داوای هیچی لی ناکات و تا تاوان و خراپه نهکات تۆله و سزای نادات، به م پێ یه له زۆر شوینی وینه ی ئه م شوینه دا ئه و جۆره زانینه بۆ خۆی به کار ئه هینی، مه به سته که ش ئه و هیه که باس کرا نهک و ا بزانی له پێشه وه نه زانراوه، خوا په نامان بدات له و جۆره با وهره. خوا ی گهره کاتی فرمان ئهدات به تیکۆشان و فیداکاری ئیمانداران له پیناوی ئاییندا ئه یه وێ ئیمانداران سود وهرگرن و شایانی پاداشتی گوێرایه لی بێن ئه گینا ئاشکرایه خوا پێویستی به یارمهتی دانی هیچ کهس نییه. ﴿إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ چونکه به راستی خوا توانا و به هیزه و سه لات داره به سه ره له ناو بردن و به رباده کردنی دوژمنهکانی ئایینه که ی، زاله به سه ره موو شتی که دا و هیچ کهس و هیچ شتی ناتوانی سه ربپچی لی بکات، بێ ئه مه ی پێویستی ببی به هیچ یارمهتی دهری.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ
وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٦٧﴾ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَرِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ
وَأَتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ

له پيشهوه به شيويهكي گشتي باسي رهوانه كردني پيغمبراني كرد، نينجا ليبردا به
تايبهتي باسي رهوانه كردني دوو پيغمبر نهكات كه له پاش خويان هر پيغمبري رهوانه
كرابي له نهوي نهانه: يهكم نوح (عليه السلام) كه پيئي و تراوه نادمي دووم و باوكي
هموو نادمي پاش خويتهتي، دووم ئيبراهيم (عليه السلام) كه باوكي هموو پيغمبراني
پاش خويتهتي. هيچ پيغمبري له پاش ئهو رهوانه نهكراوه و هيچ كتيبتي له ناسمانهوه
نهاتوته خوارهوه بؤ سر هيچ كهس كه له نهوي ئيبراهيم نهبيت، نهفرموي: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ﴾ سويند به خوا ئيمه نوح و ئيبراهيمان رهوانه كردوه به پيغمبري ﴿وَجَعَلْنَا فِي
ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ﴾ پيغمبريتي و كتيبمان بؤ سر نهوي نهوان هيناوته خوارهوه،
به لام هموو نهوكانيان يهك جور نهوون، بهلكو بهم شيوه بوون ﴿فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ
فَاسِقُونَ﴾ هندی له نهوكانيان رينموونيان و مرگرت و ريگاي راستي خويان دايهبر، زور
لهوان له ريگاي راست لايان داو درچوون له ئايين و كافر بوون، ﴿ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَرِهِمْ
بِرُسُلِنَا﴾ نينجا دوا به دواي نوح و ئيبراهيم و پيغمبره پيشوهكاندا چهند پيغمبراني
تري خوتمان هينا يهك له دواي يهك تا گه يشته عيسا ﴿وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ﴾ عيساي
كوپي مريه ميشمان هينا له پاش نهوانه هموو به پيغمبري ﴿وَأَتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ﴾ نينجيلمان
پيدا. باسي عيسا به تايبهتي بهرپرچ دانهوي جوولهكي تيدايه كه باوهريان به
پيغمبريتي يهكي نهوو، هروها زور به جي يه باسي عيسا ليبردا كه دواترين
پيغمبري گهره يهني ئيسرائيلي يه مردهي داوه به هاتني پيغمبرمان محمد (ﷺ)،

وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهَابِنَاءَ يَتَدْعُوهَا مَا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ إِلَّا اتِّبَاعَ
 رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَسِيقُونَ ﴿٢٧﴾
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

ئينجا باسی سیفه تیکی ناشکرا نهکات له سیفته کانی شوین کهوتوو هکانی عیسا
 نهفرموی: ﴿وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً﴾ دل نهمی بهتین و به سۆزو بهزه ییمان
 خسته دل و دهرونی نهوانی شوین عیسا کهوتن، نهو کۆمهله که بهرهمی بانگوازمه کی
 عیسا پیغه مبر بوون، پیگه یشتووی قوتابخانه بهرزمه کی بوون نهو کۆمهله نهبی بهشدار بن
 له وینهی نهو سیفته بهرزاندها که به تیرو تهوای له پیشه واکه یان دا هه بوو، نهبی دل و
 دهرونیان پاراو بوو بیتهوه بهو ناوی رحمتیه کی که ههلقولا له دلی بهرزی پاک و بیگهردی نهو
 پیغه مبره کهوریه دا، نهبی تم و تاریکی دلایان نهو بیت بهو نوورو رووناکی یه کی دلی
 عیسا کان و سرچاوه بوو بوئی. بیگومان نهو خوو سیفته شیرینه به ناشکرا ناسراون له
 ناو نهوانی که بهرکی شوین کهوتووی عیسا بوون، قورنان له چهند نایهتی تردا دهست
 نیشانیان بو نهکات، ههروه ها میژویش چهند شیوهیه که گهریتتهوه له نه جاشی و
 وهفده کی نهجران و چهند کهسی تر لهوانی نههاتن بو ولاتی ئیسلام له پاش سرکهوتنی،
 مهیل و نارمزووی ئیسلامهتی یان پهیدا نهبوو به هۆی نهوهوه حق و راستی له دلایاندا
 جیگیر بوو، چونکه بهراستی شوین کهوتووی عیسا بوون.

ئينجا باسی سیفتهی قریان نهکات که نهمایش ناسراوه و زانراوه له میژووی نهو شوین
 کهوتوو نهدها، نهفرموی: ﴿وَرَهَابِنَاءَ يَتَدْعُوهَا﴾ شوین کهوتوو هکانی عیسا رههانی یهتیا
 داهینا له ناو خوین دا، واته وازهینان له ههموو خوشی یهکی دنیایی، خهریک بوون به
 خوا بهرستی و ئیتر کهنا گهریی له ههموو شتی تر، نهوه شتی بوو له لایه ن خوینانهوه
 گرتیا نه گهردن و پیوستیان کرد لهسر خوین، خوا نهفرموی: ﴿مَا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ﴾ ئیمه

ئەو ھەمان بېرىار ئەدەبوو لەسەریان، فەرمانمان پێ ئەدەبوون بەو **﴿لَا تَبِعَا رِضْوَانِ اللَّهِ﴾** بەلام
 خۆیان بېریاریان داو دایان ھینا لەبەر ویستی رەزامەندی خوا، بەھۆی ئەو ھەو بەریاریان داو
 پێویستیان کرد لەسەر خۆیان لەلایەن خوایشەو پێویست بوو لەسەریان کە ھەلسن، بەلام
﴿هَمَارَعَوَهَا حَقَّ رِعَابِهَا﴾ لە پاشان ھەموو پارێزگاریان نەکردو ھەلنەسان پێی بە حەقیانەت
 بەم جۆرە بە رێک و راستی شان بکەن بە خواپەرستی داو خۆیان رووت بکەن لە ھەموو شتێ
 تر لەبەر خوا وەکو بېریار درا، بەلکو زۆربەیی بوو بە دیمەن و نیشانە و دروشم و شیوەیەکی
 رووتی بێ رۆح، کەمێکیان بە تەواوی ھەلسان بەو رەھبانی یەتی یە و ئەو ئەرکەیان برد
 بەرپۆ **﴿فَنَاتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ﴾** ئێمەش ئەوانەیان کە ئیمانی رێک و راستیان ھەبوو
 پاداشتی خۆیانیان ئەدەینەو **﴿وَكَبِّرْهُمْ فَتَسْفُوتَ﴾** زۆر لەو شوێن کەوتوانەیی عیسا لەپاش
 خۆی دەرچوون لە پەپەرھێ کردنی عیسا لەو ئایینە پاک و خاوەنەیی کە ھینای.

لەپاش ئەو بە چەسپانی سەرنجی راکیشاو چا و پیاخشانیکێ کرد بە زنجیرە
 پێغەمبەرکاندا - سەلامی خویان لی بیت - لەپاش ئەو دواترین بانگ ئاراستە ئەکات لەم
 سورەتەدا بۆ ئیمانداران لەم ئوممەتەدا کە دواترین ھەلقەن لە زنجیرە کۆمەڵی ئیمانداران بە
 پێغەمبەریتی و پێغەمبەران لە میژووی دوورو درێژی دا، جێنشین و میرات بەری ھەمووان،
 جیگریان تا رۆژی دوايي، ئەفەرموی: **﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾** ئەي کەسانی کە باوەرپتان ھیناوە
 بانگ کردنیان بەم شیوەیە دەست کاری تایبەتی تیا یە بۆ دل و دەروونیان، زیندو
 کردنەو ھەلگیرساندنی سیفەتی ئیمانە تیا یان دا، بێر خستەو ھەو ھەو سەرپەرشتی و
 چاودێری ئەو ئیمانە، ھینانە سۆزو پەرۆشە بۆ ئەو سیفەتە کە ھۆی پەيوەندی و
 پەيوەستیانە بۆ ئەو پەروردگارە کە بانگیان لی ئەکات بەو شیوە شیرین و خوشەویستە،
 بە ناوی ئەو ھۆی پەيوەستی و پەيوەندی یەو پالیان پێو ئەنێ بۆ لە خوا ترسان و بېوا
 ھینان بە پێغەمبەرکەي، کەواتە مەبەست بەو ئیمانە داوا کراوە شتیکێ تایبەتی یە، کە
 بریتی یە لەو ئیمانە راستەقینە کە بەرۆبەرھەمی ھەي،

اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كَفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٨﴾ لَيْلًا يَعْلَمُ أَهْلُ الْكِتَابِ أَلَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

نه فرموی: ﴿اتَّقُوا اللَّهَ﴾ له خوا بترسن و خوتان بیارینن له هوی خشم و ناپهزایی خوا، ﴿وَأَمِنُوا بِرَسُولِهِ﴾ بپروا بینن به پیغمبره که ی - واته محمد (ﷺ) - ﴿يُؤْتِكُمْ كَفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ﴾ دوو بهشتان له رحمتی خوی پی نهدات و نه به خشی، شیوهی فرموده که زور سه یرو سهرنج راکیشنه، چونکه رحمتی خوا بهش بهش نابی، تهنیا تیشکی بدات له هر که سیک نهو که سه بهری رحمت که وتوو. به لام نهو عیبارت و فرموده یه زیاده دریزه پیدانی رحمته که و زیاده پیت و فبری نیشان نهدات، هر له دهست قورئان دیت نهو جوړه شتانه نه گینا به خه یالی هیچ کهس دا نایهت، ﴿وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ﴾ نوورو رووناکي یه کتان بو فرامه نه هینی که به پی نهو بگهرین و برپون بهرپوه، نهو نوورو رووناکي یه بههره و به خششیکه له لایه ن خواوه نه یخاته نهو دلانه ی که له خواترس و هست نه که ن به سام و هه یبه تی خوا، برپای راسته قینه نه هینن به پیغمبره که ی. بههره و به خششیکه نهو دلانه رووناک نه کاته وه، به هوی نهو له هه موو شتیک دا باری حه قیقهت و راستی هست پی نه که ن و ون نابن و هه لئا خلیسکین و لاندان له رنگا راسته که ی خویمان، ﴿وَيَغْفِرْ لَكُمْ﴾ نه بووری لیقان و گوناوه خراپه تان نه سپرنته وه.

ناده می هر چه ندو هر نه ندازه نوورو رووناکي پی بدری هر ناده می یه و کهم و کوپی و ناتواوی هه یه. که واته پیویستی هه یه به لی بوردن و سپرنه وه ی هه له و کهم و کوپی یه که ی، نینجا رحمتی خوا فریای نه کهوی و پی نهو گات، ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ خوا زور لی

^۱ نه گودجی مه بهست له و دوو بهشه سوچار پاداشت بیت: که یه کهم له سه ر باوه پ هینانیان بهم پیغمبره (ﷺ)، دووم له سه ر برپایان به موسا و عیسا و هه موو پیغمبرانی تر.

بورده و داشاردمره بۆ تاوان و گوناھو زۆر بهزهیی دراه، شهلی کیتاب لایان دا له نایین و
 رنگای خودا، له خۆیان گۆڤا بوون، لایان وابوو که نهوان گهلی ههلبژێراوی خوان، نهوان
 کوپو خوشهویستهکانی خوان، ییجگه لهوان کهسی تر ناچیته بهههشت، پیغهمبهریهتی نهبی
 هر بهوان بدری. ئینجا خوای گموره بانگی ئیماندارانی کردو بهلینی پیدان ههتا شهلی
 کیتاب بزانن که نهوان توانا نین بهسهر دهست بهسهردا گرتنی هیچ شتی له بههره و
 بهخششی خوا وهکو نهفرموی: ﴿لَا يَمْلِكُ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ يَمْدُدُوا عَنْ نَبِيِّ اللَّهِ يَدًا﴾ تا
 بزانن شهلی کیتاب دهسهلاتیان نییه بهسهر هیچ شتی له بههره و فزلی خوا، ﴿وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ
 اللَّهِ﴾ بههره و فزلی خوا که پیغهمبهریهتی سهر دهسته و پۆپهیهتی، به دهستی خوايه ﴿وَيُؤْتِي
 مَنْ يَشَاءُ﴾ نهیبهخشی به هرکهسی خوا خۆی بیهوی و مهیلی بیی، تایبهتی نهکراوه به گه و
 نهتهویهک، داگیر نهکراوه بۆ تیره و بهریه، نه سنووری هیه و نه کهم و کوپیشه ﴿وَاللَّهُ ذُرَّ
 الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ خوا خاوهنی بههره و فزلی زۆر گمورهیه، ئهم بانگ کردنه دوایی به لهم
 سورهته داهاندان و پال پیوهنانی تیاوه دل و دهر و نههینیته سۆزو پهروش و ههگیرسان
 بۆ چه سپانی و موسابهقه بۆ دهست کهوتنی رحمهت و بهههشتی خوا، سورهتهکی پی
 دوایی هینرا و به جۆریکی وایه ریک و پیک لهگهله مه بهست و ئامانجی سورهتهکه، که چهند
 باره ی کردهوه بۆ دل و دهر و نهکان بۆ ئهمه ی ئیمانکه یان بهدی بینن و مل کهچ بن بۆ
 پهروهر دگاریان و ههلسن به ئهرکی که ئیمانکه یان داوایان لی ئهکات له سامان و دارایی و
 گیانیان، به خۆ رووت کردن له ههموو نیازی جگه له خوا و ئیخلاص و راستی لهگهله خودا.

ئینجا ئهم سورهته نموونهیه که له نموونه روونهکانی قورئان له گفتوگۆکردن و دووان
 لهگهله دل و دهر و نانی ئادهمی دا، پال پیوهنان و هینانی ئهو سۆزو پهروشی به شیوهیهکی

١ ئهم دوو نایهته به دوو سۆ جۆری تریش تفسیر کرلین وهکو له کتێبهکانی تفسیردا نووسراوه، یهکی لهو جۆرانهش
 وهکو ئهم جۆرهی که له تفسیرهکه دایه ئهوهیه که وشهیی ﴿لَا﴾ له ﴿لَئِنْ﴾ دا زیاده ئهوهش وینهی زۆره له قورئان و
 زمانی عهره ب دا ههمو جۆرهکانی تریش نهگونجی و دهست نهدهن، بهلام بهراستی ئهمه ی له تفسیرهکه دایه باش
 نهچیته دلهوه بۆ قورت و گری و ریک تریشه لهگهله باس و شیونهکه دا.

زۆر کاریگەر، ئەم سورەتە لە ھەموو بارو روویەکی یەو تەمى و دەرسىكى نایابى كەس
 نەدیوھ بۆ بانگ كەرانى رىنگای خواو ھەلگەرانى ئالای بانگ و بانگەوازەكەى پىغەمبەر (ﷺ)
 فىرى ئەوھیان ئەكات چۆن بدوین و گەت و گۆ بکەن لەگەل خەلك دا، چۆن سەروشتیان بیدار
 بکەنەوھ و لە خەوى بى ناگایى خەبەریان بکەنەوھ، چۆن دلەكان زىندوو بکەنەوھ! ئەم
 سورەتە پەند و دەرس دادانىكى خوايى یە ھاتووھ لە لایەن كەسىكەوھ كە ھاىنەرى
 دلەكانە، نیرەرى قورئانە، ھاىنەرو ھەراھەم ھاىنەرى ھەموو شتىكە لە سنوورو ئەندازەى
 رىك و شایان دا، لەم خویندنگای خوايى یە پىگەیین و پەروەردە کران و دەرچوون ئەو
 ھەموو بانگ كەرانە كە ھەلکەوتوو گوێرایەلى کراو و بەرھەم دار بوون.

و صلى الله و سلم على محمد و آله و كل عبد مصطفى